

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav slavistických a východoevropských studií

slovanské literatury – filologie

Martina B e k e š o v á

Ediční činnost Bohuslava Tablice

(Kapitola z dějin slovensko-českých lingvoliterárních a kulturních vztahů)

The Editorial Work of Bohuslav Tablic

(A Chapter from the History of Slovak-Czech Lingual, Literary and Cultural Relations)

Disertační práce

vedoucí práce - Doc. PhDr. Rudolf Chmel, DrSc.

2007

Prohlašuji, že jsem disertační práci vykonala samostatně s využitím
uvedených pramenů a literatury.

Práce vznikla za podpory grantových projektů GA ČR 405/98/K032 *Komplexní filologický výzkum jazyka a literatury ve středoevropských souvislostech* a 405/03/H052 *Jazyky, literatura a kultura v českých zemích od pozdního humanismu do osvícenství*.

Tato práce by nevznikla bez podpory prof. Alexandra Sticha, rad a péče dr. Miry Nábělkové a trpělivosti Martina Bekeše.

0. Obsah

I. Úvod	6
1. Předmět a metody; východiska, cíle	6
2. Bohuslav Tablic a česko-slovenské literární společenství	8
3. Počátky slovenské editologie a translologie	11
II. Pamětné příhody Štěpána Pilaríka	15
1. Autor, dílo, text	15
2. Paratexty	17
3. Vlastní text	22
Rozsah, obsah, doplňky – vysvětlivky	23
Úpravy	28
4. Opis Pilaríkovy skladby	36
5. Opis Tablicovy edice	37
6. Závěr	40
<i>Příloha 1: Edice Pamětných příhod Štěpána Pilaríka</i>	<i>I</i>
<i>Ediční poznámka</i>	<i>II</i>
<i>Edice</i>	<i>III</i>
<i>Vysvětlivky</i>	<i>XLIV</i>
III. Slovenští veršovci	43
1. Ediční záměr, paratexty, kontext	43
2. Ján Chrastina	47
Autor, dílo, hodnocení	47
Básně Jána Chrastiny v kalendářích a v Tablicově edici	54
<i>Rozprávky o Gelovi</i>	59
<i>Rozprávky o Taubmannovi</i>	62
<i>Přísluví, Pohádky, Přídavek</i>	66
<i>Rozprávky o cigáních</i>	71
Opisy básní Jána Chrastiny z Tablicovy edice	73
3. Ján Demian	75
Autor, dílo, hodnocení	75
<i>Kratochvile</i>	80
<i>Pláč cigánů</i>	83
Satirické básně nepřiležitostné	85
Básně příležitostné	90
4. Michal Institoris Mošovský	100
Autor a dílo, textologická východiska	100
<i>Epištoly</i>	102
5. Augustin Doležal	106
Básník, tvorba, kontext	106
<i>Veselosť rolí boží hybské nad rakouským skřivánkem</i>	108
6. Ján Sabov.....	112
Autor, dílo, kontext	112
<i>Rozprávky ve verších pravdivé příběhy v sobě obsahující</i>	114

7. Anonymní písně o zbojnicích Surovcovi a Jánošíkovi	117
Textologická východiska	117
<i>Jakub Surovec, loupežník oravský</i>	121
<i>Jánošík, liptovský loupežník</i>	126
8. Závěr	132

Tabulky srovnání

<i>Příloha 2: Edice Slovenských veršovců</i>	<i>I</i>
<i>Ediční poznámka</i>	<i>II</i>
<i>Edice: Slovenští veršovci I.</i>	<i>IV</i>
<i>Edice: Slovenští veršovci II.</i>	<i>XXV</i>
<i>Vysvětlivky</i>	<i>LXXVI</i>

IV. Edice a básnické dílo Bohuslava Tablice	134
1. Pilárikova (Chrastinova) a Tablicova poezie historická a reflexivní	135
2. Chrastinovy (Demianovy, Sabovovy) a Tablicovy básně satirické	139
3. Demianovy, Institorisovy a Tablicovy příležitostné gratulace	140
Svatební básně	141
Básně k jmeninám	142
4. Doležalovy a Tablicovy oslavné ódy	143
5. Tablicův básnický jazyk	145
V. Edice Bohuslava Tablice a dobová ediční praxe	147
1. Soudobé české edice	147
2. Slovenská ediční činnost ve 20. a 30. letech 19. století	152
VI. Závěr	157
VII. Prameny	160
VIII. Literatura	160
IX. Abstrakt	165
X. Summary	167

I. Úvod

1. Předmět a metody; východiska, cíle

Prvotní podněty k této práci vzešly z přípravy *Repertoria rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách*¹: rukopisné prameny slovacikální povahy – opisy umělých světských básní z konce 18. století – nalezené během soupisu nás nasměrovaly k hlubšímu a podrobnějšímu studiu textologické problematiky spjaté s dějinami slovenského i českého písemnictví, totiž otázky zapojení těchto textů rukopisné povahy, potažmo jejich edic – poezie středního proudu, slovenského původu, jazykově však založené na bázi češtiny, zčásti autorské a zčásti anonymní – do kontextu a vývoje obou dějin. Fakt jejich jazykově-literární dvojdomosti nás pak přivedl k průzkumu dějin česko-slovenských vztahů v tomto období.

Při bližším ohledání samotných textů (seznámivších nás mj. s básníkem Jánem Demianem), určení jejich pramenů (nasměrovavších nás k edicím Bohuslava Tablice a Jána Čaploviče)² a shromáždění dobových i moderních ohlasů na ně ve slovenské či české literární vědě a jazykovědě zjistili jsme, že odborných prací, které analyzují a poté reflektují postavení tohoto typu poezie, těchto edic a tohoto jazykového materiálu v historii té které literatury či jazyka je nemnoho a povětšinou se soustřeďují buď na konstatování přechodovosti této literatury, nebo docházejí ke zjednodušeným označením jazyka, v němž byly tyto texty sepsány či publikovány (oscilujícím mezi češtinou a slovenštinou s různými přídomky), či způsobu jejich vydávání (o tom viz níže), aniž by tato tvrzení doložili textovým filologickým rozbořem.

Seznámení s dějinami česko-slovenských kulturních vztahů přivedlo nás pak k teorii a typologii česko-slovenského literárního kontextu: tento termín poprvé vymezil a použil v 60. letech minulého století slovenský literární vědec Stanislav Šmatlák a převzali

---

¹ Doposud vyšel první svazek, srov. Linda, J. – Stich, A. – Fidlerová, A. – Šulcková, M.: *Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách I.* A–J. Praha 2003.

² Srov. i studie Šulcková, M.: *Slovenští veršovci – Slovenské verše. Tvorba R. Leškové, Š. Lešky, J. Palkoviče a B. Tablice v kontextech.* In: *Jeden jazyk naše heslo buď I. Antonín Jaroslav Puchmajer.* Radnice, Praha 2001, pp. 161–171; táž: *Poznámka k ediční a vydavatelské praxi na Slovensku v letech 1805–1822.* In: *Varia XI. Zborník materiálů z XI. kolokvia mladých jazykovedcov.* Bratislava 2004, pp. 26–30.

jej téměř všichni slovenští odborníci zabývající se otázkou vztahů české a slovenské literatury (K. Rosenbaum, L. Patera, R. Chmel či M. Tomčík³).

Čtyři základní okruhy, které byly v souvislosti s česko-slovenským literárním kontextem vymezeny (1. okruh vlastních tvůrčích podnětů a uměleckých souvislostí v rovině uměleckých směrů, autorských koncepcí, jednotlivých děl a jejich reflexe v literární vědě; 2. okruh literárních děl s tematikou nebo motivy ze života druhého národa nebo s česko-slovenskými vztahy a jejich reflexe v literární vědě; 3. okruh vzájemného překládání děl krásné literatury a podnětů teoretických principů a koncepcí s tím spojených, 4. okruh pragmatických problémů spojených s vydáváním jedné literatury v druhém národním prostředí (státu), s jejich distribucí atp.⁴) ukázaly se pro náš předmět i metodu uchopení příliš úzké, i z toho důvodu, že byly stanoveny na základě výzkumu česko-slovenských vztahů od 30. let 19. století a soustředily se tedy zejména na vztah dvou národů, jazyků, literatur⁵.

Naše texty a jejich první edice však vznikaly v jiné situaci kulturní a historické, v jiném souvztahu řeči a písemnictví obou etnik. Spíše než termín česko-slovenský literární kontext vyhovuje tomuto období (zhruba let 1750–1850) označení česko-slovenské literární společnosti, definovaný a používaný Bohuslavem Tablicem (viz níže) a převzatý Mikulášem Bakošem⁶.

Zvolený předmět a metoda jeho zpracování limitují však i tuto práci: pomíjíme zde (až na výjimky) katolickou vývojovou linii slovenského písemnictví na konci 18. století a v první polovině 19. století a též z větší části dobovou slovenskou literaturu latinskou, německou či maďarskou. Filologická metoda studia nás donutila shromáždit a podrobit analýze všechny dostupné texty, které se vážou ke zvoleným pramenům, ať už se nacházejí na území českém, slovenském či maďarském. Teoretické zpracování ediční a editologické problematiky spojené se zkoumaným předmětem si pak vyžádalo i praktickou aplikaci v podobě návrhů edic.

---

³ Srov. např. sborník Rosenbaum K. (ed.): *Československý literární kontext*. Praha – Bratislava 1980.

⁴ Patera, L.: *Spory, rozpory a koncepcie česko-slovenského literárního kontextu*. In: Chmel, R. – Patera, L. (eds.): *Kontext české a slovenské literatury. Antologie českých a slovenských textů 1830–1989*. Praha 1997, p. 6.

⁵ Existuje několik studií zaměřených na dřívější časová období, připomeňme práce A. Pražáka, J. Novotného či sborník *K počiatkom slovenského národného obrodenia*. Bratislava 1964.

⁶ Bakoš, M.: *O špecifickosti vzťahov slovenskej a českej literatúry*. In: *Literárna história a historická poetika*. Bratislava 1973, pp. 155–189.

2. Bohuslav Tablic a česko-slovenské literární společenství

Bohuslav Tablic (1769–1832) je v dějinách slovenské literatury považován a uznáván za spoluzakladatele novodobé slovenské, česky psané poezie (srov. básně *Czövar, hrad Raškův* a *Pravá blaženost*, publikované ve 4. svazku almanachů A. J. Puchmajera *Nové básně*, Praha 1802), za jednoho z nejplodnějších tvůrců slovenského básnického klasicismu a zároveň jednoho z nejtypičtějších představitelů „*synkretismu literárních směrů, proudů a tendencí v obrozenské literatuře*” slovenské⁷ (srov. čtyřsvazkové *Poezye*, Vacov 1806–1812), za prvního překladatele anglické literatury (srov. *Anglické múzy v česko-slovenském oděvu*, Vacov 1831) a literární teorie (srov. *Umění básniřské...*, Vacov 1832) do češtiny, za autora první historiografie slovenské literatury sepsané v češtině⁸ (srov. čtyřsvazkové *Paměti česko-slovenských básniřův, aneb veršovcův, kteříž se bud'to v Uherské zemi zrodili, aneb aspoň v Uhřích živi byli*, Vacov 1806–1812, z nichž čerpali a čerpají slovenští literární historikové dodnes), za zastávce a prosazovatele česko-slovenského jazykového, literárního i kulturního společenství: srov. první literárněhistorickou studii na toto téma, kterou Tablic odevzdal r. 1829 redakci Časopisu Českého museum pod názvem *O mnohonásobném Slovákův s Čechy a s Moravany od nejstarších až po naše časy společenství* a kterou též časopis vydal v r. 1842 – tedy deset let po Tablicově smrti – pod změněným názvem *O literních svazcích Slovákův s Čechy a Moravany v někdejší i nynější době. Od Bohuslawy Tablice*⁹ a v upravené podobě.

Všestrannost Tablicova tvůrčího, překladatelského i literárněvědného díla odráží v maximální míře měřítko kladená na slovenské vlastence, vzdělance, osvícence a humanisty: sepětí teorie a praxe literatury (kultury), zachování tradic, respekt k minulosti, rozhled po současnosti (též evropské), vzdělávání a výchova k ctnostem a k nápravě nectností v obrozené budoucnosti. Svědčí o tom jak Tablicova organizační činnost (účast na založení katedry československé řeči a literatury v Bratislavě, založení a vedení *Učené společnosti bánského okolí* v Banské Bystrici v l. 1810–1832), tak činnost pastorační (překlad *Knihy zpovědní* Jana Augusta Hermese z r. 1800, *Sbírka svatých řečí* z r. 1821¹⁰),

⁷ Vojtech, M.: *Od baroka k romantizmu. Literárne smery a tendencie v slovenskej literatúre v rokoch 1780–1840*. Bratislava 2003, p. 7.

⁸ K dějinám, osobnostem a dílům slovenské a uherské literární historiografie před Tablicem srov. monografii Gáfríkové, G. a kol.: *Pannonia docta (učení Pannonia)*. Bratislava 2003; s přípojenými ukázkami z děl Tablicových předchůdců Davida Cwittingera, Daniela Krmana ml., Jozefa Inocenta Dežerického, Michala Rotaridesa, Matěje Holka st., Andreje Šmála, Alexia Horányie a Pavla Valaského.

⁹ ČČM, roč. XVI, sv. 4, 1842, pp. 579–594.

¹⁰ Srov. Šulcková, M.: *Sbírka svatých řečí Bohuslawy Tablice*. In: *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia v dejinných súvislostiach a v spoločenskom kontexte obdobia*. Trnava 2006, pp. 155–164.

osvětově-vychovatelská (překlad *Kratičké summy práv uherských* Kövy Sándora z r. 1801, překlad *Určení člověka* Jacoba Spaldinga z r. 1802; zdravotně příručky *Lidomil poučující* z r. 1813 a *Prosby v nově narozeného nemluvnátka* z r. 1814) a pedagogická (školské příručky *Kratičká dietetika* z r. 1819, *Slabikář pro školy velebného Baňského okolí* z r. 1820), jakož i Tablicova aktivita organizačně-komunikační (korespondence s J. Dobrovským, J. Nejedlým, P. Cerronim a dalšími), publicistická (článek *Vlastenské žádosti* v *Prvotínách pěkných umění* z r. 1817) a též vydavatelská.

S tímto mnohočetným a synkretizujícím odkazem Bohuslava Tablice se dodnes vyrovnává literární věda slovenská¹¹ i česká (viz zařazení jeho *Poezyí* do *Poezie 19. století* v rámci projektu *Česká elektronická knihovna*), a to jak její větev literárněteoretická (příležitostné sylabické veršování, sylabotónická poezie v Puchmajerových almanaších, synkreze v *Poezyích*, překlad *Umění básniřského* do hexametřů), tak literárněkritická (srov. hodnocení současníků ve 4. svazku *Paměti*) a zejména literárněhistorická¹².

Nejméně pozornosti věnuje je přitom věnováno poslední jmenované, tj. ediční činnosti Bohuslava Tablice: na počátku 19. století, téměř souběžně s *Paměti* a *Poezyemi*, vyšly postupně jeho tři edice děl staršího slovenského písemnictví, a sice *Pamětné příhody Štěpána Pilaríka* (Uherská Skalice, 1804) s edicí Pilaríkovy skladby *Sors Pilarikiana* (Žilina 1666) a dva svazky *Slovenských veršovců* (Uherská Skalice 1805; Vacov, 1809), do nichž zahrnul autorskou i anonymní světskou poezii slovenské provenience ze 2. poloviny 18. století.

Rozpaky a nejasnosti – zejména terminologické a metodologické –, které kolem zmínek o Tablicových edicích panují, vztahují se ke způsobu, jakým Tablic vydané texty upravil: většina slovenských i českých literárních historiků (viz níže) shoduje se v jejich označení za počešťování, bohemizování těchto textů (najdou se však i opačné, obranné

---

¹¹ Proměnu funkcí básnictví a emancipaci básnického subjektu na pomezí baroka a klasicismu srovnáním Tablicovy poezie z poč. 19. stol. s rukopisnými verši Jána Bruka z konce 18. stol. odkryl Milan Hamada, in: *Zrod novodobej slovenskej kultúry*, VEDA, Bratislava 1995, s. 204–209; problematiku nevyváženosti Tablicovy tvorby a života prizamtem osvícenství sleduje Valér Mikula ve studii *Bohuslav Tablic a osvietenstvo*. In: *Od baroka k postmoderne*, LCA, Levice 1997, pp. 23–34; jako typ synkretického básníka na pomezí baroka, klasicismu a preromantismu představuje Tablice Miloslav Vojtech, c. d.

¹² Pozoruhodný je zde nejen pohled zpět na Tablicovy předchůdce, ale i na jeho následovníky, resp. na recepci jeho biograficko-bibliografických dějin slovenské literatury, o níž podává důkaz (prozatím anonymní) rukopis „*Kurze Lebensnachrichten slawischer Dichter in Ungarn aus dem XVII. XVIII. und XIX. Jahrhundert won Zipser*” nalezený ve Vlastivědném muzeu v Nymburku (sign. AS 6269), jenž je opisem překladu vybraných autorských hesel do němčiny pořázeného banskobystrickým profesorem a členem Učené společnosti báňského okolí Ch. A. Zipserem.

hlasy¹³). Tablicovy edice tak vstupují hned do několika okruhů česko-slovenského literárního kontextu, byť většinou bez konkrétních či přesvědčivých důkazů.

Pokusíme se proto v této práci o jejich podrobnou lingvoliterární analýzu, již vztáhneme nejen k dějinám slovenské literatury a jazyka, ale též k historii několika pomezích filologických disciplín, s těmito texty však bezprostředně svázanými, totiž editologií, textologií a translatologií. V neposlední řadě usouvztažíme všechny tři edice s dobovým kontextem českého písemnictví, už proto, že i ony svým způsobem naplňují Tablicovy představy a cíle o kulturním společenství Čechů a Slováků, jak to dokládají mj. slova z výše zmiňovaného pojednání, které je de facto poslední literárněhistorickou esejí Tablicovou a svým způsobem tedy i shrnutím jeho náhledů na dobovou literární a kulturní situaci:

„Zrůstu literatury prostředkem vydávání knih jen tam se prospěšně napomáhá, kde počet čtenářů jest dostatečný k odbytu v nedlouhém času všech vydané knihy exemplářův. K takovému šťastnému česko-slovanských knih odbytu vyhledává se, aby knihy v Čechách a Moravě vydané, i v Uhřích od Slováků čteny byly; vydané pak v Uhřích v českoslovanském nářečí, aby v Čechách, v Moravě i ve Slezku své čtenáře nalezaly. [...] Komu tedy vzdělanost Čechů, Moravanů, Slováků, Slezáků na srdci leží, ten ať rozšiřování knih česko-slovanských v Čechách, Moravě, Slezku i v Uhřích mezi Slováky napomáhá, což čině, zvláštní sásluhy [!] o národ Slovenský nabývá. Poučení lidu o těch věcech, které se jeho štěstí týkají, nejlépe se v jeho vlastní řeči daří, k poučení tedy těch, kteří v mluvení a psaní česko-slovenského jazyka užívají, týž jazyk nejbližšího a nejlepšího prostředku podává, a naučení v něm daná nejhloběji v srdce vážnou a je pronikají. Totě byla u všech již vzdělaných národů k osvícení rozumu a ke šlechtění srdce cesta a též na věky zůstane.“¹⁴

Tato práce je zároveň pokusem odpovědět na apel prof. Alexandra Sticha určený bohemistům o nutnosti a nezbytnosti vypořádat se s korpusem provenienčně slovenských a jazykově českých (nebo za počestěné označených) památek, a to zejména z pohledu české literární historie, a výzvu k opětovnému usouvztažení česko-slovenského literárního kontextu ke slovanskému a středoevropskému duchovnímu, historickému a kulturnímu prostoru.

---

¹³ Miškovič, A.: *Tablic češtil!?* Kultúra 8, 1936, pp. 163–167.

¹⁴ Tablic, B.: *O literních svazcích...*, pp. 591–592.

3. Počátky slovenské editologie a translatologie

Kořenům obou těchto pomezích filologicko-praktických disciplin bylo dosud věnováno velmi málo pozornosti, a to jak v kontextu slovenského písemnictví, tak i v dějinách písemnictví českého: ani v jednom případě neexistuje do této chvíle monografické zpracování vývoje slovenské či české editologie a translatologie, které by zahrnovalo i starší období, tj. do 20. let 19. století (základní příručky editologicko-textologické podávají o něm pouze stručný přehled¹⁵), resp. sledovalo proměnu vztahů mezi spisovnou češtinou a předspisovnými variantami slovenštiny, jak se odráží ve vydávání pramenů či překládání děl mezi těmito dvěma jazyky.

Slovenská literární historie sledovala soustavněji některé jednotlivé edice významných děl starší slovenské literatury a jejich textologické podloží, ať už např. kancionály Daniela Pribiše (1634), vydávání *Cithary Sanctorum* Jiřího Třanovského (v edici mj. Daniela Sinapia-Horčičky, Samuela Hruškovice či Michala Institorise Mošovského¹⁶) či edici kancionálu *Cantus Catholici*¹⁷, *Slovenských veršů* Petera Benického¹⁸ nebo *Valaské školy* Hugolína Gavloviče¹⁹. Otázku po způsobu výběru a vydání dalších děl vzniklých do konce 18. století klade si až v souvislosti s edicemi lidové a pololidové písňové tvorby z 20. a 30. let 19. století (*Písň svetské lidu slovenského v Uhřích* z l. 1826–1827 ve vydání P. J. Šafaříka, J. Blahoslava a J. Kollára, resp. *Národné zpievanky* z l. 1834–1835 editované posledně jmenovaným, viz níže). Vhledy do této problematiky směřující před toto období jsou již ojedinělé (otázky spjaté s edicemi německých či latinských textů pomíjíme): prozatím jediné usouvzažňující zmínky o počátcích slovenského edičního myšlení a praxe přináší Gizela Gáfriková²⁰ (kořeny slovenské ediční teorie mj. posouvá o sto let dříve na počátek 18. století v souvislosti s vydáváním kancionálu Václava Kleycha Danielem Krmanem ml.²¹) v článku jinak věnovaném především problematice moderního

¹⁵ Srov. kapitoly *Historie novočeské ediční praxe a Textologie a ediční problematika starší české literatury* v příručce Vašák, P. a kol.: *Textologie. Teorie a ediční praxe*. Praha 1993, pp. 162 a 184–186.

¹⁶ Srov. Ďurovič, J.: *Evanjelická literatúra do tolerancie*. Martin 1940.

¹⁷ Srov. sborník *Cantus Catholici a duchovná pieseň 17. storočia v strednej Európe*. Bratislava 2002.

¹⁸ Nejnověji Gáfriková, G.: *Benického Slovenské verše z heuristického a textovokritického hľadiska*. In: Kákošová, Z. – Vojtech, M. (eds.): *Slovenský literárny barok*. Bratislava 2005, pp. 20–35.

¹⁹ Mj. Gáfriková, G.: *Rešetkovo vydanie Gavlovičovej Valaskej školy z roku 1830/31*. In: *Literárny archív* 20, 1984, pp. 194–210.

²⁰ Gáfriková, G.: *Z textologickej problematiky slovenskej literatúry 17. a 18. storočia*. In: *Text a textológia. Litteraria*. Bratislava 1989, pp. 21–62.

²¹ Gáfriková, c. d., p. 36. Vráblová, T.: *Charakter Krmanovho Predhovoru ku Klejchovmu kancionálu*. In: Gáfriková, G. a kol.: *Pannonia docta. Učená Panónia*. Bratislava 2003, pp. 117–138 (zde i překlad předmluvy, pp. 139–147, přel. T. Vráblová).

editologicko-textologického uchopení děl starší slovenské literatury, zmiňujícím mj. i edice Bohuslava Tablice.

Česká tradice vydavatelská sahá podstatně hlouběji do historie, její (praktické, ale neuvědomělé) kořeny jsou kladeny už do 14. století, záměrné ediční počiny objevují se v českém písemnictví od 17. století, a to rovným dílem tvorby latinské i české. První vrchol vydávání staročeských památek (sepsaných v obou jazycích) přichází pak na konci 18. století s nástupem první obrozenské generace F. F. Procházky (1749–1809, mj. překladu kroniky Příbíkova Pulkravy ze 14. stol. v r. 1786 či *cesty z Prahy do Benátek* Ondřeje Prefáta z Vlkanova z r. 1563 v témže roce), F. M. Pelcla (1734–1801, mj. překladu rukopisné Balbínovy rozpravy o jazyce českém z r. 1672 v r. 1775 či *Příhod Václava Vratislava z Mitrovic* z r. 1599 v r. 1777) a V. M. Kramera (1753–1808, mj. další edicí Mitrovicových *Příhod* v r. 1807 či znovuydáním prvotisku *Trojánské kroniky* z r. 1468). Ve 20.–50. letech 19. století pak ediční zájem (tentokrát již především o jazykově česká díla) vrcholí podruhé, zastoupen bohatou vydavatelskou činností V. Hanky (1791–1861, mj. staročeské veršované skladby, jako *Alexandreida*, tzv. *Hradecký rukopis*, *Podkoní a žák* aj.) a završen v r. 1845 vydáním *Výboru z literatury české* péčí V. Hanky, P. J. Šafaříka, F. Palackého a J. Jungmanna. Výbory starší poezie duchovní i světské Václava Tháma z konce 18. století či edice slovanské lidové poezie F. L. Čelakovského ve 20. letech 19. století v přehledech ediční praxe chybějí. Za první zformulovanou ediční poznámku je pak považována pasáž ze závěru předmluvy Josefa Vojtěcha Sedláčka, editora *Rýmovníku* A. J. Puchmajera z r. 1824²².

Počátky české překladatelské produkce slovenské literatury jsou kladeny do 30. let 19. století a spjaty s překladem poezie Jána Hollého (1785–1849) z bernoláctiny do češtiny, který podnikl básník Karel Alois Vinařický (1803–1869): pozornost lingvistickou mu věnovala Viera Budovičová²³, lingvoliterární Vladimír Macura²⁴, translaticologickou pak František Koli²⁵.

---

²² Viz pozn. 15.

²³ Budovičová, V.: *Ohlas diela Jána Hollého v Čechách*. In: *Studia Academica Slovaca* 15. Bratislava 1986, pp. 45–69.

²⁴ Macura, V.: *Všeobecné pozadie interpretácie Feldekovho prekladu Slávy dcéry*. In: *O interpretácii umeleckého textu* 7. Nitra, 1982, pp. 297–310.

²⁵ Koli, F.: *Funkčné premeny česko-slovenského prekladového kontextu*. In: III. stretnutie tlmočníkov a prekladateľov z krajín strednej a východnej Európy. Praha 1997, pp. 48–56.

V Časopisu českého musea byl v r. 1833 publikován VI. zpěv eposu Jána Hollého *Svatopluk* (Trnava 1833) pod stejným titulem, „zčeštěný od Karla Vinařického“²⁶. Jak připomíná Viera Budovičová, nešlo o první vydání Hollého básně v českém prostředí: to podnikl o deset let dříve Josef Jungmann při časopiseckém publikování Hollého básně sepsané při příležitosti uvedení Alexandra Rudnaye do úřadu arcibiskupa²⁷, vydal ji však v originálu s připojeným prozaickým výkladem a jazykovými vysvětlivkami. Vinařického počin (který měl mimochodem pokračování v *Česká včele*, kde o dva roky později vyšel překlad I. zpěvu téhož eposu) nazývá Macura „jedným z najranejších prekladov česko-slovenských“²⁸, Koli hovoří o „počiatocnej fáze česko-slovenského prekladania“²⁹, Budovičová pak jednoznačně konstatuje: „ide o prvý nám zatiaľ známy literárny preklad zo slovenčiny do češtiny“.³⁰ Podle Macury i Koliho byla motivací vzniku těchto překladů snaha o zachování jednoty, resp. o znovusjednocení česko-slovenské komunikační situace, rozdělené pokusem o kodifikaci spisovné slovenštiny a o originální uměleckou tvorbu v tomto jazyce (tzv. bernoláčtině). Originální Hollého tvorbu se Vinařický snažil nahradit překladem coby pokusem o návrat k původní sjednocené jazykové situaci. Stvořil tak – podle názoru obou interpretů – originál originálnější, původnější než originál výchozí, tj. v bernoláčtině. Budovičová vidí hodnotu tohoto překladu v jiných souvislostech: jeho vznik si podle ní vyžádala česká kulturní veřejnost a podnítily ji k tomu „jedinečnosť diela Jána Hollého a uznanie jeho estetickéj a literárnej hodnoty“³¹. Po shrnutí všech dobových českých názorů překládá detailní analýzu jazyka originálu a překladu, v níž konstatuje mj., „že v preklade zmysel prevláda nad prozódíou, kým v origináli je výber slov podriadený časomiere, čo často zatemňuje zmysel“³², že „K. Vinařický bol zrejme viazaný dobovým úzom prekladateľskej vernosti, ktorá bola výrazom úcty k dielu autora“³³ a že „prekladateľ vnáša do textu niektoré slovakizmy, ktoré v básnickom texte nadobúdajú aktualizačnú úlohu a poetickú hodnotu ozvláštnenia jazykového výrazu; podobnú funkciu majú aj Hollého bohemizmy.“³⁴

Při analýze Vinařického překladu Hollého poezie poukazují Koli a Macura na techniku překládání, resp. „převodu“, která se „blíží k modelu fonologického překladu“ a „posuny tu

²⁶ ČČM 7, 1833, č. 3.

²⁷ *Krok*, r. I, 1823, č. 4, pp. 10–19.

²⁸ Macura, c. d., p. 301.

²⁹ Koli, c. d., p. 48.

³⁰ Budovičová, c. d., p. 47.

³¹ Tamtéž, p. 48.

³² Tamtéž, pp. 57–58.

³³ Tamtéž, p. 61.

³⁴ Tamtéž, pp. 61–62.

majú predovšetkým charakter ‚redakčných‘ opráv, či už prozodických [...], estetických [...] či ideových, motivovaných náboženskou ‚cenzúrou‘³⁵. Cílem Vinařického počínu bylo podle nich ‚zosúladiť predkladané dielo s vládnucim jazykovým úzom, t. j. ‚prezliecť ho do toho / do takého jazyka, ktorý by mu dal esteticky skutočnú, pravú, ‚originálnu‘ podobu.‘³⁶. Rovněž Budovičová upozorňuje na fakt, že ‚v preklade je nápadný doslovný prepis mnohých veršov zo slovenčiny do češtiny bez ujmy na jazykovej správnosti a básnickej hodnote textu‘³⁷, nicméně v analýze dokazuje, že ‚nemožno hovoriť iba o prepise či českej verzii‘³⁸.

Macura i Koli se tedy pokoušejí přistoupit k otázce zrodu tradice česko-slovenského překladu z komunikačního, resp. funkčního hlediska, tj. snaží se zdůraznit ‚potřebu sledovať premenu komunikačnej situácie ako celku faktom prekladov i v prípadoch ‚bežných‘.‘³⁹, minimální technickou úroveň této překladové operace oproti její maximálně naplněné funkci vytvořit dobový ‚esteticky ‚nezávadný‘, esteticky plnohodnotný text.‘⁴⁰ Budovičová přistupuje k oběma textům z hlediska receptora a jeho jazykové vybavenosti (‚Jazykové povedomie českého čitateľa, od slovenského značne odlišné najmä v lexikálnej a slovotvornej oblasti, nedovoľovalo ani s pomocou kontextu správne dešifrovať mnohé diferenčné výrazy a odlišné významy paralelných slov [...] a nemohol sa nechať viesť ani svojim jazykovým citom, ako to mohol urobiť čitateľ slovenský [...]‘⁴¹), resp. na závěr z pohledu širších česko-slovenských vztahů: ‚Preklady pomerne rozsiahlych textov z eposu Svatopluk, niektorých Selaniek a ód, ich publikovanie v popredných českých časopisoch a odozva, ktorú vzbudili, znamenajú prakticky uznanie slovenčiny ako samostatného spisovného jazyka.‘⁴²

Počátky česko-slovenského překládání jsou tedy kladeny do jungmannovské, resp. kollárovske fáze českého a slovenského národního obrození a vztaženy k situaci, kdy jsou jejich ideje a estetické požadavky konfrontovány s faktem existence dvou jazyků. Existenci dvou kódů jako východiska ‚překladové situace‘ postulují všechny definice překladu (např. podle Jána Vilikovského ‚můžeme překlad definovat jako funkčně korespondující reprodukci invariantní informace obsažené v textu jednoho jazyka prostředky jiného

---

³⁵ Macura, c. d., p. 301.

³⁶ Koli, c. d., p. 52.

³⁷ Budovičová, c. d., p. 57.

³⁸ Tamtéž, p. 58.

³⁹ Macura, c. d., p. 307.

⁴⁰ Koli, c. d., p. 53.

⁴¹ Budovičová, c. d., p. 59.

⁴² Tamtéž, p. 66.

*jazyka*⁴³). Problematičnost vztahů češtiny a bernolákovské slovenštiny v souvislosti se vzniknuvšími Vinařického překlady podtrhuje Koliho závěr, že u těchto nelze mluvit o překladu ve striktním slova smyslu, resp. tvrzení Budovičové, že z dobového hlediska jde o tzv. vnitrotextový překlad.

Pohled před Bernolákův pokus o kodifikaci spisovné slovenštiny klade výzkumu dějin česko-slovenského překladatelství další otázku: v jakých vztazích se – očima teorie a praxe překladu – nacházely čeština a takzvané předspisovné varianty slovenštiny. Jeden z takových vztahů („běžných“ případů) vnáší do dějin česko-slovenského kulturního kontextu Bohuslav Tablic způsobem vydání svých edic staršího slovenského písemnictví, neboť byl v dobovém kontextu (Jánem Čaplovičem) i v moderní slovenské literární historii (viz jinde) označen za *počešťování*. Jeho počín tak v této souvislosti vyvolává nutně úvahu, nakolik lze či nelze proces Tablicových oprav textů jím publikovaných nazvat (vnitrojazykovým či mezijazykovým?) převodem, překladem těchto básní ze slovenštiny (česko-slovenštiny) do češtiny a zdali tak neposunout úvahy o počátcích historie česko-slovenského a slovensko-českého překládání o jednu českou i slovenskou obrozenskou generaci zpět.

II. Pamětné příhody Štěpána Pilárika

1. Autor, dílo, text

Prvním autorem, jehož básnického díla se Tablic chopil coby editor a vydal jej v nové úpravě, byl Štěpán Pilárik (1615–1693)⁴⁴ a jeho skladba *B. C. D. SORS PILARIKIANA Los Pilárika Štěpána* vytištěná poprvé nákladem Jana Pilárika v Žilině roku 1666. Pro svůj první ediční počín a jako prvního slovenského básníka, jehož jméno, osudy a především dílo měly být hodny připomenutí na prahu 19. století, zvolil Tablic autorské (ne anonymní) barokní veršované epicko-reflexivní dílo na pomezí duchovní a světské poezie, složené z několika částí (viz níže), sepsané v domácím jazyce (ne v latině či v němčině) a fungující zároveň ve vícero rovinách: historické (coby svědectví o jistých událostech), duchovní (coby podpora konfesijní sounáležitosti a soudržnosti) a v neposlední řadě též lingvoliterární, v širším pojetí literatury coby doklad vzdělanosti,

⁴³ Vilikovský, J.: *Překlad jako tvorba*. Praha 2002, p. 27.

⁴⁴ Dosud nejobsáhleji o něm in: Pilárik, Štefan (1615–1693) – *Výber z diela*. Ed. J. Minárik. Bratislava 1958.

vyspělosti a kulturní výše etnika, jehož byl autor tohoto textu příslušníkem, a jazyka, jímž bylo toto dílo sepsáno. Tyto dobové funkce textu ze 60. let 17. století přenesl Tablic na počátek století devatenáctého, když edici Pilárikovy básně publikoval v knize nazvané *Pamětné příhody Štěpána Pilaříka, senického někdy kněze, léta Páně 1663 od Tatarů zajatého, ale zvláštním řízením Božím ze zajetí vysvobozeného. Vydané od Bohuslava Tablice. S povolením cis[aršské] král[ovské] cenzúry. Vytištěné v Uherské Skalici, l[éta] P[áně] 1804.*⁴⁵

Pilárikova báseň se dochovala v jediném exempláři původního tisku (v budapešťské Országos Széchényi Könyvtár pod sign. RMK II. 1094). Vedle vydání Tablicova vyšla ve dvou novodobých edicích, první kritické (*Štefan Pilárik: Výber z diela*. Bratislava 1958, edici připravil Jozef Minárik; zde i podrobný ediční a kritický komentář), druhé čtenářské (*Sors Pilarikiana*. Bratislava 1989, vydali Jozef a Marián Minárikovi; zde možno konfrontovat novodobou edici s fotokopií původního tisku) a zachována je též v několika opisech⁴⁶.

První Tablicův ediční, resp. reediční počín zaznamenává – s hypotetickou pochybností a s nepřesností v dataci – Štefan Krčméry ve svých *Dejinách literatúry slovenskej*: „Skladba Pilárikova [...] vydaná bola po prvý raz r. 1666, po druhý raz verne (?) v Tablicových Veršovcoch 1803.“⁴⁷ Podrobněji se mu věnuje Jozef Minárik v kritickém vydání této i jiných Pilárikových skladeb. V úvodu ke své edici oceňuje Tablicovo „osvietenské úsilie o nadobúdanie vedomostí o minulosti národa na prahu XIX. stor.“⁴⁸, a to jak po stránce biograficko-bibliografické, tak zejména po stránce vydavatelské: „*Tablic si väčšiu zásluhu získal ako editor už v jeho časoch ťažko prístupnej skladby Sors Pilarikiana, hoci svoje vydanie upravil závažnými zásahmi do jazyka, chtiac takto priblížiť text súvekej literárnej češtine.*“⁴⁹ Shromažďuje též recepční a literárněkritické reakce české – J. Jungmanna v *Historii literatury české* (Praha 1825) – a slovenské – J. M. Hurbana v literárněhistorické eseji *Slovensko a jeho život literárny* (Slovenské pohľady I, 1847), nepřímou tak dokládá zařazování Pilárikovy skladby, potažmo Pilárika do dějin obou literatur (Jungmann – v duchu své estetizující a slavizující obrozenské generace – chválí uměleckou formu, vyváženost prostého a vznešeného stylu Pilárikovy skladby; Hurban

⁴⁵ Podruhé tento spis vydal společně se *Slovenskými veršovci* (Uherská Skalice, 1805). Na nepatrné rozdíly mezi oběma vydáními upozorňuje Jozef Minárik. *Kritický komentár*. In: Pilárik, Štefan (1615–1693) – *Výber z diela*. Bratislava 1958, p. 324.

⁴⁶ Minárik, Jozef. *Kritický komentár*. In: Pilárik, Štefan (1615–1693) – *Výber z diela*. Editor Jozef Minárik. Vydavateľstvo SAV, Bratislava 1958, pp. 324–327.

⁴⁷ Krčméry, Š.: *Dejiny literatúry slovenskej I*. Bratislava 1976, p. 212.

⁴⁸ Pilárik, Štefan (1615–1693): *Výber z diela*, p. 9.

⁴⁹ Tamtéž, p. 10.

v duchu své slovenský národ emancipující a jednoduchost idealizující generace odmítá Tablicovo „češtění“, odporující hladkosti a nenucenosti Pilárikova veršování)⁵⁰.

2. Paratexty

Tablicovu edici tvoří jednak vlastní reedice tisku *B. C. D. SORS PILARIKIANA Los Pilárika Štěpána, Služebníka Boha Pána [...] Roku. 1666. Vytlačeno Nákladem Pana Jana Pilaryka*. (Knihopis 7176), vydaná pod titulem *B. C. D. Sors Pilarikiana. Los Pilárika Štěpána, Služebníka Boha Pána [...] První vydání. Vytlačeno nákladem Pana Jana Pilárika, roku Páně 1666. [...] V Žilině u Jana Dadána L[éta] P[áně] 1666.*⁵¹, jednak množství Tablicových dodatků, a sice tradičních (motto, dedikace, předmluva), ale i méně běžných: k těm náleží *Kratičké vypsání života kn[ěze] Štěpána Pilárika Očovského*⁵², stručný výtah z překladu latinského pojednání hraběte Imricha Thurza z r. 1616 *Vypsání smutného losu zajatých od Turků křesťanů*⁵³, jako *Přídavek*⁵⁴ připojený *List tureckého v Sečanech městečku Nongrádské stolice bydlicího Báli beka (hejtmana) rychtářům plachtinským, krtišským, stracinským, potranským a t. d. připsaný* v maďarštině a závěrečná Tablicova biografická poznámka o valašském vévodovi Řehoři Gykovi (Grigoru Ghicovi), který napomáhal Pilárikovu osvobození (Poznámka mj. odhaluje důkazy o sfragistických a slavistických zájmech Tablicových, neboť zjištění o ušlechtilých činech tohoto vévody dokládá Tablic opisem latinského pasu, který měl zajistit svobodu Juditě Maňakových a jež Tablic našel v archivu jejího manžela Michala Mikovinyho. Pas byl podle Tablicova záznamu stvrzen pečetí – Tablic ji vzápětí podrobně popisuje – a zakončen podpisem v cyrilici, který se Tablic pokouší rozlušit.) Poznámku i knihu pak Tablic uzavírá apelativní přímlouvou: „*Kterážto opsání této slovanského knížete pečeti k tomu cíli se zde připojuje, aby se tím učeným naším vlastencům k shledávání takových pamětných, a příběhy slovanského našeho národu osvěcujících listů a starých nápisů, a k jejich Instytutu našemu slovanskému v známost uvedení, jakož pak se o to všickni uctivě*

---

⁵⁰ Tamtéž, p. 11.

⁵¹ Tablic, B.: *Pamětné příhody Štěpána Pilárika*. Uherská Skalice 1804, pp. 37–106.

⁵² Tablic, *Pamětné příhody*, pp. 13–36.

⁵³ Tablic, *Pamětné příhody*, pp. 107–122.

⁵⁴ Tablic, *Pamětné příhody*, pp. 123–128.

žádají, podnět a příležitost zavdala.”⁵⁵ K textu jsou na závěr připojeny též *Omylové*⁵⁶ s pětící chyb a oprav.

Obvyklé pretextové partie Tablicovy edice tvoří motto⁵⁷, pro které Tablic zvolil 198. a část 199. verše 1. knihy Vergiliovy Aeneidy (v překladu Karla Vinařického „*O druhové – dosavad minulé pomníme-li na zlé, horšího přetrpivše*“⁵⁸), klada tak Pilárikovu skladbu do sousedství klasického antického latinského eposu. Utěšná slova, jež Aeneas adresuje svým spoludruhům, zkoušeným při plavbě do Itálie rozmary bohů a počasí, předznamenávají tragiku Pilárikem vyličených událostí, subjektivní a emotivní účast vypravěčovu a zároveň jeho roli vůdce a mluvčího kolektivu stíženého podobně krutým osudem.

Tablicova dedikace spisu Matyáši Šmidgancovi, jeho manželce Kateřině, rozené Škárkové, a jejich dvěma dcerám Eleonoře a Veronice⁵⁹ sestává z tradiční části epigrafické a prozaického dovětku datovaného 14. září 1804, v němž Tablic vysvětluje důvody věnování této knihy spřátelené rodině bránického kupce, senického souvěrce, podporovatele slovenského písemnictví a milovníka slovenského jazyka. Tablicův vlastenecký tón se pak naplno rozezní v *Předmluvě* (tentokrát již ne poníženého služebníka, ale vydavatele)⁶⁰, ve které podává Tablic nejprve textologickou zprávu o pátrání po originálním textu tisku Pilárikovy skladby (v níž je mimo jiné též cenná zmínka o existenci opisů tohoto textu) a poté zdůvodňuje potřebu jeho nového vydání, jež má sloužit jak poznání historickému, tak literárněhistorickému⁶¹.

Při této příležitosti se Tablic pokouší i o kritické zhodnocení Pilárikovy básně: označuje ji za prostou veršovanou skladbu, nad dobové měřítko estetické klade příznačně soudobé a primárnější funkce exemplární, didaktickou, etickou a noetickou. Příčinu, proč tato báseň nedosahuje vyšší umělecké hodnoty, shledává Tablic ve vnějších okolnostech, tj. nepříznivých společenských a životních podmínkách, kterým musel čelit nejen Štěpán Pilárik, ale též všichni tehdejší slovenští vzdělanci a jeho spolupřítelci (tato část Tablicovy předmluvy je nejobraznější a nejexpresivnější). Konstatováním, že podobná nepřízeň

⁵⁵ Tablic, *Pamětné příhody*, pp. 127–128.

⁵⁶ Tablic, *Pamětné příhody*, p. 128.

⁵⁷ Tablic, *Pamětné příhody*, p. 2.

⁵⁸ *Publia Virgilia Maróna Aeneida*. Z latiny přeložil Karel Vinařický. Kniha I–VI. V Praze 1927.

Nakladatelství J. Otto, společnost s r. o., p. 22.

⁵⁹ Tablic, *Pamětné příhody*, pp. 3–8.

⁶⁰ Tablic, *Pamětné příhody*, pp. 9–12.

⁶¹ Snaha o dochování této památky, jež je pro Tablice mimochodem též důkazem lásky starších spisovatelů k vlastnímu jazyku, národu a literárnímu umění, pro svou a mladší generace spájí Tablicův ediční počín např. s vydavatelskou snahou Františka Martina Pelcla, jak o tom svědčí např. jeho předmluva k reedici *Příhod Bratislava... z Mitrovic* (Praha 1777; Knihopis 16 669).

osudu stíhá též Tablicovu generaci slovenských spisovatelů, překlenuje Tablic časovou vzdálenost mezi oběma vydáními Pilárikovy skladby a otevírá jí možnost nové recepce, percepce i interpretace, uchopení a pochopení jejích dobových funkcí i nadčasové platnosti.

Ve druhé části předmluvy pak Tablic z pozice editora objasňuje, proč k reedici Pilárikova opusu připojil výše zmíněné dodatky, kterých pramenů přitom využil a jakým způsobem s Pilárikovým textem (a dalšími doplněnými) zacházel („*Mezitím veršův Pilárikových sem neproměňoval, leč tam, kde tomu vyhnouti nelze bylo, k čemu mi i jiní učení muži radili, a jen u zpodu v notulích lepšího psání způsobu někde sem ponavrhl.*“⁶²). Předmluvu zakončuje typickou figurou skromnosti a sebeobětování se pro dobro a čest svého národa, datací odkazující k historické události (pravděpodobně oznámení) svolání císaře Františka II. rakouským dědičným císařem (16. září 1804) a chronostichem na rok 1805.

Tablicovy doplňky k reedici Pilárikova opusu zahajuje ještě před vlastním textem *Kratičké vypsání života kněze Štěpána Pilárika Očovského*. V něm Tablic poprvé – dva roky před vydáním prvního dílu *Paměti československých básníkův aneb veršovcův*⁶³ – představuje a naplňuje svou metodu *historie litterarie*, jež následuje tradici dosavadních literárněhistorických (či spíše kuturněhistorických) kompendií, soustřeďuje se na shrnutí dostupných biografických a bibliografických údajů o tomto učeném a vzdělaném muži, poprvé tak však činí v domácím jazyce: předchozí syntézy Cwittingerovy, Horányiho, Buria, Šmála či Valaského jsou psány latinsky⁶⁴, Kleinova příručka⁶⁵ – nejčastěji citovaná, resp. opravovaná (a spolu se záznamy J. Prokopia přeceněná R. Brtáněm coby zdroj Tablicových informací o Pilárikovi⁶⁶) – pak v němčině. *Kratičké vypsání* (jež vzdor svému titulu čítá 24 stran) přitom z hlediska tohoto žánru není jen pouhým záznamem životních osudů Štěpána Pilárika a seznamem jeho děl: Pilárikův životopis, opřený ponejvíc o vlastní v němčině sepsanou autobiografii *Currus Jehovae mirabilis* (Wittenberg, 1678), přebírá z tohoto pramene charakteristické prvky, styl i funkci novověkého hagiografického textu, legendy o mučedníkovi pronásledovaném pro svou reformovanou víru; příběhu, jež

---

⁶² Tablic, B.: *Pamětné příhody, Předmluva*, p. 11.

⁶³ Tablic, B.: *Paměti československých básníkův aneb veršovcův, kteří se kdy v Uhrách zrodili nebo alespoň živi byli*. Vacov 1806.

⁶⁴ Srov. Gáfríková, G. a kol.: *Pannonia docta (učená Pannonia)*. Bratislava 2003.

⁶⁵ Jde o knihu J. S. Kleina *Nachrichten von Lebensumständen und Schriften evangelischer Prediger in allen Gemeinden des Königreichs Ungarn*. Lipsko – Ofen, 1789.

⁶⁶ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava 1974, p. 84.

zároveň slouží výchovnému (exemplárnímu) a vlasteneckému (apologetickému) cíli⁶⁷. Jsou to jednak připomínky všech událostí ze života Pilárikova, kdy vydán nebezpečí, byl ochráněn boží mocí a šťastně z něj vyvázl, jednak svědecké hlasy wittenberských teologů a vlastních synů stvrzující nelehký životaběh Štěpána Pilárika.

Synkretickou povahu *Kratičkého vypsání*, jehož některé partie převzali i moderní literární historikové (Ján Ďurovič i Albert Pražák shodně připomínají přirovnání moci ďábelské k síle „Tater Spišských“, jež přesto neodolá síle modlitby⁶⁸), dokládá i podstatná část poznámkového aparátu. Do něj Tablic zahrnul též výčty předchozích (příp. i po Pilárikovi následujících) kněží na všech jeho postupných působištích (Očová, Dolná Strehová, Svatý Ondrej, Beckov, Senica – u poslední jmenované přidává též posloupnost jáhnů), jakož i drobné epické odbočky, v nichž vyličil životní osudy Jána Kalinky, podal bio-bibliografickou zprávu o Michalu Lánim a připomněl tragickou událost vzbouření proti násilnému odebrání kostela v Turé Lúce v r. 1672, při níž bylo umučeno a popraveno 25 evangelíků. Věcné poznámky věnuje Tablic ponejvíce opravám údajů uvedených v Kleinově příručce či nechá zaznít originál latinských pasáží, přeložených Tablicem v hlavním textu do češtiny. V pasáži věnované Pilárikově dílu stojí za povšimnutí odůvodnění podrobnějšího popisu Pilárikovy knihy modliteb *Favus distillans* (Levoča, 1648), jež naznačuje, že Tablic počítal i s českým čtenářem Pilárikova (a svého) textu, a zároveň potvrzuje Tablicovu editologickou erudici připomínkou sice negativního, tím však rovněž cenného zjištění absence Pilárikovy skladby v seznamu českých zakázaných knih.

Kratičké vypsání sloužilo nepochybně jako výchozí text pro kapitolu věnovanou Pilárikovi v 1. svazku Tablicových *Pamětí*⁶⁹. V nich Tablic upustil od hagiografického výkladu Pilárikova života (ač ponechal zmínky o nebezpečích, jež ho provázela zejména v dětství, nezmínil již a neakcentoval všudypřítomnost opatrovatelské boží moci a vypustil též svědecké hlasy z Wittenberku a Pilárikových nejbližších o jeho strastiplném životě) a informace o Pilárikových dílech vetkal do biografického textu, resp. odkázal na svou edici. Editor a překladatel Tablicových *Pamětí* Rudo Brtáň text věnovaný Štěpánu Pilárikovi (pravděpodobně omylem) zkrátil: výpustka pasáže líčící Pilárikovy osudy od r. 1649 do r.

---

⁶⁷ Podobný styl i funkce zaznamenáváme v množství příležitostných kázání věnovaných památce zesnulých evangelických kněží pronásledovaných či vyhnaných z Uher, stejně jako z Čech. Srov. např. Štěříková, E.: *Exulantská útočiště v Lužici a Sasku*. Praha 2004; Kowalská, E.: *Kázeň ako zdroj informácií pre sociálne a politické dejiny?* In: Kákošová, Z– Vojtech, M. (eds.): *Slovenský literárny barok*. Bratislava 2005, pp. 118–129.

⁶⁸ Tablic, B.: *Pamětné příhody*, p. 35. Srov. Ďurovič, J.: *Evanjelická literatúra do tolerancie*. Matica slovenská, Martin 1940, p. 114. Pražák, A.: *Dějiny slovenské literatury*. Praha 1950, p. 190.

⁶⁹ § 19. *Štěpán Pilařík Očovský*. In: Tablic, B.: *Paměti československých básníkův aneb veršovcův*. Vacov, 1806, pp. LVI–LXI.

1663 včetně okolností jeho tureckého zajetí má za následek obsahový a kompoziční hiát – na informaci o jeho kněžském působení ve Spišské Teplici „navazuje“ text: „*Nebyl však dlouho Pilárik v tomto zajetí. Byv zajisté 3. srpna zajat, 1. listopada téhož 1663 roku opět v Senici sloužiti začal.*“⁷⁰

Nepřesná je rovněž Brtáňova informace o textech připojených v Tablicově edici za vlastní Pilárikovu skladbu, shrnutá do jediné věty: „*Dobový kolorit ozřejmil ,Vypsáním smutného losu zajatých od Turka křesťanův.*“⁷¹ a poznámky odkazující k pp. 107–122 Tablicovy edice. Vedle tohoto pojednání, jež je výtahem z latinské řeči hraběte Imricha Thurza přednesené a publikované ve Wittenberku (v poznámce Tablic zaznamenává pramen) a současně též překladem tohoto výtahu do češtiny, připojil Tablic k Pilárikově skladbě na závěr *Přídavek* sestávající z edice dvou dokumentů úřední povahy, resp. diplomatického charakteru – jež zřejmě i z tohoto důvodu ponechal v originále a připojil k nim stručný regist v češtině – a sice na pp. 123–124 dopis tureckého beka datovaný v Sečanech 18. května 1668 (opět s připomínkou pramene, resp. výchozí edice, a též s opisem adresy) a na pp. 125–127 latinský pas vystavený Řehořem Gykou (Grigorem Ghicou) pro Juditu Maňákových, datovaný v Bukurešti 16. března 1664. Přidání všech těchto textů nepochybně sloužilo ozřejmení dobového koloritu, mělo jak funkci ilustrační, potvrzovací, tak dokumentační, faktografickou. Emotivně zatížené a expresivně vyhocené líčení tureckých ukrutností páchaných na křesťanech, jak je podal v rétorickém textu hrabě Thurzo, resp. jeho překladatel Tablic, fungují opět jako objektivní svědectví vzdělané a zároveň vysoce postavené osoby, svědectví pro potvrzení Pilárikových osudů a slov. Doklady diplomatického rázu, úřední a věcné, sloužily pak jako exempla: první z nich – výhrůžný list tureckého beka, (jež Tablic v poznámce na s. 125 hodnotí slovy „*To jest opravdový turecký štýlus!*“⁷²) – fungoval jako příklad záporný a zavrženíhodný, druhý – záchranný pas valašského vévody a v l. 1660–1664, 1672–1674 též valašského panovníka Grigora Ghica (Rumuna, ač Tablic nepochybuje o jeho slovanském původu) – jako příklad hodný připomenutí, ocenění a následování⁷².

Rovněž pro tyto postponované texty je tedy příznačný rys synkreze, zasahující zejména rovinu stylistickou (informace, výklad, persvaze). Právě tato synkretická povaha je spojuje s Pilárikovým dílem (spíše než termín *zbarokizování*, jež použil při hodnocení

⁷⁰ Tamtéž, p. LIX. Srov. Tablic, B.: *Pamäti česko-slovenských básnikov alebo veršovcov*. Bratislava, 1974, p. 53. a Tablic, B.: *Pamäti česko-slovenských básnikov alebo veršovcov*. Bratislava, 2000, p. 47.

⁷¹ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava, 1974, p. 85.

⁷² Více o něm Barborica, C.: *Zaujímavé svedectvo Štefana Pilárika o Rumunoch v tureckej vojne r. 1663*. In: Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, r. XVI, Philologica, Bratislava 1964, pp. 91–94.

Tablicova počinu jeho monografista Rudo Brtáň⁷³ a jenž nebyl v této monografii dostatečně vysvětlen a prokázán). Zřetelně věcný základ těchto příloh, jakož i jejich systematické a odborné zpracování, sloužící účelům vědeckým (historickým i pomocněhistorickým), vzdělávacím a vlasteneckým, činí z nich základy mostu spojujícího baroko s osvícenstvím (více než s preromantismem, jak opět tvrdí Rudo Brtáň⁷⁴), resp. dokládá kontinuitu vývoje a schopnost návaznosti dvou epoch, jež bývají často pokládány za zcela protichůdné.

3. Vlastní text

Je tato návaznost možná, patrná a odhalitelná i ve způsobu, jak Tablic vydal Pilárikův text *Sors Pilarikiana*? Na to nám odpoví editologicko-textologická analýza obou textů a její interpretační zhodnocení.

Částečnou reflexi Tablicovy ediční metody, v zásadě pouze její jazykové složky, provedl Jozef Minárik v kritickém komentáři k vydání vybraných Pilárikových děl. Konstatuje o ní: „*Silne slovenčiaci jazyk originálu sa snažil celkom počesťiť a tak ho priblížiť súvekej českej literárnej norme. Preto s jeho jazykovými zásahmi v prospech češtiny sa stretávame temer na každom riadku všetkých troch Pilárikových skladieb.*“ Tuto Tablicovu jazykovou úpravu, která je podle něj „*typická pre Tablicovu metódu vydávania starších literárnych textov*“⁷⁵, pak dokládá výčtem úprav, kam zařazuje mj. v hláskosloví změny *ú* na *ou*, *r* na *ř*, *z*, *ze-* v předponách na *s*, *se-*, prodlužování samohlásek *a*, *i*, provedení přehlásek *u* v *i* a *a* v *ě*, změnu neurčitkové koncovky *-t* na *-t'*; v tvarosloví např. záměnu přivlastňovacích zájmen *mého* na *svého* a úpravu psaní tvarů pomocného slovesa být (*jsem* na *sem*), v lexikální rovině nahrazování slovenských slov českými a „*jazykovo neutrálných*“ slov slovy, „*ktoré sa mu zdáli literárnejšie*“ (mj. s uvedením příkladu záměny *handakajíc* na *handrkujíc*), úpravu frazeologie, slovosledu a stylu. Poté konstatuje, že „*z uvedených príkladov je zrejmé, že Tablicove vydanie Pilárikova textu je z jazykovej a čiastočne i štylistickej stránky celkom odlišné od pôvodnej tlače, i keď sám Tablic priznáva len menšie úpravy, a to iba v poznámkách pod čiarou, ktorými komentuje báseň*“ (ve výčtu představuje tyto i jiné typy poznámek pod čarou, které Tablic přiřadil k Pilárikově skladbě,

⁷³ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava, 1974, p. 85.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Minárik, J.: *Kritický komentár*. In: Pilárik, Štefan (1615–1693): *Výber z diela*. Bratislava 1958, p. 323.

a to jednak návrhy na lexikální úpravy, jednak vysvětlivky slovenských výrazů a rovněž vysvětlivky zeměpisné a historické). Na závěr Minárik vyčítá Tablicovi, že „závažné zásahy do samého textu [...] vôbec nespomína”. Odvolává se na Minárikovu edici a kritický komentář k ní, hodnotí podobně Tablicův editorský počín i Rudo Brtáň: Tablic podle Brtáně „verše Pilárikove údajne ‚neproměňoval‘, ale prakticky jednako len text češtil, a to nielen v ‚notuliách‘, ale aj ‚závažnými zásahmi do jazyka“⁷⁶, resp. „Tablic ako editor vykonal záslužnú prácu, keď oživil vtedy 140-ročné, na konci barokom jasne dotknuté jedinečné veršované dielo [...], ktoré i v titule počesťil a v texte nahrádzal slovakizmy českými výrazmi”⁷⁷ (nedokládaje to však jediným případem).

Minárikova edice Pilárikovy skladby a komentář k ní jsou z pohledu literárněhistorického nesmírně cenné, jak pro poznání díla Štěpána Pilárika, tak pro jeho zařazení do dějin slovenské (i české literatury). Žel z editologického hlediska zaznamenáváme v (jinak zejména v různocnění precizní práci) určitou nepřesnost a snad i tendenčnost v náhledu na Tablicovy úpravy, označené všechny a bez rozdílu jako počesťování, resp. přibližování češtině, navíc nezaznamenané v úplnosti, nýbrž jen ve výběru (stejně soudy o Tablicově bohemizování vynáší i další editor Pilárikovy skladby Marián Minárik⁷⁸, dopouštějící se mimochodem ve své edici zásahů již zřetelně slovakizujících⁷⁹). Jakkoli záslužné (protože doposud jediné) jsou ukázky Tablicových úprav v kritické edici J. Minárika, nelze úplně souhlasit s jejich výkladem⁸⁰. K objasnění jejich motivace a funkce je zapotřebí detailní srovnání, o něž se nyní pokusíme.

Rozsah, obsah, doplňky – vysvětlivky

Tablic vydal Pilárikovu skladbu v nezměněném rozsahu; i jeho vydání *Sors Pilarikiana* tedy sestává z krátkého latinského titulu, šestnáctiveršového titulu v domácím jazyce, jenž je zároveň synopsí, obsahem i dedikací a zakončuje jej tradiční údaj o vydavateli, místě a roce vydání; dále z biblického motta, jež tvoří desetiveršová parafráze biblického citátu ze Skutků líčící Petrovo vyvedení ze žaláře (Sk 12, 7–11: „Najednou u něho stál anděl Páně a v žaláři zazářilo světlo. Anděl udeřil Petra do boku, vzbudil ho a

⁷⁶ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava, 1974, p. 85 (s odkazem ke kritické edici J. Minárika Pilárik, Štefan (1615–1693): *Výber z diela*. Bratislava 1958, p. 10).

⁷⁷ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava, 1974, p. 85.

⁷⁸ Pilárik, Š.: *Sors Pilarikiana*. Editoři J. Minárik a M. Minárik. Bratislava 1989.

⁷⁹ Srov. např. úpravu *předešlé* na *předošlé*. Pilárik, Š.: *Sors Pilarikiana*, Bratislava 1989, p. 124

⁸⁰ Minárik, J.: *Kritický komentár*. In: Pilárik, Štefan (1615–1693): *Výber z diela*. Bratislava 1958, p. 327.

řekl: ‚Rychle! Vstaň!‘ A s Petrových rukou spadly řetězy. Anděl mu řekl: ‚Opásej se a obuj se!‘ [...] Prošli první stráží, pak druhou, [...] Vyšli ven, prošli jednou ulicí a tu mu náhle anděl zmizel. Teprve nyní se Petr vzpamatoval a řekl: ‚Nyní už vím, že Pán opravdu poslal svého anděla, vysvobodil mne z ruky Herodovy a uchránil od toho, co si přál židovský lid.‘⁸¹); dále z veršované *Předmluvy* o 42 verších a *Přístupu*, jenž uvádí čtenáře do historických souvislostí a vyzývá jej – v posledních dvou z celkových 66 veršů – k pokání. Následuje vlastní skladba, uzavřená *Vzdechnutím*, připojená *Píseň o zemi uherské* a trojice *Nábožných rozjímání*: u všech Tablic zachoval původní rozsah (celkem 1392 veršů) a text uzavřel – stejně jako je tomu v originálu – impresem. Tablic tedy z původního textu žádnou část Pilárikovy skladby ani rozsáhlejší pasáž (o délce jednoho verše či větší) nevynechal, ani do ní nic podobného rozsahu nepřidal, ani v ní žádnou rozsáhlejší pasáž nepřesunul (pouze v *Předmluvě* rozdělil druhý odstavec na dva, rozčleňuje tak její text na tři logické a tradiční části: oslovení čtenářů – odůvodnění sepsání skladby – prosba za dobré přijetí)⁸². K textu však připojil celkem 67 poznámek pod čarou (označených písmeny a, b, c...), z nichž 40 je v podstatě věcných a 27 v zásadě jazykových a odpovídajících tomu, co Tablic předeslal ve své předmluvě k této knize: ‚[...] u zpodu v notulích lepšího psání způsobu někde sem ponavrhl, přidav místně jedno i druhé poznamenání, [...]‘⁸³. Přímo do textu do závorky pak zařadil Tablic ještě dvě lexikální vysvětlivky, a sice jednu synonymickou, resp. zobecňující: *chrausty (braucy)* (v. 1018), a jednu překladovou: *preces (modlitbu)* (v. 600).

Tablicovy jazykové poznámky zařazené pod čarou lze rozdělit do dvou skupin: je to jednak celkem 15 vlastních návrhů oprav jazyka *Sors Pilarikiana*, které jsou uvedeny příznačným hodnotícím slovem *Lépe*: (výjimečně též neutrálním *aneb*) a zasahují foneticko-morfologickou, morfologicko-syntaktickou, slovotvornou a lexikální rovinu jazyka textu; jednak je to 10 vysvětlivek slov či slovních spojení (jedno se opakuje dvakrát), k nimž lze volně přiřadit též poznámku zahrnující překlad části textu z latiny: k dvojverší (561–562) *Pročež řekl: ‚Pater abis, / K odpočinutj, fac, dormis je připojeno Gdi k odpočinutj, chtěl řjci, a wyspi se.‘*⁸⁴. S výjimkou dvou případů – po jednom v každé

⁸¹ *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Podle ekumenického vydání z r. 1985. Vydala Biblická společnost v ČSR, 1990. *Nový zákon*, p. 125.

⁸² I z těchto důvodů jsme se rozhodli pro průběžné očíslování veršů obou textů, a to jako celků. Číslování J. Minárika v kritické edici Pilárikova díla je nesystematické a nepřesné: zvláště čísluje např. titul, neodděluje však motto, *Předmluvu* či *Suspirium* od vlastního textu (pod titulem *Acces, neb Přístup*), trojici *Nábožných rozjímání* čísluje naopak průběžně; mezi verše započítává též incipit nápěvu k *Písni o zemi uherské*. Z Pilárikova textu citujeme v transliterované podobě, odkazujeme k číslu verše (viz též *Příloha 1*).

⁸³ Tablic, *Sors*, p. 11.

⁸⁴ Tablic, *Sors*, p. 69.

skupině (viz níže) – jde o neuskutečněné úpravy, resp. nevyužité možnosti synonymického variování (u těch poznámek, kde Tablic objasňuje výraz slovem podobného významu), jeden návrh hodnotí Tablic sám jako nerealizovatelný z důvodů poetických: *W Sygotěch, lépe: v ostrowjch, kdyby rým dopustil.*⁸⁵

Tablicovy návrhy gramatických zásahů do Pilárikova textu nelze všechny jednoznačně označit za počesťující, byť některé z nich vycházejí z pravidel českého tvarosloví: např. koncovku číslovky *jeden* v 6. pádu navrhuje Tablic opravit z *gedném* – v originálu je *gednem* (v. 412) – na *Lépe: gednom.*⁸⁶; přechodníkový tvar slovesa *udělat* pro mužský rod navrhuje upravit z *vdělagjce* (v. 577) na *Lépe: vdělage, neb vdělau.*⁸⁷) či z české lexiky, již chce Tablic nahradit lexikou slovenskou, a to např. u substantiva *W powognicých* (v originálu *powognikoch*, v. 219) – *Lépe: w powjgadlách.*⁸⁸, u adjektiva *groffským* (v. 33): *Lépe: hraběcým.*⁸⁹, resp. u sloves *nečuli* (v. 585): *Nečuli, lépe neslyšeli.*⁹⁰ a *postřetáwali*, které počesťuje i hláskoslovně, neboť v originálu nalezneme *postretáwali* (v. 229), a jež navrhuje nahradit takto: *Střetnauti, postřetnauti, lépe: potkati někoho, aneb: potkati se s někým.*⁹¹). Motivace některých navrhovaných oprav podléhá však stejně české jako slovenské (předspisovné) normě: mj. je to náhrada genitivní vazby ve verši (538) *Dal wzyt dostatečné mjry* vazbou akuzativní *Lépe: dostatečnau míru.*⁹², oprava nesprávně užitého nominativu substantiva *lodě* v dvojverší *Bauře, welké wlnobití: / Pohřižowaly se lodě* – upraveného z původního *Pohružowala se lodě* (v. 682–683) – instrumentálem *Lépe: lodj.*⁹³; někde takto eliminuje i archaičtější české vazby a slova: *O třech hodinách z polednj* (v. 141): *Lépe: z poledne.*⁹⁴); provedení trojice předchozích návrhů však zbraňuje opět rým, podobně jako záměně slova *w pustatiny* – v originálu *pustotiny* (v. 114) – na *Lépe: w pustiny.*⁹⁵ brání různý počet slabik. Náhradu dvojice cizích slov slovy českými (v. 49: *w druk* – *Lépe: w tisk.*⁹⁶, resp. v. 723: *po fryštuku* – *Lépe: po snjdánj.*⁹⁷ – ve druhém případě lze uvážit i dialekt) motivovala patrně Tablicova snaha eliminovat germanismy, resp.

⁸⁵ Tablic, *Sors*, p. 52.

⁸⁶ Tablic, *Sors*, p. 61.

⁸⁷ Tablic, *Sors*, p. 69.

⁸⁸ Tablic, *Sors*, p. 50.

⁸⁹ Tablic, *Sors*, p. 39.

⁹⁰ Tablic, *Sors*, p. 70.

⁹¹ Tablic, *Sors*, p. 51.

⁹² Tablic, *Sors*, p. 69.

⁹³ Tablic, *Sors*, p. 74.

⁹⁴ Tablic, *Sors*, p. 46.

⁹⁵ Tablic, *Sors*, p. 44. *Pustotinu* i synonymum *pustinu* viz *Malý staročeský slovník*, Praha 1979, p. 412, všechny tři varianty pak v *Historickém slovníku slovenského jazyka IV. Pohrať sa–Pýtlovať*. Bratislava 1995, pp. 569–570 (dále jen *HSSJ*).

⁹⁶ Tablic, *Sors*, p. 40.

⁹⁷ Tablic, *Sors*, p. 79.

nedomáci slovní zásobu (viz i jinde). Specifickým a snad i příznačným z pohledu dobového vztahu češtiny a slovenštiny se jeví Tablicův návrh u příslovce *čtwernožky* (v. 587), k němuž Tablic nepřipojil hodnocení z pohledu vhodnosti, nabídl však k tomuto slovu, jež bylo v češtině počátku 19. století označeno za slovacikum⁹⁸ – slovnědruhovou variantu *Aneb: čtwernohy*.⁹⁹, běžnou v obou úzech¹⁰⁰.

Na rozhraní dvojího typu Tablicových návrhů edičních úprav stojí dvojice slov *pokragsku* (v. 86) a *widičky* (v. 113), jež byly v textu Tablicem nahrazeny: první z nich po navržení *Pokragsko, lépe pomězj*.¹⁰¹ až při druhém použití *pomězjnj pevnosti* (v. 129), druhé s vysvětlivkou *Stolice: W orygináli stogj: Widičky. Widiček znamená Slowákům [...]*¹⁰² pak automaticky. V obou případech je obecné pojmenování geografického rázu, běžné ve slovenském úzu, nahrazeno apelativem, jež mělo být srozumitelnější i neslovenskému čtenáři¹⁰³. Speciální pojmenování (ze stejného sémantického pole) *Jablonské Kopanice* (v. 200) už Tablic ponechává a přidává obsáhlou (onomasticky i etnograficky cennou) vysvětlivku: *Jablonské Kopanice. Chalupy po wrších a kopcých různu postawené, při nichž sedlácy y rolj y lauky swé magj, Kopanice w Vhřjch slowau [...]*¹⁰⁴.

Trojice slovenských apelativ – *oprátka*¹⁰⁵, *poselkyně* (v ortograficky počeštěné podobě)¹⁰⁶ a *gárek*¹⁰⁷ – ponechaná Tablicem v textu s etnickým vymezením a vysvětlivkou jejich významu (v případě prvních dvou slov i s etnografickými odchylkami) v poznámce pod čarou pak potvrzuje Tablicovu snahu vědomě zachovat slovacikální ráz tohoto textu, jeho nezbytnou míru slovacity, slovenské atribuce a provenience (nepřímo, tj. bez poukazu na etnikum, jež tento výraz používá, se tak děje i mj. v případě vysvětlivky slova *mutný* ve verši (256) *z kaluže mutné – Mutný, t. j. kálný; odtud zámutek*.¹⁰⁸). Obligatorní je vysvětlení tureckého slova *kagtarba* (v. 284) s filologickou vsuvkou¹⁰⁹, naproti tomu fakultativní a opět dobově příznačný jeví se výklad ruského, tj. slovanského, tj.

⁹⁸ Srov. Jungmann, J.: *Slovník česko-německý. Díl I, A–J*. Praha, 1990, p. 314.

⁹⁹ Tablic, *Sors*, p. 70.

¹⁰⁰ Srov. Jungmann, J.: *Slovník, Díl I, A–J*, p. 316, a *HSSJ V, R–Š*, p. 682.

¹⁰¹ Tablic, *Sors*, p. 43.

¹⁰² Tablic, *Sors*, p. 44.

¹⁰³ *Stolice* ve významu *kraj v Uhřích* viz opět Jungmann, J.: *Slovník, Díl IV, S–U*, p. 319; *viděk* u téhož (*Díl V, W–Ž*, p. 94) je ve významu *kraj* označen jako slovacikum a jako synonymum odkazuje též ke slovu *stolice*.

¹⁰⁴ Tablic, *Sors*, p. 49.

¹⁰⁵ V. 121, Tablic, *Sors*, p. 45.

¹⁰⁶ V. 165 a 212, Tablic, *Sors*, p. 47 a 50 (dvakrát s proodkazem na předchozí poznámku).

¹⁰⁷ V. 190, Tablic, *Sors*, p. 49.

¹⁰⁸ Tablic, *Sors*, p. 52.

¹⁰⁹ Tablic, *Sors*, p. 54.

nemaďarského původu slova *kalpak* (v. 696, na okraj poznámky věnované faráři N. Wagnerovi)¹¹⁰.

Z opačného hlediska je nutno připomenout, že slova cizího původu jako *fautor* (v. 145)¹¹¹, *bagarye* (v originálu *bagažyge*“, v. 532)¹¹² nebo *futro* (v. 533)¹¹³ nepovažoval Tablic za potřebné vysvětlovat – a tudíž předpokládal jejich běžný výskyt. Za známá a běžně srozumitelná pro všechny potenciální čtenáře své edice Pilárikovy skladby pak považoval mj. též slovacika jako *karbáč* (v originálu *korbáč*, v. 188), jemuž v češtině odpovídá slovo *karabáč*¹¹⁴, *palaš* (v originálu *paloss*, v. 158)¹¹⁵, které je jen slovacikum; či *běsný* (v originálu *besný*, v. 154), doložené v Jungmannově slovníku pouze – a příznačně – z Tablicovy *Zuzany Babylonské* a Kollárovy *Čítanky aneb Knihy k čítání pro mládež ve školách slovanských v městech a v dědinách* (Budín, 1825, Pešť 1844)¹¹⁶.

Několik vysvětlivek slovenských, neslovenských i cizích slov připojil Tablic – většinou do závorek, výjimečně též do poznámky pod čarou – rovněž v překladu textu hraběte I. Thurza *Vypsání smutného losu zajatých od Turka křesťanů* a v *Přídavku*: za výrazy, jejich význam je nutno vyložit synonymem či opisem nebo zkonkrétnit, považoval substantiva *mangoni*, tj. *kupci*¹¹⁷; *páni*, tj. *magnáti*¹¹⁸ či *bek*, tj. *hejtman*¹¹⁹; dále sloveso *rozbitovat*, tj. *dělit*¹²⁰; označení zvířat: *žáby*, tj. *ropuchy*¹²¹, a pouze v náznaku *hmyz*, tj. *v..i*¹²²; a dvojici slov *peklo*, tj. *sitno*¹²³ – zde opět s etnografickou, frazeologickou a geografickou vložkou; resp. *klece* s nabídnutým ekvivalentem *kletky*¹²⁴.

---

¹¹⁰ Tablic, *Sors*, p. 75.

¹¹¹ *Fautor* je slovo z latiny znamenající *priaznivce, podporovatel, ochránca*. *HSSJ I, A–J*, p. 352.

V Jungmannově *Slovníku česko-německém* není.

¹¹² *Bagária* je slovo turecko-maďarského původu s významem *vyrobená, hrubá koža, juchta*. *HSSJ I, A–J*, p. 106. Jungmann jej neuvádí.

¹¹³ *Futro*, slovo převzaté z němčiny, má několik významů, jeden z nich – *podšívka* (*HSSJ I, A–J*, 1991, p. 373) – má i toto slovo použité v *Sors Pilárikiana*. Viz i Jungmann, J.: *Slovník, Díl I, A–J*, p. 556.

¹¹⁴ Jungmann, J.: *Slovník, Díl II, K–O*, pp. 27–28 a 127.

¹¹⁵ Jungmann, J.: *Slovník, Díl III, P–R*, p. 17.

¹¹⁶ Jungmann, J.: *Slovník, Díl I, A–J*, p. 102.

¹¹⁷ Tablic, *Pamětné příhody*, p. 109; *HSSJ* ani Jungmann, J.: *Slovník*, slovo *mangon* nezaznamenávají.

¹¹⁸ Tablic, *Pamětné příhody*, p. 111; *HSSJ* zaznamenává obě varianty.

¹¹⁹ Tablic, *Pamětné příhody*, p. 123, *HSSJ* zaznamenává obě varianty.

¹²⁰ Tablic, *Pamětné příhody*, p. 109; *HSSJ* zaznamenává *rozbitovat* ve významu rozdělit jako slovo polského původu. *HSSJ V*, p. 91; Jungmann jej v tomto významu zaznamenává i v češtině, jako slovakismus a moravismus jej však označuje ve významu promarnit. Jungmann, J.: *Slovník, Díl III, P–R*, p. 857.

¹²¹ Tablic, *Pamětné příhody*, p. 117.

¹²² Tablic, *Pamětné příhody*, p. 118.

¹²³ Tablic, *Pamětné příhody*, p. 115; slovo *sytno* *HSSJ* nezaznamenává, Jungmann však ano, a to jak v konkrétním významu: „*sytno* [...] *wrch w Hontské stolici Uherské*“, tak přeneseně: „*Inde vulgo slc.: Kam gdeš na Sitno? Gakoby řekl: do pekla*“. Jungmann, J.: *Slovník, Díl IV, S–U*, p. 96.

¹²⁴ Tablic, *Pamětné příhody*, p. 119; *HSSJ* zaznamenává *klec* jako bohemismus; *HSSJ II*, p. 52; Jungmann označuje slovo *kletka* za slovakismus; Jungmann, J.: *Slovník, Díl II, K–O*, p. 61.

Úpravy

Více než 2500 zásahů do textu Pilárikova *Sorsu* provedl Tablic bez toho, aby na ně upozornil či je vysvětlil. Tak vysoký počet nekomentovaných edičních zásahů může vyvolat představu naprosté odlišnosti Tablicovy edice od původní tištěné verze (viz Minárik výše). Podrobná analýza a pokus o typologii Tablicových úprav – tedy v jistém slova smyslu pokus o vytvoření edičního komentáře a rekonstrukce Tablicovy ediční práce – však vypovídají o něčem jiném.

Zhruba dvě třetiny (tedy cca 1600) těchto úprav jsou čtverého typu: první dva zasahují typografií, druhé dva jsou propojeny s lexikální, resp. syntaktickou rovinou. Typografické úpravy jsou důsledné a (až na několik výjimek) se týkají

1) přepisu některých hlásek, a to *ss* na *š* (*ž*) na konci slov nebo morfologickém švu (v. 383: *náss* – *náš*, v. 410: *Towaryssstw* – *towaryšstw*, v. 132: *těsské* – *těžké*) a nahrazení spřežky *cž* písmenem *č* (v. 316: *cžili* – *čili*, v. 753: *cžinil* – *činil*, v. 1090: *cžáry* – *čáry*); dále odstranění zdvojených písmen pro označení hlásky *f*, *d* a *s* (v. 76: *hauffy* – *haufy*, v. 1038: *ffalsse* – *falsse*, v. 736: *raddu* – *radu*, v. 24: *ssauženj* – *sauženj*; nedůsledně), označení hlásky *g* písmenem *ğ* (v. 237: *Sygotěch* – *Syğotěch*, v. 855: *Zongor* – *Zonğor*), hlásky *j* pak naopak důsledně písmenem *g* (*pokraisku* na *pokragsku*, v. 85) a dále v případech, kdy je v původní verzi zapsáno písmenem *j*: tedy *já* na *gá* (v. 462), *jazyky* na *gazyky* (v. 1162) či *jakby* na *gakby* (v. 558)¹²⁵ nebo *y* v imperativech a superlativech (*negmilegssj* – *neymilegssj*, v. 25 a 929, *witeg* – *wjtey*, v. 902); přepisu slov cizího původu (*recommendován* – *rekomendován*, v. 730; *Gymnasium* – *ğymnazyum*, v. 772), vlastních jmen (mj. rozkolísané tvary *Frisstáku*, *Frysstácké*, *Frysstáku* na jednotné *Fraysstáku*, *Fraysstácké*, *Fraysstáku*, v. 226, 367 a 347) a další jednotlivé: důsledně např. *žjzj* na *ğjğj* (v. 238, 257 a 1169), *vský* na *vzky* (v. 189 a 240), *zlechčit* na *zlehçit* (v. 959, 1068 a 1345).

2) oddělování jedno– či vícepísmenné předložky od následujícího slova, které Tablic provedl důsledně (ve 196 případech¹²⁶), zahrna v to i příslovecné spřežky *vtom* (v. 466), *vskutku* (v. 364) a *vstríc* (v. 805) a naopak spojiv všechny spřežky a složená slova, zapsaná v původní verzi odděleně (*před tjm* – *předtjm*, v. 906; *půl nocy* – *půlnocy*, v. 1294; *do pomocy* – *dopomocy*, v. 692; *zdjk činěnjm* – *s djkčiněnjm*, v. 487; *s ffašované* – *sfašované*, v. 1153), včetně dobově uzuálního *co by* na *coby* (v. 482).

¹²⁵ Výjimkami jsou propria *Jeremiáš* upravené z *Geremiass* (v. 776), resp. ponechané *Jablonské Kopanice* (v. 199) a *Jančarowe* (změněno na *Jančárové*, v. 1304).

¹²⁶ Těchto úprav by bylo patrně ještě více, celá řada takových spojení zůstala v původní verzi oddělena proto, že jméno následující po předložce bylo psáno s počátečním velkým písmenem.

Celkem zhruba 350x změnil Tablic v Pilárikově textu počáteční velké písmeno slova na malé¹²⁷, a to nejen u značného počtu substantiv, kde s odstraněním majuskule oddálil typografický úzus textů psaných v domácím jazyce od úzu německého¹²⁸, ale též u adjektiv (*Plný – plný*, v. 7; *Pohanská – pohanská*, v. 966; *Křestianský – křest'anský*, v. 1302; též *Turecký – turecký*, v. 235; *Německau – německau*, v. 1315; *Řjmskau – řjmskau*, v. 1316), číslovek (*Třetjho – třetjho*, v. 711), sloves (*Páchaly – páchaly*, v. 1348) či příslovčí (*Právě – právě*, v. 775). Velká písmena ponechal pochopitelně u proprií a jako znak úcty – a to i opačnou úpravou (mj. *dunag* na *Dunag*, v. 85; *Nowého zámku – Nowého Zámku*, v. 381; *geho wznessenosti – Geho Wznessenosti*, v. 759; *dwogjctihodného – Dwogjctihodného*, v. 896; včetně odvozených adjektiv *dunagské wodě – Dunagské*, v. 684; *wánočnj – Wánočnj*, v. 944).

Poslední, zato však nejčastější grafickou úpravou (a typem Tablicova edičního zásahu v tomto textu vůbec) je úprava interpunkce, provedená ve více než 750 případech. (Náhradu nejfrekventovanějšího interpunkčního znaménka Pilárikova textu – totiž lomítka – v Tablicově edici čárkou považujeme za bezpříznakové.) Tablicovy úpravy, ať už jde o vložení interpunkce (nejčastěji – 363krát – čárky) či naopak o její vypuštění (ve 118 případech), v zásadě ruší členění textu podle výdechových pauz a mění je v syntaktické, tak např. pětiverší

*Když spadla Chluba/ kwět y čest/
Koruny slawne Vherske
Panstwo, Zemanstwo Ritjřske/
Stoljc/ Presspurske Nytranske
Wybráno take Trenčanske/ (v. 88–92)*

je doplněním pěti čárek a vynecháním jednoho lomítka dosaženo souladu se syntaxí, zpřehlednění příslušnosti a závislostních vztahů přívlastků a – v neposlední řadě též zvýraznění přesahů:

*Když spadla chlauba, kwět y čest
Koruny slawné vherské,
Panstwo, zemanstwo rytjřské
Stolic Presspurské, Nitranské,*

¹²⁷ Počet by byl pravděpodobně opět vyšší, pokud by bylo možné zahrnout i slova, která v jsou v Pilárikově skladbě tištěna zásadně s počáteční majuskulí, jsou však zároveň i počátečními slovy verše, tj. těmi, jež jsou tištěna s počátečním velkým písmenem automaticky.

¹²⁸ Oba úzy spojoval do poloviny 19. století i novogotický typ písma (fraktura), jímž se tiskly texty v obou jazycích na rozdíl od latiny, tištěné písmem novohumanistickým: slova latinského původu jsou přetiskována jak v původní verzi, tak v Tablicově edici – byť i v upravené podobě – latinkou.

Wybráno také Trenčanské,

Oproti původnímu tisku zařazuje Tablic mnohem častěji středník (zpřehledňující nejčastěji syntaktické vztahy v rozsáhlejších souvětí), tečku (rozdělující nejčastěji rozsáhlá souvětí na vícero vět) a dvojtečku, mj. k naznačení nepřímé řeči:

*A mně wnowě se spytował
Chcemli spátkem gjt k zabitj/
Cžili se vponjžiti/*

*A mne znowa se zpytował:
Chcyli zpátkem gjt k zabitj,
Čili se vponjžiti, (v. 314–316)*

k oddělení synopse od vlastního popisu události:

*Wten den Tragedye hrozná
V Frysstáku gest spatřjna.*

*W ten den tragedye hrozná
V Fraysstáku gest spatřjna: (v. 347–348)*

či k uvození vysvětlení:

*Tak že sliby me splnitj [...]
Nemohl sem že přigdu knjm/
Prw před wyswobozenjm mým/
Neb skrze mne psáti chtěli
Swogjm by kde su zwěděli.*

*Tak že sliby swé splniti [...]
Nemohl sem, že přigdu k njm
Prw před wyswobozenjm swým:
Neb skrze mne psáti chtěli
Domů, by, kde gsau, zwěděli.
(v. 515, 521–524)*

Důsledně doplňuje Tablic uvozovky tam, kde vyznačují přímou řeč, minimálně vkládá pomlčky (2x) či vkládá nebo naopak ruší závorky (2x). 16 změn se týká zařazení, vypuštění či přemístění otazníku, resp. vykřičníku: doplněny byly u zvolání ve spojení s citoslovcem či částicí (mj. *Aj hle místo zrna plevy*, na *Aj hle! místo zrna plevy*, v. 1103) či přímých otázek, vypuštěny u nepřímých otázek a vícera oslovení (která tímto ztratila apelativní funkci: např. *Pozorug Pobožne Srdce!* na *Pozorug pobožné srdce*, v. 74), přemístěním pak důsledněji a jasněji spjata se zvoláním či otázkou (*Coby mi bylo sem zeptán?* na *Coby mi bylo? sem zeptán*, v. 468; *Ay tvá o Bože zuřivost!* na *Y tvá, ó Bože! zuřivost.*, v. 1076).

Další skupinu Tablicových úprav lze souhrnně označit jako ortografické. Patří sem záměny písmene *i* (*i*) za *y* (*y*) a obráceně v souladu s tzv. bratrským pravopisem: *i* (*i*) je nahrazeno *y* (*y*) po tvrdých souhláskách (mj. *Ritjřske* na *rytjřské*, v. 90; *kterjž* na *kterýž*, v. 1200), po *c*, *z*, *s* (*protiwnici* na *protiwnjcy*, v. 940; *Francauzi* na *Francauzy*, v. 1312) a ve vybraných slovech (*blisklawé* na *blyskawé*, v. 158), opačně pak po měkkých souhláskách (*Nytranské* na *Nitranské*, v. 91; *našých* na *našjch*, v. 11) a v kořenech po obojetných (*lýbit* na *líbit'*, v. 497). Záměna zasáhla též způsob přepisu vlastních jmen a slov cizího původu,

jež Tablic udomácňuje a uzpůsobuje výslovnosti (mj. *Baltazaridesa* na *Baltazarydesa*, v. 837; *Nyárjmu* na *Niárýmu*, v. 818; *Promocij* na *Promocý*, v. 814; či *Gratulatij* na *Āratulacý*, v. 884). Téměř důsledně je v souvislosti s touto úpravou uplatněno též pravidlo shody podmětu s přísudkem, totiž koncovky *-i*, je-li podmět (nebo některý z podmětů) rodu mužského (*posluchači plakaly* na *plakali*, v. 181–182), resp. *-y* ve všech ostatních případech, kdy je podmět rodu mužského a ženského (*hlad, mor, těžké rány připogili, přistrogili* na *připogily, přistrogily*, v. 1324–1326; *pláč, prosby platné nebyli* na *nebyly*, v. 214). Patří sem však též skupina (zhruba 60) úprav, jež se týkají předložek *s* a *z*: jejich psaní Tablic sjednotil opět podle platných ortografických pravidel a opravil *s* na *z* u genitivu (se 2 výjimkami), resp. *z* na *s* u instrumentálu (bez výjimek).

Na pomezí ortografie, ortoepie a morfologie se nacházejí dva typy Tablicových zásahů do Pilárikovy skladby, a sice úprava psaní tvarů slovesa *být* a úprava psaní infinitivů: v prvním případě uplatňuje Tablic významové rozlišení a u tvarů pomocného slovesa *být* počáteční *g-* vypouští, zatímco u plnovýznamového slovesa *být* jej naopak doplňuje (*poznal gsem* na *sem*, v. 21; *páchali gsau* na *sau*, v. 215; *skuwali gsme* na *zkuwali sme*, v. 1045; *Že sau y oni Křestiané* na *Že gsau y oni Křest'ané*, v. 334; *A že sem služebnik Božský/* na *A že gsem služebnjc Božský:*, v. 360; *Sprawedliwý sy Bože náss*, na *Sprawedliwý gsy Bože náš*, v. 1145); u pasivních konstrukcí kolísá (*wyňat gsem* na *sem*, v. 198; *Modlitby sau připusstieny* na *Modlitby gsau připusstěny*, v. 915; *dáni gsme* na *sme*, v. 1093). Druhý typ úpravy je (až na jednu výjimku) důsledný a sjednocuje psaní infinitivů v celé Pilárikově skladbě tak, že je zakončuje – nepochybně v souladu s výslovností, avšak jednoznačně proti pravidlům dobové české ortografie – na *-t'*.

Poměrně složitou, přesto však – alespoň zčásti – jistou pravidelnost a logičnost vykazující skupinu tvoří Tablicovy úpravy kvantity samohlásek (nejde přitom ani zdaleka pouze o její doplňování, dříve zpravidla – a v rukopisech běžně – neznačené). Pomineme-li malou skupinku změny *o* na *ó* (u zvolacího *o* na *ó* a u slova *Groff* na *Āróf*, v. 390 a jinde), vyskytují se vždy oba případy, tj. jak změna *a* na *á*, *e* na *é*, *i* na *í* a *u* na *ů*, tak opačně, a to kvantitativně v zásadě na stejné úrovni: výjimku tvoří největší skupina úprav kvantity, a tou je změna *e* na *é* (97 z celkových 344 úprav tohoto typu). Důslednost (a snaha o sjednocení) je patrná především u úprav koncovek (např. změna *u* na *ů* u gen. pl. m.: *dwořanu* na *dwořanů*, v. 427; *ohyzdných smradu* na *smradů*, v. 1354; změna *e* na *é* u koncovek nom. pl. m. (*Jančárowe* – *Jančárowé*, v. 1305); u sg. adjektiv, zájmen a číslovek tvrdého složeného skloňování: *wážneho* – *wážného*, v. 897; *me* – *mé*, v. 930; *gedenácte* – *gedenácté*, v. 543; změna *i* na *í* u koncovek gen. a instr. sg. i-kmenových feminin:

přirozenau vdatnosti – vdatnostj, v. 94; *dnem y noci – nocý*, v. 694; *mjsto drahých wěcy – wěcy*, v. 1353; či změna *á* na *a*, resp. *í* na *i* v participiích, kde Tablic upřednostnil jmenný tvar: *přistrogená – přistrogena*, v. 554; *ohromenj – ohromeni*, v. 1006).

Méně jasná je motivace úprav kvantity v kořenech slov: většina z nich se v textu vyskytuje pouze jednou, u několika je možno konstatovat opět snahu o sjednocení: důsledné jsou úpravy mj. u všech tvarů slov *Pilárik – Pilařjk* (v. 1, 69 a 897), *Bránč – Branč* (v. 143, 816, 850 a 881), *obracet – obráčet* (v. 114, 226, 1228 a 1320), *Cyrkew – cýrkew* (v. 70, 697, 727, 819, 882, 1243 a 1276), *syla – sýla* (v. 263, 932), *pozdwhnoaut – pozdwhnaut* (v. 681, 1022), *nýnj – nynj* (v. 21, 1391), *spanjly – spanilý* (v. 1232, 1367), *wylewat – wyléwat* (v. 864, 924), *gmeno – gméno* (v. 302, 967, 1088, 1165), *do–, zešél – do–, sešel* (v. 827, 696), *zuřivost – zůřivost* (v. 1076, 1195) a u nom. a ak. přivlastňovacích zájmen *násse – nasse* (v. 296, 961 a 1049) a *wásse – wasse* (v. 1012); ke sjednocení se všemi dalšími výskyty v původní verzi došlo mj. u slov *rádost – radost* (v. 789), *chwala – chwála* (v. 847), *částka – částka* (v. 6), *prazdná – prázdná* (v. 41), *račil – ráčil* (v. 927), *ga – gá* (v. 462), *ostřihat – ostřjhat* (v. 1025), *wzyt – wzýt* (v. 645), *roznitit – roznjtít* (v. 1049), *giž – giž* (v. 105), *ljbost – libost* (v. 58), *tež – též* (v. 34), *hruza – hrůza* (v. 961). Z pohledu slovtvorby je nutno upozornit na Tablicovo důsledné dlužení přípon *–ík, –ník, –níček* a *–nín* (*služebnik – služebnjk*, v. 2, 360, 541, 583; *pytlik – pytjlk*, v. 1358; *protiwnik – protiwnjk*, v. 940; *náčelnik – náčelnjk*, v. 1341; *ručničky – ručnjčky*, v. 1337; *dwořenina – dwořenjna*, v. 460) a úprava *i* na *í* (případně též *é* na *e*) u jména *Gežiss (Gěžiss) – Gežjš* (v. 24, 1286).

Hláskoslovných úprav, které jednoznačně vzdalují Pilárikův text úzu předspisovné slovenštiny a přibližují jej češtině (zavdajíce tak nejpádnější důvod k označení veškeré Tablicovy ediční metody jako počešťující), je zhruba 230, teda ani ne desetina z celkového počtu zásahů Tablice do této skladby. Největší počet – a nejdůslednější přístup – byl zaznamenán u změny *ú* (často bez označení kvantity) na *ou* (v psané podobě *au*), kterou Tablic provedl beze zbytku v 73 případech, jak v kořenech (*lučil – laučil*, v. 170; *ssrubky – ssraubky*, v. 1307; *dluho – dlauho*, v. 825), tak v koncovkách (*milů – milau*, v. 146; *příkru – příkrau*, v. 275; *gsu – gsau*, v. 595). V původní Pilárikově tištěné verzi je však zároveň 128krát na příslušné pozici přítomno – a Tablicem pochopitelně zachováno – *au* (*přirozenau*, v. 94; *hnauti*, v. 244; *widauc*, v. 399); má tedy tato úprava charakter a funkci sjednocující. Stejný přístup uplatnil Tablic i v případě změny *ej* na *é* (17 důsledných úprav koncovek adjektiv a zájmen oproti 37 výskytům *é* na pozici *ej* v originálu). Změny *a* na *ě* (*gmanj – gměnj*, v. 28), *o* na *ě* (*twrdo – twrdě*, v. 951) či *ie* na *í* (*widieky – widjky*, v. 1319)

provedl Tablic jen v těchto vyjmenovaných případech, úprava diftongů *ia* a *ie* na *a* či *e* po *d'*, *t'*, *ň* se vyskytla důsledně, a to u tří slov opakovaně: *Křestian* (a odvozeniny *Křestianský*, *Křestianstwj*) – *křesťan* (*křesťanský*, *křesťanstwj* – v. 67, 79, 236, 334, 404, 450, 986, 1259 a 1302), *Měsstian* – *měsšťan* (v. 14 a 718) a *sstiastrný*, *sstiastrně* – *ssťastrný*, *ssťastrně* (v. 590, 617, 660), u další pěti slovy jedenkrát, trojice slov *ssťestj* (v. 407), *gešťě* (v. 377) a *propusšťěný* (v. 625) či jiných odvozenin od stejného kořene je v podobě s *ě* též v Pilárikově skladbě (srov. v. 506, 223, 768); u deseti slov sáhl po změně *r* na *ř*, včetně hyperkorektní úpravy *pokrewnau* – *pokřewnj* (v. 798), ale mj. opravil též Pilárikovou hyperkorektní *trpěliwost* na *trpěliwost* (v. 1071) a naopak změnil *wypráhli* na *wypráhli* (v. 161).

Uplatnění českého grafického a fonetického úzu dělo se tedy důsledně především u palatalizačních změn (a jejich způsobu záznamu) a u předpon *s-* a *z-*: skupiny *be-*, *pe-*, *me-*, *we-* jsou v souladu s výslovností [*bje-*], [*pje-*], [*mňe-*], [*vje-*] zaměněny za *bě-*, *pě-*, *mě-*, *wě-*: *Mesta* – *města* (v. 1050 aj.), *besných* – *běsných* (v. 154 a 1336); skupiny [*d'e*], [*t'e*], [*ňe*] jsou zapsána jako *dě*, *tě*, *ně*: *potessenj* – *potěssenj* (v. 1388), *pilne* – *pilně* (v. 493) – i toto slovo má však Pilárik vícekrát ve svém tisku zapsáno jako *pilně* (v. 335 aj.) skupiny [*de*], [*te*], [*ne*] pak na místech v češtině nepalatalizovaných jako *de*, *te*, *ne*: *něprawosti* – *neprawosti* (v. 75), *děň* – *den* (v. 539). Distribuci přepon *s-* a *z-* podřídil Tablic pravidlům platným v češtině: předponu *s-* v kořenech slov začínajících hláskou *p-* nahrazuje předponou *z-*, v češtině v psané podobě uzuální: *spůsob* – *způsob* (v. 661), *spráwa* – *zpráwa* (v. 482), předponu *z-* pak nahradil předponou *s-* u slov začínajících neznělou souhláskou (v souladu s asimilačními pravidly češtiny): *znášel* – *snášel* (v. 258), *zložená* – *složená* (v. 1079) či podle významu takto odvozeného slova (podle pravidel českého pravopisu: *zwázali* – *swázali*, v. 162); u substantiva *správce* / *zprávce* a u tvarů slovesa *zíst' (sa)* / *sejít (se)* a jeho odvozenin kolísá jak Pilárik, tak Tablic (srov. v. 70, 181, 727, 882, 1115, resp. v. 177 a 1237).

Z dalších zhruba 330 Tablicových úprav, jež zasáhly vyšší jazykové roviny Pilárikova textu (tj. morfologickou, morfologicko-syntaktickou, slovtvornou a lexikální), je zapotřebí upozornit jednak opět na typy těch, kde jejich vykonavatel upřednostnil českou kodifikovanou normu před slovenskou, dosud nejednotnou a neustálenou: nejvýraznější jsou 3 změny tvarů 1. sg.préz. akt. sloves: *chcem* na *chcy* (v. 283 a 315) a *budem* na *budu* (v. 877), upřednostnění jmenného tvaru participia před složeným: *wděčný* – *wděčen* (v. 883), *přigaty gsem* na *přigat sem* (v. 760); dále dvojí úprava *nech* na *necht'* (v. 939 a 1268) a změna koncovek gen., ak. a lok. několika slov: gen. *cýrkwj* na *cýrkwe* (v.

70), *krwi* na *krwe* (v. 1129) – ale též *Presspurku* na *Presspurka* (v. 752); akuz. *gich* na *ge* (v. 824), *obětu* na *obět* (v. 487); lok. *k Bránču* na *Bránči* (v. 850), *w powognikoch* na *w powognjcych* (v. 219); dále pak úprava shody podmětu a atributu s přísudkem u neuter: mj. *těsne místa byli* na *těsná místa byla* (v. 1173), *prázdne zanechané Města* na *prázdna zanechaná města* (v. 981).

Vedle těchto úprav v rovině tvaroslovné Tablic sjednocoval podle české normy značně rozkolísané tvary instr. sg. a pl. substantiv (*nástrogemi*, *Swátostemi*, *z Owotcým*, *korbáčmi*, *spestmi*, *mečmi*, *peněžmi*, *sluhem*, *s syrotkami* na *nástrogi*, *Swátostmi*, *s ovocem*, *karbáci*, *pěstj*, *meči*, *penězy*, *s slauhou*, *s syrotky*, v. 84, 956, 1019, 188, 231, 362, 537, 1262) a tvary přechodníků: zejména m. sg. *slyssyc* na *slyssew* (v. 307), *wstawsse* na *wstana* (v. 573) aj., méně pak – a nedůsledně – f. sg. *dawagjce* na *dawagjc* (v. 867) či pl. *bera* na *berauce* (v. 755) ad. V rovině syntaktické je patrná Tablicova důsledná snaha o kodifikované užití posesiv: *wstawsse do budy meg wssel sem* – *wstana do budy swé wssel sem* (v. 573); *Na Syny mé, spráwu sem wzal* – *Na syny swé, zpráwu sem wzal* (v. 772); *Protož procýt sám pro twau Czest* – *Protož procit' sám pro swau čest* (v. 1249) a časté nahrazování genitivní vazby vazbou akuzativní: *potkali bljzkých susedů* – *bljzké sausedy*, (v. 133–134), u imperativů však naopak: *sprawedlnost ostřihegte* – *sprawedlnosti* (v. 1025).

Ani ve slovtvorné, ani v lexikální rovině (celkem 160 změn, změny rozsáhlejšího typu viz níže) nepřevažují Tablicovy zásahy, které Pilárikův text zbavují slovacity: za jednoznačné případy lze označit pouze záměny *brekali*, *Kepenek* či *wustret* – coby slovakismy¹²⁹ – na *ssťekali*, *plásst' a proti mně* či *w střjc* (Několik slov je přitom v HSSJ – a tedy v předpisovné slovenštině – doloženo pouze v Pilárikově textu: mj. *wstekl*¹³⁰ ve v. 208 či *krwoplápánj*¹³¹ ve v. 1132 – nahrazené Tablicem slovem běžnějším v obou úzích, tj. na *nawlekl*, resp. *krwosmilstwj*). Ve zbylých slovtvorných či lexikálních úpravách využívá Tablic především variantnosti tvarů některých slov předpisovné slovenštiny: výrazy *prwej* (v. 937), *Pálčiwostj* (v. 110), *nasylenj* (v. 994), *wzáctný* (v. 518) nahradil užívanými – někde i hovorovějšími variantami *prw*¹³², *Páliwostj*¹³³, *násylj*¹³⁴, *wzácný*¹³⁵; a rovněž synonymičnosti jazyka, jež užíval Pilárik i Tablic, a to při záměnách: *naprotiw* – *k*

¹²⁹ *Břechání* viz Jungmann, J.: *Slovník, Díl I, A–J*, p. 178, *kepeň* viz Jungmann, J.: *Slovník, Díl II, K–O*, p. 50, *austřeta* viz Jungmann, J.: *Slovník, Díl I, A–J*, p. 46..

¹³⁰ HSSJ VI, T–V, p. 454.

¹³¹ HSSJ II, K–N, p. 153.

¹³² HSSJ IV, *Poihrat' sa – Pytlovať*, p. 554.

¹³³ HSSJ IV, *Poihrat' sa – Pytlovať*, p. 456.

¹³⁴ HSSJ II, K–N, p. 454.

¹³⁵ HSSJ VI, T–V, p. 675.

odporu, v. 95; *ginými – rozličnými*, v. 112; *chce – mjenj*, v. 466; *wyswobozenj – wykaupenj*, v. 914; *část – djl*, v. 1063). Slovtvorné a lexikální variovaní Pilárikova textu přispívá k posílení estetické funkce tohoto textu.

Úpravy slovosledu (21 případů), jež se týkaly především chybného postavení příklonek, a další drobné změny neměnicí význam, smysl ani expresivitu textu (zejména doplnění vynechané předložky, fakultativního zájmena či záměna interpunkce či jedné spojky za spojku vyjadřující stejný syntaktický vztah, celkem 55 případů) dosvědčují pozornost Tablice-editora. Rovněž se to týká 11 odstraněných tiskařských chyb (*přgdũc – přigdauc*, v. 189 aj.), jež želbohu „nahradilo“ 7 tiskařských chyb v Tablicově edici vytvořených (*ráčil – rácil*, v. 420 ad.), byť pětici jiných stihl Tablic opravit alespoň v *Omylech* na závěr své knihy¹³⁶. Zahrnout sem můžeme rovněž úpravy odkazů a marginálií: odkaz k biblickému textu v mottu Tablic rozepsal a opravil, rozepsal dále většinu slovem psaných názvů měsíců v poznámkách po stranách vlastního textu, celkem třikrát však tento odkaz zcela vynechal a jedenkrát jej – chybně – posunul; odkazy k příkázáním v prvním z trojice přidávaných *Nábožných rozjímání* sjednotil. (U těchto úprav marginálií však nelze jednoznačně říci, byl-li jejich iniciátorem Tablic nebo sazeč.)

Zbývá tedy pojednat o zhruba 50 Tablicových rozsáhlejších úpravách, jež v podstatě zasáhly vícero jazykových rovin, ale též rovinu obsahovou, významovou a funkční.

V části z nich Tablic pouze variuje text, resp. některé jeho pasáže, aniž by měnil jeho smysl a expresivitu: *že swau vlast wjc nevhldá – že vlasti wjc widět neměl* (v. 938); *kdež sem milé pohodlj mal – kdež sem mjle odpočjwal* (v. 736); *a krukám twým odewzdali – Tobě do rukau podali* (v. 1046); *gisté měli prostranstwj swé – nassla mjsto w každém domě* (v. 1134). Několikrát přitom využívá možnosti změny pasiva v aktivum (*sám pak tak sem spůsoben byl – gá sám wssecko tak sem činil*, v. 558). Někdy text zbavuje opakování a parataktických řad (*ale kdo pláče kwjlenj zdržj, gaké nasjlenj – ale kdo, prosým, nekwjlyj, wáže, gakové násilj*, v. 993–994), někde je však naopak doplňuje o zobecnění: *dál lidu, Mor, hlad na zemi zhusta Panowati magj – hlad, mor, s mnohau ginau bjdau panowati magj w lidu* (v. 1375–1376); *Dáwala se k spatřowánj Bože drahý Bože Swatý! – Bylo spatřit; Bože Swatý! Wssudy bydlel hřjch proklatý* (v. 1137–1138). Další úpravy nezasahující smysl ani expresivní náboj textu motivovala pravděpodobně Tablicova snaha o zpřesnění či zpřehlednění (též změnou hypotaktických vztahů: *Toho ač sem nezakusyl*

---

¹³⁶ Tablic, *Sors*, p. 128.

Wssak sem sy geg přjliiss zhnusyl – Toho gá gsem nezakusyl, Neb sem sy ge přjliš zhnusyl, v. 251–252).

Sedmero Tablicových úprav zasahuje do obsahové stránky textu, a sice výpustkami či záměnou slov: mj. náhradou verše v dvojverší *Wstal a ssel sem bez messkánj/ Wezmauc od něho sprosstěny.* (podtrhla M. B.) veršem *Bez dlauhého odbjránj.* (v. 565–566) vypustil již výše v textu zmíněné dovolení k odchodu a synonymickým zopakováním zintenzivnil prožitek spěchu; v prvním *Nábožném rozjímání* nahradil shrnující zobecnění (*O wy wssicknj pozustalý/ Po žalostném plundrowánj/ Boha wjce nehněwegte/ Hřěssit aspoň giž přestaňte.* – podtrhla M. B.) první výzvou z řady, která se tak rozrostla do symbolické trojice (*Budte w prawé wjře stálj!*, v. 1009–1112), změnou čísla či pádu (*Naděge wcyzých zložená Bohu – Naděge w cyzých složená bozých,* v. 1079–1080) napravuje jak gramatiku, tak logiku a obsahovou správnost textu. Nejpozoruhodnější (srov. též níž) je změna jedné z prosby k bohu ve druhém rozjímání, a sice v šestiverší *Dég oděw, potřebnau žiwnost/ Dobrau, milostiwů wrchnost, Kterážby twých přikázánj Ostřihala bez přestánj/ Swých chudých slussně řjdila Spráwu Cyrkwe powážila/* (podtrhla M. B.), kde Tablic vyměnil označené spojení za – patrně dobově příznačnější, ne tak eticky a didakticky zatížené, jako spíše přirozenými lidskými potřebami a snad i osvícenskými ideami motivované – *sstědře žiwila* (v. 1271–1275).

Největší počet Tablicových rozsáhlejších) úprav však jednoznačně mění expresivní rovinu a funkci Pilárikova textu, neboť jimi zvyšuje (či stupňuje) intenzitu jeho emocionálního náboje, a to

- 1) za pomoci kvalitativních a kvantitativních adjektiv a příslovcí, resp. vymezovacích či neurčitých zájmen a číslovek: *keré za mne wylewali – keré wyléwali mnozý* (v. 924); *přissla na spustossenj – přissla w hrozné zpuštěnj* (v. 963); *až do Těla obnažil mně – až docela obnažil mne* (v. 206); *W městech, dedinách, ywpoli – W městech, we všech, w poli zhusta* (v. 1174);
- 2) využitím gradační parataxe: *dědiny to welmi zhusta – dědiny, a welmi zhusta* (v. 982);
- 3) přidáním či změnou slovních spojení (*Přegjce mne toho sstiestj – Přál mi z srdce toho sstěstj*, v. 747), subjekto-objektových vztahů (*a gedni od Meče padli – gedny Turcy mečem sřali*, v. 987) a někdy též i smyslu (*Srdcem, mečem zlobiwosti prowozowali Modlářstwj – Srdcem, mečem w zlobiwosti mordowali z nenávistiv*, v. 1121–1122).

Takto posílená expresivita jazyka přispívá značnou měrou jak k oživení dějové složky Pilárikovy epické skladby, tak k zaujetí jejího čtenáře; posilující jak narativní, tak apelativní a persvazivní funkci Pilárikovy skladby.

4. Opis Pilárikovy skladby

Pilárikův text se před vydáním Tablicovy edice dochoval ve dvou rukopisech z 18. století, třetí dochovaný opis je soudobý, tj. z počátku 19. století. Nejstarší z těchto textů (OSzK Budapešť, sign. Oct. Slav. 35 – rozsah a dataci popisuje J. Minárik¹³⁷) vykazuje přitom množství shodných úprav, které provedl též Tablic ve své edici (naznačuje tak, že Tablic tento opis pravděpodobně znal).

Srovnání obou textů ukazuje, že opisovač Pilárikova textu provedl stejné základní grafické úpravy jako Tablic (oddělení předložky od následujícího slova, odstranění zdvojeného *ff*, spřežky *cz*, úprava psaní koncového *ss* na *š*, změna *i* na *y* po tvrdých souhláskách, úprava psaní předložek *s* a *z*), výrazně také zasáhl do psaní velkých písmen a do interpunkce (ne však vždy shodně s Tablicem). Odlišně a značně nejednotně zapisoval skupinu [t'e], a to jako *tě* nebo (a častěji) *t'e*, hlásku *ř* užívá hyperkorektně (*dařemná*, v. 42¹³⁸; *Přespůrské*, v. 91) změny *ú* na *au* jsou rozkolísané (*Vherskú*, v. 5; *lupežstwjm*, v. 128; ale *slowautným*, v. 37). Všechny skupiny *tia* mění podle českého hláskosloví na *ta*, u žádného neurčitku však nemění *-t* na *-t'*. Podobně jako Tablic upravuje některé kvantivy (mj. *-i* na *-í* v instr. f. vzoru *kost* či ve slovotvorných příponách *-ik*, *-nik* a *-nin*), některé však odlišně (např. krácení *-á* v dat. a lok. pl. f. vzoru *žena*: *wáلكam*, v. 78, *oprátkach*, v. 121). Do morfologické roviny Pilárikova textu dále zasahuje úpravou koncovky instr. pl. m. na *-mi* (*nástrogi* – *nástrogmi*, v. 84), v úpravě přechodníkových tvarů podle české normy je důslednější než Tablic. Na rozdíl od něj však nemění genitivní vazbu za akuzativní, posesivum *můj* na *svůj*, ale v souladu s českou pravopisnou normou a stejně jako Tablic dodržuje a upravuje psaní *i* a *y* ve shodě podmětu s přísudkem. Některé slovotvorné změny mají text rukopisný a Tablicův shodné (např. *pálčiwostj* – *páliwostj*, v. 110) nebo vlastní (*vpřímnyým* – *vpřímým*, v. 11). Úprav lexikálních je celkově méně než u Tablice, vícero z nich (ne však všechny) pravděpodobně převzal Tablic do své edice

¹³⁷ Minárik, J.: *Kritický komentár*. In: Pilárik, Štefan (1615–1693): *Výber z diela*. Bratislava 1958, pp. 324–326.

¹³⁸ Zachováváme odkazy k veršům Pilárikova tisku, resp. Tablicovy edice.

(*Olaský – Walaský*, v. 236, 286 aj.; *Kepenek – Plásst'*, v. 466; *Soldáti – wogácy*, v. 620; *vkázky – otázky*, 635), některé pak motivovaly Tablice k zařazení návrh oprav v poznámkách pod čarou: v opisu se např. objevuje tvar *lodj* navrhovaný Tablicem jako lepší varianta tvaru *lodě* (v. 683), podobně realizován byl návrh náhrady slova *fryštuk* slovem *snjdánj* (v. 723). Nejpodstatnější rozdíl mezi Tablicem-editorem a tímto opisovačem Pilárikovy skladby tkví v množství vsuvek a parafrází, objevivších se v této rukopisné verzi *Sorsu*. (Lexikální a rozsáhlejší změny zaznamenal v úplnosti J. Minárik v kritické edici Pilárikova textu).

Analýza tedy vykazuje jisté shody, ale též rozdíly v tom, jakým způsobem upravoval Pilárikův text jeden z jeho opisovačů a Tablic jako jeho editor. Některé rozdíly v hláskosloví a jeho písemném zachycení jsou přitom zčásti dány odlišnou typografickou normou tisků a grafickou normou rukopisnou, z nichž první jmenovaná byla nepochybně ustálenější, druhá pak rozhodně rozkolísanější. Morfologické úpravy jsou vedeny s podobnou snahou o sjednocení tvarosloví, byť v některých případech podle odlišného úzu. Shodné změny v lexikální rovině jsou pravděpodobně Tablicovými přejímkami z rukopisného textu, Tablic však tyto úpravy neprovedl všude, ale pouze výběrově, některé pouze navrhl v poznámce pod čarou. Nevložil do Pilárikovy skladby žádnou ze vsuvek, které zahrnoval opis, rozlišuje tak zřetelně autorský text a nepůvodní pasáže. „*Nápadne množstvo tvarov spoločných odpisu a Tablicovmu vydaniu a odlišných od originálu*“, které konstatuje J. Minárik¹³⁹ (čítaje v to bez rozlišení změny grafické, tvaroslovné, lexikální aj.), stojí tu tak vedle – snad méně nápadné, zato však kvantitativně a kvalitativně srovnatelné – skupiny odlišných úprav Tablicových a opisovače, jež svědčí o vlastním, systematickém, vícevrstevném a vědomém Tablicově vkladu při ediční práci na Pilárikově skladbě.

5. Opis Tablicovy edice

Dobovou oblíbenost Pilárikova díla, ale též recepci Tablicovy edice dokládá její soudobý opis, zachovaný ve fondech ALU SNK v Martině pod sign. MJ 574 (Jozef

---

¹³⁹ Minárik, J.: *Kritický komentár*. In: Pilárik, Štefan (1615–1693): *Výber z diela*. Bratislava 1958, p. 326.

Minárik ji nezmiňuje, Rudo Brtáň ji zaznamenává v poznámce pod čarou¹⁴⁰, z níž však není jasné, bylo-li předlohou pro tento opis první, autorské vydání nebo Tablicovo). Rukopis z 1. desetiletí 19. století (značně poškozený a místy nečitelný) sestává z částečně čitelného titulu *Pamatné Prjhydy Štěpána Pilarjka Senického někdy Kněze L[éta] P[áně] 1663. od Tatarů zagatého [...] rjzenjm Božjm zas sst'asně wyswobozeneho Wydal Bohuslaw Tablic S powolenjm Cys[ařské] Kral[ovské] Cenzury Wuherske Skalicy v Frantisska Skarnycla L[éta] P[áně] 1804.*, neúplného opisu Tablicova *Wyysanij Žiwota Kn[ěze] Štěpána Pilarjka Očowského* (část pravděpodobně nedochována, ostatní Tablicovy pretexty, tj. motto, dedikace, přímmluva a předmluva vynechány), dále opisu Tablicovy edice vlastní Pilárikovy skladby (bez veršovaného titulu, motta a předmluvy, *Vzdechnutí, Písňe o zemi uherské a Nábožných rozjímání*), opisu Tablicem přidaného překladu textu I. Thurza *Wyysanij smutneho losu zagatých od Turka Krestanu* (bez udání autora a pramene) a opis úvodní části (intitulace) listu tureckého Báli beka z Tablicova *Přídavku*. (Součástí rukopisu je dále touž rukou zaznamenaná starosvatova přímmluva *Pri Namluwach*, nečitelný záznam a částečně čitelný přípis *Jan Skodaček zawodu hrabnyčky Ten Tež wystal gednu kapytolacygu wzagatu Mezy madary we welkem Warade pry Smedmo [!] hracky hranycy tež dycky gsa wody nenapyl kedy [...] nay nerosče[...]any wody napyl*, signovaný jinou rukou *Pawel Liška*.)

Při srovnání obou textů je nutné opět respektovat typografickou a ortografickou rozkolísanost normy manuskriptu, která se projevuje zejména nesjednoceným psaním velkých písmen, nesjednocenou distribucí písmen *y*, *i*, *j*, *y* pro označení hlásek *i* a *í*, střídáním zápisu hlásky *u* na začátku slova jako *v* i *u*, zjednodušenou interpunkcí a nepravidelným spojováním jednopísmenné předložky či spojky s následujícím slovem; též je třeba uvážit jeho částečnou nečitelnost, zasahující zejména kvantitu samohlásek, v zásadě neznačenou, ale též kvalitu textu. Srovnání odhalilo několik důležitých změn – zejména těch nejdivergentnějších (a nesledovanějších), tj. hláskoslovných, které Tablicův text – nejen editovaný, ale též vlastní, autorský – oddalují od české kodifikace a přibližují úzu předspisovné slovenštiny: jde o téměř důslednou změnu *ou* na *u*, dále důslednou, ale v podstatě mechanickou změnu *ř* na *r* (např. ve v. 574 *řecké* na *recke*, v. 682 *bauře* na *bure* či ve v. 793 *pjsaře* na *pjsare*) včetně oprav hyperkorektních tvarů (*přachu* na *prachu*¹⁴¹), a

¹⁴⁰ K textu „[...] Pilárikovej unikátnej a už od roku 1795 Ribayom hľadanej, básne širenej len odpismi“ připojuje v poznámce pod čarou mj. „Opis diela pozri aj v LAMS Rôznej proveniencie, č. 574.“. Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava 1974, p. 83.

¹⁴¹ Tablic, *Pamětné příhody*, pp. 117–118; opis f. 27r.

stejně tak i téměř důsledné odstranění označování měkkosti u skupin *d'e, t'e, ňe* i *bje, pje, mňe, vje* (mj. *měl – mel* ve v. 212 aj.).

Další potenciální a možné hláskoslovné změny (např. *é* v koncovkách adjektiv na *ej*, zakončení infinitivů na *t'* či změnu *t'a* na *tia*) však opisovač neprovedl; většinu Tablicových tvaroslovných a slovtvorných úprav Pilárikova textu (až na výjimky, např. změnu instr. pl. *nástrogi* na *nastrogmi* ve v. 84, úpravu *dwěma* na *dwoma*¹⁴² či záměnu *wečeře* za *wečera* ve v. 554) a všechny jeho zásahy slovtvorné, lexikální a slovosledné naopak zachoval. V Tablicových autorských doplňcích je několik pasáží vynecháno, některé patrně z nepozornosti, jiné snad záměrně (mj. vyznačená část Pilárikovy latinsky psané a Tablicem do češtiny přeložené charakteristiky z pera wittenberských profesorů „*Gest muž ssaužený a w každé způsobě mučedlnjctwj gednak od východnjho, gednak od západnjho nepřjtele w dlauhých přenásledowánjch pocwičeny Krystůw služebnjk.*“¹⁴³), z početných poznámek pod čarou zachoval opisovač jedinou, obecnou (o počtu lidí zajatých při tureckých vpádech), připojenou k části Pilárikovy skladby (*Písni o zemi uherské*), kterou však v opisu nezachytil. Opis je tedy v podstatě výtahem z Tablicovy edice, v němž je však ve všech částech (Pilárikových či Tablicových) patrná snaha o uplatnění sjednocující pravopisné normy založené na předspisovné slovenštině.

6. Závěr

Tablicův monografista Rudo Brtáň konstatuje, že první Tablicův vydavatelský počín – edice Pilárikovy skladby *Sors Pilarikiana* – je „*reedícia barokovej básne*“¹⁴⁴, jejíž „*barokovosť zvyšujú barokovo nahromadené osvietenské komentáre a prílohy*“¹⁴⁵. Zároveň tak Tablic podle Brtáně postavil „*prvý reedičný most od baroka k predromantizmu*“. Jeho textologickou i funkčně-estetickou hodnotu spatřuje Brtáň (žel bez jakýchkoli dokladů) v tom, že jeho „*reedícia nahradila defekty, unikáty vzbudila záujem a o staršiu literatúru a zaučinkovala i na Tablicovu poéziu a estetickú orientáciu*“ a naznačuje její recepční a ideověslavisickou (spolu)rolí „*Povzbudený úspechom knihy z roku 1804, pripojil ju so skrátenou Předmluvou k novému zväzku Slovenských veršovcov (v Skalici 1805), ktorí boli*

¹⁴² Tablic, *Pamětné příhody*, p. 30; opis f. 2v.

¹⁴³ Tablic, *Pamětné příhody*, p. 31; opis f. 3r.

¹⁴⁴ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava 1974, p. 83.

¹⁴⁵ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava 1974, p. 84.

určení publiku širšiemu slovensko-moravsko-sliezsko-českému (aj exulantskému) od Belehradu po Berlín.”¹⁴⁶

Jozef Minárik ve svém zhodnocení Tablicova edičního počínu uvažuje spíše než o šíři publika o jeho kulturní vyspělosti: „*Tablic týmto ‚poopravením‘ a počeštením originálu chcel zaiste v duchu osvietenských náhľadov priblížiť Pilárikovo dielo súvekému vzdelanému čitateľovi.*”¹⁴⁷

Srovnání Pilárikova a Tablicova vydání vlastní skladby *Sors Pilarikiana* odhalilo fakt, že zdůvodnit všechny Tablicovy úpravy jako přibližování češtině lze pouze stěží: jednoznačné úpravy počešťující Pilárikův text tvoří zhruba desetinu všech Tablicových zásahů, jsou soustředěny zejména na hláskosloví, výjimečně na tvarosloví, do vyšších jazykových rovin – zejména lexikální – prakticky nezasahují (většina slov slovenského původu je buď ponechána, nebo vysvětlena v poznámce pod čarou). Některé úpravy, jež za počešťující označil Pilárikův moderní editor Jozef Minárik, vycházejí ve skutečnosti z normy obou jazyků (přivlastňovací zájmeno pro třetí osobu *svého/svojho* a jeho správné užití místo *mého/mojho*), jiné – např. infinitivní koncovka *-t’* a tvary pomocného slovesa být bez písmene (a v mluveném projevu bez hlásky) *j* – jsou jevy vlastní ne češtině, ale slověštině. (Jiným úpravám, jež Minárik označuje za prohřešky Tablice-editora, se přitom nevyhnul ani Minárik-editor, ať už jde např. o prodlužování kvantity samohlásek *a* a *i* – mj. v titulu slovo *Služebnika* přepsané Tablicem na *Služebnjka* a Minárikem na *Služebnika*¹⁴⁸ či *nas* na *nás*¹⁴⁹. Minárik zdůvodňuje své úpravy kvantit nedůsledností tiskaře a dnes již špatně čitelným textem originálu a zejména snahou o jejich sjednocení, v souvislosti s Tablicovou ediční metodou však žádný z těchto – stejně možných a stejně pravděpodobných – důvodů nezmiňuje, a tedy nepřipouští.)

Domníváme se, že Tablicovy ediční zásahy do textu Pilárikovy skladby byly motivovány především snahou sjednocující (nesporně v případě úprav grafiky), zjasňující (v případě změn interpunkce) a v neposlední řadě též estetizující (mj. využitím synonymičnosti, expresivnosti jazyka): hledisko recepční, zmiňované R. Brtáněm i J. Minárikem, hrálo tu jistě podstatnou roli. Čtenáři měli být nejen obyvatelé horních Uher, ale též čeští (moravští, slezští, slovanští) vzdělanci a obrozenci, jak předpokládá Brtáň. Nepochybně byl pak Tablic veden snahou historizující a obrozující, tj. pokusem o

---

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Minárik, J.: *Kritický komentár*. In: Pilárik, Štefan (1615–1693): *Výber z diela*. Bratislava 1958, pp. 323–324.

¹⁴⁸ Pilárik, Štefan (1615–1693): *Výber z diela*. Bratislava 1958, p. 125.

¹⁴⁹ Tamtéž, p. 164.

zachování památky staršího písemnictví (a památky jejího autora) a zároveň o její jazykové a literární oživení (most, jež zde Tablic položil, propojil však tvorbu slovenské barokní epochy se soudobým procesem slovenského obrození). Norma, jíž se řídil a podřídil (avšak ne ve všech případech, jak prokázala analýza), vycházela z úzu češtiny (bibličtiny) užívané Tablicem i ve vlastní tvorbě, jak s vyššími uměleckými ambicemi, tak ve spisech neliterárních. Na této normě se však rovněž projevil úzus domácího jazyka, čehož důkazem jsou mj. jak lexikální slovakismy ponechané v textu s návrhem náhrady v poznámkách (*grofský / hraběcí*), tak např. důsledné nahrazování *t – t'* v infinitivech.

Ani lexikální a stylistické změny a úpravy, které Tablic ve vlastním textu provedl, neubraly nic na původních funkcích Pilárikova textu (zhodnocení vlivu této skladby na poezii Tablicovu viz níže), jeho reeditor je naopak dokázal rozlišit, zhodnotit, posílit (řada Tablicových úprav zvyšuje zejména estetickou hodnotu Pilárikova textu) a rozšířit, aniž by text nutně vždy a ve všech případech zbavoval originality a etnicity.

Výsledky srovnání Tablicovy edice s jedním z opisů Pilárikovy skladby (jež měl Tablic nepochybně k dispozici), které ukázaly zejména shodné změny grafické, morfologické, tvaroslovné a syntaktické motivované zřetelnou snahou po sjednocení pravopisu a zjasnění formálně-významových vztahů, nám zároveň umožňují uvažovat o formování jisté ediční normy na přelomu 18. a 19. století, uplatňované jak v tištěných edicích, tak v opisech děl starší slovenské literatury, a to příslušníky stejného etnika a konfese (a uživateli stejného jazyka).

Pokud bychom při srovnání Tablicovy edice s jejím opisem přijali terminologii editora Pilárikova textu Jozefa Minárika a Tablicova monografisty Rudo Brtáně, autor tohoto opisu Tablicův text hláskoslovně *poslovenšťuje*. Také existenci tohoto opisu chápeme však především jako další podstatné svědectví – záměrné, reflektující a zároveň tvůrčí – o procesu uvědomování si potřeby kodifikace spisovného jazyka slovenského etnika jako součást jeho národního sebeuvědomění už na prahu 19. století.

Tablicovy *Pamětné příhody Štěpána Pilařika* jako celek jsou všestranným a pečlivě připraveným příspěvkem k počátkům slovenského národního obrození, z pohledu slovenské editologie a její historie prvním, vědomě promyšleným a uskutečněným (edice Kollárovy, Šafaříkovy, Čaplovičovy či bernolákovce Michala Rešetky následovaly s více než desetiletým odstupem). Protože dosud nebyly publikovány, připojujeme v *Příloze 1* návrh jejich edice, ediční poznámky a vysvětlivek.

III. *Slovenští veršovci*

1. Ediční záměr, paratexty, kontext

Druhou a třetí Tablicovu edici děl slovenské literatury tvoří dva soubory vydané jako *Slovenští veršovci. Collecta revirescunt. S povolením císařské královské cenzury. V Uherské Skalici u Františka Škarnicla. L[éta] P[áně] 1805.* a *Slovenští veršovci. Collecta revirescunt. Svazek druhý. S povolením císařské královské cenzury. Ve Vacově, u Antonína Gotlíba privilegovaného kněhtlačitele. 1809.* Sestávají z vybraných světských básní vybraných slovenských, česky a latinsky veršujících Tablicových o generaci starších spoluvěrců, ať už stavu sedláckého či zemanského, povolání úřednického, rektorského či kněžského. V 1. svazku vydal takto Tablic *Rozprávky o Gelovi, Rozprávky o Taubmannovi, Přísloví, Pohádky a Přídavek Jána Chrastiny (1729–1779)*; ve 2. svazku – dedikovaném trenčínskému radnímu, inspektorovi trenčínské evangelické církve a. v. a Tablicovu příteli Jozefu Wagnerovi – pak vyšly péčí Tablicovou další *Rozprávky o Taubmanovi a Rozprávky o cigáních Jána Chrastiny*, dále *Kratochvíle Jána Demiana*, dvě příležitostné svatební *Epištoly* pravděpodobně z pera Michala Institorise Mošovského, báseň Augustina Doležala *Veselost rolí boží hybské pod rakouským skřivánkem* složená u příležitosti k vydání tolerančního patentu, Jána Sabova *Rozprávky ve verších pravdivé příběhy obsahující* a dvě anonymní písně *Jakub Surovec, loupežník oravský a Jánošík, liptovský loupežník*.

Jak píše v obou předmluvách, v edicích *Slovenských veršovců I, II* shledal, sebral a vydal „*poetských prací starších svého národu veršovců*“¹⁵⁰, a to záměrně „*spisy starších slovenských veršovců, dílem nevytištěné, dílem pak vytisknuté, ale roztracené, a poněkud i v zapomenutí přišlé*“¹⁵¹ pro zachování jejich památky. Předmluvu k 1. svazku otevírá srovnáním této shledávací, shromažďovací a vydávací činnosti u Slováků a Němců: u těchto konstatuje, že je „*sebrati, a vytisknouti za slušné drželi*“, u oněch pak „*že i naši Slováci poetských prací starších svého národu veršovcův slušně shledávají a sbírají*“¹⁵², pravděpodobně s narážkou na množství rukopisných sborníků. Tablic se rozhodl pro jejich vytištění, chtěje tak nejspíše docílit jejich uchování a zpřístupnění pro širší čtenářskou obec

¹⁵⁰ Tablic, *Slovenští veršovci I*, f. A²r.

¹⁵¹ Tablic, *Slovenští veršovci II*, f. A⁴r.

¹⁵² Tablic, *Slovenští veršovci I*, f. A²r.

(rukopisné sborníky většinou sloužily pouze svým majitelům) a též v neposlední řadě ukázat jejich hodnotu, srovnatelnou, ba podle něj převyšující hodnotu básní německých minnesängrů (středověkých skladatelů a realizátorů milostných písní) a meistersängrů (zástupců uměleckého směru v 15. a 16. století, jehož představitelé byli zároveň speciálně vyškolenými skladateli básní či písní a příslušníky nejrůznějších cechů); skladby Chrastinovy jsou podle něj hodnotnější než básně německého „mistro-zpěváka“ Hanse Sachse (1494-1576), básníka a dramatika, povoláním ševce, autora značného množství básní a písní, skladeb charakteru výroků či přísloví (tzv. Spruchdichtung) a masopustních her. Ve druhém svazku motivuje Tablice vedle možnosti „rozhojnění naší česko-slovenské literatury“¹⁵³ (za něž se v závěru této předmluvy přimlouvá k bohu) též snaha o kompletaci díla Chrastinova (vyzývá proto k zaslání jemu nepřístupných děl tohoto autora), možnost komparace s českým prostředím (srov. narážku na českého písmáka F. J. Vaváka) a nepochybně i – vzhledem k tematické i formální různorodosti děl vícera autorů zahrnutých sem oproti prvnímu svazku – snaha poukázat na tuto pestrost slovenské poezie konce 18. století; zveřejněním právě těchto skladeb těchto vybraných autorů činí z nich zároveň její reprezentanty.

Na motivaci obsahovou, totiž výběr autorů, jazykové a žánrové složení obou souborů, lze usuzovat z vícera míst obou předmluv, resp. i z dedikace druhého svazku trenčinskému radnímu, inspektorovi trenčinské církve a. v. a Tablicovu příteli Jozefu Wagnerovi: jedním ze zařazených autorů je trenčinský rodák Ján Demian. Absolutní převaha česko-slovensky psaných básní (dvě latinské skladby Demianovy tvoří výjimky, jež však Tablic neopomněl odůvodnit) je v souladu s výše citovanými etnickými a posléze i nacionálně podbarvenými pasážemi obou předmluv, zaměření na světovou produkci vyplývá ze snahy shromáždit a vydat zpěvy „*pro obecný pospolitý lid*“¹⁵⁴ a jejich funkci naznačuje několikrát zopakované přesvědčení, že skladby Chrastinovy v prvním svazku „*mnohým k vyražení mysli poslouží*“¹⁵⁵, že básně druhého svazku jsou určeny „*k vzdělání a k potěšení národu našeho*“¹⁵⁶, z nichž skladby Demianovy „*dlouhé časy od rozličných pánů v rukopisích snažně chováni byli, ježto jich k vyražení mysli užívali.*“¹⁵⁷

---

¹⁵³ Tablic, *Slovenští veršovci II*, f. A⁴v.

¹⁵⁴ Tablic, *Slovenští veršovci I*, f. A²r.

¹⁵⁵ Tablic, *Slovenští veršovci I*, f. A²v.

¹⁵⁶ Tablic, *Slovenští veršovci II*, f. A³r.

¹⁵⁷ Tablic, *Slovenští veršovci I*, f. A⁴r.

(Některé Tablicovy předmluvy – ne však všechny – znovuvydal a do antologie *Kritika v slovenskom národnom obrodení (1780–1817)* zařadil monografista slovenského romantismu Cyril Kraus¹⁵⁸.)

Tablic ve *Slovenských veršovcích* publikoval poezii vícera žánrů a typů – převažuje zde poezie satirická a humoristická, své početné zastoupení tu má poezie příležitostná, ale nalezneme zde i skladby lidové či pololidové, lyricko-epické, reflexivní, didaktické. Zatímco první svazek věnoval básním jediného autora, Jána Chrastiny, druhý svazek zahrnuje díla (pravděpodobně) čtyř básníků slovenského původu a dvě skladby anonymní. Tablic měl podle všeho v plánu vydat i třetí svazek *Slovenských veršovců*, toto vydání však již nerealizoval.

Většina literárních historikův slovenských i někteří čeští – věnující se dějinám literatury obou národů (jako J. Vlček) nebo evangelickému písemnictví (jako J. B. Čapek) – Tablicovy vydavatelské počiny registrují, nebo alespoň autory a skladby v těchto edicích zastoupené, rovněžtak bibliografická kompendia novodobá i moderní (Jungmannova *Historie literatury české* či Riznerova *BPS*). Větší prostor jejich hodnocení či zařazení do vývoje a dějin slovenské literatury dávají *slovenským veršovcům* Štefan Krčméry a Milan Hamada: první jmenovaný v souvisu s příležitostnou, tzv. „rechtorskou“ poezií¹⁵⁹, živou, oblíbenou, avšak prakticky bezcennou („*No aká bohatá je táto literatúra, tak málo v nej je skutočnej poézie.*“)¹⁶⁰, druhý v úvaze o přechodném stadiu starší barokní literatury a literatury novodobé, které pro tuto charakteristiku stálo doposud stranou zájmu syntetiků dějin slovenské literatury¹⁶¹. Brtáň, který se nejpodrobněji věnoval Tablicovým *Slovenským veršovcům*¹⁶² (srov. i dále v jednotlivých kapitolách), hodnotí je velmi vysoko, avšak dodává, že „*nepodávali úplný obraz svetskej poézie 18. storočia.*“¹⁶³.

Slovenští veršovci ve vydání Bohuslava Tablice představují však především složitý editologický, avšak tentokrát i textologický problém: s výjimkou několika málo z nich (viz níže) šlo o básně dosud nepublikované – a tedy rukopisné; většina těchto rukopisů, ale i

¹⁵⁸ *Kritika v slovenskom národnom obrodení (1780–1817)*. Bratislava 1990. V antologii byly publikovány *Předmluva ke Slovenským veršovcům I* (f. A²r, *Kritika*, p. 61), resp. přímluva a *Předmluva* k edici Pilaříkova díla (pp. 9–12, *Kritika*, pp. 61–62). Vybrané a vydané úryvky jsou v poznámkách antologie uvedeny v obráceném pořadí (*Kritika*, p. 252); neméně zajímavá a podstatná dedikace Jozefu Wagnerovi a *Předmluva ke Slovenským veršovcům II* zařazeny nebyly.

¹⁵⁹ Krčméry, Š.: *Dejiny literatury slovenskej I*. Bratislava 1976, pp. 156–157 (kapitola *Lýra svetská*, definice) a 269 (kapitola *Poézia rechtorská*).

¹⁶⁰ Krčméry, c. d., p. 156.

¹⁶¹ Hamada, M.: *Od baroka ku klasicizmu*. In: *Zrod novodobej slovenskej kultúry*. Bratislava 1995, p. 200 aj.

¹⁶² Srov. Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769–1832)*. Bratislava 1974, pp. 87–89 (kapitola *Slovenští veršovci I*) a 127–145 (kapitola *Slovenští veršovci II*) a též, *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatury*. Bratislava 1970.

¹⁶³ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769–1832)*. Bratislava 1974, p. 128.

tisků je dnes nezvěstná. V prvním svazku vyšly bez edičního komentáře pořadatele a vydavatele, ve druhém připojil Tablic malou, ale podstatnou poznámku: „*Všecky tyto verše miestem sem opravil [...]*”¹⁶⁴ a odkaz k textům, jež opravy zasáhly nejvíce a jsou také nejkomentovanější, totiž k básním sedláka Jána Sabova (jelikož „*tento muž se nikde, leda v domácí vesnické škole, neučil*”¹⁶⁵) a k anonymním zbojnickým písním „*ze starého rukopisu od neznámého skladatele*”¹⁶⁶.

Vesměs všichni slovenští i čeští literární historikové (žel téměř nikdo z lingvistů) shodně tvrdí, že Tablic při edičních úpravách všech skladeb uveřejněných ve *Slovenských veršovcích* tyto básně počestil (viz níže u jednotlivých autorů a děl), a to na všech jazykových rovinách. Nejvíce a nejsystematičtěji se to snaží ukázat a dokázat znovu Rudo Brtáň v monografii o Bohuslavu Tablicovi (ač mu přiznává ponechané lexikální slovaksimy, rýmy a rytmický půdorys v Chrastinových básních). V závěru interpretace druhého svazku *Slovenských veršovců* a Tablicovy ediční práce, která zasáhla počestřováním a úpravou rytmu všechny skladby v tomto svazku krom Chrastinových a Doležalovy, konstatuje: „*Celkove možno povedať, že Tablic rytmicky vyrovnával všetky texty, ktoré mal, či už to boli tlačené alebo rukopisné predlohy, podľa súvekeho spisovného novočeského úzu. Nevydával texty nejako kriticky a verne, ľubovoľne menil tituly aj cudzie slová nahrádzal českými, slovakizmy, kde to uznal za dobré, buď čechizoval, alebo ponechával, rýmy pre slovakizmy alebo neúplnú dvojicu musel meniť, a tak dával textom miestami omnoho slabšiu intenzitu, akú mali v slovenskom kontexte. Najväčším nedostatkom počestřovania bolo, že musel porušiť vtipný a komický slovný ráz piesní a že do pôvodných textov musel pridávať aj svoj estetický a osobný náhľad, ale to by si vyžiadalo rozsiahlu analytickú štúdiu.*”¹⁶⁷ Předkládáme tedy zde tuto studii, abychom verifikovali či revidovali soud Brtáňův (a dalších, viz níže).

---

¹⁶⁴ Tablic, *Slovenští veršovci II*, f. A⁴v.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769–1832)*. Bratislava 1974, p. 143.

2. Ján Chrastina

Autor, dílo, hodnocení

První svazek *Slovenských veršovců* zaplnily básně jediného Tablicem zvoleného slovenského evangelického skladatele veršů, a to Jána Chrastiny (1729–1779), o generaci staršího než Tablic a (podle údajů R. Brtáně¹⁶⁸) spolužáka Tablicova otce, syna púchovského tiskaře Jána Chrastiny (spřízněného mimochodem též s rodinou žilinského tiskaře a vydavatele Pilárikova *Sorsu* Jána Dadána). V biografickém záznamu v *Pamětech* (*Poezye III*, Vacov 1807) zdůrazňuje Tablic, že tento Ján Chrastina mladší vynikal nad ostatními „v literním umění, zvláště v latinském a řeckém jazyku“¹⁶⁹ již coby žák (*literní umění* R. Brtán v překladu Tablicových *Pamětí* pominul¹⁷⁰), dále že měl zálibu „v latinském tak i v slovenském veršovníctví a v muzice“¹⁷¹ (poslední jmenovanou zálibu zmíněný překladatel rovněž vynechal¹⁷²) a že zastával profesi korektora „slovanských v Prešporoku vycházejících kněh“ (zde Tablic v poznámce pod čarou připomíná a vysoce hodnotí práci korektorů potýkajících se s „nesnadnostmi ortografie slovenské“¹⁷³ a přidává výčet jmen těch, jež znal).

V bibliografické části zaznamenává Tablic jediné dílo Chrastinovo, a sice „jeho kalendář, který mnohé roky vydával“¹⁷⁴ v bratislavské tiskárně Jana Michala Landerera („knihy pod jeho zprávou v knihárně P. Landerera, od léta 1758 až do jeho smrti tištěné“¹⁷⁵). Původcem základního textu je ve skutečnosti profesor astrologie na krakovské univerzitě a vydavatel kalendářů Stanisław Wonomirski. Prostý, věcný a monotónně se opakující sled informací v kalendáři (výčet dnů a měsíců, polních prací, svátků, astrologické předpovědi a seznam jarmarků v Uhrách) oživil Chrastina v l. 1758–1779, kdy mu byla svěřena redakce, verši či prózou („někdy Ezopovými fabulemi, jindy pak Taubmanovými žerty a naučeními o moudrém obcování ve světě s lidmi a t. d.“¹⁷⁶), za což podle Tablice „veliké chvály došel“¹⁷⁷ (podle Brtáně poměrně nepřesně „získal si velkou

¹⁶⁸ Brtán, R.: *Bohuslav Tablic*. In: *Paměti*, Bratislava 2000, p. 220.

¹⁶⁹ Tablic, B.: *Paměti*, Vacov 1807, p. LXVII.

¹⁷⁰ Tablic, B.: *Paměti*, Bratislava, 2000, p. 107.

¹⁷¹ Tablic, B.: *Paměti*, Vacov 1807, p. LXVII.

¹⁷² Tablic, B.: *Paměti*, Bratislava, 2000, p. 107.

¹⁷³ Tablic, B.: *Paměti*, Vacov 1807, p. LXVIII.

¹⁷⁴ Tablic, B.: *Paměti*, Vacov 1807, pp. LXVIII–LXIX.

¹⁷⁵ Tablic, B.: *Paměti*, Vacov 1807, p. LXIX.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ Tamtéž.

popularitu¹⁷⁸) a učinil jej tak „prodejnějším“¹⁷⁹ (Brtáň volí pro překlad atribut „atraktivnější“¹⁸⁰). Paragraf o Chrastinovi v *Pamětech* uzavírá Tablic připomínkou své edice Chrastinových básní – ač zmiňuje jen *rozprávky*¹⁸¹ o *Gelovi* a *Taubmannovi* (Brtáň zachovává v překladu termín *rozprávky*¹⁸², v moderní slovenštině s posunutým významem) vydané v prvním svazku *Slovenských veršovců* a zamlčuje tak další Chrastinovy básně z 1. i 2. svazku (viz níže).

Postava Jána Chrastiny a jeho dílo nezůstaly opomenuty i novodobými či moderními literárními historiky (všichni přitom více či méně přebírají biografické i bibliografické údaje od Tablice, např. neověřenou informaci o roku 1758, v němž Chrastina převzal redakci kalendářů v Landererově tiskárně). Z Čechů mu pozornost věnuje Josef Jungmann jak v *Historii literatury české*, tak i ve *Slovesnosti*: v prvním jmenovaném biobibliografickém kompendiu vydaném v Praze v r. 1849 jej představuje: „*Chrastina, Ján. – Slovák; naroden v Pouchově 1729; latinský a slovenský veršovec, učiteľ gymnasiální v Prešpurce a korrektor v knihárně Landerera od r. 1758.*“¹⁸³ a jeho dílo rozděluje do dvou oddílů: *rozprávky* mezi básně rozpravné a *kalendáře* do oddělení *matematiky*, části *kalendáře*, *prognostiky*; u obojího s odkazem k Tablicovým *Slovenským veršovcům*, resp. *Pamětem*¹⁸⁴. Do *Slovesnosti* z r. 1820 (jakož i do druhého, upraveného vydání z r. 1845), dobově normotvorného kanonického souboru, zařadil Jungmann dvě Chrastinovy básně¹⁸⁵ (viz též dále). Ze Slováků jej neopomněl jak Šafařík v *Geschichte der slawischen Sprache und Literatur* („po dlhé roky vydával užitočný kalendár, písal rýmované komické poviedky o *Gelovi* a *Taubmannovi*“¹⁸⁶), tak ve svém *Slovensku a jeho životě literárním* Josef Miloslav Hurban: označuje jej za „celkom spoločenského muža a prostonárodného veršovníka“, vysoce si cení jeho kalendáře („ktorému sa ani Palkovičov ani Fejérpatakyho čo do krasochuti a výberu spoločenských žartov a vtipov nevyrovná“) a vcelku nadčasově

¹⁷⁸ Tablic, B.: *Paměti*, Bratislava, 2000, p. 109.

¹⁷⁹ Tablic, B.: *Paměti*, Vacov 1807, p. LXIX.

¹⁸⁰ Tablic, B.: *Paměti*, Bratislava, 2000, p. 109.

¹⁸¹ Tablic, B.: *Paměti*, Vacov 1807, p. LXIX.

¹⁸² Tablic, B.: *Paměti*, Bratislava, 2000, p. 109.

¹⁸³ Jungmann, J.: *Historie literatury české*. Praha, 1849, p. 570.

¹⁸⁴ Tamtéž, pp. 208 a 285.

¹⁸⁵ Jungmann, J.: *Slovesnost aneb Sbírku příkladů s krátkým pojednáním o slohu*. Praha 1820, pp. 196–197. týž: *Slovesnost aneb Náuka o výmluvnosti básnické i řečnické se sbírkou příkladů nevázané i vázané řeči*. Praha 1845, 1846, pp. 787–788.

¹⁸⁶ Šafařík, P. J.: *Dejiny slovanského jazyka a literatury všetkých nářečí. (Spisy Pavla Jozefa Šafárika. Zv. 1)*. Košice, 1992, p. 234.

konstatuje: „*Jeho rozprávky vo veršoch o Taubmanovi, Gel'ovi [!] atď. sú známe doteraz, hoci meno Chrastina akosi odznelo v literatúre aj v živote.*“¹⁸⁷.

V prvom modernom spracovaní dejín slovenskej literatúry znižuje Jaroslav Vlček Chrastinu ako jedného ze slovenských evangelíkov josefínskej doby, jehož dielo je dokladom, že „*ľudový živel preniká do spisovného jazyka*“ a to „*najmä tam, kde cit hovorí: do veršov*“¹⁸⁸. V prípade Chrastinovej uvádza „*poloľudové poloučené verše Chrastinovej (o Gel'ovi, o Taubmanovi, o Cigánoch)*“; viac sa o tomto autorovi a jeho diele v tejto práci nedozvime.¹⁸⁹

Podrobnejší popis žánrový i obsahový, akož i potrebu jistého zařazení z pohľadu vývoje slovenskej literatúry (i slovenskej literatúry vo vzťahu k literatúre českej) vykazujú zmienky o tvorbe Jána Chrastiny (ale tiež ďalších veršovcov vřazených do Tablicovej edície) v syntetických prácich o českej literatúre z 1. poloviny 20. storočia: jak Jaroslav Vlček, tak Jan Jakubec zdůrazňujú prstonárodné kořeny této poezie a rovněž sociální původ, povolání či nízkou vzdělanost jeho autorů, srov. představení Chrastinovo v Jakubcových *Dějínách literatury české*: „*Samouk JAN CHRASTINA, později učitel na gymnasiu bratislavském a korektor českých knih, zveršoval v tónu písní prstonárodních všelijaké anekdoty a žertovné kousky, příběhy ze života cikánského a zejména šprýmy a anekdotické příhody učeného německého humanisty – fatkáře Bedřicha Taubmanna (žil v XVI. století), který skládal ve verších všelijaké vtipné nápady (,Taubmannia'). Tyto humoristické a škádlivé skladby se šířily opisováním a z kalendářů Chrastinových, které vycházely od r. 1758.*“¹⁹⁰. Vlčkova charakteristika v *Dějínách české literatury* je rozšířena o intertextuální a axiologickou rovinu: „*Zejména dvojí vrstva východních spisovatelů našich přilnula k tomuto prstonárodnému prostředí, v němž vyrostla: KOREKTOŘI knih československých v přešpurských tiskárnách, zejména v závodě Landererově, [...] Ze skupiny první, pomíjejíce jeho předchůdců a následníků, uvádíme JANA CHRASTINU, původem z Púchova (narodil se r. 1729), polovičního samouka a písmáka, jenž od r. 1758 vypomáhal při evangelickém gymnasiu přešpurském a jako korektor československých knih v tiskárnách tamějších proslul na dlouhá léta. KALENDÁŘE pak, jež od téhož roku vydával po řadu let, plnil svými šprýmovými verši v tónu prstonárodním. [...] Jsou to vesměs veršované anekdoty a veselé kousky o rozličných vtipkářích domácích i cizích, jimiž škádlili a napalovali obmezené sousedy, důvěřivé vrchnosti, pedantské kantory, nevěrné manžely, opilce,*

¹⁸⁷ Hurban, J. M.: *Slovensko a jeho život literárny*. Bratislava 1972, pp. 104–105.

¹⁸⁸ Vlček, J.: *Dejiny literatury slovenskej*. Bratislava 1953, p. 62.

¹⁸⁹ Tamtéž, p. 64.

¹⁹⁰ Jakubec, J.: *Dějiny literatury české II*. Praha 1934, pp. 196–197.

skrblíky atd. Vděčnou látku Chrastina nalézal v životě cikánském a hlavně ve veselých osudech známého šprýmaře, učence a veršovce latinskoněmeckého ze šestnáctého století Bedřicha Taubmana (jakýsi druh německého Palečka), jehož některé anekdotické příhody Chrastina zveršoval způsobem prostonárodně žertovným, ale i prostonárodně neomaleným.¹⁹¹ (podtrhla M. B. Dodejme jen, že Jána Chrastinu nezná ani Arne Novák, ani akademické dějiny české literatury.)

Téměř stejnými slovy jako Jaroslav Vlček hodnotí Chrastinovu tvorbu též Milan Pišút v akademických *Dejinách literatúry slovenskej*: „On zveršoval žartovné príbehy Fridricha Taubmana, nemeckej veselej dobrodružnej postavy zo študentského prostredia 16. stor., pôvodné anekdoty o ňom rozviedol obratne, ale i neomalene.“¹⁹² Štefan Krčméry označuje Jána Chrastinu a Jána Demiana za „módnych básnikov, žijúcich v spoločnosti meštiansko-zemianskej a hľadajúcich svoju slávu v nej“, v tvorbě jejich a anonymního skladatele zbojnických písní (viz dále) spatřuje „nový typ epiky, ktorej prostredím nie sú hrady, ale skôr kúrie zemianské alebo ulice mestské a citovým žívlom nie je obdiv, ale omnoho skôr smiech“ a cení si je mj. z pohledu kulturněhistorického: „Zvieme v nich, ako ľudia žili, ako sa škádlievali, ako jedli, pili, šatili sa atp.“¹⁹³ Autobiografický a rurální rozměr nachází ve skladbách Chrastinových, ale i jiných „popularizujúcich literárnych pracovníkov“ Andrej Mráz v *Dejinách slovenskej literatúry*, neboť tito podle něj „glosujú vlastné životné skúsenosti a svoj pomer k ľudom a k udalostiam, všetko v tóne zábavnom a bezstarostnom so snahou potešiť seba a svoje okolie. Táto poézia nepochybne odráža životnú situáciu na Slovensku na pokojnom prechode dvoch epoch, ako ju prežívali naši vidiecki ľudia.“¹⁹⁴ (Pro úplnost dodejme, že o Jánu Chrastinovi není zmínka ani v nejmladších syntetických *Dejinách slovenskej literatúry* Stanislava Šmatláka, ani v nejnovější *Panoráme slovenskej literatúry*.)

Duchovní a etickou funkci a hodnotu Chrastinových veršů nalézá a konstatuje – v souladu s předmětem, jež zachycuje – dvojice monografistů slovenské, resp. československé evangelické spisby: podle Jana Blahoslava Čapka „Chrastina miloval také vážnější notu, zveršovával pamětní příhody, mravné průpovídky a podobně. V *Institorisově* vydání *Cithary* přispěl pěkným zpracováním žalmu: *Co jest člověk, Hospodine?*“¹⁹⁵ (Čapkovy srovnání poezie Chrastinovy, Demianovy a Sabovovy viz jinde), podle Jána

¹⁹¹ Vlček, J.: *Dějiny české literatury 2*. Praha 1960, pp. 224–225.

¹⁹² *Literatúra národného obrodzenia. Dejiny slovenskej literatúry II*. Bratislava 1960, pp. 74–75.

¹⁹³ Krčméry, Š.: *Dejiny literatúry slovenskej I*. Bratislava 1976, p. 273

¹⁹⁴ Mráz, A.: *Dejiny slovenskej literatúry*. 1. sväzok V. dielu Slovenskej vlastivedy (Literatúra a jazyk). Bratislava 1949, p. 111.

¹⁹⁵ Čapek, J. B.: *Československá literatúra toleranční I*. Praha 1933, p. 185.

Ďuroviče Chrastina, následovník Michala Insitorise Mošovského, „*písal prostonárodné verše, plné tohoto nábožensko-etického ducha i pri predmetoch svetských*“¹⁹⁶ (o Ďurovičově náhledu na postavu Insitorisovu a dalších viz jinde).

Interpretačně různorodou paletu náhledů na dílo Jána Chrastiny doplňují dále hodnocení Tablicova monografisty a autora souboru studií *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatúry* Rudo Brtáně, který Chrastinovi a jeho kalendářové tvorbě věnoval v těchto pracích větší a zároveň nejkritičtější pozornost, shledávaje tento typ poezie neestetickým, ryze užitkovým a úpadkovým: „*Satirická a didaktická poézia sa križovala v druhej polovici 18. stor. u nás aj s hojnou poéziou praktickou a utilitárnou (zveršované zemepisy, dejepisy a iné predmety), pričom sa často upadalo jednak do nepoetickej prózy a jednak do automatického zveršúvania prozaických tém bez estetického zámeru. Takáto poézia hraničila aj s kalendárovým veršovníctvom, aké pestoval u nás najmä Chrastina a jeho následovníci.*“¹⁹⁷ Tato negativně hodnocená poezie sice podle něj spolupřispěla ke zrodu slovenské světské poezie („*Nemožno obísť mlčaním, že aj kalendárové básne, aké pestoval korektor a konrektor Ján Chrastina [...] zaučinkovali svojimi dvanásťslabičnými a trinásťslabičnými veršami na vývin anekdotických dobových, nielen taubmannovských alebo gel'ovských drastických žartov, že povzbudili mnohých slovenských zemanov, mešťanov i dedinských biblistov skladať podobné, náročnejšie i nenáročné verše.*“¹⁹⁸), avšak nosnou vývojovou tendencí ve slovenské básnické tvorbě se (pro svou nepatrnou či nulovou primární estetickou funkci) podle Brtáně nestala („*Tieto literárne útvary však boli odsúdené na postupné doznievanie a vytlačené na perifériu.*“¹⁹⁹). Podobně nemilosrdný je k Chrastinově, potažmo slovenské kalendářové poezii 2. poloviny 18. století i Ján Mišianik: srov. slova z úvodu k vybraným kalendářovým skladbám v *Antológii staršej slovenskej literatúry*: „*Najčastejšie to boli mravoučné príbehy a banálne historky, ktoré sú dôkazom upadania literárneho vkusu.*“²⁰⁰ (Týž v poznámkách k vydání pravděpodobně Chrastinových překladů Ezopových bajek připomíná ještě jedno Chrastinovo dílo, totiž společnou svatební gratulační báseň autorů Michala Institorise Mošovského, Jána Chrastiny a Štěpána (?) Mikuše pod titulem *Když dvojí cti hodný Pán, Daniel Benkocý, s Pannou Kateřinou Muhr, k společné pomoci, do stavu manželského štíastně vstupovali, tré*

¹⁹⁶ Ďurovič, J.: *Evanjelická literatúra do tolerancie*. Martin 1940, p. 245.

¹⁹⁷ Brtán, R.: *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatúry*. Bratislava 1970, p. 28.

¹⁹⁸ Tamtéž, pp. 119–120.

¹⁹⁹ Ibidem.

²⁰⁰ Mišianik, J.: *Antológia staršej slovenskej literatúry*. Bratislava 1981, p. 761.

prátele v Prešpurku, takto jim zpívali. Roku 1771. dne 2. září. V Prešpurku, u Františka Augustina Patzko²⁰¹).

Pozice Chrastinovy tvorby je však složitá – a místy i nepřesná a nepřehledná – i po stránce bibliografické a textologické: *Bibliográfia písomníctva slovenského* sestavená v l. 1929–1934 Ľudovítem V. Riznerem (a doplněná v r. 1946 Jánem Mišianikem a v r. 1972 Jánem V. Ormisem, dále jen BPS) odkazuje u Jána Chrastiny na Tablicovo vydání jeho básní ve *Slovenských veršovcích*²⁰²; táž podává (pod písmenem K) i soupis kalendářů pod titulem „*Nowy a Starý Domownj y Pocestný Kalendár [!] na Rok Krysta Pána 1770. [...] Sepsaný od Stanislawa Wonomjrski. W PRESSPURKU, wytisštěný v Jana Mich.*

²⁰¹ Mišianik, J.: *Antológia staršej slovenskej literatúry*. Bratislava 1981, p. 853. Mišianik odkazuje na konvolut uložený v Lyceální knihovně v Bratislavě pod sign. Lyc. B VIII. fol. 20, č. 10 (titul cituje nepřesně: „*Když dvojí cti hodný Pán Daniel Benkocý s pannou Kateřinou Muhr ... do stavu manželského šťastně vstupovali, tré přátelé v Prešpurku [M. Institoris Mosóczy, Ján Chrastina, Št. Mikuš] takto jim zpívali Roku 1771 dne 2. Září (Prešporok, Packo 1771.)*“ Tamtéž.). Předkládáme transkribované znění podle exempláře z téže knihovny uloženého v konvolutu pod sign. Lyc. B VIII. fol. 25, č. 5. *Když dvojí cti hodný pán, Daniel Benkocý, s Pannou Kateřinou Muhr, k společné pomoci, do stavu manželského šťastně vstupovali, tré přátelé v Prešpurku, takto jim zpívali. Roku 1771. dne 2. září. V Prešpurku, u Františka Augustína Patzko. [f. 1v] V Přísloví [i] Šalom[ouna] XXXI, 10.–31.*

*Kdo se šťastně oženil
Chce, a zdarnou ženu mít,
Nechť se mnoho neradí
Kuplerů a námluvníků,
A těm podobných zvodníků;
Nebo snadně zavadí.*

*Jaková by měla býti,
Která za muže chce jíti,
O tom kniha Přísloví,
Všechněm těm, kteří se žení,
K potřebnému naučení,
Zprávu nejlepší poví.*

*Žena svému věrná muži,
Z upřímnosti srdce slouží,
Jestli podobná lodí,
Která kupcům ustavičně
Přivádí statky rozličné,
Hojný užitek plodí.*

*Dům její kořistí plný.
Hledá pilně lnu a vlny,
Delá, co jí přičteno.
Ni v noci nehasí svíce,
Sedá pilně u praslice,
Drží v prstech vřetenó.
[f. 2r]*

*Práce své vždy snažně hledí,
Oděv rozdává čeledi,
Dobře činí chudému,
Rukou před ním nezavírá:
Nýbrž štědře je otvírá,
Vstahující je k nuznému.*

*Muž její, byl byl chatrný,
Však předce bývá patrný
A vzácný mezi všemi,
Jak po všech okolních stranách;
Tak i když sedává v branách,
Mezi staršími v zemi.*

*Na usvitě hore vstává,
Plátno dělá i prodává,
Chleba zahálky nejí,
Usta otvírá k moudrosti,
U synů jest v poctivosti,
Chválí ji manžel její.*

*Žena tehdy takováto,
Musí nad stříbro, nad zlato
I perly cenu mít:
Ale v kterém světa kraji,
K dostání, aneb k prodaji,
Můž nalezená býti ?*

*Šalomoun měl mnohé ženy,
Jak vlastní, tak i kuběny,
Nádherne a ozdobné:
Však, té, kterou zde schvaluje,
Ctnosti její vypravuje,
Nenalezl podobné.*

*Tys tehdy mnohem šťastnější,
S tvou nevěstou nejmilejší,
Milý pane ženichu !
Štěstí tvé, ať povím dále,
Jest nad Šalomouna krále,
Bez žertu i bez smíchu.
[f. 2v]*

*Darmos daleko nechodil,
Dostala se ti za podíl,
Jakovou potřeboval,
Vyšel si v šťastnou hodinu,
A našels dobrou gazdinu,
Proč bys se neradoval.*

*Budtež již živi v svornosti,
V jednotě a upřímnosti,
Jsouce oba pokojní,
Snášeliví, ne svárliví,
Ustupní, tiší, smírliví,
Pokorní, bohabojní.*

*Touto naší práci krátkou,
Na vaší svadby památku,
Přijměte oba vděčně,
Kterou vám v milé sprostnosti,
Na dokázání vděčnosti,
Oddáváme společně.*

*Jestli sme zde v čem zbloudili,
Odpust'te, přátelé milí!
Snadno bylo zblouditi;
O manželství sme mluvili,
Sami sme ho nezkusili:
Neračte za zlé míti.*

²⁰² Rizner, L. V.: *Bibliográfia písomníctva slovenského na spôsob slovníka od najstarších čias do konca r. 1900. Diel druhý: G–K*. Martin 1931, p. 213.

Landerera. [...] Roč. 1771–1820. [...] *Predchodcom mu bol: „Nowý domownj, pocestný y hosp. Kal[endar]“ od r. 1753–1769.*²⁰³; Mišianik doplňuje u kalendáře vydaného v r. 1783 na r. 1784 jeho uložení v Knihovně slovanského ústavu v Bratislavě²⁰⁴. *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století* Zdeňka Václava Tobolky (a pokračovatele Františka Horáka, dále jen *Knihopis*) z l. 1936–1967 (dodatky po slovo *Píseň* vydala v l. 1994–2006 Bedřiška Wižd’álková) nezaznamenává žádné dílo Jána Chrastiny²⁰⁵. Pod jménem Wonomirski, Stanislav *Knihopis* eviduje celkem 39 čísel *Nového a starého* (resp. *Starého a nového*) *domovního i pocestného kalendáře* vydávaného v bratislavské tiskárně Jana Michala Landerera v l. 1750–1789 (*Knihopis* č. 17 019–17057), u všech s odkazem k Riznerově *BPS*²⁰⁶. Z nich bylo podle údajů v *Knihopisu* zjištěno celkem 16 čísel (1 ve 2 exemplářích, ostatní po jednom exempláři), a to 3 ks – totiž na r. 1751, 1763 a 1770 – ve Slovenské národní knihovně v Martině²⁰⁷; 1 ks – totiž na r. 1784 – v Univerzitní knihovně v Bratislavě a v Országos Széchenyi Könyvtár v Budapešti, 1 ks – totiž na r. 1783 – v Knihovně Národního muzea v Praze, 1 ks – totiž na r. 1788 – v Univerzitní knihovně v Praze; 9 ks – totiž na l. 1753, 1754, 1758, 1765, 1772, 1773, 1774, 1778, 1781 a 1785 – v Országos Széchenyi Könyvtár v Budapešti; podtržené exempláře nebyly námi nalezeny). Ačkoli u zbylých 23 čísel nebyl v době vzniku *Knihopisu* i jeho dodatků zjištěn výtisk, našli jsme pod udávanou sign. Chrlg. 840 v OSzK ještě dalších 5 čísel, totiž kalendářů na r. 1759, 1760, 1767, 1769 a 1770 (u podtrženého čísla uvádí *Knihopis* pouze exemplář v SNK v Martině)²⁰⁸. Vyjdeme-li z tvrzení Tablicova, že Chrastina začal své verše v těchto kalendářích publikovat od r. 1758 a pokračoval v tom až do své smrti, tj. do r. 1779, mohl je vložit do celkem 22 čísel tohoto kalendáře, jenž mu dával poměrně velký publikační prostor. Z nich se podle všech dostupných údajů, umožněných prohlídek a uskutečněných nálezů do dnešní doby podařilo

²⁰³ Tamtéž, p. 289.

²⁰⁴ Mišianik, J.: *Bibliografia písomníctva slovenského do konca XIX. stor. (Doplňky k Riznerovej bibliografii, zv. I.–VI.* Martin, 1946, p. 113.

²⁰⁵ Výše citovaná svatební píseň je evidována v *Knihopisu* jako anonymní pod písmenem *k* a slovem *když* (*Knihopis* 3890).

²⁰⁶ *Knihopis... Díl 2, Tisky z l. 1501–1800.* Část 9. Ročník 18. Sešit 251–263. Redigoval František Horák. Praha 1967, pp. 44–52.

²⁰⁷ Z kalendáře na r. 1763 publikoval Ján Mišianik jako anonymní didaktickou báseň *V takových krajinách nebývá žeň hojná*. In: *Antológia staršej slovenskej literatúry*. Bratislava 1981, p. 764. Stejnou báseň převzal do antologie slovenské barokní poezie i Ján Minárik. In: *Z klenotnice staršieho slovenského písomníctva 3. Antológia barokových literárnych textov. I. Poézia*. Bratislava 1997, p. 117.

²⁰⁸ Kalendáře na r. 1759, 1760 a 1767 přitom musel mít v rukou Ján Mišianik, neboť z nich vydal (pravděpodobně Chrastinou přeložené) Ezopovy bajky. In: *Antológia staršej slovenskej literatúry*. Bratislava 1981, pp. 806–813.

dochovat deset svazků, a to z l. 1759, 1760, 1763, 1765, 1767, 1769, 1770, 1772, 1773 a 1778.

Ze souběhu všech dostupných sekundárních pramenů a informací tedy vyplývá, že Ján Chrastina byl česky a latinsky píšícím slovenským básníkem, prozaikem a překladatelem, autorem světské poezie satirické (anekdotické), etické (didaktické, frazeologické) a duchovní (biblické), prozaických mravoučných fabulí a pravděpodobně též překladatelem Ezopových bajek. Latinská tvorba Chrastinova není ani dochována, ani doložena. Ačkoli původním záměrem Tablicovým bylo shromáždit a vydat všechna Chrastinova díla sepsaná v domácím jazyce, publikoval ve *Slovenských veršovcích I (Rozprávky o Gelovi, Rozprávky o Taubmannovi, Přísloví, Pohádky, Přídavek)* a *Slovenských veršovcích II (Rozprávky o Taubmannovi, Rozprávky o cigáních)* pouze část Chrastinovy tvorby, dílem pravděpodobně z důvodu nedostupnosti všech jeho děl, dílem však též proto, že podnikl výběr z této tvorby (viz níže). Způsob Tablicovy ediční práce i motivaci tohoto výběru odhalí opět podrobné srovnání textů publikovaných původně v kalendářích s texty Tablicovy edice.

Básně Jána Chrastiny v kalendářích a v Tablicově edici

Podle tvrzení Tablicova začal Chrastina vkládat své verše do *Nového a starého (či Starého a nového) domovního i pocestného kalendáře* od r. 1758 do své smrti, tj. do r. 1779. Z nemnoha zachovaných svazků tohoto kalendáře jsou do dnešní doby přístupné a s Tablicovou edicí srovnatelné verše celkem v 10 svazcích vydaných v l. 1758–1777. Chrastinovy básně, které Tablic zařadil do obou svazků *Slovenských veršovců*, nacházejí se však pouze v sedmi svazcích: neúplné *Rozprávky o Gelovi* v kalendářích na r. 1769 a 1770, neúplné *Rozprávky o Taubmannovi* v kalendářích na r. 1772, 1773 a 1778, neúplné *Pohádky* v kalendáři na r. 1765 a neúplné *Rozprávky o cigáních* v kalendáři na r. 1767. Kalendáře s Chrastinovými verši na l. 1759, 1760 a 1763 tedy buď Tablic neměl k dispozici, nebo je záměrně opominul: šesti– až dvanáctiverší v těchto svazcích mají většinou eticko-didaktickou platnost volně spjatou s chronologickou funkcí kalendáře.

Najdou se však mezi nimi též skladby s nadčasovým rozměrem, nesvázané s během kalendářního roku, jako již výše zmíněná, do antologií starší slovenské literatury zařazená, či tato v tomtéž kalendáři:

*Varůj se zrádného pilně pochlebenství,
By tě neuvedlo do nebezpečenství.
Ne vždy věř, kdo mluví skrze usta svatá,
Dělaje se, jakby ukrajoval zlata:
Neb mnohý, jenž se zdá tvým býti přítelem,
Smrdí převráceným skrz kůži fortelem.²⁰⁹*

Skladby obdobného časové nebo rovněž nadčasového anekdotického typu nalezneme však též v dochovaných exemplářích kalendářů z l. 1753 a 1754 (tj. v těch, které vyšly ještě před příchodem Chrastiny na místo korektora, jejich autorství je tedy nejasné), srov. verše z prvně jmenovaného zařazené za měsíce únor, duben a květen:

*Bůh věci budoucí před člověkem ukryl,
Jemu jest povědom, života čas i cíl:
Hleď přítomné věci, by šly k svému cíli;
Chceš-li by budoucí vinšované byly.
Nejkratší jest unor z všech měsíců v létě,
V tom pomni na krátkost života na světě.*

*Poslyš, povím' jistě, co jest slyšet mílo,
Co se v slavném městě Vídni přitrefilo:
Kulhavá blecha tak příliš silná byla,
Že štefanskou věži z gruntu podvrátila.
Věř, a nebo nech tak; nic mi tím neškodíš;
A však jestli věříš, věř s aprilem chodíš.*

*Tento měsíc mnohé špacírky miluje;
Kdež o pannách často to přísloví sluje:
Že mnohá v špacírce svůj věnec nechála;
Když se zle z májové líbeznoti smála.
Nechcete-li panny, panenství stratiti,
Hleďte je vždy studem, co štítem zastříti.²¹⁰*

Tablic ve svých *Slovenských veršovcích* vydal pravděpodobně všechny jemu dostupné delší epicko-satirické básně Chrastinovy (nazvané *Rozprávky*) a v 1. svazku k nim připojil výběr z kratších duchovně-didaktických básní Chrastinových (*Pohádky* společně s *Příslovím* a rozsáhlejší básní v *Přídavku*). Ve všech případech zasáhl do obsahové stránky textů, neboť vynechal či upravil úvodní a závěrečné partie skladeb, jež měly v kalendářích kontextovou, navazující úlohu: např. vypustil úvodní explikativní šestiverší v kalendáři na r. 1769, předcházející příběhům o Gelovi:

*Musil sem za dlouhý čas na to mysliti,
Co bych měl v tento rok k vypsání zvoliti.
Mnohé síce věci se mi zavdávaly;
Ale k mému cíli se nešikovaly:
Jedna se však předce taková zavdala,
Která se té práce hodná býti zdála.²¹¹*

²⁰⁹ *Nový a starý, domovní i pocestný kalendář na rok 1760.* Bratislava 1759, f. B3r. (dále jen *Kalendář*, 1759, f. B3r.)

²¹⁰ *Kalendář*, 1752, ff. A4r, A6r a A7r.

či partii uzavírající příběhy o cikánech:

*To se vše cigáňům na památku stalo,
Co se z vrchu o nich na krátce vypsalo.
Kdo více ví o nich, nech se sdělí s námi,
A nám to za včasu listovně oznámí.
O čemž, když naději nepochybně máme,
Všem, šťastně tento rok zavříti, žádáme.²¹²*

Naopak k těmto textům připojil tituly, u obou typů (tj. *rozprávek* a *pohádek*) naznačující jejich žánrové zařazení, v případě některých epizod *rozprávek* též názvy synoptického charakteru (např. *Taubmann žebře za okulárníka se vydávaje*).

Ze srovnání jazyka dochovaných původních vydání z 60. a 70. let 18. století v bratislavské landererovské tiskárně s jazykem vydání skalického a vacovského z počátku 19. století (tedy zhruba po 40 letech) vyplývají tyto závěry:

Celkové množství jazykových úprav a změn učiněných Tablicem v Chrastinových básních je jednoznačně nižší než v případě Pilárikovy skladby (celkem přibližně 800). Ve všech Chrastinových textech došlo ke stejným úpravám typografickým (zhruba 430): spřežka *cž* nahrazena písmenem *č* (rovněž oproti edici Pilárikova textu *rž* nahrazeno grafémem *ř*), zdvojené *ss* označující hlásku *s* ve slovech domácího původu jednoduchým *s* (*wesselych* – *weselych*: *Rozprávky o Gelovi*, v. 4), na konci slov označující hlásku *š* písmenem *š*, písmeno *g* v koncovkách imperativu písmenem *y*; některé opravy však nebylo nutno provést z důvodů patrného ustálení typografické normy a jejího (téměř důsledného) dodržení (např. užití písmen *g*, *j* a *ğ* pro označení hlásek [j], [í] a [g] či písmene *y* v předponě superlativu *ney*–). Podobně v minimální míře bylo nutno oddělit jednopísmennou předložku či spojku od následujícího slova či naopak spojit spřežku (*před tym* – *předtjm*: *Rozprávky o Taubmannovi*, v. 65), předponu se slovesem (*w kročil* – *wkročil*: *Rozprávky o Taubmannovi*, v. 280) nebo připojit kondicionál pomocného slovesa být k předchozímu slovu (*nač bych* – *načbych*: *Rozprávky o Taubmannovi*, v. 247). Nejvíce úprav tohoto charakteru bylo provedeno při změně velkých písmen u obecných substantiv a adjektiv na malá (naopak výjimečně u názvů geografických *německé země* – *Německé země*: *Rozprávky o Gelovi*, v. 11; důsledně pak u osobních a přivlastňovacích zájmen na znak úcty – *wám* na *Wám*: *Rozprávky o Taubmannovi*, v. 296), resp. u interpunkce (nejčastěji jde o vypuštění čárky na konci verše s přesahem, změnu tečky na čárku pro zachování dějového spádu a doplnění uvozovek pro označení přímých řečí promlouvajících postav).

---

²¹¹ *Kalendář*, 1768, f. A4r.

²¹² *Kalendář*, 1766, f. B6r.

Pravopisných (zejména hláskoslovných) změn provedl Tablic ve všech Chrastinových textech celkem asi 140, gramatických (morfológických a syntaktických) úprav pak zhruba 70. V první skupině jde jednak o opravu kvantity: patrná je zde Tablicova snaha o prosazení jmenných tvarů přičestí: *wzată – wzáta* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 146); z úprav sjednocujících podle české normy je nutno připomenout též úpravu ukazovacího zájmena *tá* na *ta* (*Rozprávky o Gelovi*, v. 37). Z dalších hláskoslovných změn pak zmiňme úpravu *u* na *au*: hyperkorektně v kořenech (*chlubj – chlaubj*: *Rozprávky o Gelovi*, v. 17; *zakusyl – zakausyl*: tamtéž, v. 124), podle české gramatické normy v koncovce (*s flintu – s flintau*: *Rozprávky o Gelovi*, v. 83), rovněž však byla provedena změna *au* na *u* tam, kde byla hyperkorektně užitá u Chrastiny (akuz. *tau wssetečnau* na *tu wssetečnau*: *Rozprávky o Gelovi*, v. 44; *tau žalobu* na *tu žalobu*: *Rozprávky o Taubmannovi*, v. 180), proti české gramatické normě pak v instr. sg. *ležel pod plachtau děrawau – pod plachtu děrawau*: *Rozprávky o cigáních*, v. 2. Změna *r* na *ř* byla provedena důsledně u slova *Dworan – dwořan* či *dworák – Dworák* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 19, 35, 44) a dále jednotlivě u tří slov: *fregjr – fregjř* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 51), *Hüregi – hůregi* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 169) a *zpatruge – spatřuge* (*Pohádky*, v. 34). Zároveň však Tablic korigoval všechny případy chybně užitě hlásky *ř*: *dařem – darem* (*Rozprávky o Gelovi*, v. 92), *obrătıla – obrătıla* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 50), *dűwěrně – důwěrně* (tamtéž, v. 188), *třestán – trestán* (tamtéž, v. 300), *třefowal – treffowal* (*Rozprávky o cigáních*, v. 15), *přeč – přeč* (tamtéž, v. 23), *kteřjm – kterým* (tamtéž, v. 49). Podobně při označování měkkosti, kterou doplnil u skupin *be–, pe–, me–*: *porozumew – porozuměw* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 213), *obessen – oběssen* (*Rozprávky o cigáních*, v. 29), avšak chybnou odstranil: *zwědlo – wedlo* (*Rozprávky o Gelovi*, v. 27), *poznaměňánj – poznamenánj* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 70), *lěpě – lépe* (*Rozprávky o cigáních*, v. 4). Českou normu pak důsledně uplatnil u palatalizovaných skupin *de–, te–, ne–*: mj. *těplé – teplé* (*Rozprávky o cigáních*, v. 5) a u změny skupiny *tia* na *ťa*: *sstiastrný – sšťastrný* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 31), *měsstianů – měsst’anů* (tamtéž, v. 179), *měsstiané – měsst’ané* (*Rozprávky o cigáních*, v. 53). Koncovka infinitivu *-t* na *-ť* byla změněna dvakrát, dvakrát též došlo k úpravě psaní tvaru pomocného slovesa *být* připojením *g–* (snaha po funkčním a významovém rozlišení patrná u úprav Pilárikova textu se v tomto případě nepotvrdila).

V morfológické rovině poutá pozornost opět skupina úprav slovesných tvarů přechodníků, a to do normované podoby: u 3. sg. m. *odssedsse – odssed* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 45), *slyssewsse – vslyssew* (tamtéž, v. 47), u 3. pl. *přigda – přissedsse*

(*Rozprávky o Gelovi*, v. 58), *wegdauc – wssedsse* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 21), v *Rozprávkách o Gelovi* je několikrát na přechodníkový tvar změněn i tvar určitý: *widěl – wida* (v. 46) aj.; v *Rozprávkách o Taubmannovi* naopak: *diwjce – diwili se* (v. 209) aj. I zde je patrná snaha o prosazení jmenných tvarů přičestí: *gsa progatý – progat gsa* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 206), *zawěssený – zawěssen* (*Rozprávky o cigáních*, v. 22); sem patří i jedna z mála variant, kterou vložil Tablic do závorky v edici Chrastinova textu: v *Rozprávkách o cigáních* přidává ve verši *Měl gest podlé práwa mečem býti s'atý* návrh (*s'at*) (v. 28). Příznaková z pohledu Chrastinou a Tablicem uplatňované normy je pak dvojice dialektismů *gá sem nenj* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 292) a *nenj sau* (*Pohádky*, v. 15) a jejich úpravy na normované *gá negsem* a *negsau*. Z morfologických zásahů do deklinačních systémů substantiv (celkem 14) zmiňme opravu koncovky gen. sg. *klobauka – klobauku* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 56), akuz. sg. *Cygáně – Cygána* (*Rozprávkách o cigáních*, v. 6, 7) a gen. pl. *noh – nohau* (*Pohádky*, v. 5), z úprav tvarů zájmen pak záměnu akuz. *geg* na *ho* (celkem osmkrát, ale ne důsledně). Zásahy do syntaxe Chrastinových básní se soustředily především na náhradu akuzativní vazby vazbou genitivní (8 úprav, mj. *nechali wssecky sliwy – wssech sliw*: *Rozprávky o Gelovi*, v. 54), zaznamenali jsme však též čtveřici opačných příkladů: *omámil swých Kamarádů – swé kamarády* (tamtéž, v. 62). Čtyři úpravy se týkají korektního použití posesivního zájmena (mj. *od mého muže – swého*: *Rozprávky o Taubmannovi*, v. 297), jeden případ je opět příznakový, a sice úprava spojení *mé kolena* na *swá kolena* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 224).

Slovotvorné úpravy Chrastinova textu (55 případů) zasáhly především skupinu zájmen, číslovek, příslovcí, spojek a částic, mj. důsledně opravuje Tablic *gednauc* na *gednau* (6x, mj. *Rozprávky o Taubmannovi*, v. 143), *tehdy* na *tedy* (6x, mj. *Rozprávky o Gelovi*, v. 123), *obadwa* na *oba* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 21, 47 a 59), *čtyré* na *čtyřj* (*Rozprávky o Gelovi*, v. 31 a 36); s oblibou pak užívá postfixu *-ž*, který zařazuje, kdekoli je to možné: *který – kterýž* (*Rozprávky o Gelovi*, v. 113, *Rozprávky o Taubmannovi*, v. 39 a 202), *kdokoli – kdožkoli* (*Pohádky*, v. 23), *gak – gakž* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 275). Podstatné – a z pohledu uplatňování české slovotvorné normy opět příznakové – jsou záměny u zájmen ukazovacích a neurčitých adjektivního složeného deklinačního typu: *něgakowé – něgaké* (*Rozprávky o Gelovi*, v. 35), *taký – takový* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 67), *gakát' – gakowát'* (*Rozprávky o cigáních*, v. 19) a další jednotlivé náhrady: *po ssepky – ssepmo* (*Rozprávky o Gelovi*, v. 80), *několko – několik* (tamtéž, v. 96), *nech – necht'* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 251), *hore – wzhůru* (*Rozprávky o Gelovi*, v. 76 a 140). Z úprav zasahujících tvorbu a odvozování substantiv a adjektiv upozorníme

na důsledné odstraňování měkkosti u skupiny *Cygáň, cygáňský, Cygáňové* v *Rozprávkách o cigáních*: opraveno na *cygán* (v. 1, 14, 19, 21, 44, 46), *cygáňský* (v. 12), *cygáňové* (v. 54); a rovněž *haňbu* na *hanbu* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 248); neměkčené *d* pak ponechával u slov typu *odpowěd: Pohádky*, v. 21). Tablic dále důsledně odstraňuje odvozeninu *kázeň* a zavádí místo ní *kázánj* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 145, 148, 149); proti pravidlům tvoření slov v češtině (i hláskoslovného systému) však provede změnu *prodeg – prodag* (*Rozprávky o Gelovi*, v. 130). U adjektiv mění slootovornou příponu (a deklinační typ): *obecnj – obecná* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 13), *schwálnj – schwálný* (*Pohádky*, v. 8), podobně u přivlastňovacích (*Kurffirsstowém – kurffirsstowě: Rozprávky o Taubmannovi*, v. 172).

Změny slovosledu (17 případů) byly pravděpodobně motivovány zčásti eufonií: *skrze něg něgakowé – něgaké skrze něho* (*Rozprávky o Gelovi*, v. 35), *Neb budau obě – Nebo obě budau* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 267), zčásti snahou po uplatnění normovaného postavení příklonky či nepřizvučného slova: *wrabcům gsau podobnj – gsau wrabcům podobnj* (*Rozprávky o cigáních*, v. 54); zčásti též pravidly rytmickými: *on gen zdaleka tagně za nj bočil – On za nj zdaleka genom tagně bočil* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 279).

Lexikální úpravy (včetně vysvětlivek, vložených tentokrát ve všech případech přímo do textu do závorky) a rozsáhlejší změny pojednáme v jednotlivých kapitolách o čtyřech ucelených částech poezie Jána Chrastiny prezentované v Tablicových *Slovenských veršovcích*. Při jejich řazení budeme vycházet z Tablicova uspořádání, byť podle původních tisků vznikly a vyšly v kalendářích nejprve Chrastinovy *Pohádky* (1764), poté *Rozprávky o cigáních* (1766), *Roprávky o Gelovi* (1768, 1769 a patrně 1770) a jako poslední (a nejrozsáhlejší) nepůvodní *Rozprávky o Taubmannovi* (1771, 1772, 1778 a pravděpodobně ještě ve dvou ročnících mezi l. 1773–1777).

Rozprávky o Gelovi

Na úvod *Slovenských veršovců* klade Tablic pětici žertovných příhod, jejichž strůjcem byl šprýmař Gel (jmenovaný pouze v titulu, v názvech jednotlivých epizod uvedený jen iniciálou, v Chrastinových původních tiscích pak zcela anonymní). Vlastním epickým veršovaným skladbám předchází vstupní slovo vypravěčovo, v němž nejprve konstatuje svět plný rozmanitých příběhů a otevírá tak prostor světské epické poezii,

konkrétně satirickému veršování, jež má sloužit k zabavení i k uchování památky hlavního aktéra těchto příběhů.

Osoba šprýmaře Gela, u níž je poté v úvodním slově zdůrazněn její domácí původ a sociální kořeny (*chasnjk ze žáčkeho stawu*, v. 19), a jeho vybrané žertovné kousky (opět zde funguje oblíbená rétorická figura, tentokrát nemožnosti vylíčit je všechny pro nedostatek papíru) jsou kladeny po bok vzorového a exemplárního autora a zprostředkovatele podobných taškařic Friedricha Taubmanna (o něm viz dále). Následuje patero epizod, v nichž Gel umně přelstí své přátele, majitele švestkových zahrad a spanilých hrušek, rychtáře, apotékaře a celou ves, ochotnou uvěřit tomu, že za neúrodou jejich polí vězí drak usazený v nedaleké jeskyni. Chlouba, s níž je připomenuta postava Gela, slovenského šprýmaře (zpopularizovaného zásluhou dramatika Jozefa Hollého) pojí se tu tedy zároveň s přiznáním existence stejných hlupáků a důvěřivců doma jako všude jinde (intertextuální sepětí s Kocourkovem Hanse Sachse a Jána Chalupky je zde nasnadě, nabízí se však též spojnice k *Faustiádě* Jonáše Záborského). Interpretační uchopení tohoto satirického a zároveň kritického rozměru Chrastinovy světské epické poezie psané domácím jazykem postrádáme zejména u Jána Mišianika, podle nějž „v *Gelovi zveršoval Chrastina banálne ‚taškařiny‘ a ‚klukoviny‘ nezbedného chlapčiska*“²¹³. Literárněhistorická potence těchto skladeb, jež předcházejí satirickou poezii i prózu Bajzovu a zakládají tradici satiry ve slovenské literatuře, uskutečněnou později v dramatech Jána Chalupky či próze Jonáše Záborského, je podle nás nesporná.

Rozprávky o Gelovi ve verších se vyznačují jednoduchou a přímočarou kompozicí, dějovým spádem, minimem obraznosti, účelnou dialogičností, vševedoucí perspektivou objektivního narátora. Základní rytmický a veršový půdorys – dvanáctislabičný sestupný verš s céсурou po 6. slabice, s tendencí k daktylu či trocheji a sdružený ženský rým, zejména gramatický – je dodržován důsledně a tvoří tak nepříznakové, monotónní pozadí pro vlastní naraci. Jazyková forma využívá všech prvků podporujících epickou funkci skladeb – plynulost vyprávění je dána centrálním postavením a vysokou frekvencí sloves (kladených ve většině případů na konec verše, jenž se v převážném množství kryje s koncem věty), popisné pasáže nepřekračují míru nutnosti, jazyk je po stránce výběru prostředků celkově neutrální, ale zároveň je patrná snaha o zvýšení jeho stylistické (a estetické) úrovně (projevující se mj. vysokým počtem přechodníkových tvarů), jakož i o zachování regionální živosti a autenticity: o tom svědčí mj. tvary *nekradne* (v. 52),

---

²¹³ Mišianik, J.: *Antológia staršej slovenskej literatúry*. Bratislava 1981, p. 853.

odpustite (v. 144), slova *gedným* (v. 17), *cynter* (v. 37), *pjtal* (– *zpjtal*, v. 100), *nechybowalo* (v. 145); slovní spojení *gak náhle* (v. 39), *čjm neyspjsse* (v. 82) či vedlejší věta *dokud se Pán s flintu do zahrady wrátil* (– *dokud se pán s flintau do zahrady wrátil*, v. 83).

Tablicových úprav lexikálních a rozsáhlejších jsou (v textech, jež jsme mohli porovnat, totiž v úvodním slově a v příbězích o ukradených švestkách, hruškách a o přelstění lékárníka) zhruba čtyři desítky. Většinu z nich spojuje opět snaha o synonymické variování textu beze změny obsahu či smyslu (*At' o giných mjstech nic zde wjc neprawjm – At' o giných zemjch ničeho neprawjm*: v. 13; *Ale geg nechtěli mezy sebau mjtj. – Ale ho nechtěli w společnosti mjtj*: v. 34) či potřeba zachovat rytmus (*A widěl mnoho sljw ležeti w hromadě – Wida tu mnoho sliw ležeť na hromadě*: v. 46; *A bil na něg sylně gakausy rafikau – A bil naň welice gakausy rafigj*: v. 49). Ze zásadnějších změn, jež pravděpodobně motivovala vědomá snaha o významový či funkční posun, zmiňme v úvodu Chrastinovo dvojverší *By sobě Kraginy giné nepýssily, // Žeby ony samy w tom sstiasliwé byly*, Tablicem na *By sobě kraginy giné nepýssily, // Žeby ony samy nad giné předčily* (v. 15–16), kde v zásadě neutrální obrat nahradil výrazem gradačním a srovnávacím. Úprava dvojverší *Násse vlast chlubj se též gedným takowým, // O němž nětco, krátce tolíko wyslowjm na Nasse vlast chlaubj se též gedným takowým, // O němž Čtenářům swým něco krátce powjm* (v. 17–18) posiluje přítomnost a pozici adresáta i zprostředkovatele.

Jednotlivé skladby nenesly původně titul, synoptické názvy (včetně opakované iniciály *G.* pro označení hrdiny příběhů) jim doplnil Tablic. Ze slovních záměn zmiňme důslednou náhradu slova *pestwo* (jež má podle Jungmanna pouze negativní význam „nešlechtnost“²¹⁴) slovem *žert* (v. 20, 64; „*slowa neb skutek k obweselenj giných nastrogený*“ v širším významu nevinné kratochvíle, posměchu i nešlechtnosti²¹⁵), dále pak jednotlivě: *bitku* slovem *bitj* (v. 122), *wartu* slovem *stráž* (v. 73) a *zbadali* slovem *slysseli* (v. 56); zbylé (výše jmenované i jiné) lexikální slovakismy však Tablic ponechal beze změny. (Záměnou slova *Banské* za *panské* ve v. 129 nahrazuje konkretizované a lokalizovatelné město obecným.)

V jednom případě nabízí dvě varianty označení hrdiny (tam, kde Chrastina užije elipsy), a sice ve verši *Týž čtwerák (furták) o němž sem giž swrchu oznámil*, změněného z původního *Ten, o němž sem nětco w prwssj rok oznámil* (v. 61; druhé z navržených slov – s

²¹⁴ Jungmann, J.: *Slovník česko–německý. Díl III. P–R*. Praha 1990, p. 73.

²¹⁵ Jungmann, J.: *Slovník, Díl V, W–Ž*, p. 813.

německým ekvivalentem *Spaßvogel* – eviduje Jungmann jako slovacikum²¹⁶); jinde připojí vysvětlení: *Gakoby geg zránjk (wřed) na náhle zachwátil.* (v. 132; místo původního *Zrádnjk*²¹⁷). Několik lexikálních změn zvyšuje emocionální náboj textu (mj. *pustiwsse se při tom do pláce a křiku na a křičel přehrozně, gako ten, gegž bigj* – v. 50; *od welkého strachu ledwá prič vběhli na od náramné hrůzy ledwa pryč vběhli* – v. 57), několikereé pozměňují jeho stylistickou úroveň (*wzaw ze sebe– wslekna:* v. 48). O úpravách textu zbylých dvou příběhů (o napálení obyvatel města S.) lze pouze spekulovat, ale i zde je zachován větší počet slovakismů: *stawil se* ve významu „vsadil se“ (v. 216), *obrus* (v. 236), *ticho* ve významu „potichu“ (v. 238); některé však hyperkorektní či chybné: *chotáři* (v. 157), *prachu* ve významu *prahu* (v. 175).

Tablicův ediční přístup ke Chrastinovým *Rozprávkám o Gelovi* lze tedy hodnotit jako vstřícný k původnímu textu, úpravy zasáhly především ortografickou rovinu, tvaroslovné, syntaktické a slovosledné změny text sjednocují (směrem k normě spisovné češtiny a rytmického půdorysu verše) a zpřehledňují, byť jich v tomto případě nebylo provedeno (a nutno provést) větší množství. Lexikální (a zčásti i morfologickou) rovinu jazyka v původním tisku i v Tablicově edici charakterizuje zvýšený počet slovakismů, Tablicem ve většině případů zachovaným, výjimečně však též rozšířeným. Nejvýraznější změny se soustřeďují na posílení emocionálního náboje epických příběhů, na snahu o zvýšení estetické hodnoty textů a na zvýraznění postavy hlavního aktéra *rozprávek*, připomenutého ostatně i v úvodu následující partie. Oživení „slovenského Palečka“ a „slovenského Kocourkova“ v 70. letech 18. století a v prvním desetiletí 19. století v domácím jazyce veršovanou formou mělo v obou případech jak národně-obrozený rozměr, tak i literárněhistorický účinek.

Rozprávky o Taubmannovi

Po vypsání *historie o jednom Slovákovi* následují jak v původních kalendářích, tak v Tablicově edici Chrastinovy básně o Taubmannovi, rozdělené ve *Slovenských veršovcích* do dvou částí: do 1. svazku zařadil Tablic jedenadvacet Taubmannových příhod a výroků, do 2. svazku pak další dvojici epizod ze života Friedricha Taubmanna (1565–1613),

²¹⁶ Jungmann, J.: *Slovník, Díl I. A–J*, p. 557.

²¹⁷ Jungmann eviduje pouze výraz *zrádnjk*, a to jako slovacikum s významem *psotnjk, božec, božj kázeň, bič božj, wřed a padaucý nemoc*, již dokládá z Tablicovy *Kratičké dietetiky* z r. 1819. In: Jungmann, J.: *Slovník, Díl V, W–Ž*, p. 767.

výrazné postavy německých a též evropských dějin literatury a vzdělanosti 16. a 17. století. Nápady a výroky (*Einfälle und Aussprüche*) tohoto latinsky píšícího básníka a profesora poetiky na univerzitě ve Wittenberku vešly ve známost pod titulem *Taubmanniana* a byly publikovány poprvé v němčině ve Frankfurtu v r. 1703 (celý název zní: *Taubmanniana oder des sinnreichen Poetens Friederich Taubmann's nachdenckliches Leben; scharfsinnige Sprüche, kluge Hof- und schertzgefasste Studenten-Reden, wie auch dessen denckwürdige Gedichte, artige Begebenheiten, und was dem allen gleichförmig*) a poté v 18. století ještě devětkrát (zjistili jsme tato vydání: Frankfurt 1704, 1707, 1710, 1713, 1717, 1722 a 1728; Berlín 1737 a 1746). Jeho bystré průpovídky, chytré dvorní a žertovné studentské promluvy studentské, pamětihodné básně a způsobné (!) příhody apod. patřily tedy nesporně k oblíbené četbě německy mluvícího a rozumějícího světa. Chrastina při jejich převezení do domácího jazyka a zveřejnění v Landererových kalendářích sledoval nepochybně obdobný cíl jako u již publikovaných básní o Gelovi, totiž pobavit širší vrstvu čtenářů neznajících němčinu a latinu (a tedy i Taubmannovy příhody či výroky).

Otázka výběru skladeb, který se Chrastina rozhodl přeložit veršem do domácího spisovného jazyka (a Tablic o 40 let později publikovat ve *Slovenských veršovcích*), stala se výchozí pro hodnocení Chrastinových Taubmannian, potažmo Chrastinovy poezie, resp. poezie kalendářové: kritická slova o *banálnosti* (Mišianik), *neomalenosti* (Vlček, Pišút) a *drastičnosti* (Brtáň) vycházejí z rozboru právě těchto skladeb, často však byla jako pars pro toto vztažena beze zbytku na celou tvorbu Jána Chrastiny (někde snad i na Tablicovu edici *Slovenských veršovců* – srov. Brtáňův soud: „*Tablic vyhovel vulgárnemu vkusu a oblúbe facécií, odbočil však neraz do drasticky vulgárnych nevkusností.*“²¹⁸). Analýza a interpretace těchto básní nám tuto situaci osvětlí.

Ján Mišianik v *Antológii* konstatuje: „*Ako sme zistili, Chrastina si z Taubmannových príbehov vybral práve tie najbanálnejšie. Obišiel bystré anekdoty o mecénoch, kritikoch a cenzoroch, vtipné a meštiansky pokrokové rozhovory s nadutými šľachticami a dvoranmi, patricijmi a ofíciarmi.*“²¹⁹ Sedmnáct skladeb o Taubmannovi, které vydal Chrastina v kalendářích a po něm Tablic ve *Slovenských veršovcích* přináší osmero historek ze života profesora Taubmanna na kurfiřtově dvoře (o žebrání v rouše okulárníka, o ohřívání se u kamen, o pohoštění profesorů, o špatném vínu a pivu na hostině, o setkání Taubmannovy ženy a paní kurfiřtky, o ztrátě brady, strastiplné cestě zpět do přízně kurfiřtovy či dvojí „krádeži“ stříbrné lžičky), dále osmery Taubmannovy vtipné průpovídky (o profesorově

²¹⁸ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava 1970, p. 88.

²¹⁹ Mišianik, J.: *Antológia staršej slovenskej literatúry*. Bratislava 1981, p. 853.

synu, o mladší a starší sestře na vdávání, o majetku stráveném nenasatným měšťanem, o podobě ctnosti oleji, o chudém žaku, odsouzeném zloději, o chlubení se cizí chytrostí, o ne vždy zlaté střední cestě), dvě další nepřímo sociálně kritické (o vysoce postavené solničce a pološedivé bradě) a tři na hraně vulgárnosti, nechutnosti a nevkusnosti balancující příběhy o napálení dvořana a jeho milé při hledání jahod, o záchraně zdravého žaludku před nezdravými léky, resp. o originálním očernění dam na kurfiřtově dvoře. V posledním příběhu vydaném v 1. svazku *Slovenských veršovců* (pod titulem *Rada zloději daná*) nevystupuje Taubmann vůbec, v prvním ze dvou příběhů ve svazku druhém se svérázným způsobem zhodnotí role novomanžela. (Svatební básně tvoří ostatně jeden ze základních typů poezie ve druhém dílku *Slovenských veršovců*.)

Zmíněná trojice „vulgárních“ příhod poutá pozornost tím, že pojednává o skutečně či domněle vyvrženém obsahu žaludku, resp. o zamazání ženských zadnic sazemi na dámské toaletě (dva z nich navíc spojuje motiv pomsty či odplaty za předchozí příkoří či protivenství Taubmannovi učiněná), byť jejich hlavním účelem je vysmát se povrchním gestům a vztahům, zostudit lékaře–všeumětelky a obnažit ženskou ješitnost a pokrytectví. Osmnáct zbylých historek a výroků vybraných a přeložených Chrastinou a Tablicem posléze znovu publikovaných vyvrací tvrzení Mišianikovo o banalitě a nedostatku chytrosti, vtipu či „pokrokovosti“, resp. též žánrovém zařazení této poezie: vedle žertovných, satirických příběhů, které dají vyniknout Taubmannově chytrosti a lstivosti, někdy na úkor hlouposti a omezenosti jeho okolí (zejména ženy vycházejí z těchto příhod značně postiženy). Více historek má však spíše rétorický charakter, neboť jsou uvedeny povětšinou jen epickým impulsem, náznakem děje (hostina u kurfiřta, návštěva profesorů, vyslechnutí kázání, odsouzení zloděje) a poté rozvedeny v kritický výrok či soud, prezentovaný často formou přímé řeči, ve dvou zmíněných nejvyostřenějších případech i obrazně, zástupně: zatímco však vysoce postavená solnička naznačuje vysoko nasazenou a pro nižší vrstvy nedostupnou cenu (nejen) soli, kterážto symbolika je však vysvětlena a nedostatek vzápětí odstraněn, ostrý vítr vějící z Drážďan a způsobující šedivění Taubmannovy brady zůstává otevřen a nedopovězen (šlo pravděpodobně o akademické spory).

Formální stránka básní, jazyková a poetologická, je obdobná jako u *Rozprávky o Gelovi*; větší prostor z hlediska stylu je dán přímé, ale též nepřímé řeči hlavního hrdiny, rovněž příslovím a obrazností (alegorií). Také v tomto textu zazní více slovakismů v jinak pečlivě normovaném jazyce: mj. opět *ticho* ve významu „tíše, potichu“ (v. 41), znovu několikrát *gak náhle* („hned jakmile“, v. 84, 229), *tak se to wssem wodj* („tak se vede

všem“, v. 125), *zazřel* (v. 173), *prjčinu* (v. 179), *wrecy* (v. 414), *přikwáčilo* (v. 197), *ostatnjho* ve významu „posledního“ (v. 374) či *přehljdati* ve významu „prohlédnout“ (v. 438; podtržená slova jsou doložena pouze z Tablicovy edice).

Tablicovy zásahy do lexikální, stylistické či obsahové roviny Chrastinových *Rozprávek o Taubmannovi* jsou rovněž podobného charakteru jako u předešlých příběhů Gelových – na dvojnásobný rozsah textu je jich však méně (zhruba 50). Z důsledných slovních obměn zmiňme náhradu slova *sspás* synonymem *žert* (v. 67; srov. v básních o Gelovi náhradu slova *pestwo* týmž) a jednotlivá (*który – genžto*: v. 31, *nemerkowala – nepozorowala*: v. 278, *Oswjcenost – Wywýssenost*: v. 220), výměny sloves jsou spjaty se záměnou určitého tvaru přechodníkem (*a wedl za ruku – pogaw sy za ruku*, v. 20). Několik lexikálních úprav však zasáhlo i Chrastinovy slovakismy: *Aby se sůl za tjm lacno prodawala – By se lacyněgi sůl tam prodawala* (v. 186); *Chod' tehdy, [...] Neb neolitugess [...] – Gdi tedy, [...] //Nebude ti ljto [...]* (v. 273–274). V jednom případě Tablic zmínil dvě varianty označení téhož, a sice v titulu příběhu *Taubman se v kamen (kachlj) zhřjwá (kachle* ve významu kamna označuje Jungmann za slovacikum²²⁰; Chrastina titul, a tudíž ani jedno z obou slov nemá, v básni užil výrazu *pec*, jež je podle *HSSJ* synonymem obou uvedených slov²²¹).

Z Tablicových výraznějších zásahů do obsahu *Rozprávek o Taubmannovi* zmiňme dva: jednak zdůraznění procesu a žánru vyprávění změnou dvojverší v úvodu k básním o Taubmannovi: *Tá byla wypsána o gednom Slowáku, // Nasleduge giná o podobném ptáku. – Dokonaw rozprávky o gednom Slowáku, // Mjnjm zas rozprávěť o podobném ptáku.* (v. 1–2; srov. též výše zmíněný německý ekvivalent *Spaßvogel*); jednak záměnu slova *dosti* slovem *host* (snad z důvodů rýmových – ačkoli by mohl stejně dobře použít příslovce *dost*; snad pro zdůraznění osoby Taubmannovy): *Přissel pak v něho proto do známosti, // Že byl y včeny y žertowný dosti. – Přissel pak v něho brzo proto w známost, // Že byl y včeny, y žertowný též host.* (v. 233–234).

Závěry o Tablicově vydání Chrastinových *Rozprávek o Gelovi* platí i u *Rozprávek o Taubmannovi* – ediční úpravy proběhly prakticky stejné, resp. konstatovali jsme již jejich nižší počet (měli jsme však možnost srovnat pouze necelou třetinu původních tisků s Tablicovým). Je nutno ještě upozornit na kompoziční změny, jež učinil Tablic novým uspořádáním básní o Taubmannovi: po úvodu a první epizodě (nazvané *Frejír s přejířkou jahod hledaji*), které vyšly původně v kalendáři na r. 1772 zařadil osmičku básní (dnes již

²²⁰ Jungmann, J.: *Slovník česko-německý. Díl II. K–O*. Praha, 1990, p. 10.

²²¹ *HSSJ II, K–N*, pp. 11 a 20.

nedoložených, ne však obsažených v kalendáři na r. 1773), po nich pěti skladeb vydaných v kalendáři na r. 1778 a až po nich epizodu setkání Taubmannovy manželky s kurfiřtkou, publikované původně v kalendáři na r. 1773 (původní tisky zbylých osm skladeb jsou opět nedoloženy). Vznikl tak mimo jiné textový hiát, neboť úvodní dvojverší příhody Taubmannovy a kurfiřtovy ženy (z kalendáře na r. 1773) *Dřjw, než tak včínil Dwořanu a Dámě, // Bylo geho gméno v Kurfirssta známé* (v. 231–232); navazuje na předešlou báseň o hledání jahod (z kalendáře na r. 1772), v Tablicově *Slovenských veršovcích* však přichází až po osmeru jiných básních (mj. s několikerým setkáním Taubmanna z kurfiřtem). Je možné, že Tablic nacházel a připravoval k vydání texty kalendářů postupně a ne vždy v chronologické posloupnosti. Tomu by nasvědčoval i fakt, že dvě básně o Taubmannovi zařadil až do druhého svazku, zatímco do prvního zařadil na závěr *Příslví, Pohádky* a jako *Přídavek* báseň o vínu, štěstí a smrti. Druhý fakt, hodný v případě Chrastinových básní o Taubmannovi a jejich znovuvydání pozornosti, je jejich nepůvodnost, resp. překlad – Chrastina se tak staví do čela autorských překladatelů slovenského původu, kteří se v 70. letech 18. století pokusili o překlad světské poezie (potažmo v případě Chrastinově i prózy – srov. jeho Ezopovy bajky) do domácího jazyka; novým vydáním těchto básní je pak Tablic uvádí též do kontextu překladů z počátku 19. století.²²²

Příslví, Pohádky, Přídavek

Na závěr prvního svazku *Slovenských veršovců* zařadil Bohuslav Tablic kratší neepické skladby Jána Chrastiny, a sice šestiveršové satirické epigramatické *Příslví* pod titulem *Extra Hungariam non est vita*, šestadvacet básní pod titulem *Pohádky* (v dobové poetologické terminologii hádanky) a jako *Přídavek* reflexivně-didaktickou báseň o třech částech (*Vino, Štěstí, Smrt*). Právě tyto skladby byly oněmi „*naučeními o moudrém obcování ve světě s lidmi*“²²³, o nichž mluvil v biografii Chrastinově, ve *vážnější notě* sepsanými *mravnými průpovídky*, jež zmiňoval Jan Blahoslav Čapek, podle Jána Ďuroviče *plnými nábožensko-etického ducha*. (Ačkoli Albert Pražák cituje ve svých *Dějinách*

---

²²² Studie M. Vojtecha *Umelecký preklad a medziliterárne vzťahy v období národného obrodzenia* mapuje prekladateľské aktivity slovenských obrozenců až od 80. let 18. století. In: *Literatúra, literárna história a medziliterárnosť*. Bratislava 2004, pp. 82–97.

²²³ Tamtéž.

slovenské literatury prvních šest veršů *Přídavku* coby ukázkou poezie oslavující víno.²²⁴) Názor Tablicova monografisty Rudo Brtáně na publikování těchto textů je však znovu nemilosrdný (a žánrově značně nepřesný): „*Keď uverejnil v zrejme počesťujúcej aperture kalendárové ‚Jana Chrastiny Rozprávky o Gelovi ve verších‘ (5 kusov) a Rozprávky o Taubmannovi (21 kusov), pridal na vyplnenie tretieho hárku epigramatické zveršované príslovia.*“²²⁵ (podtrhla M. B.), stejně jako soud nad nimi, vtěsnaný do interpretace pouhých dvou veršů: „*Jedine dva verše (Francouzové, Vlaši, Poláci, i Němci a Ne proto jest Slovák od Boha stvořený) slabo naznačujú národnú orientáciu Jána Chrastinu.*“²²⁶.

Z osmadvaceti básní na posledních devíti stranách 1. dílu Tablicových *Slovenských veršovců* můžeme s původním tiskem srovnat pouze devět pohádek-hádanek publikovaných v Landererově kalendáři na r. 1765. Právě tento kalendář je nám však podstatným důkazem toho, že Tablic prováděl výběr Chrastinových skladeb, protože zahrnuje i báseň nevydanou ve *Slovenských veršovcích* (viz níže). U zbylých skladeb lze jejich vydání v kalendářích pouze předpokládat.

Na úvod připadlo *Přísloví*: šestiverší dvanáctislabičných sdruženě rýmovaných veršů, napůl oslavné a napůl satirické, spíše úsloví než přísloví, které uzavírá jeden ze dvou veršů, interpretovaný R. Brtáněm jako Chrastinův projev národní orientace, byť slabý. Motiv – jenž spíše než k vědomému přihlášení se ke slovenskému národu odkazuje k dobově logičtější a pravděpodobnější uvědomělé uherské příslušnosti – je v této interpretaci značně přeceněn. Epigram vychází ze záměrně nepřesného překladu latinského rčení (... *non est vita... snadnější vyživení...*)²²⁷ a míří naopak jak proti domácí patriotické ješitnosti a zaslepenosti, tak proti tradičnímu chápání uherské země některými národy coby jejich štědré hostitelky.

Šestadvacet následujících skladeb, nejčastěji šestiveršových (ale též o dvou či dvanácti verších), složených rovněž z dvanáctislabičných sdruženě rýmovaných veršů, nese souhrnný dobový název *pohádky*, který v dnešní terminologii odpovídá žánru hádanek. Osm z devíti úvodních v sobě skutečně ukrývá hádanku, která má být vyřešena. Dvě z nich (i s připojenými odpověďmi, *Pohádky*, v. 10–16 a 23–28) vybral Josef Jungmann do své dobově normotvorné kanonické *Slovesnosti* z r. 1820 (jakož i do

---

²²⁴ Pražák, A.: *Dějiny slovenské literatury*. Praha 1950, p. 344. Pražák text transkribuje a – překvapivě – proti originálu poslovenšťuje, srov. *stvořený* proti původnímu *stvořený* (*Slovenští veršovci II*, p. 47).

²²⁵ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769–1832)*. Bratislava 1974, p. 87.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ *Přísloví*, v. 2.

druhého, upraveného vydání z r. 1845²²⁸) mezi příklady básní normálních, složených, alegorických (jinotajných) jako „pohádku věcní“ společně s hádankami J. Palkoviče a J. Chmely a připojil k nim i řešení:

*Kdožkoli bljzko mne státi se pokusj,
Ten hned slzy z očj wylévati musj;
Má sjla se přjmo až k nebi prorážj,
Gestli gj powěťřj těžké nepřekážj;
Ten pak, kdo mne časem na tento swět plodj,
J sám se bezemne nikdy nenarodj.*

(Kouř.)

*Čtyry sobě rowné sestry cestau běží,
Na gedné tak, gako na druhé záležj;
každá se nad giné wrťj a obracj,
Gešto gednu a tauž wšecky činj práci;
Wzdáleny od sebe negsau též na dlauze,
Předce gedna druhé dohonit nemůže.*

(Kola u vozu)

Ze srovnání obou verzí po stránce jazykové (potažmo ediční) je patrné, že Jungmann Chrastinovy Tablicem vydané básně téměř neupravoval, s výjimkou úpravy jediné kvantity (*obrací* na *obraci*), ve vydání z r. 1845 pak ještě změnil tvar zájmena *tauž* na *tuž*. Zachoval tak v obou vydáních jak slovakismus v podobě slovesa *wrtěti se* ve dvojm významu (o kolech – *otáčet se* /tento význam v češtině již toto sloveso nenese/ a přeneseně o dívkách – *točit se*, resp. *tančit*), tak v češtině i slovenštině nepřesnou rýmovou dvojici *dlauze – nemůže*.

Z úvodní devítky Chrastinových hádanek vybočuje jediná – a sice o dceři vstoupivší do manželství se svou matkou – a to jednak biblickým tématem, jednak formou – je totiž hádankou již vyřešenou. Pravděpodobně z důvodů žánrového (nebo etického, protože je pohoršlivá? či textologického, neboť se nezachoval tento list kalendáře?) nezařadil Tablic mezi tyto skladby i šestiverší publikované ve stejném kalendáři jako úvodní devítka, a sice toto:

*Jedna studně byla někdy v řecké zemi,
O níž známo bylo vůbec mezi všemi.
V té, když se zprzněné panny koupávaly,
Ztracené pannenství opět dostávaly.
Ej! kdyby tá studně u nás mohla býti,
Lazebníci by se mohli dobře míti.²²⁹*

²²⁸ Jungmann, Josef: *Slovesnost aneb Sbirku příkladů s krátkým pojednáním o slohu*. Praha 1820, pp. 196–197.

týž: *Slovesnost aneb Náuka o výmluvnosti básnické i řečnické se sbirkou příkladů nevázané i vázané řeči*. Praha 1845, 1846, pp. 787–788. Uvádíme v transliterované podobě podle 1. vydání.

²²⁹ *Kalendář*, 1764, f. A8r,

Odpovědi na položené otázky přináší i všech 17 zbývajících Chrastinových „pohádek“, které lze spíše než mezi hádanky zařadit do žánru sentencí či epigramů, v nichž se střídají motivy biblické, sociální, satirické, reflexe duchovní i světské. Některé snad mohly posloužit ve výuce náboženství, pomáhajíce si přitom pojmenováním přímým či obrazným, jindy však bylo námětů z bible využito ke zcela jinému konstatování, potvrzující autorovu příslušnost k „silnějšímu“ (rozuměj chytřejšímu), avšak utlačovanému pohlaví (podobně soudí v některých svých epigramech též Josef Ignác Bajza, jakož i – košatější formou – Hugolín Gavlovič, např. v konceptu *Má muž žalost' velkú, jak má zlú manželku*²³⁰).

Chrastinovy hádanky s připojenými odpověďmi se obvykle točí kolem přírodních či lidských životaběhů a odvolávají se na zkušenost člověka či spoléhají na jeho důvtip (např. rada ševcům, jak vyrobit více párů bot). Vysmívají se lidským slabostem (zejména pro víno) a kritizují nepravosti (např. šidící šenkýře), využívají přitom modelu exempla a kontaktující přímé řeči. Ve dvou skladbách se Chrastina věnuje sociální otázce – a sice jednou ve vážné tónině a vysoké obrazné rovině (báseň o truhlách bohatých, jež jsou hroby chudých), s náznakem subjektivity; podruhé naopak žertovnou, taubmannovsky a gelovsky rozvernou, nízkou notou, opět formou exempla a dialogu (sedláka a měšťana o nejlepším ročním období). Dvě básně pak míří k obecnějším tématům – a jejich autor opět střídá žertovné obrazy a přirovnání (ve verších o věrnosti psa a vši) s přímým pojmenováním (v básni o neoblíbené pravdě), které v sepětí s gradačními a hyperbolickými prvky činí z tohoto poučení (ne nepodobného vyznění – byť opět v gnómičtější podobě – jako koncept *Pri pravde stoj, lhárstva se boj* Hugolína Gavloviče²³¹) jádro celého souboru.

---

²³⁰ *Má muž žalost' velkú, jak má zlú manželku.*

*Lépej s lvami a s drakami v jeskyňách bývati,
nežli ze ženú hnevlivú v manželství trvati.
Lev človeka raz zabije; žena dluho hryze,
tým je horšá, čím se jej muž s peknú rečú líže.
Težká vec jest starým nohám po písku choditi,
ale težšá pokojnému s jazyčnicú žiti.
Hnevlivá žena mužovi bývá k zahanbení,
smrť má muž z takovej ženy, a ne potešení.
Zlá žena má starý jazyk, buďto má tvár mladú,
je vždy mužovi odporná, jak má nad ním vládu.
V žene je začátek hríchu, v žene umíráme,
klameme se, jestli každej žene dovíráme.*

Gavlovič, H.: *O dobrých mravoch*. Bratislava, 2004, p. 98.

²³¹ *Pri pravde stoj, lhárstva se boj.*

Všetci mluví, že je pravda matka všetkých cností,

Soubor Chrastinových skladeb v Tablicových *Slovenských veršovcích* označený souhrnně jako *pohádky* tak jako celek nikterak neodpovídá tomuto žánru: třetina skladeb sice reprezentuje hádanky, zbývající dvě však spíše satiricko-mravoučnou poezii určenou pro lidového čtenáře, a proto obrazně jednoduchou, přímou a využívající známých tematických okruhů. Jako celek náleží tyto básně do středního proudu, neaspirujícího na vysokou, náročnou literaturu, přitom však nezbytného a smysluplného pro možnost vyměření jejích hranic a v jistém smyslu stejně životadárného a v tom i nesmrtelného.

Závěr prvního svazku *Slovenských veršovců* patří Chrastinově básni nazvané *Přídavek* a skládající se ze tří částí: *Vino*, *Štěstí* a *Smrt*. Trojdílná skladba – v níž Rudo Brtáň opět přecenil nacionální funkci a hodnotu prvního verše (vytrhnuv ho navíc zcela z kontextu básně) – tematizuje trojí lidskou potěchu: potěchu na těle a na duši, kterou může zajistit sklenka veselého, ale zrádného vína, pokud se mu člověk příliš poddá. Dále a výše směřuje a váží u člověka potěcha štěstí, které je však nestálé a v této nestálosti jej člověk nemá následovat. Uprostřed se *Přídavek* láme, a to ve dvojverší s originální slovesnou figurou: *Nezaufey wssak sobě y w času nesstěstj, // Wygasnj se nebe, oblak se wydesstj*: (v. 15–16). Ke třetí potěše je člověk veden Kristovou radou: má se svěřit do rukou vyšší a stálější moci. Nejlepší a nejhlubší potěchu, potěchu lidské duše nelze jistě člověku hledat ve smrti, ale v její spravedlnosti a v následné naději: že po smrti musí přijít znovuzrození. Pořádek lidského bytí je naposledy připodobněn k důvěrně známému a stejně nevyvratitelnému, pevnému a stálému přírodnímu pořádku ročních období. V tomto duchu, vyvažujícím předchozí satirický tón křesťanským harmonizujícím principem, se uzavírá Chrastinův *Přídavek* k *Pohádkám* i první svazek Tablicových *Slovenských veršovců*.

Z formálně-jazykových specifik těchto Chrastinových básní upozorníme na další přítomná slovacika v textu, a to mj. *gako* ve významu „jak“ (*Pohádky*, v. 10, 49, 113), v textu nedoloženém (a tedy buď původním, buď Tablicem upraveným) pak např. příslovce *skoro* ve významu „brzy“ (*Pohádky*, v. 110) nebo vazbu *gako se mně widj* (*Pohádky*, v.

---

*tehdy nemluv, čo by bylo proti jej hodnosti.
Radnej naveky nic nemluv, nežli bys' mel lháti,
neusiluj se skrze lež gráciu dostati.
Pravda bývá v nenávisti u nekterých lidí,
Micheáša pravdivého Achab nenávidí.
Nenávist', poliček, žalár Micheáš dostává,
ale pravdu i v žalári mluviť neprestává.
Pravdu oznám pred kýmkoľvek, jak mluviť musíš,
nedbaj na to, že pro pravdu protiveň okusíš.
Víc se staraj o svedomí, než o lidskú lásku,
v odpovedi nikdy nelži na žádné otázku.*

Tamtéž, p. 59.

49). Rozsáhlejších Tablicových zásahů do textu hádanek (jež jsme měli možnost porovnat) je pouhých šest, a sice ve verši *Mohu bez mluwenj wjce wyřjdiiti*, zaměnil sloveso za *pořjdiiti* (v. 7), ve v. 14 *Gessto wssak gednakau wssecky činj prácy* se záměnou zájmena vynechal z rytmických důvodů i odporovací spojku (upravil na: *Gessto gednu a tauž wssecky činj prácy*), sloveso *zasnaubila se* nahradil synonymickou vazbou *do manželstwj wstaupila* (v. 18), neosobní vazbu *o které se pjsse* nahradil variantou *o kteréžto pjssj* (v. 45) a výměru *tři rjfy zwýsse* změnil na *třj loktů zwýssj* (v. 46). V jediné hádance (v. 35-38) vynechal Tablic – z těžko vysvětlitelných důvodů – oproti původnímu znění závěrečné dvojverší. Jediná úprava mění částečně smysl: v Chrastinově hádance o tom, co nikdy nemůže mít bůh, zato sedlák vidí všude, *cýsařowé [...] hodnostj mnohau (oplýwagj)*, v Tablicově vydání neoplývají hodnostmi, ale bohatstvím, totiž *welikým zbožjm* (v. 32). Jediné slovo v těchto textech se (pravděpodobně) Tablic rozhodl uvést dvěma variantami, z nichž jedna je slovacikem, a to substantivum *smiček (slačik)* ve v. 130²³².

Zařazením této trojice žánrově různorodých, a přesto vnitřně spjatých básní Jána Chrastiny představil Tablic tohoto básníka též jako tvůrce nejen epických žertovných skladeb o Gelovi a zveršovaných satirických příběhů a výroků Taubmannových. Ukázal, že Chrastina je též autorem neepických, nadčasových, didaktických básní, z nichž některé mají zřetelně duchovní a reflexivní rozměr. Závěrečná báseň 1. svazku *Slovenských veršovců* dává téměř zapomenout na Gelovy špatnosti či nechutnost některých Taubmannových kousků, neboť proti malicherným nepříjemným okamžikům pozemského lidského života, které si člověk povětšinou způsobuje svou nestřídmostí či důvěřivostí, staví pevnost ve víře, důvěru v sebe sama, spravedlnost smrti a jistotu věčného života. Smířlivý a poklidný, duchovní konec prvního svazku *Slovenských veršovců* tak vyvažuje bujaré světské veselí předchozích veršů i jejich kritické a satirické ostří či mravoučnou úlohu a ukazuje nejen mnohovrstevnost lidského života, ale též Chrastinovy poezie.

Rozprávky o cigáních

Poslední básně Chrastinovy, které našel a vydal Tablic ve *Slovenských veršovcích*, pocházejí z kalendáře Landererovy bratislavské tiskárny na rok 1767 (devět skladeb, původní tisk dochován) a pravděpodobně z kalendáře na rok následující (sedm básní v

---

²³² Jungmann eviduje *smýček* jako moravismus, *sláček, sláčjk* jako moravismus a slovakismus. In: Jungmann, J.: *Slovník česko-německý. Díl IV. S–U*. Praha 1990, pp. 134 a 196.

původní verzi nedochovaných). V úvodním čtyřverší (Tablicem pro jejich textovou provázanost s kalendářovým tiskem do nové edice nepřevzatém) autor osvětluje příčinu jejich publikování i jejich žánrově-obsahový charakter:

*Když se kalendářů dost mnoho tlačilo,
Zmínky o cigáních v žádném však nebylo:
V tomto tehdy novém, některé důvody
Jejich vlastních činů na plac se přivodí.*²³³

Jádro všech šestnácti následujících skladeb není epické, příběhové, ač jim Tablic přiřadil v titulu název *rozprávky*. Vedle několika básní založených opět na jednoduchém prvotním dějovém impulsu (cikán prodávající kobyly, cikán odsouzený na šibenici, cikán jdoucí se židem na trh) jsou zde básně mající (podobně jako ve verších o Taubmannovi) charakter rétorický, výrokový, sentenční: ať už je jejich původcem hrdina těchto básní, tedy příslušník cikánského národa (viz básně o cikánech a jejich ženách), nebo autorský subjekt (např. v básních s incipitem *Znal sem v našich stranách cigána jednoho* nebo *Kupec, pán i zeman, v létě se starají*), výjimečně, ale též příznačně volící i formu hádanky (srov. báseň s incipitem *Slýchal sem otázku ne velmi velikou*); některé básně (např. úvodní) oba pohledy kombinují.

Účel všech básní o cikánech je nesporně charakterizační, typologický: představují a osvětlují povahu, vlastnosti a motivaci konání příslušníků této etnické skupiny, povětšinou přímým, neobrazným způsobem (v případě jedné básně i přirovnáním k vrabcům). Celkový obraz cikánů je skládán z představení jednotlivců (většina básní začíná příznačným adjektivem „*jiny*“ nebo zahrnuje spojení „*jeden cygán*“) a stvrzován opakováním (např. připomínkami jejich typických řemesel kováře, handlíře, ale především zloděje). Jazyková forma autorských promluv i promluv postav je neutrální, v případě druhém je předmětem stylizace (promluvy cikánů nesou prvky knižnosti, srov. dvojverší 61–62 *Jednou se jen v roce češi, a mám pleše, // Co ten, ježto hlavu každodenně češe.*) a není v ní využito prvků vlastního cikánského jazyka (srov. básně Demianovy a Sabovovy o cikánech). Také v těchto Chrastinových textech se objevuje několik slovacikálních morfologických, slovtvorných, lexikálních či syntaktických jevů, jmenujme vícekrát použité zájmeno *taký, taká* (*w taký čas*: v. 6, *w také páliwosti*: v. 106), substantivum *prodag* (v. 14), slovesa *wysmýkal* (v. 59), *nesylte* (v. 38), adjektivum *hrubá* (ve významu silná, v. 73), adverbia *gako* (v. 19) nebo hyperkorektní *hoře* (nahoru, v. 84) a *přešibalých*

---

²³³ *Kalendář*, 1766, f. A4r.

(v. 108; podtržené výrazy nelze ověřit v originálu, jsou doloženy pouze z Tablicovy edice). Některé hyperkorektní tvary a slova Tablic opravil (*přeč* na *preč* ve v. 23), u jiných nahradil slovacikem hyperkorektní tvaroslovnou náhradou (*pustite* – *přepustíte*: v. 37). Zbýlých jedenáct Tablicových zásahů má opět charakter synonymického variování textu (*přes* – *skrz*: v. 3; *ten znal* – *genž znal*: v. 9; *kterj* – *gessto*: v. 55), zvýšení stylistické úrovně jazyka využitím jmenných tvarů (*Zawěssený býti měl na ssibenicy* – *Zawěssen proto měl být na ssibenicy*, v. 22), posílení emocionality (*Když pak on orteli tomu odporowal* – *Když orteli tomu sylně odporowal*: v. 35; *Widjte, že nechce, nesylte geg k tomu* – *Ay hle! nechce zemřjt, nesylte ho k tomu*: v. 38; jedenkrát též za cenu náhrady slovacikální částice *bár* zvolacím *o*: v. 50).

Nejpatrnější úpravou hláskoslovně-lexikální, která ubírá na slovacitě Chrastinových *Rozprávek o cigáních*, je důsledná záměna slova *žrebná* slovem *hřebná* (v. 16, 17, 20), naproti tomu v celém textu (a nejen tomto o cikánech ve 2. svazku *Slovenských veršovců*) je důsledně zachována podoba psaní *Cygán*, byť kolísá psaní počátečního velkého písmena (srov. např. v. 6 a 7).

Opisy básní Jána Chrastiny z Tablicovy edice

V anonymním konvolutu rukopisných textů sepsaném v 1. polovině 19. století a uloženém v ALU MS v Martině pod sign. B 133 nacházejí se opisy několika Chrastinových básní (a nejen jich, viz níže), jejichž výchozím textem byl bezesporu 1. svazek Tablicových *Slovenských veršovců* (ale též svazek druhý, srov. níže). Neznámý opisovač zvolil a s vícero obsahovými chybami či nepřesnostmi opsal v úplnosti *Jana Chrastijn Rozprawky o Gelowi. we werssych* a téměř všechny *Rozprawky o Taubmanowy*. (vynechal 5 básní z prvního svazku pod tituly *Taubman plásstě professorů w ssenku zakládá*, *Psy na Taubmana posstwanj*, *Medio tutissimus ibis*, *Taubman o bradu připrawený* a *Rada zloděgi daná* a též nezaznamenal obě skladby ze svazku druhého). Tyto opisy dokazují opět recepci jak Chrastinových básní, tak jejich Tablicovy edice a dávají možnost další analýzy formující se jazykové normy v textech slovenské provenience, jejíž základní východiskovou bází je čeština, adaptovaná však již ve větší či menší míře územ domáciho jazykového prostředí.

V případě těchto opisů děje se tak v mnohém podobně, jak bylo zaznamenáno u opisu Tablicovy edice Pilárikova *Sorsu*: nejvýraznější české hláskoslovné prvky byly i v

tomto textu nahrazeny slovenskými, ať jde o téměř důslednou změnu *au* na *u*: *swau* – *swu* (*Rozprávky o Gelovi*, v. 10), *kausky* – *kusky* (tamtéž, v. 23), *gakausy* – *gakusy* (tamtéž, v. 49); ale zůstalo *klobauk* (tamtéž, v. 138), *saud* (*Rozprávky o Taubmannovi*, v. 136) či *gsau* (tamtéž, v. 22), nebo náhradu hlásky *r* hláskou *ř* – v případě úpravy *řekl* na *rekel* (tamtéž, v. 125) mechanickou – a mechanické odstranění označení palatalizace (*těch wěcy* – *tech wecj*: *Rozprávky o Gelovi*, v. 7; *odpowęděl* – *odpowedel*: *Rozprávky o Taubmannovi*, v. 83). V rukopisném textu opět není téměř značena kvantita (v případě distribuce písmen *i*, *y* a *j* značně kolísá), výjimečné značení je pravděpodobně sekundární (tj. nepochází od původce opisu). Značně pozměněna (ne však s náznakem nějaké systematičnosti či účelnosti) je interpunkce (často vynechaná), znovu je patrný rozdílný úzus psaní jednopísmenné předložky a spojky u manuskriptů (dohromady s následujícím slovem) a tisků (postupně se začíná psát odděleně). Po stránce lexikální opisovač původní text téměř neměnil, výjimkou je v *Gelovi* synonymická náhrada *žáckého stawu* na *žackeho rodu* (v. 19) či v *Taubmannovi* posledního slova ve verši *Lékař přigda domu po druhé w té mdlobě* – *Lekar prigda domu podruhe wte dobe* (v. 77), která zjasňuje a ozřejmuje text (opisovač se rovněž nebál rozepsat slovo *z---* v příběhu o počerněných dvorských dámách na *zadek*, *zadky*: viz v. 432 a 434).

Jinak však v opisech převládají úpravy chybné, ať už ruší rytmus veršů: mj. v *Gelovi* nedodržením shody césury a slovního předělu vokalizací předložky a následným vynecháním zájmena ve verši *Wslekna s sebe mentjk na hrob ho položil* upraveném na *Wslekna se sebe mentjk na hrob položil* (v. 48); či nedodržením předepsaného počtu slabik vypuštěním jednoho slova ve verši *Nechali w zahradě wssech sliw welmi rádi* – *Nechali wssech sliw welmi radi* (v. 54); rovněž v příhodách *Taubmannových*: *Solničku stogjcy na mjstě wysokém* – *Solničku na mjste wysokém* (v. 174), ať zatemňují jejich význam: např. v příbězích o *Taubmannovi* změnou *Když se zlata, stjbra w měsscy nenalézá* na *Když se zlata strjbra w messte nenaleza* (v. 127). Patrně nepozorným opisem vznikly chyby, jako např. v příbězích *Gelových* ve dvojverši 83–84: *Dokud se pán s flintau do zahrady wrátil*, // *Gak zagjc, tak zloděg s hrusskami se stratil*, kde bylo sloveso *stratil* nahrazeno znovu zopakovaným *wratil*; či tamtéž ve v. 96: *A wezma několik hnedky ge kosstowal*, kde bylo slovo *hnedky* nesprávně přečteno a přepsáno na *hrussky*. V *Gelových* příbězích o ukradených hruškách a vyhánění draka bylo vynecháno po jednom verši (viz tabulka).

Zbývá uvážit, proč si sestavovatel (a pravděpodobně i majitel zmíněného rukopisného sborníku) vybral a opsal právě tyto *Chrastinovy* skladby, resp. proč vynechal zmíněná *Taubmanniana*, resp. dva další celky *Chrastinových* básní. Volba prostých a

zábavných příběhů o Gelovi a Taubmannovi svědčí o oblibě tohoto typu poezie, resp. těchto hrdinů a jejich veselých kousků. Neopsané historky z Taubmannova života však rovněž splňují tato (hypotetická) kritéria. Je možné, že opisovač neměl k dispozici oba svazky *Slovenských veršovců* v úplnosti a opsál tedy jen ty skladby, které se v daném exempláři nacházely celé (tomu by nasvědčoval fakt, že první tři vynechané básně, resp. poslední dvě vynechané básně 1. svazku *Slovenských veršovců* následují za sebou), tuto hypotézu však nelze potvrdit. Nezbyvá než konstatovat, že si autor opisů Chrastinových básní z Tablicových edic počínal pravděpodobně obdobně jako Tablic-editor, sestavil si však na rozdíl od něj svůj vlastní výbor z básní Jána Chrastiny, bez aspirace na širší čtenářské publikum, ale též bez proklamované snahy o úplné sebrání básní Jána Chrastiny, kterou deklaroval v předmluvě k 2. svazku *Slovenských veršovců* Bohuslav Tablic.

3. Ján Demian

Autor, dílo, hodnocení

Ještě více prostoru než veršům Jána Chrastiny dal Bohuslav Tablic ve druhém svazku *Slovenských veršovců* básnickým skladbám Jána Demiana (1734–1799). Trenčínský rodák (jak Tablic připomíná v dedikaci *Slovenských veršovců II* jinému významnému Trenčíňanovi Jozefu Wagnerovi) a bratislavský prokurátor, jehož křestní jméno Ondřej (Jan Ondřej, Ján Andrej) uvádí podle Brtáně jak Tablic, tak všichni ostatní literární historikové nesprávně, sepsal poměrně velké množství básní, z nichž většina zůstala v rukopisech, byla však (jak připomíná Tablic v předmluvě *Slovenských veršovců II*) častokrát opisována a tedy čtena a oblíbena. Ve třetím svazku *Paměti* popisuje Tablic podrobně jeho právnické vzdělávání a praxi (editor *Paměti* R. Brtáň opominul jeho působení u trenčínského vicišpána Ladislava Méreiho), jeho rodinný život (s důležitou – a v *Pamětech* poměrně vzácnou – připomínkou dcery Žofie Kristýny, která předala Tablicovi biografické informace o svém otci) a umělecké sklony: podobně jako Chrastina měl v oblibě hudbu, dokonce aktivně hrál na flétnu, cimbál a housle. Z Tablicovy charakteristiky Demianových veršů je podstatná připomínka *příležitostnosti* jeho veršů a to, že „*mnohým až podnes k vyraženj mysli slaužj*“, tedy jejich zábavná funkce (srov. též P. J. Šafařík v *Geschichte der slawischen Sprache und Literatur*: „*písal príležitostné básne plné hravého*

humoru a veselej mysle“²³⁴). „Zvlásstnégssj“ z nich, tj. výběr zařadil Tablic do *Slovenských veršovců*.²³⁵ (Na ty odkazuje kromě Šafaříka též Jungmann v *Historii literatury české*.²³⁶)

Vesměs všichni literární historikové, kteří věnovali pozornost Demianovi a jeho básním, uvádějí v souvislosti s ním podstatný sociální rys, a sice jeho zemanský původ. J. M. Hurban ve *Slovensku a jeho životě literárním* cituje na ukázkou jeho „žertovné latinské veršiky“ (část Tablicem publikované *Merendy*, viz níže²³⁷) a o této poezii (a rovněž Chrastinově) říká: „*Vidieť tu veselú myseľ slovenského zemana. Veršovstvo tohto spôsobu aj v slovenskom jazyku dlho panovalo medzi naším slovenským zemianstvom. Veselosť, domáco-rodinné bravúry a žarty, myseľ od politických náruživostí vzdialená, vo všetkom povrchná, je charakteristické znamenie sociálneho života nášho zemianstva v týchto časoch.*“²³⁸ Spolu s tím je však často zvýrazněn další mimoliterární jev, a sice Demianovo povolání právníka, srov. též lapidární zmínku Demianova díla ve Vlčkových *Dejinách literatury slovenskej*: „*slovensko-latinské klapanice bratislavského pravotára Jána Demiána*“²³⁹.

Vedle zdůraznění těchto dvou mimoliterárních prvků shodují se literární historikové, čeští i slovenští, též v základních žánrových charakteristikách a interpretačních soudech Demianovy poezie: tak Jan Jakubec: „*Vtipným a obratným veršovcem byl také Ondřej Demian, právní zástupce mnohých zemanských rodin hornouherských a bedlivý účastník zemanských hodů a obřadních slavností. Byl zejména neumdlévajícím veršovcem příležitostným; rozvleklým veršem, někdy vtipným, často také přihroublým, zachycoval všelijaké příhody, své i svých známých. Veršoval v letech sedmdesátých a osmdesátých. V svých skladbách zůstavil obraz bezstarostného, požívačného života uherských zemanů.*“²⁴⁰, téměř týmiž slovy Jaroslav Vlček: „*Kdejakou zajímavou anebo zamotanou při, jež se vlekla léta a léta, kdejakou panskou svatbu, jmeniny četných přátel, příležitost gratulací novoročních, návrat známých z cest, zotavení se z nemoci, kdejakou rozsmarnou příhodu v rodinách spřátelených – všecko Demian zveršoval svým hovorným, vtipným a přitom ovšem často i prostořekým a přihrublým způsobem.*“, uzavíraje: „*V těchto prostých*

²³⁴ Šafařík, P. J.: *Dejiny slovenského jazyka a literatury všetkých nárečí. (Spisy Pavla Jozefa Šafaříka. Zv. 1)*. Košice, 1992, p. 234.

²³⁵ Tablic, B.: *Paměti III*, Vacov 1809, pp. 63–69.

²³⁶ Jungmann, J.: *Historie literatury české*. Praha 1849, p. 545.

²³⁷ Editor Hurbanova textu Rudolf Chmel připojil v poznámce překlad citovaného úryvku do slovenštiny. Viz Hurban, J. M.: *Slovensko a jeho život literární*. Bratislava 1972, pp. 238–239.

²³⁸ Tamtéž, pp. 103–104.

²³⁹ Vlček, J.: *Dejiny literatury slovenskej*. Bratislava 1953, p. 64.

²⁴⁰ Jakubec, J.: *Dějiny literatury české II*. Praha 1934, pp. 196–197.

rýmech Demianových obráží se mnoho z bezstarostného, bovnivánskeho života drobné uherské šlechty minulého století, jejíž zlaté časy trvaly do r. 1848 a z níž dnes zbyla už jen bledá karikatura.²⁴¹ a podobně Milan Pišút: „*Demian bol' typický zemiansky veršovec, ktorý svoje verše korenil žartami a narážkami, často nevyberanými.*“²⁴² Jan Blahoslav Čapek připojuje k obdobnému hodnocení zajímavý postřeh genologický a intertextuální: „*Rozjařený zeman, jež netrápily žádné otázky, pěstoval příležitostné rýmovačky, miloval humor a pokoušel se o skládání ironická a travestie. V Pláči Cygánů se posmívá věčným tulákům, jimž byl nakázán počestný život, zesměšňuje sentimentální verše Catullovy a podobně. Demianovým veršům vadí hlavně jejich hovornost, aby dosáhly účinné pointy.*“²⁴³; J. Ďurovič pak zmiňuje (nekonkrétně) též Demianovu duchovní tvorbu.²⁴⁴

Dvojnásobný soud o Demianově díle podává ve svých *Dejinách literatury slovenskej* Štefan Krčméry. O zařazení autorově a jeho básní s kulturněhistorickou hodnotou byla již řeč, neboť Krčméry stejně tak označuje v základních charakteristikách i Jána Chrastinu a jeho tvorbu. V konkrétních interpretacích věnuje se však Krčméry podrobněji již jen Demianovi (s výjimkou negativního hodnocení Chrastinových básní o cikánech, viz výše): nejprve podobně jako předchozí literární historikové odsoudí bezstarostný a lehkovážný obsah této poezie („*Žilo sa priveľmi žalúdku, tak ako do posledných čias na rímskej provincii, známej zo spisby. Nič nerobiť a dobre žiť, čím sa rozumelo predne dobre jest', bolo dosť všeobecným ideálom.*“²⁴⁵), poté ji však oceňuje pro její čtenářskou oblibu a srozumitelnost, danou, avšak též omezenou regionálně a dobově; nakonec v ní však nachází i nadčasové momenty, oslovující i dnešní čtenáře, a z tohoto pohledu hodnotí Demiana velmi vysoko – i nad Chrastinou: „*No nejedna pripomienka pôsobí i dnes. V Demianovi je iskra skutočného básnika, dobrého žánristu a dobrého humoristu. [...] Verš Demianov, najmä alexandrín, je tiež svižný a má zvuk neraz výrazně slovenský.*“

Nejpodrobněji se Demianově tvorbě – a rovněž Tablicově edici Demianových básní – věnuje opět Rudo Brtáň, ať už v monografii *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatury* či v monografii věnované Tablicovi. Jeho hodnocení Demianových veršů je kladné a poměrně vysoké: v první knize, zaměřené na vývojové tendence slovenské poezie v l. 1770–1820, označuje Demiana za jednoho z těch slovenských právníků zemanského původu, kteří se „*úplne vymaňujú z područia baroka*“, a za autora, „*ktorý sa najúspešnejšie*

²⁴¹ Vlček, J.: *Dějiny české literatury 2*. Praha 1960, p. 225.

²⁴² *Literatúra národného obrodzenia. Dejiny slovenskej literatury II*. Bratislava 1960, p. 74.

²⁴³ Čapek, J. B.: *Československá literatura toleranční I*. Praha 1933, p. 184.

²⁴⁴ Ďurovič, J.: *Evanjelická literatúra do tolerancie*. Martin 1940, p. 314.

²⁴⁵ Krčméry, Š.: *Dejiny literatury slovenskej I*. Bratislava 1976, p. 273.

prebojoval k opravdovej a esteticky hodnotnej, na ľudové vzory nadväzujúcej slovenskej poézii po r. 1770, čím tiež kľiesnil cestu (po Benickom a Gavlovičovi) bernolákovcom.²⁴⁶ Spoločne s Augustínom Doležalom, Michalom Semianom, Pavlom Šramkom a Jozefom Ignáčom Bajzou patrí podľa neho Ján Demian ke skupine autorov, ktorí „tvoria pevné základy, na ktorých sa mohla budovať svetská umelá poézia slovenská na rozhraní 18. a 19. stor.“²⁴⁷ (Neřadí sem však např. Jána Chrastinu.) Podobně nosnou vývojovou roli Demianovu spatřuje Brtán i v rovině formální, a to jak po stránce versologické (on, A. Doležal, M. Semian a Juraj Ďurikovič „zdokonalili slovenské sylabické verše, najmä dvanásťslabičnický (Demian aj oktosylaby), čím sa pripravila cesta prízvučnej prozódii a v nemalej miere aj poézii štúrovskej.“²⁴⁸), tak v ohledu jazykovém: četné opisy Demianových skladeb „jasne prezradzajú, že ich Demian napísal pôvodne slovensky“²⁴⁹ O Tablicově edici (nejen) Demianových básní několikrát konstatuje, že je ve *Slovenských veršovcích* „na nepoznanie počesťil“.²⁵⁰ Důkaz mu o tom podává srovnání jediné samostatně tištěné svatební básně Karlu Konrádymu a Julianě Mikoviny s verzí vydanou ve 2. svazku Tablicových *Slovenských veršovců* (viz níže). Zařazení Demianových básní zvýšilo podle Brtáně estetickou hodnotu tohoto souboru, neboť ten „získal najkvalitnejšieho veršovca a básnika spolu s Augustínom Doležalom, Michalom Institorisom Mošovským a dvoma neznámymi skladateľmi spevov o Surovcovi a Jánošíkovi.“²⁵¹

Bibliografická a textologická situace je v případě Demianově ještě složitější než u Jána Chrastiny. Vyjdeme-li ze zjištění Rudo Brtáně, rozlišujícího Jána Demiana (autora pojednávaných textů), Ondreje Demiana a Jána Andreje Demiana²⁵², přisuzuje se mu v Riznerově *Bibliografii písomníctva slovenského* jedna samostatně tištěná česky psaná svatební báseň (viz níže), dvě příležitostné básně německé, věnované profesoru bratislavského evangelického lycea Jiřímu Strečkovi u příležitosti jeho svátku (v l. 1786 a 1787), a skladby publikované Tablicem ve *Slovenských veršovcích*²⁵³. *Knihopis* eviduje u Jána Demiana touž samostatně tištěnou svatební báseň jako Rizner, v dodatcích doplňuje i

²⁴⁶ Brtán, R.: *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatúry*. Bratislava 1970, p. 28.

²⁴⁷ Tamtéž, p. 116.

²⁴⁸ Tamtéž, p. 119.

²⁴⁹ Tamtéž, p. 118.

²⁵⁰ Brtán, R.: *Bohuslav Tablic (1769–1832)*. Bratislava 1974, p. 127.

²⁵¹ Tamtéž, p. 134.

²⁵² Naposledy v edici Tablicových *Pamätí česko-slovenských básnikov alebo veršovcov*. Bratislava 2000, p. 267.

²⁵³ Rizner, E. V.: *Bibliografii písomníctva slovenského na spôsob slovníka od najstarších čias do konca r. 1900. Diel prvý: A–F*. Turč. Sv. Martin 1929, p. 314.

tři její zjištěné výtisky (dva v konvolutech uložených v Lyceální knihovně SAV v Bratislavě, jeden v OSzK v Budapešti).²⁵⁴

V zájmu o Demianovo dílo a jeho vydání tentokrát nezůstal Tablic osamocen. Třináct let po vydání 2. svazku *Slovenských veršovců* vycházejí *Slovenské verše* (Pešť 1822) vydavatele Jána Čaploviče (1780–1847), zemana, studujícího v Banské Štiavnici, ale především sběratele lidových i populárních písní. Čaplovičovy *Slovenské verše* vyšly jako přímá reakce na Tablicův ediční počín a měli dokumentovat skutečný jazykový stav poezie slovenských evangelíků na konci 18. a počátku 19. století, srov. *Predmluvu* (ponecháváme ji v transliterované podobě pro dokumentaci Čaplovičova jazyka):

„*Pan Tablic, Kostolno= Morawsky Sl. Božjho Kazatel widal 1804. 1805. a 1809 roku tri Swazky Werssu, pod tytulem: Slowensstj Werssowcy. – Gistě mohau Slowácy gemu za to wdečnj byti. Gen sskoda že On te wersse welmi počessil, takže gsu oni wjce české nežli slowenské.*

Gá sem w mladosti mé mnoho takowjch werssů spolu sebral; – a ted gednu částku z njch čtenárum slowenskj m do ruk podáwam. Na to gsem pozor dal, aby oni koliko možné gest slowenský zneli, tak gako nassj Slowácy obyčegne howorja. Gestli čtenárum tento Swazek wdečny bude, gesste y druhý nasleduwat může; nebo Slowácy premnoho Werssů magj.“²⁵⁵

Do souboru 13 veršovaných skladeb, které se Čaplovič rozhodl vydávat důsledně, a nakolik je to jen možné, slovensky, zahrnul též Demianovu báseň *Haemoroides Heviziensis L... nyi...*, kterou před ním vydal Tablic pod titulem *Když Vroz. Pan L+++ni na zlatau žilu stonal* s touto úvodní poznámkou: „*Teto Wersse y P. Tablic dal witlačiti wte Knižečky, keru pod tytulem: Slowensstj Werssowcy we Wacowe 1809 widal, na Stranky 70, ale gjch welmy počessyl, takže gjm y originalnost odgal, a proto se tuto tak, gak složene byli, nachazegj.*“²⁵⁶ Oba texty podrobila srovnání Mária Vyvíjalová.²⁵⁷

Existence množství opisů Demianovy poezie, jakož i jejich zhodnocení z pohledu jazykového ve vztahu k Tablicově edici a k edici Čaplovičově nás nabádá ke srovnání alespoň vybraných textů (jež byly nalezeny na poměrně širokém středoevropském prostoru Čech, Slovenska a Maďarska) s texty v obou zmíněných edicích (vedle podrobné

²⁵⁴ *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století. Díl II. Tisky z l. 1501–1800. Část III.* Redigoval dr. Zdeněk Tobolka. Praha 1946, p. 17. *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století: dodatky. Díl 2, Tisky z l. 1501–1800. Část 3. Písmeno D–J.* Praha 1996, p. 6.

²⁵⁵ Čaplovič, J.: *Slovenské verše*. Pešť 1822, pp. 3–4.

²⁵⁶ Tamtéž, p. 69.

²⁵⁷ Vyvíjalová, M.: *Bernolákovci a stúpeni bibličtiny v rokoch 1790–1830*. In: *K počiatkom slovenského národného obrodenia*. Bratislava 1964, p. 275.

komparace jediné původní samostatně tištěné básně s Tablicovou edicí). Jednoznačně však svědčí o recepci a značné oblíbenosti básní Jána Demiana.

Kratochvile

Tablicův výbor z básní Jána Demiana tvoří třináct básní, dvě latinské (jediné ve *Slovenských veršovcích*), ostatek psaný domácím jazykem. Žánrové spektrum je široké a různorodé: zahrnuje satirické světské básně epické i příležitostné, ale též jednu elegicko-komickou skladbu lyrickoepickou (úvodní *Pláč cigánů*). Satiry nazírají do právnické a lékařské praxe (*Výtah pře mezi P. Píberem a P. Maitánim*, resp. *Když uroz. pan L***i na zlatou žilu stonal*), ale i do běžného každodenního života (*Žalozpěv nad straceným psíkem*, latinská *Merenda*). Příležitostných skladeb je nejvíce svatebních (tři k téže svatbě Karla Konrádyho a Juliany Mikoviny, z nich jedna latinská; čtvrtá ke svatbě Ladislava Rakšániho), dále dvě k jmeninám (Michala Mikovinyho a Jána Šaraboka) a po jedné novoroční (témuž) a štědrovečerní. Široké a pestré je rovněž spektrum subjektivě-objektové (přímá promluva postavy, rámcová řeč zprostředkovatele, popisná řeč pozorovatele), resp. stylistické, pro nějž je charakteristická rétorická dikce (zejména v dialogu právní pře, ale též v monolozích příležitostných skladeb), ale setkáme se v nich i s formálními přesahy do duchovní či lidové poezie. Většina Demianových básní je spjata s konkrétní událostí, vystupují v nich reálné postavy – často se zatajeným jménem, ale přesto identifikovatelné –, vyznačují se proto jedinečností, individuálností, konkretizací obecné příležitostné situace. Demianovy příležitostné básně však mohou zároveň sloužit jako exempla, vzorové uchopení a interpretace tradiční formálně-obsahové funkce tohoto typu poezie.

Literární historik Milan Hamada ve své studii o proměnách slovenské literatury na přelomu epoch barokní a novodobé (klasicistní) řadí Demiana k slovenským příležitostným básníkům navazujícím „na postupy anonymnej umelej i ľudovej piesne“. S tímto tvrzením lze souhlasit stejně jako s konstatováním téhož, že „viac ako ktorýkoľvek iný z našich známych veršovcoch pokročil Demian k subjektívnejšiemu lyrickému prejavu.“ Že se tak děje podle Hamady „nadvázováním na stylistické a motivické postupy lúbostnej anonymnej piesne“²⁵⁸, a to zejména v *Pláči cigánů*, však naše interpretace nepotvrzuje.

---

²⁵⁸ Hamada, M.: *Od baroka ku klasicizmu*. In: *Zrod novodobej slovenskej kultúry*. Bratislava 1995, p. 255.

Demianův jazyk v Tablicem tištěných básních se vyznačuje vysokou mírou slovacity: svědčí o tom zejména lexikální rovina textů básní, ale též morfologická a syntaktická. Část slov či slovních spojení (slovenských, ale též maďarských či latinských), které Tablic pokládá za méně známá či regionální, vysvětlil v poznámce pod čarou – jejich počet je v případech edic Demianových textů značně vyšší než u Chrastiny: celkem 45 (vedle 8 věcných a editorských – o nich u jednotlivých textů). Poznámky tohoto typu mají za cíl buď pouhé objasnění slova opisem, příp. uvedením synonymického výrazu v češtině, výjimečně němčině či řečtině (*býwat t. g. bydlet, v Slowáků w vžitku; kobyla, Čechům klisna sluje*²⁵⁹; *pjtati Slowákům žádati, prosyti, pohledáwati znamená*²⁶⁰; *záloh, Čechům základ*²⁶¹; *okulář čechům bríle*²⁶²; *zabudnauti Slowákům zapomenauti*²⁶³; zaznamenali jsme i dvojí význam jednoho slovesa (v podobě zvrtné *páčiti se Slowákům tolik, gako ljbiti se*²⁶⁴ a nezvrtné *páčiti Slowákům hleděti znamená*²⁶⁵) a jednu poznámku morfologickou (*Slowácy syrota řjkagj in genere foem. Čessj syrotek in gen. masc. Tak i Biblí swatá in masc.*²⁶⁶). Některé poznámky vymezují použití slova regionálně (srov. *roba*²⁶⁷, *runj*²⁶⁸; *wohledy*²⁶⁹), jiné stylisticky a axiologicky (mj. *klčowati se*²⁷⁰, *bachor*²⁷¹ či *barla*²⁷²); podrobně vysvětleny a popsány jsou též dva výrazy etnografické (*ssiroká*²⁷³ a *sljže*²⁷⁴). Velkou pozornost věnuje Tablic vysvětlením různých zvolání (*parom tě wzal!*²⁷⁵; *nebodeg*²⁷⁶; *erdégunty!*²⁷⁷; *nequissima tua mater*²⁷⁸), méně právníckým termínům (*lewowati*²⁷⁹), výjimečně frazémům (*měch se naň lapá*²⁸⁰). Vysvětlení některých slov

²⁵⁹ Tablic, *Slovenští veršovci II*, p. 25.

²⁶⁰ Tamtéž, p. 37.

²⁶¹ Tamtéž, p. 39.

²⁶² Tamtéž, p. 40.

²⁶³ Tamtéž, p. 74.

²⁶⁴ Tamtéž, p. 29.

²⁶⁵ Tamtéž, p. 44.

²⁶⁶ Tamtéž, p. 35.

²⁶⁷ Tamtéž, p. 41.

²⁶⁸ Tamtéž, p. 77.

²⁶⁹ Tamtéž, p. 65.

²⁷⁰ Tamtéž, p. 32.

²⁷¹ Tamtéž, p. 43.

²⁷² Tamtéž, p. 50.

²⁷³ Tamtéž, p. 49.

²⁷⁴ Tamtéž, p. 63.

²⁷⁵ Tamtéž, p. 27.

²⁷⁶ Tamtéž, p. 28.

²⁷⁷ Tamtéž, p. 33.

²⁷⁸ Tamtéž, p. 138.

²⁷⁹ Tamtéž, p. 66.

²⁸⁰ Tamtéž, p. 67.

doprovázejí etymologické vsuvky (*ssátor*, *ssiator*²⁸¹) či mýty, jako v případě slova *čičmy*²⁸².

Přímo v textu v závorkách připojil za jeden zkomolený název pokrmu původní varianta výrazu (*ragú a ssj (ragou a chou)*²⁸³) a tři morfologické varianty: deklinaci cizího příjmení (od *Pana Jilich(a) Michala*²⁸⁴), resp. 2 české slovtvorné varianty (*kováči (ři)*²⁸⁵; *mnohorázy (kráte)*²⁸⁶).

Oproti tomu množství slov či tvarů slovenského původu zůstalo v Tablicově edici Demianových básní bez varianty či vysvětlení, jako např. *tresceš*²⁸⁷, *lacné*, *mocnárowé*²⁸⁸, *brawčowé*²⁸⁹, *spjewá*²⁹⁰, *zawlečem*²⁹¹, *ssopa*²⁹², *winowaty*²⁹³, *búdu*²⁹⁴ aj. (viz i níže), jakož hyperkorektní užití hlásky ř: *kočár*²⁹⁵, *hříze*²⁹⁶, *řepce*²⁹⁷, *přichodj*²⁹⁸, *officýře*²⁹⁹, *budáři*³⁰⁰, *přečekal*³⁰¹, *bařiny*³⁰², *přináhli*³⁰³. Celá řada slov je z pozice užití normy nezařaditelná: např. *přišlali* („přišla-li“)³⁰⁴, *hoře* (ve významu „nahore“)³⁰⁵ či vokativ *rychtárku*³⁰⁶.

Po stránce stylistické je jazyk Demianových skladeb velmi pestrý co do užití různých básnických figur (výčty, opakování, gradace, hyperbola), je značně expresivní, leckdy popisný a málo obrazný (s výjimkou *Pláče cigánů*). Po formální poetologické stránce lze u básní psaných slovakizovanou češtinou konstatovat střídání dvanáctislabičného a osmislabičného verše (5, resp. 6 skladeb), v prvním případě s důslednou césurou po šesté slabice, v obou případech se sdruženým, většinou ženským rýmem a s rytmičkou tendencí k daktylu či trocheji; u latinských básní tradiční osmislabičník anakreontické písně

---

²⁸¹ Tamtéž, p. 25.

²⁸² Tamtéž, p. 26.

²⁸³ Tamtéž, p. 79.

²⁸⁴ Tamtéž, p. 33.

²⁸⁵ Tamtéž, p. 29.

²⁸⁶ Tamtéž, p. 44.

²⁸⁷ Tamtéž, p. 28.

²⁸⁸ Tamtéž, p. 30.

²⁸⁹ Tamtéž, p. 45.

²⁹⁰ Tamtéž, p. 80.

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² Tamtéž, p. 46.

²⁹³ Tamtéž, p. 65.

²⁹⁴ Tamtéž, p. 77.

²⁹⁵ Tamtéž, p. 23.

²⁹⁶ Tamtéž, p. 29.

²⁹⁷ Tamtéž, p. 27.

²⁹⁸ Tamtéž, p. 30.

²⁹⁹ Tamtéž, p. 28.

³⁰⁰ Tamtéž, p. 37.

³⁰¹ Tamtéž, p. 41.

³⁰² Tamtéž, p. 49.

³⁰³ Tamtéž, p. 52.

³⁰⁴ Tamtéž, p. 42.

³⁰⁵ Tamtéž, pp. 45 a 70.

³⁰⁶ Tamtéž, p. 34.

(*Merenda*), resp. třináctislabičnick (v posledním dvojverší čtrnáctislabičnick) svatební básně³⁰⁷.

Pláč cigánů

Na úvod svého výběru z Demianových básní zařadil Tablic nejrozsáhlejší skladbu, která je zároveň od ostatních textů tohoto autora ve *Slovenských veršovcích* co do žánrové charakteristiky značně odlišná: podobně jako dvojice anonymních zbojnických písní zařazených na závěr souboru přesahuje Demianův *Pláč cigánů* rámec epiky, horizont objektivního narátora a zprostředkovatele, formální a kompoziční lineární jednoduchost. Je to skladba lyricko-epická, rozčleněná do tří částí, z nichž první tvoří promluva objektivního tlumočnicka obsahu rozkazu (tak zní i název této části), druhou vlastní lamentativní a elegicko-expresivně laděný monolog kolektivního mluvčího, plačícího nad vydaným patentem, třetí pak je didaktickou, krátkou shrnující a zobecňující nadčasovou a poměrně chmurnou sentencí pronesenou hlavou a autoritou tohoto kolektivu, cikánským vajdou.

Tuto báseň řadí Tablicův monografista Rudo Brtáň „*medzi najkrajšie básne Demianove*“³⁰⁸ a k vrcholným skladbám ve *Slovenských veršovcích*. Ján Mišianik ji zařadil do antologie starší slovenské literatury, a to v transkribované podobě, s poznámkou: „*Ako iné pamiatky, aj túto Tablic svojvoľne počestil; možno to predpokladať aj z pokazených rýmov ako: vajdu – najdau, tu – pletau, mantiku – velikau a i.*“³⁰⁹ a se slovakizujícími zásahy do textu básně (vedle úprav interpunkce, výjimečně též kvantity, hranic slov a velkých písmen, slov. přepis *běžjčjho* na *bežícího*, *kdo* na *kto*, *se* na *sa*, *nešťestjm* na *nešťestím*, *tjm* na *tým* či úpravu shody podmětu s přísudkem podle pravidel slovenského pravopisu, mj. *stromy se pukaly* na *pukali*)³¹⁰. Původní rukopis ani soudobý opis tohoto textu se nedochoval, o edičních úpravách Tablicových lze tedy hovořit pouze hypoteticky, ne jistotně (jako Mišianik či Brtáň).

Téměř jisté však se zdá být Tablicovou úvodní věcná poznámka pod čarou, v níž seznamuje čtenáře s historickým kontextem: dobou vydání rozkazu, jeho obsahem, uváděním do praxe a neúspěchem. Zároveň je osobitým výkladem (v duchu vlasteneckém

³⁰⁷ Viz poznámku 26 in: Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava 1974, p. 133.

³⁰⁸ Brtáň, R.: *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatúry*. Bratislava 1970, p. 119.

³⁰⁹ Mišianik, J.: *Antológia staršej slovenskej literatúry*. Bratislava 1981, p. 769.

³¹⁰ Tamtéž, pp. 764–766.

a obrozenském) a též stručnou charakteristikou cikánského etnika (ani tuto poznámku, ani synoptický název textu – patrně též Tablicův – Mišianik v *Antologii* nepřetiskl). Zbylé devatero poznámek věnoval Tablic vysvětlivkám slovenských (slovanských) a maďarských slov a ustálených spojení, řadu slovakismů však opět v textu ponechal bez objasnění (*čipky*³¹¹ aj., viz výše).

Zařazením této Demianovy skladby (a jedné z básní Jána Sabova) vytvořil Tablic ve *Slovenských veršovcích* tematický celek básní o cikánech, jenž z největší pravděpodobností vypovídá o dobové oblibě tohoto námětu a jeho literárního, básnického uchopení. Tablic však pravděpodobně zamýšlel představit i různé způsoby zpracování, slovesně-uměleckého ztvárnění, které lze všechny nalézt ve skladbách slovenských básníků. A tak zatímco v případě Chrastinově představil typ satirický, v zásadě epigramatického či rétorického charakteru (podle Krčméryho si však Chrastina počínal nemotorně a rozvlekle³¹²), báseň Demianova reprezentuje subjektivizovanou, písňovou formou komponovanou a vysoce emotivně a expresivně zatíženou poezii s využitím množství prvků lidové poezie, řady básnických figur a obrazů (např. protikladné přirovnání k nevolným psům a svobodným ptákům), též prvků popisných (i digresních, srov. úvodní popis jara), popisně-charakterizačních (srov. popsání typických oděvů, typických činností a zvyků, a to ze dvou úhlů pohledu) a stylizačních, ale rovněž s propracovanou kompozicí, včetně proměn subjekto-objektové roviny (i individuálního a kolektivního mluvčího). Ani zde však, stejně jako u Chrastiny nevyužil autor možnosti jazykové typologizace etnika, o němž se pojednává, tj. využití slov vlastního cikánského jazyka. Humorný, satirický tón Chrastinových *rozprávok* střídá v Demianově skladbě elegie, lamentace s řadou hyperbol, které zde plní též typologizační funkci (tragikomické vyznění nabízí se podle nás až v druhém plánu). Demianův *Pláč cigánů* lze chápat jako jistý protipól k Chrastinovým *Rozprávám o cigáních*, vybočuje však i z tvorby Demianovy prezenatované ve *Slovenských veršovcích* (srov. níže), zejména pro svůj vážný tón a pesimistický závěr. Nadčasový rozměr této básni připsal Rudo Brtáň, podle nějž Demian „*doviedel do cigánskej civilizačnej problematiky aj ako advokát, aj ako človek, a to tak hlboko, že podobná problematika je aj u nás podnes jatrivo živá a civilizačne nedokončená, i keď už nie je predmetom bravúrneho smiechu, ale vážnych úvah.*“³¹³ Právě tento přechod tónu, ale i

³¹¹ Tablic, *Slovenští veršovci II*, p. 26.

³¹² Krčméry, Š.: *Dejiny literatúry slovenskej I*. Bratislava 1976, p. 275.

³¹³ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava 1974, p. 130.

formální a žánrové rozhraní zaznamenané v této Demianově skladbě předznamenává vývojovou proměnu slovenské světské poezie na přelomu 18. a 19. století.

Satirické básně nepřiležitostné

Čtveřici Demianových básní vydaných Tablicem ve *Slovenských veršovcích* pod tituly *Výtah pře mezi p[anem] Píberem a p[anem] Maitánim*, *Když uroz[ený] pan L***ni na zlatou žilu stonal*, *Žalozpěv nad straceným psíkem* a *Merenda auctore A. [!]* Demian lze souhrnně interpretovat jako básně satirické, z nichž první dvě odkazují ke konkrétní a reálné události, mají epický základ a rétoricko-dramatický půdorys dialogu, třetí je parodií na žánr klasicistní elegie či milostné lamentace a čtvrtá (uzavírající druhý svazek *Slovenských veršovců*) pokračováním tradice latinské satirické poezie. První tři skladby – sepsané v domácím jazyce – nabyly přitom mezi slovenskými vzdělanci značné popularity, o čemž svědčí řada dochovaných opisů. Pravděpodobně i z důvodů této oblíbenosti, ale též pro jejich stylistickou pestrost a různorodost rozhodl se je Tablic zařadit do *Slovenských veršovců* vedle příležitostných gratulačních skladeb téhož autora.

Ve *Výtahu pře mezi p[anem] Píberem a p[anem] Maitánim* zveršoval advokát Demian tradiční a exemplární soudní spor o konkrétní, přesně lokalizované polnosti, který vedou dva konkrétní, přímo jmenovaní zemani. Kompoziční základ básně tvoří trojice monologů (výpovědi, tj. vlastní verze případu obou dotčených stran a rychtářovo rozhodnutí) zarámovaná promluvou komentujícího zprostředkovatele, implikující na úvod žánr kramářské písně (určené ovšem vzdělanějšímu publiku) a uzavírající právním potvrzením rozsudku vyšší instancí. Juristickou rétorickou formu (v případě druhé výpovědi složitější, neboť zahrnuje několik dalších zprostředkovaných promluv), obsah (prezentující složité dědičné a majetkové vztahy) i funkci (v prvním plánu informativní, ve druhém persvazivní, posílená expresivitou) dokázal Demian povýšit na básnickou skladbu, v nichž všem třem formálně-obsahově-funkčním složkám dodal poetologickými, stylistickými a kompozičními prvky též slovesně-umělecký rozměr, satirický a ironický, nadčasový ve ztvárnění exemplárního případu, jak se řeší místní soudní spory. Naplnil tak cíl pobavit posluchače či čtenáře této skladby, avšak jak připomíná Tablic v úvodní poznámce pod čarou, zároveň tato skladba posloužila jako skutečný právní podklad při soudním rozhodování.

Existence vícera opisů (Brtáň uvádí výběrovou trojici, k níž připojujeme další dva z ALU SNK v Martině, resp. Regionálního muzea v Hradci Králové) podává svědectví nejen o oblibě této skladby, ale též o stavu jazykového úzu a normy předspisovné slovenštiny na počátku 19. století a zároveň otevírá řadu textologických otázek. V příloze nabízíme srovnání Tablicovy edice této Demianovy skladby s trojicí rukopisů, jednoho autorského a datovaného (Jána Chalupky z r. 1807) a dvou anonymních nedatovaných, zařaditelných časově na přelom 18. a 19. století (konvolut z Lyceální knihovny SAV v Bratislavě), resp. počátek 19. století (hradecké slovacikum). Míra slovacity Tablicovy edice je ze všech srovnávaných textů nejnižší, a to na všech jazykových rovinách. Trojice rukopisů dává hypotetickou možnost úvah o změnách, které Tablic v Demianově textu provedl, a to v těch případech, kde se jejich znění shoduje (pro zjednodušení odkazujeme na čísla veršů, viz tabulka): např. užití slovesa *počuwegte* – *počuwagtě* – *počuwagte* místo Tablicova *poslaucheyte* (v. 1), rýmové dvojice *Piberom/perom*, resp. *Pyberom/Perom* oproti Tablicově *Pjberem/perem* (v. 3–4), *nemagu/žadagu* oproti *nemagj/žadagj* (v. 131–132), *mnoho/Bohom* oproti *mnohem/Bohem* (v. 157–158); podobně *premilená* – *přemilená* (v. 19), *mogho* – *mého* (v. 25), *detko/Dedko/Ďedko* – *dědek* (v. 45), *nerob* – *nečiň* (v. 53), *wymeniti* – *wyměňiti* (v. 150), *yssli* – *geli* (v. 75), *trebas* – *aneb* (v. 107); příp. celý verš: *Wasseg sskody nechtegje/wasseg sskody nechtěgje/Wasseg sskody necht'egje* proti Tablicově *Nechtě, by wáss rod co stratil* (v. 90). Na mnoha místech však znění v opisech značně kolísá: srov. např. zájmena *co/có/čo* (v. 18, verš vložený mezi v. 34–35 a v. 70), *nic/nisst/nissť* (v. 83, 95, 109), spojku *lebo/nebo* (v. 17, 155), slovesné tvary *litũg/litug/luťug/lutug* (v. 52), *nebyl/nebol* (v. 36), *měli/mali* (v. 77), *zprehľedal/poprehľedal/poprehľadal/popřehľádal* (v. 117), *mohl/mohel/mohol* (v. 150) či superlativ *neywětssj/neywetssj/nagwetssj/nagwatssj* (v. 71). Způsob a míru Tablicova zásahu tak nelze jednoznačně určit.

Rovněž textologické srovnání sblížuje trojici opisů, shodných v několika případech oproti jinému znění v Tablicově verzi v rozsahu veršů či dvojverší Tablicem pozměněných (viz příklad výše či verše 100 a 131), vynechaných (dvojverší mezi verši 34–35) či doplněných (verše 40 a 42). (Vynechání dvojverší 121–122 v hradeckém opisu způsobila patrně písařova nepozornost.) Shodné pasáže oproti dvojici hradecké a matiční vykazují Tablicova verze a opis lyceální (srov. verše 10 či 145). Je tedy vysoce pravděpodobný shodný výchozí pramen pro verzi Chalupkovu a hradeckou (příp. první jmenovaná byla výchozí pro druhou), resp. pro verzi Tablicovu a lyceální, s připuštěním Tablicových úprav. Měl-li Tablic k dispozici nejen Demianův rukopis, ale též vícero jeho opisů, je pak

podobně pravděpodobné, že se výslednou publikovanou verzí pokusil opět především jazykově, tj. zejména ortograficky sjednotit ve prospěch české kodifikované normy, přičemž v ní však ponechal několik slovákismů morfologických (*odpusti sy*³¹⁴) i lexikálních s vysvětlením (*klčugj*³¹⁵, *pjtá*³¹⁶). Slovenská provenience Demianovy básně tak byla alespoň částečně zachována, slovesně-estetická hodnota skladby pak výrazně posílena (např. úpravou slovosledu ve prospěch trochejského rytmu, srov. verše 25–26, 76–80). Výsledná skladba pak představuje zdařilý příklad tradiční slovenské světské satirické poezie čerpající ze známého a oblíbeného právníckého prostředí.

Prostředí lékařské tvoří pozadí další Demianovy skladby, publikované Tablicem pod titulem *Když uroz[ený] pan L***ni na zlatou žilu stonal*. Náznak jména skrývá pravou totožnost dotčeného zemana, jež odhaluje několik zachovaných opisů (srov. tabulku) jako Samuela Libertiniho (jeden z opisů, nám bohužel nedostupný uvádí též dataci: r. 1775 pravděpodobně odkazuje k datu vzniku skladby). Kompozičním jádrem této skladby je lamentační monolog Libertiniho postiženého podle svých slov těžkou chorobou a shánějícího lékaře, který jej uzdraví. Emotivně laděná promluva nejprve k ženě a poté v dopisech adresovaných třem lékařům (z nichž jeden v Tablicem vydané verzi zůstává rovněž prozrazen jen částečně jako G***s, další dva – Veza a Didák – jsou jmenováni přímo) sestává střídavě z popisu utrpení, úpěnlivých proseb a poněkud nevybíravých a nacionálně laděných odsudků liknavých lékařů a graduje v úvaze o předčasné smrti. Dvakrát ji střídá řeč jiná, a sice epické šestiverší konstatující nevyslyšenou misi v Pešti (verše 23–28) a na závěr promluva lékařova konstatující pravou a poněkud choulostivou příčinu zemanových obtíží.

Rovněž báseň z tohoto prostředí, satira namířená jak proti líným a vybíravým lékařům, tak proti hypochondrickým zemanům ve spojení s jednoduchou veršovanou formou, avšak už složitějším stylem (kombinace epistolárního rétorického žánru s expresivní lamentací), propracovanou kompozicí (viz výše) a několikerou funkcí zaznamenala úspěch u domácího publika a byla často opisována do různých sborníků světské poezie. Dva opisy eviduje opět Brtáň³¹⁷), třetí – Jána Chalupky ve sborníku z r. 1807 – připojujeme v tabulce. Zároveň přidáváme též pro srovnání výše zmiňovanou verzi publikovanou v „původním slovenském znění“ v r. 1822 Jánem Čaplovičem.

---

³¹⁴ Tamtéž.

³¹⁵ Tablic, B.: *Slovenští veršovci II*. Vacov 1809, p. 32.

³¹⁶ Tamtéž, p. 37.

³¹⁷ Tamtéž, pp. 133–134, opis v konvolutu v Lyceální knihovně SAV nepřesně jako přív. 9, správně přív. 27.

Rukopisné verze, jakož i Čaplovičova tištěná jsou textově téměř shodné oproti vícero slovům, slovním spojením a veršům v Tablicově tisku (srov. mj. verše 14, 16, 28, 38, 42, 50, 63, 64, 72) – pokud šlo o Tablicovy úpravy, lze u některých konstatovat snahu o lexikální obohacení textu (srov. obměnu dvakrát zopakovaného verše 14 a 42), stylistické variování (srov. verše 63–64 či 38 a 50), zapojení obrazného pojmenování (verš 67), odstranění latinismů či hungarismů (srov. tituly či náhradu *szivem* – *ženo* /v. 1/, *Emberségu/Emberssjgu/Embresegu* – *statečnosti* /v. 57/, ne však u ustálených oslovení v incipitech dopisů lékařům či u pojmenování choroby), ale též významový posun: ve verších 27–28 se ve všech třech verzích shodně konstatuje: *A Glozius doma sedj, // ale že tež nemá kedy.* (citováno z Chalupkova opisu), zatímco Tablicova verze dodává výklad: *A G**us doma sedj, // Domacých gen léčit hledj.* Všechny tři texty vykazují opět vyšší míru slovacity než Tablicova verze, a to znovu na všech gramatických rovinách: srov. *werte* – *wěřte* (v. 77), *hrjby* – *hřjby* (v. 2), *ma* – *mne* (v. 10), *moge* – *mé* (v. 17 a 53), *nebol* – *nebyl* (v. 25), *mrawce* – *mrawence* (v. 22), *počug len* – *slyš gen* (v. 62); zaznamenali jsme však též kolísání podobně jako u předchozího textu: *nechag/necheg* – *nechey* (v. 29), *ked'by ste/ked by ste/kdibyste* – *kdybyste* (v. 45). Ve verzi publikované Čaplovičem je však oproti rukopisným textům větší množství bohemismů, ať hláskoslovných či tvaroslovných: *listem/ljstem* – *listom* (v. 6 a 48), *newjm* – *newgem* (v. 9), *čemu* – *čomu/čo mu* (v. 12), *co se my stalo* – *čo sa mi stalo* (v. 9), s výjimkou dvojhlásky *au* na místě *u* zaznamenané nepravidelně v Chalupkově opisu a hlásky *ř* vyskytující se nedůsledně v opisu lyceálním.

Ze srovnání všech verzí je patrné, že Tablicovy úpravy dedukované z různověstí zasáhly s největší pravděpodobností opět podstatně ortografickou, hláskoslovnou a morfologickou rovinu, v menší míře pak slovtvornou a lexikální, některé slovakismy zůstaly znovu zachovány (např. *hrbtová kost* s vysvětlivkou pod čarou³¹⁸ či *hřjby* ve významu „houby“³¹⁹), včetně skupiny hanlivých označení lékařů pozoruhodné z pohledu lexikálního, slovtvorného i stylistického: v Chalupkově verzi jsou to *Mumták* (v. 29), *Parochassi* (v. 39) a *Plundrák* (v. 52), v Čaplovičově *muntak* – *Parochačj* – *Plundrak* a v lyceální *Mumták* – *parochassj* – *plundrak*; v Tablicově verzi částečně hláskoslovně počestění, avšak lexikálně zachování *mumák*, *parukáři* a *plundrák*³²⁰.

³¹⁸ Tablic, *Slovenští veršovci II*, p. 70.

³¹⁹ Tamtéž.

³²⁰ Z těchto slov jako jedině v použitém významu eviduje Jungmann výraz *mumák* jako slovakismus, dokládá jej tímto výskytem ve *Slovenských veršovcích*. Jungmann, J.: *Slovník česko-německý. Díl II, K–O*. Praha 1990, p. 515.

Vedle satirické taubmannovské příhody Chrastinovy namířené proti lékařům zařadil tak Tablic do *Slovenských veršovců* další obdobně laděnou skladbu z téhož prostředí, básnicky zdařilejší Demianovu satiru na lékaře a zemany, byť i v této básni o hemeroidy postiženém urozeném pánovi by bylo lze hovořit o nevkusnosti a vulgárnosti, vyčítané Chrastinovi (srov. též např. soudobé epigramy Josefa Ignáce Bajzy na podobné téma).

Báseň oplakávající ztrátu psíka pod titulem *Žalozpěv nad straceným psíkem* představuje zdařilou parodii na oslavně-truchlivou elegii nad zemřelou osobou (povětšinou význačnou) a zároveň na milostnou lamentaci nad ztrátou osoby milované. Podstatou satiricko-parodického vyznění této Demianovy skladby je právě objekt žalozpěvu, kterým je milovaný zaběhlý pes: formální postupy i stylistické prvky elegie byly přitom dodrženy – opakovaná subjektivní a emotivní lamentace nad jeho ztrátou (přirovnanou na počátku ke smrti), všeobsáhlý popis jeho dobrých vlastností (včetně příkladných konkrétních důkazů jeho ochránářských schopností) a stupňované zdůraznění jeho nenahraditelnosti a nepostradatelnosti. Parodicky (ne jak tvrdí Brtáň ohlasově³²¹) využívá též typických formálních a stylistických postupů lidové poezie (epanastrofa, refrén, přirovnání aj.)

Také tato Demianova skladba zaujala sestavovatele hradeckého rukopisného sborníku poezie z počátku 19. století natolik, že její opis³²² pod titulem *Když se Psyk stratil* zařadil vedle opisu Demianovy piberovsko-maithániovské pře a anonymních – nebo též Demianových? – satirických básní *Tauženj Mendikau* a *Nugae*. Srovnání obou verzí – z nichž v té rukopisné musíme opět konstatovat rozkolísanou typografickou normu a téměř důslednou absenci kvantity a interpunkce – prokazuje znovu vyšší míru slovacity u opisu než v Tablicově tisku, byť v případě důsledného nezaznamenávání měkkosti jde v několika případech spíše o úpravu mechanickou: srov. *te* (v. 4, 9, 10 ad.), *ta* (v. 12), *podel* (v. 1), *chtel* (v. 25), ale též *newedel* (v. 15), *weru* (v. 34); v rovině hláskoslovné, morfologické, slovtvorné a lexikální je v opisu míra slovacity nejvyšší ze všech dosud analyzovaných rukopisných textů, mj. *newgem* (v. 1 a 17), *Dunaga* (v. 2), *zabudnem* (v. 4, 12, 24), *mog milj Pipjssko* (vokativ, v. 4), *wčil* (v. 11), *otworit* (v. 16), *okrem* (v. 18), *bysom* (v. 17), *zazmurilo*, *wsssetko* (v. 23), *nelubil* (v. 31), *prebudil* (v. 33), *psyča* (v. 22), *lecigakych* (v. 20), *husacge Pečenky* (v. 21), malou část z nich však nalezneme i v Tablicově verzi, srov. *pokusal* (v. 30), *pjtal si žrati*, *čjm se probudil* (v. 33), některé s vysvětlivkou (*zabudnu*³²³).

³²¹ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava 1974, p. 134.

³²² Brtáň žádný opis nezaznamenává.

³²³ Tablic, *Slovenští veršovci II*, p. 74.

Vícero rozdílů mezi Tablicovým tiskem a hradeckým opisem bylo zaznamenáno ve slovosledu: většina je spjata s rozdílnou rýmovou dvojicí (srov. verše 3–4, 9–10 či 21–24), některé s různým rytmickým půdorysem a postavením přízvučných či nepřízvučných (u Tablice je patrná větší snaha po dodržení daktylotrochejského rozměru a normovaného postavení příklonek či jednoslabičných přízvučných slov, srov. verše 16, 17; u opisu snaha po pravidelnosti rytmické a přítomnosti figur, typických pro lidovou poezii, srov. verše 25–28). V případě dvou rozsáhlejších rozdílů významových (verše 9–10 a 13–14) je nutno konstatovat, že v hradeckém opisu činí obsah logičtějším a text srozumitelnějším. Třetí významový posun (v úvodním verši) posiluje v Tablicově verzi subjektivitu promluvy (posílením vazby ke ztracenému psíkovi).

Demianův *Žalozpěv nad straceným psíkem* je v Tablicově výběru cenným důkazem o existenci slovenské původní poezie schopné formálně-obsahové hry a synkretizující (ve funkci parodie) několik soudobých vývojových tendencí v literatuře napříč horizontálním spektrem jejích hodnot.

Latinská *Merenda* uzavírající druhý svazek *Slovenských veršovců* je podle všeho skutečně ukázkou „*vtipného a bravúrneho veršovania slovenských zemanov*“ a důkazem „*Demianovej veršovacej zručnosti*“³²⁴, jak konstatuje Rudo Brtáň. Druhá latinská skladba v tomto svazku byla však zařazena až po skladbách Institorisových, Doležalově a anonymních zbojnických, podle poznámky Tablicovy z důvodů kompletace Demianova díla (je možné, že tuto báseň objevil až v době, kdy již byla většina druhého svazku *Slovenských veršovců* vysázena), podle tvrzení Brtáňova podobně jako v případě Chrastinových pohádek „*na doplnenie hárkú*“³²⁵. Žertovný a satirický tón této básně o huse coby výslužce, kterou se chce jistý bratislavský milovník vína (a patrně student, jak dokazují obě poznámky pod čarou) zavděčit svým hostům, vyvažuje vážnou a pochmurnou náladu předchozích zbojnických písní a je optimistickou tečkou za různorodým výběrem Tablicovým.

Básně příležitostné

Osmero gratulačních básní sepsaných Jánem Demianem při různých pamětihodných příležitostech rodinných či svátečních (čtyři ke svatbě, dvě k svátku a po jedné k Novému

---

³²⁴ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava 1974, p. 130.

³²⁵ Tamtéž v poznámce pod čarou č. 10.

roku a Štědrému dni) a věnovaných (s výjimkou poslední) konkrétním jmenovaným osobám (až na novoroční vinš dedikovaný kapitánu Šarabokovi skrytému ve zkratce) dává již svým počtem tušit, že šlo o tradiční a oblíbený žánr mezi slovenskými evangelickými básníky, převaha česko-slovensky psaných textů v Tablicově výboru (zařadil pouze jednu latinskou báseň, žádnou německou) a jejich typologické zastoupení (svatební a sváteční básně) však neodpovídá skutečnému dobovému stavu tohoto žánru ve slovenském písemnictví (jak o tom svědčí desítky konvolutů rukopisných i tištěných příležitostných skladeb uchovaných v ALU SNK v Martině, Lyceální knihovně SAV v Bratislavě či OSZK v Budapešti): nejpočetnější skupinu tohoto typu poezie tvoří v něm latinské básně studentů oslavující své pedagogy při jakékoli vhodné příležitosti (kromě jmenin též výročí jejich instalace na místo profesora apod.), menší počet je skladeb německy psaných, nejmenší pak českých (O typologii starší slovenské příležitostné poezie existuje dosud jen jedna rozsáhlejší studie A. Pražáka, zčásti se jí věnuje též Miloslav Vojtech).³²⁶ Jak je patrné z Riznerovy *BPS*, i Demian byl autorem příležitostných skladeb ve všech třech jazycích, Tablic měl však v době vydání druhého svazku *Slovenských veršovců* k dispozici pouze tuto osmičku básní, dokazující mimo jiné tradici a rozkvět příležitostné poezie rodinného charakteru v domácím jazyce; skutečnost, že pět z nich se zachovalo též ve vícero opisech svědčí opět o recepční i percepční oblibě tohoto typu poezie (a dokazuje též její životnost v potencialitě využití a rovněž další charakteristický vývojový rys této poezie, kterým je proměna hierarchizace funkcí pohybující se mezi originálností a univerzálností³²⁷). Jediná skladba – jedna ze tří básní složených u příležitosti svatby Karola Konrádyho a Juliany Mikoviny – vyšla před Tablicovým vydáním samostatně tiskem a je nám proto jediným textologicky oprávněným důkazem o edičních úpravách a zásazích do Demianova textu při Tablicově vydání (viz níže).

Svatební básně Jána Demiana tvoří nejpočetnější celek tohoto typu příležitostné poezie v Tablicových *Slovenských veršovcích* (byť celek kompozičně nespojitý, neboť jsou vřazeny promiskue mezi všechny Demianovy básně) a společně se dvěma skladbami u podobné příležitosti sepsanými Michalem Institorisem Mošovským (viz níže) jsou v tomto výboru z pohledu literárněteoretického nejvyhranějším útvarem a z pohledu literární

---

³²⁶ Pražák, A.: *K problematice slovenské příležitostné poezie druhé poloviny osmnáctého a první poloviny devatenáctého století*. AUC 2, Praha 1956, č. 16, Philologica, č. 2, pp. 175–199. Vojtech, M.: *Klasicizmus ako kultúrny projekt*. In: *Od baroka k romantizmu. Literárne smery a tendencie v slovenskej literatúre v rokoch 1780–1840*. Bratislava 2003, pp. 83–88 (a jinde).

³²⁷ V jiném sborníku slovenské příležitostné poezie nalezeném v Regionálním muzeu v Hradci Králové se nachází vícero gratulačních básní k zahájení či ukončení školního roku, které byly – podle datačních přípisů – použity s úspěchem vícekrát.

historie nejsilněji zastoupeným a nejtradičnějším žánrem příležitostné poezie. Šestice svatebních básní dvou autorů pak zároveň dává možnost prezentovat a interpretovat různé způsoby slovesně-estetického uchopení a zpracování gratulační promluvy – humorné a povětšinou satirické – ke konkrétním novomanželům na svatební hostině pronesené a dedikované jim blízkou či spřízněnou osobou.

Tři Demianovy básně sepsané u příležitosti svatby Karla Konrádyho a Juliany Mikoviny dne 28. ledna 1772 a vydané Tablicem pod titulem *K svadebnímu veselí vys[oce] uroz[eného] pana Karla K[onrády] a uroz[ené] slečny Juliany M[ikoviny]* představují pozoruhodný celek jazykový (dvě jsou sepsány česko-slovensky, třetí latinsky), literární (tři různé typy básnické gratulační skladby sepsané při téže příležitosti) a editologicko-textologický (obě česko-slovensky psané skladby se dočkaly opisu, jedna z nich byla vydána samostatně). První skladbu (s incipitem *Audiat! giž stogj ohlásska w kostele*³²⁸) zahajuje replika ženichova s příkazy k přípravě svatby, po níž následuje podrobné a v detailech a popisech některých tragikomických epizod satiricko-ironické líčení průběhu svatebního dne (v němž účinkuje a rovněž promlouvá i několik důležitých svatebčanů), svatebního obřadu (zastoupeného citací novomanželských slibů, hyperbolických, podstatně a vědomě přesahujících strohý rámec slibů obřadních), svatební hostiny, odchodu nevěsty z rodičovského domu a příchodu do domu manžela s následnou druhou hostinou okořeněnou nechtěným vystoupením cikánských muzikantů. Charakteristickým rysem této básně je zařazení rodových a krajových svatebních zvyků (srov. např. pojmenování význačných osob účastných na svatbě), ale podstatným pro její uchopení a interpretaci především fakt, že vlastní gratulace tvoří pouze dvakrát obecně (a tradičně nadsazeně) připomenuté pozadí (v první třetině skladby upozorněním na vzešlý den svatby coby konec trápení ženichova a na závěr konstatováním úspěšného průběhu a konce této svatební události) pro vlastní epické jádro básně, zprostředkované s humorem a nadhledem (tematizujíc střet „domácího“ a „cizího“, a sice satirou namířenou proti povrchní okázalosti ve vzdělání, dokládané znalostí, resp. neznalostí antických postav či snahou o nevěstinu jazykovou adaptaci z venkovského nízkého prostředí v novém prostředí panském a městském), s vyrovnanou složkou popisnou i dialogickou, způsobem čtenářsky přístupným a živým.

Opis této básně, zařazený v rukopisném sborníku básní z 2. poloviny 18. století sestaveném Janem Lánym na konci 18. století a uloženém (společně s prvním svazkem,

---

³²⁸ Tablic, *Slovenští veršovci II*, p. 47.

jenž došel známosti u některých literárních historiků díky množství milostných básní v něm zařazených³²⁹) v Univerzitní knihovně v Bratislavě³³⁰, opět naznačuje možné znění původního Demianova rukopisu a jeho jazykovou slovacitu, přítomnou v opise znovu na všech rovinách (srov. mj. též nářeční slovesné tvary *mosel, moseli* v. 22 a 41), v některých případech důslednou (srov. tvary 1. sg. prez. akt. všech sloves zakončené na *-m*), někde kolísající: *čekati* i *čakat* (v. 6, 22, 86), *weř* (v. 81), ale *prisslo* (v. 26), *zreni* (v. 71) aj., *dlauho* (v. 22), ale též *dluho* (v. 86), *na mu milu dussu* (v. 52) aj., *k Sobassi* i *k Sobassu* (v. 31 a 50). Oproti tomu je Tablicův text po typografické, ortografické a morfologické stránce sjednocen podle české normy, částečně v hláskosloví (*wěř mi* /v. 81/, *prokrikugjc* /v. 126/, *strapatý* /v. 121/), ve slovtvorbě a lexiku však připouští výjimky (a to nejen u slov, jež opatřuje vysvětlující poznámkou pod čarou, srov. *robj* /v. 2/, *pomaličky* /v. 40/). Srovnání však tentokrát odhalilo i Tablicovu nepozornou editorskou práci (srov. vynechaný verš 60).

Úvodních 26 veršů Tablicovy edice jsme však zaznamenali též v opisu zařazeném do Miscellaneí za Chrastinovy příběhy o Gelovi a Taubmannovi nalezeném v ALU MS pod sign. B 133 (viz výše). Pro jazykové srovnání obou verzí platí obdobné závěry jako v případě opisů Chrastinových Tablicem vydaných textů, z faktu existence tohoto opisu však mimo jiné vyplývá, že opisovač měl k dispozici oba svazky *Slovenských veršovců* (z druhého svazku snad jen torzo, ačkoli vñetextové jevy – např. rozložení opsaného textu na stranách a listech pramene – to nedosvědčují) a že i tato skladba (resp. její úvod) byla čtena a zaznamenávána i v 1. polovině 19. století.

Druhou česko-slovensky psanou svatební skladbou Jána Demiana věnovanou svatbě Karla Konrádyho a Juliany Mikoviny vydal Tablic pod titulem *Při též příležitosti [léta] P[áně] dne 28. ledna*. Rozsahem kratší báseň než předchozí gratulace tvoří z podstatné části ženichův monolog, v němž sděluje své rozhodnutí oženit se a popisuje strasti spojené s hledáním vhodné nevěsty (doprovázené odchodem z odcizené Bratislavy, plné nevhodných partií, do úrodného slovensky mluvícího Kunova). Po jejím nalezení (s důrazem na úlohu slovenské řeči) a získání předznamenává pak promlouvající subjekt nadcházející svatební veselí. V druhé části skladby se pak střídá kolektivní gratulace svatebčanů (pronesená ústy jednoho z nich) se závěrečnou promluvou ženichovou k nevěstě, v níž tentokrát předznamenává budoucnost jejich společného rodinného života.

---

³²⁹ Srov. Minárik, J.: *Predkollárovské rukopisné spevníky a sborníky*. In: *Studia z dawnej literatury czeskiej, slowackiej i polskiej*. 1963, p. 402; či Hamada, M.: *Od baroka ku klasicizmu*. In: *Zrod novodobej slovenskej kultúry*. Bratislava 1995, p. 226.

³³⁰ První svazek pod původní sign. SG 2288, dnes Ms 1256; druhý pod původní sign. SG 2289, dnes Ms 1257.

Žánrová synkreze je v této básni dána využitím několika stylistických prvků a postupů vícera typů příležitostné poezie (srov. loučení s Bratislavou, oslavná zvolání gratulantů), dále jevy sblíživími tuto báseň s lidovou poezií (srov. přirovnání či opakování), střídáním promlouvajících či lyrických, reflexivních a rétorických pasáží.

Tato báseň je zároveň oním jediným textem Demianovým vydaným Tablicem, jež můžeme porovnat s původním tiskem (ne Demianovým autografem, tedy i s ohledem na případné mimoautorské zásahy při přípravě do tisku): jeho existenci (včetně úplného znění titulu, místa a roku vydání a tiskaře, srov. *Knihopis* 1856, *Rizner* 314, 1) ostatně připomíná Tablic v závěrečné poznámce k básni. Její důležitost pro dějiny slovenské versologie i jazyka podtrhuje Tablicův monografista Rudo Brtáň tvrzením, že tuto skladbu „prevzal Tablic zrejme z tlačenej a prvej naozaj slovenskej trenčiansko-bratislavskej básne [...] Jej literárnohistorický význam, plných 16 rokov pred prvou bernolákovskou slovenskou, ale časomernou básňou, je naozaj prekvapujúci a je dokladom slovakizačného svetského zemianskeho rukopisného prúdu na úzadí duchovnej piesne už v tretej štvrtine 18. storočia.“³³¹

Srovnání obou verzí odhalilo přibližně 330 Tablicových edičních zásahů: vedle již „tradičních“ typografických (odstraňování velkých písmen či spřežek, úprava interpunkce a hranic slov) prokazuje podstatná část z nich vydavatelovu systematickosti a důslednost ve změnách hláskových a grafických (*r* na *ř*, *e* na *o*, *u* na *i*, *o* na *ů*, *u* na *au* (*ou*), *němám* na *nemám* (v. 3), *hlawe* na *hlawě* (v. 5), *bjele* na *bjlé* (v. 8), které text podřizují české gramatické normě, ale zbavují jej též rozkolísanosti, srov. v původním tisku se vyskytující *neg* i *něg* (v. 48 a 49), *co* i *čo* (v. 3, 26, 33, 34), nářeční *mosiš* i *musiš* (v. 38 a 40). Podobně morfologické úpravy *mňa* na *mne* (v. 3 a 6), *nebudem* na *nebudu* (v. 1), *ge* na *gest* (v. 4 a 5), *geg* na *gj* (v. 7), *moga* na *má* (v. 34), v několika případech opět sjednocující, mj. dvojtvary u nejfrekventovanějších slovesných tvarů *som* i *sem* (v. 13, 14, 18, 19, 23, 25 aj.), *bol* i *byla* (v. 17 a 37). Hojně nahrazování slovenského lexika českým – *wjce* na *děle* (v. 1), *wolu* na *chuti* (v. 3), *traffj* na *nalezne* (v. 10), *prigdúc spatky* na *nawrátjce* (v. 28), *tancowat* na *křepčiti*, *točiti se* (v. 29), *o wolačo wyssa* na *něco powýssila* (v. 36/42) – i ponechané *swečj* v upravené podobě *swědčj* (v. 26) s vysvětlivkou jeho významu³³² však vyvažují slovakismy (lexikální, tvarové, hláskové i syntaktické), které Tablic zachoval bez upozornění: *sswárné* (v. 20), *frysské* (v. 19), *wrtký* (v. 21), *oddali gste se* ve významu „přidali jste se“ (v. 43/35), *mladoženich* (v. 45/37), *při boce* (v. 49/41), *čjm na nj pohlédl*

³³¹ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava 1974, p. 133.

³³² Tablic, *Slovenští veršovci II*, p. 56.

(v. 47/39), *osem* (v. 40/48). Vedle počestujícího výrazu *w Listopadu* místo *w Novembri* (v. 46/38) zbavuje Tablic text typických latinismů příležitostně poezie záměnou *Perillustris* za *Vrozený* (v. 41/33) a *Vivat za Žiw bud'* (v. 45/37), spojení *ssťastje kussat* (pravděpodobně mělo být „*zkussat*“) nahrazuje pravděpodobně frazémem *ženské kaupat* (v. 9), slovenský frazém *bjele Pohlawj* nahrazuje pak frazémem *ženské pohlawj* (v. 11), srozumitelným i Čechům.

Podstatný je Tablicův obsahový zásah do části básně popisující taneční veselí: zde vynechává dvojverší 31–32 zmiňující muzikanty-židy (a komplikuje tak souvislost s gratulační básní ke jmeninám Konrádyho tchána Michala, rovněž zařazenou do *Slovenských veršovců*, viz níže), děj odsubjektivňuje a poslovenšťuje, zbavuje narážek na dokazování ženichových schopností (včetně detailu *ščice*) a nevěstiny pravdomluvnosti (včetně přirovnání k opici) a tím dění odkonkrétňuje a oddůvěrňuje, dává mu ráz objektivní, typový, přidává typicky slovenský. Druhý podstatná zásah Tablicův je kompoziční a týká se změněného pořadí veršů na závěr (v. 35–50): v původní verzi je promluva ženicha včetně přímluvy k nevěstě zachována vcelku, až po ní následuje a báseň zakončuje obecná gratulace a oslava mladého páru všemi přítomnými (ústý jejich zástupce). Tablic vkládá tuto zobecňující gratulaci mezi ženichův popis svatebního veselí a ženichovo oslovení nevěsty; posiluje tím dialogičnost skladby a na její konec neklade všeobecnou radost z přítomnosti, ale naději do budoucna, totiž naplnění manželského svazku splazením dětí.

Táž báseň byla zaznamenán rovněž v opisu v Lániho sborníku z konce 18. stol. (na rozdíl od Tablicovy edice předřazeném opisu druhé svatební básně). Jazykové a textové srovnání původního tisku a tohoto opisu (s přihlédnutím k rozkolísané typografické normě manuskriptů) vykazuje oproti Tablicově verzi řadu shodných jevů gramatických, obsahových i kompozičních – vedle již zmíněných Tablicových úprav shodují se i ve slovosledu (srov. mj. verše 3 či 45/39). Textová podoba opisu tak naznačuje možné znění Demianova autografu, který byl jak podkladem pro tisk z r. 1772, tak pravděpodobně i pro Jána Lániho.

Latinskou verzi této druhé svatební skladby složenou rovněž Jánem Demianem zařadil Tablic do *Slovenských veršovců* jako následující pod titulem *V řeči latinské pro ty, jenž slovensky neumějí* a opatřil ji dvojicí edičních poznámek, z nichž v úvodní naznačuje písňový charakter této skladby (Tablic uvádí možný nápěv), v závěrečné pak obhájuje uvedení této (a ještě jedné) Demianovy latinské básně do jinak jazykově jednotných a vyhraněných *Slovenských veršovců*, a sice snahou (podepřenou žádostí Tablicových přátel)

o vydání všech Demianových dochovaných a dostupných skladeb. Obsahová analýza této latinské básně prokázala její textovou shodu s původním tiskem česko-slovenskojazyčné verze (srov. verše Tablicem vynechané či přesunuté, viz výše), v celku všech tří skladeb tedy s touto skladbou uvádí Tablic do *Slovenských veršovců* třetí typ gratulační svatební básně sepsané při jedné příležitosti.

K této trojici pak připojuje ještě jednu Demianovu svatební báseň, a sice *K svadbě uroz[eného] p[ana] Ladislava R[akšáni]ho* (jméno ženichovo odhaluje částečně Tablic v textu skladby, zcela pak titul opisu, viz tabulka srovnání). Také tato skladba prezentuje další typ básnického uchopení a ztvárnění této tradiční příležitostné události, odlišný od předchozích ve zvolené rovině komunikační, tematické oblasti i stylistickém a kompozičním zpracování. O šťastné události seznámení, námluv, svatby, přestálých nástrahách a počátku šťastného partnerského života podává tentokrát monologickou zprávu ženich v 1. osobě, a to v rozsahu celého textu. Tomuto líčení však předchází neméně obsáhlá pasáž, v níž týž mluvčí líčí motivaci svého rozhodnutí zapojením trojice dějových epizod, resp. dvou postav, které jej k němu motivovaly. Báseň – formálně napodobující kramářskou píseň (srov. úvodní kontaktní verš, shodný např. s Demianovou básní o soudní při Pibera a Mathániho) – se tak žánrově rozpadá ve dvě části, první reflexivně-lamentační s epickou vsuvkou, druhá dialogicko-epická s dramatickou zápletkou a oslavným shrnujícím závěrem (oslavovanou osobou zde však není ani ženich, ani nevěsta, ale právě osoba zprostředkovatelky). Skladba postrádá gratulační prvky, neboť je komponována jako subjektivní individuální promluva konkrétní postavy (konkretizaci zesilují do textu včleněné reálie vsi Horné Saliby, města Trnavy a řeky Váhu), její funkce příležitostné skladby jako blahopřání je dána na percepční rovině vztahem autora Jána Demiana, který propůjčuje hlas mluvčího ve své básni postavě, již tuto dedikuje. Tato zástupnost (subjektivní na rozdíl od objektivní, prezentované např. v novoroční gratulační básni Jánů Šarabokovi, v níž promlouvá hejtmanova kuchařka, viz níže) je rovněž jedním z tradičních postupů v příležitostné poezii a Demianova báseň je jejím zdařilým reprezentantem.

Skladbu jsme zaznamenali v jednom opisu v již několikrát zmiňovaném konvolutu rukopisných a tištěných skladeb uloženém v Lyceální knihovně SAV v Bratislavě (Brťáněm zmiňovaný opis v Lániho sborníku nebyl lokalizován³³³). Opis se opět vyznačuje výraznou mírou slovacity hláskoslovné, tvaroslovné, slovotvorné, lexikální a syntaktické, srov. mj. frazémy *bezek mal som chitit kapra* (v. 30), *nažral sem sa gedu dostj* (v. 140),

---

³³³ Brťán, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava 1974, p. 132.

dialektismy *čwo* (v. 38), *nessčastje* (v. 31), *essče* (v. 28, 66, 108) a několika hungarismy. Tablicův text opět zachovává některé slovakismy lexikální, syntaktické či sémantické – např. *wohledy* (v. 86), *sljže* (v. 30) či *wrecko* (v. 34) s vysvětlivkou³³⁴, jiné bez ní: *sobássit* (v. 54), *gako* ve významu „jak“ (v. 8) či *pod'* ve funkci vybízecí (v. 94 a 142); resp. vytváří hyperkorektní tvary a slova – *pozřjt* ve významu „podívat se“ (v. 16) – či rytmické chyby (např. pomínutím slabikotvorné funkce hlásky *-l* a nedodržením předepsaného počtu slabik v sylabicky normovaném verši, srov. v. 30). Promluvu v textu opisu lze celkově charakterizovat jako hovorovou, neformální, jazyková forma Tablicovy verze je stylisticky vyšší, a proto stylizovanější: srov. např. *tluči* (v. 7), *zdali giž co zmocněli?* (v. 17), v. 35–38 či 71–74, a též didaktičtější (viz v. 75–76, jež v opisu chybějí).

Zařazením čtyř různých typů svatebních příležitostných skladeb jednoho autora tak Tablic prokázal nejen Demianovy básnické kvality, ale též variabilnost a různorodost tohoto žánru. Z charakteru jeho ediční práce je patrné, že se je rozhodl zachytit a prezentovat ne (v intencích ústní lidové slovesnosti) pro přítomné posluchače, ale (s opět jasně estetizujícím a historicko-etnografickým cílem) pro budoucí čtenáře.

Druhá čtveřice Demianových příležitostných skladeb rozpadá se tematicky do dvou skupin: básní ke svátkům osobním, resp. k význačným svátkům kalendářním.

Obě Demianovy básně k jmeninám, totiž vojenského hejtmana Jána (Šaraboka) a tchána Michala (Mikovinyho) spojuje kromě typu příležitosti též rovněž jeden z tradičních postupů tohoto typu poezie, a to propojení s epistolárním stylem: jsou psány formou dopisu, v prvním případě adresovaném všem pánům kapitánům, hejtmanovým souputníkům, jakož i oslavenci, ve druhém otci manželky, jíž je podle vícero narážek v textu Juliana M(ikoviny), nevěsta Karla K(onráda), jímž věnoval Demian ke svatbě hned trojici básní, zařazenou rovněž do *Slovenských veršovců*. Mluvčím a gratulantem v první básni je nejmenovaný hejtmanův známý, který ve své básni nejprve oslavence představí jako světaznalého i života si užívajícího vojáka (jak dokládá výčet evropských zemí a měst, zejména italských), často však nenasyceného, a proto mu přeje především hojnost jídla a pití (srov. též novoroční přání témuž Jánů Šarabokovi věnované mu jeho kuchařkou). Totéž žádá ve druhé jmenované básni její autor, zeť oslavovaného Michala, tentokrát však pro sebe na hostině, kterou má jeho tchán při této příležitosti uspořádat. V první básni byla využita rétorická figura nedostatku prostoru pro popis oslavencových ctností (a zčásti též forma duchovní přimluvy), ve druhé tradiční figura skromnosti

---

³³⁴ Tablic, *Slovenští veršovci II*, pp. 65, resp. 63.

gratulanta, obě se však stanou předmětem satiry: skromný výčet „dobrých vlastností“ kapitánových (typických pro vykonavatele tohoto povolání) zcela zastíní výčet jeho oblíbených pokrmů včetně připomínky nepříliš estetických následků, které jejich pozření zaručeně vyvolá. Téže následky jsou připomenuty i ve druhé skladbě, tentokrát se však dostaví po požití toho mála, co postačí skromnému gratulantovi. V první gratulační básni tak Demian využívá především rozsáhlých a obsáhlých výčtů, cenných z pohledu geografického i etnografického, ve druhém zejména tradičních ustálených obrátů.

Michalský vinš testovi poslaný se dochoval též v opisu v dalším z konvolutů příležitostné poezie v Lyceální knihovně SAV v Bratislavě. V rukopisném textu (jehož titul – připsaný dodatečně jinou rukou – odhaluje totožnost jak oslavence, tak gratulanta a rovněž autora textu) je opět patrná značně rozkolísaná typografická norma (majuskule na začátku vybraných substantiv, přepis hlásek *c* a *č* spřežkou, s výjimkou písmen *y*, *ú* a *ů* neznačená kvantita, minimum interpunkce aj.) a též opisovačova nepozornost (srov. dvě chyby v textu a chybějící dvojverší 9–10). Po stránce ortografické a gramatické je silně slovakizován, viz mj. *mogeho* (v. 16), *bol* (v. 11), *bar* (v. 4), *krykom* (v. 13), *tri* (v. 20), *parom – koczarom* (v. 37–38) apod., ale též hungarizován: srov. označení skupiny hlásek [d'e] vedle *dje* (*budjem*, v. 35) skupinou písmen *gye* (*bugyem*, v. 22). Oproti tomu je Tablicova verze po stránce pravopisné, morfologické a slovtvorné sjednocena podle české kodifikace, podobně ve většině případů rozdílných slov (vesměs obdobného významu) se setkávají bohemismy a slovakismy, srov. např. spojku *gestli* u Tablice a ve stejném významu *gak* v opisu (v. 31), resp. výraz *winobránj* proti *obiracžky* (v. 18), byť některé slovakismy Tablic opět ponechal či vytvořil, např. *přichodjme* (v. 5), *přivčka* (v. 10)³³⁵, *kwákat* (v. 36)³³⁶ či *runí* (v. 28) s poznámkou pod čarou³³⁷. V básni věnované k jmeninám Jána Šaraboka je pak míra lexikální slovacity zachovaná Tablicem ještě vyšší, a to – vedle výrazů *smad* (v. 46), *sprawili ho* ve významu „učinili jej“ (v. 66), *wýsse* ve významu „více než“ (v. 7) díky výše zmiňovanému výčtu pokrmů, jenž tvoří jádro této gratulační básně.

Oblíbená slovenská jídla vypočítává též kuchařka Jána Šaraboka v novoroční gratulační básni, jedné z dvojice Demianových skladeb sepsaných při příležitosti dvou obecných svátků (ačkoli druhá, štědrovečerní je zároveň gratulací jisté vyvolené Evě k jmeninám). Také tento výčet, postavený tentokrát do protikladu k vybraným lahůdkám

³³⁵ Slovo *přjučka* označuje Jungmann za slovakismus a dokládá jej tímto výskytem ve *Slovenských veršovcích*. Jungmann, J.: *Slovník česko-německý. Díl III, P–R*. Praha 1990, p. 637.

³³⁶ *Kwákat* ve významu „koho za vlasy = krákat“ označuje rovněž Jungmann za slovakismus a dokládá jej opět z tohoto textu *Slovenských veršovců*, jakož i z blíže neurčeného díla Jána Kollára. Jungmann, J.: *Slovník, Díl II, K–O*, p. 235.

³³⁷ Tablic, *Slovenští veršovci II*, p. 77.

evropské kuchyně (záměrně jazykově komoleným), tvoří tematické jádro gratulace, v níž tentokrát Demian postupoval jiným, ale též tradičním způsobem v příležitostné poezii, nechaje osobě panské a světaznalé blahopřát ženu služebnou, domácího a sprostého původu. (Nejde však přitom o typickou skladbu na objednávku, jak je tomu v případě gratulační básně Institorisovy ke svátku Michala G., viz níže.) Vedle tohoto výčtu tradičně gratulantka vypočítává i choroby, jež se mají oslavenci vyhnout, a rovněž tradičně svá přání svěřuje a adresuje božské milosti a prozřetelnosti.

Rovněž tuto skladbu jsme zaznamenali v opise (vedle skladby o soudní při Píbera a Majtániho a o zlaté žile pana Libertiniho) v konvolutu básní příležitostného i nepříležitostného charakteru uloženém v Lyceální knihovně SAV v Bratislavě. Rukopis s týmiž typografickými charakteristickými rysy jako všechny výše srovnávané (minimum interpunkce a kvantit, majuskule u substantiv, kolísání přepisu hlásek [i, í], nesjednocený přepis předložek *s*, *z*) je jazykově opět výrazně slovenštější než Tablicova tištěná verze, kromě již tradiční hláskoslovné a morfologické roviny (srov. důsledné *r* za *ř*, deklinační a konjugační koncovky, ale rovněž důsledně *ge* oproti Tablicovu *gest*, viz v. 6 a 29) též s vyšší mírou pravidelnosti a paradigmaticnosti i ve slovtvorbě a lexiku, např. *wdačný* (v. 11), *klange* (v. 22), *pogeda* (v. 33), *cestenice* (v. 38), ale *pěkně* (v. 27); srov. však v Tablicově tisku *hádám* ve významu „doufám“ (v. 11) či opět *gako* ve významu „jak“ (v. 40). Tablicův přepis cizích slov (názvů pokrmů, ale i jiných) oproti opisu více udomácňuje a posiluje tak komický účinek básně (srov. *raǵú a ssj* v rýmové dvojici s *dussi*, v. 29) i její srozumitelnost.

Bezprostředně po této básni následuje v Tablicových *Slovenských veršovcích* pravděpodobně rovněž Demianova skladba bez titulu, v níž promlouvající subjekt zároveň rozjímá o Štědrém dni (v úvodní dvouveršové gnomicko-frazeologické sentenci) a zároveň se vyznává ze své lásky ke slečně Evě z Kostolan, kam míří s gratulací k jejímu svátku, v naději na vydatnou hostinu a na zisk její přízně. Synkretická báseň příležitostná, lyricko-reflektivní, milostná i satirická (její opis jsme nezaznamenali) uzavírá Tablicovu edici Demianových skladeb (s výjimkou již pojednané latinské *Merendy*) opět jistým sjednocujícím a vyvažujícím principem, shrnujíc všechny tematické okruhy i funkční zacílení všech ve *Slovenských veršovcích* prezentovaných básní Jána Demiana.

4. Michal Institoris Mošovský

Autor a dílo, textologická východiska

Třetím básníkem, jehož verše zařadil Tablic do druhého svazku *Slovenských veršovců*, byl pravděpodobně Michal Institoris Mošovský (1733–1803), jedna z nejvšestrannějších, nejváženějších, ale též nejspornějších osobností slovenských evangelíků ve 2. polovině 18. století. (Naposledy mu obsáhlý medailon věnovala Eva Kowalská.)³³⁸ Tento kněz, učitel, kazatel, překladatel, editor (mj. připravil k vydání Tranovského *Citharu Sanctorum* z r. 1787, v níž vyšly tři písně přeložené Institorisem z duchovní poezie CH. F. Gellerta³³⁹, ale též žalmická parafráze Jána Chrastiny), autor několika teologických spisů, publikovaných mj. v Praze a určených českým evangelíkům a sběratel knih byl podle Tablice rovněž „*šťastný latinských, vherských y slowenských wersů skladatel*.“³⁴⁰ Společně s Augustinem Doležalem tvoří v Tablicově výboru dvojici autorů vykonávajících kněžské povolání (v případě Institorisově bezmála 50 let), zároveň však též literárně činných, a to v oblasti nejen duchovní, ale též světské poezie, ačkoli skladby tohoto typu neregistruje prakticky žádná z literárněhistorických syntéz či monografií věnovaných slovenskému evangelickému písemnictví: J. M. Hurban ve *Slovensku a jeho živote literárnom* se jeho literární činnosti prakticky nevěnuje³⁴¹, J. B. Čapek a J. Ďurovič podrobně informují o jeho ediční činnosti a náboženské produkci (u Institorisovy duchovní písně *Nejvyššího správce světa* zařazené do nového evangelického zpěvníku z r. 1842 však Čapek rovněž připojuje poetologické konstatování a hypotézu, neboť tato „*pěje chválu boží daleko dokonalejším přízvuchným rytmem než tomu je v starších písních Institorisových; patrně tu působily časové plodné vlivy Dobrovského, Puchmajerovy a Leškovy*.“³⁴²), moderní literární historikové slovenského a českého písemnictví (J. Vlček, S. Šmatlák ad.) se soustřeďují na interpretaci dvou Institorisových příležitostných kázání *Strom bez kořene a čepice bez hlavy. To jest: Nešťastný stav krajiny bez krále, a města bez vrchnosti* (Bratislava 1793), resp. *Od Boha zlomená pýcha našich i*

³³⁸ Kowalská, E.: *Michal Institoris Mošovský a jeho miesto v evanjelickej a. v. komunitě v 18. storočí (Pokus o portrét osobnosti)*. In: *Evanjelickej a. v. spoločnosti v 18. storočí*. Bratislava 2001, pp. 141–165 (Zde i nejnovější souhrnný odkaz na sekundární literaturu.)

³³⁹ Více viz Čapek, J. B.: *Československá literatura toleranční I*. Praha 1933, p. 284 a Ďurovič, J.: *Evanjelickej literatúra do tolerancie*. Martin 1940, p. 245.

³⁴⁰ Tablic, B.: *Paměti... Díl III*. Vacov 1809, p. 60.

³⁴¹ Hurban, J. M.: *Slovensko a jeho život literárny*. Bratislava 1972, pp. 106–108 aj.

³⁴² Čapek, J. B.: *Československá literatura toleranční I*. Praha 1933, pp. 284–285.

božích nepřátelů (Bratislava 1799) odsuzujících soudobé francouzské revoluční hnutí, za něž tito odsuzují Institorise ke konzervativismu a reakcionismu.³⁴³

Institorisovo autorství dvou příležitostných básní v Tablicově edici je totiž sporné. Jakkoli je signalizují iniciály v Tablicem vytvořených titulech a poznámky pod čarou téhož, ani *Epištolu urozenému panu Antonínovi Filipimu, když s ur[ozenou] pannou Klarou Jánovou do stavu manželského vstupoval l[éta] P[áně] 1781 dne 12. června psaná od M. I. M.*, ani *Epištolu vysoce urozenému panu Michalovi G**ovi na den jména jeho psaná jménem Jiřího Patakého prešporského zámečníka od M. I. M.* neuvádí pod Institorisovým jménem žádný bibliografický pramen, tj. ani sám Tablic v předmluvě ke *Slovenským veršovcům* (viz edice), ani týž ve výčtu Institorisových děl v *Pamětech*³⁴⁴, ani Šafařík v *Geschichte der slawischen Sprache und Literatur* (připomínaje pouze, že „napísal 10 diel v slovanskej reči“³⁴⁵), ani Jungmann v *Historii literatury české*³⁴⁶, ani Riznerova *BSP*³⁴⁷, ani Tobolkův *Knihopis*³⁴⁸, byť první z těchto básní vyšla rovněž jako samostatný tisk. Jan Vilikovský ve studii věnované nálezů tzv. *Mikulášského sborníku* (viz níže), potažmo Tablicovým edičním úpravám textů ve *Slovenských veršovcích*³⁴⁹ a rovněž Rudo Brtáň ve studii o počátcích české a slovenské světské poezie³⁵⁰ uvažují o možném přisouzení obou textů Jánů Demianovi: Vilikovský tak usuzuje podle přípisů v opisu (žádný z přípisů však necituje a opisy nelokalizuje), Brtáň první jmenovanou (svatební) báseň vřazuje k dílům Jána Demiana s konstatováním, že je to „*báseň pripisovaná inokedy aj M. Institorisovi Mošovskému*“³⁵¹. To by bylo možné ať vzhledem k jejich zařazení ve *Slovenských veršovcích* bezprostředně za Demianovy *Kratochvíle*, ať vzhledem k jejich žánrové, stylistické i jazykové příbuznosti s Demianovými básněmi (viz jinde). V monografii o Tablicovi však týž literární historik již o Institorisově autorství nepochybuje, ač nepřesvědčivě, neboť tvrdí: „*Otázka už neostáva otvorenou, lebo sú isté náznaky, najmä v Epištole druhej by mohlo ísť len o Michala Institorisa Mošovského, zručného a vtipného*

³⁴³ Zajímavé je přitom též genologické zařazení obou textů: Srov. Vlček, J.: *Dějiny české literatury 2*. Praha 1960, pp. 244–246 (kázání označuje za „spisky“) či Šmatlák, S.: *Dejiny slovenskej literatury II*. Bratislava 1999, p. 13 (zde jsou kázání nazvána „pamflety“).

³⁴⁴ Tamtéž, pp. 56–59.

³⁴⁵ Šafařík, P., J.: *Dejiny slovanského jazyka a literatury všetkých nárečí. (Spisy Pavla Jozefa Šafárika. Zv. I)*. Košice, 1992, p. 235.

³⁴⁶ Jungmann, J.: *Historie literatury české*. Praha 1849, p. 571.

³⁴⁷ Rizner, E. V.: *Bibliografía slovenského písomníctva na spôsob slovníka od najstarších čias do konca r. 1900. Diel druhý: G–K*. Turč. Sv. Martin 1931, pp. 222–224 a Mišianik, J.: *Bibliografía slovenského písomníctva do konca XIX. stor. (Doplňky k Riznerovej bibliografii, zv. I–VI)*. Martin, 1946, pp. 95–96.

³⁴⁸ *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století. Díl II. Tisky z l. 1501–1800. Část III*. Redigoval dr. Zdeněk Tobolka. Praha 1946, pp. 442–444.

³⁴⁹ Vilikovský, J.: *Tři nejstarší slovenské zbojnické písně*. Bratislava IX, 1935, pp. 550–573.

³⁵⁰ Brtáň, R.: *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatury*. Bratislava 1970, pp. 99–126

³⁵¹ Tamtéž, p. 118.

veršovca.³⁵². Otázka autorství zůstává tedy otevřena: pokud odmítneme Tablicova tvrzení v poznámkách pod čarou jako neprokázané (nepotvrzuje jej ostatně ani ve svých jiných literárněhistorických textech), jedinou možností pro vyslovení hypotézy o atribuci je interpretace obou textů a jejich srovnání s Demianovými skladbami (i tak však budeme moci pouze konstatovat, zdali jejich autorem byl či nebyl Demian, ne Institoris).

Epištoly

Obě skladby jsou básněmi příležitostnými a primárně gratulačními, spojuje je rovněž jak název, tak forma dopisu adresovaného novomanželům, resp. oslavenci, v prvním případě je adresa zformována do úvodního desetiverší a část signování do závěrečného dvojverší, ve druhém je zveršována již jen adresa. Ve svatební básni je její autor zároveň subjektem promlouvajícím k novomanželům: jeho promluva je zčásti stylizována jako soudní řeč, nejprve obviňující a poté obhajující ženicha (povoláním advokáta) za „vysouzení“ dcery otci, u něhož byl praktikantem (srov. právnické termíny použité v textu, z nichž část Tablic vysvětlil v poznámce pod čarou, ne však všechny, srov. *wyalegowali*, *succumbowali*, *perennialiter*, které zřejmě považoval za běžné). Rétorické stylizace právnické je zde tedy využito zástupně, alegoricky aktualizací, v relaci s konkrétními osobami, na rozdíl např. od Demianovy skladby o při Pibera s Majthánim, kde je tento styl dán přímo předmětem (tato báseň však pochopitelně nepatří k příležitostným gratulačním). V druhé části básně se mluvčí obrací k oběma novomanželům s obsáhlou gratulací se zřetelným didaktickým akcentem a apelativní funkcí, gratulací, která je zároveň modlitbou za požehnání sňatku a rodiny. Opakované vyprošování božího zachování, pomoci a požehnání, ale též didaktické výzvy (srov. v. 85–86: *Ale bud'te lásce celé, / Gedna dusse w gednom těle.*) odpovídají spíše promluvě osoby duchovního stavu než světského (panského). Rovněž zde chybí (snad s výjimkou přirovnání ženicha k chycenému a uvázanému ptáku) satirický rozměr, jinak typický pro všechny Demianovy skladby. Celkově lze tedy v případě této skladby usuzovat pro její celkový charakter a vyznění spíše na autorství Institorisovo.

Báseň ke svátku Michala G–ošovi (jeho příjmení nebylo doposud určeno) je psána rovněž formou dopisu, poslední dvojverší úvodní adresy a rovněž Tablicova poznámka pod

---

³⁵² Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava 1974, p. 134.

čarou však naznačují jiný typ autorsko-subjektového rozložení v textu básně: autor této skladby není zároveň jejím subjektem (neboť báseň byla sepsána na objednávku), je sice anonymně zmíněn v úvodu jako spoluautor (s typickou figurou skromnosti: je jím „*poetár ledagaký*“ /v. 8/), subjektem (mluvčím a druhým spoluautorem, jakkoli netvůřčím) však tento učinil objednavatele básně, zámečnicka Jiřího Patakého (srov. výše interpretovanou Demianem sepsanou gratulaci Jánů Šarabokovi pronesenou jeho kuchařkou). Charakteru, původu a zaměstnání této postavy je pak podřízena i jeho promluva, jazykově i obrazně jednoduchá, prostá, podobně jako Šarabokova kuchařka tematizující své vlastní podřízené postavení, povolání – špinavá tvář, přání zdraví ze železa a z „*fain*“ oceli (v. 46), úderných projevů, vždy plných a dobře zamčených pokladen, jeho ženě pak „*zahartovánj*“ kostí (v. 46 s vysvětlivkou Tablicovou³⁵³) a „*wypalerovánj*“ síly (v. 43) apod. – a rovněž protiklad „domáci“ versus „cizi“, zastoupený tentokrát cizojazyčnými – a přirozeně též zkomolenými – komplimenty neboli *korssamery* (v. 32, opět s připojeným objasněním Tablicovým)³⁵⁴, proti nimž staví zámečnick Pataký své vlastní nepřikrášlené, ale zato upřímné blahopřání. Čtrnáct veršů připojených za gratulaci je předznamenáno a rovněž okomentováno v úvodní Tablicově poznámce pod čarou – výchovný žert, který si tímto autor ztropil z gratulanta, když ten musel svými ústy tlumočit přání své ženy o napomenutí a případně i potrestání za hřích opilství, jehož se dopouští – může být v intenci i kompetenci jeho starostlivého duchovní pastýře: ostří satiry (vlastní Demianovi) tu opět otupil didaktický rozměr, bližší projevu kněze (Institorise) než zemana (Demiana).

Svatební báseň věnovaná Antonu Filipimu a Kláře Jánové nám umožňuje jediné úplné textové srovnání: dochovala se v autografu opatřeném povolením k tisku datovaným 4. června 1781 a vydaným cenzorem Michalem Hübnerem (Lyceální knihovna SAV, konvolut textů pod sign. V. teol. 6661, přív. 81³⁵⁵) a vyšla samostatně tiskem v Bratislavě v r. 1781 (zachovalo se několik exemplářů³⁵⁶, *BSP* ani *Knihopis* ji však neevidují). Částečné srovnání s tiskem provedl již Jan Vilikovský: ve zmiňované studii snaží se (vedle analýzy zbojnických písní v Tablicově edici a tzv. *Mikulášském sborníku*) prokázat, že Tablic v případě písní o Surovcovi a Jánošíkovi i této básně „*Tablic neuveřejnil původních skladeb, nýbrž jen své „vzdělání jich“*³⁵⁷. Zaznamenává (a cituje v transkribované podobě) vynechané čtyřverší (mezi v. 10 a 11) signalizující epistolární charakter básně (titul

³⁵³ Tablic, *Slovenští veršovci II*, p. 90.

³⁵⁴ Rovněž objasněno Tablicovou poznámkou pod čarou (tamtéž, p. 89), ne tak výraz *windmachery* ve v. 31 (tamtéž). Ani jeden historické slovníky neevidují.

³⁵⁵ Brtáň má chybný odkaz, viz Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Bratislava 1974, pp. 131–132.

³⁵⁶ Tamtéž. Jiný opis eviduje Vilikovský v citované studii.

³⁵⁷ Vilikovský, J.: *Tři nejstarší slovenské zbojnické písně*. Bratislava IX, 1935, p. 556.

Episstola ji dal až Tablic) a přesun dvojverší mezi verši 94–95 za verš 86, „kam se i smyslem lépe hodí,“ jak soudí Vilikovský³⁵⁸. Dále zmiňuje několik příkladů Tablicových zásahů morfologických, lexikálních a syntaktických a „zajímavou změnu“³⁵⁹ rýmové dvojice ve verších 15–16 z důvodů poetologických. Konstatuje menší počet Tablicových zásahů do textu než v případě zbojnických písní, zdůvodňuje to textologicky, resp. psychologickou hypotézou: „ostatně zde byl jeho předlohou tisk a v pronikavějších změnách mu bránila snad i pieta k autorovi, za nějž považuje M. Institorise Mošovského (v rukopisech bývá však uváděn Demian)“³⁶⁰.

Při srovnání Tablicovy tištěné verze s autografem a původním tiskem je zapotřebí upozornit na tři podstatné rozdíly kompoziční, a sice

- 1) rozdílné umístění desetiverší s adresou: Tablic jej zařazuje na začátek básně (podobně je tomu v autografu), v původním tisku jsou však umístěny na konec. Postpozice adresy v původním tisku (umístěné navíc samostatně) posiluje její funkci a epistolární ráz básně. Předsunutí adresy a bezprostřední návaznost vlastního textu gratulace vyhovují více estetické funkci textu.
- 2) rozdílné grafické členění skladby: v autografu i původním tisku je vlastní text (bez adresy a závěrečné datace) rozčleněn do 11 nestejně dlouhých strof (v rozsahu 6–11 veršů), jejichž hranice oddělují i rýmové dvojice (viz verše 31–32) a podléhají obsahovému členění. V Tablicově verzi odpovídá jednomu řádku jeden verš a tím text naplňuje jeden z formálních prvků básně (včetně naplnění očekávání recipienta).
- 3) rozdílný slovosled na závěr textu: Tablic oproti původnímu tisku mění pořádek slov v explicitu, přiřazuje k sobě veršovou dvojici, dataci, lokaci a signování řadí až za ni. V autografu i původním tisku odpovídá prostorové rozložení explicitu závěru dopisu (včetně odsazení a zarovnání). Tablic tak opět text estetizuje.

K těmto třem úpravám přiřadíme ještě zrušení zvýraznění jmen psaných v původním tisku majuskulemi, jež je rovněž znakem epistolárního stylu běžným v diplomatických textech. (V autografu jsou tato jména, ale též všechny právnické výrazy podtrženy, vybrané z nich navíc podtrženy červeně.)

Texty autografu a původního tisku jsou po stránce jazykové prakticky totožné – včetně např. interpunkce –, s výjimkou několika málo případů rozdílných kvantit, majuskulí,

---

³⁵⁸ Tamtéž.

³⁵⁹ Tamtéž.

³⁶⁰ Vilikovský, J.: *Tři nejstarší slovenské zbojnické písně*. Bratislava IX, 1935, p. 557.

předpon *s-* a *z-*, hláskosloví (*merkugte – měrkũgte*, v. 83) tvarosloví (*Prjtelkyna – Prjtelkyně* ve v. 73, *winsuĝu – winsuĝem* ve v. 97) a oprav chyb (*wělj – welj* ve v. 66 či *nesnáz – nesnáz* ve v. 93). Lexikální rozdíl *Pannu – dceru* ve v. 16 nasvědčuje tomu, že Tablic (srov. *dceru* tamtéž) vycházel z verze tištěné.

Necelých 160 úprav, které oproti znění autografu i původního tisku provedl Tablic, zasahuje opět z větší části psaní velkých písmen (Tablic je – žel ne zcela důsledně a tedy jednotně – ruší jak u substantiv, tak i – coby další z průvodních znaků dopisu – u osobního zájmena *vy* a přivlastňovacího *váš*), interpunkci (tentokrát však ne příliš systematicky) a hranice slov (včetně odstranění divisů u výrazů *Mlado–Ženjch* ve v. 3, *Nowo-Manželé* ve v. 63 či *Mladé-Newěstě* ve v. 8). Ze zhruba 20 zásahů do kvantity (týkají se výhradně vokálů *a/á* a *i/i*) je důsledná změna *Pán* na *Pan*, část z nich se týká přepisu cizích slov, která Tablic ve většině případů (ne však důsledně) oproti původnímu tisku výrazně udomácňuje, resp. podřizuje úzu bratrského pravopisu: viz např. úpravy *Aduocata* na *Adwokáta* (v. 37), *Practica* na *praktyka* (v. 23), *Principalowi* na *pryncypalowi* (v. 26); podobně činí i u přepisu jmen a příjmení: *Clare* na *Kláře* (v. 9), *Phillipimu* na *Filipimu* (v. 4) aj., někde však jednotný úzus rozkolísává, viz *allegata* (v. 38) a *wyalegowati* (v. 49). Ke čtveřici gramatických úprav, jež cituje Vilikovský, přidejme odstranění slovacikálního zájmena *také* (nahrazeno výrazem *takowé*, v. 87), příčinné spojky *nebo* (upraveno na *neb*, v. 36) a tvarové shody ve spojení *tý pak drahé acquisita/adquissita* (změněno na *ta pak drahá aquissita*, v. 99) a výčet Tablicových úprav je téměř vyčerpán. Zbývá připomenout dvojí upřednostnění jmenného tvaru přičestí (*žiwi* /v. 82/ a *wděčen* /v. 34/) a tři úpravy zájmen: *wassemu* na *swému* (v. 26) podle syntaktických pravidel, *který* na *kterýžto* a *swoge* na *swá* (v. 38), jež patrně znovu motivovala snaha o pozdvižení stylistické (ale i jazykové) úrovně textu.

V obou analyzovaných textech zachoval však Tablic znovu vícero slovakismů, ať už lexikálních a bez vysvětlení – ve svatební básni jsou to mj. slova *odprawotili*³⁶¹ (v. 28) či *zaputnaného*³⁶² (v. 61), v gratulaci k jmeninám pak např. *zprawil* (ve významu „vytvořil“ /v. 6/) nebo *piwnice* (v. 59) , či dvou dvojtvarů tvaroslovných a slovtvorných ve druhé básni: *grobianstwo (stwj)* (v. 21), resp. *nohami (ma)* (v. 24; srov. též zde zachované zájmeno *taká* ve v. 10).

³⁶¹ Srov. Jungmann, J.: *Slovník česko-německý. Díl III. P–R*. Praha 1990, p. 447.

³⁶² Jungmann eviduje jako slovacikum a dokládá je z tohoto místa *Slovenských* veršovců, resp. z Tablicových *Poezií*. Jungmann, J.: *Slovník, Díl V, W–Ž*, p. 533.

Vydáním dvou příležitostných skladeb, jež vyšly pravděpodobně z pera Michala Institorise Mošovského, připojil Tablic k Demianovým básním další dva typy a doklady rozkvětu, mnohotvárnosti a životnosti příležitostné poezie na Slovensku na konci 18. století. Nabídl možnost jejich konfrontace a posílil jejich slovesně-uměleckou stránku, jak to vyplývá ze srovnání autografu, původního tisku a Tablicovy edice svatební básně Antonu Filipimu a Kláře Jánové. Přiznáme-li pak oběma básním Institorisovo autorství, představil jimi Tablic též jeden z rozměrů jeho tvorby, jinak bohaté na díla teologická, homiletická a hymnologická, v zásadě však duchovního charakteru a poslání. „*Vměl časem y wtipně žertowati*“, píše Tablic o Institorisovi v *Pamětech*³⁶³ – a tyto skladby jsou snad toho i důkazem.

5. Augustin Doležal

Básník, tvorba, kontext

Druhý z dvojice autorů duchovního stavu a povolání, jehož básnické dílo světské povahy se rozhodl Tablic publikovat ve *Slovenských veršovcích*, je bezesporu nejznámější ze všech tvůrců slovenské poezie konce 18. století zařazených do tohoto výboru. Jméno Augustina Doležala (1737–1802), skalického rodáka, nepsalského rektora, dlouholetého hybského a poté až do smrti sučanského evangelického kněze, figuruje ve všech novodobých a moderních literárněhistorických pracích syntetizujících dějiny slovenské literatury či monografiích věnovaných počáteční fázi slovenského obrozeneckého písemnictví, zejména pak jeho básnickou tvorbu v českém jazyce (viz práce Šafaříkovu³⁶⁴ či Jungmannovu³⁶⁵, nenalezneme jej však v Hurbanově *Slovensku a jeho životě literárním*); v kapitolách z dějin slovenské literatury je uváděn i v některých historiích literatury české³⁶⁶.

Všichni literární historikové znají a uvádějí Augustina Doležala vždy v souvislosti s nejrozsáhlejším veršovaným dílem slovenské provenience 2. poloviny 18. století, kterým je jeho *Pamětná celému světu Tragoedia, anebožto Veršovné vypsání žalostného prvních*

³⁶³ Tablic, B.: *Paměti... Díl III*. Vacov 1809, p. 62.

³⁶⁴ Šafařík, P. J.: *Dějiny slovanského jazyka a literatury všech nářečí*. (Spisy Pavla Jozefa Šafárika. Zv. 1). Košice, 1992, p. 235;

³⁶⁵ Jungmann, J.: *Historie literatury české*. Praha 1849, p. 547.

³⁶⁶ Srov. mj. Vlček, J.: *Dějiny české literatury 2*. Praha 1960, pp. 236–239.

rodičů pádu... vydaná v Uherské Skalici v r. 1791. Tato báseň (jež se dočkala již dvou monografických výkladů³⁶⁷, nikoli však moderní edice) zaujímá zvláštní místo v dějinách slovenského písemnictví, ať svým rozměrem filozofickým, ať vlastním (čítá 400 stran); její forma dala vzniknout dobovým literárněteoretickým ohlasům³⁶⁸, její předmluva pak moderním (a neustávajícím) literárněhistorickým reflexím³⁶⁹; autorovi samému pak bylo věnováno vícero samostatných studií či kapitol, vedle Tablice též mj. R. Brtáň, Š. Krčméry či S. Šmatlák³⁷⁰.

Jen v posledně jmenovaných pracích (a rovněž v akademických DSL) dali jejich autoři prostor též další Doležalově básnické tvorbě, a to poezii příležitostné, z níž se však většina zachovala pouze v rukopisech, a proto zůstala stranou jejich zájmu. Ten věnují jediné básni: „*Z vlastního skladatele rukopisu*“³⁷¹ byla podle Tablicova tvrzení vytištěna jediná doposud známá publikovaná Doležalova příležitostná skladba, kterou vydal Tablic ve druhém svazku *Slovenských veršovců* pod titulem *Veselost rolí boží hybské pod rakouským skřivánkem* a s podtitulem *Zpěv při příležitosti vydané od císaře Jozefa II. tolerancí [léta] P[áně] 1781 složený od Augustýna Doležala*.

V bibliografiích dobových i moderních je otázka úplnosti výčtu Doležalových děl opět složitá: Jungmann v *Historii literatury české*³⁷² uvádí obě výše jmenované skladby, Tobolkův *Knihopis* však jen *Pamětnou celému světu Tragoedii (Knihopis 2053)*. Rovněž obě skladby jsou uvedeny v Riznerově *BPS*³⁷³; v dodatcích k ní pak Ján Mišianik doplňuje Doležalovo tištěné dílo „*Hystorya o kněžském panictwj. S. l. [V Ban. Bystrici] 1790. 8°*“³⁷⁴ a pět opisů Doležalových příležitostných básní nalezených a uložených „*podľa*

---

³⁶⁷ Čapek, J. B.: *Augustin Doležal a jeho Tragoedia*. Bratislava 1931; Fordinálková, E.: *Stretnutie so starším pánom alebo Tragédia Augustína Doležala*. Martin 1993

³⁶⁸ Srov. recenzi Štěpána Lešky uveřejněnou v *Novi ecclesiastico-scholastici Annales*. vol. II, trim. II, 1794, pp. 115–124. Její slovenský překlad byl publikován též v *Antológii literárnovedných textov obdobia národného obrozenia*. Bratislava 1981, pp. 35–39 a v antologii *Kritika v slovenskom národnom obrození (1780–1817)*. Bratislava 1990, pp. 199–203.

³⁶⁹ Viz mj. studii Hamada, M.: *Od baroka ku klasicizmu*. In: *Zrod novodobej slovenskej kultúry*. Bratislava 1995, pp. 197–200 aj.; či nejnověji Vojtech, M.: *Predhovor k Doležalovej Tragoedii v kontexte literárnoteoretického myslenia medzi barokom a klasicizmom*. In: *Literatúra, literárna historia a medziliterárnosť*. Bratislava 2004, pp. 8–17.

³⁷⁰ Tablic, B.: *Paměti III*, Vacov 1809, pp. 50–54; Brtáň, R.: *Životopis Augustína Doležala*. In: *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatury*. Bratislava 1970, p. 239–267 (zde i odkazy na starší sekundární literaturu); Krčméry, Š.: *Dejiny literatury slovenskej* (ed. J. Števček a E. Nemsilová). Bratislava 1976, pp. 258–264; Šmatlák, S.: *Dejiny slovenskej literatury I*. Bratislava 1997, pp. 337–340.

³⁷¹ Tablic, *Slovenští veršovci II*, f. A⁴r.

³⁷² Viz pozn. 2.

³⁷³ Rizner, L. V.: *Bibliografía písomníctva slovenského na spôsob slovníka od najstarších čias do konca r. 1900. Diel prvý: A–F*. Turč. Sv. Martin 1929, p. 334.

³⁷⁴ Mišianik, J.: *Bibliografía písomníctva slovenského do konca XIX. stor. (Doplňky k Riznerovej bibliografii, zv. I.–VI)*. Martin, 1946, p. 63.

Húsku v M[ad'arském]N[árodním]M[uzeu]“³⁷⁵. Opisy i tři autografy dalších příležitostných skladeb Doležalových (jakož i výčet jeho i anonymních, jen pravděpodobně Doležalových prací publikovaných ve *Starých novinách literního umění*), přidává pak (s dosti nepřehlednými odkazy) Rudo Brtáň v *Životopise Augustína Doležala*³⁷⁶: jde povětšinou o verše valedikční, výjimečně též svatební. Jedinou z nich, pohřební báseň složenou Doležalem při příležitosti úmrtí Marie Chovanové v Hybích v r. 1778, objevil v jiném opisu (v ALU SNK v Martině pod č. 195) a posléze publikoval Ján Vilikovský³⁷⁷ (pod stejným titulem *In exequiis Mariae Chovan Anno 1778 dixit Augustinus Doleschal V. D. M.* a s tímž odkazem k pramenu eviduje ji Ján V. Ormis v dalších dodatcích k *BPS*³⁷⁸). Z těchto údajů (i z vlastního průzkumu v archivech a knihovnách bratislavských, martinských a budapešťských) tedy lze předpokládat, že *Pamětná celému světu Tragoedia* je jediným tiskem vyšlým za života Doležalova (a pravděpodobně jím též připraveným do tisku), *Veselost rolí boží hybské...* pak jedinou tištěnou příležitostnou skladbou Doležalovou, která však vyšla v Tablicově edici až po smrti Doležalově a jejíž autograf se nedochoval. Z důvodů nedostupnosti či nedohledatelnosti výše zmíněných opisů Doležalových básní jsme se proto rozhodli, že jazyková srovnání, která by alespoň naznačila možné typy Tablicových úprav v básni *Veselost rolí boží hybské...*, provedeme tentokrát s tiskem *Pamětné celému světu Tragoedie*, resp. s valedikční básní ku pohřbu Marie Chovanové v přepise J. Vilikovského.

Veselost rolí boží hybské nad rakouským skřivánkem

Jedna z mála nevaledikčních skladeb Doležalových, báseň sepsaná při příležitosti vydání tolerančního patentu Josefem II., upoutala pozornost slovenských literárních historiků povětšinou právě a jen v souvislosti s touto příležitostí: tak byla interpretována (s připomínkou využití alegorického postupu) Jánem Ďurovičem v jeho opusu *Evanjelická literatúry do tolerancie* („*Pod škovránkom rozumel tu panovníka zvestujúceho jar, ale aj celý jeho rod, ba vo svojej devotnosti, týmto tolerančným spisovateľom takej vlastnej, videl aj v erbe rodiny habsburskej miesto orlov škovránky [...] So svojho pravoverného*

³⁷⁵ Tamtéž, blíže neurčeno.

³⁷⁶ Brtáň, R., c. d., pozn. 47–49, 52, 58. Slib daný v poznámce č. 65 na závěr studie („*Štúdiu o A. Doležalovi a jeho korešpondencii (z Necpál aj s profesorom Willom v Altdorfe) a o poézii Doležalovej uvverejním osobitne.*“) její autor žel nedodržel.

³⁷⁷ Bratislava VIII, 1934, pp. 396–399.

³⁷⁸ Ormis, J. V.: *Doplňky a opravy k Riznerovej bibliografii*. Martin 1972, p. 40.

stanoviska a vlasteneckého pohľadu díva sa aj na Bielu horu a ľutuje pád evanjelictva, čo pripisuje povstaniu³⁷⁹); tak byla uvedena a (poměrně ideologicky) zhodnocena v Milanem Pišútem v syntéze obrozenské literatury v akademických dějinách slovenské literatury, srov. jeho slova: „*Po štúdiách pôsobil ako rektor školy v Necpaloch a od r. 1767 ako farár v Hybiach v Liptove. Tu z radosti nad tolerančným patentom napísal roku 1781 oslavnú veršovanú skladbu Veselosť roli Boží Hybské pod rakouským skřivánkem, v ktorej oslávil nielen Jozefa II., ale i celý habsburský rod. Priľahko odpustil utrpenia, ktoré tento panovnícky rod spôsobil českému národu po Bielej hore a protestantizmu vôbec v časoch protireformácie. No radosť z tolerančného patentu bola oprávnená.*“³⁸⁰; tak ji Stanislav Šmatlák ve své syntéze slovenského písennictví uvedl již se zřetelom k vývojovým tendencím slovenské literatury a society coby jeden z „*emocionálnych výlevov ‚vd’ačnosti‘ panovníckemu domu rakúskemu za jeho reformy*“ slovenských evangelických básníků, jejichž literární tvorba přechází od těchto „*k novému systému kultúrnej práce už nie s obranným, ale pozitívnym zameraním*“.³⁸¹ Většího a především zevrubnějšího interpretačního zhodnocení se jí tedy zatím nedostalo.

Báseň o rozsahu 154 sdruženě rýmovaných alexandrinů zahajuje po vzoru antických či klasicistních ód dvojí figura: je jí vzývání, či téměř rozkaz daný Múzám, aby přerušily své mlčení a zazpívaly ústy básníka oslavné verše; a skromnost pěvcova, chtějícího se pouze přiblížit k Parnasu; oslovení posluchačů v úvodním verši signalizuje, že tyto verše přednášel jejich autor v kostele během kázání, a to kázání slavnostního, jež shromáždilo zástupce vyšších stavů. Právě jim je určena tato skladba a autor počítá s jejich povědomím v otázkách literárního umění a vzděláním vůbec (naproti tomu např. ve valedikční básni na pohřbu Marie Chovanové oslovuje zemany i poddané „*losu všelikého, stavu, povolání*“). I proto je skladba postavena na – sice jednoduchém a objasněném, přesto však jedinečném – obrazném, alegorickém základu ptáků-skřivánek symbolizujících rod Habsburků. Zástupnost obrazu (ať florálního, zoomorfního, figurálního či duchovního charakteru) je navíc jedním ze základních postupů při vzniku erbu coby důkazu urozenosti a starobylosti šlechtického rodu. Popis erbu Habsburků děje se podle pravidel heraldiky (srov. mj. termín „*pole*“ užitý ve v. 11) a rovněž jeho usouvztažnění s daným rodem: „*nátura*“ skřivánka – zvěstovatele a oslavovatele jara, úrody a Boha – je vztažena k „*pamětným věcem*“ vykonaným Habsburky od doby jejich nástupu na císařský trůn až k

³⁷⁹ Ďurovič, J.: *Evanjelická literatúra do tolerancie*. Martin 1940, p. 307.

³⁸⁰ *Literatúra národného obrodzenia. Dejiny slovenskej literatúry II*. Bratislava 1960, p. 60.

³⁸¹ Šmatlák, S., c. d., p. 319.

vládě Marie Terezie (obrazným pojítkem mezi tímto zástupcem ptačí říše a světa lidí je směr jeho letu vzhůru – a rovněž i výstup Habsburků do panovnických výšin). Historickou faktografií – protkanou obrazy spíše tradičními (srov. přirovnání Marie Terezie k proutku ve v. 50) – střídá, resp. doplňuje v druhé třetině básně ideový rozměr – pozornost se soustřeďuje na „*zpěv svobody víry*“ Habsburků, tj. na pokusy o legalizaci evangelické církve, ať v Čechách, nebo i v Uhrách: proto je kromě popisu událostí připojen též jejich výklad (viz v. 67–76). Po této historiografické pasáži vrací se pozornost opět k Marii Terezii a erbu Habsburků – pětice jejich synů představuje onu pětičlennou skřivánku v heraldickém znaku rodu. Skřivánčí „*natura*“ na počátku popsána (přirovnáním k andělu, zdůrazněním jeho schopností letce a pěvce, které mu dávají možnost být sledovatelem úrody na zemi a chvalitelem Boha, též s využitím etymologie jeho jména) je beze zbytku přenesena na Josefa II., vydavšího toleranční patent, který zpívá o svobodě vyznání, shlíží na své poddané a sleduje jejich šťastný, ctnostný a bohabojný život. Závěrečná třetina básně je věnována výzvám adresovaným nejen křesťanům (k radosti a oslavě svého panovníka), ale obrací se dále k Ježíši s prosbou o záchranu nesvobodných národů před Turky, ke krajině (aby rodila), k přírodě (aby se radovala), na závěr pak k Bohu s modlitbou za upevnění jak Josefova trůnu, tak i lásky, víry a naděje v srdcích všech věřících (*amen* v explicitu ukončil pravděpodobně i Doležalovo slavnostní kázání).

Kromě originální obraznosti, formální, stylistické a kompoziční propracovanosti (srov. popisné pasáže přírody a úrodné země) je pro tuto skladbu charakteristická i vysoká míra emocionality a expresivity (srov. frekventované slovo *plésat*, *plésání*, množství zvolacích citoslovcí a vět, imperativů, hyperbol, gradace a opakování), subjektivní zainteresovanosti promlouvajícího, jenž je zároveň básníkem (neboť vyzývá Múzy), ale též mluvčím kolektivu, zároveň milovníkem heraldiky, znalcem a vykladačem historie, osvícenským vzdělavcem, filozofem-racionalistou a knězem-harmonizátorem světského (i přírodního) a duchovního rozměru v lidském životě. Citové zaujetí spájí s racionálním výkladem, pomocí básnického obrazu a formy pak z této promluvy činí dílo vysokých estetických kvalit.

Obliba v obrazném pojmenování, soustředění na přírodní krásy a rurální motivy, názornost (plastičnost) popisů – to jsou charakteristické prvky Doležalova autorského básnického jazyka: tvoří rovněž tematické jádro vícera paragrafů *Pamětné celému světu Tragoedie* (např. při popisu ráje, zahradnické činnosti Adama a Evy v něm a posléze jejich zemědělského hospodaření na zemi). Emocionální náboj promluvy a její harmonizující závěr pojí jej s valedikcí za Marii Chovanovou – zde není na počátku *plésání*, nýbrž

naríkání, na konci se zemřelá *radostně... křesťansky odbírá* a dává vale své matce a synům (dramatičnost a dialogičnost tohoto závěru, jakož i motiv pádu člověka spojují s *Pamětnou celému světu Tragoedií* zase tuto skladbu, vystavenou na trojím příkladu svatého života z bible a přirovnání jejich tří protagonistů k zemřelé Marii Chovanové).

Po stránce jazykové lze upozornit na běžnou distribuci hlásky *ř* v Tablicově edici *Veselosti* oproti případům v *Tragoedii*, kde se na stejném místě (byť možná zásahem korektorovým) nenachází (mj. *wěr!*³⁸², *Hrjssniků*³⁸³), i Tablic má však výjimky, srov. *zběr Turkowa* (v. 134) či hyperkorektní *mřežj* (v. 147); ve valedikci (která je však opisem) hláska *ř* absentuje beze zbytku. Podobná situace je u označování měkkosti a naznačení výslovnosti skupin *bě-*, *pě-*, *mě-*, *vě-*, u Tablice běžná (ale *wežj*, v. 148), v *Tragoedii* i valedikci kolísavá. Kombinace koncovek *-au* a *-u* v rýmových dvojicích slov nalézáme jak ve *Veselosti*, tak v *Tragoedii*. Jedinou variantu morfologicko-syntaktickou (přípustnou v češtině, ale též slovenštině) nabízí Tablic ve *Veselosti* ve v. 96 náhradou akuzativní vazby vazbou genitivní: *necýtila bjdu. (y)*. Ze slovotvorných prvků upozorníme na Tablicem zachované *wssecy* (v. 18) či *prokwital* (v. 53), z lexikálních na přítomnost výrazů *grof* (v. 49; srov. vysvětlivku slova *groffský* a její navrhovaný ekvivalent *hraběcý* v edici Pilárikova *Sorsu*) či *palců* ve významu „prstů“ (v. 68). Zásahů tedy předpokládáme minimum, i vzhledem k obraznému a abstraktnímu typu pojmenování (na rozdíl od reálií a etnografických termínů např. v příležitostných skladbách Demianových), v nižších jazykových plánech pak znovu konstatujeme jednotný úzus hláskoslovný i morfologický, s několika málo výjimkami (viz výše).

Veselost rolí boží hybské nad rakouským skřivánkem Augustina Doležala je zároveň oslavnou básní i modlitbou, lyrickou skladbou s průsaky reflexe i epiky, synkretizujícím básnickým útvarem, slovesně-umělecky značně převyšujícím všechny ostatní texty zařazené do Tablicových *Slovenských veršovců* a stěží zařaditelným do dobových literárních směrů či tendencí pobarokních či klasicistních (stejně jako Doležalova *Pamětná celému světu Tragoedie*). V Tablicově výboru je osamocená i typologicky (oslava panovníka), ne však jazykově a druhově (je skladbou primárně světské povahy) či spřízněností s historiografií a jejími pomocnými vědami. Reprezentuje vysoký pól dobové autorské slovenské poezie psané českým jazykem a je zároveň jazykovým i estetickým pojátkem slovenského básnictví konce 18. století s básnictvím Tablicovým (Palkovičovým aj.) počátku století následujícího.

³⁸² Doležal, A.: *Pamětná celému světu Tragoedia*. Uherská Skalice 1791, p. 7.

³⁸³ Tamtéž, p. 99.

6. Ján Sabov

Autor, dílo, kontext

O jediném sedláckém slovenském veršovci v Tablicových *Slovenských veršovcích* toho nevíme příliš mnoho: literární historikové, kteří jej zachytili ve svých pracích – tentokrát však pouze tři: pseudonym V. (Jaroslav Vlček?)³⁸⁴, J. B. Čapek³⁸⁵ a R. Brtáň³⁸⁶ – opakují údaje uvedené v Tablicově předmluvě ke druhém svazku výboru a v poznámce pod čarou u zařazených básní, a sice jeho selský stav, místo narození a zřejmě i celoživotního pobytu v Dolních Peřanech v Novohradě a jeho základní vzdělání (Brtáň a V. dodávají, že byl samoukem). Nejsou známa jeho životní data, pouze J. B. Čapek uvádí – opět podle Tablice: „Žil ještě v roce 1808. Své skladby poslal Tablicovi pro jeho soubor sám.“³⁸⁷; z bibliografií zaznamenává jeho dílo jen Riznerova *BPS*, která vedle tří básní vytištěných v Tablicově výboru eviduje ještě pověst pod titulem *Světská Krása*, vytištěnou v *Prostonárodních slovenských pověstech* (sv. 8, 1883, pp. 18–37) a *Článek o vinářství* vyšlý v Palkovičově *Týdeníku* (roč. II, 1813, č. 2)³⁸⁸.

Autoři zmínek o Jánovi Sabovovi uvádějí v souvislosti s jedinými třemi známými básněmi publikovanými v Tablicových *Slovenských veršovcích* též pozoruhodnou komparativní vsuvku Tablicovu v předmluvě, totiž přirovnání Sabova k českému písmákovi, „vesnickému soudci“ Františku Janu Vavákovi (1741–1816).

Milčický rodák F. J. Vavák je znám v dějinách českého písemnictví jako autor světských básní či písní příležitostných (mj. k bitvě u Kolína, k francouzské revoluci, ke korunovaci Františka I. či Leopolda II. pod titulem *Wlastenecké Wzbuzowánj K wděčnému očekáwánj Leopolda Druhého, Krále Pána nasseho. /Praha, 1791/*), oblíbených a několikrát během 1. poloviny 19. století vydaných *Smluv aneb chvalitebných řečí svadebních* (Knihopis 16 454–16 458), avšak též jako skladatel či vydavatel duchovních písní (mj. svatoprokopských); nejčastěji je však zmiňován v souvislosti s vícekrát novodobě editovanými a publikovanými *Paměťmi*, resp. též vylíčením událostí vážícím se k selskému povstání z r. 1775. Uspořádal výběr z písní ovčáka Jiřího Volného (1675–

³⁸⁴ V.: *Sedliacky veršovec z Novohradu z XVIII. storočia*. Prúdy 1911–1912, pp. 268–272.

³⁸⁵ Čapek, J. B.: *Československá literatura toleranční I*. Praha 1933, pp. 185–186.

³⁸⁶ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769–1832)*. Bratislava 1974, pp. 128 a 135.

³⁸⁷ Čapek, J. B., c. d., p. 185.

³⁸⁸ Rizner, E. V.: *Bibliografía písomníctva slovenského na spôsob slovníka od najstarších čias do konca r. 1900. Diel piaty: S–Š*. Turč. Sv. Martin 1933, p. 1.

1745), který vydal pod titulem *Jířího Volného Veselé písně* v Hradci Králové v r. 1822 – tedy šest let po smrti Vavákově – Václav Hanka (1791–1861).

Tablicovo srovnání Sabova s Vavákem není tedy vedeno na rovině interpretace, ale spíše reprezentace – podobně jako v českém písemnictví český veršovec Vavák je Sabov typem slovenského básníka-sedláka, jehož verše byly ve slovenském prostředí lidovém (ale též měšťanském) čteny a oblíbeny (o čemž svědčí opět nalezený opis jeho skladeb uveřejněných ve *Slovenských veršovcích*), avšak s Vavákem se může jen stěží měřit kvantitou, typologií a i kvalitou děl. Jde tedy v případě srovnání obou o jednu z prvních historicky známých a cenných komparací dobové slovenské a české literatury, byť vedenou v mimotextové rovině.

Vlastní interpretační srovnání některých Vavákových děl nabízí se zde spíše např. s autory svatebních básní Demianem a Institorisem, resp. s Doležalovou básní na oslavu Josefa II.: v prvním případě tu však proti příležitostným a konkretizovaným veršovaným skladbám slovenských básníků stojí všeobecné Vavákovy svatební projevy jednotlivých účastníků, sepsané v próze, a podobně obecné písně (na rozloučenou s rodiči a jiné). Při srovnání Doležalovy *Veselosti rolí boží hybské* a Vavákova *Vlasteneckého vzbuzování* konstatujeme alespoň shodnou oblibu v heraldice, neboť Vavák svou gratulační ódu zakládá na přirovnání Leopolda ke lvu, nad nímž se vznáší orel-symbol rakouského císařství, lvu, jenž drží v pravé ruce kříž-symbol uherského království, lvu, jenž přichází na pomoc symbolu království Koruny české, totiž českému lvu. Vavákova báseň je kratší než Doležalova, formálně propracovanější (má akrostich a několik chronostichů) a je zároveň veršovanou obranou českého jazyka a výzvu k jeho pěstování (srov. i titul).

Kromě komparační zmínky o Vavákovi soustřeďuje se interpretace tří Sabovových básní u všech tří zmíněných historiků na dvě charakteristiky (obě rovněž s dosahy česko-slovenskými): je to jazyk a lidovost těchto skladeb. Pseudonymu V. jsou Sabovovy básně důkazem: „že stará česká (a či ako sa u nás hovorilo československá) literatura mala v XVIII. storočí u nás i v ľude značný vliv, a že osvojit' si jej formy nebolo pre toho, kto sa ňou zaoberal, nemožnosťou.“³⁸⁹. Z tohoto konstatování znalosti, oblíbenosti a formální dosažitelnosti česky psané literatury (nijak však blíže nespecifikované) na Slovensku v 18. století vyvozuje již J. B. Čapek v souvislosti se Sabovovými skladby (na nichž si cení

---

³⁸⁹ V.: c. d., p. 272.

především „přesné a vtipné veršové charakterizace“³⁹⁰) rozšířenost „bibličtiny“ na Slovensku ve všech vrstvách obyvatel, nejen u evangelického duchovenstva (a to především zásluhou pravidelného čtení bible); produkci tohoto typu pak přisuzuje přemostující vývojovou roli „od rozšířené produkce lidové, která v Čechách a na Moravě byla za doby protireformační jediným živým výrazem evangelického kolektiva, k literatuře umělé, představované hlavně kazateli“³⁹¹. (Protože však při této úvaze opouští Čapek hornouherské prostředí, nelze s jistotou vztáhnout na Sabovovy básně, potažmo slovenskou lidovou slovesnou tvorbu Čapkovo konstatování její klesající významové hodnoty: „V pozdějších údobích tolerančních ztrácí lidová produkce anonymní i individuální na svém významu, ač ještě vydává stále plody hodnotné a dnes neprávem opomíjené.“³⁹²). Rudo Brtáň označuje již Sabova za „biblistu“ (?)³⁹³ a jeho básně za „anekdotické, jazykove jadrné a vtipom humorné obrázky“, které „vychovávali ešte vkus ľudového publika nielen koncom 18., ale i začiatkom 19. storočia“³⁹⁴. Svou recepční úvahu – v otázce vývojové hodnoty lidové poezie pro slovenskou literaturu a její recepci přesnější než v případě Čapkově – pak tímto rozšiřuje na celý ediční podnik Tablicův, konstatuje: „takže sa Tablicovi Slovenští veršovci stali knihou naozaj ľudovou.“³⁹⁵ Na Sabovových verších si cení především jejich realistického zobrazení života na slovenském venkově, který se odráží i v jazykové rovině, byť „autograf slovenského sedliaka Tablic hojne počesťoval.“³⁹⁶

Rozprávky ve verších pravdivé příběhy v sobě obsahující

Tři Sabovovy *rozprávky* publikované v Tablicových *Slovenských veršovcích* pod tituly *Mlynář Hubižito*, *Opsání cigána* a *Pes do presu daný* po Doležalově skladbě vysoké estetické hodnoty a před dvojicí písní zbojnických jsou opět, jak naznačuje jejich souhrnné označení *rozprávky*, světskými skladbami s žertovným, anekdotickým a satirickým nábojem, jenž vychází v případě básně o mlynáři z kritiky (a potrestání) typické špatné lidské vlastnosti (lakomství) s epizodickou epickou vložkou, v případě popisu cikánova z

---

³⁹⁰ Čapek, J. B., c. d., p. 186.

³⁹¹ Tamtéž.

³⁹² Tamtéž.

³⁹³ Brtáň, R., c. d., p. 128.

³⁹⁴ Brtáň, R., c. d., p. 135.

³⁹⁵ Tamtéž.

³⁹⁶ Tamtéž.

všestranné typologické charakteristiky a do třetice z výsměchu lidské kolektivní hlouposti za pomoci příběhu o mlsném a podivně potrestaném psovi. V souladu s touto básnickou intencí promlouvá v básních o mlynáři a psu objektivní a nezúčastněný popisující a zprostředkovávající subjekt, v básni o cikánech pak vystupuje mluvčí v ich-formě vědomého a zúčastněného charakterizátora, využívaje přitom širokou škálu popisných charakterizačních postupů (výzor, mluva, chování, mimika apod.). Ve všech třech básních je dodržen stejný veršový rozměr dvanáctislabičnický (alexandrinu) a sdružený rým.

Jazyk a styl Sabovových básní se vyznačuje jednoduchostí a popisností, využívá prostých přirovnání a frazémů (např. *gak na stěnu hrach* /v. 4/ v básni *Mlynář Hubižito; prácy oblibuge tak, gako kočku pes* /v. 19/ v *Opsání cigána*); pozoruhodné je jistě dvojí využití vnitřních monologických rozvah (sedláka v básni o mlynáři, resp. vesničanu v básni o psu) a zejména jazyková charakteristika cikánů s využitím jejich mateřské mluvy: část výrazů objasňuje popisovatel cikánů přímo v básni (srov. *balečuri* nebo *papinor* /v. 8 a 9/), část přímých promluv popisovaného cikána (jednu ze čtyř) překládá Tablic v poznámce pod čarou; význam zbylých tří – *avande; náne máro nissta* a *devla marole* – zůstává (snad až na první prostřednictvím italštiny obecně srozumitelný) neodhalen. V básni o mlynáři objasňuje Tablic v poznámce jeden regionální výraz (dialektismus), ve skladbě o cikánech (za pomoci řečtiny) sloveso s onomatopoickým základem, v básni o psu pak dva slovakismy. Jazyk básní Sabovových v Tablicově edici nese však též jisté známky stylizovanosti, prestižnosti, reprezentativnosti, ať je to častým použitím pasivních konstrukcí: např. *ortel wynešen gest* (*Mlynář Hubižito*, v. 17) či přechodníků: *wida* (*Mlynář Hubižito*, v. 14), *slyšjc* (*Opsání cigána*, v. 44), *požraw* (*Pes do presu daný*, v. 5) nebo volbou stylisticky vyšších synonym: *slauti* (*Mlynář Hubižito*, v. 1), *poslěz* (*Mlynář Hubižito*, v. 17; *Pes do presu daný*, v. 5), *včiniti* (*Mlynář Hubižito*, v. 9 a 13), *stkvít se* (*Opsání cigána*, v. 11) či *bydlitel* (*Pes do presu daný*, v. 19). V básni *Opsání cigána* nalezneme – ve shodě se zapojením subjektu v ich-formě, s jeho cílem charakterizace a s popisovaným objektem jeho zájmu – vyšší počet expresivních slov: *wlasy nagežené* (v. 12), *fajka trčj z huby* (v. 14), *lenoch se wywalj* (v. 24), deminutiva *prácička* (v. 21), *slunečko* (v. 23) aj. Tablicovy proklamované hojné úpravy v Sabovově textu mohly zasáhnout pravděpodobně všechny tyto roviny, znovu však musíme konstatovat též editorem zachované lexikální (a výjimečně i morfologické) slovakismy: mj. *koliba*, *obrus*, *gak náhle*, *hoře znak*, *kassu*, *kasstjl* (*Opsání cigána*, v. 3, 10, 23, 24, 27 a 32) a rovněž kolísání v psaní *ř(r)*, srov. *zařostená* opravené v erratech na *zarostená* (*Opsání cigána*, v. 14), *třile* (tamtéž, v. 44) či *wyrčen* (*Pes do presu daný*, v. 11).

Konstatuje-li tedy Rudo Brtáň v monografii o Tablicovi, že tento Sabovovy básně „*hojne počešťoval*“, dokládaje to nepřesnou citací čtyřverší 13–16 (zvýraznila M. B.)

Brtáň:

*Tvář černá, jak saze, bílé, jak sníh zuby,
brada zarostěná, fajka trčí z huby.
Ruky začazené, do ohně vytrčí,
nohy dopálené pod sebe si skrčí.³⁹⁷*

Tablic:

*Twář černá gak saze, bjlé, gak snjh, zuby,
Brada zarostená, fajka trčj z huby.
Ruky včazené do ohně wytrčj,
Nohy dopálené pod sebe sy krčj.*

a shrnuje své domněnky slovy „*Máme dojem, že čítame už stredoslovenské verše v českom pravopise [...]*“, nelze než konstatovat nepodloženost tohoto tvrzení.

Autograf Sabovových básní se nedochoval, v ALU SNK v Martině se však nachází (opět v dalším anonymním rukopisném sborníku lidových a umělých písní z 2. desetiletí 19. století, uloženým pod sign. B 240) opis Tablicova vydání jedné z básní Jána Sabova, a to *Opsání cigána* pod titulem *Wypsany Cygana. Od Jana Sabowa Sedlaka Petanskeho*. Opis zahrnuje jak vlastní text básně, tak Tablicovu úvodní biografickou poznámku o autorovi básně (opisovač ji zařadil za text jako „*Notu*“). Jeho typografická forma odpovídá opět rozkolísané rukopisné normě, ač tentokrát – vedle minima interpunkce, nejednotného označování kvantit či distribuce *i* a *y* pro označení samohlásky [*i*] – nezaznamenáváme v tak velké míře počáteční majuskuli u substantiv či psaní předložky a následujícího slova dohromady. Text je na vícero místech nesrozumitelný a významově porušený, pravděpodobně následkem nepozornosti opisovačovy (srov. *sare* místo *saze* či *gak* místo *gak* ve v. 13; *česu* místo *času* ve v. 33 či *strežuge* místo *stěžuge* ve v. 38). Jazyk opisu se vyznačuje znovu vysokou mírou slovacity, v hláskoslovné rovině zaznamenáváme i náznak dvojhlásky *ie* ve tvaru *djerawj* (v. 10) či neprovedenou přehlásku ve slovese *wyžobradi* (v. 25); rovněž kolísání v užití *r* a *ř* (srov. *premnohe* ve v. 6 a *připalj* ve v. 23). Slovenština se však v tomto textu prosazuje též hojně na rovině morfologické (*pri kolibe* ve v. 7), slovotvorné (mj. *malgarskeho* ve v. 1) a lexikální (*powrazku* ve v. 7 či *mačku* ve v. 19); celkově nejvíce z dosud analyzovaných opisů básní vřazených do Tablicových *Slovenských veršovců*. Opis Sabovova *Opsání cigána* a jeho jazyková forma jsou tedy znovu důkazem jak čtenářské obliby Sabovových skladeb, potažmo Tablicovy edice, tak prosazující se a postupně se ustalující slovenské normy v rukopisných textech první poloviny 19. století.

³⁹⁷ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769–1832)*. Bratislava 1974, p. 135.

Hodnota Sabovových skladeb a jejich zařazení do Tablicova výboru je značná nejen pro tolikrát opakovaný a zdůrazňovaný nízký původ a nedostatek vzdělání autora, činící z něj zároveň výjimečnou osobnost na poli dobové slovenské literatury a zároveň důkaz o tom, že i zástupce lidové nevzdělané vrstvy se může stát slovenským básníkem, oblíbeným a čteným. Sabovovy skladby čerpají ze stejné tematické studně a hrají na podobnou satirickou strunu jako epigramy Jozefa Ignáce Bajzy či Juraje Fándlyho a rovněž dvojice veršovců zastupujících v Tablicově výboru zemanské vrstvy či vzdělané korektory: s Jánem Chrastinou pojí jej v básních o mlynáři a v příběhu o potrestaném psu humorný nadhled, odstup a též – v druhé skladbě – balancování na hranici expresivní drastičnosti a snad i nevkusnosti. Podobně jako Chrastina a Demian chopil se oblíbeného tématu cikánského: Sabov však nezvolil ani zmnožený, opakující se epický či sentenční typologizační postup Chrastinův (byť s ním sdílí stejný cíl charakterizace a stejnou roli popisujícího subjektu), ani kombinaci příležitostné, rétoricko-popisné a lyricko-elegické kompozice Demianovy. Je nejdůslednější – a nadčasový – v charakterizaci, využívá ve všech stylistických postupech, nejefektivnější – a realistický – v popisu a dosahuje tímto nejsilnějšího humorného a satirického účinku. Životnost a vývojová hodnota těchto postupů je patrná z vícera děl následujících generací slovenských satirických spisovatelů, z dramát Chalupkových, próz Kukučínových. Díky Tablicově edici Sabovových básní – jediné zachycující dílo tohoto autora – lze tedy lépe a srozumitelněji uchopit kořeny slovenské světské satirické poezie, potažmo tvorby.

7. Anonymní písně o zbojnicích Surovcovi a Jánošíkovi

Textologická východiska

Dvě zbojnické postavy a dvojí anonymní básnické zpracování jejich životních příběhů uvedl Bohuslav Tablic do slovenské literatury vydáním písní pod tituly *Jakub Surovec loupežník oravský* a *Jánošík liptovský loupežník* – oba s douškou *od neznámého skladatele* – na závěr druhého svazku svých *Slovenských veršovců*. Vůbec poprvé tak vyšly tiskem anonymní slovenské světské básně se zbojnickou tematikou a mohly se tak vřadit do literárněhistorického vývoje slovenského písemnictví, do širšího recepčního povědomí a stát se potenciálním (i interpretačním) východiskem pro následující generace nejen

slovenských, ale též polských či českých básníků, dramatiků a prozaiků. (Podobně soudí R. Brtáň v tablicovské monografii, nazýváje tento ediční počín „*najrevolučnejším činom*“ a Tablice „*nepochybne životvorným prameňom a preikopníkom predromantickej i romantickej záluby v jánošíkovskej tematike, ako aj objaviteľom slovenskej sociálnej poezie a jánošíkovskej apoteózy, ktorá vyvrcholila po Šafárikovi v romantickej poézii štúrovcov.*“³⁹⁸). Dobovou hodnotu Tablicova edičního počínu v případě těchto dvou skladeb nesnižuje ani fakt, že kolovaly v opisech či v ústním podání, což je pro tento typ básní poměrně obvyklý jev: poprvé je totiž tímto vydáním dán veřejný publikační prostor básnickým útvarům kořenícím jak v lidové poezii, tak v kramářské a jarmareční produkci; prostor, který i tyto zdroje vevádí do slovesně-umělecké sféry esteticky hodnotných textů. Navíc jsou tyto básně postaveny po bok umělým skladbám autorským a stávají se tak součástí dobového literárního kontextu; i ony přebírají reprezentační roli vybraných zástupců slovenské světské poezie konce 18. století.

O to citlivěji a problematičtěji se jeví obě básně z pohledu editologicko-textologického; tím spíše, že druhá z nich přinesla do slovenské literatury a kultury postavu bezmála symbolickou, legendární, mýtickou³⁹⁹. K otázkám editologickým, tj. rozsahu a smyslu Tablicových zásahů při vydání těchto anonymních textů, přibyl totiž zásadní problém textologický: na počátku 20. století byla objevena a publikována rukopisná verze obou básní zaznamenaná v tzv. *Mikulášském sborníku* (dále *MS*) datovaném mezi l. 1761–1781⁴⁰⁰, kde se kromě písní o Jakubu Surovcovi a o Jánošíkovi nachází též píseň o zbojnicích Adamovi a Ilčíkovi (další rukopisné verze pomíjíme z důvodů jejich nedostupnosti: zůstaly totiž v soukromém vlastnictví několika badatelů, bez možnosti je analyzovat a potvrdit tak závěry těchto historiků⁴⁰¹).

Texty zapsané v *Mikulášském sborníku* nebyly dodnes s definitivní platností prokázány či vyvráceny coby Tablicovy předlohy. Uvažovali o nich jak první kritický editor zbojnických písní z *Mikulášského sborníku* Jan Vilikovský⁴⁰², tak editor *Antológie starej slovenskej literatúry* Ján Mišianik⁴⁰³, editorka antologie ze slovenské barokní poezie

³⁹⁸ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769–1832)*. Bratislava 1974, pp. 135–136.

³⁹⁹ Srov. monografii Goszczyńska, J.: *Mit Janosika w folklorze i literaturze słowackiej XIX wieku*. Warszawa 2001.

⁴⁰⁰ Originál je uložen v knihovně spolku Transocius pod sign. XV.XXII.B.21 a byl nám nepřístupný. Naše analýza vychází z fotokopie textu dostupné v ALU MS v Martině.

⁴⁰¹ Srov. mj. odkazy R. Brtáně v monografii o B. Tablicovi.

⁴⁰² Vilikovský, J.: *Tři nejstarší slovenské zbojnické písně*. Bratislava IX, 1935, pp. 550–573. Texty poprvé uveřejnil Andrej Halaša v Časopisu Muzeální slovenské společnosti, roč. XIII, č. 2, 1910, pp. 47–55.

⁴⁰³ *Antológia starej slovenskej literatúry*. Bratislava 1981.

Já miluji, nesmím povídati... Gizela Slavkovská-Gáfriková⁴⁰⁴ a rovněž Tablicův monografista R. Brtáň.

J. Vilikovský nedochází jednoznačného závěru. Srovnává rozsah obou skladeb v rukopisu a v Tablicově edici a ve výčtu uvádí Tablicem vynechané či doplněné verše. Změny, které při vydání těchto (!) textů Tablic podnikl, charakterizuje a hodnotí takto: „Změny Tablicovy jsou hlavně jazykové: řeč původní skladby (o Jánošíkovi –pozn. M. B.) nebyla mu zřejmě dosti literární a proto ji přepracoval tak, aby vyhovovala jeho požadavkům. Při tom neodstranil jen četné slovakismy, které jsou v původním znění písně, nýbrž i mnohá zcela běžná slova, která podle jeho vkusu nepatřila do literárního slovníku. Jeho opravy jsou většinou nešťastné [...] Jeho nemohoucnost neosvětluje nic lépe než fakt, že působivé zvolání Jánošík, Jánošík nahradil důsledně spojením Milý Jánošíku (zřejmě proto, aby dostal spisovný vokativ Jánošíku). Podobně přepsal do literárního jazyka, t. j. pobibličtil i Surovce, u něhož mimo to vynecháním četných veršů porušil i umělou stavbu originálu.“⁴⁰⁵

J. Mišianik zařadil do antologie rukopisné verze obou skladeb z MS s tvrzením, že byly otištěny v Tablicových *Slovenských veršovcích II*, že v případě skladby o Adamovi a Ilčíkovi z tohoto sborníku „nevedno z akého dôvodu, tretiu neodlačil“ a že „v podstate sa Tablic pridržoval rukopisnej predlohy, ale do oboch porobil hlboké zásahy predovšetkým puristickým počesťením textu a vypustením početných lexikálnych slovakizmov a maďarizmov, čím podstatne zmenil kvalitu rýmov [...] Dovolil si aj interpolácie a skracovanie textu.“⁴⁰⁶ U písně o Jánošíkovi Mišianik dále přidává statistické údaje o počtu zachovaných rýmových dvojic a o změně počtu veršů. Konstatuje (avšak nijak nekonkretizuje) změnu pořadí veršů v písni o Jánošíkovi a Tablicovy vsuvky do této skladby. V případě písně o Jakubu Surovcovi dodává: „Ešte väčšie zásahy urobil do piesne o Surovcovi. Oproti 348 veršom má jeho vydanie len 260 veršov. Úvod a záver totiž skrátil a podstatne prepracoval.“⁴⁰⁷ Na závěr komentáře odkazuje na dosavadní novodobá vydání obou skladeb a studie o nich.

G. Gáfriková-Slavkovská v *Poznámkách k textu* čtenářské edice uvádí, že obě písně „prvý raz odtlačil [...] B. Tablic v Slovenských veršovcoch (II, 1809)“ a o Tablicových úpravách konstatuje: „Urobil v nich veľa nekritických zásahov a interpolácií.“⁴⁰⁸ Své

⁴⁰⁴ *Já miluji, nesmím povídati...* Antológia zo slovenskej barokovej poézie. Bratislava 1977.

⁴⁰⁵ Vilikovský, c. d., p. 555.

⁴⁰⁶ *Antológia*, p. 519.

⁴⁰⁷ Tamtéž.

⁴⁰⁸ *Já miluji, nesmím povídati*, p. 440.

tvrzení nedokládá (snad s ohledem na charakter své edice) a opakuje Mišianikovy odkazy na novodobá vydání a nejnovější studie.

R. Brtáň se v monografii o Tablicovi snaží především vyřešit otázku autorství těchto skladeb, a to připomenutím všech dosud známých rukopisných verzí, včetně MS jako nejstarší z nich. V hypotézách o této verzi jako Tablicově předloze se s Mišianikovým tvrzením nejprve rozchází, a to z důvodů neuvedení třetí zbojnické básně: „*Pretože Tablic uverejnil len piesne o Surovcovi a Jánošíkovi, mal pravdepodobne iný odlišný rukopis, o čom nás presvedčí jasne už začiatok mikulášského rukopisu, porovnaný s textom Slovenských veršovcov.*“⁴⁰⁹ (opět bez dokladů), vzápětí mu však stejná báseň slouží k hypotéze, že si ji Tablic mohl „*ponechať ako slabšiu, prípadne týkajúcu sa zbojníka moravského, do svojho tretieho plánovaného zväzku.*“⁴¹⁰ K otázce po předloze se vrací ještě jednou a zde je již nekompromisní: „*Lebo isté je len to, že nemal predlohu križkovskú, mikulášsku*“ (s poukazem pouze na rozdílný počet veršů) a dodává (nijak nepodložený soud), že „*jeho predloha sa však s pozostalosťou Tablicovou zničila*“, kterým de facto odmítá jakékoli srovnávání rukopisné verze z MS a verze otištěné Tablicem (tj. zamítá dřívější pokusy J. Vilikovského, který vydal kriticky všechny tři básně z tohoto sborníku a rovněž statistiky Mišianikovy z výše uvedené *Antologie*, jakkoli z podobných statistik sám vychází). Textologický vhléd končí Brtáň příznačným tvrzením: „*Isté je len to, že tieto texty (a Sabova) češtil 'nejhustejí'.*“⁴¹¹, v němž kombinuje opět nepřesnou citaci z Tablicovy předmluvy (*češtil místo opravil*⁴¹²) a svou opět nedoloženou interpretaci Tablicových zásahů.

Lapidární a zajímavý soud o Tablicově vydání zbojnických písní vynáší J. Hrabák ve studii o těchto textech, a sice v úvaze o možném vlivu těchto písní na tvorbu Máchovu: „*Vliv je tím více pravděpodobný, že na začátku obrození se ještě počítávala slovenská literatura jako součást literatury české, a kromě toho Tablic ve svém vydání vydatně bohemizoval.*“⁴¹³ Nejnověji se pak o Tablicově způsobu vydání písní o Surovcovi a Jánošíkovi vyjádřil Stanislav Šmatlák v syntetickém zpracování dějin slovenské literatury:

---

⁴⁰⁹ Tamtéž.

⁴¹⁰ Brtáň, c. d., p. 137.

⁴¹¹ Brtáň, c. d., p. 140.

⁴¹² Tablic, B.: *Slovenští veršovci II*. Vacov 1809, f. A4v.

⁴¹³ Hrabák, J.: *Dvě úvahy o slovenských zbojnických písních z 18. století*. Slovenská literatura 21, 1974, p. 457.

podle něj je Tablic publikoval „*takým spôsobom, že ich textu skôr ublížil, než pomohol.*“⁴¹⁴ – důkazy či jakékoli podrobnosti však opět chybí⁴¹⁵.

Ze šesti náhledů na Tablicovu ediční práci se tedy čtyři shodují v charakteristice jeho úprav: podle Vilikovského, Mišianika, Brtáně a Hrabáka šlo o počeštění (pobibličtění); Gáfríková-Slavkovská a Šmatlák hodnotí Tablicovy zásahy záporně. Odůvodněnost těchto soudů o Tablicem vydaných textech, které navíc na počátku novodobých dějin slovenské literatury nesly vlastnosti a role, jež byly po objevení a vydání rukopisných textů *MS* přeneseny na tyto starší verze, nás znovu přesvědčují o nezbytnosti jejich srovnání. V případě písně o Jánošíkovi máme dále k dispozici též opis Tablicovy edice, nalezený – společně s opisy Chrastinových skladeb o Gelovi a Taubmannovi a s torzem světbní básně Demianovy – v anonymním rukopisném sborníku básní z 2. desetiletí 19. století v ALU SNK v Martině (sign. B 133, viz výše).

Jakub Surovec, loupežník oravský

První zbojnická báseň se v Tablicově edici i v rukopisné verzi v *MS* shoduje v základních interpretačních charakteristikách: jde o elegickou skladbu s výraznými lyrickými prvky a reflexivními pasážemi, v níž promlouvá subjekt v ich-formě, kterým je sám chycený a na smrt se připravující zbojník Jakub Surovec. V první části nejprve lamentuje nad nestálostí štěstí, v prostřední líčí svůj svobodný zbojnický život a jeho nešťastný konec, zapříčiněný zradou své milé, a v závěru pronáší valedikci před popravou. Podobně interpretuje tuto píseň Stanislav Šmatlák v *Dejinách slovenskej literatúry*: konstatuje její synkretickou povahu, slučující „staré“ motivy duchovní, didaktické a milostné poezie barokní, jež převažují nad motivem sociálním, a dva motivy nové, „*v podobe exponovania hlbokého pocitu ‚bratrstva‘ s kolektívom zbojníckych tovaryšov [...] a najmä v podobe vyzdvihnutia pocitu slobody ako najvzácnejšej hodnoty v individuálnom živote človeka.*“⁴¹⁶. Tyto chápe – podobně jako Josef Hrabák⁴¹⁷ – jako spojnicí mezi slovenským písemnictvím pozdního baroka a preromantickou poezií, „*tú tradíciu z predosvietenskej literatúry, ktorá mohla byť živou i aktualizovateľnou aj pre slovenský*

⁴¹⁴ Šmatlák, S.: *Dejiny slovenskej literatúry I*. Bratislava 1997, p. 286.

⁴¹⁵ Téměř týmiž slovy vyjadřuje se mimochodem Vilikovský při úvahách o dvojím autorství básně o Surovcovi: tvůrce první části podle něj „*původní skladbě více ublížil než prospěl.*“. Vilikovský, c. d., p. 553.

⁴¹⁶ Šmatlák, c. d., p. 288.

⁴¹⁷ Hrabák, c. d., pp. 452–458.

literární romantismus.⁴¹⁸ Oba nové motivy nalezneme jak v rukopisné verzi v *MS*, tak v Tablicově edici básně.

Jan Vilikovský se v první interpretaci básně o Surovcovi zaznamenané v *MS* soustřeďuje především na kompoziční úlohu opakování úvodního dvojverší, oddělovacího postupné části Surovcovy meditace (jež podrobuje důkladnému myšlenkovému výkladu) a na absenci morálního odsudku zbojnického života ze strany autora, jenž zůstal skryt, přenechav promluvu zbojníku samotnému. V některých rysech závěrečné Surovcovy valedikce (ohlédnutí za přírodou, vlastní, soucit s chudými či úcta k Bohu) spatřuje Vilikovský jistou „*předzvěst romantického kultu zbojníků*“, na závěr však konstatuje: „*jinak je však báseň o Surovcovi skladba zcela individuální*.“⁴¹⁹ S výjimkou prvního, kompozičního rozdílu, i tyto prvky nalezneme v Tablicově edici.

Základní rozdíl mezi oběma texty je kvantitativní: rukopisná verze v *MS* má rozsah 348 veršů, Tablicem publikovaná báseň sestává z 260 veršů a 2 vložených dvojveršových incipitů lidových písní. Vilikovský při srovnání obou verzí podává výčet veršů, jež Tablic z rukopisné verze vynechal: jde celkem o 107 veršů (podle číslování Vilikovského jsou to verše 3–6, 11–12, 15–38, 41–42, 45–48, 51–56, 59–60, 65–66, 99–100, 105–108, 161, 197–198, 209–210, 221–224, 239–240, 242, 244–248, 255–256, 263–264 a 275–308). Naše srovnání ukazuje, že Tablic vynechal i verše 67–68 a 259–260, tedy celkem 111 veršů.

Ze srovnání vyplývá, že Tablic vynechal jednak všechny verše, v nichž autorský subjekt kontaktuje a oslovuje své posluchače, apeluje na jejich soucit a udržuje průběžně jejich pozornost (tedy pasáže sblíživí tuto skladbu s kramářskými písněmi): v. 3–6 „*O Štestj zradliwe! O Štestj sskodliwe! // Posluchegte wssickny mne nini bedliwe. // Posluchegte prawim aby ste wedely. // Co se semnu djalo po giste nedely*“; dále v. 15–18 a 105–108). S výjimkou v. 1–2 a 97–98 dále vynechal všechna dvojverší s neměnným incipitem „*O nestale Štestj wtomto Marnem Swete!*“ a několika variantami druhého verše „*Zagiste ted placem kdi spomenem nate*“ (v. 19–20), „*Ach gak že whorkosti giž spomenem nate*“ (v. 51–52), „*Gako že z Horkosti giž spomenem na te*“ (v. 197–198), která podle Vilikovského oddělují jednotlivé postupné fáze Surovcovy meditace; Tablic ruší opakování (fungující rovněž k udržení pozornosti posluchače) a kompoziční stavbu, ponechávaje je pouze v okamžiku, kdy subjekt (Surovec) odhaluje příčinu obratu svého osudu (zradu své milé), a rozlamuje skladbu pouze do dvou částí.

---

⁴¹⁸ Šmatlák, c. d., p. 288.

⁴¹⁹ Vilikovský, c. d., p. 553.

Tablic dále pominul řadu veršů s etickým a emotivním nábojem: vynechal verše, v nichž subjekt potvrzuje pochybení v nastoupené cestě osudu a nevyhnutnost jejich následků (v. 35–36: *A kterak se wždicki wtomto swete stawa // Že Panem toliko nesstesti nastawa*,; dále v. 41–42, 53–56, 209–210, 221–222 a v. 239–240: *Gistotne mug ziwot polepssiti musim // A nassibenici prehrozne odwisim*). Vypustil rovněž verše, v nichž subjekt lituje svého rozhodnutí vydat se všanc nestálosti štěstí (*Proto horekugem sstesti obwinugem // Ze sem ho okusil y toho litugem*, v. 37–38; též v. 11–12 a 223–224) a verše lamentující (*Nesstasliwe handle gak ste me podwedli // Zrozkosse mileho wzarmutek priwedli*, v. 99–100; *Zbawila nas wsseho dewečka nezbedna // Ach milost zradliwa komus nas priwedla*, v. 259–260).

Krácení skladby dotklo se však též roviny didaktické a též tradice epických skladeb: Tablic vynechal verše rétorizující, tj. ty, které vyvracejí hypotetickou námitku o tom, proč obviňovat štěstí, a vysvětlují, že subjekt obviňuje jen jeho vlastnost, totiž nestálost (v. 21–35). Zkracuje dále exemplární pasáž o lidech držících se zlaté střední cesty či charakteristiku Surovcovy nepřemožitelnosti. Zcela přepracovává tradiční valedikční verše na rozloučenou: zkracuje valedikci k druhům a valedikci k dubům a bukům; některé adresáty valedikce básnického subjektu (salaše, klenovští bačové) odstraňuje i s valedikčním textem; konečně vynechává závěr valedikce Surovce adresované jeho milé, který zároveň ukončuje píseň (v. 311–348).

Textu písně o Jakubu Surovcovi však Tablic neupravil jen zkrácením, ale vložil do ní nový závěr skladby a tři rozsáhlejší texty: Vlastnímu textu básně předsunul úvodní latinské dvojverší s chronostichem odhalující rok poprav y tohoto zbojníka (1740) a posouvající děj skladby do reálného času a prostoru (na tuto skutečnost se odvolává i S. Šmatlák⁴²⁰). Dále vložil osmiverší (v. 15–22) gradující protiklad (s využitím metafory) mezi nešťastným koncem Surovcovým a jeho šťastným životaběhem, jehož oprávněnost stvrdil vloženým dvojverším lidové písně (*Popjgag, popjgag, [...]*) a připojenou poznámkou (figurou ověřitelnosti), v níž potvrzuje z vlastní zkušenosti existenci této písně, tj. i tohoto vžitého postoje⁴²¹. Druhá Tablicem přidaná pasáž s vloženým dvojverším lidové písně (*Někdy sem wybjhal na zelené laučky. [...]*) mezi v. 94 a 95 je již zřetelně romantizující, naznačujíc rozpor mezi zbojnickým vnitřním světem a realitou.⁴²² Konečně

---

⁴²⁰ Šmatlák, c. d., p. 288.

⁴²¹ Tablic, *Slovenští veršovci II*, p. 108.

⁴²² Obě vsuvky lidových písní souvisí dále s Tablicovou snahou zachytit i tuto poezii, tak typickou pro slovenský národ, jak ji shledává též v úvodní kapitole 1. dílu svých *Paměti československých básníků aneb veršovců* (Vacov 1806).

ve 44 verších vložených na závěr skladby (v. 215–260) přepracovává Tablic jak valedicki k Surovcově milé (v rukopisné verzi nese jméno Katla), tak celé vyznění a poslání skladby, a sice přidáním veršů, v nichž se Surovec připravuje na smrt na šibenici, představuje si scénu oběšení, její svědky (mj. též zrádnou Maryšku !/) a její honosné zakončení, které by si byl přál, ale nebylo mu dopřáno, protože nikdo nemůže znát předem svůj osud a jeho konec.

V ponechaném textu (za předpokladu, že ten mu byl předlohou) učinil Tablic tyto ediční zásahy: doplnil kvantitu, která v originálu absentovala (s výjimkou *j* označujícího *í*) absolutně, a to podle pravidel češtiny; hlásku *r* na příslušných místech změnil na *ř* (ale ponechal *trasla*, v. 80/40), zavedl měkčení ve skupinách *be, pe, me, ve* (*brime / břímě* – v. 49/13; *wer / wěř* – v. 80/40) a grafém *ě* v českých měkkých skupinách *de, te, ne* (*sstestj / sstěstj* – v. 75/35); zavedl českou dvojhlásku *ou* místo *u* (*ú*) (*mudrost / maudrost* – v. 109/63) a naopak zrušil dvojhlásku *ie* (*zwgedlo / zwedlo* – v. 7/3). V celé skladbě naproti tomu ponechal (i doplnil) psaní prezentních tvarů slovesa *být* bez grafému *g* (*j*). Doplnil interpunkci (chybějící opět téměř beze zbytku, s výjimkou vykřičníků) podle smyslu a významu, důsledně nahradil velká počáteční písmena u obecných substantiv, některých adjektiv a zájmen malými, rozdělil spojení jednopísmenné předložky se jménem a spojil oddělené jednopísmenné předpony se slovesnými tvary. Z morfologických úprav je výrazná ediční práce s přechodníky, jejichž tvary Tablic (až na jednu výjimku) sjednotil podle Dobrovského pravidel: pokud je nevynechal a nenahradil určitým slovesným tvarem (jako v případě v. 50/14: *očekawagice wsse trpeliwostj // čekagj slunečka w mračnach trpěliwě* nebo 61/25: *odkud y triceti nebogic se muzuw // desýti sem mužům sám moh'odolati*), upravil či zavedl koncovky *–e* (*–a*), *–v* pro m. (*mage* – v. 23 *nenadage* – v. 111; *vslyssew* v. 125; *přikryt gsa* – v. 137); v jednom případě změnil slovesný čas i příslušný tvar (*gsuce rozpaleni / byw rozpálen* – v. 118/72), v jediném případě upravil naopak ve prospěch slovenštiny (zavedením složeného tvaru adjektiva: *zwyknut gsa / zwyknutý* – v. 165/123). Pravděpodobně dodržení rýmové dvojice zabránilo použití duálního tvaru *rukama* ve v. 138, Tablic jej nabízí – vedle užití varianty *rukami* – alespoň v závorce. Podstatný je však způsob, jakým přepsal dvojici zařazených lidových popěvek – ty nezasáhly žádné úpravy gramatické či lexikální.

V lexikální rovině nejprve připomeňme slovakismy v textu Tablicovy edice, ať už *gomby* (v. 48) či *muchami* (v. 250), s vysvětlivkou pod čarou pak trojice slov *slých* (v. 130), *walasska* (v. 135) a *hole* (v. 154). Z lexikálních změn učiněných v Tablicově edici zaslouží pozornost ty, které posilují obraznost, tropičnost, estetickou funkci skladby: ať je

to užití spojení *divadlo světa* v úvodním verši *O nestálé sstěstj na diwadle swěta*, (místo původního *O nestale Štěstj wtomto Marnem Swete!*), frazémů jako např.: *Mladosti mé růže přestaly mi kwěsti*. (v. 6); personifikace: místo *Nikdi moge nohi na Pewnem Za kladu / Nestali gedine wzdy klaskem ladu*. užije abstrahujícího a zobecňujícího *Tak hle sstěstj nikdy na pewném nestogj / Základu: maudrý se gehu blesku bogj* (v. 39–40/9–10); popis šťastného života je cele postaven na rozvíjení metafor štěstí-slunce a života-květu.

Podstatný je však posun historizující funkce (záměna lokalit Turce za Oravu včetně dominant – necpalského lesa za březňanský, viz v. 85/45 a 196/154 – opravňuje nejvíc k pochybnostem o textu *MS* coby předloze Tablicovy edice) a funkce eticko-sociální: ten začíná nenápadnou záměnou slova *bida* slovem *neřest* v poučení *Lepegi čtirikrat takim lidem biwa / Kterim mirne bida za ussima spiwa // Takowým bjdňkům w swětě lépe býwá, / Kterým mjrná neřest za vssima zpjwá*. (v. 43–44/11–12), pokračuje změněným postojem a chováním Surovce k chudým lidem: místo *Gesste komu wice často krát sem kazal / Abi zame zdrawi Pana Boha zadal* (v. 93–94) tvrdí Tablicův Surovec *Obyčegně sem gim přidal k tomu wjce, / Byl sem chudých otcem, rozdal sem tisýce* (v. 53–54), graduje v lamentaci nad zrádnou milou, které Surovec v originálu přeje *Radnegbi skapala bila moga mila* (v. 208), zatímco Tablicův Surovec si žádá *O! kyž fregjřka má sama mne zabila!* (v. 164), zrealňuje v odhadu doby a způsobu vlastní smrti (místo *Smrti wim neugdem ohawneg nadluze / Techdi mne obkliči gen posledni nudze* – v. 237–238 – reflektuje Tablicův Surovec: *Smrti, wjm, nevgdu, giž mne ssibenice / Čeká, nebudu žiw ani dwa měsýce*. – v. 189–190 – a přidává adresně *Ortel wrchnosti mne vsmrtiti mjnj*, – v. 200) a ústí do zcela odlišného závěrečného poslání: zatímco rukopisnou skladbu završuje text, ve kterém se subjekt–Surovec obrací (fiktivně) ke své milé s výčitkami zrady a s objektivizujícím výstražným ponaučením, které vplynulo z tohoto příběhu a které má být znovu a znovu připomínáno (v explicitu nabádá *Gakim kolwek lidem wtomto swete powecz / Zebil twog neymilssy Jacobus Szurowecz*. – v. 347–348); v Tablicově verzi se po valedikci s milou, plné výčitek a zakončené zobecněním *Oby se nebylo děwče narodilo, / Genž milému swému k smrti poslaužilo!* (v. 235–236), stává promlouvající subjekt součástí kolektivu odsouzených, zároveň jejich mluvčím a reflektorem; výstraha a ponaučení zcela mizí a nahrazuje je subjektivní lítost nad nemožností ovlivnit průběh vlastního pohřbu, jež si Surovec-subjekt v Tablicově verzi představuje, a to opět se zřetelným sociálním rozporem, a tuto představu zakončuje předpokládanou reflexí potenciálního příjemce: *Bylby se ptal každý na tu podiwnau wěc / Byloby řečeno: tu wisý Surowec* (v. 259–260). V textu vydaném Tablicem se tak závěr skladby problematizuje, psychologizuje a oproti jasnému

didakticko-exemplárním závěru s osvícenskou intencí originálu nabízí zmnohovýznamněný, znejasněný a sociálně vyostřený konec s preromantickou potencí.

Jánošík, liptovský loupežník

Rovněž v případě druhé zbojnické písně o Jánošíkovi se moderní (i současné) interpretace opírají o stylistické, významové a hodnotové jevy přítomné v obou verzích, jak v rukopisu z *MS*, tak v Tablicem otištěném textu – srovnajme opět výklad Šmatlákův v *Dejinách slovenskej literatúry*:

1) „skladba má kompozičný rámeč jarmočnej piesne, na začiatku síce iba naznačený jednoduchým oslovením poslucháčov, no v závere rozvinutý dokonca do dvoch významových polôh⁴²³“ – obě znění počítají s kolektivem posluchačů, oproti rukopisné verzi, odkazující k nejasnému zdroji (*knížtičce*), je v Tablicovem editované básni kladen větší důraz na historicitu a na písňovost textu, jeho subjekt zpívá *památ nau pjsničku* (v. 2). Závěrečný part, v němž zpěvák žádá odměnu pro sebe i skladatele, liší se jak v obecnosti/konkrétnosti zamýšleného daru, podstatnější je však to, že v Tablicově edici zpěvák označuje za skladatele truchlozpěvu z vězení sama protagonistu, totiž Jánošíka, a touto stylizací zvrstňuje percepční rovinu básně.

2) „sama skladba sa potom zreteľne delí na dve časti [...] dosť suché referovanie o Jánošíkovi, jeho pôvode a jeho zbojníckych skutkoch“ a „štylizovaný prehovor zľapaného Jánošíka“⁴²⁴. Dělení obou verzí básně je v zásadě totožné, jen v Tablicově edici jsou obě části delší a v rukopisu se před vlastním monologem zopakuje kontaktné sloveso *posližtez* (v. 87) z úvodu. Vnitřní členění druhé části je však v obou textech odlišné: v rukopisu narátor Jánošíkova příběhu uvozuje svým vstupem jak první přímou promluvu Jánošíkovu (v. 89–98), tak dvojverším i druhou, adresovanou obyvatelům Klenovce (v. 101–104). Poté se vrací až na konci závěrečnou přímlovou. V Tablicově verzi obě první přímé promluvy Jánošíkovy zůstávají neodděleny (v. 115–126), narátor se svou promluvou vrací v této části ještě několikrát (v. 127–130, 177–180, 187–188, 208–209) a v již zmíněném závěru, jeho pozice tak v Tablicově verzi posiluje, naopak Jánošíkova coby promlouvajícího subjektu slábně.

---

⁴²³ Šmatlák, c. d., p. 287.

⁴²⁴ Tamtéž.

3) „*štylizácia prechádza na formu otázok a odpovedí*“⁴²⁵ – tato změna nastává takéž v obou zněních. Těžiště druhé části spočívá v obou verzích ve stylizovaném dialogu Jánošíka, jenž odpovídá na kladené otázky po svých zmizelých attributech či pokladech a reaguje na konstatování o příčinách a důsledcích jím spáchaných činů. Podstatná odlišnost je dvojí: bezprostředně před započítím otázek (tedy s možnou odpovědí na otázku komunikační, totiž kdo je klade) je v rukopisné verzi dvojverší, v němž přímo promlouvají Jánošíkovi tovaryši (v. 107–108), v Tablicově edici se mluví pouze o nich (v. 129–130). Druhý rozdíl je kompoziční, a sice v pořadí kladených otázek. Sled v rukopisné verzi je přehledný, rozděluje se do dvou částí, v první zazní otázky po attributech, kterými jsou nejprve zbraně (palošík, valaška, polháčik, pistole), poté části oděvu (odshora dolů: klobouk, košile, kabát, kalhoty, boty), části těla (silné ruce, rychlé nohy) a nakonec poklady. Po tomto výčtu přichází známá námitka proti Jánošíkově životu (v. 161–162) a jeho rozsáhlá apologetická odpověď, jež přejde ve výčet ztracených svobod a vyústí ve valedikci. Kompozice v Tablicově verzi (a též v tzv. kokavském rukopisu, jež vlastnil J. Vilikovský⁴²⁶) je komplikovanější neboť v ní není zachováno ani pořadí otázek na atributy, jednotlivé jejich typy jsou smíseny, námitka s obsáhlou apologií je vložena mezi ně a porušena je i návaznost výčtu svobod a valedikce. Gradační sled, vrcholící v obhajobě Jánošíkově a jeho loučení s přáteli, jež mají zřetelně sociální funkci, je tímto v Tablicově verzi zrušen a sociální rozměr takto do značné míry zasunut a oslaben, byť obsahově zůstává v plném znění (včetně Jánošíkovy plánu vzdát se zbojnického řemesla a vstoupit do císařských vojsk, tedy etického či mravoučného prvku, hojně využívaného v preromantické či populární literatuře⁴²⁷). I v této zdánlivě nesourodé a porušené kompozici jsou však patrné jisté náznaky zákonitostí: např. úvodní sled otázek a odpovědí se soustřeďuje na všechny svobody zbojnického života, které Jánošík ztratil, až poté jsou připomenuty některé atributy oděvu či zbroje (místo polhačiku, tj. pušky, vlastní však *šavličku* – v. 149), následuje námitka a apologie a po nich pokračuje výčet odebraných atributů (obohacený o oblíbený hudební nástroj, tj. *pišťalku* – v. 177).

Formální sepětí s kramářskou písní, členění do dvou částí zřetelně se odlišujících v osobě promlouvajícího i v druhové charakteristice (epicko-popisná monologická část a část lyricko-reflexivní, s prvky dialogickými a též rétorickými postupy převzatými z

---

⁴²⁵ Tamtéž.

⁴²⁶ Vilikovský, c. d., p. 555.

⁴²⁷ O tom podrobněji Goszczyńska, c. d.

příležitostné poezie) a sociální rozměr mají tedy obě verze společné, byť s jistými kompozičními rozdíly. Nyní se soustředíme na jejich odlišnosti.

Rukopisná verze skladby – pod titulem *Piseň o Janosikowy Zbognikowy* – čítá 206 veršů, Tablicova skladba *Jánossjk liptovský laupežnjik* – má veršů 221: lichý počet je zaviněn opomenutím verše v rýmové dvojici s veršem 205 (jeho znění nelze zrekonstruovat, protože oba texty v tomto místě nevykazují shodu; verš chybí i v opisu Tablicova textu), ani rukopisná verze však není úplná (srov. chybějící půlverš v. 10) a v úvodu opravovaná (viz dvě varianty v. 2). Tablicův text doprovázejí obvyklé poznámky pod čarou, z nichž první a nejobsáhlejší představuje čtenáři reálnou postavu Jánošíka, jeho činy, soud a ortel nad ním vynesený, a to zčásti na základě právních spisů, na něž odkazuje, a zčásti podle „*tradycy*“, která kolovala v ústním podání: sem náleží jak zmínka o jeho vzdělání, přísnosti i štědrosti k chudým žákům, zálibě v hudbě a lidových písních a – skrze epizodu – čestnosti, s níž oplácí dodržené slovo. Část z těchto charakteristik je zpracována i ve vlastním textu básně, připomenutím v dobovém kontextu reálií a na místě tomu vyhrazeném (v poznámce pod čarou) však nabývají větší historické platnosti. Zbýlých 11 vysvětlivek slov běžných ve slovenském úzu s českými ekvivalenty nebo opisným pojmenováním tvoří největší skupinu poznámek pod čarou tohoto typu ve *Slovenských veršovcích*: signalizuje to jednak nejsilnější sepětí této básně s lidovým prostředím a mluvou, jednak editorovu snahu toto sepětí uchovat a zároveň učinit text srozumitelným a zařadit tato slova do obecnějšího, nejen sociálně či regionálně vymezeného povědomí. (Někde podává Tablic též výklad slov odvozených či významově příbuzných. Pozoruhodné je slovo *wodlowat*, běžné v předspisovné slovenštině, které není v mikulášské verzi⁴²⁸. Vysvětlení slova *walasska* nalezneme též v poznámce pod čarou u písně o Surovcovi – při objasnění však tentokrát Tablic využil dalšího slovakismu, tj. *porisko*⁴²⁹).

Z patnácti (resp. šestnácti) veršů, o něž je Tablicem editovaná verze delší, lokalizuje Vilikovský 12 veršů vložených mezi v. 36–37 (v Tablicově verzi jsou to v. 43–54), „*vypravujících o Jánošíkových sympatiích k chudobným žákům*“⁴³⁰: ve zmíněném dvanáctiverší je však Jánošíkově vztahu k žákům věnováno celkem osm veršů (v. 45–48 a 51–54), úvodní dvojverší rozvádí předchozí zmínku o ukládání pokladů a dvojverší 49–50 objasňuje zmíněné sympatie k žákému stavu, neboť sám Jánošík byl kdysi též chudým

⁴²⁸ *HSSJ VI, T–V*, p. 420. Jungmann jej označuje za slovakikum a dokládá pouze z této edice. Jungmann, J.: *Slovník česko–německý. Díl V. W–Ž*. Praha 1990, p. 147.

⁴²⁹ Tablic, *Slovenští veršovci II*, p. 129. *HSSJ* ani Jungmann neevidují,

⁴³⁰ Vilikovský, c. d., p. 555.

žákem. Nových veršů je však v Tablicem editované verzi více: v první popisně-epické části je např. o dvojverší delší pasáž líčící výcvik Jánošíkovy družiny – prokládaný hrami – a přidán je rovněž verš o jejich výzbroji (v. 26); také dvojverší o jeho moudrém vedení této družiny je v tištěné verzi rozvedeno na dvojnásobné ploše (v. 55–58), obohaceno o Jánošíkovu nekompromisnost a tvrdost (v. 56) a nově je vloženo dvojverší konstatující dočasný úspěch této družiny pouze pod Jánošíkovým vedením (v. 63–64). Do více veršů je pak též rozvedena scéna léčky nastrojené Jánošíkovi jeho hospodářem (v. 99–104), který se tak stává výraznější a aktivnější postavou příběhu, scéna Jánošíkova chytání (v. 105–110), do níž na rozdíl od verze v *MS* vstupuje postava baby-rádkyně, a scéna mučení Jánošíka ve vězení (v. 117–120), jež nabývá na intenzitě a expresivnosti. Naopak kratší a stručnější je mj. promluva Jánošíkova k pánům (v. 96–98 mikulášské verze) či závěrečná přímmluva zpěvákova k posluchačům.

Srovnání většiny textu obou znění vykazuje obsahovou shodu: text je variován synonymicky, srov. např. verše *Potom se wibrali sstestga probowaty* (23) // *Wystrogili se swé sstěstj prubowati* (27); *A co su dostali penez gine stadky / Ngesli su do hori tam se talowaly* (33–34) // *Když peněz neb giných pokladů dostali, / Mezy sebau w hoře wsse rozbitowali.* (39–40); *Než nemohli geho nigak wyslobodit / Pilne byl ostrihan nemohli blisko prit* (105–106) // *Ale nemohli ho naskrze wymocy, / Pilně byl ostřhán, y we dne, y w nocy* (127–128) či verše popisující Jánošíkův klobouk, doloman, čižmy, silné ruce a rychlé nohy. Některé drobné rozdíly jsou však pro interpretaci podstatnější: v mikulášské verzi je větší důraz kladen na Jánošíkovu sílu a individualitu (srov. v. 5, 16, 82), v Tablicově na krásu, věrnost, hrdinství, šikovnost, umění tancovat (v. 6–7, 10, 20, 69–70) a štěstí, které přálo jemu i jeho družině (v. 30, 63); rozdílný důraz na individuální a kolektivní dokazuje mj. i srovnání poslední dvojverší valedikce: po téměř shodném prvním verši (191: *Bohu was poručim Towarissga mogi* // 210: *Bohu wás poraučjm, towaryssi milj*) soustředí se Jánošík v promluvě v textu *MS* na sebe sama a na budoucnost (*Neb swami nebudem wic chodyt popoly* – v. 192), zatímco Jánošík v Tablicově edici vzpomene svou družinu (*Kterjž ste po horách se mnau dost chodili.* – v. 211). Je tedy v mikulášské verzi Jánošík lidovým hrdinou individuálním, s několika málo podstatnými vlastnostmi (srov. též opakované oslovení *Janossik Janossik*, typické pro lidovou poezii), v Tablicově verzi pak hrdinou spíše v duchu klasicistním, ne-li urozeným, tedy alespoň vzdělaným, spíše vojákem (opásaným šavličkou) než junákem, rozhodně však čestným a zastupujícím kolektiv stejného původu a smýšlení (srov. v. 16 či 33); hlubší kolektivní sociální myšlenku nese v

tomto případě text v Tablicově verzi (podepírá ji ostatně též zmínka udatných valachů napomáhajících zbojníkům – viz v. 66).

Odlišnosti v reáliích, konkrétně místa uložení Jánošíkovy valašky, resp. šavličky – *Žilina* vs. *Krupina* (v. 110 mikulášské verze, resp. v. 150 ve verzi Tablicově) – všiml si již Vilikovský (Krupinu uvádí podle něj i tzv. kokavský rukopis⁴³¹). Konstatujeme však též rozdíly v několika obecných pojmenováních, ať už jsou to na jedné straně zlí gazdové a sedláci (v. 14) proti rychtářům (v. 13), vyrabované kláštery a majery (v. 27 mikulášské verze), na straně druhé pak hrady (v. 31 u Tablice), či etnograficky pozoruhodná konkurence Jánošíkovy zelené košile (v. 187 mikulášské verze) a košile bílené (v. 144 u Tablice). O jistém posunu směrem k zobecnění v Tablicem vydané verzi svědčí nahrazení konkrétní sumy peněz, vybírané na daně (v. 170 v *MS*) obecným shrnutím (v. 162). Naproti tomu proti přirovnání Jánošíkových pistolí k ještěrům v mikulášské verzi (v. 121–122) jsou tyto v Tablicově verzi měřeny peněžní hodnotou (v. 193–194). Několik rozdílů ukazuje, že jazyk Tablicovy verze je emocionálně a expresivně zatíženější, ať využitím hyperbol, protikladů (v. 13–14, 28: *dobře se gim wedlo* proti 32: *zlé tam byly hody*), zvolacích či tázacích částic či vět (v. 85, 107, 123 či u všech oslovení *Milý Jánossjku*), a je též obraznější a variabilnější (srov. v. 34 či 163–164).

Zhruba dvacítkou veršů v mikulášské a Tablicově verzi je textově shodných či téměř shodných – z jejich srovnání je možno vyjít i při srovnání jazyků obou textů. Základní jazyková báze obou verzí je obdobná jako v případě písně o Surovcovi: v Tablicem editované verzi je oproti rukopisné doplněna kvantita, interpunkce, odstraněno psaní počátečního velkého písmena u vícera substantiv a adjektiv. Po stránce typografické je rukopisný text značně rozkolísán (např. při přepisu hlásky *i* písmeny *i/y* či v častém zaznamenávání hlásek *č, ž, š* písmeny *c, z, s*), Tablicova edice vykazuje sjednocení. Hláskoslovně a morfologicky odpovídá rukopisná verze úzu předspisovné slovenštiny (pochopitelně s mnoha nepravidelnostmi, viz mj. *bukow* ve v. 18 a *bukuw* ve v. 20, *su* ve v. 25, 29, 30 aj., ale *gsau* ve v. 28, *nemal* ve v. 144, ale *meli* ve v. 44, *wgac* ve v. 179, ale *wjce* ve v. 64), Tablicova jednotně české kodifikaci: srov. např. *Ktery gsu umeli preskakowat bukow* – *Kteřžto vměli přeskakowat buky* (v. 18), *Kdo tomu neweri nech ide doprawa / Wssak mu tam powedga zeto gista prawda* (v. 205–206) – *Kdo tomu newěřj, nechat' gde do práwa / Tam mu gisté řeknau: že gest to węc prawá.* (v. 210), ačkoli v Tablicově edici jsme zaznamenali též výjimky (*cýsarské* ve v. 166, *hedbawný* ve v. 203) či

---

⁴³¹ Vilikovský, c. d., p. 555.

varianty (*obložené (obrubené)* ve v. 205) . Slovní zásoba obou verzí liší se v několika slovákismech či hungarismech v mikulášské verzi: proti *katonaku* (slovu maďarského původu) ve v. 4 je v textu vydaném Tablicem *wogák*, *kuri* ve v. 170 nahradily v Tablicově edici *slépký* (v. 162), podobně *nenazdal bi* (v. 89) proti *nebylbych mněl* (v. 115), *spitowali se* (v. 93) – *ptagjým se* (v. 121), *porcie – daně* (v. 13). Značná část slovacikálního lexika však v Tablicově verzi zůstala, ať už opět s vysvětlivkami pod textem, nebo bez nich: např. sloveso „zbíjet“ (v. 29, 132, 146–148, 156–157) či hyperkorektní *preplatili – přeplatili* (v. 54 – 75), *prepitno – přepitné* (v. 61 – 84), nebo i přibyla (*rozbitowali* ve v. 40, *ofěru* ve v. 52, *děžmi* ve v. 160, *cyffrowany* ve v. 203, *vstáwánj* ve v. 217 či slovesná vazba *nosyt ti gich ne swoboda* ve v. 207).

Konstatuje-li tedy Jan Vilikovský, že Tablic odstranil „*četné slovákismy*“ i „*běžná slova*“⁴³², nenacházíme pro to opět důkazů. Jako vrchol Tablicovy editorské „*nemohoucnosti*“⁴³³ a snahy o důsledné gramatické počestění volí Vilikovský úpravu zvolání *Janossjk Janossjk* na *Milý Jánošjku!*: tato změna byla však podle našich zjištění součástí širšího komplexu úprav, jejichž cílem bylo vřadit lidovou píseň o Jánošíkovi do kontextu slovesně-estetické tvorby. Vilikovského připomínka důsledné Tablicovy úpravy rýmových dvojic, v mikulášské verzi namnoze spojených gramatickým rýmem či asonancí, na pravidelné dvojslabičné rýmy, tento záměr a naši hypotézu potvrzuje.

Opis Tablicovy edice písně o Jánošíkovi jsme našli rovněž v rukopisném sborníku básní z 1. poloviny 19. století v ALU MS v Martině (sig. B 133), a to mezi opisy gelovských a taubmannovských příhod a torzem opisu Demianovy svatební básně Karlu Konrádymu a Julianě Mikoviny. Text je uveden pod titulem *Prjhody ganossjka* a kromě vynechaného prvního dvojverší je kompletní (včetně opakovaně chybějícího verše po v. 205). Stejná je ruka opisovače, stejná je tudíž i typografická úprava (až na výjimky absence či sekundární označování kvantit, téměř chybějící interpunkce, časté spojení jednopísmenné předložky, spojky či zájmena s následujícím slovem). Některé hláskoslovné úpravy signalizují i zde prosazující se úzus slovenštiny, a to automatický přepis všech výskytů ř na r (srov. *řek – rek* ve v. 122) a *au* na *u* (i chybně: *w rukau – w ruku* ve v. 107 – *v* a nedůsledně: *gsau* ve v. 197); mechanicky je znovu odstraněno označení měkkosti, srov. *nechtelo* (v. 12), *sobe* (v. 17), *sstestj* (v. 27), *nekdo* (v. 37), *w pretezkem wezenj* (v. 113). Ve dvou úpravách (*kaule – ěule* ve v. 34 a *ne swoboda – nesloboda* ve v. 207) zaznamenáváme slovenštinu i na rovině lexikální, morfológicky a

---

⁴³² Tamtéž.

⁴³³ Tamtéž.

syntakticky však opis zůstává věrný své předloze a není v něm ani jediná změna slovosledná, rýmová či obsahová (na rozdíl od opisu příhod Gelových a Taubmannových, viz výše).

K žertovným básním Chrastinovým a části Demianovy příležitostné skladby přiřadil tedy sestavovatel tohoto souboru i jednu ze dvou anonymních zbojnických písní z Tablicových *Slovenských veršovců* – a zvolil jánošíkovskou. Už v této rané fázi slovenského obrození lze tedy pozorovat to, co popisuje Joanna Goszczyńska ve své monografii, totiž postupné konstituování kultu Jánošíka na úkor všech dalších zbojnických hrdinů lidových písní a postav zbojníků známých z historie. Zároveň je tento opis dalším potvrzením obliby a životnosti Tablicových *Slovenských veršovců* a cenným materiálem pro analýzu relací mezi ustálenou, normovanou a spisovnou češtinou a pramennými předstupni kodifikované spisovné slovenštiny.

8. Závěr

Tablicovi *Slovenští veršovci* jsou v dobovém kontextu slovenské literatury i díla tohoto obrozence podnikem ojedinělým a pozoruhodným: první svazek zveřejňuje jejich sestavovatel ještě před vydáním úvodního souboru svých vlastních skladeb, druhý pak souběžně s druhou částí jak *Poezyí*, tak i *Paměti československých básníkův aneb veršovcův*. Jeho vydavatelský počín byl v mnoha směrech nejen záchovný, ale též objevný, a to i jak pro literární historii, tak i pro dějiny slovenského i českého jazyka: pozice, které v dějinách slovenské literatury zaujali básníci sem zařazení – především Ján Chrastina a Ján Demian ale též Ján Sabov, získali právě díky těmto edicím, zařazení skladeb Institorisových a Doležalovy doplnilo obraz jejich tvorby, vydání zbojnických skladeb pak mělo na další vývoj slovenské literatury vliv nesporně zásadní.

Tablic podnikl výběr autorů a jejich děl, jím sestavený celek vyznačuje se žánrovou a stylovou pestrostí, a to i v rámci jednoho typu, ať už jde o satirickou básnickou tvorbu či příležitostnou poezii, i v rámci jednoho tématu. Nabídl tak zároveň možnost komparace, porovnání způsobů uchopení jistého obsahu či jeho formálního zpracování: tomu však kladl dvě omezení, a to rytmické (dodržením sylabického rozměru veršů a podporou tendence k sylabotónismu) a jazykové, resp. gramatické.

Druhé z nich – totiž jazyková úprava vydaných textů – vyvolalo reakci dobovou i u moderních literárních historiků. Jak ukázaly naše analýzy (pokud to bylo možné, provedli jsme srovnání autografu či původního vydání s Tablicovým tiskem), soudy o všestranném Tablicově češtění (čechizování, bohemizování), tj. úpravy původně slovenských textů na české, a to ve všech jazykových rovinách, se nezakládají na pravdě: prokazatelně normované podle české kodifikace byly tyto básně zejména v pravopise a hláskosloví, na všech dalších rovinách našli jsme ve všech Tablicem editovaných textech jevy, které se s českou kodifikací neslučují, naopak jsou důkazem slovenského původu a provenience těchto básní. Svědčí to pravděpodobně o tom, že první obrozenskou generací proklamovaná důsledná pravidelnost (která se v českém kontextu prosadila zejména v otázkách prozodických) promítla se Tablicovi při editování *Slovenských veršovců* do roviny typograficko-ortografické, kde se rozhodl o co nejdůslednější sjednocení podle dostupné normy jazyka uznávaného za esteticky funkční a významově téměř shodný: Tablicovy morfologické varianty a lexikální vysvětlivky však na druhou stranu jasně svědčí o editorově povědomí rozdílů mezi češtinou českých a slovenských čtenářů a o jeho vědomé snaze tyto rozdíly akceptovat a akcentovat.

Srovnání dál prokázala Tablicovu snahu o pozdvižení stylistické úrovně vydávaných básní, a to zejména morfologickými prostředky, a posílení jejich emocionality a expresivity. Zároveň bylo dokázáno, že se Tablic nedopustil výraznějších významových posunů či změn, které by zásadním způsobem ovlivnily interpretaci vydaných skladeb: platí to i v případě zbojnických písní, u nichž je textologická situace nejsložitější, ačkoli právě v jejich případě se pravděpodobně nejvíce zviditelnil Tablicův úmysl vřadit skladby vydané ve *Slovenských veršovcích* do dobových literárních směrů a tendencí. V tomto rozpoznání a svébytném uchopení životnosti a estetické potenciality lidových a pololidových skladeb se sociální tematikou⁴³⁴ lze zároveň spatřovat pochopení jejich centrálního postavení v písemnictví konstituujícího se novodobého slovenského národa a pokus oslovit touto hodnotou – v nutně, ale ne nezbytně úplně přizpůsobené formě – též českou literární a kulturní veřejnost.

---

⁴³⁴ Srov. též Hrabák, J., c. d.

IV. Edice a básnické dílo Bohuslava Tablice

Vydáním *Památných příhod Štěpána Pilaříka* a *Slovenských veršovců* sledoval Bohuslav Tablic, jak již bylo řečeno, v první řadě jejich uchování v paměti obrozující se společnosti, ať už slovenského etnika konstituujícího se v národ, aktivně udržovaného česko-slovenského kulturního společenství či postupně klíčícího slovanského soukmení. Všechny tři Tablicem publikované svazky však rovněž vstupují do dobových kontextu užších: na jedné straně tradičního, tj. literárního – do přítomnosti a vývoje slovenské literatury počátku 19. století; na straně druhé pak do kontextu nového, totiž editologicko-textologického, pomezního oboru, tímto počínem se ve slovenském písemnictví de facto ustavujícího.

V prvním případě, tj. ve slovenském literárním kontextu, stýkají se texty těchto Tablicových edic především se samotným básnickým dílem svého editora Bohuslava Tablice, jednoho z nejpłodnějších básníků první slovenské obrozenské generace, autora čtyřsvazkových *Poezií* (1806–1812) a několika dalších samostatně či časopisecky publikovaných skladeb. Tablicova básnická tvorba je – pro svůj rozsah, obsah a formu – stěží zařaditelná do jednoho dobového literárního směru či tendence ve slovenské poezii, nejpřiléhavější a nejnázornější interpretaci její synkretické povahy (spojující postbaroko, rokoko, klasicismus, biedermeier i preromantismus) podává ve své monografii Miloslav Vojtech.⁴³⁵ Pokusíme se proto uvést v souvztah ty Tablicovy skladby, které jsou spřízněné s editovanými básněmi typologicky, druhově, žánrově či tematicky a pokusit se odpovědět na otázky, do jaké míry mohla poetika, funkce, obsah i hodnota poezie prezentované v edicích Pilárikova *Sorsu* a *Slovenských veršovců* prorůst do vlastní tvorby Tablicovy, zarezonovat v ní nebo naopak vést k vědomému odlišení a pokusu o její překonání. Vzhledem k tomu, že jak Tablicova tvorba, tak díla vydaná v těchto edicích spoluutvářejí novodobou slovenskou poezii, v níž proměna hierarchizace funkcí a hodnot ve prospěch funkce a hodnoty estetické probíhala postupně, budeme sledovat nejen vnitřní relace poetologické, básnické, ale i vztahy mimoliterární a cíle mimoestetické, jejichž existence je v tomto období stále průkazná a v mnohém i pro toto období charakteristická.

---

⁴³⁵ Vojtech, M.: *Od baroka k romantizmu. Literárne smery a tendencie v slovenskej literatúre v rokoch 1780–1840*. Bratislava 2003.

1. Pilárikova (Chrastinova) a Tablicova poezie historická a reflexivní

První z řady oživených slovenských děl staršího písemnictví – *Sors Pilarikiana* – dělilo od počátku 19. století, tedy od doby jeho znovuvydání – bezmála 150 let. Básnická skladba s vyváženou epicko-reflexivní složkou měla v dobovém kontextu 2. poloviny 17. století i své dobové funkce, duchovní, didaktickou a historickou; v reedici pak Tablic výrazně posilnil posledně jmenovanou a přidal jí též apologetický a hagiografický rozměr; zároveň se pokusil – jak bylo ukázáno – i o zvýšení její estetické hodnoty. Specifickým pro Tablicovu edici Pilárikova *Sorsu* se jeví – oproti *Slovenským veršovcům*, kde toho nebylo potřeba díky souběžným vydáním *Paměti* – množství doprovodných paratextů, osvětlujících historické pozadí politické i církevní: v tomto směru má *Sors* blízko k těm Tablicovým skladbám, jež jsou opatřeny podobným biograficko-faktograficko-historiografickým aparátem a do centra pozornosti kladou význačné osobnosti uherské historie a zejména dějin slovenské evangelické církve augšpurského vyznání. Za všechny připomeňme dvojici básní připomínající slávu a pád dvou hradů *Czövaru*, *hradu Raškova*⁴³⁶, resp. *Oravy*, *hradu Turzova*⁴³⁷ – první zmíněnou spojují i strůjci zkázy sídla ctného a udatného Rašky, resp. fyzického a duchovního utrpení Pilárikova, to jest Turci-plenitelé uherských hradů a otrokáři slovenských kněží (druhá odkrývá mj. další Tablicovu oblibu v pomocněhistorických vědách, tentokrát v epigrafice). Oslavné heroicko-tragické básně Tablicovy jsou pochopitelně primárně lyrické povahy, epika je skryta v připomínkách jednotlivých slavných hradních pánů a naplno se rozvíjí právě v poznámkách pod čarou; cíl zviditelnit a zvěčnit památku slavných předků však je týž, naplněn ovšem zcela odlišným způsobem: v reedici *Sorsu* promlouvá sama připomínaná postava a oslavou či holdem jí vzdaným je právě znovuvydání její básně, v Tablicových skladbách už promlouvá subjekt autorský jako zprostředkovatel historických příběhů, vzdálený časově, avšak zainteresovaný coby dědic, buditel a šířitel slavné minulosti.

V bezprostřední časové blízkosti vznikají edice Pilárika a Tablicova příležitostná *Elegie na smrt d. p. Pavla Ježoviče církvi evanj[elické] veleb[ného] bratrstva nitranského bývalého staršího, při příležitosti jeho pohřbu l[éta] P[áně] 1804. dne 27. listop[adu] nad rakví v sobotišťském chrámě od oltáře říkaná*⁴³⁸ uvedená známým překladem dvanáctiverší

⁴³⁶ *Poezye II*, Vacov 1807, pp. 54–65. Citace přebíráme z CD-romu *Poezye 19. století. Od thámovců po lumírovce. Česká elektronická knihovna*. Vydal ÚČL AV ČR, Praha 2004.

⁴³⁷ *Poezye III*, Vacov 1809, pp. 153–164.

⁴³⁸ *Poezye II*, Vacov 1807, pp. 77–92.

z *Pláčů* Edwarda Younga⁴³⁹. V básni ohlédající se za zesnulým sobotištšským farářem těžce zkoušeným nemocí věnuje Tablic připomínku několika evangelickým kněžím, kterým „*Ten, jenž pídí měří zem y nebe, / Zkusyt slouhy víru jináč znal.*“⁴⁴⁰: vedle exulantů Joachima Kalinky, Daniela Krmana (u nich Tablic odkazuje ke svým *Pamětem*⁴⁴¹) a v poznámce pod čarou podrobně představeného na galeje odsouzeného Juraje Lániho poukazuje na osud examinovaného Jána Michalida (s odkazem na *Pamětné příhody Štěpána Pilárika*) a Štěpána Pilárika a jeho turecké zajetí jako jeden z typů a příběhů utrpení prožitých dobrovolně a vědomě pro víru, a proto přestálých, ať jsou jakkoli strašlivá:

*Tak hle v hrůzoplňné bouřce světa
Duše zlostí nezakalená
Směle kráčí od jednoho léta
K druhým –, jest y v bidách blažená.*

*Bezbožný se krčí, hrůzou třese,
Slyše list jen šustět vrbový,
Spravedlivý vzhůru hlavu nese,
Neděsý ho blesk, ni praskot hromový.*⁴⁴²

Báseň je zároveň oslavou Ježovičovou a boží milosti, která jej vyvedla z pozemského života a světa plného utrpení do blaženého společenství, *spolku přátelského*⁴⁴³; *Do vlasti, v níž nezní píseň hoře, / Kdežto stále plěše Krystův lid*⁴⁴⁴. Po stejném místě touží a ke stejnému místu se upíná Pilárik ve svých reflexích, vzdechnutí a písničkách v *Sorsu*, jehož vydání je Tablicovou oslavou Pilárikovou. Posun druhový, žánrový i funkční je opět zřetelný, pocit duchovní (ale i jazykové) nadčasové sounáležitosti a táž myšlenka vyjádřená jednou způsobem slovesně-estetickým, podruhé počinem edičním, jsou společné.

Podobně můžeme nahlédnout i oslavou gratulační báseň složenou Tablicem při příležitosti uvedení Kryštofa Lyciho do úřadu superintendenta tzv. Baňského (tj. banskobystrického) okolí vydaná pod názvem *Cýrkvě Evanjelické A. V. v Baňském okolí Lodička pod svými zprávci od r. 1610 – 1808ho vyobrazená*.⁴⁴⁵ Skladba postavená na připodobnění této evangelické obce k lodičce a jejích superintendentů ke kormidelníkům

⁴³⁹ Interpretaci a literárněsměrové zařazení opět podává Miloslav Vojtech v citovaném díle, pp. 114–115.

⁴⁴⁰ *Poezye II*, Vacov 1807, p. 82.

⁴⁴¹ V případě Kalinkově odkazuje na § 14 prvního dílu Paměti, tj. *Paměti I*, Vacov 1806, pp. XLIII–XLVI; v případě Krmanově pak trochu zmatečně na § 34 dílu druhého, ve skutečnosti je to § 9, in *Paměti II*, Vacov 1807, pp. XX–XXXII.

⁴⁴² Tamtéž, p. 80.

⁴⁴³ Tamtéž, p. 86.

⁴⁴⁴ Tamtéž, p. 87.

⁴⁴⁵ *Poezye III*, Vacov 1809, pp. 165–212.

šťastně ji provádějícím klidnými i neklidnými vodami-časy, připomíná postupně (chronologicky) všechny „muže u vesla“ církve bánského okolí a – obrazně v textu, reálně, konkrétně a historicky pak v poznámkách pod čarou – všechny události, které tito a tato museli přestát. Mimořádně působivý je obraz postupně sílící bouře, která strhává vratkou loď, nutí její pasažéry k úvahám o smrti a pak část z nich smrti vydává a část vyhání z do ciziny (jak se i stalo ve 2. polovině 17. století po porážkách protihabsburských povstání), srov. verše:

*Zatím cýrkve lodí viklala se,
Hned sem, hned tam hnaná větrem nejistým, [...]
Brzo však se prudší vítr zdvíhá,
Svatou cýrkve lodí sylně namítá,
Jedna vlna druhou v patách stihá,
Z jedné uzkosti se nová vyskytá, [...]
Prudká bouře stále víc se sylí,
Větrů král se celé lodí zmocňuje, [...]*

*Ach! tu každý vzdychá, hořekuje,
Smutný volajících hlas se rozlívá,
Marné zboží moři vyhazuje,
Mně být šťastným, s životem kdo ubíhá,
Starý, mladý na kolena kleká,
Mátě pláče držíc dítě v náruči,
Slova smrti každičký se leká,
Když se hotovit k ní zprávce poroučí.*

*Brzo však ji schytil celou mocý,
Hned jí v hloub hnal, hned ní k nebi vymítal,
Hrůzou trnou plavcy dnem y nocý,
Nový mžik je s novou bídou přivítal,
Kalné vody škárami již tekou
V lodičku, jenž již již má se zvrátiti,
Vlny, jak věž, větší sebou vlekou,
V strašných tocých chtíc lod s plavcy pohřbiti.*

*Rázem vítr o velikou rokli
Mrštil ními sylně, lodí zpraštěla,
Pohřizení v moři bidně mokli,
Zbledlých plavců tvár se strachem zvráštěla,
Jeden vesla, druhý dsky se chytá,
Množý v bezedné jsou hloubi pohřbeni,
Jiní, jimiž moře hraje zmítá,
Předaleko v cyzý kraje puzení.⁴⁴⁶*

V této části má Tablicův text k Pilárikově *Sorsu* nejbližší, ať už srovnáme např. obrazné přirovnání Turků k přívalům vody (v. 76–82), připomeneme vyličení silné, přesto však přestálé bouře na Dunaji během Pilárikova útěku, resp. návratu do vlasti (v. 679–694), či poukážeme na spřízněnost obrazné Tablicovy lodičky s lodičkou Noemovou, ke které se upíná za sebe i všechny křesťany Pilárikův mluvčí ve třetím a posledním *Nábožném rozjímání* (v. 1380). Sám Štěpán Pilárik je v této oslavné básni znovu připomenut v poznámce pod čarou, v níž Tablic zmiňuje pohnuté životní osudy jeho vnuka Štěpána, superintendanta v l. 1704–1710, přišedšího jako potomek exulantů ze Slezska a skonavšího s celou rodinou na mor. Tablic jej v básni přibližuje s využitím parafráze titulu *Sorsu*:

*Přes třidcet let do věčnosti moře
Uplynulo z prudké řeky časnosti,
Plných pláče, vzdychání a hoře,*

⁴⁴⁶ Tamtéž, pp. 174–180.

*Prv než Pilářík ctný zprávec hodnosti
Došel. Těžce nuzný Syon řídil,
Tvrdým losem přenáramně ssoužený,
Štěstí církevního z cesty klidil
Překážky, muž vzáctný, zprávec zkušený.⁴⁴⁷*

*Vody času*⁴⁴⁸ v Tablicově básni uklidní až počín císaře Josefa II. oslavený Augustinem Doležalem v básni otištěné ve *Slovenských veršovcích* (k této části Tablicovy básně se proto ještě vrátíme). V závěru je Tablic za sebe i své spolubratry vyzývá ke klidnému toku a žádá si bezpečné plavby a šťastného doplutí *k přeblaženým břehům rajské věčnosti*⁴⁴⁹: o pomoc však již neprosí boha křesťanského, nýbrž božstvo antické: *Febe* (tj. bohyni Měsíce Foibé), *Zefiry* (tj. mírné západní větry nazvané podle jejich vládce Zefyra) a *Génie* (tj. strážné bytosti), v duchu a po vzoru klasicistním (stejně jako na úvod básně neklade citát z Bible, ale z Iuvenaliových satir). I zde tedy konstatujeme především duchovní než básnickou spřízněnost obou skladeb, danou i faktem, že oba jejich autoři byli povoláním kněží.

Nejblíže reflexím Pilárikovu *Sorsu*, avšak též Chrastinově básni vydané Tablicem jako *Přídavek* na závěr prvního svazku *Slovenských veršovců* má však podle nás Tablicova skladba *Probuzení k trpělivosti*, zařazená do druhého svazku *Poezyi*⁴⁵⁰. Apelativnost a

⁴⁴⁷ Tamtéž, pp. 183–184

⁴⁴⁸ Tamtéž, p. 206.

⁴⁴⁹ Tamtéž, p. 207.

⁴⁵⁰ *Poezye II*, Vacov 1807, pp. 108–110.

Probuzení k trpělivosti

*Co sy stýskáš, že tě dlouhé časy
V krutých bídách Pan Bůh zdržuje?
Ach! on slyší žalostné tvé hlasy,
Ohněm však tě kříže zkušuje.*

*Dobrý zlatník kovy nejvzácnější
Čistí v ohni od zžíravé rze,
Zdaž pak ctnosti lidské nejkrásnější
Od málob očistiti jináč lze?*

*Statný rytíř neleká se boje,
Neutíká, jak zvěř bázlivá,
Byť se valila naň, jako roje,
Vojska nepřátelů strašlivá.*

*Ohněm kruté smrti dýchajících
Čeká mýslí neohroženou,
Slyší střelbu kusů rachotících,
Zbroj jich vidí na se vztaženou.*

*Jak lev synlý předatně s nimi
Zápasý, čím nepřátel jest víc,
Sám ty nemělbyš se s trápeními
Potýkati, nechtě trpět nic?*

*Jakátě čest pro hrdiny statné,
Nabyt v boji věncův bobkových,
U Boha jak přemnoho jest platné,
Snášet bolest ostnů křížových.*

*Zdali krásu slunce nebeského
Na obloze stále spatřuješ?
Zdali na mrak někdy truchlivého
Nebe zouffale sy stěžuješ?*

*Zdali na den v světě nejjasnější
Nedoléhá vždýcky černá noc,
Na léto zdaž zymu nejsmutnější
Nepřivodí Pána nebes moc?*

*Strašné bouřky, vichřice a hromy
Čistí syrkovaté páry jed,
Ač syc někdy na zmar vedou domy,
Mámi Boha proto hanit hned?*

*Trpělivě nes, co ruka boží
Naděluje tobě z trápení,
Pláč jest sýmě radostného zboží,
Žeň nám připravuje upění.*

*Po mrákotách zemského zas kříže
Vzejde jasné slunce radosti,
K přátelům nás přivede smrt blíže,
Splní ctnostných srdců žádosti.*

*Po přetemné zemských lopot noci
Svitne nám zas jasný v nebi den,
Hořký kříž se skončí božskou mocí,
Žalost přejde, jako v noci sen.*

didaktičnost, blízká barokním duchovním písním zejména obrazností, expresivitou, hyperbolou a protiklady, výzva k dobrovolně snášeným a aktivně překonávaným božím zkouškám – to vše ji pojí především s Pilárikovou skladbou. Smířlivý a harmonizující tón posledních tří strof, výzva odevzdání se boží moci, víře a naději na lepší život nebeský (připodobněný ke slunci a dennímu svitu) po přestálých utrpeních života pozemského (přirovnaného k mrákotám a noci) sblíží však tuto báseň i s výzvou k pevnosti víry vetknutou do v. 15–18 *Šťestí* Chrastinova *Přídavku*, resp. k naději na vzkříšení – v podobě přirovnání smrti k zimě a života nebeského k jaru – do závěru *Smrti* v téže básni.

2. Chrastinovy (Demianovy, Sabovovy) a Tablicovy básně satirické

První svazek a úvod druhého dílu *Slovenských veršovců* vyhrazuje Tablic pro básně Jána Chrastiny, rozdělené do čtyř částí, z nichž první tři – *Rozprávky o Gelovi*, *Rozprávky o Taubmannovi* a *Rozprávky o cigáních* – spojuje jejich humorný tón a satirický náboj nejen s některými básněmi dalších zde zařazených autorů – Jána Demiana a Jána Sabova, ale též s obdobně laděnou poezií Tablicovou. (Rudo Brtáň nalézá kromě Tablicovy anekdotické tvorby též spojenci s těmi básněmi, v nich Tablic – stejně jako vydáním Chrastinových skladeb o Gelovi Taubmannovi – „vyhovel vulgárnemu vkusu a oblube facécií, odbočil však neraz do drasticky vulgárných nevkusností. Uzdu, ktorú popustil Tablic v Zuzane Babylonskej, uvoľnil načisto v Gelovi a Taubmanovi, blízky tón je v anekdotách Sabova a v Tablicových neskorších burleskných výstražných básňach, nehovoriac o tom, že sám zbieral a na schôdzach Učenej spoločnosti baňského okolia čítal anekdoty.“⁴⁵¹

Přímému srovnání s Chrastinovými gelovskými a taubmannovskými příhodami či sentencemi nabízí se především ty básně z prvního svazku *Poezyí*, v nichž vystupuje chytrý a vtípný Kestner, a to ve skladbách pod tituly *Nemnohověď*⁴⁵² a *Učená Panna*⁴⁵³, z nichž první je namířena proti ješitným rádobyvzdělancům, druhá ukazuje příklad příliš vzdělané, avšak nepraktické ženy. V první básni Tablicově je přímo tematizována satira a ironie Kestnerova, ve druhé je její hrdina spíše didaktický a pedagogický. Chrastinův Gel či

⁴⁵¹ Brtáň, R.: *Bohuslav Tablic (1769–1832)*. Bratislava 1974, p. 88.

⁴⁵² *Poezye I*, Vacov 1806, pp. 63–64.

⁴⁵³ *Poezye II*, Vacov 1807, pp. 71–72.

Taubmann jsou vychytralí, aktivní nejen slovem a často zacházejí za hranici vkusu, Tablicův Kestner je výmluvný satirik a učitel.

Blíže Chrastinovu Taubmannovi a jeho satirickým sentencím má Tablicova báseň *Mladý Advokat*:⁴⁵⁴

*V pověstném Frankrajchu Advokat učený,
Od prezidenta však pro mladost zlehčený,
Směle k své obraně řek: ač jsem mladý syc,
Ale jsem, nežli vy, starých knih četl víc.*

Tematicky jej s Chrastinou i Demianem pojí mimo jiné též satira lékařského povolání (srov. báseň *Eškulap se zlatou bradou*⁴⁵⁵. Tablicovu humoru však vládnou především jazykové vtipy, využívající příznačného a charakterizujícího pojmenování postav (vedle *Nemnohověda* též v básni *Na Roháče*⁴⁵⁶ – srov. Sabovova *Mlynáře Hubižita*), či jazykově-obrazného přirovnání (jako v případě epigramu *Na tlustého sládky*⁴⁵⁷ nebo básně *Matka osličí*⁴⁵⁸ – srov. rozmlouvání sedláka a měšťana v Chrastinově *pohádce*).

3. Demianovy, Institorisovy a Tablicovy příležitostné gratulace

Tablicova příležitostná tvorba je poměrně bohatá⁴⁵⁹: kromě již připomenutého epicedia (pohřební básně) a enkomia (básně instalační)⁴⁶⁰ zahrnuje též jedno propemptikum (báseň na rozloučenou), čtvero básní složeným při příležitosti významné politické, církevní či duchovní události (viz níže) a patero básní gratulačních: dvě epithalamia (u příležitosti svateb) a tři veršovaná přání k jmeninám. Poslední jmenovaná pětice nabízí se ke srovnání s typologicky shodnou příležitostnou tvorbou Jána Demiana a Michala Institorise Mošovského vřazenou do Tablicových *Slovenských veršovců*.

---

⁴⁵⁴ *Poezye I*, Vacov 1806, p. 74.

⁴⁵⁵ Tamtéž, p. 63.

⁴⁵⁶ *Poezye I*, Vacov 1806, p. 50.

⁴⁵⁷ Tamtéž, p. 80.

⁴⁵⁸ Tamtéž, pp. 86–87.

⁴⁵⁹ Podrobně ji analyzuje Peter Mráz v dosud nevydané studii *Typológia príležitostnej poézie Bohuslava Tablica*.

⁴⁶⁰ Básni obojího typu složil a publikoval Tablic vícero, viz Mrázovu studii

Svatební básně

Z Tablicových skladeb k této příležitosti vybíráme starší ze obou básní, jež vznikla jako gratulace k sňatku Ondřeje Vengerického a Tablicovy neteře Johany Polerecké dne 24. června 1803; Tablic ji publikoval o čtyři roky později v *Poezyiích* pod titulem *Zlaté Poutko D. P. Ondřejovi Vengeryckému a Uroz. Panně Johaně z Poleřeky, v čas jejich svadebního vesselí L. P. 1803 dne 24. Června obětované*.⁴⁶¹ Báseň sestává ze dvou částí: první nás zavádí na Olymp za bohyní Juno, jež navštíví na Etně svého (a Perunova) syna Vulkána (obě postavy antické mytologie přibližuje Tablic v poznámkách pod čarou) a žádá od něj zhotovení zlatého poutka, kterým mají být v chrámu „na Moravské faře“ v den své svatby spojeni budoucí manželé, a to až do konce svého života. Vulkán po krátkém zaváhání (vymlouvá se na práci pro Peruna, který by se na něj nahněval kvůli opožděné nebo nižší dodávce šípů), jež děj zpožďuje, jeho božské či polobožské postavy však zároveň polidšťuje, poutko přislíbí a ve stanovené lhůtě i vytvoří. S ním se pak Juno snese do pozemských končin, konkrétně do Hontu do Moravec do kostela, kde probíhají oddávky. Po připnutí poutka pronese ve druhé části básně gratulační řeč a nakonec se vrací zpět na Olymp.

Jak je patrné, svou klasicistní stylizací – především využití antických motivů, odosobněností a – s výjimkou titulu a odkazů k lokalitám – nekonkrétností je tato Tablicova skladba velmi vzdálena od Demianových či Institorisových svatebních básní: nevěsta, ženich a další svatebčané jsou ve *Zlatém poutku* pouze mlčícími a statickými postavami (připomeňme přímé promluvy a činy ženichů u Demiana i Institorise), kromě okamžiku Junina příchodu (*Přišla do Moravec, kdežto svadebnícy /Výskali již, krásně hráli hudebnícy.*) je potlačen jakýkoli pozemský děj: ten se soustřeďuje do mýtického světa (mimoходом připomeňme ironizaci znalosti či neznalosti antických postav a příběhů v první Demianově svatební básni Karla Konrády a Juliany Mikoviny). Junina promluva k novomanželům – formálně jednoduchá, až stereotypní, obrazně rozvíjející ústřední metaforu – má rysy didaktické a apelativní, blízké kupříkladu závěrečné přimluvě z Institorisovy svatební gratulace. Společných jevů mají však i tak svatební básně *slovenských veršovců* s Tablicovými příležitostnými epithalamii velmi málo.

---

⁴⁶¹ *Poezye II*, Vacov 1807, pp. 101–108.

Více je však spojuje s obecnými skladbami na téma svatba či manželství, které složil a publikoval Tablic, ať už je to *Píseň svadební při pití za zdraví novomanželů*⁴⁶² nebo *Manželství*⁴⁶³. Obsah i formu první z nich napovídá již titul: připíjí se v této básni hojně a opakovaně, nejen na zdraví, ale též na boží požehnání, šťastný a dlouhý společný život na zemi a jeho pokračování na nebi. Formu písňe naplňuje refrén, využití básnické obrazy i figury jsou jednoduché, tradiční a srozumitelné. Některými formálními, obsahovými, ale především funkčními prvky má tato báseň mnohem blíže k Institorisově svatební gratulaci, především k jejímu závěru, než předchozí zmíněná Junina gratulace. Do básně *Manželství* vložil její autor svou ideální a zobecněnou představu o tomto svazku muže a ženy, podobná je subjektivně reflektována v Demianově básni ke svatbě Ladislava Rakšániho: rozdíl ucelenosti, jistotnosti a odosobněnosti v Tablicově skladbě oproti procesualnosti, prožitkovosti a osobní zainteresovanosti Demianova mluvčího je však zde opět více než patrný.

Básně k jmeninám

Gratulační báseň *D. P. Svému Příteli Michalovi Sepešimu dne 29. Zář 1805*.⁴⁶⁴ vystavěl Tablic tentokrát na přirovnání, jež má biblické kořeny: v první části skladby popisuje zevrubně a do detailů čínorodou a neutuchající starost zahradníka – či spíše sadaře, v Tablicově pojmosloví *štěpíře* – o svěžené ovocné stromy. V druhé části jsou všechny tyto činnosti přeneseny na *štěpíře duchovního*, totiž oslavence; ze stromů se stávají lidé, z ovoce bohobojní a hříchu se vyhýbající křesťané. Závěrečnou část obstarává modlitba za štěpíře a jeho štěpy, vztažená v posledních šesti verších k soudnému dni a zakončená předpokládaným štěpířovým vydáním počtu ze svých – veskrze kladných činů – před bohem.

Na první pohled je tedy znovu patrná naprosto odlišná stylizace, kompoziční a komunikační výstavba než u srovnávaných Demianových či Institorisových básní složených při stejné příležitosti (v případě Demianova *Michalského vinše* či Institorisovy *Epištoly* dokonce ke témuž jménu, pochopitelně však jiných osob). Rozdílný je tentokrát i světský stav všech tří oslavenců Demianových či Institorisových oproti duchovnímu v

⁴⁶² *Poezye II*, Vacov 1807, pp. 111–112.

⁴⁶³ *Poezye IV*, Vacov 1809, pp. 62–65.

⁴⁶⁴ *Poezye I*, Vacov 1806, pp. 66–69.

Tablicově gratulaci: jeho povolání je základním obrazovým i myšlenkovým komponentem skladby, ve skladbách věnovaných kapitánu Šaraboku či radnímu G. je jejich profese tematizována naprosto jiným způsobem. Skladby slovenských veršovců mají zřetelně satirický rozměr, který v případě Tablicovy básně chybí totálně. Spíše jej můžeme usouvztažnit s přípitky (značně však dehonestovanými) nepřímo proslovenými v Tablicově výstražné básni *Jakub Žibřid ze Žibřidova*⁴⁶⁵.

Báseň *Dvěma Přítelkyním matce i dceře k svátku jejich jména*⁴⁶⁶ je typickou ukázkou Tablicovy vzorové gratulace, prosté jakékoli konkrétnosti, univerzální a obecné v nejvyšší možné míře, s využitím tradiční a ořelé obraznosti, minimálně invenční a originální, dokonale použitelné – s nepatrnými úpravami – prakticky pro jakoukoli příležitost. Přání dlouhého a radostného života, vyprošení božího požehnání, blažené smrti a zaslouženého života věčného jej nicméně alespoň v těchto základních rysech pojí s vyústěním Institorisovy gratulace Michalu G.: znovu se zde nabízí spojnice duchovního povolání obou básníků.

4. Doležalovy a Tablicovy oslavné ódy

*Ale – zamlč, Múzo, zcestné kroky,
Přikři smrtedlníků mdloby zástěrou,
Radši zazpívej, jak v lepší roky
Lidstvo omráčené slepou pověrou
Zhlédlo zlatou jiskru pravdy boží,
Ješto jasné světlo v mysli rozžala,
Dražšího tak nad Krézovo zboží
Pokladu y svatá cýrkev dostala.*

*Zlatá záře této blaženosti
Vzešla našim za Jozeffa cýsaře,
Vrátil práva milé nábožnosti,
Bohu v chrámích, sobě v srdcých oltáře
Postavil, když zlomil těžká pouta
Svědomí, v nichž lkaly věrných tisíce,
Přestala se vztekat neřest krutá,
Shojilať svým rány boží pravice.⁴⁶⁷*

Tablicova báseň *Cýrkve Evanjelické A. V. v Baňském okolí Lodička pod svými zprávcemi od r. 1610 – 1808ho vyobrazená*⁴⁶⁸ složená při příležitosti uvedení Kryštofa Lycího do úřadu superintendenta byla již interpretována v komparaci s Pilárikovým *Sorsem*. Ve dvou strofách zde citovaných odbočuje mluvčí z líčení strastiplných životů Lycího předchůdců v této funkci a církve pod jejich vedením, zasažených mnoha ranami osudu, a přibližuje v nich radostnou událost, která zavedla též vzniku Doležalovy básně

⁴⁶⁵ *Poezye II*, Vacov 1807, pp. 28 a 31.

⁴⁶⁶ *Poezye I*, Vacov 1806, p. 66.

⁴⁶⁷ *Poezye III*, Vacov 1809, pp. 195–196.

⁴⁶⁸ *Poezye III*, Vacov 1809, pp. 165–212.

Veselost rolí boží hybské pod rakouským sskřivánkem, totiž vydání tolerančního patentu Josefem II. V každé básni je tato událost vřazena do jiného kontextu, v Tablicově skladbě funguje v protikladu k vyličeným tragédiím a tento protiklad prorůstá i způsobem jejího oslavení, jenž je vystaven na připodobnění patentu a jeho účinků k *jiskře-světlu-záři* a proti němu *mdloby smrtedlníků, lidstvo omráčené, těžká pouta, neřest krutá*. V Doležalově básni je sice vydání patentu událostí, jež iniciuje vznik básně, tematizována je však až v druhé části (první je věnována historii habsburského rodu), kdy se v ní naplňuje rozvíjená a gradující metafora skřivánka a jeho zpěvu. Obojí zpodobení je obrazné, v Tablicově skladbě na tomto obrazu zůstává, v Doležalově je Josefův čin zkonkrétněn, zrealněn, objasněn a jeho přiblížení zakončuje přímá výzva adresovaná křesťanům k radosti a oslavě svého panovníka, potažmo celého habsburského rodu (u Tablice míří oslavná slova k církvi Banského okolí a jejím superintendentům).

Ódu na Habsburky, konkrétně Františka I., složil však též Tablic a publikoval ji jak samostatně⁴⁶⁹, tak v *Poezyích*⁴⁷⁰ pod titulem *Zpěv na památku Jeho cýs. král. Jasnosti Františka Prvního dědičným Rakouským cýsařstvím zvelebení*.

Z textových i mimotextových signálů vyplývá, že obě skladby byly proneseny během mše jako její součást, jejich duchovní funkce je tedy očekávána jako primární. Tablic ji bezesbytku naplňuje formálně, obrazně i obsahově, jeho zpěv je ve své podstatě duchovní písní, ódou na boha-korunovatele všech císařů, naposledy i Františka (opět je tu patrný protiklad aktivity boží a pasivity člověka-příjemce boží milosti); až sekundárně, totiž zařazením do slovesně-uměleckého, literárního kontextu *Poezyí* uchází se i o hodnocení estetické. Doležal zvolil stylizovanou formu ódy, propracovanou kompozici opřenou o jednoduchou a názornou obraznost, využívající gradaci a hyperbolu, až v závěru přecházející formálně i obsahově v modlitbu; v tomto směru je jeho básnická strategie a invence progresivnější, navazující na tradici humanismu, a jeho básnický projev je světštější a tedy synkretičtější než v případě Tablicovy písně, jež zůstává monofunkčně duchovní skladbou i v jinak synkretickém celku Tablicových *Poezyí*.

---

⁴⁶⁹ Jak praví Tablic v poznámce pod čarou: „*Tento zpěv r. 1804 dne 7. Října, aneb v Neděli XIX. po Sv. Trojicy v chrámě evanj. Skalickém před kázáním zpívaný spolu s jinou po kázání zpívanou písní po prvé v Uh. Skalicy pod tímto tytulem tlačen byl: TE DEUM LAUDAMUS t. j. Chvály Boží za příčinou Jeho Jasnosti cýs. král. Františka Druhého dědičným Rakouským cýsařstvím zvelebení. V Uherské Skalicy vytištěné u Frant. Xaverya Škarnycla. v 8u. 8 stran. Teď se pro nedostatek exemplářů tohoto spisu, na žádost milovníků duchovních zpěvů, místem ponapravený přetlačil.*“ *Poezye IV*, pp. 123–124.

⁴⁷⁰ Tamtéž, pp. 123–128.

5. Tablicův básnický jazyk

Při hledání odpovědi na otázku, zdali jazyk, který používal Tablic ve své poezii, byl nějakým způsobem zasažen jazykem autorů básní publikovaných v *Pamětných příhodách* a *Slovenských veršovcích*, musíme nejprve nutně připustit fakt, že Tablic sám byl původem Slovák, že jeho texty prošly během přípravy do tisku a při vlastním tisku rukama korektora a tiskaře a že tedy případné slovakismy, hláskoslovné, morfologické, slovotvorné či lexikální nalezené v jeho vlastní básnické tvorbě, jsou spíše důkazem Tablicovy (korektorovy, tiskařovy) etnické příslušnosti než vědomé snahy o navázání na slovakizovanou řeč používanou Pilárikem, Demianem, Sabovem či anonymním autorem (autory) zbojnických písní: sem náleží především všechny hyperkorektní jevy, přítomné jak v edicích, tak ve vícero básních Tablicových *Poezyí* (v *kočáři*⁴⁷¹, *s bratřem*⁴⁷², *křtaltovati*⁴⁷³, *přeslyšeli*⁴⁷⁴, *dlouhy*⁴⁷⁵, *řcete*⁴⁷⁶, *hrouzy*, *almářky*⁴⁷⁷, *přenásleduje*⁴⁷⁸, *Perounovy*⁴⁷⁹, *Balsazaře*⁴⁸⁰) a dále celá řada Tablicových oblíbených a (i v edicích) často využívaných výrazů (*třile*⁴⁸¹, *palaše*⁴⁸², *husle*⁴⁸³, *kaštíl*⁴⁸⁴ či zvolací částice *darmo!*⁴⁸⁵), často se stejnou (příznakovou) grafickou podobou (*dčbán*⁴⁸⁶, *fúzy*⁴⁸⁷; označování kvantit a měkkosti a psaní předpon *s-* a *z-* by vyžadovalo speciální studii).

Vědomě slovenské zůstávají však i v Tablicových básních všechna slova slovenského původu, jež znovu opatřuje vysvětlivkou v poznámce pod čarou, byť jich není zdaleka takové množství jako v edicích: kupř. *kar* s vysvětlivkou *Pohřební hody Slovákům, kde v obyčeji jsou, kar slují*.⁴⁸⁸, příznačný výrazy *křekáček* či *stuška* s nacionálně

⁴⁷¹ *Chudý Janíček. Poezye I*, Vacov 1806, p. 20.

⁴⁷² *Katinka. Poezye I*, Vacov 1806, p. 76.

⁴⁷³ *Jakub Žibřid z Žibřidova. Poezye II*, Vacov 1807, p. 17.

⁴⁷⁴ *Tamtěž*, p. 18.

⁴⁷⁵ *Tamtěž*, p. 19.

⁴⁷⁶ *Elegie na smrt D. P. Pavla Ježoviče. Poezye II*, Vacov 1807, p. 91.

⁴⁷⁷ *Slavia věncem ozdobená. Poezye IV*, Vacov 1812, p. 16.

⁴⁷⁸ *Pláč mládence nad stracenou milenkou. Poezye IV*, Vacov 1812, p. 80.

⁴⁷⁹ *Czövar, hrad Raškův. Poezye II*, Vacov 1807, p. 65.

⁴⁸⁰ *Zpěv na památku Jeho cýs. král. Jasnosti Františka Prvního dědičným Rakouským cýsařstvím zvelebení. Poezye I*, Vacov 1806, p. 125.

⁴⁸¹ *Oda na dub. Poezye I*, Vacov 1806, p. 62. Jungmann takový ani podobný výraz nezná.

⁴⁸² *Urozenému Panu Pavlovi Synkentálerovi, radnímu Pánu v Štávnicy. Poezye IV*, Vacov 1812, p. 44.

⁴⁸³ *Štěstí spokojené myslí. Poezye I*, Vacov 1806, p. 18; *Jakub Žibřid z Žibřidova. Poezye II*, Vacov 1807, p. 27; *Poustevník z Warkworthu. Poezye III*, Vacov 1809, p. 108.

⁴⁸⁴ *Jakub Žibřid z Žibřidova. Poezye II*, Vacov 1807, p. 37.

⁴⁸⁵ *Jakub Žibřid z Žibřidova. Poezye II*, Vacov 1807, pp. 37 a 66.

⁴⁸⁶ *Přestávání na svém losu. Poezye I*, Vacov 1806, p. 30; *Písně v čas žně. Poezye I*, Vacov 1806, p. 94.

⁴⁸⁷ *Jakub Žibřid z Žibřidova. Poezye II*, Vacov 1807, p. 28.

⁴⁸⁸ *Chudý Janíček. Poezye I*, Vacov 1806, p. 22.

podbarvenou vysvětlivkou⁴⁸⁹, *likotat* s eufonickou vsuvkou⁴⁹⁰ nebo *devlička* v jediné Tablicově zmínce o cikánech v celé jeho tvorbě, a sice ve dvojverší *Pohled' na Cygána, jak sy pyšně vede, /Ač y v samých strapích na devličce jede* v básni *Pýcha* s objasněním: *Devla, devlička, hubený (chudý) cyganský kuň posmíškem slove.*⁴⁹¹); nalezi jsme však též několik lexikálních slovakismů bez této poznámky (*krpce*⁴⁹², *hrmavici*⁴⁹³, *fertuškou*⁴⁹⁴, *kláty*⁴⁹⁵, *škrídlice*⁴⁹⁶, *smutí*⁴⁹⁷, *zpraviš* ve významu „uděláš“⁴⁹⁸, *krušpán*⁴⁹⁹). Hláskoslovné, morfologické či slovotvorné slovakismy jsou spíše výjimkou (*morskými*⁵⁰⁰, *stredu*⁵⁰¹, *velku cenu*⁵⁰², *preč*⁵⁰³, *sobášeným*⁵⁰⁴, *obrostené*⁵⁰⁵) a rovněž příznačné je jejich kolísání mezi češtinou a slovenštinou (*Rychtárovou*⁵⁰⁶, *vytřezvení*⁵⁰⁷, *zámčekem*⁵⁰⁸).

Na druhé straně registrujeme v Tablicově tvorbě – především v ódách, elegiích, baladách, duchovních a tzv. programových básních – zřetelnou snahu po využití normované češtiny (i na úkor slovenštiny, srov. užití slova *hřebíček* s vysvětlivkou: *Hřebíček Czechům karafiat, některým Slovákům y klinec sluje.*⁵⁰⁹), zejména všech stylistických prvků, které jazyk těchto básní esteticky vyvyšují a naopak jej jasně odlišují od běžné mluvy – přítomné hlavně v básních anakreontických a hedonistických: v těch

⁴⁸⁹ „Křekáči Slovákům ti slovou, kteříž svou mateřskou řeč špatně mluví, od uherského kerek áts tak nazváni, proto že pilní Slováci koleša, kteréž v zymě, když Uhří v větším dílem zahálejí, dělají, (jako y jiné nařadí, k. p. lžice, ročky, hrnce, škopíky, hrotky, krhly a t. p.) do krajů Uhry osazených rozvažejí, tam je u větším díle za obilí prodávající.“ Vilím Kostka, nevděčný syn. *Poezye III*, Vacov 1809, p. 142. „Čechům sluje pentle, penlička, ale zněmčile, stuška slovenštěji zní.“ *Pláč mládence nad zesnulou milenkou. Poezye IV*, Vacov 1812, p. 102

⁴⁹⁰ „Likotati (vlastně ligotati) se, tolik jako třpytiti se znamená. Toto poslední slovo zdá se ve verších tvrdě a nepřijemně zníti.“ *Slavia věncem ozdobená. Poezye IV*, Vacov 1812, p. 26.

⁴⁹¹ *Pýcha. Poezye I*, Vacov 1806, p. 49.

⁴⁹² *Pýcha. Poezye I*, Vacov 1806, p. 49. Jungmann označuje za moravismus a slovakismus. Jungmann, J.: *Slovník česko-německý. Díl II. K–O*. Praha 1990, p. 203.

⁴⁹³ *Oda na dub. Poezye I*, Vacov 1806, p. 61. Jungmann uvádí jako slovakismus s odkazem ke Kollárovi a citací Tablice. Jungmann, J.: *Slovník česko-německý. Díl I. A–J*. Praha 1990, p. 760.

⁴⁹⁴ *Jakub Žibřid z Žibřidova. Poezye II*, Vacov 1807, p. 17. Jungmann zařazuje mezi „cizá, zle tvořená, nebo podezřelá slova.“ Jungmann, J.: *Slovník česko-německý. Díl I. A–J*. Praha 1990, pp. [IX] a 542.

⁴⁹⁵ *Tamtéž*, p. 27.

⁴⁹⁶ *Na odchod ze Skalice Urozené Paní Zuzany Laučekové a dcery její téhož jména, L. P. 1803 dne 25. Maje. Poezye II*, Vacov 1807, p. 96.

⁴⁹⁷ *Elegie na smrt D. P. Pavla Ježoviče. Poezye II*, Vacov 1807, p. 78.

⁴⁹⁸ *Zlaté Poutko... Poezye II*, Vacov 1807, p. 104.

⁴⁹⁹ *Elegie na smrt D. P. Pavla Ježoviče. Poezye II*, Vacov 1807, p. 88. Jungmann toto slovo hodnotí stejně jako výraz *fertuška*, viz pozn. 59. Jungmann, J.: *Slovník česko-německý. Díl II. K–O*. Praha 1990, p. 209.

⁵⁰⁰ *Život po časné smrti. Poezye IV*, Vacov 1812, p. 37.

⁵⁰¹ *Včely a jejich matka. Poezye IV*, Vacov 1812, p. 42.

⁵⁰² *Na smrt Michala Instytorysa Mošovského. Poezye IV*, Vacov 1812, p. 84.

⁵⁰³ *Uspokojení při smrti přátel podlé Vossa. Poezye IV*, Vacov 1812, p. 99.

⁵⁰⁴ *Zlaté Poutko... Poezye II*, Vacov 1807, p. 106.

⁵⁰⁵ *D. P. Svému Příteli Michalovi Sepešimu dne 29. Září 1805. Poezye I*, Vacov 1806, p. 67.

⁵⁰⁶ *Jakub Žibřid z Žibřidova. Poezye II*, Vacov 1807, p. 31.

⁵⁰⁷ *Káva a víno. Poezye IV*, Vacov 1812, p. 71.

⁵⁰⁸ *Zlaté Poutko... Poezye II*, Vacov 1807, p. 106.

⁵⁰⁹ *Nestálost života lidského. Poezye I*, Vacov 1806, p. 60.

nalezneme hovorové výrazivo i uvolněnou normu (*píte, žíte*⁵¹⁰), ačkoli spíše výjimečně, neboť Tablicův básnický jazyk je vědomě stylizován a estetizován veskrze v celé jeho tvorbě.

Na otázku po vlivu jazyka slovenských veršovců na Tablicův jazykový projev ve vlastní básnické tvorbě nabízí se tedy spíše odpověď negativní, byť i v některých Tablicových básních konstatujeme obdobný způsob distribuce slovacikálních jevů a projevů vědomých či nevědomých. Vzhledem k minimu těchto projevů (jejich výčet v předchozí analýze byl téměř vyčerpávající) lze tedy vyslovit hypotézu, že Tablic-editor užíval uvolněnější jazykové normy než Tablic-básník a že tento přístup pravděpodobně vědomě odlišoval tvůrčí činnost autorskou, básnickou, originální, od práce filologicko-historické, aktivní, ale podřízené percepčním východiskům a recepčnímu úzu.

V. Edice Bohuslava Tablice a dobová ediční praxe

Pozici Tablicových edic z hlediska dobové praxe vydávání památek staršího písemnictví můžeme sledovat ze dvou úhlů: na jedné straně je lze usouvztažnit s českou ediční praxí konce 18. a počátku 19. století, na straně druhé pak se slovenskou vydavatelskou činností světské poezie, která však se soustavněji rozvíjí až ve 20. a 30. letech 19. století. K oběma kontextům vztahuje Tablicovy edice též R. Brtáň, činí tak však výběrově a především s ohledem na monografické zpracování díla Bohuslava Tablice, resp. vývoj slovenské světské poezie v l. 1780–1820. Naše analýza směřuje k uchopení místa Tablicových edic v dobovém editologickém kontextu, ať po stránce praktické (jazykové, obsahové) či teoretické (zejména textologickými východisky).

1. Soudobé české edice

Pozornost všech vydavatelů starší české literatury na konci 18. a v první polovině 19. století soustřeďovala se především na památky ze 14.–16. století, texty mladší byly vydávány jen výjimečně, světská básnická produkce 17. a 18. století prakticky vůbec (patrně to souviselo též s dobovým náhledem na „zlatý věk“ českého písemnictví v 16.

---

⁵¹⁰ *Probuzení k radosti. Poezye I*, Vacov 1806, p. 108; *Píseň svadební při pití za zdraví novomanželů. Poezye II*, Vacov 1807, pp. 111–112.

století, resp. „úpadek“ domácí slovesné produkce ve dvou stoletích následujících). Výjimku tvoří dva svazky almanachů Václava Tháma z konce 18. století; výbor F. J. Vaváka z ovčáckých písní Jiřího Volného vydaný Václavem Hankou s Vavákovou předmluvou, resp. výběry ze slovanské lidové poezie F. L. Čelakovského vznikají rovněž až ve 20. letech 19. století.

Básně v řeči vázané sebrané a vydané ve dvou svazcích v Praze v l. 1785 a 1795 Václavem Thámem jsou českou literární historií kladeny na počátek novodobého českého básnictví, méně se o nich už uvažovalo a uvažuje v souvislostech editologických. Motivace jejich vzniku a vydání opět vysvětluje z předmluvy k prvnímu svazku (druhý svazek předmluvu nemá), v níž Thám předně obhajuje nejen starší českou literární produkci světskou i duchovní, 16. i 17. století, oficiální (katolickou) i zakázanou (protestantskou), ale též češtinu jako literární, básnický jazyk. Cíl si proto stanovuje takto: „*Předně, abych pozůstalé ještě zlomky našich Českých zpěvořečníků v známost uvedl; pak abych ukázal, že se v naší mateřské řeči, na způsob jiných jazyků, všecko básniti i zpívati může; posléz abych čtenáře své s mnohými, jenž všelikou snažností jak o rozšíření jazyka Českého, tak i o vzdělání v něm ozdobnější České zpěvořečnosti se přičinějí, seznámil.*“⁵¹¹ Je tedy jeho motivace trojí: historická (uchovat památky), slovesně-komparativní (dokázat estetické schopnosti češtiny) a společensko-kulturní (připomenout též soudobé pečovatele o český jazyk a literaturu). Trojí cíl odpovídá i třem částem každého z obou svazků: v prvním Thám shromáždil a vydal (zejména tištěné) památky starší české básnické produkce (překlady básní F. Spee od Felixe Kadlinského z r. 1665, básně Šimona Lomnického z Budče z přel. 16. a 17. stol., Mikuláše Konáče z Hodiškova z poč. 16. stol., překlady Catonových distichů od Jana Amose Komenského z r. 1662 či anonymní báseň *Vzdechnutí k Bohu* ze sklonku 16. století), ve druhém dokazuje slovesně-estetické možnosti češtiny svými překlady zejména německých básníků: anakreontiků Johanna Wilhelma Ludwiga Gleima (1719–1803), Christiana Felixe Weisse (1726–1804) či Gottfrieda Augusta Bürgera (1718–1794), ale též mj. latinského žalmu Bohuslava Hasištějnského z Lobkovic, a rovněž vlastními skladbami; ve třetím pak vydává původní i překladatelská díla svých současníků (mj. Václava Stacha, Václava Matěje Krameria, Františka Knoblocha, Jana Bohumíra Dlabáče, Jana Hynka Kavky, Tomáše Pavelky či Slováka – jediného zařazeného – Jiřího Petrmanna). Básně vřazené do těchto almanachů jsou povahy duchovní i světské, vedle písní lyrických (milostných, pijáckých, pastýřských) a reflexivních skladeb (mj.

---

⁵¹¹ Thám, V.: *Básně v řeči vázané*. Praha 1785. Citujeme z vydání Václava Brtníka, Praha 1916, pp. 30–31.

Život venkovský), výjimečně příležitostných (elegie *Na smrt Marie Terezie* od Václava Stacha) nalezneme tu množství básní didaktických a mravoučných, mj. též Thámovo čtyřverší *Ševcovský rozsudek o básních*, označené za první novočeský epigram.⁵¹²

Protože však byl vznik těchto almanachů motivován snahou o dokázání estetických kvalit češtiny a poezie v ní psané, jež má být spatřována jako rovnocenná se starší i soudobou „vysokou“ literaturou okolních zemí a jazyků, nenalezneme zde tvorbu lidovou, sedláckou, která v této době zůstává v českém kontextu ještě nedoceněna.

Co se týče způsobu vydávání památek starší české literatury v těchto almanaších, Thám se v předmluvě zmiňuje pouze o jediné, obsahové – zato však z pohledu formující se novodobé literatury příznačné – změně, a to při edici Kadlinského básní, resp. jeho překladu básní Friedricha Spee v knize *Zdoroslaviček*: „*Poněvadž však obsah její duchovní jest, protož tytéž vybrané z ní básně na světský způsob sem vyložil, a Pána Ježíše v Meliše, též S. Máří Magdalénu v Kloe a Fillis proměnil.*“⁵¹³

Thámovy *Básně v řeči vázané* a Tablicovy ediční počiny mají tedy několik společných rysů, ale též odlišností: spojuje je především snaha o vydání pozapomenutých a poroztroušených děl starší domácí básnické produkce (i Thám akcentuje dvojí funkci poezie, bavit a poučovat⁵¹⁴) pro jejich uchování, další Thámovy otevřeně formulované motivy však zůstávají u Tablice nenaplněny, neboť se tento na rozdíl od Tháma nesnaží hierarchizovat slovenskou literaturu a naplnit její „horní pozice“ (to vede Tháma k soustředění starší i soudobé, původní i překladové tvorby), nýbrž se naopak soustřeďuje pouze na starší slovenské autory a jejich původní básně, na rozdíl od Tháma nechce přesvědčovat o vysokých kvalitách češtiny (která zůstává v Thámově almanachu nedotčena jakoukoli ediční poznámkou), ale o existenci světské poezie slovenské proveniencí sepsané v českém jazyce, který je mu spíše prostředkem než cílem, a proto si vyžaduje i komentář ke způsobu jeho užití či úprav. Tablicova ediční strategie se tedy mohla opřít o vydání i úspěch Thámových almanachů, ale vyšla vstříc dobovým potřebám a možnostem slovenské literatury; Tablic Tháma nenapodobuje ani v zařazení vlastních skladeb či

---

⁵¹² „*Ptal se švec ševce jednoho,
Co jsou básně? – a co básnit?
– Což pak nemáš rozum z toho?
– Co bláznovství, a co bláznit?*“

Thám, V. : *Básně v řeči vázané II*. Praha 1916, p. 131.

⁵¹³ Kloe a Fillis se však v Kadlinského básních publikovaných v těchto almanaších nevyskytují. Thám, V. : *Básně v řeči vázané I*. Praha 1916, p. 31.

⁵¹⁴ Srov. citát z Horatia na úvod druhého svazku: „*Aut prodesse volunt, aut de lectare poetae, Aut simul et jucundo, et idonea dicere vitae. (Básníci chtějí buď prospívati nebo bavití nebo současně říkati příjemné i užitečné.)*“ Thám, V., c. d., 1795, titulní strana.

překladů (ty publikuje separátně), ani v zařazení děl jiných soudobých básníků. Podobně jako Thám se však soustřeďuje více na světskou poezii než duchovní, jejíž kontinuitu tak dokazují oba ediční počiny, český Thámův a slovenský Tablicův (jak na to upozorňuje Brtáň), každá z nich však měla ve svém kontextu jiná specifika.

Sebrání básní a zpěvů vydané od Antonína Puchmajera ve čtyřech svazcích v rozmezí l. 1795–1802 je Tablicovým edicím časově bližší (sám do jednoho z nich i přispěl), ediční záměr Puchmajerův je však od Tablicova vzdálenější než v případě Thámově: Puchmajer do těchto almanachů soustředil již jen básnickou produkci své básnické generace (s výjimkou staročeské bajky o lišce a džbánu), opět duchovní i světskou (větší prostor mu dovoľoval zařadit i rozsáhlé historické epické či dramatické skladby), poezii anakreontickou, epigramatickou, ale též v hojnější míře příležitostnou (zejména ódy a elegie) a též literárněteoretický výklad přízvučně prozodie, jejíž objevení, naplnění a obhájení se stalo hlavním impulsem vzniku těchto výborů. Také zde – z podobných důvodů jako v Thámových edicích – chybí lidová poezie, také zde je dán prostor překladům (zejména děl antických autorů). Tablicovy edice a Puchmajerovy almanachy pojí tak především paratextové části: vlastenecky motivované předmluvy a dedikace význačným českým či slovenským obrozencům.

Jiříka Volného Veselé písně v edici milčického písmáka Františka Jana Vaváka a vydání Václava Hanky z r. 1822 představují jednu z prvních novodobých českých tištěných edic české autorské světské pololidové a umělé poezie 18. století. Sestavení souboru a též opsání textů kratonožského ovčáka Jiřího Volného (1675–1745) se ujal též Vavák, jehož poezii Tablic srovnává s tvorbou Jána Sabova (viz kapitolu o Sabovovi), též autor, blízký Volnému nízkým původem i samouctvím. Zatímco vlastní tvorbu Tablicovu dělí od básní *slovenských veršovců* zhruba 30 let, Vavák – literárně činný zejména v posledním desetiletí 18. a prvním desetiletí 19. století – sebral a přepsal Volného písně ze 30. a 40. let 18. století, tj. texty zhruba 60 let staré. Ačkoli k jejich vydání došlo až v r. 1822 (tedy po Vavákově smrti), z chronogramu zařazeného do Vavákovy předmluvy vyplývá, že měl jejich opis připraven už v r. 1808; rovněž se zde dozvídáme o podobné motivaci jejich vydání jako u Tablice: „*A poněwadž maudrým a zwlásst' historickým zpěwákům staré pjsně wzácny gsau, protož pro delssj památku (dosáhna gá ty pjsně) zde gsem ge zase přepsal a dnes XXI. DVbna VV ČzasV paDánI sněhV VV CeLI Den) dokonal.*“ Tamtéž připomíná i značnou oblibu Volného písní, dokumentovanou existencí vícera opisů a přidává na závěr veršovaný „návod“ k jejich interpretaci:

„Kdo chceš zpjwat, zpjwey maudře,
a rozuměg wssemu dobře;
někdy myslí wyrażenj
činj wnitřnj občerstwenj.“

Václav Hanka pak v poznámce připojuje – podobně jako Tablic. žádost o zaslání případných dalších nalezených písní, motivovanou snahou po jejich kompletaci.

Soubor čítá 9 básní s typickým explicitem, v němž básník využije (leckdy i násilně a na úkor rýmu) významu svého příjmení („*neb gest Bůh w milosti hogney, // k němu přjstup Wolney.*“; „*měly wssecky podwod rowný: // bylť snad prsten každé Wolný.*“⁵¹⁵). Jsou to vesměs básně mravoučné, varovné a didaktické – v některých básních využívá epického exemplárního výstražného příběhu (*O třech ženách, O gedné schytralé Panně, budťo Káči nebo Anně*), v jiných se soustřeďuje na barvitý a expresivní popis kritizované lidské nestřídmosti, nemírného holdování v jídle, pití, tanci, kouření či karbanu (mj. *Tabáku nemjrnj kuřláci: i také násilnj ssňupáci; K tanci welká hbitost, k zlému přjležitost*), využívá hyperboly, gradace a protikladu a v závěru vždy připojuje poučení a výzvu k bohabojnému a skrovnému životu. V popisných expresivních pasážích lze najít období s Demianovými příležitostnými skladbami, v epických partiích pak se satirami Chrastinovými či Demianovými, podřízenost všech formálních i obsahových složek didaktické funkci (jakkoli jsou nazvány *veselými*) je však v případě Volného skladeb (řazených k tzv. selskému baroku) jednoznačnější a homogennější než u skladeb *slovenských veršovců*, funkčně již synkretických, z pohledu literárního vývoje hraničních či přechodových. Vaváková a Hankova edice písní Jiřího Volného má z tohoto pohledu hodnotu především historickou a záchovnou, na rozdíl od Tablicových *slovenských veršovců*, jejichž skladby vstupují a zůstávají v kontaktu se soudobým vývojem slovenské poezie i na počátku 19. století.

Lidovou poezii českou, moravskou, valašskou, slovenskou, ale též dalších slovanských národů západních, východních i jižních sebral a ve třech svazcích pod titulem *Slovanské národní písně* vydal v Praze v l. 1822, 1825 a 1827 František Ladislav Čelakovský (1799–1852). Editorova motivace vydání i interpretace lidové poezie, která je nejbližší duchu lidstva a podstatě národa, jakož i lidové poezie Slovanů, jež této mety dosahuje nejlépe, vyplývají z předmluvy, stejně jako Čelakovského odmítavý postoj mj. ke kramářské poezii či kosmopolitismu („*Geště gednau tuto zwolám, což sem giž mnohdykráte činjwal, kochage se w národnjm básnjctwj: ‚Nenj nad zdařilau národnj báseň.‘ – W této gen widjme w žiwém twaru básnjckém ducha lidského;*“ – s připojenou poznámkou „*Rozuměti, w*

---

⁵¹⁵ Volný, c. d., pp. 12 a 32.

zdařilegšjch, čistě národnjch pjsnjch, ne w kterékoli kramářské.“ – a dále „*w těchto gen zřegmě wytknutý ráz národnosti; a kde národnost k swětoobčanstwěj čili swětoběžnjctwěj se bljžj, tam nelze nagjti národnj uměny.*“⁵¹⁶) Ve vlastní edici (pozoruhodné i tím, že všechny básně jinoslovanské – tedy s výjimkou českých, moravských, valašských a slovenských – vydává v originálu a zrcadlovém překladu) přináší celkem 39 slovenských lidových písní (v předmluvě připomíná již Šafaříkovu edici *Písní světských lidu slovenského v Uhřích*, viz níže), v 1. svazku k nim na závěr připojuje vysvětlení některých slov (mj. i *garčok*, *neborák*, *šuhag* – srov. i Tablice, ale i *sobášeny*⁵¹⁷, které Tablic nevysvětluje), ve 2. svazku pak omluvu editorům 1. svazku *Písní světských*, že některé převzal z této edice s vysvětlením „*Rozšiřowánj takowýchto pokladů nikdý nazbyt*“.⁵¹⁸ Způsob editace slovenských písní zaujme zvláště po stránce ortografické a hláskoslovné, bližší již slovenštině než češtině (avšak skupiny *d'e*, *t'e*, *ňe* prepisuje jako *dě*, *tě*, *ně*), stojí za ním však nejspíše vliv editorů *Písní světských* (viz níže) i jistá pravopisná volnost přípustná vzhledem k lidovému charakteru písní. Z pohledu skladby edic, resp. pouze prvního svazku, je nutno připomenout též zařazení oddílu českých obecných (nekonkretizovaných) příležitostných písní a několika *pohádek*, tj. hádanek (zbylé dva svazky jsou již členěny pouze jazykově), resp. příznačné vřazení několika autorských ohlasových skladeb čtyř českých básníků (V. Hanky, J. V. Kamarýta, M. Z. Poláka a M. D. Rettigové) editorem a básníkem, známým v české literatuře svou vlastní ohlasovou tvorbou (*Ohlas písní ruských*, 1829, *Ohlas písní českých*, 1839).

2. Slovenská ediční činnost ve 20. a 30. letech 19. století

Ediční a vydavatelská činnost na Slovensku zůstávala do konce 18. století zaměřena na duchovní poezii soustředěvanou, doplňovanou a upravovanou v nových vydáních evangelických kancionálů, především (ale nejen) *Cithary Sanctorum* Jiřího Třanovského. Světská poezie, autorská i anonymní, lidová i umělá, lyrická i epická, sepsaná v domácím jazyce (češtině s různou mírou zapojení předspisovných variant slovenštiny) byla až do počátku 19. století doménou rukopisných sborníků, kterých je na slovenském (ale i českém a maďarském) území dochováno značné množství: jejich omezení percepční i recepční

⁵¹⁶ *Slovanské národní písně I.* Praha 1822, p. VI.

⁵¹⁷ Tamtéž, p. 229.

⁵¹⁸ *Slovanské národní písně II.* Praha 1825, p. 60.

(výběr i zápis byl individuální záležitostí a řídil se vkusem a zálibou často jediného čtenáře, totiž vlastníka) byla již konstatována. Příležitostná poezie vycházela často jako separátní tisk, pro jejich konvoluty platí podobná omezující východiska i důsledky jako u rukopisných sborníků.

Otázky editologické a textologické vyvstaly v souvislosti s vydáváním starších památek slovenského písemnictví světské až s Tablicovými tištěnými edicemi a především s jeho úpravami editovaných textů. Ty vyvolaly první reakci už ve 20. letech 19. století, jejímž původcem byl slovenský etnograf zemanského původu Ján Čaplovič (1780–1847), jeden ze sběratelů slovenské básnické produkce podobného typu jako Tablic. Čaplovič reagoval nejen výtkou a pokusem o nápravu Tablicova „češtění“ (viz kapitola o Demianovi), ale i celou edicí *Slovenských veršů* vydaných v Pešti v r. 1822 (pod stejným heslem *Collecta revirescunt* jako Tablicovi *Slovenští veršovci*) a svým edičním postupem v ní předvedeným (viz tabulka srovnání verzí Demianovy básně publikované u Tablice pod titulem *Když uroz[ený] pan L***ni na zlatou žilu stonal*⁵¹⁹, u Čaploviče nazvaná *Haemorrhoides Heviziensis L.*⁵²⁰)

Čaplovič vybral do svého souboru 13 skladeb anonymních i autorských, z nichž většina pochází opět z rukopisů: kromě zmíněné Demianovy satirické básně otiskl ještě *Chválu Slowáků* Jiřího Rohoně (s odkazem na původní tisk a s množstvím historických poznámek) a *Rozmlauwanj o Gustoch* Jána Szentkeresztyho, připojeny jsou dále anonymní *Žalostná žaloba mnohé trapeňj z nassegjciho Lenu*, *Swadba Wlkowa*, *Pjseň Marháče*, *Rozmlauwanj o wiwolenj buduceho Stawu*, *O přjčinách Záwratu* a *Hádanj Wjna s Wodau o Prednost* a dvě dvojice příležitostných skladeb ke dvěma svatbám, z nich jedna autorská a tři anonymní: *Rozprawka mezy Pánem Farárem, a P. Rektorem na horneg Mičineg, o tohoto Ženenj, gako gu gedem z gegjch Cyrkewnjku wypočuwal, a potom na Wesselj Pána Rehtorowom zradil d. 18. Jan. 1791 w Slow. Lupči.* a *Na tauž Swadbu: Baraboncaš Digák dáwa recepti pre mlaje newesty, oblečenj w belastom kepenku, klobuk ssiroky na hlawe, opasany žjnočkou, na ktereg wisy kulač mesto kōtōffika, a w ruky držic tekwyacu, mesto kigaka; nasledugjce slowa sam vstne wrawj; resp. Hádka; k Swadbe Jana Kocsay, a Susanne Schulek we Weličneg 1770 držané, pristrogená a Giná Hádka pri tegže príležitosti čjtaná.* Na závěr připojuje *Wiloženj Hádek* (tj. vyluštění hádanek) a *Slowenské žertowné Lexikon*, totiž slovníček latinských termínů z různých literárních věd a profesí (gramatiky, poezie, medicíny) s žertovným překladem (frazologickým, asociačním apod.).

⁵¹⁹ Tablic, *Slovenští veršovci II*, pp. 70–73.

⁵²⁰ Čaplovič, J.: *Slovenské verše*. Pešť 1822, pp. 69–72.

Typologickým i žánrovým složením a textologickými východisky jsou Čaplovičovy *Slovenské verše* velmi blízké Tablicovým *Slovenským veršovcům* (ne tak edici Pilárikova *Sorsu*, neboť jsou zde soustředěny pouze světské skladby vzniklé ve 2. polovině 18. století): oproti nim nachází se zde však více skladeb anonymních, co do tematiky pak jsou zde též básně anakreontické, báseň z rodu programových (Rohoňova óda na Slováky) a též básně alegorické (o svatbě vlkově a lamentace lnu). Více z nich existuje v opisech v rukopisných sbornících: našli jsme mj. svatbu vlkova, hádku vína s vodou či rozmlouvání o volbě budoucího povolání, jež existuje v několika různých verzích a o popularitě skladby s touto tematikou svědčí i fakt, že podobnou báseň složil pod titulem *Přestávání na svém losu* publikoval ve svých *Poezyích* i Bohuslav Tablic⁵²¹.

Po stránce typografické a ortografické jsou Čaplovičovy *Slovenské verše* pokus jistě pozoruhodný, neboť tu poprvé v této době vycházejí i verše autorů hlásících se k protestantskému vyznání v jazykové úpravě, která neodpovídá proskribovanému úzu bibličtiny. Na druhou stranu bližší rozbor jazyka, ve kterém Čaplovič *Slovenské verše* z různých koutů Slovenska publikoval svědčí o tom, že se v nich spíše prosadil Čaplovičův individuální jazykový úzus, v hláskosloví sice sjednocený, ve všech ostatních rovinách však značně rozkolísaný (viz kapitolu o Demianovi). Z absence lexikálních vysvětlivek i z formulace předmluvy lze usoudit, že Čaplovičovo vydání slovenské poezie bylo určeno jen domácímu okruhu čtenářstva; způsob vydání pak svědčí spíše o jazykově-etnograficko-historické motivaci než v případě Tablicově, který se snažil o vřazení publikovaných básní do slovesně-estetického kontextu slovenské i česko-slovenské literatury.

Také Čaplovičův ediční podnik nezůstal bez ohlasu, zvláště když vyšel v době, kdy slovenská kulturní veřejnost začíná objevovat a oceňovat svou lidovou poezii a zároveň na čas (do vydání překladu Bible Jurem Palkovičem a do vystoupení básníka Jána Hollého) slábne bernolákovské hnutí. V prvním souboru, který shromáždil a publikoval slovenskou lidovou poezii, tj. v *Písniach světských lidu slovenského v Uhřích*, sestavených Pavlem Josefem Šafaříkem, Jánem Blahoslavem a Jánem Kollárem a vytištěných rok po Čaplovičově *Slovenských verších* ve stejné pešťské tiskárně, zazní z úst autora předmluvy Jána Kollára mj. slova: „*Daremný a nesnesiteľný gest každý křik těch, kteří řjkagi: Pissme po slowensky, my negsme Čechové. Powěztež, milj Bratři, gak po slowensky? Tak gako handrburcy, či gako křekáči, či tak gako trpácy, či tak gako Bernolák, či tak gako neynowěgi Pan Čaplowič?*“⁵²² Tato předmluva i edice vešly do dějin slovenské lingvistiky

⁵²¹ Tablic, B.: *Poezye I*. Vacov 1806, pp. 28–37.

⁵²² *Písne světské lidu slovenského v Uhřích*. Pešť 1822, p. XIV.

(i dialektologie⁵²³), folkloristiky⁵²⁴, literární historie i česko-slovenského literárního kontextu⁵²⁵, apelativní a hyperbolizované pasáže předmluvy byly již mnohokrát citovány a komentovány. Z pohledu editologického je však nutno připomenout především její závěrečnou ediční poznámku, která svou gnómičností a lapidárností zavdala a zavdává podnět k mnoha lingvistickým úvahám: „*Prawopjsebnost w těchto pjsněch neywjce nesnadnostj měla, pro welikau rozličnost wyslowowánj, krácenj a dlauženj slabik w rozličných kragjch a městečkách, kterau sme ani zmazati, ani přjliš od wsseobecných prawidel prawopjsebnosti wzdáliti nechtěli.*“⁵²⁶. Kromě ní si po stránce ediční zaslouží pozornost ještě několik jevů (i v souvislosti s Tablicovými úpravami), a sice

- 1) příklady slov z jednotlivých nářečí (jiných než česko-slovenské) užívaných na Slovensku a uvedených v přehledu ve zmiňované předmluvě. Více z nich zachoval Tablic i ve svých edicích (mj. z polsko–slovenského: *palec – prst*, ze srbsko–slovenského: *momák* či z maďarsko–slovenského: *hyntow*);
- 2) lexikální vysvětlivky, v prvním svazku *Písní světských* shrnuté a publikované na závěr edice; ve druhém (který vyšel v r. 1827 u stejného tiskaře, ale bez uvedení sestavovatelů a bez předmluvy), kde je jich znatelně více, byly zařazeny do poznámek pod čarou v textu a jsou vícera typu: většina z nich objasňuje slovenská slova (některá shodně jako Tablic, mj. *chrbát = hřbet*⁵²⁷, *sláčik, swlačjk = smyčec*⁵²⁸, *zabudnúť = zapomenouti*⁵²⁹), některé však srovnávají lexikální či gramatické varianty slovenské a české a první z nich upřednostňují, ať už proto, že zabraňují homonymii, nebo z důvodů eufonických (srov. *som = gsem, pěkně k rozeznánj od přjslowky sem*⁵³⁰; *chwjla = určitěgi než české obogetné chwjle*⁵³¹; *rebra = lépe než žebra*⁵³²);
- 3) proměna názvu z *Písní světských lidu slovenského v Uhřích* na *Písně světské lidu slawenského v Uhrách*, kterou snad lze spojovat (podobně jako odlišnost typu poznámek a vysvětlivek v 1. a 2. svazku) s faktem, že druhý svazek připravil edičně pravděpodobně již jen Ján Kollár.

⁵²³ Mj. Tóbič, Š.: *Šafárikov a Kollárov jazyk*. Bratislava 1966.

⁵²⁴ Mj. Michálek, J.: *Pavol Jozef Šafárik a štúdium ľudových piesní*. In: *Pavol Jozef Šafárik a slavistika*. Martin 1996, pp. 399–404.

⁵²⁵ Srov. její vydání v souboru *Kontext české a slovenské literatury. Antologie českých a slovenských textů 1830–1989*. Praha 1997, pp. 34–40.

⁵²⁶ *Písně I*, Pešť 1823, pp. XXXIII–XXXIV.

⁵²⁷ *Písně I*, Pešť 1823, p. 150.

⁵²⁸ *Písně II*, Pešť 1827, p. 40.

⁵²⁹ *Písně II*, Pešť 1827, p. 69.

⁵³⁰ *Písně II*, Pešť 1827, p. 35.

⁵³¹ *Písně II*, Pešť 1827, p. 92.

⁵³² *Písně II*, Pešť 1827, p. 136.

Edice *Písni* přináší a přibližuje lidovou anonymní slovenskou písňovou tvorbu a její cíl byl především etnografický; mířila však k širší čtenářské obci než Čaplovičovy *Slovenské verše*, k obraně a podpoře jazykové jednoty česko-slovenského kmene Slovanů, byť u vědomí nářeční pestrosti a snahy o její udržení: „*Wűbec takowá literatura gest sst'astná a z'awisti hodná, které mnoho nářečj k službě stogj, nebo z každého nářečj něco dobrého wážiti a pűgčiti může – kolik nářečj, tolik pokladnic z kterých básnictwj, mluwnice, slownjky wžitek a dokonalost bráti mohau.*“. Jestliže však v předmluvě vzápětí následuje přesvědčení: „*Y Čech byl by bezesporu slowenské dary wděčně přigal, kdyby mu ge byli nassinowé přinesli a předložili. Z částky se to giž stalo w Slownjku Palkowičowě, ale slowa, pawhé holé slowa gesstě negsau dosti k poznánj ducha některého nářečj a národu.*“⁵³³, opomíjí tím nejen (vědomě) edici Čaplovičovu, ale i vydavatelské počiny Tablicovy.

Po publikování Kollárových *Národních zpiewanek* (širšího záběru, zahrnujícího i epickou a autorskou tvorbu) a *Valašské školy* Hugolína Gavloviče v edici Michala Rešetky⁵³⁴ ve třicátých letech 19. století upadá načas zájem o shromažďování a zejména vydávání básnických památek starší slovenské písemnictví. Obojí se vrací v letech čtyřicátých jak v souvislosti s kodifikací spisovné slovenštiny (v r. 1844 vycházejí podruhé Čaplovičovy *Slovenské verše*⁵³⁵), tak i s nástupem romantické generace a její poetiky čerpající z historie slovenského etnika a hledající jeho duchovní kořeny a národní hrdiny. Znovu se rozběhne sběratelská činnost lidové poezie a jeden z nejintenzivnějších sběratelů Janko Král' zaznamenává mimo jiné fragment písňe o Jánošíkovi, jenž pochází z Tablicovy edice *Slovenských veršovců*⁵³⁶. Tento fakt svědčí o životnosti Tablicem vydaných slovenských světských básní i na prahu další, nové éry slovenské literatury.

---

⁵³³ *Písňe I*, Pešť 1823, p. XXIII.

⁵³⁴ Gáfríková, G.: *Rešetkovo vydanie Gavlovičovej Valaskej školy z roku 1830/31*. In: *Literárny archív* 20, 1984, pp. 194–210; táž: *Komentár*. In: Gavlovič, H.: *Valaská škola mravův stodola*. Bratislava 1989, pp. 790 a násl.

⁵³⁵ Tuto knihu jsme neměli k dispozici.

⁵³⁶ Srov. Goszczyńska, c. d., p. 121.

VI. Závěr

Pokusili jsme se v naší práci představit podrobněji vydavatelské počiny slovenského obrozence a všestranného vzdělance Bohuslava Tablice z počátku 19. století pro možnost celistvějšího a konkrétnějšího uchopení a pochopení jeho místa a díla v dějinách slovenského písemnictví a též v česko-slovenského literárního společenství. Zrekonstruovali jsme Tablicův způsob editace básní vřazených do *Pamětných příhod Štěpána Pilaríka* (Uherská Skalice 1804) a dvou svazků *Slovenských veršovců* (Uherská Skalice 1805, Vacov 1809) a usouvztažnili tyto texty s dobovým kontextem literárním, jazykovým i kulturně-historickým.

Detailním filologickým rozбором textů edice a nalezených pramenů se nám podařilo vyvrátit generalizující hodnocení Tablicova přístupu k vydávání umělé i lidové poezie slovenské proveniencie z druhé poloviny 17. století, resp. konce 18. století, označovaného za počesťování: srovnání s dostupnými a dochovanými původními tisky a rukopisy (ať opisy či výjimečně i autografy) nastínilo Tablicovu ediční metodu. Ta se v rovině typografické a ortografické jeví jako sjednocující podle existující a ustálené normy češtiny, v rovině slovtvorné a lexikální pak ve všech případech zachovávající slovacikální povahu těchto textů. Tablicovy prokazatelné větší zásahy do textů jsme analyzovali jak z pohledu významového, tak stylistického a konstatovali jejich povahu (posílení expresivity, emocionality a esteticity) a hodnotu. Ve všech případech (včetně textologicky nejsložitějších skladeb zbojnických ve druhém svazku *Slovenských veršovců*) lze tedy odmítnout tvrzení o totální proměně těchto textů edičním zásahem Tablicovým a tím vyloučit i úvahy o tom, že by tento postup mohl být označen za překlad do češtiny.

Naše literární interpretace se v případě *Pamětných příhod Štěpána Pilaríka* soustředila více na paratextové partie této edice (i vzhledem k existenci moderního kritického vydání Pilárikovy skladby), u *Slovenských veršovců* pak na představení jednotlivých žánrů, básnických útvarů a autorských osobností a na zařazení těchto do dobového slovesně-uměleckého kontextu (v případě vícera textů i básníků se tak dělo s minimální oporou v novodobých či moderních literárněhistorických syntézách či monografiích). Tablicova komparativní úvaha v předmluvách k oběma svazkům *Slovenských veršovců* přivedla nás pak ke srovnání básní do nich vřazených se soudobou typologicky odpovídající poezií českou (okrajově též německou): zde konstatujeme jak žánrové a tematické sepětí, tak i specifika a odlišnosti (např. u příležitostných básní

Demianových a Institorisových oproti skladbám F. Vaváka či u satir Chrastinových a Demianových oproti didakticko-výstražným skladbám J. Volného). Též byla provedena lingvoliterární komparace s bohatou vlastní básnickou tvorbou editorovou (spřízněnou v případě Pilárikovy poezie reflexivním a historickým rozměrem, v případě „veršovců“ typem satirické poezie, resp. oblibou žánru poezie příležitostné – formálně a vývojově však již představující jiný typ, inklinující ke klasicismu) a pokus o charakteristiku Tablicova básnického jazyka z pohledu dobové normy češtiny a úzu předspisovné slovenštiny, jakož i zodpovězena otázka možného vlivu jazyka editovaných děl na básnický jazyk editorův. Rovněž byl zohledněn fakt existence obdobných edic v českém prostředí přelomu 18. a 19. století (konstatovali jsme mj. funkční i literárnědruhovú shody s edicemi *Básní v řeči vázané* V. Tháma a obdobu motivace u sestavování a publikování almanachů A. J. Puchmajera), resp. edic slovenské světské poezie ve 20. a 30. letech 19. století (J. Čaploviče, P. J. Šafaříka, J. Blahoslava a J. Kollára) a polemiku, kterou Tablicovy i tyto publikace vyvolaly: z tohoto pohledu stojí Tablicovy edice na počátku novodobé slovenské editologické praxe a představují originální, zásadní počín v dějinách slovenského písemnictví.

Souvztah česko-slovenský vyplývá z pokusu o odhalení motivace Tablicových edičních počínů a ze způsobu jejich realizace: edice měly nejen uchovat, ale též prezentovat vzácné a těžko dostupné texty coby projevy slovenské literatury 17. a 18. století, důkazy její existence, kontinuity a též specifčnosti v rámci česko-slovenského literárního společenství. Nalezené opisy Tablicových edic připojují ke svědectví o oblibě vydaných básní (jak na Slovensku, tak v Čechách) i důkazy o recepci tohoto vydání. Rukopisné prameny odhalují však nejen dobový čtenářský vkus, ale též jazykový úzus a východiskovou bázi pro pozdější jazykově-kodifikační počiny.

Význam a hodnotu vydavatelského díla Bohuslava Tablice lze tedy spatřovat nejen v tom, že jde o jeden z příznačných dobových synkretizujících projevů slovenského osvícenství, slovenského národního obrození a slovenské novodobé literatury, literární vědy a kultury, ale též v tom, že představuje podstatný a jak praxí naplněný, tak teorií obhájený příspěvek k dějinám jazykové, literární, lingvistické i literárněvědné bohemo-slovakistiky.

Připojený návrh moderní edice všech tří Tablicových edičních počínů má přispět ke kompletaci vydání Tablicova díla, v případě *Pamětných příhod Štěpána Pilárika* k přiblížení jeho literárněhistorické metodologie, u *Slovenských veršovců* též k poznání

slovenské světské poezie konce 18. století, vydávané doposud pouze ve výběrech moderních editorů.

VII. Prameny

Rukopisy

- Konvolut rukopisných a tištěných skladeb* přel. 18. a 19. stol., Lyceální knihovna SAV Bratislava, sign. V. teol. 5721
- Konvolut rukopisných a tištěných skladeb* přel. 18. a 19. stol., Lyceální knihovna SAV Bratislava, sign. V. teol. 6661
- Konvolut příležitostných tisků* Lyceální knihovna SAV Bratislava, sign. Lyc. B VIII fol. 20
- Lániho sborník* konec 18. stol., Univerzitní knihovna v Bratislavě, sign. Ms 1257
- Mikulášský sborník (1761–1781)* knihovna spolku a vydavatelství Tranoscus v Liptovském Mikuláši, sign. XV. XXII. B. 21
- Miscellanea* 2. desetiletí 19. stol., ALU SNK Martin, sign. B 133
- Miscellanea;*
Miscellanea Ioannis Chalupka (1807) 1. pol. 19. stol., ALU SNK Martin, sign. B 240
Sborník slovenské poezie ALU SNK Martin, sign. 1139
- Pilárik, Štěpán: poč. 19. stol., Regionální muzeum v Hradci Králové, inv. č. 2080
Sors Pilarikiana. OSzK Budapešť, sign. Oct. Slav. 35
Sors Pilarikiana. ALU SNK Martin, sign. MJ 574
- Tablic, Bohuslav: *O mnohonásobném Slowákůw s Čechy a s Morawany od neystarssjch až po nasse časy společenstwj*. KNM, sign. III D 81
- Zipser, Christian Andreas: *Kurze Lebensnachrichten slawischer Dichter in Ungarn aus dem XVII. XVIII. und XIX. Jahrhundert*. Vlastivědné muzeum v Nymburku, sign. AS 6269

Tisky

- Doležal, Augustin: *Pamětná celému světu Tragoedia*. Uherská Skalice 1791
- Mošovský, M. I. – Chrastina, J. – Mikuš, Š.: *Když [...] Daniel Benkocý, s [...] Kateřinou Muhr [...] do stavu manželského štěstí nastupovali [...]*. Bratislava 1771
- Pilárik, Štěpán: *Sors Pilarikiana*. Žilina 1666
- Písňe světské lidu slovenského v Uhřích*. Ed. P. J. Šafařík, J. Blahoslav, [J. Kollár]. Pešť 1822
- Písňe světské lidu slavenského v Uhřích*. Ed. [J. Kollár]. Pešť 1827
- Slovanské národní písňe I, II, III* Ed. F. L. Čelakovský. Praha 1822, 1825, 1827

- Slovenské verše.*
Slovenští veršovci I, II.
- Tablic, Bohuslav: *O literních svazcích Slovákův s Čechy a Moravany v někdejší i nynější době.* Časopis Českého muzeum, roč. XVI, sv. 4, pp. 579-594
- Tablic, Bohuslav: *Paměti česko-slovenských básníkův, aneb veršovcův, kteříž se buďto v Uherské zemi zrodili, aneb aspoň v Uhřích živi byli,* Vacov 1806–1812
- Tablic, Bohuslav: *Pamětné příhody Štěpána Pilaříka.* Uherská Skalice 1804
- Tablic, Bohuslav: *Sbírka svatých řečí.* Vacov 1821
- Volný, Jiří: *Veselé písně.* Ed. F. J. Vavák, V. Hanka. Hradec Králové 1822
- Wonomirski, Stanisław – Chrastina, Ján: *Nový a starý, domovní i pocestný kalendář na rok 1753, 1760, 1761, 1764, 1766, 1768, 1770, 1773, 1774, 1779.* Bratislava 1752, 1759, 1760, 1763, 1765, 1767, 1769, 1770, 1772, 1773, 1778

Edice

- Antológia staršej slovenskej literatúry.*
Gavlovič, Hugolín: Ed. Ján Mišianik. Bratislava 1981
- Já miluji, nesmím povídati...*
Ed. Gizela Gáfríková. Tatran, Bratislava, 2004.
- Pilárik, Štefan: *Antológia zo slovenskej barokovej poézie.* Ed. Gizela Slavkovská. Tatran, Bratislava 1977
- Pilárik, Štefan: *Sors Pilarikiana.* Editoři Jozef Minárik a Marián Minárik. Tatran: Bratislava 1989
- Pilárik, Štefan (1615–1693): *Výber z diela.* Editor Jozef Minárik. Vydavateľstvo SAV: Bratislava 1958
- Tablic, Bohuslav: *Poezye I-IV, Vacov 1806-1812.* In: *Poezie 19. století. Česká elektronická knihovna* (CD rom)
- Thám, Václav: *Básně v řeči vázané.* Praha 1785. Ed. Václav Brtník. J. Otto: Praha 1916
- Z klenotnice staršieho slovenského písomníctva 3.* Ed. Jozef Minárik. Tatran: Bratislava 1997

VIII. Literatura

- Antológia literárnovedných textov obdobia národného obrodzenia*. Eds. Hana Urbancová a Cyril Kraus. SPN: Bratislava 1981.
- Bakoš, Mikuláš: *Literárna história a historická poetika*. Slovenský spisovateľ: Bratislava 1973
- Barborica, Corneliu: *Zaujímavé svedectvo Štefana Pilárika o Rumunoch v tureckej vojne r. 1663*. In: Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, r. XVI, Philologica, Bratislava 1964, pp. 91–94
- Brtáň, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769-1832)*. Veda: Bratislava, 1974
- Brtáň, Rudo: *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatúry*. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied: Bratislava, 1970.
- Budovičová, Viera: *Ohlas diela Jána Hollého v Čechách*. In: *Studia Academica Slovaca* 15. Bratislava 1986, pp. 45–69
- Curtius, Ernst Robert: *Evropská literatura a latinský středověk*. Triáda: Praha 1998
- Čapek, Jan Blahoslav: *Augustin Doležal a jeho Tragödie*. Nákladem Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě: Praha 1931
- Čapek, Jan Blahoslav: *Československá literatura toleranční I*. Čin: Praha 1933
- Dejiny slovenskej literatúry II. Literatúra národného obrodzenia*. Vydavateľstvo SAV: Bratislava 1960
- Ďurovič, Ján: *Evanjelická literatúra do tolerancie*. Matica slovenská: Martin 1940
- Fordinálová, Eva: *Stretnutie so starším pánom alebo Tragédia Augustina Doležala*. Matica slovenská: Martin 1993
- Gáfriková, Gizela: *Benického Slovenské verše z heuristického a textovokritického hľadiska*. In: Kákošová, Z. – Vojtech, M. (eds.): *Slovenský literárny barok*. Univerzita Komenského v Bratislavě: Bratislava 2005, pp. 20–35
- Gáfriková, Gizela a kol.: *Pannonia docta (učená Pannonia)*. VEDA: Bratislava 2003
- Gáfriková, Gizela: *Rešetkovo vydanie Gavlovičovej Valaskej školy z roku 1830/31*. In: *Literárny archív* 20, 1984, pp. 194–210
- Gáfriková, Gizela: *Z textologickej problematiky slovenskej literatúry 17. a 18. storočia*. In: *Text a textológia. Litteraria*. Bratislava 1989, pp. 21–62
- Goszczyńska, Joanna: *Mit Janosika w folklorze i literaturze słowackiej XIX wieku*. Uniwersytet Warszawski. Instytut filologii słowiańskiej, Warszawa 2001
- Hamada, Milan: *Zrod novodobej slovenskej kultúry*. Veda: Bratislava 1995.
- Historický slovník slovenského jazyka I-V*. Veda: Bratislava 1991-2005.
- Hrabák, Josef: *Dvě úvahy o slovenských zbojnických písních z 18. století*. Slovenská literatura 21, 1974, pp. 452–458
- Hurban, Jozef Miloslav: *Slovensko a jeho život literárny*. Ed. Rudolf Chmel. Tatran: Bratislava 1972
- Jakubec, Jan: *Dějiny literatury české II*. J. Laichter: Praha 1934
- Jungmann, Josef: *Historie literatury české*. České museum – Kněhkupectví F. Řivnáče: Praha 1849
- Jungmann, Josef: *Slovesnost aneb Sbírká příkladů s krátkým pojednáním o slohu*. Josefa Fetteerleová z Wildenbrunu, za faktora Tomáše Kubelky: Praha 1820
- Jungmann, Josef: *Slovesnost aneb Náuka o výmluvnosti básnické i řečnické se sbírkou příkladů nevázané i vázané řeči*. České museum: Praha 1845
- Jungmann, Josef: *Slovník česko-německý*. Academia: Praha 1990

- Koli, František: *Funkčné premeny česko-slovenského prekladového kontextu*. In: III. stretnutie tlmočníkov a prekladateľov z krajín strednej a východnej Európy. Praha 1997, pp. 48–56
- Kontext české a slovenské literatury. Antologie českých a slovenských textů 1830–1989*. Eds. Rudolf Chmel, Ludvík Patera. Karolinum: Praha 1997
- Kowalská, Eva: *Evanjelické a. v. spoločenstvo v 18. storočí*. Veda: Bratislava 2001
- Kowalská, Eva: *Kázeň ako zdroj informácií pre sociálne a politické dejiny?* In: Kákošová, Z– Vojtech, M. (eds.): *Slovenský literárny barok*. Bratislava 2005, pp. 118–129
- K počiatkom slovenského národného obrodzenia*. Vydavateľstvo SAV: Bratislava 1964.
- Krčméry, Štefan: *Dejiny literatúry slovenskej I*. Ed. Ján Števček a Emília Nemsilová. Tatran: Bratislava 1976.
- Kritika v slovenskom národnom obrodení (1780–1817)*. Ed. Cyril Kraus, VEDA: Bratislava 1990.
- Linda, Jaromír – Stich, Alexandr – Fidlerová, Alena – Šulcková, Martina: *Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách I. A–J*. Karolinum: Praha 2003
- Macura, Vladimír: *Znamení zrodu. České národní obrození jako kulturní typ*. H&H: Jinočany 1995
- Macura, Vladimír: *Všeobecné pozadie interpretácie Feldekovho prekladu Slávy dcéry*. In: *O interpretácii umeleckého textu 7*. Nitra, 1982, pp. 297–310
- Malý staročeský slovník*, SPN, Praha 1979
- Michálek, Ján: *Pavol Jozef Šafárik a štúdium ľudových piesní*. In: *Pavol Jozef Šafárik a slavistika*. Martin 1996, pp. 399–404
- Mikula, Valér: *Bohuslav Tablic a osvietenstvo*. In: *Od baroka k postmoderne*, LCA, Levice 1997, pp. 23–34
- Minárik, J.: *Predkollárovske rukopisné spevníky a zborníky*. In: *Studia z dawnej literatury czeskiej, slowackiej i polskiej*. Zakład narodowy imienia Ossolińskich: Varšava – Praha 1963, pp. 380–408
- Mišianik, J.: *Bibliografía písomníctva slovenského do konca XIX. stor. (Doplňky k Riznerovej bibliografii, zv. I.–VI)*. Matice slovenská, Martin, 1946
- Miškovič, Alojz: *Tablic češtil!?* Kultúra 8, 1936, pp. 163–167
- Mráz, Andrej: *Dejiny slovenskej literatúry*. 1. sväzok V. dielu Slovenskej vlastivedy (Literatúra a jazyk). Vydavateľstvo SAVU: Bratislava 1949
- Mráz, Peter: *Typológia príležitostnej poézie Bohuslava Tablica* (nepublikovaná studie)
- Ormis, Ján Vladimír: *Doplňky a opravy k Riznerovej bibliografii*. Matica slovenská: Martin 1972
- Pražák, Albert: *Dějiny slovenské literatury*. Melantrich, Praha 1950
- Pražák, Albert: *K problematice slovenské příležitostné poesie druhé poloviny osmnáctého a první poloviny devatenáctého století*. AUC 2, Praha 1956, č. 16, Philologica, č. 2, pp. 175–199
- Rizner, Ľudovít V.: *Bibliografía písomníctva slovenského na spôsob slovníka od najstarších čias do konca r. 1900*. Matice slovenská, Martin, 1929–1934.
- Československý literárny kontext*. Ed. Karol Rosenbaum. Slovenský spisovateľ: Praha – Bratislava 1980
- Šafárik, P. J.: *Dejiny slovanského jazyka a literatúry všetkých nárečí. (Spisy Pavla Jozefa Šafárika. Zv. 1)*. Východoslovenské vydavateľstvo: Košice, 1992
- Šmatlák, Stanislav: *Dejiny slovenskej literatúry II*. Národné literárne centrum: Bratislava 1999
- Štěříková, Edita: *Exulantská útočiště v Lužici a Sasku*. Kalich: Praha 2004

- Šulcková-Bekešová, Martina: *Ediční činnost Bohuslava Tablice (Příspěvek k česko-slovenskému literárnímu kontextu a jeho dějinám)*. In: *Česko-slovenská současnost a česká slavistika*. Eds. M. Nábělková, J. Pátková. FF UK: Praha 2007 (v tisku)
- Šulcková, Martina: *Poznámka k ediční a vydavatelské praxi na Slovensku v letech 1805–1822*. In: *Varia XI. Zborník materiálov z XI. kolokvia mladých jazykovedcov*. Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV: Bratislava 2004, pp. 26–30
- Šulcková, Martina: *Sbírka svätých řečí Bohuslava Tablice*. In: *Slovenská kazateľská tvorba 19. storočia v dejinných súvislostiach a v spoločenskom kontexte obdobia*. Spolok svätého Vojtecha – Katedra slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity: Trnava 2006, pp. 155-164
- Šulcková, Martina: *Slovenští veršovci – Slovenské verše. Tvorba R. Leškové, Š. Lešky, J. Palkoviče a B. Tablice v kontextech*. In: *Jeden jazyk naše heslo bud' I. Antonín Jaroslav Puchmajer*. Radnice, Praha 2001, pp. 161–171
- Tobolka, Zdeněk Václav – Horák, František: *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století*. ČSAV: Praha 1936–1967
- V.: *Sedliacky veršovec z Novohradu z XVIII. storočia*. Prúdy, roč. 3, 1911–1912, pp. 268–272
- Vašák, Pavel a kol.: *Textologie. Teorie a ediční praxe*. Univerzita Karlova: Praha 1993
- Vilikovský, Ján: *Překlad jako tvorba*. Ivo Železný, Praha 2002
- Vilikovský, Ján: *Tři nejstarší slovenské zbojnické písně*. Bratislava IX, 1935, pp. 550–573
- Vlček, Jaroslav: *Dějiny české literatury 2*. SNKLHU: Praha 1960
- Vlček, Jaroslav: *Dejiny literatúry slovenskej*. Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry: Bratislava 1953
- Vojtech, Miloslav: *Literatúra, literárna história a medziliterárnosť*. Univerzita Komenského v Bratislave: Bratislava 2004
- Vojtech, Miloslav: *Od baroka k romantizmu. Literárne smery a tendencie v slovenskej literatúre v rokoch 1780–1840*. Univerzita Komenského v Bratislave: Bratislava 2003
- Wízd'áľková, Bedřiška: *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století: dodatky. Díl 2, Tisky z l. 1501–1800. Část 1-4. Písmena A-P (Píseň)*. Národní knihovna ČR: Praha 1994–2006

IX. Abstrakt

Disertační práce představuje ediční činnost Bohuslava Tablice (1769–1832), jednoho z nejvýznamnějších představitelů první fáze slovenského národního obrození, všestranného vzdělance, básníka, překladatele, literárního historika a teoretika, evangelického kněze a. v. a aktivního udržovatele česko-slovenského literárního společenství. Analyzuje Tablicův způsob vydání tří svazků starší slovenské básnické produkce, a to duchovně-reflexivní skladby Štěpána Pilaríka *Sors Pilarikiana* (Žilina, 1666) v edici nazvané *Pamětné příhody Štěpána Pilaríka* (Uherská Skalice, 1804), resp. světové básnické produkce slovenské proveniencí z konce 18. století ve dvou svazcích *Slovenských veršovců* (Uherská Skalice 1805, Vacov 1809), kam zařadil česko-slovenské (výjimečně i dvě latinské) básně autorské – satiry a reflexivní básně Jána Chrastiny (1729–1799), satiry a příležitostné básně Jána Demiana (1734–1799), příležitostné skladby Michala Institorise Mošovského (1733–1803, jeho autorství je nejisté) a Augustina Doležala (1737–1802), satiry Jána Sabova – i dvě anonymní písně o zbojnicích Jakubu Surovcovi a Jánošíkovi (ve druhém případě uvedl takto Tablic-editor postavu Jánošíka do kontextu slovesně-umělecké tvorby a otevřel tak literární prostor pro její pozdější mýtické a legendární oživení ve slovenské, české i polské literatuře).

Filologický rozbor textů edic i všech dostupných a dochovaných pramenů (původních tisků, opisů a výjimečně i autografů) umožnil vyhodnotit Tablicovu ediční metodu (označovanou dosud za počesťování) na všech jazykových rovinách a konstatovat její sjednocující funkci na rovině typografické a ortografické ve prospěch kodifikované češtiny a uchovávací funkci v rovině slovetovorné a lexikální ve prospěch předpisovného úzu slovenštiny. Úpravy většího rozsahu a stylistického či významového dosahu nezměnily zásadním způsobem ani obsah, ani formu vydávaných básní, posílily především jejich expresivní a estetickou funkci.

Literární interpretace se soustředila na představení paratextových částí *Pamětných příhod Štěpána Pilaríka*, resp. autorských osobností a žánrových specifíků děl *Slovenských veršovců*. Komparace se soudobou českou produkcí a ediční činností (F. J. Vavák, J. Volný, V. Thám, A. J. Puchmajer, F. Čelakovský), resp. s vlastní tvorbou Tablicovou a edicemi slovenské světové umělé či lidové produkce ve 20. a 30. letech 19. století (J. Čaplovič, P. J. Šafařík, J. Blahoslav a J. Kollár) naznačila shody a odlišnosti ve vývojových tendencích, resp. edičních přístupech v kontextech obou písemnictví. Práce je

příspěvkem jak k dějinám slovenské literatury a editologie, tak i k historii česko-slovenského literárního společenství. Její nedílnou součástí je návrh vydání všech tří svazků Tablicových edic.

X. Summary

The PhD. thesis describes the editorial work of Bohuslav Tablic (1769–1832), one of the most important representatives of the first phase of Slovak National Revival, a universal intellectual, poet, translator, literary historian and theoretician, a protestant priest of Augsburg denomination and an active preserver of Czech-Slovak literary fellowship. It analyzes the way Tablic published three volumes of older Slovak poetic production, namely the spiritually contemplative work of Štěpán Pilárik *Sors Pilarikiana* (Žilina, 1666) in the edition called *Pamětné příhody Štěpána Pilaríka* (*Memorable Affairs of Štěpán Pilarík*, Uherská Skalice, 1804), and the secular poetic production of Slovak origin from the end of the 18th century in the two volumes of *Slovenští veršovci* (*Slovak Poets*, Uherská Skalice, 1805, Vacov, 1809), where he included Czech-Slovak (and, as an exception, also two Latin) poems of known authorship – satires and contemplative poems of Ján Chrastina (1729–1799), satires and occasional poems of Ján Demian (1734–1799), occasional works of Michal Institoris Mošovský (1733–1803, his authorship is uncertain) and Augustin Doležal (1737–1802), satires of Ján Sabov – and also two anonymous songs about outlaws Jakub Surovec and Jánošík (in the second case Tablic as an editor introduced in this way the character of Jánošík into the context of the verbal art and prepared thus the possibility of its later mythic and literary revival in the Slovak, Czech and Polish literature).

The philological analysis of the texts of the editions and all the available and preserved sources (original prints, manuscript copies and exceptionally also autographs) enabled us to assess Tablic's editorial method (so far termed Czechization) on all the language levels and recognize its integrating function on the level of typography and orthography in favour of the standard Czech and retaining function on the level of word formation and lexicon in favour of the Slovak pre-standard usage. The adaptations of greater extent and stylistic or significant consequences changed substantially neither the content nor the form of the edited poems; mostly, they strengthened their expressive and aesthetic function.

The literary interpretation concentrated on the presentation of the paratextual parts of *Pamětné příhody Štěpána Pilaríka* and author's personalities and genre specificities of the works of *Slovenští veršovci*. The comparison with contemporary Czech production and editorial activity (F. J. Vavák, J. Volný, V. Thám, A. J. Puchmajer, F. Čelakovský) and

with Tablic's own works and the editions of Slovak secular artistic or folklore production during the 20th and 30th years of the 19th century (J. Čaplovič, P. J. Šafařík, J. Blahoslav and J. Kollár) suggested agreements and differences of the developmental tendencies and editorial approaches in the contexts of both literatures. Our work is a contribution both to the history of Slovak literature and editorial work and to the history of the Czech-Slovak literary fellowship. Its integral part is a proposed edition of all the three volumes of Tablic's editions.

Příloha 1

Edice

Pamětných příhod Štěpána Pilaříka

Ediční poznámka

Text Tablicovy knihy transkribujeme: zavádíme přepis podle moderní slovenské i české typografie, a to u hlásek (*w* na *v*, *v* na *u* – s výjimkou chronostichu v Tablicově předmluvě, *ss* na *š* tam, kde označuje hlásku [š], zdvojené *ff* na *f*, *tt* na *t*, *g* na *j* (v případě slov *angel* a *ewangelický* a jejich odvozenin dáváme přednost slovenskému přepisu, tj. *anjel*, *evanjelický*, neboť nebyla označena písmenem *ǵ*), *j* na *í*, *ǵ* ve slovech cizího původu na *g* – včetně opomenutých případů –, *y* na *j* v předponě superlativu adjektiv a adverbií a v koncovce imperativů sloves); *au* přepisujeme podle českých pravidel na *ou* včetně chybných výskytů (*oubozí*, *soud'te*) i rýmových dvojic *s u* (v. 437–438, 487–488, 575–576, 755–756, 769–770, 839–840, 845–846, 1087–1088, 1097–1098, 1327–1328, 1375–1376). Podle pravidel moderního slovenského i českého pravopisu upravujeme dále psaní velkých písmen (ponecháváme jej jen u názvů stolic a jako výraz společenské a duchovní úcty) a hranice slov (oddělujeme zájmeno a pomocné sloveso *být* v kondicionálu, spojujeme příslovecné spřežky). Při distribuci *i* a *y* se řídíme pravidly moderního českého pravopisu (opomíjíme tzv. bratrský pravopis), a to při přepisu skupin *cy/y*, *sy/y*, *zy/y* na *ci/í*, *si/í*, *zi/í* podle etymologie a morfologie, u vlastních jmen a cizích slov podle ortografie (*Veronyce* na *Veronice*, *Pilařikyus* na *Pilaříkius*, *pozityv* na *pozitiv*, *insstytutu* na *institutu*); sjednocení přepisu jmen maďarského původu vyžaduje náhled hungaristy. Upravujeme a sjednocujeme přepis vlastních jmen cizích, jež bylo lze dohledat (*Klayn* na *Klein*) i zkomolených jmen domácích (*Bardiově* – *Bardějově*) s citací původního znění ve vysvětlivkách; ponecháváme však zvláštní tvary křestních jmen – *Emerik* (Imrich) – a české varianty slovenských jmen (*Kryštof*, *Ondřej*, *Jiří*, *Štěpán*, *Pilařík*) a měst – *Příviza* (Prievizda), *Předmír* (Predmier). Zjevné tiskařské chyby opravujeme s citací původního znění ve vysvětlivkách. Interpunkci ponecháváme (s výjimkou tečky za letopočtem, kterou rušíme, a oprav zjevných chyb), známé a jednoznačné zkratky rozepisujeme (vyjma *r.* jako *rok* a *str.* jako *strana*), upravujeme označení rozměrů (*4to* na *4°*) a sjednocujeme marginálie (datace, odkazy k příkázáním).

V textu ponecháváme kolísání kvantity (*Pilařika* i *Pilářika*, *uvesti*, *naších*), kolísání v označování měkkosti (*ohroměnými*, *pečet*, *čeled*) a hyperkorektní užití hlásky *ř* (*přenásledovalo*, *pokřevní*, *přachu*) vedle její absence (*pomorských*, *prinášeli*) a kolísání v předponách *s-* a *z-* (*správce* i *zprávce*). Dále ponecháváme morfologické dvojtvary (*sem* i *jsem*) a všechny tvaroslovné, slovotvorné a lexikální nepravidelnosti (*upřímý*, *ňákém*, *2 létě*, skloňování substantiva *Tatar*), zvláště u přepisu slov cizího původu (*jesuita* i *jezuitů*). Texty v latině, maďarštině a němčině ponecháváme v originálním znění, jejich překlad si k případné publikované edici vyžádá konzultace klasického filologa, resp. hungaristy a germanisty.

Poznámky pod čarou připojené Tablicem k paratextům i vlastnímu textu spájíme, původní označování a, b, c, resp. 1, 2, 3, resp. * sjednocujeme na průběžné 1, 2, 3. Čísujeme verše a uvádíme též původní čísla stránek (vzhledem k citacím v práci). Opravy a věcné vysvětlivky (v omezené míře) připojujeme za text (číslovány průběžně i, ii, iii, v poznámkách pod čarou a, b, c). Část vysvětlivek k vlastnímu textu přebíráme z kritické edice Jozefa Minárika (*Vecné vysvetlivky*. In: Pilárik, Štefan (1615–1693): *Výber z diela*. Vydavateľstvo SAV: Bratislava 1958, pp. 345–349).

Pamětné příhody

Štěpána Pilaříka,

senického někdy kněze,

léta Páně 1663 od Tatarů zajatého,

ale zvláštním řízením Božím ze zajetí

vysvobozeného.

Vydané

od

Bohuslava Tablice.

S povolením císařské královské cenzúry.

Vytištěné v Uherské Skalici, léta Páně 1804.

2

*O socii – neque enim ignoti sumus
ante malorum –*

O passi graviora!

Virgil[is] lib[er] I. Aeneid[is]

3)

Jeho Milosti
panu
Matyášovi Šmidgancovi
v slavném bráneckém panství hlavnímu kupci,
církvě evanjelické a[ugšpurského] v[yznání] senické zvláštnímu oudu,
a literního umění horlivému milovníku;
jako též
Její Milosti
paní Kateřině Škárkově,
předjmenovaného pána
drahé paní manželce;
a spolu
Jejich Milostí pannám dcerám,
panně Eleonoře starší,
a
panně Veronice mladší
dcerušce,
obou Šmidgancových,
na důkaz své zvláštní vážnosti, vděčné mysli,
a přátelské náklonnosti
s upřímným stálého zdraví, dlouhého života,
a všelikého požehnání Božího vinšováním
tuto knížečku
obětuje a připisuje
vydavatel.

4)

Vysoce vážení přátelé!

Vydávaje tyto Piláříkovy, senické zvláště církvi velmi pamětné příhody, nerozpakoval sem se dlouho, komu bych jich připsati měl, dobře věda, jak velmi Vaším Milostem dobré církvi našich na srdci leží, a kterak i staré příběhy naší milé vlasti, zvláště církevní, sobě libovati, i liternímu umění všelijak nápomáhati ráčíte. Nad to i řeč naší slovenskou, horlivou láskou k národu své-⁵mu rozžati jsouce, milujete, ano i rozšiřováním handle a kupectví v milém našem slovenském kraji, obecné dobré rozšiřovati nepřestáváte. Tyto Vašich Milostí chvalitebné vlastnosti a znamenitá usilování zasluhují upřímného vážení každého vlastence, zvláště pak našich Slováků, v jejichžto prostředku bydleti, a jím vlastně k všelikým službám ochotně se propůjčovati ráčíte. Na to i já se ⁶ohlédaje, chtě Vaším Milostem důkaz své upřímné vážnosti dáti, a spolu jména Vašich Milostí v dobré památce u našich vlastencův zachovati, tyto pamětné Štěpána Piláříka příhody Vaším Milostem obětuji, nic nepochybuje, že jich vděčnouⁱⁱ myslí ode mne přijíti, a mne v své paměti laskavě zachovati ráčíte. Bůh uděliž Vaším Milostem dlouhého věku, a všelikého prospěchu ⁷a požehnání! Čehož když z upřímného srdce žádám, do další přízně se poroučeje, se vsí šetrností zůstávám

Vašich Milostí

Psal sem v Uherské Skalici
dne 14. září, léta Páně 1804.

ponížený služebník
a přítel
Bohuslav Tablic. ⁸

Předmluva.ⁱⁱⁱ

Shledávaje pro své vlastence starých československých kněh, nalezl sem několik odpisů knížečky, historii zajetí Pilaříkova od Tatarů vypravující a v Žilině u Jana Dádana Léta Páně 1666 vydané^{iv}. Ač pak na tištěný exemplář této knížky snažně sem se vyptával; předce však nikde sem se naň za několika roků doptati nemohl, až teprv teď nedávno jistá mně příznivá slečna J. K. k tlačené této kníze mi dopomohla. I požádán sem od mnoha literatury slovenské milovníků, abych tuto pamětnou knihu, kteréž sotva již dva tištěné celé exempláře se nacházeli (v mém exempláři půldruhého listu z předu schází), znovu vytlačit dal. Zdálo se pak i učeným vlasti naší, s nimiž sem o tom mluvil, že by tato knížečka no. 10. věho vydání, zvláště v dvojím ohledu zasloužila. Předně v historickém ohledu: poněvadž Pilařík v ní o válce turecké, kteráž za času Leopolda I.^v propukla, a o ukrutném Turků s křesťany nakládání jakožto očitý a vlastním smutným zkušením poučený svědek psal, a některé pamětné okoličnosti nám v své knížečce poznamenal; za druhé pak v literárním ohledu, jakožto památka literatury a básnictví slovenského sedmnáctého století. Ačkoli pak Pilařík prostičce veršoval; nicméně však předce toho aspoň svědectví potomstvu pozůstavil, že naši Slováci i v těch těžkých a bouřlivých časích, řeči své otcovské, na příklad budoucímu věku, chvalitebně milovní byvše, knihy slovenské spisovali, čítali, a vydávali. Na knihách tohoto věku vůbec ne tak nad tím diviti se sluší, že prostě psány jsou, a některé nedostatky do sebe mají; jako raději nad tím, že učení v tak nuzných a nebezpečnostech plných časích živi, kteříž toho času protivenstvími, tak jako lodí na zbourěném moři vlnami, zmítání 11. byvše, začasté v hlubinách těžkých trápení a mnohonásobných odporů tonuli, na spisování a vydávání kněh jen pomysleli. Však víme, s jakovými nesnadnostmi i za našich časů spisovatelé kněh, ač blaženého pokoje pod berlou nejlepšího krále požíváme, zápasiti musejí.

Aby pak slovenský náš národ blížeji se s pamětným tímto mužem, Štěpánem Pilaříkem, seznámil, připojil sem k historii jeho zajetí i vypsání celého jeho života, při kteréž práci sem Pana Jana Samuela Kleina^{vi} vypsání životů evanjelických kazatelův v Uhřích^{vii} s církevními protokoly a protokolů výtahy, mně od milého mého přítele, Jeho Milosti pana doktora Jana Prokopiuse, laskavě propůjčenými srovnal^{viii}, a kde bylo zapotřebí, opravil. Mezitím veršův Pilaříkových sem neproměňoval, leč tam, kde tomu vyhnouti nelze bylo, k čemu mi i jiní učení muži radili, a jen u zpodu v notulích lepšího psání způsobu někde sem ponavrhl, přidav místně jedno i druhé poznamenání, na konci pak knížečky^{ix}, způsob 12. tureckého s zajatými nakládání, z latinské řeči hraběte Emerika Thurza^x vytáhnutý přiloživ. Ostatně k potěšení mi to poslouží, jestliže sem tímto příhod Pilaříkových vydáním vděk svým milým vlastencům učinil, jímžto k dobrému a ke cti slavného slovanského našeho národu, žádné práce, byť sebe těžší byla, předsevzít se neliknuji. Psal sem dne 16. září, právě když Jeho Jasnost císařsko-královská František II. za dědičného rakouského císaře v Uherské Skalici slavně provolán byl^{xi}.

ŽIV teDI bVĎ náš kráLI a rakoVskI CIsařI
DLoVho!

StkVIejž se přesLaVnIe na VIEkI korVna tVá! [= 1805]

Vydavatel. 13.

Kratičké vypsání života kněze Štěpána Pilaříka Očovského.

Tento znamenitý muž narodil se v Očové^{xiii}, v sl[avné] Zvolenské stolici okolo roku 1616^{xiii} z otce Štěpána, církve očovské¹ kněze, matky pak Anny Mazurkových. Jestliže se kdy opatrování Boží v řízení případností lidského života zřetelně zjevilo, ovšem v řízení příhod a okoličností života našeho Pilaříka. Od <14> jeho zajisté mladosti ustavičně ho rozličné nebezpečnosti přenasledovalo, z každého pak předivným řízením Božím šťastně vyvázl. Když ještě doma při svých rodičích byl, nedvěd ho roždí jednou v lese zbirajícího pohltouti měl; v 15tém roku svého věku, v Bardějově^{xiv} se v ten čas uče, oněměl, aniž co <15> za tři čtvrtě roku promluvit mohl. Tamž při představování v škole jisté činohry, neb komedie, Machabejští řečené, pištolí měl prostřelen býti. V 18tém roku, chodiv v Bystřici^{xv} do školy, o málo, že v horké zimnici neumřel. Opatrování Boží vždycky nad ním bdělo. Povstav z této horké nemoci v neděli XXI. po S. Trojici na Vagleši^{xvi} v zámku v sl[avné] Zvolenské stolici ležícím, první své kázání měl; zatím pak často, někdy za Samuele Bartošovice, někdy pak za Jiřího Lepiniho kněze v Bystřici kázával. Zanechav škol, nejprv byl do Hyb^{xvii} církv[ve] liptovské za kantora povolán, ale tam nešel; potom pak do Ilavy^{xviii}, městečka sl[avné] Trenčanské stolice rovně za kantora dostav povolání, kantorství této církve přijal. Roku 1637 zasnoubil sobě v Št'avnici^{xix} Alžbětu Párovou za manželku, s kteroužto ho sám otec jeho sezdal (sobášil) proto, že Kryštof Pelarguš, slatinský kněz, času toho nemocen byl. V 21. roku věku svého byl od církve očovské za pomocníka otce svého povolán. Roku 1639 dne 4. března M. Řehoř Láni, superintendent ve Zvoleně, na kněžství jej posvětil, v přítomnosti Jana Kalinky, staršího <16> (seniora) dubovského², Pavla Tertorisahajnického, Vavřince Pelarguše slatinského, Martina Nikléciho čereňského, Jana Pauliniho ostrolouckého a Jana Draka zolnanského (blíž Zvolena) slova Božího kazatelův. Když po své ordinaci hned v třetí den svůj ouřad konati začal, obdržel od hr[aběte] Ladislava Čákyho <17> záповěd ouřad kněžský zde konati. Roku pak 1642 Jan Eneáš, téhož hraběte úředník i otce jeho z této církve vypudil: pročež náš Pilařík, nemoha při rodičích svých bydletí, někdy v Bystřici, někdy pak u svého bratra Izaiáše, toho času v Spišské Teplici^{xx} kněze, se zdržoval. Potom dostal povolání do Hořejší Stríhově^{xxi}, kteréž i přijal.³ Roku 1647 <18> vybral se, za příčinou navštívení

¹ Církev očovská jest jedna z nejstarších církví sl[avné] Zvolenské stolice, v níž následující slova Božího kazatelé sloužili:

Tomáš Kernerus očovský, 1565 r. povolán, a v Wittenberku na kněžství posvěcený; r. 1569 do německé církve košenské bratrstva bojnického odšel.

Jozef Kandidus čecho-brodský, (Bohemo-Brodenus) jenž nejprv v Kolíně, potom v Praze, naposledy pak v Št'avnici a v Bystřici za času Tomáše Fábriho rektora se učil. Nejprv byl rektorem v Očové, potom kazatelem, byv r. 1569 12. ledna v Wittenberku posvěcen. Pavel Vranka, jináč Kornides, z Přivize^a, nejprv rektor v Hájí jeden rok, potom v Slovenském Pravně 3 roky; zatím v Chřenovém v bojnickém bratrstvě 2 roky; potom pak r. 1577 na kněžství do Očové posvěcený.

Viz poznamenání v Wittenberku posvěcených kněží. Ostatně tak se zdá, že tito tři dlouho se v Očové nezdržovali a jen jahnové (diaconi) při církvi očovské byli. Ti však, kteříž následují, byli řádní církve této kněží, totiž:

Jan Pauli, od r. 1558 až do 1606.

Ondřej Libáni, r. 1606 z Radvaně povolán, bývalý bystrického špitále kazatel.

Štěpán Pilařík 1613.

Jan Pilařík jahen, r. 1654 do bratrstva přijatý.

² Tohoto Kalínku Pan Jan Samuel Klein v své knize: Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften Ev. Prediger in allen Gemeinen des Königreichs Ungarn. Leipzig und Ofen. 1789. v díle I. na str. 261 Jiřím Kalinkou, knězem sellenským nepravě jmenuje. Tohoto zajisté času v zvolenském bratrstvě Jan Kalinka, otec Joachima Kalinky, onoho známého superintendenta a básníře slovenského, starším byl. Byl pak tento Jan Kalinka nejprv učitel školy ružemberské; r. 1600 za kněze církve teplanské do Trenčanské stolice povolán, artikule bratrstva trenčanského podepsal; r. 1609 stal se starším hořejšího trenčanského bratrstva; ale téhož roku do Radvaně byl povolán, a r. 1612 byl již přisedícím (neb assessorem) bratrstva zvolenského. Zde se r. 1626 bratrstva zvolenského starším stal; roku však 1635 z Radvaně do Dubového přešel, kdež r. 1641 v Pánu usnul. viz Protokola bratrstva trenčanského a zvolenského.

³ V církvi dolnostříhovské tito slova Božího kazatelé sloužili:

Jiří Pete (Pethö) očovský r. 1598.

Samuel Priamides okolo 1620.

Samuel Vokoun, český vyhnanec, 1638.

Štěpán Pilařík, r. 1642 do 1647.

Jan Fidicinis starší, r. 1650 do 1660.

Jiří Lovčáni r. 1663 do 1665.

Baltazar Nikléci r. 1665 do 1674.

Jan Victorys r. 1681 do 1685.

Izaiáš Kouřimský r. 1685 do 1712.

Jan Hoiči r. 1717 do 1734.

Jan Stranský r. 1734 do 1750.

Míchal Stražalovský r. 1751 do 1760.

Jan Černanský r. 1760 do 1766.

Pavel Fábri r. 1766 do 1774.

Jan Topercer r. 1774 do 1776.

Bohuslav Mudroň r. 1776 do 1783. ^b

Fridrich Mark r. 1783 do 1784.

Jan Terrai r. 1784 do 1793.

Daniel Bencur r. 1793.

svého bratra, na cestu do Spišské Teplice; přišel ale tam, jen rodiče své našel v Teplicích: bratr zajisté jeho právě toho času byl do Matějovce (Matzdorf)^{xxii} za kněze povolán. Druhého dne požádali ho Tepličané, aby u nich na průbu kázal, což učiniv, povolání od nich obdržel a r. 1648 se svými Strihovany^{xxiii} se rozloučil; nezdalouho pak na této nové štaci i místostarším (konseniorem) se stal, za času staršího, neb seniora M. Klimenta Kleina^{xxiv}, kněze strážanského (Michelsdorf). Roku 1649, v kterémž ještě své rodiče v Očové a své bratří v Krupině, z nichžto Jeremiáš slovenský, Izaiáš pak německý kněz byl, navštívil, obdržel povolání do Sv[atého] Ondřeje církve liptovské⁴, kde jen dva roky sloužil^{xxv}. <19> Byl zajisté nezdalouho po svém do S[vatého] Ondřeje příchodu ke dvoru hraběte Gabriele Ilesházyho^{xxvi} do Trenčína od Evy Sécí, hraběte tohoto manželky, povolán, kteréhož povolání nechtěl zpočátku přijít, až potom, když hraběnka příliš naň dotírala, přijav ho, r. 1651 v neděli Devítník s církví sv[ato]ondřejskou se rozloučil. Na své pak cestě do Trenčína, po vodě se z Ružemberku <20> plavě, o málo, že ve Váze neutonul. V Turné^{xxvii} mu vykázan jest byt, i rolí^{xxviii}, i louky, i 100 zlatých ročního platu. R. 1652 navrátiv se z Očové z pohřbu své matky, našel doma povolání od církve beckovské⁵, kteréž i přijal^{xxix}. Hned při začátku svého zde kněžství, jistou vdovu, Jonáše Medňanského sestru pochovávaje, držel řeč z 1. Jan. I. v. 5. o evanjelickém očištění, kterýmžto kázáním přítomné paní Ladislava Révaiho, Daniele <21> Pongráce a jistého Orlaiho manželky tak se pohoršily, že najaly služebníka^{xxx} hraběte Suňoga, jenžto ho při pohřbování jisté panny zastřeliti měl; kteréž ale nebezpečenství šenkýř hraběte Ilesházyho od něho odvrátil. R. 1656 držel náš Pilařík Matyášovi Uličnému^{xxxi}, svému schovanci svadbu, na kteréž i Ondřej Ďaboli, prokurator, přítomný byl; tento si s Pilaříkem hádku neb dyšputaci o dobrých skutcích začal, a poněvadž mu Pilařík, podlé augšpurského vyznání nevedlé jeho žádosti, nýbrž něco tvrději odpověděl, Ďaboli skočiv od stolu vyhrožoval mu, že jak náhle se z přešpurského sněmu vrátí, mečem ho zabije. Ale nestačil Ďaboli svého vražedného oumyslu vyvesti: nebo vrácej se z Prešpurka, spadl s koně, od kteréhož nešťastného pádu brzo i umřel. Na církvi beckovské nejen vyučováním lidu, ale i ozdobením beckovského chrámu dobře Pilařík zasloužil, dav v chrámě nové kůry udělati, a koupiv pozitiv za 120 zlatých i dva zvony slíti dal; v čemž i zajatí zde Tataři, ani rádi do chrámu chodívali, nápomocni byli. R. 1660 úředník hraběte Františka Nádaszdyho^{xxxii} <22> službu mu v této církvi vypověděl; když ale z fary nevystoupil, a úředník na rozkaz panský mocí jej vyhnati chtěl, 500 sedláků kněze, fary, kostela i věže bránilo, a byl by též úředník v této bouři od lidu rozlíceného nepochybně usmrčen, kdyby ho Pilařík nebyl obránil. Téhož času byl i novoměstský^{xxxiii} chrám z gruntu vyvrácen (Myjavané evanjelictí, připomenutého hraběte Nádaszdyho poddaní, musili ho na rozkaz panský bořiti) a nezdalouho i beckovský odňat. Při odnímání beckovského chrámu hledán byl všude Pilařík; ale dva dvořané hraběte Mikuláše Telekyho výstrahu mu před nebezpečenstvím davše, časně ho retovali. Jen tedy knihy jeho sou vzaty, spolu i s domovým jeho nádobím, kabát jeho kněžský a knihy všechny, mimo jednu latinskou biblí, kterouž otec jeho roku 1605 z Břehu byl donesl, spáleny. Roku 1660 byl náš Pilařík od hraběte Ludvíka Nyáryho z Branče^{xxxiv} do Senice⁶ za kněze <23> povolán,

⁴ V Svatém Ondřeji v Liptově tito kněží sloužili:

Jan Filomates (Philomates) okolo 1583.

Baltazar Šrot r. 1587.

Matyáš Rotarides r. 1616 povolán; 1622 přešel do Dubového, do Zvolenské stolice.

Martin Štubnicenus, Turčan, r. 1622 povolán.

Ondřej Michaelis z Turan, Turčan, předtím přerovský kněz v Moravě, r. 1634.

Jan Burius starší (otec spisovatele Drobtů R. P. Mícae Burianae) 1634 na kněžství posvěcený, r. 1648 odšel do Slovenského

Pravna.

Štěpán Pilařík r. 1649 povolán; r. 1651 odšel do Trenčína.

Linhart Mokošini r. 1651 z prosecké církve z Liptova povolán.

David Budai od 1652 až do 1674.

⁵ V církvi beckovské tito kněží Štěpána Pilaříka předešli:

Jan Šindler okolo 1560.

Peter Praga Bystřičan, 1576 ve Wittenberku na kněžství posvěcený a okolo 1580 z Bystřici, kdež jahnem neb diakonem (kaplanem vlastně) byl, do Strihové povolán.

Matyáš Klatovský z Nemšové povolán.

Jiří Konrád Bystřičan 1591 artikule vel. bratrstva podepsal.

Jiří Kromholz z Lednice 1611 povolán.

Daniel Seratoris z Turné 1619 povolán.

Samuel Prokopský (Procopiensis), český vyhnanec, r. 1634 nástoupil.

Náš pak Štěpán Pilařík 1653 artikule vel. bratrstva podepsal a 1660 odšel do Senice.

⁶ Církev ev[anjelická] senická jest jedna z nejstarších evanjelických církví bratrstva nitranského. Již šestnáctého století měla své služebníky církevní. Ačkoli pak žádného kněze tohoto věku jmenovati nemohu, to však jistě jest, že již [l]éta] P[láně] 1580. Jozef Gál v Senici rektorem byl, jehožto dvojí latinské verše viz in Actis Concordiae inter Paulum Kyrmezerum, tum Pastorem, & Decanum Hunnobrodensem, & inter Seniores eorum, qui – vulgo Valdenses appellantur. Impressum per Valentinum Farinolam. Anno Domini 1580.^d

V XVII. a XVIII. století následující kněží v slavné evanjelické senické církvi sloužili:

Jakub Mikovini z Března, roku 1608 byl starším evanjelických církví braneckého bratrstva.

Jiří Šmidelius z Března od r. 1614 až do 1617 rovně starší aneb senior.

Ondřej Dioši roku 1618 starší, potom do Fraštáku^e r. 1622 povolán.

Jan Filomates (Philomates) 1623 starší.

Daniel Dubravius z Žiliny 1641 povolán starší a superintendent, 1654 zemřel.

Štěpán Jelen roku 1657 z Předmíru povolán, r. 1660 zesnulý.

Štěpán Pilařík r. 1660 povolán starší.

Po odchodě Pilaříkově ze Senice dlouho tato církev slova Božího kazatele neměla, až teprv v osmnáctém století do této církve Adam Čerkoň roku 1706 z Přítrže povolán byl; ale sotva jeden neb dva roky se v Senici zdržoval. Po něm pak nebylo v Senici evanjelického kněze až do

kdež od Tatarů tehďáz s Turky uherskou krajinu v zpuštění uvozujících, právě když se z kostela od ouvodu některých šestinedělek k svým domácím již na Branči v zámku zavřeným navracoval, lapen a do zajetí odveden byl. Jako se mu v tomto zajetí vedlo a kterak z něho vysvobozen byl <24>, to nám v této knížce sám v prostých verších vypravuje. Navrátiv se z svého zajetí, nepožíval dlouho pokoje. Když zajisté nejprv Valentín Balaša, potom pak Jan Majthény^{xxxv} s prezidentem komory královské Leopoldem Kollonichem^{xxxvi} r. 1671 chtějí chrám evan<25>jelíkům senickým odnítí, klíčů od něho žádali, tito pak vydati jich nechťeli, bylo to Pilaříkovi připsáno; pročez Jan Bársony^{xxxvii}, krajinský soudce (protonotář) jej, Jana Michalidesa, skalického kněze, do Sobotiště před <26> soud obeslati dal, kdež spolu i s Janem Sentkerestým, tehďáz sobotištským knězem, examinováni byvše, všickni nevinni nalezeni byli. Zatím na den Sv[atého] Ducha Jan Bársony opět chrámových klíčů žádal; nedostav ale jich, obeslal (citoval) Pilaříka do Trnavy před kněžský soud (ad sedem sacram), kdež potřikrát byl do sessi povolán. Roku 1672 dne 18. srpna, opět do Sobotiště byl obeslán a od ranní osmé až do čtvrté hodiny po poledni všelijak zkušován, a když nyní nic s ním dovesti nemohli, o šest dní i s jinými kněžými^{xxxviii} znovu se měl v Sobotišti před soud postavit; byv však od vdovy Dubnicaiho⁷ i od sv[obodného] pána Nyáryho upomenut, nešel víc tam, nýbrž u hraběte Kryštofa Ferdinanda Kolloniche v Levářích utočiště^{xxxix} hledal, kdež mu Jan Johannides, levárský toho času kněz, hospodu dal. Vojenský vůdce Rabbata přišel do Sobotiště, měl všechny sem obeslané kněží zjímati; ale jediného jen Michala Lániho, vrbovčanského teh<27>dáž kněze⁸, postihl: ostatní zajisté všickni byli již ustoupili. Tohoto času knihy Pilaříkovy podruhé spáleny byly. Prezident Kollonich zvěděv o Pilaříkovi, že by v Levářích bytem byl, tvrdě psal bratru svému Ferdinandovi Kollonichovi, žádaje, aby Pilaříka vydal; tento však, navštíviv bratra svého sám, jeho nevinu ukázal: pročez mu dovo<28>leno v Levářích se zdržovati. Zde tedy čtyři týhodne, byv v jakémsi sklepě zavřen, pobyl. Zatím měl se Pilařík do Senice s hrabětem Zigmundem Kollonichem navrátiti; že ale Charvátí ho na cestě strážili, jen sám Zigmund bez něho do Senice jel; Pilařík pak s největším života svého se opovážením v S[vatém] Janě, kteréžto městečko toho času Matyáši <29> Ostrošičovi⁹ náleželo¹, na Velikou noc kázal; což brzo jeho nepřátelé zvěděvše, do Vídně i do Prešpurka zprávu o tom dali. Na den Božího těla chrám senický evanjelíkům byl odňat, při kteréž příležitosti Štěpán Horvát od sedláků, jenž se tehďáz i k jarmarku do Senice byli sešli, o život byl připraven: kterýžto výstupek tvrdou exekuci na Seničany uvedl. K této exekuci stareberský¹⁰ pluk neb regiment^{xli} a kollaldšů Charvátí vyslání jsou, kteřížto kantora – jménem Bojkovského, jehožto pokřevní ještě v Modře živi jsou – varhaníka a zvonáře, jenžto obvinováni byli, že zvoněním okolitý lid svolávali, javše, toho dne ve škole jich ostříhali. Nazejtří nejprv kantora oběsili, jenžto pověšen býti maje, tu píseň: Světe s tebou se loučím, a t. d. zpíval; potom pak i <30> varhaníka a jiné mnohé touž

1785 roku, v kterémžto nynější dvojíctih[odný] a vys[oce] učený muž, pan Jan Podhradský do této církve povolán byl, kterýž ji až po dnes s znamenitým prospěchem a požehnáním Božím zpravuje.

Jakožto jahnové aneb kaplani sloužili v církvi evanjelick[é] senické:

Jan Stříbrský okolo r. 1630. Potom kaplan Dubravia Super <?>.

Samuel Hazík r. 1650 a násl[edující].

Jiří Mayr r. 1672

Rektoři a kantorové církve senické byli:

Jozef Gál, svrchu připomenutý, r. 1580.

Ondřej Fabiáni, bývalý březnanský rektor, r. 1620.

Jozef Guttofský (Guttovínus) r. 1620.

Tomáš Martidis, kantor 2 roky, boje se vojáků a Vendů, odšel r. 1621.

Ondřej Heríni, bývalý březnanský rektor, r. 1627.

M. Martin Tarnóci roku 1649, brzo do Trenčína povoláný.

Pavel Gáli okolo 1650.

Jan Krman r. 1660.

Tobiáš Masník (Masnicus) r. 1669, za devět měsíců odšel do Ilavy, kdež se potom jahnem stal.

N. Boikovský, kantor 1672.

Po navrácení svobodě náboženství:

Štěpán Boleman

a Ondřej Zoubek, rodem z Trenčína, po dnes školu i kůr šťastně spravující.

⁷ Pan Klein u zmíněné své knížce omylně zde vdovu Štubnicaiho klade.

⁸ Tento Michal Láni byl Jana, bolešovského faráře syn, a Pavla, diakona neb kaplana diváckého, zatím pak r. 1673 velko-uherčanského v Tekovské stolici kněze, bratr. Po dokonání běhu svého školského ve vlasti do tubinské akademie se vybral, odkud po dvou letech navrátiv se stal se rektorem skalické školy 1668 r., kdež 2 léta pobyl. R. 1670 dne 1. června byl skrze M. Martina Tarnocího, superintendenta v Diváčíh, za kněze do církve vrbovčanské posvěcen. Sotva 2 léta zouplna tuto církev řídil, nepříznivými okolnostmi přinucený, s Janem Michalidem, skalické církve knězem, a některými jinými muži z vlasti se časné vystěhoval. Zpočátku svého putování r. 1676. jda přes Bamberg do frankského a švábského kraje s Pavlem Májorem, školy ilavské rektorem, když ve Würzburgu¹ od evanjelických měšťanů almužny žádal, od biskupských pochopů spolu i se svým tovaryšem jat byl a bylo s nimi jako s lotři, palíci a odbojníky nakládáno; v žaláři poutami sevřným, strašlivě bylo vyhrožováno, někdy že budou pálení, někdy pak že kolem lámání, na kůl vzepchnuti, v řece Maině^{em} utopeni, a t. d. Potom však, po vystálém trápení, hladem a žízni soužení, propuštění obdrželi. Odtud Láni do Slezka, zatím do Lužic šel a v Žitavě se zdržoval. Čeští vyhnanci u Gebhardsdorfě bydlící r. 1678 za kněze jej povolali, kteréž povolání přijav, až do r. 1686 tu se zdržoval. Zatím dostav od církve vrbovčanské povolání, do své vlasti se navrátil a tuto církev do smrti řídil, okolo r. 1708 skonal. Učiv se ještě v Prešpurku, vydal pojednání o smrti (dissertatio de morte), kteréž v Žilině roku 1664 v 4° jest tištěno; v Lužicích pak se zdržovav, přeložil Jana Eichhorna Duchovní pokojík, plný překrásných modliteb, 1683. v 12° a 1780. v 8° v Prešp[urku] vydaný.^k

⁹ P. Klein omylně toto městečko svobodné paní Kateřině Sidonii Révai, manželce Ostrošičové, přivlastňuje.

¹⁰ P. Klein omylně staremberský regiment jmenuje.

smrtí sklídili.¹¹ Mezi nimi byl i jeden 18letý mládenec, jenž velmi směle při této příležitosti mluviv, to svou pronikavou řečí u Kollalda, Charvátů obršťa, způsobil, že ostatní jati Seničané ušli smrti; ale však na bráneckém zámku do žaláře vsazeni byvše, dlouho v něm upěli. Mezitím Pilařík z Levář s dvěma Židy do Slezska^{xiii}, jmenovitě do Vratislavy, ač ne bez velikého nebezpečnosti, odjel; roku pak 1673 do Žitavy se odebral, odkud do Lužic do Budyšína^{xiii}, odtudto pak r. 1674 dne 14. dubna do Neusalzu^{xliv} se přestěhoval, kdež ho 18. máje jeho tři synové Štěpán, Izaiáš a Gabriel navštívili. Zde jakožto neusalzké církve kněz nový chrám Bohu vzdělal a dne 12. července posvětil. Téhož roku 17. července *31*) jeho manželka zde v Neusalzu umřevši v tomto novém chrámě pochována byla. Nezdalouho potom, ač kterého roku a dne jistiti nemohu, i sám náš Pilařík zde v Pánu usnul.

Tak mnoho tento muž podstoupiti musil a jen blažená smrt šťastné mu způsobila odpočinutí. Teologové wittenberské akademie roku 1678 takovéto mu svědectví dali: „Jest muž soužený a v každé způsobě mučedlnictví jednak od východního, jednak od západního nepřítele v dlouhých přenásledováních povcičený Kristův služebník.“¹² Jeho syn Izaiáš v dedikaci svého pojednání o protivenství pravé církve,¹³ pilaříkovskému a hadikovskému rodu učiněné, praví: že jeho otec dvakrát (v Beckově totiž a v Senici) *32*) knihovnu svou stratil. Mluví také v témž přípisu k svému otci v tento rozum: „Ovšem si na vlas následoval nejmoudřejšího Seneky rady, nepsav dobrých dnů do kalendáře, anižs zlých počítal, všecky ne na kameni, ale na vodách vyryv, na tých zvláště, kteréž^{xlv} se z proudů očí prýštily. Tvé kříže a tvá mučedlnictví všelikou, byť i jak veliká byla, moc slov a výmluvnost (vážnomluvnost) převyšují, ucházejíce ostrovitpnosti myslí, nýbrž at' vlastněji dím, ji zastupující, jen samé zázračné užasnutí jí nechávají.“¹⁴ Alois Horányi^{xlvi}, piarista, v své knize Památka Uhrů^{xlvii} *33*) nazvané, takto o něm píše: „Tak těžké a tak příkré ho potkaly za drahná léta příhody, že jeho nebezpečnosti, škody a jakoby řetězem svazaná neštěstí ouplnou nám představují mučedlnictví historii.“¹⁵ Jeho syn listy mu psávaje, tento mu titul dával: „Štěpánovi Pilaříkovi, otci, sedmi rozličných církví v rozličných časích výborně zasloužilému knězi, a u velebného bráneckého bratrstva mnohováženému staršímu neb seniorovi, třikrát pro Krista nejstálejšímu vyhnanci, jednou tureckému vězni; po tisíc nešťastných příhodách v mišňanském Neusalzu uherských a českých vyhnancův bývalému zpravci a – což nejtěžšího a nejhoršího jest – zarmoucenému vdovci, panu otci a mého učení nápomocníku, mně synovskou poddaností považitedlnému.“

Ostatně náš Pilařík byl muž výborně učený a ve všelikém umění zběhlý, i řečník *34*) výmluvný, za tou příčinou i velikým pánům velmi milý. Byl také pilný kněz spisovatel, o čemž následující jeho knihy, kterýchž nám, ač i dosti se svou bídou měl práce, pozůstavil, svědčí.

- 1) Harfa Davidova. V Trenčíně.^{xlviii}
- 2) Christus nobiscum. Favus distillans. To jest: Strd (Stred) tekoucí utěšených, srdečných a nábožných modliteb. Zepsaná skrz kněze Štefana Pilaříka Očovského, na ten čas kazatele církve teplické ve Spiši v Levoči L. P. 1648. U Vavřince Brewera v 12°. ^{16xlix} Tato 236 stranek hrubá knížečka na tři částky jest rozdělená. První obsahuje v sobě modlitby od první adventní až do trojičné neděle, na 66 stránkách. Částka druhá: Modlitby od trojičné až do 26. neděle po sv. Trojici, od 67. až do 143. stranky. Částka třetí: Modlitby sváteční od S. Ondřeje až do S. Kateřiny, od 145. stranky až do konce. Připsal Pilařík tuto knížečku: „Vys[ocel] uroz[eným] pánům, panu Julu *35*) Gáborovi de Sudovec, panu Janovi Madáci de Alsó-Střehova (Dolní Střihová! Slovákům slove), panu Liberčay Michalovi de Paróca, dědičným patronům církve dolňostřihovské, pánům^{li} dobrodincům a kmotrům povážitedlným a milým.“ V tomto přípisu neb dedikaci na šesti listech jedná o ceně a platnosti modliteb v duchu Lutherově^{lii}, mezi jinými pravě: „By byli d'áblové tak mocní, jako Tatři spišské, však modlitbou roztopeni budou, jako vosk od ohně.“ Tato knížečka proto se zde obšírněji opisuje, poněvadž málokterému Slovákovi známá, Čechům pak bezpochyby zcela neznámá jest; což odtud zavírám, že u Poznamenání zapověděných kněh¹⁷ nestojí. Pan Klein pak v své svrchu zmíněné knize poznamenal sice tuto knížečku, ale tak, že by se mnohý domnívati mohl, jakož i mně se přihodilo, že by tato knížečka německá byla.
- 3) Sors Pilarikiana. Los Pilaříka Štěpána. V Žilině u Jana Dádana tištěná R. 1666. v 12°
- 4) Salomonea postilla Joannis Gerhardi^{liiii}.

¹¹ I na Turé Luce^f podobná smutná případnost se přihodila. Zde zajisté při odnímání téhož času chrámu evanjelického Jan Bársony, krajinský soudec (protonotář), o život přišel. Z té příčiny i na Turé Luce z těch, jenž tu bouřku stropivše, vraždy této vinní se stali, někteří čtvrceni, jiní kolem lámání, jiní opět na kůl vzepchnuti byli, a t. d. k stále i nejpозdnějšímu potomstvu výstraze!

¹² Toto svědectví v latinském jazyku, v němž psáno jest, takto zní: „Est vir afflictus, & in omnibus fere martyrii generibus, tam ab orientali, quam ab occidentali hoste diuturnis persecutionibus exercitus Christi servus.“

¹³ Titul toho^v latině psaného pojednání jest tento: Dissertatio theologica de persecutione verae Ecclesiae praeside Joanne Andrea Quenstedt. Witteb. 1676. in 4°. V tomto pojednání takto píše: „Rursus bibliotheca tua multis annis collecta, iniurioseque in patria detenta, vesano prorsus instinctu publice per carnificem concremata in cineres abiit.“

¹⁴ V origináli takto se čte: „Secutus tu profecto es ad amussim sapientissimi Senecae consilia, ut qui dies bonos non inscripsisti Calendariis, neque malos numerares, omnes non in saxo, sed in aquis sculpens, atque in iis praesertim, quas torrentes oculorum suppeditabant. Cruces tuae atque martyria, omnem, quantacunque ea sit, superant verborum vim & grandiloquentiam, fugiuntque, aut verius hebetant mentis aciem, sola relictas prodigiosa animi consternatione.“

¹⁵ V origináli takto Horáni mluví: „Tam dura nempe, tamque dira fuerunt eius fata per aliquot lustra, ut ipsius pericula, eius damna & concatenata mala, pelnam dent martyrii historiam.“ Viz jeho Memoriam Hungarorum, & Provincialium. Díl III. str. 80.

¹⁶ Tento titul jest druhé částece modliteb těchto Pilaříkových představený. Nebo titulový list částky první v mém exempláři schází. Každá částka má svůj titulový list.

¹⁷ Index Bohemicorum Librorum prohibitorum, & corrigendorum. Vetero-Pragae (1767)

- 5) *Currus Jehovae mirabilis, das ist: ein wunderbarer Wagen des Allerhöchsten, auf welchem er, wie vom Anfang her, also auch noch heut zu Tage, als ein wunderbarer Gott und Führer seine 36 Heiligen und Gläubigen so wunderlich über Berg und Thal, durchs Feuer und Wasser, Feind und Freund &c. in dieser engen Welt führet, bis er sie endlich auf Eliae Himmelswagen durch einen seligen Tod in die ewige Ruhe eingeführet hat; mit Lehrvemehrung und Trostsprüchen, wie auch seinem eigenen Exempel, allen frommen, mit Kreuz und Trübsal belegten christlichen Herzen zur Lehre, Trost, Erinnerung und Aufmunterung. Psalm 11, 4. Wittenberg 1678. in 4^oliv.*
- 6) *Primi labores & continuationes Joannis Hermanni.*
- 7) *Postilla Tilesii in tabellas synopticas redacta.*

O tomto Pilaříkovi následující učení psali: Cwittinger^{lv} in suo Specimine historiae litterariae Hungariae na str. 303^{lvi}. Jöcher v své knize Gelehrtenlexikon nazvané, v díle druhém, str. 645, prvního vydání^{lvii}. Horányi v své knize latinské: *Memoria Hungarorum & Provincialium*, v díle třetím, str. 78-82. Jan Samuel Klein, církve ev[anjelické] a [ugšpurského] v[yznání] košické německý kněz; viz notu b), Jezaiáš Pilařík, Štěpána Pilaříka syn, v svém zmíněném pojednání o přenásledování pravé církve, kteréž knihy latinský titul viz v pozn. n), Ondřej Šmál v svém rukopisu *Životy evanjelických superintendentů v Uhřích*^{lviii} zmínku o něm činí. Jan Burius v svých drobtech (*Micae Burii. M[anuscript].*) v poznamenání vyhnancův. 37

B. C. D.
SORS PILARIKIANA.

Los Pilaříka Štěpána,	1
Služebníka Boha Pána,	
V zavedení přeřalostném,	
Vysvobození radostném,	
Když naši zemi uherskou,	5
Z částky nemalé moravskou	
Turek, Tatar plný zlosti	
Pálil, plénil bez lítosti.	
S písni: Chvála spravedlnosti	
Boží, hana našich zlosti;	10
S upřímným díkyčiněním,	
I zvláštním vykřikováním.	
Oferován všechněm stavům,	
Učeným, pánům, měšťanům,	
Slavným, bohatým, vznešeným,	15
Zprostým, chudým, poníženým.	

První vydání.

Vytlačeno nákladem Pana Jana Pilaříka,
Roku Páně 1666.

38

Actorum 12, 7. 8.^{lix}

Vstaň Petře, podvaž obuv svou,
Řekl anjel; a poč' za mnou!
Vstal – přešli první ulici
Obojí stráž jedné noci. 20

Nyní sem to v pravdě poznal,
Že sám Bůh anjela poslal,
Který mne žaláře sprostil,
V den soužení neopustil.
Přispěj, můj drahý Ježíši,
Mé kochání nejmilejší. 25

39

Předmluva.

Pokoj, zdraví, požehnání, Na duší, těle, všem jmění, Vinšuji od Nejvyššího Hospodina, Boha mého, Dobrodincům přívětivým, Všechněm čtenářům bedlivým: Jak grofským ¹⁸ Osvícenostem, Tak též Velikomožnostem; Vznešeným Dvojtihodnostem, Spolu i Urozenostem; Opatrnostem slovutným, Stavům, řádům pospolitým.	30
Ne z nějaké všetečnosti, Neb vysokomyslnosti, Jenž jest chlouba prázdná, marná, Neprospívajíc daremná, Chtěl sem toto rozjímání S díkčiněním, modlitbami, O mém zajetí žalostném, Vysvobození radostném «40» Z ruk tatarských, i vězení Přezázračném sprovedení, V spis uvesti, a v druk ¹⁹ dáti, Zjevně mnohým prokázati; Ale z té příčiny předně, Abych své sliby pravdivé Splnit' mohl života svého, Prostřed národu klatého Obhájit' strážci věrnému, A spomocníku mocnému; Těž lidí slavných žádosti Naplnit' k jejich libosti.	40
Proč prosím všech pospolitě Dobrodincův jmenovitě, Jimž tento spis přivlastňuji, A pokorně dedikuji, By ráčili přijít' vděčně, Mne mít' v lásce své srdečně, I vzývali z skroušeného Srdce Pána Boha svého: By křesťanům dal vítězství Proti nepřátelův množství.	45
Proč prosím všech pospolitě Dobrodincův jmenovitě, Jimž tento spis přivlastňuji, A pokorně dedikuji, By ráčili přijít' vděčně, Mne mít' v lásce své srdečně, I vzývali z skroušeného Srdce Pána Boha svého: By křesťanům dal vítězství Proti nepřátelův množství.	50
Proč prosím všech pospolitě Dobrodincův jmenovitě, Jimž tento spis přivlastňuji, A pokorně dedikuji, By ráčili přijít' vděčně, Mne mít' v lásce své srdečně, I vzývali z skroušeného Srdce Pána Boha svého: By křesťanům dal vítězství Proti nepřátelův množství.	55
Proč prosím všech pospolitě Dobrodincův jmenovitě, Jimž tento spis přivlastňuji, A pokorně dedikuji, By ráčili přijít' vděčně, Mne mít' v lásce své srdečně, I vzývali z skroušeného Srdce Pána Boha svého: By křesťanům dal vítězství Proti nepřátelův množství.	60
Proč prosím všech pospolitě Dobrodincův jmenovitě, Jimž tento spis přivlastňuji, A pokorně dedikuji, By ráčili přijít' vděčně, Mne mít' v lásce své srdečně, I vzývali z skroušeného Srdce Pána Boha svého: By křesťanům dal vítězství Proti nepřátelův množství.	65
Kněz Pilařík Štěpán, Senické církve správce znám.	70

---

¹⁸ Lépe: hraběcím.

¹⁹ Lépe: v tisk.

Akces, neb Přístup.

Léta Páně tisícího Šestistého šedesátého Třetího srpna měsíce, ²⁰ Pozoruj, pobožné srdce, Bůh pro mrzké nepravosti	75
Do naší uherské vlasti 42) Vyslal houfy připravené K boji, válkám způsobené. Strach, hrůzu křesťanství všeho, Turka, Tatara lítého,	80
I jiné cizí národy, 43) Co prudké z přívalů vody, S vozy a jezdci mnohými, A nástroji vojenskými.	85
Kteríž jak přes Dunaj přešli, K Párkana ^{21k} pokrajsku ²² došli; Tu hned, běda! slyšáno jest, Když spadla chloubu, květ i čest Koruny slavné uherské, Panstvo, zemanstvo rytířské	90
Stolic Prešpurské, Nitranské, Vybráno také Trenčanské, Které chtělo tomu množství Přirozenou udatnosti	95
Zmužile k odporu jíti, Ven z vlasti je vypuditi. Ty přežalostné noviny Města, městečka, dědiny	
44) Smutkem, křikem přeplnily, Až rynky, ulice zněly, Když rodiče milé dívky, Manžely milé manželky Bolestně oplakávaly, Potěšiti se nedaly.	100
Již jako vítězství v ruce Své, nepřátelé majíce, K Novým Zámkům ²³ se valili, By je sobě podmanili, Víc a víc meče ostrostí, Ohněm, jeho pálivostí,	105
Střílkami tříhranatými, I nástroji rozličnými	110

²⁰ Tento vpád Turkův do uherské země přihodil se za času Leopolda I. přjmím Velikého, pod jehožto panováním vezír aneb nejvyšší vojska tureckého vůdce přes Ostřihom a Párkan k Novým Zámkům (novum castrum, Ersek-Ujvár) přitáhl a jich dobýval; bašu pak damašského, Izmaele, s osmi tisíci za Váh, aby povážské^h okolí v zpuštění uvedl, vypravil. Tento k Fraštáku přitáhnul, své vojsko na dva díly rozdělil, z nichžto jeden k Prešporku, druhý pak za Bílé hory (Tatry od Stupavy až po Trenčín bílé hory slovou), obojí pak toto vojsko, kudy šlo, všecko ohněm pánilo, lid mečem hubilo, města i vsy v pouště jen a v šmah uvozuje. Za Bílé hory vyslané vojsko do Senice a do okolních městeček přitáhl. Na obyvatele městečka Myjavy, nic zlého se nenadávíc, ze všech stran najednou tito zlosynové připadli. Ačkoli pak srdnatost a zmužlost tohoto slovenského lidu, kterýž i svým pěkným a vysokým zrůstem, i znamenitou silou těla, jako i ostatní Slováci, nad své spolubyvatele, tak jako v lese dubové nad jiné stromy vyniká, od starodávna známa jest: nicméně však předce nalezše je tehdež nepřipravené, do 500 osob z nich obojího pohlaví jednak zjímali, jednak pomordovali. Potom však když odtáhli, pozůstali v městečkách a na kopanicích srdnatější muži, sebravše se s rozličnými vražednými nástroji za nimi, v Bránecké dolině zádni zástup Tatarů zastihli a s Turolučany i jiných okolních vsí obyvateli tuhý utok na ně učinivše, nemilosrdně je potloukli; ale svých zajatých přátelův; jenžto s předním zástupem předkem vysláni byli, předce z rukou tureckých vymocí nemohli.

²¹ Párkan jest městečko v Ostřihomské stolici ležící, jenž někdy znamenitě upevněnou tvrzí neb pevnost mělo. Zde za času Leopolda I. k. 1683 svedli naši bitvu s Turkem, v kteréž přes třicet tisíc Turků jednak od meče padlo, jednak, když utíkali, v bahnách, a nejvíce v Dunaji, skrz nějž přejíti chtějícím most se pod nohami protrhl, zahynulo.

²² Pokrajsko, lépe pomězí.

²³ Nové Zámky městečko u řeky Nitry ležící, předtím tvrzí upevněné, kteráž však na rozkaz královský r. 1724 zbořena a jiná, Leopoldštát, vystavena jest.

Stolice ²⁴ města, dědiny Obráceli v pustatiny; ²⁵ «5» Lidi smrtečně ranili,	115
Bili, hubili, stínali; Zmužilé, udatné, čerstvé, Silné, stavem pospolité Lapali, tuze vázali, Přísně s nimi nakládali;	120
Na oprátkách ²⁶ do zajetí Hnali, dávali v prokletí; Smích, hry, žert provozující, Sem i tam postrkující, Pannám; ženám, ach! násilí	125
Bez všeho studu činili; Statky i zboží chvátali, Loupežství provozovali; «6» K tomu pomězní pevnosti Dobývali silně dosti.	130
Tu slyšáno běda druhé Pro rány těžké a mnohé, Které i blízké sousedy Sou potkaly Moravany. Lituj toho každá duše, Čiň pokání, spamatuj se.	135

V den třetí měsíce září^{1xi}

Ti zlostní lítí Tataři, Co káně, kavky, orlice Na křídlech se vznášejíce, O třech hodinách z polední, ²⁷ Když sem se dal v utíkání K Branči ²⁸ , vysoké pevnosti, Bych tam obstál s pokrevností, Posluchači, i fauormi ^{1xiii} ,	140
Manželkou milou, s dítkami, Které sem před sebou vyslal, Sám pak pro službu pozůstal «7» Církevní, ku uvázení Rodiček s nemluvnětkami,	145
Blízko od Senice města, Kudy do Kunova ²⁹ cesta, Na mne padli nemilostní, A štěkali co psi běsní, Hrozným křikem handrkující, Hrůzy, strachu dodávající; Měli natažené kuše ³⁰ , V rukách blyskavé palaše, Kterými mne v šíji bili, Jak jen mohli, ze vsí síly.	150
Hned koně s kočě vypráhli,	155
	160

²⁴ V origináli stojí: Vidičky. Vidiček znamená Slovákům takové okolí, které se najednou (z vyššího zvláště místa, jako Turec s hory Šturce) okem jakoby prohlednouti může.

²⁵ Lépe: v pustiny.

²⁶ Oprata neb oprátka, i oboze, Slovákům ten remen (místo něhož chudí provázek mají) sluje, kterýmžto kočí koně řídí. Sedláci bělohorští (což něco zvláštního jest) jen na jednoho, totiž na sedlového koně tuto oprátku uvazují; a předce mnohem lépe koně své touto prostou oprátkou řídit i bezpečněji kočírovati umějí než Uhři, jenžto na oba koně ji uvazují; což i odtud se znáti dává, že i s příkrých vrchů se spouštějce, vůz zřídka, leč když větší břemena vezou, hamují, beze všeho ublížení dolu scházejíce.

²⁷ Lépe: z poledne.

²⁸ Branč jest starodávný, blíž Sobotiště v rumu nyní ležící hrad, od něhož bránecké, mnohým slavným familiím náležející panství, své jméno má.

²⁹ Kunovo jest neveliká dědina u Senice a filiální církev k Senici přináležející. Zde se tak pěkný a bílý^p chléb jako v Rimavské Sobotě neb v Debrecíně peče, mnohem pak tohoto chutnější; ale – u Paní K***.

³⁰ Kuše, t. j. luk, lučiště.

Samotřetího svázali S čeládkou velkomožného Pana Jana Majthényiho ³¹ , S pacholkem i s poselkyní ³¹	165
Přílišně ohroměnými. «48» Ve mně se srdce lekalo, Příliš se skormucovalo, Že sem se bez rozžehnutí Loučil s manželkou, dítkami,	170
A že hořký kalich píti Budu v tomto svém zajetí, Které sem podnikl míle Pro Ježíše Spasitele. Odjeli sme dost maličko	175
K Hlubokému ³² ; tu hned všecko Množství Tatarů se sešlo, O, přežalostivé heslo! Vedouc zajaté Senické, Muže, ženy, panny hezké.	180
Posluchači svého zprávice Plakali, já posluchače: Ach, nastojte! Co to na nás Dopustil sám Pán Bůh v ten čas!	185
Než nemohli sme společně Rozmlouvat', potěšovat' se: Neb ti krkavci bránili, Karbáči, pěstí v tvář bili.	190
«49» Přijdouc dále na Osuské ³³ Pole, bahna, járky uzké, ³⁴ Padl se mnou do hlubiny Kůň obtížený břemeny; Zniknout' sem té sám nemohl, Až mi Tatár dopomohl.	195
Div byl, že také množství mne Nepotlačilo v tom bahně; Však co prorok z své čisterny Vyňat sem bez ublížení. U večer samý přijdouce Na jablonské kopanice, ³⁵	200
«50» Hned ohně rozněcovali, Na lože se rozkládali. Tatár pozoru hrozného, Pozbaven oka levého, Svlékl šaty kněžské se mne, Až docela obnažil mne; Vetchou halenku mi oblekl, Na nohy pančochy navlekl.	205
Strach, hrůza, prška té noci Zdržela od spání oči.	210
Tatár slepý, šelma chlipný, Hnedky se měl k poselkyni, ³⁶ Bez studu činil násilí, Pláč, prosby platné nebyly;	

³¹ Poselkyně. Tak sluje v Trenčanské a Nitranské stolici služebná dívka.

³² Hluboké, ves u Senice, ke korlatskému panství přínaležející.

³³ Osuské, ves blíž Jablonice, v korlatském panství.

³⁴ Járky, potůčky Slovákům tak slovou.

³⁵ Jablonské kopanice. Chalupy po vrších a kopcích různě postavené, při nichž sedláci i rolí i louky své mají, kopanice v Uhřích slovou, a obyvatel jejich kopaničáři. Mají pak tyto kopanice i svá zvláštní jména, k. p. Chvojnice^o, Štěpánova, Vápeník, Žabí Potok, Čtvěrná, jenž k Vrbovcům, a Rudník, Polánka, Břestovec, Kavický, Štenderek, kteréž k městečku Myjavě přínaležejí. Jablonské kopanice jsou, které k Jablonici přínaležejí, a t. d.

³⁶ Poselkyně, viz pozn. 12.

To sou páchali i jiní 215
Mnohým až do umrtvení.

Ráno vstanouc zas se brali, 4. srpn[a]
By se přes les³⁷ přepravili;
V povojnicích³⁸ dítky malé,
I nemluvnátko spanilé, 220
⌵1⌶ Z loktů otcův, matek brali,
Škrtili, o zem metali;
Kde ještě které stavení
Celé v dědině spatřili,
Znovu oheň rozníceli, 225
A tak v popel obráceli.
Toho dne k Fraštáku³⁹ jdouce,
Po ostrovích motajíc se,
Turků sme postřetávali,⁴⁰
Pope, pop! na mne štekali, 230
Svémi meči fechtující,
Zamordovat' mne chtějíce.
Těšilo mne, že můj strážce
Nedá život v jejich ruce.
Přešli sme tábor⁴¹ turecký, 235
Také valaský⁴² křesťanský,
⌵2⌶ Z druhé strany Váhu nocleh
Měli sme tvrdý v sigotěch,⁴²
Zemdlení žízni i hladem,
Obklíčení koňským stádem, 240
Nohy uzkým poutem stáhli,
Na nás jako klady lehli,
Tak, že žádné spočinutí,
Nedali ani se hnouti,
Žádající polehčení, 245
Vzali sme pěst, zlořečení.
Vzdychat', plakat' nesvolili,
K koňskému masu nutili
Bez chleba, i neslanému,
A v ohni rozpařenému. 250
Toho já sem nezakusil,
Neb sem si je příliš zhnusil,⁴³
Volíc bez pokrmu všeho
Trvat' až do dne pátého,
Majíc malé občerstvení, 255
Z kaluže mutné⁴⁴ čisterny.
⌵3⌶ Proč ne? Spasitel víc pro mne
Snášel hlad i horké žízně.

V pátek prvního týhodne, 7. srpna 260
Téměř o osmé hodině
Veden sem z ostrova pěší
Na vinohrady nejvyšší.

³⁷ Přes les, t. j. přes Bílé hory aneb Tatry, kteréž tu Bílé hory slovou. Viz pozn. 1.

³⁸ Lépe: v povojadlách.

³⁹ Frašták, Galgotzínium, jest pěkné městečko u Váhu v Nitranské stolici, slavnému rodu hrbat z Erdédu náležející. V XVI. století i knihy se tu tiskly, kteréž nyní velmi zřídka k dostání jsou.

⁴⁰ Střetnouti, postřetnouti, lépe: potkati někoho, aneb: potkati se s někým.

⁴¹ Turci dobývající Nových Zámků jeden díl vojska svého na polední stranu postavili, aby křesťané přes Váh přejíti a obleženým k pomoci přispěti nemohli.

⁴² V Sigotěch, lépe: v ostrovích, kdyby rým dopustil.

⁴³ Zhnusiti, t. j. zoškliviti.

⁴⁴ Mutný, t. j. kálný; odtud zámutek.

Tu mne síla opustila,
 Neb cesta blatnatá byla;
 Klesal a padal sem těžce, 265
 Na koně opíraje se.
 Tatar viděv zemdleného,
 – Ne slepý, tovaryš jeho –
 Ač nemnoho mi zhovíval,
 Však předce oddechnouti dal. 270
 Tu mne posilnila sladká
 Kříže Kristova památka:
 Kterak ho na svém rameni
 Nesl až do unavení
 Na příkrou horu Golgata, 275
 Kdež byla zločincův strata,
 Na kteréž vysvobození
 Svět dosáhl a spasení,
 Že i mně s hůry nastane
 Z vazby sprostění žádané. 280

54) Stalo se, jak sme tam přišli,
 A na ten příkrý vrch vyšli,
 Chci-li jít, mne se ptali,
 Kajtarba⁴⁵, by mne prodali,
 Do tábora tureckého, 285
 Moldvanů, neb valaského⁴⁶
 Pakliže mne neprodají,
 Že hned hlavu stítí chtějí.⁴⁶
 55) Přivolí sem tomu míle,
 Tak že i hned od té chvíle 290
 Má žádost byla srdečná,
 Aby Bůh, ta moudrost věčná,
 56) Mně dal u Turka milosti,
 Svě lásky také naléztí,
 Jakové u faraona 295
 Našla věrnost Jozefova.
 57) Bůh cesty naše spravoval,
 Přímo k Valachům ukázal.
 Mnozí hned svou vůli měli,
 Aby mne k sobě dostali. 300
 Než jeden pán urozený,

⁴⁵ Kajtarba. Kajtar jest bezpochyby tatarské trh znamenající slovo; ba jest uherská prepozicí a znamená do, odtud kajtarba, jakoby do trhu.

⁴⁶ Turci zajaté podlé libosti mordovali. Příklady zamordovaných od Turků kněží, nastojte! mnoho máme. Když přes Dolní Štíhovu táhli, vedli s sebou mezi zajatými i Martina Hudicia, potranského kněze, jež zde spolu i s synem jeho bez milosti zabili, jakž píše Štěpán Pilařík v své knize Curus Jehovae nazvané. Byl pak tento Hudicius nejprv v Uherském Brodě v Moravě rektor, okolo r. 1620, jakž o něm poznamenání mužův na kněžství od superintendentů v Předtisi posvěcených svědčí. Zatím okolo r. 1630 byl knězem na Bacurově, kde však dlouho se nemeškal, odkud ani v Protokolu bratrstva zvolenského zapsán není. R. 1636 byl již v Potře církvi nongrádské knězem a r. 1669 jakož řečeno zamordován.

Týž smutný los potkal i Jana Akondila, kokavského kněze, kterýž r. 1569 za příčinou nezaplacené Turkům od Kokavanů daně od nich jat, do Filekova zaveden a tam v žaláři o život připraven byl. Viz Protokol bratrstva Gemerského.

Podobnou smrtí sešel s světa i Michal Pepich, lopejské církve v Zvolenské stolici kazatel, kterýžto r. 1574 ve Wittenberku na kněžství do Lopeje byv posvěcen, r. 1590 od Turků jat, do zajetí zaveden a před filekovskou branou zamordován byl. Viz Diarium Eliáše Tornáře, kněze někdy v Zvolenské Lipči.

Jan pak Příhradný, kněz šumiacký v Gemerské stolici, r. 1650 dne 8. srpna byv od tureckých náhončích, kteříž lidi zajímajice Turkům prodávali, jat, od Turků do Jágra zavlčen, tam v žaláři život svůj bezpochyby násilnou smrtí dokonil.

Mikuláš Ladislaides, nejprv jahen čachtický, potom pak kněz v Suči v Trenčanské stolici, roku 1599 od Tatarů toto okolí v zpuštění uvozujících zabit byl.

Podobnou krvavou smrtí umřel i Jan Křišpus, r. 1651 na kněžství posvěcený a do Pravotic, církve gradnenského bratrstva stolice Trenčanské povoláný, jenž r. 1663 od Tatarů jat a u horejšího bánovského chrámu utikaje zamordován byl.

Rovně smutný konec vzal i Kryštof Petrovic, syn Kryštofa Petrovice v Spiši v Matějovcích – z otce Petra, odkudž Petrovic nazván – narozeného, bývalého za 47 let v Smrčanech kněze a Antonína Příbiše po dceře jeho Martě vnuk, jenž nejprv bakalář pražský, potom pak rektor domažlický v Čechách byl; zanechav ale české země r. 1621 do Uher se navrátil a ve Fraštáku se osadil. Byv povědom i lékařského umění, jak v městečku Fraštáku, tak i na okolních vseh nemocné léčil a spolu i děláním vnohradů se živil. Tento sešlý již věkem muž a téměř 80letý starc r. 1663 a tak v jeden a týž čas s našim Pilaříkem jat, v onom pohanském povážského okolí zpuštění ukrutně byl zamordován. Viz Zachariáše Petrovice Memoriam Petrovicianam. [Manuscript].

Jménem Vulkuli řečený, Počal se o mne jednati, Tataři plat slibovati: Ponukal nejprv třidceti Tolarů chtěl-li by vzítí.	305
On slyšev to rozzlobil se, Zpátkem se mnou navrátil se, Bije, hroze stétím hlavy, Smrdutý pes a vlk dravý.	310
Bezpochyby anjel Páně Zastavil ho nenadále, Stoje, v sobě rozvažoval, A mne znova se zpytoval: Chci-li zpátkem jít' k zabítí,	315
Čili se uponížití, Prose pána, by polepšil Plat a mne od smrti sprostil? Na to sem promluvil k němu:	320
Pozoruj, rozuměj tomu: «58» Jaký zisk budeš z toho mít', Jestliže mně chceš hlavu stít'?	
Lepší tolar, pět neb deset, Než mne k smrti vést zas nazpět.	325
Vrátil se k urozenému Zemanovi, pánu tomu; Jak mnou namítal, on viděl, Proto nade mnou lítost měl,	
Hned padesáte odčítal Tolarův, Tataři je dal;	330
Mne pak těšil i s jinými Tovaryši, příbuznými: Abych byl mysli pokojné, Že jsou i oni křesťané.	
Dál se mne pilně zpytoval Na stav; já zprávu sem mu dal. On zlíbil si mne velice, Přijal mne za svého otce;	335
Sliboval v své vlasti milé Pohodlí všelijakové:	340
Bych na jeho dva synečky Vynaložil péče všechny Při jich vynaučování V kunštích, v literním umění.	
«59» Tu mně pán můj polehčení Způsobil, dal obživení.	345
V ten den tragedie hrozná U Fraštáku jest spatřina: Vezír starce, neduživé Muže i ženy chůravé	350
Kázal pojednou kliditi, Mordovati a hubiti; Leželo tam na tom místě Některé sto, věř mi jistě.	
D osti po maličkém čase S Valachy v známost dal sem se. Kteří lítost se mnou měli, Mně konečně slibovali,	355

Prohledajíc na stav kněžský,
 A že jsem služebník božský: 360
 Že chť prosit' Pána mého,
 Neb penězi spokojit' ho,
 By mne propustil svobodně
 Pro jistou odměnu Páně.
 Což v skutku věrně konali, 365
 Než obdržeti nemohli;
 Hledali i příhodnosti,
 By mne k frašťácké pevnosti
 «60» Mohli nějak sprovoditi,
 Nechtělo se nám dařiti. 370

V středu týhodne druhého, 20. srpna
 Po odjítu tureckého
 Táboru, k Novému Zámku
 Hnuli sme se od Frašťáku,
 Přenocujíc v jednom poli, 375
 Na druhý den sme dospěli,
 21. srpna^{lvi}
 Ještě z daleka střelení,
 Jako veliké hřímání,
 Slyšeli a spatřili sme
 Letící ohnivé koule 380
 Při dobývání Nového
 Zámku dost upevněného.
 A ač právě náš rytířský
 Odpíral dost houf křesťanský,
 Však nemohl nic dovesti 385
 Proti takovému množství,
 Neb jak ve dne, tak v noci
 Spočinout' neměli moci.
 Též jináče Forgáč Adam⁴⁷
 Generál slavný, gróf a pán, 390
 «61» S vítězi a udatnými
 Vojaky znamenitými,
 Nemohli obstáti více,
 Příliš obklíčeni jsouce.
 Kusy hradbu rozvalili, 395
 Valy také vyrovnaly:
 Tak že již mohli do města
 Valiti se příliš zhusta.
 Vidouc své velké neštěstí,
 V akord šli Novozámečtí. 400
 Měl sem pod Zámky Novými
 Pohodlí, mezi jinými
 Každodenní rozmlouvání
 S našimi vězni křesťany,
 Náboženství obojího, 405
 Také stavu duchovního,
 Kteríž sme nemohli v štěstí
 Snést' se, snesli se v neštěstí;
 Ale však ne v náboženství,
 Než v společném tovaryšství: 410
 Neb radost jest v stavu bídném
 Spolu trvat' v losu jedném.⁴⁸

⁴⁷ Hr[abě] Adam Forgáč z Gýmeše byl kommandant této pevnosti.

⁴⁸ Lépe: jednom.

«62» **Z**atím navštíven sem zase
 Jiným křížem v malém čase,
 Velmi přetěžkou nemocí, 415
 Z níž mi nižádný spomoci
 Nemohl, až v třetí týhoden
 Ten, jenž jest v Trojici jeden,
 Sám Pán Bůh drahou pomocí
 Přispěl, ráčil^{lxvii} mně spomoci. 420
 Pamět mou řídil, spravoval,
 Trpělivosti dodával.

Dále milost, kterou můj Pán
 Dal naléztí tam ze všech stran,
 U vývody valaského, 425
 Pánů stavu rytířského,
 Oficírů i dvořanů.
 Všech pospolitě zemanů,
 Víc a víc se rozmáhala,
 K dobrému dopomáhala, 430
 Nábožností i slzami.
 Skroušenými modlitbami,
 Každý byl žádostiv mého
 Vysvobození pravého. 435
 Věrně za mne pracovali,
 U pána jeho žádali,
 «63» Slibujíc desetinásobnou
 Za mne položití sumu.
 I sám sem často nastával,
 Chce-li, bych se mu šacoval, 440
 Neb místo mne syna mého
 Přijít' k tomu spůsobného,
 By dítky v pilném učení
 Měl k liternímu umění;
 Ale tím vším on pohrdal: 445
 Neb mne velice miloval.

Zase prostředku jiný hledali,
 By mé dobré fedrovali,
 Zvláštní pán a gróf valaský,
 Vpravdě upřímný, křesťanský. 450
 Před vyvedením v pondělí,
 Když sme společně snídali,
 Takto jest' mne potěšoval,
 A dobrou naději dával:
 „Jestli jináč nemůž býti, 455
 Bychme tě mohli dostati,
 Furabimur, ukradneme,
 K svobodě dopomůžeme.“
 O půlnoci dne druhého
 Poslal dvořenína svého, 460
 «64» Aby mne ze sna probudil:
 Neb konfug pohotově byl.
 Já nevěda nic, coby chtěl,
 Neb sem ještě zprávy neměl,
 Skřikl sem, že mně ublížiti 465
 Míni někdo, můj plášť' vzíti.
 Vtom se zbudil s slouhami pán,
 Coby mi bylo? sem zeptán.
 Pomyslel sem, snad to milá

16. října

Žádaná byla hodina, Štěstí proti mně jdoucím, Potěšení nesoucím. Ptajícím se sem pověděl, Že sem velmi hrozný sen měl,	470
Jako by mne Tatár lítý Chtěl násilí učiniti ^{kviii} . I stalo se utišení, Než v mé myslí skormoucení, Že sem také příhodnosti Nebyl pilný v bedlivosti.	475
Toužebně čekal sem rána, By mi byla zpráva dána, Co by to probuzení mé Znamenalo zvláštního mně.	480
Když sem povstal z lože svého Na usvitě dne druhého, «65» Abych obět Bohu Pánu S díkyněním modlitebnou Na přerozkošném trávníčku Odevzdal s vroucností všecku,	485
Kdež mé bylo každodenní Místo slz, proseb, vzdychání; Tam sem pohledával pilně, Boha svého žádal silně: Aby popřál z své milosti Manželce trpělivosti,	490
Jak mně: bude-li se líbit', Mne by ráčil vysvobodit'. Tu se ke mně dvořan blížil, Kterýž mne v noci vzít' mínil,	495
Proč sem skříkl' domlouvaje, Však naděje dodávaje, S upomněním, bych bedlivý Byl večer a pozorlivý:	500
Že pán toho chce dovesti, Co přislíbil, dá Bůh štěstí. Z toho sem vnově potěšen, Z druhé strany zas předěšen:	505
Neb mne můj pán víc od sebe Nechtěl pouštět' v první době; Slouhám svým přísně poručil, Z kterých jeden můj Jidáš byl,	510
«66» Aby na mne pozor měli, Mne s očí svých nespouštěli, Tak, že sliby své splnití Panu Lipskému v zajetí Měšťěninu trencanskému, Muži vzácnému, slavnému, Urozeným dcerám milým, V témž losu Pap-Jánoščiným, ⁴⁹	515
Nemohl sem, že přijdu k nim	520

⁴⁹ Toho času vpadli Tataři i do sl. Trenčanské stolice, ohněm a mečem všecko hubíce a lid zajímavě. Skrz tyto turecké vpády se stalo, že mnozí křesťanští manželé své manželky, nesčíslní otcové a matky své syny a dcery (na něž Turci jako vůbec na mladé a na pěkné lidi zvláště číhal) utratili, z čehož zmatky a hrozně těžkosti pocházely. Začasté nemluvnátka a nevyspělé dítky bez vychování zůstaly; manželé pak utrativše manželky byli pomocy zbaveni a nemohli dotud do druhého manželství vstoupiti, dokavádž toho, že jejich manželka není více při životě, hodnověrným svědectvím nedokázali. Tak k. p. Tomáš Dentulinus (vlastně bezpochyby Zoubek řečený) v Dřítomé okolo r. 1640, potom pak roku 1655 v Turné při Trenčíně kněz, tohoto času, r. totiž 1663, svou manželku stratil, kterážto byvši do zajetí zavedena, nedaleko srbského Belehrađu běh života v zajetí svém dokonala. Ač pak tento muž několikráte u velebného bratrstva trencanského žádal, aby mu druhé manželství povoleno bylo, předce však teprv 1670 r. to povolení mu dáno bylo, když hodnověrným svědectvím Jana Rottenhofera, kupce, toho dokázal, že jeho manželka opravdu zemřela. Rovně v tomto povážského okolí zpuštění manželky Eliáše Slažanského, Ondřeje Róda, Michala Pastýřka, Mikuláše Brenkáře (Zuzana Krmanova), Mikuláše Trojanského a mnohé jiné zajaty byly. Viz Protokol bratrstva trencanského. RP.

Prv před vysvobozením svým:
 «67» Neb skrze mne psáti chtěly
 Domů, by, kde jsou, zvěděli.
 Dal sem se na Boží milost,
 Vezma na se trpělivost. 525
 Abych pak mohl zjistiti,
 Pána víc ubezpečiti,
 Že nezmýšlím nic takého,
 Bych se chtěl sprostíti jeho,
 Prosil sem, by mně dal šaty 530
 Z bagarie^{lxix} udělati,
 Kterou s futrem hotovou měl,
 By mne takovou zaoděl.
 «68» Tomu byl velmi povděčen,
 A z strany mé ubezpečen;
 Odeslal s slouhou krejčíři,
 Dal vzít' dostatečné míry.⁵⁰
 V tom sklonil se k skonání den,
 Boha horlivě vzýval sem: 540
 By mne služebníka svého
 Neopouštěl nehodného.

Při hodině jedenácté

Můj pán k večeri strojil se:
 „Pater, comedere veni!“ 545
 Žádal, by sme spolu jedli.
 Jdu – a aj se posel zjevil.
 Který mně již zprávu dal byl:
 Kdy u večer přijde zase,
 Bych dal pilný pozor na se. 550
 Rukou sem jen dal znamení,
 Chtě na mále mít' zhovení,
 Dokavádž se sprostím pána:
 Neb večere přistrojena.
 Těžko sem to na něm získal, 555
 Bůh sám tak chtěl, by mne nechal,
 «69» A od večere propustil;
 Já sám všechno tak sem činil,
 Jak by sen na mne dotíral,
 Neb bych pro nemoc omdléval. 560
 Pročež řekl: „Pater abis,
 K odpočinutí, fac, dormis.“⁵¹
 Nevěděl dobře latinské
 Řeči, jen řecké, valaské.
 Vstal a šel sem bez meškání, 565
 Bez dlouhého odbírání.
 Slouzi seděli u ohně,
 Z očí svých nespustili mne,
 Při nich padl sem na kolena,
 Žádaje od Hospodína: 570
 By poslal anjela svého,
 Strážce, původce věrného.
 Vstana do boudy své všel sem,
 Jako bych obtížen byl snem;
 Okýnko zacpal sem s předu, 575
 Kudy sem všel, senem, slamou,
 Pozadu udělajíce⁵²

⁵⁰ Lépe: dostatečnou míru.

⁵¹ Jdi k odpočinutí, chtěl říci, a vyspi se.

⁵² Lépe: udělaje neb udělav.

Jiné, měl sem dosti práce.
 <70> Skrz to ve mnohém upění
 Dost těžko sem vytažený, 580
 Třásli se kolena, ruce,
 Nemocí zemdlena jsouce.
 Služebníci večereli,
 Žerty měli, rozprávěli;
 Že mne nečuli⁵³, sem poznal, 585
 V naději se posilňoval.
 Čtvernožky⁵⁴ málo sem odšel
 Tam, kde na mne čekal posel;
 Pojal mne s jinými spěšně,
 Dovedl k Heroldu^{lxx} št'astně. 590
 Přijal mne s velkou radostí,
 Vzdal chválu Bohu s vděčností.
 K feldmaršalkovi hned poslal
 Služebníky, jemu vzkázal:
 By ti, jenž jsou spořádání, 595
 Mne provedli bez meškání.
 Ptal sem se Jeho Milosti^{lxxi}
 Pána Velikomožnosti,
 Čím bych se měl odplatiti?
 „Ničím, jen preces (modlitbu) chci míti.“ 600

<71> **S**počinuli sme té noci^{lxxii}
 V jejich táboře na konci:
 Neb byla tma velmi hrozná,
 Odjet' byla věc nemožná. 605
 V čtvrtek na samém svítání
 Koníci k tomu vybrání
 Vzali mne na hovádko své
 Dostatečně osedlané.
 Tak skrz bahna i marasty,
 Sšli se mnou náhlou rychlostí, 610
 V nichž koně plouti museli,
 Bázeň velikou sme měli.
 Však jak skrz tábor valaský,
 Bahna, hluboké marasty,
 Tak skrz první i druhou stráž 615
 Přešli sme, přišli k Gutě⁵⁵ včas;
 Na bárce přes Dunaj št'astně
 Převezen sem. Tu sešli se
 Pán komendant rytířského
 Stavu, vojáci též jeho. 620
 Pater Lingo, jesuita,
 Také se tam se mnou vítá,
 <72> Jenž si vyžádal od pána,
 Jemuž i svoboda dána,
 By sprovedil propuštěné 625
 K Komárnu, Rábu některé.
 Komendant v vojnách zkušený,
 Zběhlý v literním umění,
 Při svém obědě mne zdržel,
 Choval, hojné rozkoše měl; 630
 Toho sem já sic byv zemdlen
 Potřebný byl, sem občerstven.
 Při posezení té chvíle

⁵³ Nečuli, lépe neslyšeli.

⁵⁴ Aneb: čtvernohý.

⁵⁵ Guta, městečko v Komárňanské stolici, na pravém břehu Dunaje, kdež se s Váhem spojuje, ležící.

Majíc slušné kratochvíle, O náboženství otázky Míšeli sme bez překážky. Odpovědi když sem dával, Bedlivě je rozvažoval, Rozněcuje se v milosti	635
Ke mně, měl mne v uctivosti. Zatím příhodnosti hledal, By mne do Komárna vézt' dal. Hned jeden pán urozený, Který byl v tom posezení, Na svůj koč mne vzítí slíbil, Slib svůj dostatečně splnil. Vybral se k Komárnu městu S Lingem, se mnou na tu cestu.	640
⟨73⟩ Tu sme pána rytířského, Grófa a bána Zříního ⁵⁶ K táboru přijdouc, s mnohými Vítali pána slavnými. Zatím sme se potkávali, Když se již navracovali Z vítězství a již kořisti Nesli s velikou radostí Z prvnějšího potýkání S Turky, Tatary, pohany, Naposledy s samým grófem Zříním, št'astným bojovníkem, Jemuž když jest způsob mého Vysvobození divného Vypraven, byl mu povděčný Rytíř udatný, válečný.	650
⟨74⟩ K Komárnu sme večer přišli A tak do pevnosti vešli; Dal mne před sebe pozvati Gróf Buchheim ^{lxviii} se doptávati: Kterak bych byl zavedený Do tatarského vězení? Když sem o všem vydal zprávu, Byl velmi povděčen tomu; Poručil, jimž náleželo, Co by mně potřebné bylo, Zaopatřit' dostatečně, Pokrm, nápoj dáti spěšně: Vše, čehož duše žádala, Měl sem tu, Bohu buď chvála!	665
V druhý den příhodnost zase Do Rábu ukázala se; Než pozdvíhla se v den třetí Bouře, velké vlnobití: Pohřížovaly se lodě ⁵⁷ Příliš na dunajské vodě. Víc než do třidceti bylo Těch, jenž se mnou se plavilo.	16. říjn[a] 680 21. říj[na] 685

⁵⁶ To byl Hrabě Mikuláš Zříní (od hradu svého Zříníu v této válce zbořeného tak nazvaný), kterýžto znamenitý hrdina, když Turci L. P. 1663 Nitru, Levice a Nongrád' zloupivše, Vrablany pak, Dřégel, Palank, Sečany a Darmoty větším dílem pobořivše, do Ostríhoma na zimní ležení s zajatými svými táhli, tuhý útok na zadní jejich vojska zástup učiniv, je porazil a všecku loupež i zajaté jim odňal.

⁵⁷ Lépe: Lodi.

«75» Nebezpečnoství vidouce
 Plavci, hnaly vesly prudce,
 Aby mohli k druhé straně
 Přistaviti lodí zdarně. 690
 S učedlníky sem prosil
 Pána, by větry utišil:
 Bůh nám ráčil dopomoci,
 Zač buď chválen dnem i nocí!

Do Rábu bezpečně sem šel, 695
 S panem farářem⁵⁸ se sešel
 Církvě uherské dost slavné
 Upřímným evanjelické,
 Jemuž sem byl k podivení
 Valaským rouchem oděný; 700
 Ale když, kdo bych byl, zvěděl,
 Radost spolu s manželkou měl.
 Po slovu Páně kázání
 Církví sem komendovaný,
 Která vedlé své možnosti 705
 Mně nápomohla s vděčností.

«76» I ti nuzní žebráckové,
 Co přijali, to dali mně,
 Líbajíc tvář mou i ruce,
 Pláč s radostí míšejíce. 710
 Při sobě do třetího dne
 Držel, nechtěl propustit' mne,
 Choval při stole svém vděčně,
 Tělo oděl dostatečně.
 Tak když sem odjíti žádal, 23. října 715
 Testa svého zavolat' dal⁵⁹
 Pán farář, muže vzácného,
 Měšťana znamenitého:
 By mne on na hovádkách svých
 Odvezl do Hradů Starých;⁶⁰ 720
 Tomu rád velmi povolil,
 Dostatečně se přistrojil.

Hned po frištuku⁶¹ v pondělí
 Z Rábu města sme vyjeli,
 «77» Do Starých Hradů bezpečně 725
 Přišli sme. Tu hnedky vděčně
 Zprávce církve té nás přijal,⁶²
 Večeři, nocleh i dar dal.
 Tam se z Kepčina^{lxiv} v outerý
 Spatřiti dali masáři, 730
 Kterým sem rekomendován,
 Od nich přijat, opatrován.
 Byla dosti cesta zdarná
 Do Kepčina pohodlná;
 Na fáře sem přenocoval. 735
 Kdež sem míle odpočíval,

⁵⁸ Toho času byl v Rábě N. Vagner slova Božího kazatelem, jenž našemu Pilaříkovi pěkné kněžské roucho i sobolový kalpak (toto ruské, a tak slovanské, ne uherské slovo znamená čepici) daroval.

⁵⁹ Test Vagnerův byl bohatý massár v Rábě.

⁶⁰ Staré Hradý (Ovarinum) v Mošenské stolici u řeky Lajty ležící někdy znamenité, upevněné a králů uherských manželek věnné městečko.

⁶¹ Lépe: po snídání.

⁶² Zde toho času kazatelem sl[ova] B[ožího] byl Jiří Laurer, Prešpurčan, r. 1651 na kněžství posvěcený, jenžto r. 1677 vyšed do vyhnanství, v Lipsku a Grimě se zdržoval; zdalíž pak se z vyhnanství vrátil, jistě se neví.

Dar i dobrou radu přijal: Abych sobě nestěžoval Navštívit' Velkomožného Listiusa přítomného.		740
Mně rada ta vděčná byla, Má přítomnost také milá: Velkomožný pán z milosti Přivítal mne s uctivostí;	24. října	
«78» Bedlivě to, co sem pravil, Rozvažoval, v srdce složil; Přál mi z srdce toho štěstí, Které Bůh dal sám s výsosti; Kázal koně přistrojiti, Mne pokojně sprovoditi		745
Do tábora německého U Prešpurka ležícího: Činil sem poděkování Za průvod, obdarování.		750
B erouce se zas svou cestou		755
Přišli sme až k tomu místu, Kdež byl gróf Montekukuli; ^{63lxv} K němu jíti měl sem vůli. Tu od Jeho Vznešenosti Přijat sem byl s uctivostí;		770
Právě když se k sacrum strojil, Žádal, abych přítomen byl. K obědu po dokonání Chtěl mne mít' generál slavný, Chtě dále o mém zajetí		765
Vše, jak se dalo, zvědět. «79» Po kratičkém vysvětlení Obdržel sem propuštění, I konfug až do Prešpurku, Skrze armádu německou.		770
Tu přijda pilně sem se ptal Na syny své, zprávu sem vzal: Že by v gymnazium byli, Kdež právě svůj oběd měli.		775
Ne hnedky poznali sou mne Pro šaty dítky mé milé: Než prv Jeremiáš z řeči Poznával mne můj syn mladší: V náhlosti ke mně pospíchal;		780
Starší za zemana uznal. Stephanus volal mne k stolu S mládeží školskou jíst' spolu. Studiosi Jich Vlídnosti V tom skříkli, dali návštěví		785
Řkouc: „Pan tatík vpravdě on váš? Těší se z toho každý z nás.“ Tu hned se ke mně chápali, Tvář i ruce mi líbali;		790
Pro radost slov nezbyvalo Mně, jím se nedostávalo. «80» Ze školy dále bral sem se Navštívit Kačeriuse ⁶⁴ Písaře města slavného,		

⁶³ Hrabě Raymund Montekukuli byl v této vojně hlavní vůdce císařského vojska.

⁶⁴ Samuel Káčer, latině Cacerius, byl toho času znamenitý muž, písař aneb notář sv. kr. města prešpurského.

Fautora mého zvláštního, Možné není vypravití, Kterak mne ráčil přijíti Jeho Milost s svou manželkou, Dítkami, pokřevní částkou. Nadmír vesele plesali, Hned hospodu v domě dali, Přes týhoden mne chovajíc, Dostatečně opatrujíc. Jich slavné Dvojctíhodnosti Po službách své pobožnosti Povědomí příští mého, Mne s vinšem vstříc jim jdoucího V chrámě se vši uctivostí Přivítali a vděčností, ⁶⁵ «81» K tomu společně i jiní Z okolních měst tam přítomní, Žádajice požehnání, Nový prospěch, pokoj, zdraví, Slavné radě mne schválili, Promocí mi obdrželi.	795	
		26. října
	800	
	805	
	810	
	815	
V Prešpurku posla sem najal, Na Branč zámek spěšně poslal K hraběti Osvícenému Ludovíkovi Nyárýmu, Patronu církve senické, Pospolitě obci všecké, «82» Zvláště své manželce milé S dítkami co osiřalé: Abych o mé přítomnosti Je ujistil, s tou žádostí, By nadlouho nemeškali, Čím spíše pro mne poslali. Posel došel s žádostivou Jím všechněm zdávna novinou, Přijat byl s velkou radostí, S ochotnou dobročinností. Manželka má, duše milá, Ne hned tomu místo dala, Až uhlídala psání mé, Kteréž bylo zřetelné. Vyslali pro mne statečné, Urozené, muže vzácné: Baltazaridesa Jana, Spolu i Salay Pavla. Tak stráží božskou, anjelskou Vybrali sme se z Prešpurku. Tou cestou bezpečně jdouce, Přijeli sme do Senice. V chrámě svatém shromáždění V pátek při hodině ranní, Své sliby splnil sem Pánu Za milost mně prokázanou.	820	
	825	
	830	
	835	
	840	
	845	

⁶⁵ Toho času uherské a slovenské ev. církve prešporské kazatel byl Jiří Štefanides z Léskového rodem, jenž se nejprv v Trnavě u jezuitů (gramatiku totiž), potom pak jinde mezi Uhry učil. Zatím stal se školy janykovské (Emök), potom ašakyrtské, šoporněnské (Soporny) a naposledy Šágské (Ság), všech v Nitranské stolici učitelem. R. 1641 dne 13. prosince byl na V. Kyrť do Prešporské stolice povolán a posvěcen; odkud potom do Prešpurka přešel, kdež v suché nemoci dne 9. března L. P. 1672 zemřev, dne 18. t. m. pochován byl v přítomnosti Joachima Kalinky sup., toho času do Prešpurka před soud obleslaného. Němečtí církve prešporské sl[ova] B[ožího] kazatelé byli toho času: M. David Ticius, Antonín Kayser a M. Kryštof Piringer.

«83» V písněch i chválách nábožných,
V rozjímáních utěšených.

O dtud sme se obrátili K Branči, kdež společně byli Páni, chudí, muži, ženy, Má manželka i s dítkami; Tu proti mně přicházeli, Kteří mne prv spatřit' chtěli; Pana grófa služebníci Pan Zongor Jánoš chválící Divné skutky Hospodina, Jichž jest všecka země plná. Pod šanci maličké dítky Nejprve, zatím houf velký, Obec pospolitě všecka S plesáním slušným senická Mne vítala, podávala Rukou, slzy vylévala. S dcerkou, s syny manželka má Téměř pro radost omdlela, Políbení mi dávajíc, A hlasitě vykřikujíc: Má koruna, má sláva, čest Odplata zas dána mi jest. «84» Má potupa, pohanění Obrácena v požehnání; Mé slzy, můj pláč, kvílení V radost, sladké potěšení, K nepřátel mých zahanbení, Pro budoucí napravení. Již budu mít' na tom dosti, Bud' chválen Bůh na vysostí! Já jak sem byl způsobený, Mne vypravit' možné není. Na Branči Jan Sentkeresty, Zprávce církve sobotišský, Když mne uhlídal, vděčen byl, Gratulací mi učinil V jméně Jich Osvícenosti Pana grófa s uctivostí, I Jejich Velkomožnosti, Mně vždy vážných v pobožnosti, Paní Šándorky Marii, Ferencey Anny Nyáry, Kteří z mého navrácení Měli radost i s dvořany, Z vnitřnosti svého srdce V Bohu Pánu veselíc se.	850 855 860 865 870 875 880 885 890
«85» N aposledy již v pátý den Přišla dcera s milým vnukem, Anna Pilařík, vážného Muže Dvojčítihodného Johannes Hadikiuse ⁶⁶ Manželka, s plesáním srdce Mne vítala, mne líbala,	7. listop[adu] 895 900

⁶⁶ Jan Hadík byl knězem slatinským v Trenčanské stolici v panství uhrovském; zatím pak r. 1674 do Uhrovice přešel. Byl do Prešpurka r. 1675 k soudu obeslán, vyhanství si zvolil a v Hamburku při moři L. P. 1681 dne 9. července život svůj dokonav, počestně byl pohřben.

Na má ramena padala:
 „Vítej, náš vězni přemilý,
 Mocí Boží nám zas daný,
 Budiž jemu chvála věčná 905
 Za tvůj příchod nekonečná!“
 Která předtím z zarmoucené
 Noviny o těžkosti mé
 Strany zajetí zemdlela
 A do nemoci upadla. 910
 Vypravujíc, kterak mnohé
 Modlitby všudy se za mne
 «86» K Nejvyššímu odsílaly,
 Vykoupení mi žádaly:
 Modlitby jsou připuštěny, 915
 Vězeň vězení sprostěný.

Vzdechnutí.

O Ježíši, má radosti!
 O Ježíši, má sladkosti!
 Jenž s Otcem i s Duchem svatým
 Průvodčím s byl mým, rač zatím 920
 Mne chrániti, retovati,
 V pracích těžkých pomoc dáti.
 A jako si hořké slzy,
 Které vylévali mnozí,
 S modlitbami všech pobožných, 925
 Po místech mnohých, rozličných,
 Ráčil přijít, vyslyšeti,
 Rač je zatím odplatiti:
 Všecku církev s dobrodinci,
 Mé nejmilejší domácí 930
 Požehnáním hodným daruj,
 Se zdravím, silou korunuj.
 A jako ten Tatar slepý
 Nemohl ujíti pokuty:
 «87» V Harci u Trenčína města 935
 Stratil hlavu, věc jest jistá.
 (Prv já o něm to předzvěděl,
 Že vlasti víc vidět neměl.)
 Tak necht' přijdou k zahanbení
 Protivníci církve zrádní; 940
 Poraz je sám svou pravicí,
 Ať tě vždy ctíme chválící.

Píseň o zemi uherské.

Na notu zpívat' může se
 Té písně vánoční milé:
 Z nebe přišedše anjelé.

Slyš mne, slyš, ó věrná duše! 945
 Pozoruj, a vynauč se,
 Co se jest zběhlo v uherské
 V zemi naší a moravské.

Turka, Tatara Bůh vzbudil, Aby nás všechněch probudil Tvrdě spících v bezpečnosti Na lůžkách ďábelských zlostí.	950
«88» Erb drahý Boha našeho Nebyl vážen v chrámě jeho; Sám Kristus Pán s zásluhami, Slovem pravdy a svátostmi.	955
Pohrdali sme milostí, Kterouž dával nám v hojnosti; Pokoj duchovní, tělesný Zlehčili sme nemilostní.	960
Hrůza všech nás obklíčila, Že naše vlast drahá, milá Tak přišla v hrozné zpuštění Skrz tatarské rabování.	
Aj, stojí ohavnost mrzká, Modloslužebnost pohanská, Zlehčení jména Božího Na místě svatosti jeho.	965
Nahlédni se a viz dále, Kterak v Uhřích nenadále Udatní od meče padli, Jiní v cizí zemi svadli.	970
Ustavše v boji a v harci Bohatí, mladí a starci: Neb kteříž bránit' počali, V malém počtu pozůstali.	975
«89» Strach proniká vnitřnosti, Trnou žíly, prahnou kosti, Když pilně rozvažujeme, Co ještě zakušujeme.	980
Prázdňá, zanechaná města, Dědiny, a velmi zhusta: Neb kdo by bydlel v nich, není, Což mnohým jest k skormoucení.	
Jatých jestiť do sta tisíc^{47[bis]} Křesťanů, jestli ne i víc, Jedny Turci mečem st'ali, Jiné do vězení hnali.	985
Lišky, nedvědi, zvěř polní Hojné měli obživení, Zžírajíce těla lidská, O, přehrozná pomsta božská!	990
Ale kdo, prosím, nekvílí, Váže, jakové násilí «90» Tataři pannám činili, Jenž i ctné ženy prznili.	995

^{47[bis]} Poznamenali muži tehdejších vpádů tureckých povědomí, že z Trenčanské, Nitranské a z částky i Prešporské stolice přes 150 tisíc duší do zajetí tureckého a tatarského se dostalo, z nichžto nemnozí se do vlasti své navrátili.

Ruce, nohy roztáhli jim, Nemohly hnout' oudem žádným, Neplatil křik, naříkání, Nic prosby, odporování.	1000
I kdo by se byl zasadil O ně, krom Bůh žádný nebyl; Ač mnozí chtěli pomoci, Však neměli k tomu moci.	
Křikem přestrašeni byli, A ohromeni v tu chvíli: Neb sám Bůh jim odňal srdce, Že doufali v sobě více.	1005
O, vy všicki pozůstalí Buďte v pravé víře stálí! Boha více nehněvejte, Hřešit' jednou již přestaňte.	1010
CZOž vám prospěla vaše zlost, Bez bázně zešlá nepravost? Pohrdali ste trestáním, Divným, zázračným znamením.	1015
Víte, kterak po tři léta Chrousty (brouci), housenky, plaz lítá Květ s ovocem zežírali, Praporce po stromích stáli.	1020
91) NU i vy, strážní, hlasitě Trub svých vlastních pozdvíhujte, Oznamujte nepravosti, Příklad dejte pobožnosti.	
Spravedlnosti ostříhejte, Vy panny, Boha se bojte: Rodičové, čeled, dívky K dobrému ved'te co kvítky.	1025
Amen! Pán Bůh se nad námi Slituje, naloží s námi Laskavě, všecko zlé vzdálí: Pomoz k tomu, Kriste králi!	1030

Nábožná rozjímání.

I.

Chvála božské spravedlnosti,
Hana našich nepravostí.

Spravedlivý jsi, Bože náš, Spravedlivé soudy konáš, Nelze při sobě naléztí Klamu, falše, ni žádně lsti. 92) Teď s bolestí vyznáváme,	1035
--	------

Z hříchy vinni se dáváme, Pro které všechno zlé na nás Přišlo, přichází v tento čas. My nepravostmi mnohými, Ohyzdnostmi ošklivými	1040
Prut železný sme zkuvali, Tobě do rukou podali. My sme metlu uvázali, By nás švihal, zlost páchali; My sme roznítili oheň, By žral města naše plamen.	1045
My sme nadělali kuše, My nabrousili palaše Na tvrdém srdci kameni, Na zvrtnané mysli chtění. My sme též z peleší lvových, My z hor pardových, bodlavých	1050
Lvy a pardy vyvábili, Pravice drakům podali. Všecko skrze přestoupení Přesvatého přikázání.	1055
Zdaliž znáti všickni chtěli Tvou podstatu, drahou vůli? 93) Větší díl blahoslavenství Slávy, marné důstojenství, Skládal v zlatě, marných statcích, Pílen nařízení lidských.	1060
Známost učení pravého Assens ^{lxvii} důvěrnost jeho Zlehčíc tě za nic neměli, Tebe báti se nechtěli.	1065
Kde pokora, trpělivost? Kde naděje? Kde láska, ctnost? Vzali pojednou sprostění, Ven jsouce vypověděny.	1070
Našla místo spravedlnost, I tvá, ó Bože! zůřivost. Kterou když nevěrní sněsti Nemohli, padli v zoufalství.	1075
Naděje v cizích složená Bozích, také jest zemdená: Neb kteří se k nim chápají, Hany a potupu mají.	1080
Kde stálost, kde trvanlivost U víře? Velmi řídký host! Tě Boha sme nevzývali, Chvály slušné nevzdávali,	1085
94) Nevyznávali chválu tvou, Aniž jménu dali poctu; Než tomu se víc rouhali, Čáry, kouzly provodili.	1090
Lhali, přísahali křivě, Zlořečili trvanlivě: Pročež dáni sme v prokletí, V posměch sousedům, v zajetí.	1095
Kdo ostříhal svátečných dní? Kdo byl slova Páně pilný? Zošklivil svět sobě mannu Skrze Krista s nebes danou.	1100
Do chrámu těžké chodníky, Až na nich zrostli bodláky; Nechtěli sme přestávati	

Proti přik[ázání] I.

Proti [přikázání] II.

Proti [přikázání] III.

Od hříchů, jich litovati. Aj, hle! Místo zrna plevy, Co volové, mnozí jedí; Chrámů a příbytků Páně Zohavené a zbořené.		1105
Jak mnozí jsou pozbaveni Předraženého potěšení, Které se jim ponoukalo, Při rozhřešení dávalo,		1100
95) Stůl Beránka, pána Krista Vyprázdněn mnohým dočista. Spravedlivý jsi, Bože náš, Spravedlivé soudy konáš. Rodiče, zpravce, vrchnosti Neměli sme u vážnosti; V kázni nechtěli držeti Starší menších, čeled, dětí: Protož žádných nešanoval, Starší s menšími v posměch dal.	Proti [příkázání] IV.	1115
Srdcem, mečem v zlobivosti Mordovali z nenávisti. Jímž slušelo, netrestali, Co víc? Osvobožovali. Odkudž pán Bůh skutku toho Vyslat' chtěl mstitelů mnoho: Zaražení mnozí křikem, Zlořečeným, zlým jazykem, Mečem, jenž lil krve mnoho.		1120
Však kdo polituje toho? Smilstvo, chlipnost, cizoložství, Krvosmlství a kurevství, Nestydatost co v Sodomě Našla místo v každém domě.	Proti [příkázání] V.	1125
96) Jen zřídka manželskou věrnost, Mládencův, panen počestnost Bylo spatřit; Bože svatý! Všudy bydlel hřích proklatý. Slušně tedy jest odkryta Mnohých hanba, víčka sňata, Nesyté jsou přesyčené I života pozbavené.	Proti [příkázání] VI.	1130
Však pro starších nepravosti To mnohé museli snésti: Spravedlivý jsi, Bože náš, Spravedlivé soudy konáš. Krádeže, hrozné loupežství, Nesnesitelné drancířství, Zámysly a obsílání, Statku jiným vydírání, Všudy bylo spatřovati, Nemohlo se napravit.		1135
Lokty krátké, míry zrádné, Koupě příliš sfašované, Jak jen kdo mohl v troufalství Provozoval své šibalství. Slušně tedy, ó Bože náš! Lotrasi vyslal si na nás, 97) Kterž rozchvátali statky, Způsobili velké zmatky.	Proti [příkázání] VII.	1140
Mnozí svého nic nemají Nábytku, až omdlévají. Falešné jazyky, zrádné,		1145
	Proti [příkázání] VIII.	1150

Těžké nakažení morné, Strachy tureckého meče, Kuše tatarského střelce. Sprost' všech pokřiků vojenských, Kteríž životů tvých zemských,	1220
Dítek vinic nelitují, Rozráží, hubí, mordují; Pálí města i dědiny, Obrácejí v pustatiny;	1225
⟨100⟩ Chváci zboží, statky, jmění Bez všeho politování; Lidi vůbec, muže, ženy, Spanilé mládence, panny Bez rozsodu, důstojného Stavu neb poníženého	1230
Berou, váží, postrkují, V službu těžkou podrobují; Starce pak věku zešlého Ostrostí palaše svého S světa klidí, jich krev žerou,	1235
Lítost potvor na se berou. Nebudeš-li sám stát' při nás, Neobstojí nižádný z nás. Ta zvěř církve tvé vinice Ukrutná jest protivnice,	1240
Všecku docela podvrátí, By hroznů nemohla dáti. Tak slovo tvé, v němž spasení, Přijde s slávou v pohanění. Protož procit' sám pro svou čest, Zetři jejich podvodnou lest,	1245
A příkaž každému stavu, V lásce vzdělávat' tvou slávu. ⟨101⟩ Meč, jenž dost nevinné krve Vylíl, necht' jde do pošvy své; Tak pozůstalé příbytky, Vrchnosti, rodiče, dítky	1250
Opatruj sám dostatečně, Vylej požehnání věčné; Navrat' zajaté z vězení Zarmouceným k potěšení; Vdovy ouzkostmi sevřené, I s sirotky opuštěné,	1255
Neopouštěj, buď jich otcem, Manželem, mocným zástupcem. Slova tvého drahé símě Do srdce našeho země Dej vsít' skrz věrné dělníky, Necht' prospěch béře veliký.	1260
Dej hojné země urody, At' nevezmou žádné škody; Dej oděv, potřebnou živnost, Dobrou, milostivou vrchnost, Kteráž by tvých příkázání Ostříhala bez přestání;	1270
Své chudé štědře živila, Správy církve povážila, ⟨102⟩ Jsouc její ctnou ochráňkyní, Dobrotivou patronkyní. Když čas přijde k vykročení Z tohto zemského trápení,	1275
Rač všecky pojíti k sobě,	1280

Kde ty bydlíš sám, do nebe.
 Stádečko to pozůstalé
 Žádá spolu vroucně tebe,
 Pro syna tvého milého, 1285
 Ježíše, pána našeho,
 Jenž s tebou s svatým Duchem
 V nebesích kraluje. Amen.

III.

Hlasité vykřikování
 Pro zlé, strašlivé noviny. 1290

Ouveh! běda! opět na nás
 Hlučí, valí se z čtyř stran zas,
 Od východu dalekého,
 Od západu hlubokého,
 Od poledne i půlnoci, 1295
 Kdo bude odolat' moci?
 Turek brousí své palaše,
 Tatar pohledává kuše,

⟨103⟩ Aby je v tuhé prudkosti
 Natáhli a bez lítosti 1300
 K srdcím cílíc vystřelili,
 Tak lid křesťanský hubili;
 Těmi pak pojednou sňali
 Hlavy, krví svlažovali.

Nemeškají Jančárové 1305
 Majíc zbroj svou pohotově,
 Šroubky dlouhé s ručnicemi
 Kunštovně nataženými,
 Kteréž kamkoli namíří,
 Neklamají, hodné víry. 1310

Jsou též k boji pohotově
 Francouzi, Španielové,
 Švejdi, Moskvané, Poláci,
 K bitvě způsobní kozáci,
 S velkou armádou německou, 1315
 S Vlachy, se vši říší římskou:
 By se spolu potýkali,
 Jedni s druhými válčili,

Krajiny, vidíky, města
 Obráceli v pustá místa, 1320
 Království podmaňovali,
 Pevnosti vybojovali.
 ⟨104⟩ Pilně na to hledí také
 Hlad, mor, jiné rány těžké,
 Aby se jim připojily 1325
 Neb se k tomu přistrojily,
 Konat' spravedlnost božskou,
 Nesouc na bezbožné pomstu.

Ach! Není-liž na tom dosti?
 Bože věčný^{lxvii} na výsosti! 1330
 Co sme od zehrání tvého
 Snesli roku předešlého,
 Od Turka, lítého lovce,
 Tatara, prudkého střelce,

Jiných národů ukrutných, 1335
 Co lvů, draků a psů běsných,
 Kteří okrasý, ručnícky,

Jablka zlatá, spínadlíky,
 Halže^{lxxxviii}, čepce i biréty^{lxxxix},
 Zápony, tkanice, punty^{lxxx}, 1340
 Náušnice, náčelníky,
 Prsteny, roušky, pláštiky,
 Proměnná roucha i vačky,
 Zrcadla, věnce, jehličky,
 V nichž sobě dcerky uherské, 1345
 Zlehčíc příkázání božské
 ‹105› Příliš pyšně počínaly,
 Všecku nepravost páchaly,
 Sňali, odňali docela,
 Obnažili jejich těla. 1350
 Tak dle pohružky prorocké,
 Přišly na ně pomsty božské:
 Místo drahých věcí vonných
 Hníz, lejna, smradů ohyzdných;
 Místo pásů roztržení, 1355
 Místo kadeří lysiny;
 Místo širokých podolků
 Strhaných halen, pytlíků;
 Místo krásy zohavení,
 Místo věnců oholení; 1360
 Muži pak od meče padli,
 Silnější v boji zůstali,
 Že dosavad mnozí otcův
 Pláčí st'atých, vážných synův.
 Manželé milých manželék, 1365
 Ženy manželův svých částek,
 Rodiče dítek spanilých,
 Dítka pak rodičův milých.
 Ach! Prosíme, upokoj se,
 Pane, nad námi slituj se. 1370
 ‹106› Jestli poslední jsou světa
 Časové, konečná léta,
 V nichž taková pozdvížení
 Národu, války, soužení,
 Hlad, mor, s mnohou jinou bídou 1375
 Panovati mají v lidu
 Ty rač voleného stádce
 Býti sám mocný obhájce;
 Shrň nás do Pelly^{lxxxix} městečka,
 Neb kde Noele lodička 1380
 Na hoře Ararat měla
 Spočinek, bezpečná byla:
 Bychom hlav svých pozdvihnouce,
 Stále se tě přidržíce,
 Mohli poznávat' konečně, 1385
 Že nám již nastane věčné
 Vysvobození, spasení,
 Pokoj, radost, potěšení.
 O! Učiň, Pane, vyslyš nás,
 Budeš ctěn i chválen od nás, 1390
 Nyní v této smrtedlnosti,
 Potom tam v věčné radosti.

V Žilině u Jána Dádana [četa] P[áně] 1666.

Vypsání smutného losu zajatých od Turka křesťanů.⁶⁷

Turci majíce utok na nepřátele učiniti, nápoje jakéhosi, jemuž oni maslak^{lxxxiii} říkají, požívají, nímžto posilivše se, jako slepí a vztekli, nýbrž jako nesmyslní do boje běží, nic sobě vod, nic ohňů, nic šípů nevšímajíce. Lesy a pole svým křikem, povětrí pří¹⁰⁸valem střel naplňují, zemi mrtvými těly přikrývajíce. Tam bys viděl létající od těla odstřelené hlavy, viděl bys bez rukou, bez nohou, palašem probodené lidi, s nimiž přebídně naloženo. A ještě bys i takové spatřil, kteříž, kdyby jsouce přemoženi usmrceni byli, za šťastné by se drželi, jen aby se živi nedostali do rukou těch lidí, kteříž zajaté své každodenně trápí a až do smrti sužují. Tehdy teprv vítěz přemoženému se posmívá, tehdy vzteklost svou proti křesťanům a nenávisť všelikým způsobem vyjevuje a proti nim se, až mne hrůza podjímá, přespříliš vzteká.

Kdož by to vypravuje
Z Mirmidonů, Dolopů, aneb tvrdého
Ulyssa vojska
Pláče se zdržel?

O tyranství! Ó neslýchané a nevypravitedlné ukřutenství! Není jim dosti, že zvítězili, cokoli jim vstříc jde, to vše zpořázejí, stínají, ani matronám, ani pannám, ani pacholíkům, ani děvčátkům neodpouštějíce; nemluvnátka z lůna matek vynímají, bijíce je a mordujíce. Není jim, pravím, dosti, ¹⁰⁹ takovému ukřutenství provoditi a pojednou lidi zamordovati; nýbrž nad to, jestli který zajatý vězeň, pro svou krásu chlipným, pro bohatství lakomým se líbí, aneb potom ukřutné milosrdenství při životě ho zachovává, tisícnásobných muk a smrti obávati se a je podnikati musí. Blaze tehďž těm, jenž již pomřeli! Blaze neplodným, které nikdy dítě nerodily a nekojily! Což se vám zdá, co matky, co otcové cítějí, spatřujíce svůj plod, jemuž meč odpustil, do těžkého a nevyslovitedlně tvrdého zajetí vésti? Co cítí srdce synů a dcer společenství nejdražších rodičův pozbavených? Opravdu radši bych stokrát smrt podstoupil, než jednou v moc těchto ukřutníků se dostal. Zajaté zajisté lidi jakožto nejbídnější zběr hned rozbitují (dělí) a chatrnější sice aneb řemesla a kunštu vojenského nepovědomé manganům (kupcům, jichžto vždycky veliký počet v tureckém táboře na vítězství čeká) prodávají. Mají pak předlouhé řetězy, k nimžto mnohé křesťany uvazujíce, je jako hovada k pomorským krajinám zahánějí, kdežto ve dne i v noci, byť jak pršelo, neb mrzlo, zůstává¹¹⁰jí, velmi málo pokrmu dostávajíce a pod holým nebem, majíce ruce i nohy svázané, nocujíce. Zatím větším dílem na galeje odsouzení bývají; jiní pak polní práce konati musejí, a tiť žádné naděje vysvobození, aneb do vlasti se navrácení míti nemohou. S dítkami však, na něž nejvíce číhají, lahodněji sice, jakož toho ani jejich věk jináč nedopouští, nakládají; ale jen tím k většímu trápení je chovají. Jak náhle zajisté odrostli, vyskoumavše jejich schopnosti a náklonnosti jejich pilně vyzpytovavše, na tři díly je obyčejně rozdělují. Silnější v kunštu vojenském cvičí, kteréž zatím když vyspěli, mezi Janičáry je dávajíce, bojuvati proti vlasti, proti pokrevním a vlastencům svým přinucují. Mdlejší dávají na řemeslo, jež potom ustavičnou prací příliš obtěžují. Spanilé pak – ach hříchu ohavného! – sodomský hřích s nimi páchajíce, v nebezpečenství nákazy vydávají. Zajatých dospělého věku nejprv se na vlast, na stav a jména jejich pilně, ale však přívětivě vptávají; jestli který z nich jen v nejmenší podezření lže upadá, mnohonásobným způsobem¹¹¹ ho sužují. Jsou-li kteří z nich páni (magnáti), něco mírnější s nimi nakládají; ale tím bedlivěji jich ostíhají, a chtějí-li propuštění býti, větší sumy peněz od nich žádají. Zemany aneb prostředního stavu, zvláště v bitvě jaté, téměř všechny za vojáky drží, pročež je předivnými způsoby sužujíce a v temnici trápíce, jen za velikou sumu peněz propouštějí. Téměř ale všechny k bojům způsobné, při jakékoli příležitosti jaté, buďže mordují, aneb do krajů pomorských posílají, do věčného zajetí je na ten způsob odsuzujíce. Tolik o mužích. Pozůstává ještě, abychom i o ženách něco máličko pověděli. Mohlo by se někomu pravděpodobně zdáti, že s těmito tak tvrdě nenakládají, aniž jich, jakožto mdlejší osudí, pracemi příliš obtěžují. Co ale tento tyran na věk a na pohlaví dbá? Snad pláč a ženské slzy srdce jeho proniknouti mohou? Věřte mi, nemohou. Křesťany ani s nerozumnými hovady tak ukřutně, jako tito s ženami, v svých katovských rukou jednou je majíce, nenakládají. Nebo kdož by, pro Boha! tak ukřutného, tyranského a kamen¹¹²ného srdce byl, který by, jestli ne jiným, aspoň těhotným a k porodu blízkým neodpustil? Turci ale nejen jim neodpouštějí, nýbrž raději tím více je trápí. Nelze mi pominouti tyranství tohoto a ukřutnosti turecké na rodičkách zjevené jednoho příkladu, který se v onom bočkayovském zbouření a pozdvižení přihodil⁶⁸,

⁶⁷ Toto vypsání vytaženo jest z řeči, kterouž hrabě Emerik Thurzo z Oravy, skládaje s sebe rektorství akademie wittenberské, kterýmžto ho tam se učícího Jan Jiří Kurfirst saský byl poctil, L. P. 1616 dne 18. máje v chrámě wittenberského hradu držel, kteráž řeč v knižce řeči tohoto hraběte ve Wittenbergu podlé rektorské povinnosti držáných v počtu III. jest. Všecky pak tyto řeči jeho pod následujícím titulem na světlo vyšly: Rectoratus academicus, id est: Orationes, quas C[omes] Emericus Thurzo de Arva &c. rector hactenus Academiae Wittenbergensis &c. officii causa publice habuit. Wittenbergae e typographeo Johannis Richteri. A. MDC.XVI. [= 1616] 4° F. b. s

⁶⁸ To se stalo za času Rudolfa krále r. 1605, pod jehožto panováním Turci s Tatary odbojnému Bočkaymu na pomoc u velikém počtu přítáhli a s bočkayovskými púntovníky uherskou zemi, zvláště pak slovenské její kraje v zpuštění uvozovali, ano i Moravy veliký díl až po Brno a Slavkov ohněm a mečem zkazili. Tohoto času Turci a Tatary do své vlasti se navracujíce, mnoho tisíc křesťanů do zajetí odvěkli. Předtím pak, po dokonání války Ferdinanda I. s Zápolou, Zoliman II., turecký císař, do Konstantinopole se navracovav, šedesáte tisíc do zajetí odvěkl, až nad tímto smutným divadlem sám Zápol, jenž tureckého císaře o pomoc proti Ferdinandovi byl požádal, z okna hradu budínského na odcházející turecké vojsko se dívaje, hořce zaplakal.

kterýžto jediný příklad k potvrzení mých řečí jest dostatečný. Když <113> Turci a Tatarý uherskou zemi zpušťující do Čachtic, městečka Nitranské stolice, vpadli, a již se navracovali, hnal nepřítel mezi jinými zajatými i jednu těhotnou ženu, kterouž, ana pro blízkost porodu tak spěšně jako ostatní jíti nemohla, na koně pozdvihl: jezdicí ale tuze svázanou a během koně usekanou brzo bolesti porodu obklíčily. Ona prosí a zaklíná Turka, aby jí aspoň poroditi dovolil. Co ale k tomu tento tyran? Složil jí sice s koně; ale ani jí tu nezanechal, ani jiným, aby na rodící nehleděli, nezbránil, než zde při ní, dokud neporodila, počkal, jak náhle ale porodila, hned jí, jako prve svázal, a odvedl; děťátka pak na zemi zanechav, vydal je v nebezpečnosti na cestě od koní pošlapánu býti. Soudte již, muže-li ještě větší nad tuto ukrutnost býti? On rodičku trápí, v pohanění uvozuje, matce porozené dítě odnímá, koňům k pošlapání je necháváje. Ani kvílení a bédování matky, ani nařikání dítěte, ani stud, ani žádné milosrdenství nemohlo ním pohnouti, aby těmto dvěma dušičkám spolu bydleti a matce děťátka své vychovati byl dovolil. <114> Bůh sám, jenž nás toho času zasloužile trestal, smilovav se nad tímto děťátkem, to způsobil, že od křesťanů nalezené a vychované podnes v službě u jistého zemana živo jest. Ale však řekne někdo: „Jedna vlašťovka neučiní járo; aniž sluší tak zavírat: to jeden učinil, a tak všickni tyraní jsou.“ O, bychom jen tento jediný příklad měli, dobrěť by bylo! Ale kdybych sto ust a toliko jazyků měl, všech příkladů bych vypočítati nemohl.

„Ty z jednoho hříchu
uč se všechny znáti.“

Kolik, pro Boha! těhotných matek mečem porožtinali? Kolik jich spálili? Kolik ve vodách utopili? A toto o těhotných dosti. Co pak s pannami a čerstvějšími ženami činí? To, co svrchu o mladencích povědíno, i tyto rozbitují aneb dělí, některé za kuběny sobě svolující (svobodno zajisté Turkům tolik souložnic míti, kolik jich vychovati mohou), některé pak k pracím jako otrokyně odevzdávající. Toto pohlaví jest ovšem v tom tyranství nejbídnější. Nebo nejen tvrdě s ním nakládají, ale nad to ani naděje k vysvobození jim nenechávají. Není-li ale pře<115>bídný osud po desítiletém zajetí ani jen naděje k svobodě jednoho dne nemíti? Není-li věc trpká, předtím v svobodě, nyní v otroctví živu býti? Předtím za zemanku, nyní za sedláčku aneb předtím za sedláčku, nyní za hovoda jmínu býti? Jako pak d'ábel, z něhož turecký národ, z ohledu na svůj počátek, v rovné posloupnosti pochází⁶⁹, ne hnedky pekelné muky, Styrova bahna, Tantalovy stoly a muky zlého svědomí lidem, jež svěsti chce, představuje; a zpočátku jen samé dobré a radostné věci slibuje, aby je potom ochlácholené a provazem rozkoší svázané i s duší do propasti a do pekla (sitna⁷⁰) toho hořícího tím snazeji uvrci mohl. Tak i Turci, aby se ctnostem předků svých nezpronevěřili, horlivě jich v tom následují. Ani oni <116> zajisté toho tyranství, o němž posavad sem mluvil, na ty, které osidlem svým polapiti chtějí, poturčiti jich žádajíce, hned zpočátku neuvozuji; nýbrž raději i ulisnými řečmi, i znamenitými sliby, i bohatými dary jim pochlebují, aby jen k sobě je přivábili a k přijetí obrázky i k zapření jména Spasitele našeho přivesti mohli. Křesťan pak, jsa jednou na tomto rozcestí, buď že by se dal obřezati, aneb víru v Krista by zachoval, předce však tyranství národu tohoto neujde. Bude-li zajisté Mahomedova učení následovati a křesťanského náboženství za příčinou zisku se odřekne, nejen duši svou d'áblu k věčnému po smrti zatracení odevzdá; ale nad to ještě i toho, že ti velcí slibové jako dým smizeli a ono pochlebenství nic než pouhý podvod bylo, s svou škodou, ale pozdě zkusí. Obyčejně zajisté takovíto, zvláště v starém věku poturčení křesťané kočími se stávají, k maštálím a stájem přihlédati musejíce: hodni jsou ovšem takovému odplaty, více sobě váživše marných a pominutelných věcí než věčných a nepominutelných. Než ale nejsou všickni tak bezbožní a nešlechtní, aby se do<117>brovolně Molochovi tomu pekelnému k službě obětovali, aneb nežádají všickni tak svého zahynutí, aby Krista, syna Božího, jednou již poznaného Spasitele a Vykupitele svého, nebes a země Pána se odřekli a starému tomu draku v službu se vydali, aby tak časných těchto a marných věcí více než věčných sobě vážili. Kteríž tedy, nedávce se jejich námluvami od víry v Krista odvrátiti, stále při Kristu zůstávají, ty do těžkého žaláře uvrhující, velmi tvrdě s nimi nakládají. Nebo není žádného tureckého hradu, žádného městečka, v němžto by se žalář nenacházel, větším pak dílem tak jest v nich jako v rohu tma a hadů i žab (ropuch) množství se v nich zdržuje, k tomu jsou větším dílem na místě bahnatém aneb aspoň vlhkém položení, tak že pro hnis a hmyz, jenž se tu silně rozplozuje, velmi se hodí; odkud pochází, že naši Křesťané více sobě na tyto živočišky než na kteroukoli jinou křivdu stěžují. Nebo jako sem od hodnověrných lidí, kteříž sami těchto zlých věcí zkusili, slyšel, taková síla se tohoto hmyze v tureckých žalářích nachází, jako v našich temnicích přa<118>chu a smetí, tak že museli a musejí tento maličký, ale velmi zlý živočich rukou jako prach z roucha vyrážeti. V těchto pak a podobných žalářích křesťanští zajatí nebývají v malém, ale co v největším počtu v jeden a týž čas držání, někdy pak tak mnozí, že se o místo vaditi musejí. Odkud se poznati může, jak bídně Turci s zajatými nakládají. Nebo [s]lunce nespátující, dne od noci rozeznati nemohou, vždy jen v temnosti šámati^{lxxxiii} musejíce. Nevědí oni oubozí, že járo kvítí, podzimek ovoce nám přinesl, nýbrž ustavičnými oblaky zlých par otočení jsouce, nejsmutnější mají počasí, za příčinou nakaženého, v těch podzemních skrýších zavřeného povětří. Jak trpké jest i na nepřijemnějším místě rok aneb dva, byť i člověk jiného nepohodlí prázden byl, ustavičně ležeti, to každý rozumný a soudný muž sezná. Tím tedy trpčejší býti musí, ne na náěkém příjemném místě, ale v temnostech na kameni mezi ohavným tímto hmyzem (v..i) v blátě, špinách, smradě, ustavičným

⁶⁹ Zde potřebí na to zpomenouti, že se toto v první čtvrti XVII. století psalo.

⁷⁰ Sitno některým Slovákům toliko jako peklo znamená. Odtud to povědění: Jdi do hořícího (Slováci horoucího, t. j. horkého říkají) sitna. Sitno sluje i jedna vysoká hora blíž Šťavnice, na níž někdy i hrad byl.

zármutkem projatému, beze vsí naděje budoucího vysvobození se váletí. Nejsou-li tedy bídní, kteříž takovéto věci <119> podnikají? Nejsou-li tyraní, tyraní dím, anobřž katové, kteříž na tento způsob ukrutnost na lidech provozují? Strašné jsou sice tyto věci; nuže ale strašnější ještě a všelikého pohanění i zošklivení hodna tureckého tyranství znamenají vizme. Vizme, pravím, kterak na těch ukrutenství provozují, kteréž, neodsoudivše jich do žaláře, mučiti aneb života povzbaviti obmýšlejí. Majít' železné klece (kletky), do nichžto zvláště hejtmany neb zprávců krajiny aneb země vybojované, jako též komendanty hradů a pevností zbrojí dobytých zavírají, hladem a žízní je v nich mořice; mají též sloupy a na nich kliky aneb háky železné, na něž pověšené a přibité na slunce vystavují, aby od much a horka slunečního trápení byli. Této jejich tyrancké ukrutnosti zkusili téměř nesčíslní řečtí křesťané, jenžto, zunovavše nejtěžší turecké otroctví po vítězství křesťanů na moři u Lepantu, neb Naupakty^{71lxxxiv} nad Turky obdr<120>žaném, chtějíce svobody nabýti, něco směleji pozdvihovati se začínali. Mají také i jinou způsobu muk, totiž kůl, na který člověka narazivše, mrtvého těla jeho na něm napchnutého nechávají, kteréžto katování jesti' u Turků nejobyčejnější.⁷² Ale tak se mi zdá, že chtěje způsoby muk u Turků obyčejných vypočítati, daremnou věc konám, nejen vysloviti a zpočítati, ale ani jen myslí svou obsáhnouti jich nemoha. Jakovékoli zajisté muky německá, francouzská, španielská a vlaská země, anobřž celý svět k odpravení zločincův má, tyto všecky u jediného tohoto národu se nalézají. O tom svědectví vydávají všickni, kteřížkoli kdy aneb jemu poddani byli, aneb jeho jho polámali. Všecko ale toto málo by tyranu byzanckému k dokázání své k křesťanům nenávisti bylo, kdyby spolu i svědomí podmaněných sobě národů vyhlazením křesťanského jména nejukrutněji netrápil. Když zajisté kterou krajinu tak sobě podmanil, že od ostatních křesťanských zemí vzdálena jsouc, žádného s křesťany společen<121>ství míti nemůže; nejen služby Boží a kázání slova Božího v ní zapovídá, ale ani zmínku o Kristu Spasiteli, svatém Písmě a Evanjelium v ní učiniti nedopouští. Svědčí o tom obyvatelé ostrova Chya⁷³, kteřížto byvše omámeni tou svobodou, jížto mnozí s nemalým nebezpečenstvím svým z konstantinopolského otroctví vyjítí žádajíce očekávají, nejen vsí svobody povzbaveni jsouce, nejtvrďší a nevyslovitedlné trápení podnikli; ale pomalu i Krista, byvše k přijetí tureckého náboženství nuceni, utratili. Svědčí o tom i Bosňáci, kteří nejen svobody náboženství nemají, ale nad to i desátek z svých dítek dávati přinuceni jsou.⁷⁴ Zkušují toho i ostatní Řeci, kteříž podobně ubývání <122> křesťanstva, tureckého pak náboženství se rozšiřování ne bez veliké bolesti a ne bez dítek, nýbrž i samé duše stráty znamenají. Což dím o jiných královstvích a zemích, které se s Azíí pod jejich barbarské jho dostaly? Co o celé Africe, která, nastojte! již touto bídou cele soužena a Krista i jeho slova povzbavena jest? Tolik náš h[rabě] Thurzo.

Nám, kteříž máme křesťanské a mírně panující vrchnosti, tak se zdá, jako by to nemožné bylo, aby který národ tak jako svrchu vypsáno s lidmi nakládati mohl. A hle, naši vlastenci a předkové to všecko podnikali! Děkuje Bohu za tu velikou milost, že Turek, jenž hlavní město Budín s větší vlastní naší polovicí sobě podmánil, téměř půldruhého sta let v naší vlasti panoval, před sta a několika lety, za času Leopolda Velikého, šťastně z uherské země vypuzen jest a že pod berlou svého nejlepšího, nyn[í] již i dědičným císařstvím rakouským zvelebeného císaře a krále, blaženého pokoje požívajíce, Bohu v duchu a v pravdě sloužiti můžeme.

<123>

Přídavek.

List tureckého v Sečanech, městečku Nongrádské stolice, tehdaž bydlícího Bálí beka (hejtmana) rychtářům plachtinským, krtišským, stracinským, potranským a t. d. připsaný a z rukopisů P. Kaprynaiho A. dílu XV. náležitě přepsaný, v němžto bék zmíněným soudcům přísně prikazuje, aby zprávy (zvláště o císařském vojsku, jeho položení, hnutí, a t. d.) Turkovi do zámku sečanského prinášeli; sic jináč, jestli by to učiniti zanedbali, že kůl již připraven jest, na nějž jako na rožeň vzepchnuti budou.

Mi az hatalmas es gyözhettelen vitezkedő Török Csaszarunknak, Szecsenyi, Holokj, Bujaki, es Hatvanj Veghvarainak Praesidiuminak mostani heltartojanak az Tekintetes es Nagysagos vitezlő Ibrahim Bassanak Kajmokanya Kepebeli embere vitezlő Balj Bek &c.

(Podpis jména a pečet.)

<124> Ti vasaros Paloitaj, Kürtösj, Sztraczinj, Szentpeteri, es több falusi birak polgarok. Ezen czimeres parancsola függő levelünkett latvan, azt eszettekben vegyitek, hogy a hir mondassal tartoz tok ide be Szecseny várában mind addigh, a migh Szecsenyben Török lakik. ertettük hogy Korponaj Kapitany Balassa Balint Groff Ur ö Nagysaga tilalmazza a hirt meghhordanj ide közinkben Szecheny varaban, azért ti az eő Nagysaga ebbelj parancsolattyat elő

⁷¹ Lepanto neb Naupakta jest pevnost v řecké zemi, jmenovitě v Levadii, jenž za starodávna vlastní Řecko (Graecia propria) sloula. Mát' hrad a přístav lodí (čerpadlo), arcibiskupství a výborné víno.

⁷² Této věci potvrzuje i ten na konci této knižky připojený uherský tureckého béka list.

⁷³ Chyus aneb Scyo jest výborný ostrov v Archipelagu v řecké zemi, kterýž mramorem a mastixem zvláště oplývá. Na něm leží město Scyo, v němž arcibiskup řecké církve a biskup církve latinské své obyti mají.

⁷⁴ Od té doby co Rusy jakožto nad Turky vítězové, národ turecký na uzdě drží, i Turci skrotli a naučili se s křesťany něco mírněji nakládati.

ne vegyitek, mert ti magatoknak kart tesztek, mivel ha megh ertengyuk hogy Katona jar koztetek falujtokban, es a' hirt megh nem hozzatok; kisz a karo, nyarsban szarattok megh. Isten velunk. Szecsény, 1668. die 18. May.

Idem qui supra.

Titul listu:

Az megh irt falusi es több szomsajunkbelj falusi biraknak, hodolt jamboroknak adassek.

*) V archivu slavného hraběcího szechényiovského^{lxxxv} rodu nalézá se list jakéhosi rozzlobeného tureckého baše, onomu znamenitému a na vlasti výborně zasloužilému Jiřímu Széchenyimu^{lxxxvi}, arcibiskupovi ostráhomskému připsaný, jehož nápis jest: Szécsényi Györgynek, a' Kristus Papjának, a' Német Császár barátjának, az eb adtának, adassék. To jest opravdový turecký štýlus! Viz o obou těchto listech v[ysoce] u[rozeného] pana Martina Schwartnera Diplomatiку vydání II. v Budíně l[éta] P[áně] 1802 v větším 8°. na str. 392. a 393. ^{lxxxvii}

⟨125⟩ Onen valaský vývoda, o němž na stránce 62. knihy této zmínka se činí, že vysvobození Pilaříkovo nápomáhal, jmenoval se Řehoř Gyka^{lxxxviii} a byl kníže rodu nepochybně slovanského. On jakožto muž dobrého srdce i jiné zajaté vykoupil. V archivu aneb spisovně v[ysoce] uroz[eného] pana Konrádyho nalezá se pas, od něho panně Juditě Maňákových, zatím manželce uroz[eného] p[ana] Michala Mikovinyho (kterýžto obojí zemanský rod ještě podnes v Nitranské stolici kvete) daný, z něhož se poznává, že i tuto šlechtičku on z zajetí vykoupil a do vlasti vypravil. K zachování památky tohoto šlechtetného muže mezi našimi Slováky líbilo se ten pas zde napsati, jenž takto zní:

Gregorius Gika Dei Gratiâ
Princeps Transalpinæ Vallachiae

Universis & Singulis Cuiuscunq[ue] Status Gradus Conditionis, seu Dignitatis extiterint, praesentium ⟨126⟩ notitiam habituris, praesertim vero, quorum scire interest, praemissâ salute & officiorum nostrorum commendatione notum testatumq[ue] facimus Exhibtricem praesentium honestam ac ingenuam Virginem Juditham, tempore incursus Turcarum contra Vywar, in mancipium Tartarorum actam, ac inde obviam nobis addcutam propriis aliquot nmmismatis [!] nostris redimere non recusatus, cum inde in patriam suam cum quibusdam sibi bene notis eiusdem terrae incolis invicem redire facultatem petierit, his publicis salui passus, ac attestationis nostrae literis eam instruere voluimus. Ab omnibus itaq[ue] & singulis has nostras Visuris pro cuiuscunq[ue] Status Dignatione [!] obseruanter ac studiose contendimus, vt praefatae honestae Virgini Judithae quocunq[ue] sese contulerit, sine cuiusvis impedimento liberum aditum, transitum degendiq[ue] facultatem concedere, eandemq[ue] pro suâ honestâ commoditate decentibus patrocinii ac fauoris testificationibus (provt exigit opus Christianum) condecorare non dedignentur. Quod paribus humanitatis nostrae studiis oblata occasione libenter demerebimur. Dat[um] Bukuresti Martii 16. Anno D[omi]ni 1664.
Podpis jména. (L. S.)

⟨127⟩ Podpis jména jest cyrilskými literami, ale, jakž se domnívám, s abreviaturami psaný. Pečeť pak jest krásná, jako dvouzlatník veliká, v jejížto poli spatřuje se strom, k jehož ratolestem či ovoci dva při něm stojící korunami ozdobení muži rukou sáhají; na vrcholce stromu viděti ptáka kříž † v pisku držícího, nad hlavou jednoho z připomenutých mužův slunce a nad hlavou druhého měsíc. Po stranách (v poli) tyto jsou litery: IX z jednoho a B z druhého boku. Na vrchu nad polem spatřiti korunu a litery Z na jedné a P na druhé straně. Nápis pak pečeti mezi dvěma kroužkami, z nichžto krajní přiozdobená jest, cyrilskými literami vyrytý, pokud mi ho přečísti možné bylo, jest následující: † IOGAN GORIE GYKA BOEBOD I ** GOSPODAR ZEMLE BLAKOE. t. j. Jogan Gorie Gyka Voevod i ** Gospodar zemle Vlakoae, aneb podle našeho dialektu: Jan Řehoř Gyka vývoda i ** Hospodář země Valaské. Dvě hvězdičky v nápisu znamenají dvě slova, kterýchž sem, poněvadž zle vytisknuta byla, přečísti nemohl. Po dlouhém ale a častém na tento nápis hledění, a jeho na ⟨128⟩ rozličný způsob skoumání nejvíce se mi k víře zdá býti podobno, že první z těchto nezřetelných slov v těchto literách jest obsaženo: BŽIIOM L. Více nic neznať. Kteréžto opsání této slovanského knížete pečeti k tomu cíli se zde připojuje, aby se tím učeným naším vlastencům k shledávání takovýchto pamětných a příběhy slovanského našeho národu osvčujících listů a starých nápisů a k jejich institutu našemu slovanskému v známost uvedení, jakož pak se o to všickni uctivě žádají, podnět a příležitost zavdala.

Omylové.

Stránka	řádek	omyl	naprav
20	3	role	rolí
30	19	Turéluce	Turélouce
47	22	býlý	bílý
56	22	léka ského	lékařského
73	21	Nonjgr d	Nongrád

Vysvětlivky (text)

- ⁱ „O druhové – dosavad minulé pomníme-li na zlé, horšího přetrpivše“. *Publia Virgilia Maróna Aeneida*. Z latiny přeložil Karel Vinařický. Kniha I–VI. V Praze 1927. Nakladatelství J. Otto, společnost s r. o., p. 22
- ⁱⁱ V originálu: *wděcnau*
- ⁱⁱⁱ Vydáno též in *Kritika v slovenskom národnom obrodení (1780-1817)*. Editor Cyril Kraus. VEDA, Bratislava 1990, pp. 62–63
- ^{iv} Původní tisk *B. C. D. SORS PILARIKIANA Los Pilárika Štěpána, Služebnika Boha Pána (...) Roku. 1666. Vytlačeno Nákladem Pana Jana Pilaryka*. (Knihopis 7176). Tři opisy eviduje Jozef Minárik v *Kritickém komentáři* k edici *Pilárik, Štefan (1615–1693) – Výber z diela*. Vydavateľstvo SAV, Bratislava 1958, pp. 324–327.
- ^v Leopold I. Habsburský (1640–1705), v l. 1658–1705 římsko-německý císař, v l. 1657–1705 český a uherský král
- ^{vi} V originálu: *Klayn*. Jan Samuel Klein (1748–1820), církevní historik, kněz německého evangelického sboru v Prešově, subrektor prešovského lycea
- ^{vii} Jde o příručku J. S. Kleina *Nachrichten von Lebensumständen und Schriften evangelischer Prediger in allen Gemeinden des Königreichs Ungarn*. Lipsko – Ofen, 1789
- ^{viii} K osobnosti Jana Prokopia srov. Čapek, Jan Blahoslav: *K neznámým počátkům obrozenské literární historie*. Literární archiv, roč. V, 1970, pp. 5–25
- ^{ix} V originálu: *knjzečky*
- ^x V originálu: *Emeryka Turza*; Imrich Thurzo (1598–1621) pocházel ze známého hornouherského šlechtického rodu. Byl synem uherského palatína Juraje Thurza, studoval na univerzitě ve Wittenberku, poté byl načas zvolen i jejím rektorem. V r. 1620 vedl úspěšnou delegaci vyslanou Gabrielem Bethelenem k rokování v Praze s Fridrichem Falckým o pomoc českým stavům proti císaři Ferdinandovi II. Zemřel náhle v Mikulově, podle některých pramenů byl zavražděn na rozkaz Pavla Nadásdyho.
- ^{xi} Arcivévoda František II., císař Svaté říše římské a od r. 1792 český a uherský král, přijal dne 11. srpna 1804 dědičný titul rakouského císaře jako František I. Tablic pravděpodobně odkazuje k datu oznámení (vyhlášení) této události v Uherské Skalici. Následující chronostich k r. 1805 je tedy chybný.
- ^{xii} V originálu *Očowě*. Očová, obec na Slovensku v okrese Zvolen
- ^{xiii} Štěpán Pilárik se narodil v r. 1615
- ^{xiv} V originálu: *Bardiově*. Bardějov, město na východním Slovensku (Prešovský kraj)
- ^{xv} Banská Bystrica, město na středním Slovensku (Banskobystrický kraj)
- ^{xvi} Viglaš, hrad v okr. Zvolen (Banskobystrický kraj), do dneška se zachovaly jen ruiny
- ^{xvii} Hybe, obec na severním Slovensku v okrese Liptovský Mikuláš (Žilinský kraj)
- ^{xviii} Ilava, město na západním Slovensku (Trenčínský kraj). Pilárik zde byl učitelem v l. 1636–1639
- ^{xix} Banská Štiavnica, město na středním Slovensku (Banskobystrický kraj)
- ^{xx} Spišská Teplica, obec na severo-východním Slovensku v okrese Poprad (Prešovský kraj)
- ^{xxi} Horná Strehová, obec na středním Slovensku v okrese Veľký Krtíš (Banskobystrický kraj). Ve skutečnosti byl Pilárik farářem v Dolní Strehové, a to v l. 1639–1646.
- ^{xxii} Matejovce nad Hornádom, pravděpodobně obec na severovýchodním Slovensku v okrese Spišská Nová Ves (Košický kraj). Existují též Matejovce pri Poprade (Matzdorf) v okr. Poprad (Prešovský kraj).
- ^{xxiii} Ve skutečnosti byl Pilárik farářem ve Spišské Teplici v l. 1646–1648
- ^{xxiv} V originálu: *Klayna*
- ^{xxv} Liptovský Ondrej, obec na severo-středním Slovensku v okrese Liptovský Mikuláš (Žilinský kraj), do r. 1952 Liptovský Svatý Ondrej. Pilárik zde ve skutečnosti zastával místo faráře jen v r. 1649.
- ^{xxvi} V originálu: *Gabriele Ilessháziho*
- ^{xxvii} Trenčianská Turná, obec na západním Slovensku v okrese a kraji Trenčín
- ^{xxviii} V originálu: *role*; v *Omylech* (p. 128) oprava na *rolj*
- ^{xxix} Beckov, obec na západním Slovensku v okrese Nové Mesto nad Váhom (Trenčínský kraj)
- ^{xxx} V originálu: *sluzebnjka*
- ^{xxxi} V originálu: *Vlicnému*
- ^{xxxii} V originálu: *Nádaždího*. Zemský soudce František Nádaszdy (1625–1671) byl obviněn z účasti na protihabsburském povstání Františka Wesselényiho (1664–1669) a popraven ve Vídni.
- ^{xxxiii} V originálu: *Nowomestký*
- ^{xxxiv} Hrabě Ludvík Nyáry byl příslušníkem starého a slavného šlechtického rodu na Branči a též ochráncem protestantismu. Branč, hrad (dnes zřícenina) na středním Slovensku v okrese Senica (Nitrianský kraj).
- ^{xxxv} V originálu: *Majtini*.
- ^{xxxvi} V originálu: *Koloničem*. Leopold Kollonich (1631–1707), prezident uherské komory
- ^{xxxvii} V originálu: *Báršoň*. Ján Bársony
- ^{xxxviii} V originálu: *kněžmi*

- xxxix V originálu: *vtočísstě*
- xl V originálu: *Ostrožitovi*
- xli V originálu: *regiment*
- xlii V originálu: *Slezka*
- xliii V originálu: *Budišíně*. Budyšín, centrum Horní Lužice (Německo)
- xliv V originálu: *Naysalcu*
- xlv V originálu: *kteřěž*
- xlvi V originálu: *Aloyss Horáni*
- xlvii Horányi, Alexius: *Memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum*. Vídeň 1775–1777
- xlviii Pilárik, Š.: *Harfa Davidova*. Trenčín [1651] (Knihopis 7175)
- xlix Pilárik, Š.: *Favus disttilans*. Levoča 1648 (Knihopis 7174)
- ¹ V originálu: *Stríhowa*
- li V originálu: *pánum*
- lii V originálu: *Luterově*
- liii Patně edice některého z vydání Gerhard, Johann: *Postilla Salomonea. Das ist Erklärung etlicher Sprüche aus dem Hohenlied Salomonis*
- liv Pilárik, Štěpán: *Currus Jehovae*. Wittenberg 1678 (Knihopis 7173)
- lv V originálu: *Cwittinger*
- lvi *Davidis Czwittingeri, nobilis Hungari Specimen Hungariae literatae virorum eruditione clarorum ... vitas, scripta, elogia et censuras ordine alphabetico exhibens*. Altdorf 1711
- lvii Jöcher, Christian Gottlieb: *Compendöses Gelehrten-Lexikon*. Lipsko 1715
- lviii Šmál, Andrej: *Brevis de vita superintendentum evangelicorum* (rkp.)
- lix Sk 12, 7-11: „Najednou u něho stál anděl Páně a v žaláři zazářilo světlo. Anděl udeřil Petra do boku, vzbudil ho a řekl: ‚Rychle! Vstaň!‘ A s Petrových rukou spadly řetězy. Anděl mu řekl: ‚Opásej se a obuj se!‘ [...] Prošli první stráží, pak druhou, [...] Vyšli ven, prošli jednou ulicí a tu mu náhle anděl zmizel. Teprve nyní se Petr vzpamatoval a řekl: ‚Nyní už vím, že Pán opravdu poslal svého anděla, vysvobodil mne z ruky Herodovy a uchránil od toho, co si přál židovský lid.“ *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Podle ekumenického vydání z r. 1985. Vydala Biblická společnost v ČSR, 1990. *Nový zákon*, s. 125.
- lx Párkan (Párkány) – Štúrovo, město na jižním Slovensku
- lxi Má být pravděpodobně 3. srpna (srov. další odkazy)
- lxii *Fautor* (z lat.): příznivec, podporovatel, ochránce. *HSSJ I, A–J*, p. 352
- lxiii V originálu: *Maytiniho*
- lxiv Valašský, dnes rumunský. Valachia, knížectví na dolním Dunaji, osazené obyvatelstvem řecko-katolického vyznání, přinuceno účastnit se tureckých nájezdů, neboť bylo v tureckém područí.
- lxv Moldvané – obyvatelé knížectví Moldava, poplatného Turkům, v sousedství valašského knížectví
- lxvi Tabcic má chybně 20. srpna
- lxvii V originálu: *rácil*
- lxviii V originálu: *uciniti*
- lxix *Bagária*, slovo turecko-maďarského původu: vydělaná, silná kůže, juchta. *HSSJ I, A–J*, p. 106
- lxx V originálu: *Heroltu*; město v Německu (Porýní-Falc).
- lxxi V originálu *jeho milosti*
- lxxii V originálu: *noc*
- lxxiii V originálu: *Buchhaym*. Jan Kryštof Buchheim (1615–1657), císařský generál
- lxxiv Kepčín – Kopčany, Kittsee (Kyce, Köpcsény). město v Rakousku, jihozápadně od Bratislavy.
- lxxv Správně Rajmund Montecuccoli (1608–1681), císařský generál
- lxxvi V originálu i původním tisku: *Asseus*. Podle Minárika (c. d., p. 348) nejasné místo
- lxxvii V originálu: *věcný*
- lxxviii *Halža* – ozdoba na krk, náhrdelník. *HSSJ I, A–J*, p. 394
- lxxix *Birét* (*biret*) – druh čepice, zpravidla označující hodnost. *HSSJ I, A–J*, p. 133
- lxxx *Punt* – „z tuhého papíru udělané, podlouhlé, tkanicemi posité přikryvadlo ženských prsů, které se za šňerovadlo zastrkuje“. Jungmann, J.: *Slovník česko-německý III, P–R*, p. 758
- lxxxii *Pella*, městečko v Palestině, před zničením Jeruzaléma útočiště tamních křesťanů
- lxxxiii *Maslak* (maslaš) – orientální sladké víno. *HSSJ II, K–N*, p. 262
- lxxxiiii *Šámat* – tápat, bloudit. *HSSJ V, R–Š*, p. 602
- lxxxv V originálu: *Naupatky*
- lxxxvi V originálu: *sečěnovského*
- lxxxvii V originálu: *Sécinimu*
- lxxxviii V originálu: *Švartnera*. Schwartner, Martin: *Introductio in rem diplomaticam aevi intermedii, praecipue Hungaricam*. Budapešť, 1802

Vysvětlivky (poznámky pod čarou)

^a Prievidza, město v Trenčinském kraji.

^b V originálu: 1673

^c Jde o rozsáhlé rukopisné dílo církevního historika Jána Buria (1636-1689) *Micae historico-chronologicae evangelico Pannoniae* (tisk Bratislava 1864).

^d *Acta Concordiae inter Paulum Kyrmezerum Pastorem Hunnobrodensem, Nomine totius Contubernii Ecclesiastici Hunnobrodensis Ministrorum & inter seniores eorum, qui sibi olim nomine Fratrum legis Christi placuerunt... de dirvendo parietate in vinea Domini vulger Valdenses appellantur.* [Plavešský Hrad], Valentin Farinola 1580

^e V originálu: *Frašťáku*. Hlohovec, město na západním Slovensku v Trnavském kraji

^f V originálu: *Turéluce*, v *Omylech* (p. 128) oprava na *Turélauce*. O události viz naše pojednání, p. 19.

^g Thurzo, Imrich: *Rectoratus academicus, id est: Orationes quas comes Emericus Thurzo de Arwa etc. rector hactenus academiae Vittenbergensis etc. officii caussa publice habuit.* Wittenberk, 1616

^h V originálu: *povážské*

ⁱ V originálu: *přítáhw*

^j V originálu rok 1666. Knihopis 4680 uvádí: Láni, Michal: *Pojednání o smrti*. Žilina 1664. (Nezjištěn žádný výtisk.)

^k V originálu rok prvního vydání 1682. Knihopis (2218) eviduje Eichhorn, J.: *Duchovní zbrani i pokladů pokojík*. Žitava 1683, Registruje též vydání bratislavské z r. 1780 (Knihopis 2221) a další dvě vydání.

^l V originálu: *Virburku*

^m V originálu: *Mayně*

ⁿ V originálu chybí předložka

^o V originálu: *býlý*. Opraveno podle *Omylů* (p. 128)

^p V originálu: *Chvoanice*

^r V originálu: *Nongr d*. Opraveno podle *Omylů* (p. 128)

Tabulky srovnání

Tabulka 1

	Chrastina, J.: Nowý a Starý Domownj y Pocesný Kalendář, Na Rok Krysta Pána 1769. ... Na Způsob Kalendáře Lewočského. Sepsaný Od Stanislawa Wonomjrského, Cracov. Academ. Philos. Doct. & Astrol. Profes. W PRESSPURKU, Wytisštěný v Jana Michala Landerera. ¹	Tablic, B: Slovenští veršovci I, pp. 5-7	Miscellanea (2. desetiletí 19. stol., ALU SNK Martin, sign. B 133), ff. 1r-2r
1 5 10 15	<p>[A4r] <i>Musyl sem za dlauhý čas na to mysliti, Cobych měl w tento rok k wyspánj zwoliti. Mnohésýce wěcy se mi zawdáwaly; Ale k mému cýli se nessikowaly: Gedna se wssak předce takowá zawdala, Která se té práce hodná býti zdála.</i> [A5r] Dosti diwných wěcy stává se w kraginách, Gak se wyprawuge w obecných nowinách, Zlých y dobrých přjhad, ctnostj, také hřjchů, Smutných y wesselých, též y hodných smjchu.</p> <p>Toho se we Swětě mnohem wjc nalézá, Nežli v Cygánů starého železa. [A6r] Do počtu těch wěcý, přislauchagj také Kratochwjlných lidj žerty wsseligaké, Gakowj předessle tu y tam býwali, S nimiž mnozý ginj swau rozkoš mjwali. Tak w německé zemi, ctná powěst a sláwa Frydrycha Taubmana, posawad zůstává. [A7r] Ať o giných mjstech nic zde wjc neprawjm, W nassj vlasti přjklad o gednom postavjm, By sobě Kraginy giné nepýssily, Žeby ony samy w tom sstiasliwé byly, Násse vlast chlubj se též gedným takowým, O němž nětco, krátce toliko wyslowjm.</p> <p>[A8r]</p>	<p>Jana Chrastiny Rozprávky o Ğelowi we werssjch.</p> <p>Dosti diwných wěcý stává se w kraginách Gak se wyprawuge w rozličných nowinách, Zlých y dobrých přjhad, ctnostj, také hřjchů, Smutných y wesselých, též y hodných smjchu, Toho se we swětě mnohem wjc nalézá, Nežli v Cykánů starého železa. Do počtu těch wěcý přislauchagj také Kratochwilných lidj žerty wsseligaké, Gakowj předessle tu y tam býwali, S njmiž mnozý lidé swau rozkoss mjwali. Tak w Německé zemi ctná powěst a sláwa Frydrycha Taubmana posawád zůstává. [6] Ať o giných zemjch ničeho neprawjm, W nassj vlasti přjklad gednoho postavjm, By sobě kraginy giné nepýssily, Žeby ony samy nad giné předčily, Nasse vlast chlaubj se též gedným takowým, O němž Čtenářům swým něco krátce powjm.</p>	<p>Jana Chrastjnj Rozprawky o Gelowi. we werssjch.</p> <p>Dosti diwnjch wecý stawa se w kraginach. Gak se wyprawuge w rozličnjch nowinach. Zljch idobrych prjhad, ctnosty také hrychu. Smutnjch y wesseljch, tež y hodnjch smichu Toho se we swete mnohem wjce naleza Nežli uciĝanu stareho železa Do počtu tech wecj prisluchagj také Kratochwjlnjch lidj žerti wsseligaké Gakowj predesslu tu itam bywali S njmiž mnozy lide swu rozkoš mjwali [Ta]k w Nemecke zemi ctna powest a sláwá Fridricha Taubmana posawad zustává [At'] o ginjch zemjch ničeho neprawjm W nassj vlasti priklad gednoho postavjm. [By] sobe kragini giné nepissily Žeby ony sami nad gine předčili [Na]sse vlast chlubj se tež gednjm takowjm O nemž čtenarum swjm neco kratce powjm [1v]</p>

¹ Verše psané kurzívou nejsou v Tablicově edici a nejsou číslovány.

<p>20</p> <p>25</p> <p>30</p>	<p>Ten byl geden chasnjk, ze žáčkého stawu, Měl na samé pestwo wycwičenau hlavu, Y těm neyraudřegssjm dost práce zawdáwal, Městečka y celé osady klamáwal. Nemohu zde wypsát wssecky gehu kusky, Mám na to krátký čas, k tomu papjr vzký. [B1r] Odkud on byl rodem, to gá sýce newjm, Ani gehu gména žádnému nezgewjm, Nechat' Čztenářowé na tom dosti magj, Že se gim zde gehu skutky wykládagj, Y to ne obssjrně, ale gen na krátce, Aby poslaužili k dalegssj památce.</p>	<p>On byl geden chasnjk ze žáčkého stawu, Měl na samé žerty wycwičenau hlavu, Y těm neyraudřegssjm dost práce zawdáwal, Městečka y celé osady klamáwal. Nemohu zde wypsát wssecky gehu kausky, Mám na to krátký čas, k tomu papjr auzký. Odkud on byl rodem, toho syce newjm, Ani gehu gména žádnému nezgewjm; Nechat' Čtenářowé na tom dosti magj, Že se gim zde gehu skutky předkládagj, Y to ne obssjrně, ale gen na krátce, Aby poslaužili k dálegssj památce.</p>	<p>On byl geden chasnjk ze žackeho rodu, Mel na same žerti wycwičenu hlavu Item neymudregssjm dost prace zawdawal Mestečka y cele osady klamawal Nemohu zde wypsát wssecky gehu kusky Mam na to kratkj čas ktomu papjr uskj. Odkud on byl rodem toho syce newjm Ani gehu gmena žadnemu nezgewjm Nechat čtenarowé na tom dosti magj Že se gim zde gehu skutky predkladagj. Ito ne obssjrne ale gen na kratce. Aby poslužili kdalegssj pamatce.</p>
<p>35</p> <p>40</p> <p>45</p> <p>50</p>	<p>[B2r] Gednau čtyřé žácy, odbawiwsse sskolu, Strogili se na noc sliwy krásti spolu, On, gak se to zwěděl, chtěl též s nimi giti: Ale geg nechtěli mezy sebau mjti. Báli se skrze něg něgakowé zrady, Ssli gen sami čtyřé do gedné zahrady. [B3r] Tá zahrada byla hned podlé cyntera, A měla wjce sljw, nežli giná která. Gak náhle se do nj přes parkan wlaudili, Wjc, než třeba bylo, sljw nashromaždili. Ten gegich Kamarád o tom dobře wěděl, Kterýžto poněkud doma sobě seděl: Ale když vhléděl přjhodného času, Ssel, aby rozplasil tau wssetečnau chasu. [B4r] Přistaupil přes cynter po tichu k zahradě, A widěl mnoho sljw ležeti w hromadě. Aby tehdy strachu těm čtyrem namnožil, Wzaw ze sebe mentýk, na hrob geg položil, A bil na něg sylně gakausy rafikau, Pustiwsse se při tom do pláče a křiku. Prosyl, aby geg Pán nechal při pokogi, Že on nic nekradne, gen na wartě stogj. [B5r] Když ten křik slysseli gehu Kamarádi, Nechali w zahradě wssecky sliwy radi,</p>	<p>Zloděgi o sliwky připrawenj. Gednau čtyřj žácy odbawiwsse sskolu, Strogili se na noc sliwy krásti spolu. On gak se to zwěděl, chtěl též s njmi gjti; Ale ho nechtěli w společnosti mjti, [7] Báli se něgaké skrze něho zrady, Ssli gen sami čtyřj do gedné zahrady. Ta zahrada byla hned podlé cyntera, A měla wjce sliw, nežli giná která; Gak náhle se do nj přes parkan wlaudili, Wjc než třeba bylo, sliw nashromaždili. Ten gegich kamarád dobře o tom wěděl, Kterýžto poněkud doma sobě seděl; Ale když vhléděl přjhodného času, Ssel, aby rozplasil tu wssetečnau chasu. Přistaupil přes cynter po tichu k zahradě, Wida tu mnoho sliw ležeť na hromadě, Aby w srdecy těch čtyř žáků strach rozmnožil, Wslekna s sebe mentjk na hrob ho položil, A bil naň welice gakausy rafigj, A křičel přehrozně, gako ten, gegž bigj, Prose, aby ho pán nechal při pokogi, Že on nic nekradne, gen na wartě stogj. Vslyssewsse ten křik gehu kamarádi, Nechali w zahradě wssech sliw welmi rádi,</p>	<p>Zlodegi o sliwky priprawenj. Gednu čtiry žaci odbawywsse sskolu Strogili se na noc sliwky krasty spolu On gak se to zwedel chtel tež snjmi gjti Ale ho nechtely w společnosti mjti. Bali se negaké skrze neho zrady Šli gen samy čtiry do gedne zahrady Ta zahrada byla hned podlé cyntera A mela wjce sliw nežli gina která. Gak nahle se donj pres parkan wlaudili Wjc než treba bylo sliw nashromaždili Ten gegich kamarad dobre otom wedel Kterjžto ponekud doma sobe sedel Ale když uhledel prjhodneho času Ssel aby rozplasil tu wssetečnu chasu. [2r] Pristupil pres cynter po tichu k zahrade Wyda tu mnoho sliw lezet [!] na hromade Aby w srdecy tech čtir žaku strach rozmnožil Wslekna se sebe mentjk na hrob položil Abyl nan welice gakusy rafigj. Akričel prehzrozne gako ten genž bigj Prose abj ho pan nechal pri pokogi Že on nic nekradne, gen na warte stogj Vslissewsse ten krik gehu kamaradi Nechali wssech sliw welmi radi</p>

55	A počali spěšně přes parkan skákati, Gak náhle zbadali geg wenku plakati. Od welkého strachu ledwá prič vběhli, Potom, přigda domů, dolů sobě lehli. On pak, wegda po nich do zahrady s tichem, Wzal hotowé sliwy s radostj a smjchem. 60 <i>Wjce o něm psáti nelze, roku toho; Neb placu gest málo, důwodů pak mnoho. To gest gen počátek, co zde o něm psáno, Giné na druhý krát bude zachowáno. Potom se y wjce gesstě o něm powj, Gestli nás we zdrawj zastihne rok nowý.</i>	Nemesskali spěšně přes parkan skákati, Gak náhle slysseli geg wenku plakati, Od náramné hrůzy ledwa pryč vběhli, A přissedsse domu do postele lehli. On pak wegda po nich do zahrady s tichem, Wzal hotowé sliwy s radostj a smjchem. [8]	Nemesskali spessne pres parkan skakati Gak nahle slysseli geg wenku plakati Od naramné hruzy ledwa prič ubehli A prissedsse domu do postele lehli On pak wegda po njch do zahrady stichem Wzal hotowe sliwi sradostj a smjchem.
	Nowý a Starý Domownj y Pocestný Kalendář, Na Rok Krysta Pána 1770. ... W PRESSPURKU, Wytisštěný v Jana Michala Landerera.	Tablic, B: Slovenští veršovci I, pp. 8-11	Miscellanea (LAMS, sign. B 133, ff. 2r-3v)
	[A3r] <i>Winš, genž se činjwá Čžtenářům laskawým, Gen welmi na krátce w tento rok odbawjm: Co sobě kdo žádá k swé potřebě mjti, Bůh popřeg z lásky swé každému dogjti. Obsjrněgssjch řečj na ten čas vkrátjm, Co sem w loňj sljbil, k tomu se nawrátjm.</i>		
65	[A4r] Ten, o němž sem nětco w prwssj rok oznámil, Že swých Kamarádů při sliwách omámil, Gak náhle swé sliwy w pokogi pagedl, Giné nowé pestwo při hrusskách wywedl. Měl geden mėsstějn při domě zahradu, W které mnoho stromů stálo w pěkném řádu, Zwłásstě gedna hrusska, tak spanilá byla: Že wssech lidj oči na sebe wábila, Ale byla welmi pilně wartowána, 70 Ne gen skrze čeled', ale y skrz Pána. [A5r] On wssak, gak gen náhle o té hrussce zwěděl, Přjhodného času a chwjle vhlleděl, Nedbage na wartu, na strach a pohrůžku, Wssel do té zahrady, wylézł na hrussku.	Vkradené hrussky rychtářowi darowané. Týž čtwerák (furták) o němž sem giž swrchu oznámil, Že swé kamarády při sliwách omámil, Gak náhle swé sliwy w pokogi pagedl, Giné nowé žerty při hrusskách wywedl. Měl geden mėsstějn při domě zahradu, W které mnoho stromů stálo w pěkném řádu, Zwłásstě gedna hrusska tak spanilá byla, Že wssech lidj oči na sebe wábila, Ale byla welmi pilně wartowána Negen od čeledi, ale y od pána. On wssak, gak náhle gen o té hrussce zwěděl, Přjhodného času a chwjle vhlleděl, Nedbage nic na straž, na strach a pohrůžku, Wssed do té zahrady, wylézł na hrussku.	Vkradené hrussky rychtarowy darowane. Tjž čtwerak onemž sem gjž swrchu oznamil Že swe kamarady pri sliwach omamil Gak nahle swe sliwy w pokogi pagedl. Gine nowé žerti pri hrusskach wywedl. Mel geden messtenjn pri dome zahradu Wktere mnoho stromu stalo w peknem radu Zwlasste gedna hrusska tak spanila byla Že wssech lidj oči na sebe wabyła Ale byla welmi pilne wartowaná Negen od čeledy ale y od pána. On wssak gak náhle oté hrussce zwedel Prjhodneho času a chwjle uhledel. [2v] Nedbage nic na straž na strach a pohružku Wssed do te zahrady wylezl na hrussku

75	Pán zwědewsse o tom, když seděl v stolu Práwě o polednj, wstal hore po spolu, A ssel pohlédnauti sam, co se to děge, Nalezl w zahradě na hrussce zloděge. [A6r]	Když zwěděl pán o tom sedjcy v stolu Práwě o polednj, wstal wzhůru pospolu, A ssel prohlednauti sám, co se to děge, Nalezl w zahradě na hrussce zloděge;	Když zwedel pan otom sedjcy ustolu Prawe opolednj wstal w zhuru pospolu Assel prohlednuti sam co se to dege. Nalezl w zahrade nahrussce zlodege.
80	Přiwjtal geg hlasem: co tu hledáš? ptáčku! On řekl po ssepky: nekřičte, Panáčku! Nebo zde w zelině zagjc skrytý ležj, Necht' někdo pro flintu čjm neypsjsse běžj. Dokud se Pán s flintu do zahrady wrátil, Gak zagjc, tak zloděg s hrusskami se strátil.	Přiwjtal ho slowy: „co tu děláš ptáčku?“ On řekl gen ssepmo; „nekřičte panáčku! Nebo zde w zelině zagjc skrytý ležj, Necht' někdo pro flintu čjm neypsjsse běžj.“ Dokud se pán s flintau do zahrady wrátil, Gak zagjc, tak zloděg s hrusskami se stratil. [9]	Přiwjtal ho slowy: co tu deláš ptačku On rekl gen ssepmo nekřičte panacku [!] Nebo zde wzeline zagjc skritj ležy. Necht nekdo pro flintu čjm neypsjsse bežj Dokud se pán s flintu do zahrady wratil Gak zagjc tak zlodeg zhrusskami se wratil.
85	Pán se hněwal, wida na swém stromě sskodu, Zloděg s plnau kapsau ssel na swau hospodu. [A7r]	Pán se hněwal wida na swém stromě sskodu, Zloděg s plnau kapsau ssel na swau hospodu.	Pan se hnewal wida na swem strome sskodu Zlodeg splnu kapsu ssel na swu hospodu.
90	Mezy tym, ten zurwal, boge se žaláře, Gestliby žaloba přissla před Rychtáře; Aby se wětssjho zlého wywarowal: Geden djl Rychtári z těch hrussek darowal, Ržka: necht' Wasse Milost ráčj odpustiti, Že tak sprostým dařem smjm se gim wděčiti. Chtěl sem, aby toho wčastni se stali,	Mezytjm ten zurwal, boge se žaláře, Gestliby žaloba přissla před rychtáře, Aby se wětssjho zlého wywarowal, Geden djl rychtári z těch hrussek darowal, Řka: „Necht' Wasse Milost ráčj odpustiti, Že tak sprostým darem smjm se Gim wděčiti; Chtěl sem, aby toho aučastni se stali,	Mezytjm ten zurwal boge se žaláře Gestli by žaloba prissla pred rychtáře Aby se wetssjho zleho wywarowal Geden djl rychtari ztech hrussek darowal Rka: necht wasse Milost račj odpustiti Že tak sprostnjm darem smjm se gjm wdečiti Chtel sem aby toho učastnj se staly
95	Co mi z domu, práwě dnssnj den poslali. [A8r]	Co mi z domu práwě dnssnj den poslali.“	Co mi zdomu prawé dnssnj den poslaly
100	Pan Rychtář za hrussky gemu poděkowal, A wezma několik, hnedky ge kosstowal: Než sotwý, že zloděg ze swětnice wysssel, Měsstějn s žalobau nahněwaný přissel, Kterého, když Rýchtář w swém domu přiwjtal, On, widěw tam hrussky, Rychtáře se pjtal: Odkud' wy ty hrussky máte? Pane milý! Gsau také, gakoby z mé zahrady byly. [B1r]	Pan rychtář za hrussky gemu poděkowal, A wezma několik hnedky ge kosstowal. Než sotwa že zloděg ze swětnice wysssel, Měsstějn s žalobau nahněwaný přissel; Kterého když rychtář w swém domě přiwjtal, On widěw tam hrussky, rychtáře se zpjal: „Odkud Wy ty hrussky máte, Pane milý? Gsau také, gakoby z mé zahrady byly.“	Pan richtar za hrussky gemu podekowal A wezma nekolik hrussky ge kosstowal Než sotwa že zlodeg ze swetnice wysssel Messtenjn ze žalobu nahnewanj prissel Ktereho když richtár w swem dome priwjtal On wydew tam hrussky rychtáře se spjal Odkud wy ti hrussky mate pane mylj. [3r] Gsau také gakoby z mé zahrady byli.
105	Rychtář dj: posed'te, necht' se ljbj s námi, To mně dnes přinesl geden dobře Známy, Kterého wy také welmi dobře znáte, Powěžte mezy tim, co v mně hledáte? On řekl: práwě ten gest Přjčina tomu, Že nynj přicházým do wasseho Domu; Neb mi ge vkradl z mé vlastnj Zahrady:	Rychtář dj: „Posed'te, necht' se ljbj s námi; To mně dnes přinesl geden dobrý známý, Kterého wy také welmi dobře znáte; Powěžte mezytjm, co v mně hledáte?“ On řekl: „Práwě ten přjčinu mi k tomu Zawdal, že přicházým do wasseho domu: Neb mi ge vkradl z mé vlastnj zahrady,	Richtar dj posedte necht se ljbj snami To mne dnes prinesl geden dobrj znamj Ktereho wy také welmi dobre znate Powezte mezytjm co umne hledate. Onrekl: prawe ten prjčinu mi ktomu Zawdal že prichazjm do wasseho domu Neb mi ge ukradl zme vlastnj zahrady
110	Proto žádám od wás w této Wěcy Rady. [B2r]	Proto žádám od Wás w této wěcy rady.“ [10]	Proto žádám od was w teto wecy rady.
	Rychtář přeslyssewsse takowau Žalobu, Poslal pro Zloděge Drabanta w tu Dobu, Který, přiweden gsa, w ničemž neodpjral,	Když rychtář vslyssel takowau žalobu, Poslal pro zloděge drába hned w tu dobu; Kterýž přiwedený w ničemž neodpjral,	Když richtar uslyssel takowu žalobu Poslal po zlodegi hned w tu dobu Kterjž priwedenj w ničemž neodpjral

<p>115 120 125</p>	<p>Když Saudce pro Krádež přjsně naň dotjral. A bywsse odsauzen potom pod Palice, Gen sobě to gedno wyprosyl welice: Aby tu Pokutu y ginj trpěli, Kteřj w té Krádeži Včastenstwj měli. [B3r] Poněwadž o giných Rychtář nic newěděł, Ržekl mu, aby ge, kteřj gsau, powěděł, Že budau trestáni giným ku Přjkladu, Netoliko Bitkau, ale také Kladau, Přinucen byw tehdy, to wyznati musyl, Že Pan Rychtář, prwnj těch Hrussek zakusyl. To když vslysseli, genž přjtomnj byli, Zloděge se Smjchem Domů propustili. [B4r]</p>	<p>Když saudce pro krádež přjsně naň dotjral. Že pak byl odsauzen potom pod palice, Gen sobě to gedno wyprosyl welice: Aby tu pokutu y ginj trpěli, Kteřj w té krádeži aučastenstwj měli. Poněwadž o giných rychtář nic newěděł, Řekl gest, aby ge, kteřjž gsau, powěděł, Že budau trestáni giným ku přjkladu, Netoliko bitjm, ale také kladau, Přinucen byw tedy to wyznati musyl, Že pan rychtář prwnj těch hrussek zakausyl. To když vslysseli, genž přjtomnj byli, Zloděge se smjchem domu propustili.</p>	<p>Když sudce pro kradež prisne nan dotjral Že pak byl odsuzen potom pod palice Gen sobe to gedno wyprosyl welice Aby tu pokutu iginj trpeli Kterj wté kradeži učastenstwj meli Ponewadž oginjch richtár nic newedel Že budu trestanj ginjm ku prikkladu Netolko bitjm ale také kladau Prinucen byw tedy to wyznati musyl Že pán rychtar prwnj ztech hrussek okusyl To když uslysseli genž pritomnj byli. Zlodege ze smjchem domu propustili.</p>
<p>130 135 140 145</p>	<p>Když se mu při Hrusškách dobře zwědlo dosti, Napadly geg potom cukrowé Žádosti. W gednom Banském Městě wssel do Apatéky, Kdež měli na prodeg wsseligaké Léky. Tam, když málo postál, na Zem se wywrátil, Gakoby geg Zrádnjk na náhle zachwátil. [B5r] Dosti geg tam dlauho třásli a křjsyli, Wsseligaké Wodky pod Nos mu nosyli. Probrán byw, gak ze Sna, potom gedným Časem, Mluwil, že Cukru chce, welmi tichým Hlasem. Tu hned Apatykář gednomu rozkázal, Aby celý Klobauk wyňal a rozwázal. Když několik Kusů w Vsta mu wložili, Wstal Hore ze Země, Muchy mu ožily. [B6r] Děkowal gim za to, mage pryč odgjtj, Že ráčili k němu tak laskawj býti: Než na málo Kroků když se od njch wzďálil, Ržekl: odpustite, že sem wás ossálil, Mně zagisté zhola nic nechybowalo, Gen se mi wasseho Cukru zažádalo. <i>To, hle! gsau w tento Rok geho pěkné Kusy, Na kterýchž Čženářum dosti býti musý.</i></p>	<p>Ā. cukrem nasycený. Když se mu při hrusskách dobře wedlo dosti, Napadly geg potom cukrowé žádosti. W gednom panském městě wssel do apatéky, Kdež měli na prodag wsseligaké léky; Tam když málo postál, na zem se wywrátil, Gakoby geg zránjk (wřed) na náhle zachwátil. [11] Dosti geg tam dlauho třásli, y křjsyli, Wsseligaké wodky pod nos mu nosyli. Probrán byw gak ze sna potom gedným časem Mluwil, že cukru chce, welmi tichým hlasem. Tu hned apatekář gednomu rozkázal, Aby celý klobauk přinesl, a rozwázal. Když několik kusů w vsta mu wložili, Wstal wzhůru se země, muchy mu ožily; Děkowal gim za to mage pryč odgjtj, Že ráčili k němu tak laskawj býti; Než na málo kroků, když se od nich wzďálil, Řekl: „Odpustite, že sem wás ossálil; Mně zagisté zhola nic nechybowalo, Gen mi se wasseho cukru zažádalo.“</p>	<p>O Cukrem Nasycenj Když se mu pri hrusskach dobre wedlo dosti Napadli geg potom cukrowe žádosti Wgednom panském meste ssel do apateky Kdež meli naprodag wsseligaké leky Tam když malo postal nazem se wywratil Gakoby geg wred na nahle zachwatil. [3v] Dosti geg tam dluho trasly a krysili, Wsseligaké wodky pod nos mu nosyli Pobran [!] byw gak ze sna potom gednj časem Mluwil že cukru chce welmi tichjm hlasem Tu hned apatekar gednomu rozkazal Aby cely klobauk prinesl rozwazal. Když nekolik kusu w usta mu wložili Wstal whuru se zeme muchy mu ožily Dekowal gjm za to mage prič odgjtj Že ráčili knemu tak laskawj býti Než na malo kroků když se od njch wzďalil Rekl odpuste že sem was ossalil Mne zagiste zhola nic nechibowalo Gen mi se wasseho cukru zažadalo.</p>

		Tablic, B: Slovenští veršovci I, pp. 11-15	Miscellanea (LAMS, sign. B 133, ff. 3v-5v)
		Č. draka z geskyni vyhánj w S-jch.	G: draka z geskyni wihanj w S-jch.
150		Týž muž když gen wždycky sem y tam wandrowal A kdekoli mohl, žerty provozowal, Prissel do gednoho městečka náhodau, Kdež se mu žalowal lid na neurodu. On gim odpověděl: „Chceteli wěděti, Gábych wám příčinu mohl powěděti.“	Tjž muž když gen wždycky sem y tam wandrowal A kdekoli mohl žerty provozowal. Prissel do gednoho mestečka nahodu. Kdež se mu žalowal lid na neurodu. On gjm odpovědel: chceteli wedeti Gabych wam příčinu mohel powedeti.
155		Oni řkau, že owsem, aby gen wygewil Gim, gegich starosti a nauze vlewil. [12] „Tedy slysste, (dj on) co wám powjm nynj: Wy máte tu draka welkého w geskyni, Která gest we wrssku při wassem chotáři, Proto se wám wasse aurody nedarj. Chceteli mau radu sobě obljbiti, A mně gistau summu peněz zasljbiti; Gá dle swého kunsstu zagisté tak saudjm, Že wám geg z té djry dočista wypudjm.“	Oni rkau: že owsem aby gen wygewil Gim gegich starosti a nuze ulewil. Tedy slisste co wám powjm nynj. Wy máte tu draka welkeho w geskyni. Ktera gest we wrssku pri wassem chotári Proto se wám wasse urody nedarj. Chceteli mu radu sobě obljbiti Amne gistu summu penez zasljbiti
160		Zaljbil se wssechněm tak snadný prostředek, Dali, čehož žádal, y peněz na předek. Kázal potom octu sylného kdekoli Hledati, a k tomu welmi drobné soli, To muselo býti wespolek smjssené, Tjm, prawil, že draka z geskyni wyžene. Když gemu ty wěcy, gak chtěl, připravili, Sedli sobě za stůl, a gedli, y pili. Powstaw odestolu hned se k tomu strogil, A některé k sobě z těch lidj připogil, Kteřjby žiwotně na to se djwali, A gemu potomně swědectwj wydali.	Že wám geg zte djry dočista wypudjm. Zaljbyl se wssechnem tak snady prostredek. Dali čehož žadal y penez na predek. [4r] Kazal potom octu sylneho kdekoli Hledati a ktomu welmi drobné soli To muselo byti wespolek smjssené Tjm prawil že draka z geskyni wižene Když gemu ti wecy gak chtel pripravili Sedli sobe zastul a gedli y pili. Powstaw odestolu hned se ktomu strogil. Anektere ztech lidj ksobe pripogil.
165		Wycházege z domu giž při samém prachu [!], Dal gim takowauto potřebnau výstrahu: „Zachoweyte sobě, když přigdeme k djře, Ten drak gest hnewiwé, gedowaté zwjře;	Wychazege zdomu giž pri samem prachu [!]. Dal gjm takowuto potrebnu wystrahu Zachowegte sobe když prigdeme k dyre. Ten drak gest hnewiwé gedowate zwjre
170			
175			

180		<p>Gá musým nádobu s octem w rukau nésti, A do té geskyni předkem tisse wlézt; [13] Dámli wám pak potom něgaké znamenj, Běžte pryč, a wězte, že tam žertu nenj.“ Na to chtěli od něg gistau zpráwu mjti, Gakowéby mělo to znamenj býti?</p>	<p>Ga musym nadobu zoctem w ruku nesti A do te geskyni predkem tjisse wlesti. Damli wám pak potom negake znamenj. Bežte prič a wezte že tam žertu neni. Na to chteli od neg gistu spráwu mjti. Gakowéby melo to znamenj byti.</p>
185		<p>Tu on řekl: „W té djře pozorugte pilně, To bude znamenj gisté neomylné: Když mé wlasý wzhůru nagežené wstanau, Pospjcheyte rychle každý na swau stranu, Gináč zahynete y se mnau konečně, Gestli nevgdete na mjsto bezpečné.“</p>	<p>Tu on řekl: w te djre pozorugte pilne To bude znamenj giste neomilne Když me wlasý wzhuru nagežene stanu Pospichegte rychle každý na swu stranu. Gináč zahinete y semnu konečne Gestli neugdete na mjsto bezpečné</p>
190		<p>Přissedsse k geskyni w takowém pořádku, On wssel do nj předkem, oni pak po zadku; Hrnec s slaným octem držel w ruce prawé, A wlasý nagežil strassliwě na hlawě.</p>	<p>Prissedsse k geskyni w takowem poradku On wssak do nj predkem oni pak po zadku Hrnec s slanjm octem držel w ruce prawé A wlasí nagežil strassliwe na hlawě</p>
195		<p>Tu se hned zděsyli, sotwa že dýchali, Geden nad druhého z djry pospjchali. K tomu když ge kropil slaným octem welmi, Mysleli, že to ged vycházý z té sselmy.</p>	<p>Tu se hned zdesyli sotwa že djchali Geden nad druhého zdjre pospjchali. K tomu když ge kropil slanjm octem welmi. Misleli že to ged vycházý zte sselmi.</p>
200		<p>Tak negsauce gisti s žiwotem a zdrawingm, Odběhli do města wssickni během prawým. On nessel za njmi zpátkem zase k městu; Ale se obrátil hned na ginau cestu; Aniž se obáwal, aby kde poblaudil, Byw rád, že od nich gen penjze wylaudil.</p>	<p>Tak negsuce gisti žiwotem a zdrawingm Odbehli do mesta wssicknj behem prawjm. [4v] On nessel za njmi zpatkem zase k mestu. Ale se obratil na ginu cestu Ani se obawal aby kde pobludil</p>
205		<p>Ti přissedsse domu teprw srozuměli, S gakowým člowěkem počjnánj měli; [14] Horssili se nad tjm, že se oklamali, Rádiby mu byli kosti polámali:</p>	<p>Ti prissedsse domu teprw zrozuměli S gakowjm člowekem počjnanj meli. Horssili se nad tjm že se oklamali Radyby mu byli kosti polámali</p>
210		<p>Nebylby on nikdý po swětě wjc chodil, Kdyby se byl komu někde z nich nahodil.</p>	<p>Nebylby on nikdý po swete wjc chodil. Kdyby se byl komu nekdy znjch nahodil.</p>
		<p>Ā. značj brány w S-jch, gakoby weliké wogsko tam přigjti mělo.</p>	<p>G: značj brány w S-jch, gakoby weliké wogsko tam prigiti melo.</p>

215		<p>Po nedlauhém čase od gednoho pána Byla mu nesnadná otázka zawdána: Zdali do S--- osmělilby se gjt', By geg sklamaný lid mohl na oči wzyt'?</p>	<p>Po nedluhem čase od gednoho pana Byla mu nesnadna otazka zawdana Zdali do S+++ osmelilby se gjt. By geg zklamanj lid mohl na oči wzjt.</p>
220		<p>On řekl: že owssem, ale ne bez platu; Tu se s pánem stawil o dwadcet dukátů. Wyžádal sy také raucha německého; To mu ten pán celé dal, y koně swého, Slibiw mu, že, kdy se odtud wrátj ss'astně, Wssecko bude gemu náležeti vlastně.</p>	<p>On rekl že owssem ale ne bez platu Tu se s panem stawil odwadcet dukatu Wyžadal sy také rucha nemeckeho. To mu ten pán celé dal y kone sweho, Slibiw mu že kdy se odtud wratj sstastně Wssecko bude gemu náležite vlastne</p>
225		<p>Wzal sobě gednoho sluhu za furyře; Sám on pak vydával se za offycýře. Přigda do S--- hned na wssecky strany V každého domu značil počtem brány.</p>	<p>Wzal sobe gednoho sluhu za furire. Sam on pak vydával se za officjre. Prigda do S''' hned na wssecky strany V každeho domu značil počtem brany</p>
230		<p>Rychtář se geg tázal sám: co to má býti? On prawil, že množstwj wogska má přigjti. Rychtář dj: „Pane můg! nečňte nám toho: Nebo v nás nynj psoty gest přemnoho. [15] Gestli Wy to wogsko ginam někde dáte, Několik dukátů darem od nás máte.“</p>	<p>Rychtář se geg tazal sám: co to ma byti. On prawil že množstwj wogska má prigjti. Rychtar dj Pane můg nečinte nam toho Nebo unas ninj psoty gest premnoho. Gestli wi to wogsko ginam nekde dáte Nekolik dukatů darem od nas mate.</p>
235		<p>Které mu y dali, gako se smluwili, Gesstě stkwostný oběd k tomu pripravili. Za hodinu neb dvě při stole seděli, Předce, kdoby on byl, žádný nezwděli; Ale wssak nechal gim po sobě znamenj, Napsaw pod obrusem na stůl swé přigměnj.</p>	<p>Ktere mu idali gako se smluwili Gesste stkwostnj obed ktomu pripravili. Za hodinu neb dve pri stole sedeli. Predce kdoby on byl žadnj nezwedeli. [5r] Nechaw gjm po sobe znamenj. Napsaw pod obrusem na stul swe prigmenj.</p>
240		<p>Potom wstaw od stolu mage plné břicho, A na koně sedna ssel přes město ticho. Když wen z města wysssel, běžel, gakby ljtal, Přigda domu pána s radostj priwjtal. Lidé po obědě sňawsse obrus s stolu, Čjtali dychtiwě, co tam psal pospolu. To wsse, gak ge mohlo ku hněwu pohnauti, Můžeš sám čtenáři snadno vhodnauti.</p>	<p>Potom wstaw od stolu mage plné brjcho Anakone sedna ssel pres mesto ticho Když wen zmesta wissel bežel gakby lital Prigda domu pana s radosti priwital. Lide po obede snawsse obrus stolu Čjtali dichtiwe co tam psal pospolu. To wsse gak ge mohlo ku hnewu pohnuti. Mužeš sam čtenary snadno uhodnuti.</p>

Tabulka 2

	Chrastina, J.: Nowý a Starý Domownj y Pocestný Kalendář, Na Rok Krysta Pána 1772. ... Na Způsob Kalendáře Lewočského. Sepsaný Od Stanislawa Wonomjrského, Cracov. Academ. Philos. Doct. & Astrol. Profes. W PRESSPURKU, Wytisštěný v Jana Michala Landerera.	Tablic, B: Slovenští veršovci I, pp. 16-22	Miscellanea (2. desetiletí 19. stol., LAMS, sign. B133) ff. 5r-7v
	[f. A4r]		
1	<i>Lonská Hystorye giž swůg konec wzala, Kterážto přes celé tři Léta trwala, Tá byla wypsaná o gednom Slowáku, Nasleduge giná o podobném ptáku.</i>	Rozprávky o Taubmanowi.	Rozprawky o Taubmanowy.
5	Onenno byl z Vher, tento cyzozemec, Gménem Frydrych Taubmann, z Saské Země Němec. [A5r] Ten, kdyby se někdo z mých Čtenářůw tázal: Coby diwného byl časem swým dokázal?	Dokonaw rozprávky o gednom Slowáku, Mjnjm zas rozprávěť o podobném ptáku. Onenno byl z Vher, tento cyzozemec, Gménem Frydrych Taubman, z Saské země němec. Ten, kdoby se někdo z mých Čtenářůw tázal, Coby diwného byl časem swým dokázal?	Dokonaw rozprawky ogednom slowaku. Minjm zas rozprawet opodobnem ptaku. Onenno byl z Vher tento cyzozemec Gmenem Fridrych Taubman z Saské zeme nemec. Ten kdyby se nekdo z mjch čtenaru tazal. Coby diwneho byl časem swjm dokazal
10	Znjže položených Wěcý muž zwěděti, Které zde w krátkosti mjnjm powěděti, Aby to y giným w známost bylo dáno, Co o něm pjsebně gest poznamenáno.	Z njže položených wěcý muž zwěděti, Které zde w krátkosti mjnjm powěděti: Aby to y giným w známost bylo dáno, Co o něm pjsebně gest poznamenáno.	Z njže položenjch wecy muž zwedeti Které zde wkratkosti mjnjm powedeti. Abytoy ginjm w znamost bylo dáno Co onem pjsebne gest poznamenano.
	[A6r]	Fregjř s fregjřkau gahod hledagj.	Fregjr s fregjrku gahod hledagj.
15	W Městě, w kerémžto on Professorem býwal, A swé obydenj několik let mjwal, Byla gedna pěkná obecna zahrada, Do njž chodjwala mladá Chasa rada, Y on častokráte samotný tam sedal, A sobě k včenj mjstečko wyhledal	W městě, w kterémž Taubman professorem býwal, A swé obydenj několik let mjwal, Byla gedna pěkná obecna zahrada, Do njž chodjwala mladá chasa rada; Y on častokráte samotný tam sedal, A sobě k včenj mjstečka wyhledal. [17]	W meste wkeremž taubman profesorem bywal A swe obydenj nekolik let mjwal. [5v] Byla gedna pekna obecna zahrada. Do njž chodjwala mladá chasa radá. Y on častokrate samotnj tam sedal A sobe kučenj mjstečka wyhledal
20	Tak skryté, že když w něm ležel aneb seděl, Žadný o něm w celé Zahradě newěděl. [A7r] Gednau ssel tam geden Dworan na Sspacýrku, A wedl za ruku nádhernau fregjřku. Wegdauc tam, obadwa, sobě dobře známj,	Tak skrytě, že když w něm ležel, aneb seděl, Žádny o něm w celé zahradě newěděl. Gednau ssel tam geden dworan na sspacýrku, Pogaw sy za ruku nádhernau fregjřku. Wssedsse tam oba, gak sobě dobře známj,	Tak skrite že když wnem ležel aneb sedel Žadnj onem w celé zahrade newedel Gednu ssel tam geden dworan na sspacjrku Pogaw sy za ruku nadhernu fragjrku Wssedsse tam oba gak sobe dobre znamj.

<p>25</p> <p>30</p> <p>35</p> <p>40</p> <p>45</p> <p>50</p> <p>55</p> <p>60</p>	<p>Myslili tak, že gsau gen toliko sami. Počali swobodně a směle mluwiti, Y geden druhému poklony činiti. [A8r] Po mnohé rozprávce na tom sau přestali, Aby w té Zahradě Gahody hledali, A to pod takowým slibem a záwazem; Kdo se prwe sklonj pro Gahodu na zem, A přitrefj se mu neyprwé to sstěstj, Že dřjw, nežli druhý může gi nalézti: By ten druhý, toho, který tak sstiaštný byl, Proto že Gahodu prw nassel, poljbil. [B1r] Nehledali spolu, chodjce w hromadě, Ale ssli na různu oba po zahradě, Dworan od swé Dámy když daleko zassel, Stalo se, že prwnj gahodu byl nassel, Přikryl gi klobaukem, aby gi neztratil, Dokudby se s Dámau zpátkem zase wrátil. [B2r] Taubmann, který tegně w gednom křjčku ležel, Wstal hoře po mlčky, k té gahodě běžel, Sňaw Klobauk, odtrhl y sgedl gi ticho, A klekna, wyprázdnil na to mjsto břicho. Potomně wstaw zase, přikryl to ssirákem, Taký žert provedl nad Pánem Dworákem. [B3r] Odssedsse na mjsto, pilně pozorowal, Když se Dworan s Dámau zpátkem nawracowal, Gakowé obadwa činili parády, Neobáwage se žádné Lsti neb zrady. Přissli až na mjsto, kde Gahoda byla, Nemysljc, že se gim w giné obrátila. [B4r] Přigdauce k ssiráku Fregjřka s Fregjrem, Klaněli se nad njm s welikým manjrem. Dworan žádal wždycky, aby geho Dáma, Zdwýhla klobauk swýma vlastnjma rukáma, Ona pak to na něg nechala do cela, Ani se dotknauti Klobauka nechtěla: Potom se wssak předce namluwiti dala, Že ten ssirák samá z té Gahody sňala. [B5r] Zpatřiwsse obadwa tak sspatnau přjvodu, Stáli, gako wřelau opařenj Wodau.</p>	<p>Mysleli, že genom w zahradě gsau sami, Počali swobodně a směle mluwiti, Y geden druhému poklony činiti. Po mnohé rozprávce na tom gsau přestali, Aby w té zahradě gahod sy hledali, A to pod takowým slibem a záwazem: Kdo se prwe sklonj pro gahodu na zem, A přitrefj se mu neyprwé to sstěstj, Že dřjw, nežli druhý mohby gi nalezti, By ten druhý toho, genžto tak sstáštný byl, Proto že gahodu prw nassel, poljbil. Nehledali spolu, chodjce w hromadě; Ale ssli na různu oba po zahradě. Dwořan od swé dámy když daleko zassel, Stalo se, že prwnj gahodu byl nassel; Přikryl gi klobaukem, aby gi nestratil, Pokudby se s dámau zpátkem zase wrátil. Taubman, kterýž tegně w gednom křjčku ležel, Wstal wzhůru tichaučce, ku gahodě běžel, Sňaw klobauk, odtrhl, y snědl gi ticho, A klekna wyprázdnil na to mjsto břicho; [18] Potomně wstal zase, přikryl to ssirákem, Taký žert provedl nad panem dwořákem; Odssed zas na stranu pilně pozorowal. Kdy se dwořan s dámau zpátkem nawracowal. Gakowé tu oba činili parády, Neobáwagjc se žádné lsti, neb zrady, Přissli až na mjsto, kde gahoda byla, Nemysljc, že se gim w giné obrátila. Přissedsse k ssiráku fregjřka s fregjřem, Klaněli se nad njm s welikým manjrem: Dwořan žádal wždycky, aby geho dáma Zdwihla klobauk swýma vlastnjma rukama. Ona pak toho mu nechávala zcela, Ani se dotknauti klobauku nechtěla: Potom se wssak předce namluwiti dala, Že ten ssirák sama s té gahody sňala. Tu spatřiwsse oba tak sspatnau přjvodu, Stáli, gako wřelau opařenj wodau:</p>	<p>Misleli že genom w zahrade gsau sami. Počali swobodne a smele mluwiti. Y geden druhemu pokloni činiti Po mnohe rozprawce na tom gsau prestali. Aby wte zahrade gahod sy hledali. Ato pod takowjm slibem azawazem Kdo se prwe sklonj pro gahodu na zem a pritrefy se mu neyprwé to sstestj. Že drjw nežli druhj mohby gj nalezti. By ten druhy toho genžto tak sstastnj byl Proto že gahodu prw nassel poljbyl. Nehledali spolu chodjce w hromade Ale ssli na ruzna oba po zahrade. Dworan od swe damy když daleko zassel Stalo se že prwnj gahodu byl nassel Prikriř gi klobukem aby gj nestratil. Pokudby se zdamu zpatkem zase wratil. Taubman kterjž tegne w gednom krjčku ležel. Wstal wzhuru tichučte ku gahode bežel. Snaw klobuk odtrhl i snedl gj ticho I klekna wyprazdnil na to mjsto brjcho. Potomne wstal zase prikriř to ssirakem Taky žert provedl nad panem dworakem [6r] Odssed zas na stranu pilne pozorowal. Kdy se dworan zdamu nawracowal Gakowe tu oba činili paradi Neobawagjc se žadne lsti neb zradi. Přissli až na mjsto kdež gahoda byla Nemislic že se gjm w gine obratila Přissedsse k ssiraku fregjřka s fregjřem Klaneli se nad njm zwelikjm manjřem Dworan žádal wždicky aby geho dáma Zdwihla klobuk swjma vlastnjma rukama. Ona pak toho mu nechawala zcela Ani se dotknuti klobuka nechtela. Potom se wssak predce namluwiti dala Že ten ssirak sama ste gahody sňala. Tu spatřiwsse oba tak sspatnu prihodu. Stali gako wrelu opalenj wodu</p>
---	---	---	--

65 70	<p>Geden na druhého zlé domněnj měli, Neřekli ni slowa, gakby oněmeli. Hněwali se welmi nad tymto neřádem, Odessli zacpawsse nosy swé před smradem. A tak gegich Láska, před tym dosti stálá, W gednom okamženj na skrže přestala. [B6r] Taký hle! Dworanu Taubmann Sspás učinil, Který proti němu cosy byl prowinił, A tento geho žert, podlé mého zdánj, Předewssemi, hodný byl poznaměnanj.</p>	<p>Geden na druhého zlé domněnj měli, Neřekli ni slowa, gakby oněmeli; Hněwali se welmi nad tjmto neřádem, Odessli zacpawsse nosy swé před smradem. A tak gegich láska předtjm dosti stálá W gednom okamženj naskrze přestala. Takowý dwořanu Taubman žert učinil, Který proti němu cosy byl prowinił. [19] A tento geho žert podlé mého zdánj Předewssemi hoden byl poznamenánj.</p>	<p>Geden na druhého zle domnenj meli Nerekli ni slowa gakby onemeli. Hnewali se welmi nad tjmto neradem Odessli zacpawsse nosy swé pred smradem A tak gegich laska predtjm dosti stala W gednom okamženj naskrze prestala Takowy dworanu Taubman žert učinil. Kterj proti nemu cosy byl prowinił. A tento geho žert podle meho zdanj. Predewssemi hoden byl poznamenanj.</p>
75		<p>Taubman předeplané sobě léky w nemocy do nočnj nádoby lege.</p>	<p>Taubman predeplané sobe léky w nemocy do nočnj nádoby lege.</p>
80		<p>Gednau w městě Hailsbrunn padna do nemocy Žádal od gistého lékaře pomocy; Ten ho hned ochotně přiřal do swé kury, Předepsal laxjry, zafty a tynktury. Taubman wssak z těch léků žádných nevěřwal, Wssecky ge do nočnj nádoby powljwal. Lékař přiřda domu po druhé w té mdlobě, Hleděl na ten neřád sskareký w nádobě, Mluwě: „Ach! wssak gest to flus welice sspatný, Dobře, že z wás wysseł, byl to laxýr platný.“ Mysleł, že pacyent geho léků vžil, A tak že mu welmi dobru radau slaužil. Taubman odpověděl: „Pane wěřte tomu, Gak náhle ty léky přinesli do domu, Mně se oni zdáli tak osskliwé býti, Že sem toho nechtěl ani do vst wzyti.“ [20]</p>	<p>Gednu w meste Hailsbrunu padna do nemocy Žadal od gisteho lekare pomocy. [6v] Ten ho hned ochotne priřal do swe kury Predepsal laxiry zafti a tinktury. Taubman wssak ztech leku žadnjch nevěřwal Wssecky ge do nočnj nádoby powljwal. Lekar přiřda domu podruhe wte dobe Hledel naten nerad sskareky w nádobe Mluwe ach wssak gest to flus welice sspatnj. Dobre že zwas wysseł byl to laxyr platnj. Misleł že pacient geho leku užil Atak že mu welmi dobru radu slaužil. Taubman odpowedel Pane werte tomu Gak nahlety leky přinesli do domu, Mne se oni zdali tak osskliwe byti. Že sem toho nechtel ani do vst wzyti.</p>
85		<p>Taubman z dwau sester mladssj sobě zasnuwuge.</p>	<p>Taubman z dwu sester mladssj sobe zasnuwuge.</p>

90		<p>Když se chtěl ženiti w městě Wittenberku, Gednoho měsst'ana žádal mladssj dcerku, Kteraužto přigda tam, když sobě namlauwal, Otec, gak neylépe wěděl, se wymlauwal, Řka: „V nás obyčeg ten se zachowáwá, Že se prwe starssj, nežli mladssj wdáwá.“ On pak dj: „Když djtky chtějg do poste,le, Wjte, že se mladssjm prw, než starssjm stele.</p>	<p>Když se chtel ženiti w meste Wittemberku Gednoho messtana žádal mladssj cerku Kteružto prjgda tam když sobe namluwal Otec gak neylepe wedel se wymluwal Rka V nas obyčeg ten se zachowáwá Že se prwe starssj nežli mladssj wdáwá. On pak dj Když djtky chtegj doposte,le Wite že mladssjm prw než starssjm se stele.</p>
95		<p>Starý professor dal sy swého w starosti zplozeného syna Adamem křtiti.</p>	<p>Starý Professor dal sy sweho w starosti zplozeneho syna adamem krtiti.</p>
100		<p>Gedna wěkem sesslá professorská dáma Porodila gednau synáčka Adama. Vslyssew to Taubman, k gegjmu pánowi Též wěkem sesslému dj těmito slowy: „Když wy teprw od A počátek činjte, Celau abecedu sotwa doplňte.“</p>	<p>Gedna wekem sessla professorská dáma Porodila gednu synáčka adama Vslissew to Taubman, kgegjmu panowi Tež wekem sesslemu dj temito slowj. Když wi teprw od a počatek činjte Celu abecedu sotwa doplňte. [7r]</p>
105		<p>Taubman žebře za okulárnjka se wydáwage.</p> <p>Gednau k Kurfirsstowi přised do Torğawy W proměněném rausse do paty do hlawy; [21] Postawil se před njm, gako žebrák nuzný, Žádage od něho negaké almužny. Prawil, že on předtjm dělал swé řemeslo, Které ho wssak nynj na psotu přineslo. Kurfirsst ptal se: „Gakým byl řemeslnjkem?“ On řekl: „Gá sem někdy byl okulárnjkem: Nynj o mém kunsstu lidé nic newědj, Když y slawnj páni gen přes prsty hledj.“</p>	<p>Taubman žebre za okularnjka se widawage.</p> <p>Gednu k kurfirsstowy prised do torğawy W promeneném russe do paty do hlawy. Postawyl se pred njm gako žebrak nuzny Žadage od neho negake almužnj. Prawil že on predtjm delal swé remeslo. Ktere ho wssak nynj na psotu prineslo A uslisse ptal se gakjm byl remeslnjkem On řekl: Gasem nekdy byl okulárnjkem Nynj o mem kunsstu lidé nic newedj Když y slawnj pani gen pres prsti hledj.</p>
110		<p>Sylný žalaudek gednoho měsstěnjna.</p> <p>Geden w Wittenberku měsstěnjn bohatý Promrhal swůg statek, dům, y drahé ssaty;</p>	<p>Sylnj žaludek gednoho messtenjna.</p> <p>Geden w wittemberku messtenjn bohatj Promrhal swug statek dum y drahe ssaty</p>

115		<p>Na tom když se mnohý člověk podiwowal, Taubman častokráte tak o něm žertowal: Že musý žaludek mjti welmi zdrowý, Když y dům z kamenj sylně zděný stráwj.</p>	<p>Natom když se mnohy člověk podiwowal, Taubman častokrate tak onem žertowal Že musý žaludek mjti welmi zdrowj. Když y dum z kamenj sylne zdenj stráwj.</p>
120		<p>Ctnost olegi gest podobná.</p> <p>Někdy byw otázán dle přježitosti: Coby wůbec myslel, neb držel o ctnosti? Odpowěděl: „Ctnost má podobnost olege, Který gestli někdo kdekoli wylege, Tedy se na zpedek nikdý nevkrywá, Ale gen po wrchu wětssjm djlem zplýwá. [22]</p>	<p>Ctnost olegi gest podobná.</p> <p>Nekdy byw otazan dle priležitosti Coby wubec mislel neb držel o ctnosti Odpowedel ctnost má podobnost olege Kterj gestli nekdo kdekoli wilege Tedy se na spodek nikdy neukrjwá Ale gen po wrchu wetssjm djlem spljwá.</p>
125		<p>Žák se chytil železa.</p> <p>Geden z geho žáků marnotratnjk hogný, Promárníw penjeze, byl přistal do wogny. Taubman na to řekl: „Tak se to wssem wodj, Kterjž po takowých marných cestách chodj: Když se zlata, stjrbra w měsscy nenalézá, Musegj se potom chytati železa.</p>	<p>Žak se chytil železa.</p> <p>Geden z geho žaků marnotratnjk hognj Promarniw penjeze byl pristal do wogni Taubman na to rekel tak se to wssem wodj Kterjž po takowjch marnjch cestach chodj. [7v] Když se zlata stjrbra w messte nenaleza Musegj se potom chitati železa.</p>
130		<p>Saud Taubmanůw o ortelowánj wogáka, genuž prawá ruka měla wřata býti.</p> <p>Geden wogák dán byl gednau do temnice, Že na obrssteru wystřelil z ručnice. Wogenská rada mu ten ortel wydala: Aby gehu prawá ruka se odřala. Taubman w kurfirsstowě domě když to slyssel, Že takowý ortel na wogáka wysseł,</p>	<p>Saud Taubmanuw o ortelowanj wogaka gemuz prawa ruka mela utata byti.</p> <p>Geden wogak dan byl gednu do temnice Že na obrsstela wystrelyl zručnice. Wogenska rada mu ten ortel wydala Aby gehu prawa ruka se otala. Taubman ukurfirsstoweho domu když to slissel Že takowj ortel na wogaka wysseł</p>
135		<p>Mluwil k offycýřům: „Co sobě mysljte Pánowé, že ten saud tak pozdě činjte? Měli ste geg prwé na ruce trestati, Nežli se ten skutek skrze něg měl stati:</p>	<p>Mluwil koficirum Co sobe misljte Panowé že ten saud tak pozde činjte Meli ste geg prwé na ruce trestaty Než se ten skutek skrze neg mel staty</p>

140		Takby se on nebyl té věci osmělil, A nemage ruky nebylby vystřelil.“ Tento žert se saudcům tak welmi zaljbil, Že wogák bez pomsty hnedky propusstěn byl. [23]	Tak by se on nebyl te wecy osmelyl A nemage ruky nebyl by wystrelil. Tento žert se saudcum tak welmi zaljbyl Že wogak bez pomsty hnedky propussten byl.
	Nowý a Starý Domownj y Pocestný Kalendář, Na Rok Krysta Pána 1778. ... W PRESSPURKU, Wytisštěný v Jana Michala Landerera.	Tablic, B: Slovenští veršovci I, pp. 23-26.	Miscellanea (LAMS, sign. B133, ff. 7v-9r)
	[f. A4r] <i>Co se giž dotýká dalssjho wypsánj Taubmanowých skutků, slow a žertowánj, O tom se, dlé slibu, zase nětco powj, K žádosti Čztenářůw, na tento rok nowý. Potomně, když se nám geho žerty minau, Wezmeme před sebe materyi ginau.</i> [A5r]		
145	Gistý žák w Kosteie městském gednauc kázal, Aby swau způsobnost před lidem vkázal, Ta pak geho kázeň, aneb práce swatá, Celá byla z cyzých kněh a pjsem wzatá. Taubmann, slyssewsse ho, hned byl w tom domněnj, Že tá Kázeň gisté z geho hlavy nenj:	Žák w kostele kážjcy.	Žak w kostele kažjcy.
150	Předce wssak po Kázni gemu zawinssowal, A geho včenj y pilnost schwalowal, Ržka: wy ste se lidj vmělých radili, Že ste wassj prácy dnes tak wyřjdili.	Gistý žák w kostele městském [!] gednau kázal, Aby swau způsobnost před lidem vkázal; Geho pak kázánj, aneb práce swatá Celá byla z cyzých knih a pjsem wzata. Taubman vslyssew ho hned byl w tom domněnj, Že kázánj toto z geho hlavy nenj; Předce po kázánj gemu zawinssowal, A geho včenj, y pilnost schwalowal, Řka: „Wy ste se lidj vmělých radili, Že ste tu swau prácy dnes tak wyřjdili.“	Gistj žak w kostele mestskem gednu kázal. Aby swu způsobnost pred lidem vkázal. Geho pak kázánj aneb práce swatá. Celá byla z cizjch knjch a pjsem wzatá. Taubman vslissew ho hned byl w tom domnenj, Že kázánj toto z geho hlavy neni. Predce po kázánj gemu zawinssowal. A geho včenj y pilnost schwalowal Rka Wy ste se lidj uměnjch radili Že ste tu swu praci dnes tak wyrjdili. [8r]
		Saud Taubmanůw o syrkwatém wjně, a smolau razýcým piwě.	Saud taubmanuw osyrkwatem wjne a smolu razjcyjm piwe
155	Když někdy w Dražd'anech Kurfirsst Hody strogil, Taubmana za Hostě též k giným připogil. Wjno, kteréžto se na těch Hodech pilo, Dýmем Сырки welmi přesylené bylo. Přjkrau chut' podobně též y piwo mělo; Neb smolnými sudy welice wonělo.	Když někdy w Dražd'anech kurfirsst hody strogil, Taubmana za hostě také k nim připogil. Wjno, kteréžto se na těch hodech pilo, Dýmем сырky welmi nakaženo bylo; Přjkrau chut' podobně též y piwo mělo: Neb smolnými sudy welice wonělo.	Když nekdy w draždanech kurfirsst hody strogil. Taubmana za hoste take knjm pripogil. Wjno kterežto se na tech hodech pilo Dymem syrki welmi nakaženo bylo. Přjkru chut podobne tež y piwo melo. Neb smolnjmi sudy welice wonelo.
160	Oba ty nápoге, Taubmann když kosstowal, Na gedno přjslowj se rozpamatowal. [A7r]	Oba ty nápoге Taubman když kosstowal, Na gedno přjslowj se rozpamatowal;	Oba ti napoge Taubman když kosstowal Na gedno prjslowj se rozpamatowal

165	Kdo toho přjslowj smysl znáti žádá, Tomu se krátkými slowmi ted' předkládá: Který Ssenkýř dáwa syrkowité wjno, O tom může býti w prawdě powědjno, Že se takowý kunsst snád w pekle navčil, Aby tjm způsobem lid trápil a mučil. Y ten tauto prawdu gistau býti twrdj, Kdo ssenkuge piwo, které smolau smrdj. Zdaž může Húregi čert činiti w pekle,	Kdo toho přjslowj smysl znáti žádá, Tomu se krátkými slowy ted' předkládá: [24] „Který ssenkýř dáwa syrkowaté wjno, O tom může býti w prawdě powědjno: Že se tomu kunsstu snad w pekle navčil, Aby tjm způsobem lid trápil, a mučil. Y ten tuto prawdu gistau býti twrdj: Kdo ssenkuge piwo, které smolau smrdj, Zdaž může hűregi čert činiti w pekle, Který sýrau, smolau lidi trápj wztekle?“	Kdo toho prjslowj smisl znati žada Tomu se kratkymi slowy ted predklada Kterj ssenkýř dáwa syrkowate wjno Otom muže bjti wprawde powedjno. Že se tomu kunsstu snad wpekle naučil Aby tjm spusobem lid trapil a mučil. Y ten tuto prawdu gistu byti twrdj. Kdo ssenkuge piwo ktere smolu smrdj. Zdaž muže huregj čert činiti wpekle. Ktery syru smolu lidj trapj wztekle.
170	Který sýrau, smolau, lidj trápj wztekle?	Který sýrau, smolau lidi trápj wztekle?“	Ktery syru smolu lidj trapj wztekle.
	[A8r] Giný žert wykonal téměř rowný tomu, Když byl při obědě w Kurfirsstowém domu. Seděw při tabuli, zazřel gaksy bokem Solničku stogjcy na mjstě wysokém, Která, že nebyla podlé něho bljzko, Wstal, a zšnal gi dolu, postavil na njzko. Když pak se ho Kurfirsst na přjčinu tázal, On, gako hněwiwým při tom se vkázal. [B1r]	Solnička na mjstě vysokém. Giný žert wykonal téměř rowný tomu, Když byl při obědě w kurfirsstowě domu. Seděl při tabuli, zazřel gaksy bokem, Solničku stogjcy na mjstě vysokém, Která že nebyla podlé něho bljzko, Wstal, a postavil gi wedlé sebe njzko. Když pak se ho kurfirsst na přjčinu tázal, On gako hněwiwým při tom se vkázal; Přjčinu powěděl mėsšťanu chudobu, Kteřj w vstech magj wždycky tu žalobu: Že gim wrchnost skrz to welmi vbljžila, Když gim sůl w kragině hrubě powýssila; A proto že on sůl na stole ponjžil, Aby sobě žádný nad tjm wjc nestjžil. [25]	Solnička na mjste wysokem. Ginj žert wykonal temer rownj tomu Když byl pri obeđe w kurfirsstowe domu. Sedel pri tabuli zazrel gaksy bokem Solničku na mjste vysokém. Ktera že nebyla podle neho bljzko Wstal apostawil gj wedle sebe njzko. Když pak se ho kurfirsst na přjčinu tazal On gako hnewjwm pri tom pri tom [!] se ukazal. Přičinu powedel mesšťanu chudobu Kterj w ustech magj wždicky tu žalobu Že gjm wrchnost skrz to welmi ubljžila. [8v] Když gjm sul w kragine hrube powjssila. A proto že on sul na stole ponjžil. Aby sobe žadnj nad tjm wjc nestjžil. Na což potom wrchnost hned ten rozkaz dala. By se lacynegj sul tan [!] prodawala.
175	Prjčinu powěděl, mėsšťanu chudobu, Kteřj w vstech magj wždycky tau žalobu: Že gim Wrchnost skrz to welmi vbljžila, Když gim sůl w Kragině nad mjr powýssila: A proto, že on sůl na stole ponjžil, Aby sobě nad tjm žádný wjc nestjžil,	Prjčinu powěděl mėsšťanu chudobu, Kteřj w vstech magj wždycky tu žalobu: Že gim wrchnost skrz to welmi vbljžila, Když gim sůl w kragině hrubě powýssila; A proto že on sůl na stole ponjžil, Aby sobě žádný nad tjm wjc nestjžil. [25]	Přičinu powedel mesšťanu chudobu Kterj w ustech magj wždicky tu žalobu Že gjm wrchnost skrz to welmi ubljžila. [8v] Když gjm sul w kragine hrube powjssila. A proto že on sul na stole ponjžil. Aby sobe žadnj nad tjm wjc nestjžil. Na což potom wrchnost hned ten rozkaz dala. By se lacynegj sul tan [!] prodawala.
180	Na což potom Wrchnost hned ten rozkaz dala, Aby se sůl za tjm lacno prodáwala.	Na což potom wrchnost hned ten rozkaz dala, By se lacynegi sůl tam prodáwala.	Na což potom wrchnost hned ten rozkaz dala. By se lacynegj sul tan [!] prodawala.
	[B2r] Gednau, když byl přissel k swému Kamarádu, S kterým žil důvěrně w Professorském řádu, Ten se ho wyptáwal o wěc gednu, druhau, A měli rozprávku společně dost dluhau. Mezy giným, k němu Kamarád powěděl,	Polaussediwá brada. Gednau když byl přissel k swému kamarádu, S kterým žil důvěrně profesorském řádu; Ten se ho wyptáwal o wěc gednu, druhau, A měli rozprávku společně dost dluhau. Mezy giným k němu kamarád powěděl,	Polussediwa brada Gednu když byl prissel kswemu kamaradu S kterjwm žil duwerne profesorskem radu Ten se ho wyptawal owec gednu druhu A meli rozprawku společne dost dluhu Mezy ginjwm knemu kamarad powedel.
185	Mezy giným, k němu Kamarád powěděl,	Mezy giným k němu kamarád powěděl,	Mezy ginjwm knemu kamarad powedel.
190			

195	<p>Ržka: rádbych gednu wěc od tebe wyzwěděł, Powěž mi, bratře můg, přjčinu prawdiwau, Proč na gedné straně máš bradu ssediwau? On mu odpowěděł podlé swěho zdánj, Že často bil z Drážďan ostrý wjtr na nj.</p> <p>[B3r] Gednau geg nesstěstj bylo přikwáčilo, Že mu w tuhé zymě dřewo nestačilo. Přemyslowal o tom y we dně, y w nocy, Gakby sobě mohl w té bjdě pomocy. Až potom tau radu wložil w swé Hlawě, Nawsstjwil Kurfirssta, který byl w Torgawě, A k tomu takowý čas sobě vhlěděł, Když Kurfirsst wesselý při obědě seděl.</p> <p>200</p> <p>205 Wessel prawým krokem do gehu swětnice, Gsa mrazem a zymau progatý welice. [B4r] Přigda tam, ssel k pecy a při nj se zhřjwal, Kurfirsst se na něho od tabule djwal, Y ginj přjtomnj, diwjce se tomu,</p> <p>210 Že nemluwil słowa žádného k nikomu. Když se pak nashřjwal do swé wůle dosti, Neřjkage słowa, odessel s radostj. Kurfirsst porozumew tomu žertu gehu, Powolal geg k sobě skrze slauhu swěho,</p> <p>215 Ržka: powězte, prosým, ať přjčinu zwjme, Proč ste wy sem přissli, w tak weliké zymě? [B5r] Odpowěděł: v nás gest zyma weliká, Která bjdým lidem přes kosti proniká, Y mně w mé swětnicy procházý přes střewa,</p> <p>220 Wásse Oswjcenost má na zbytek dřewa, Proto Gich y zyma tak welmi nebauřj, Že se v njch lépe, nežli v mně kauřj. Gá nemám giž z mých dřew ani gen polena, Chtěl sem zde zahřjti aspoň mé kolena.</p> <p>225 Neračte mi, prosým, toho za zlé mjti, Gá musým k mým pracem spátkem zase giti. [B6r]</p>	<p>Řka: „Rádbych gednu wěc od tebe wyzwěděł: Powěž mi, bratře můg, přjčinu prawdiwau, Proč na gedné straně máš bradu ssediwau?“ On mu odpowěděł podlé swěho zdánj, Že často bil z Drážďan ostrý wjtr na nj.</p> <p>Taubman se v kamen (kachlj) zhřjwá.</p> <p>Gednau ho nesstěstj bylo přikwáčilo, Že mu w tuhé zymě dřewa nestačilo, Přemyslowal o tom y we dne, y w nocy, Gakby sobě mohl w té bjdě pomocy. Až potom tu radu wložil w swé hlawě: Nawsstjwil kurfirssta, kterýž byl w Torğawě. A k tomu takowý čas sobě vhlěděł, Když kurfirsst weselý při obědě seděl. [26] Wessel přjmým krokem do gehu swětnice, Mrazem, také zymau gsa progat welice. Přigda tam ssel k kamnům, a při nich se zhřjwal, Kurfirsst se na něho od tabule djwal; Y ginj přjtomnj diwili se tomu, Že nemluwil słowa žádného k nikomu. Když se pak nashřjwal do swé wůle dosti, Neřjkage słowa odessel s radostj. Kurfirsst porozuměw tomu žertu gehu, Powolal ho k sobě skrze slauhu swěho, Řka: „Powězte, prosým, ať přjčinu zwjme, Proč ste wy sem přissli w tak weliké zymě?“ Odpowěděł: „V nás zyma gest weliká, Která bjdým lidem přes kosti proniká; Y mně w mé swětnicy procházý přes střewa. Wasse Wywýssenost má na zbytek dřewa, Proto Ge y zyma tak welmi nebauřj, Že se v Nich lépe, nežli v mně kauřj. Ga nemam giž z mých dřew ani gen polena, Chtěl sem sy zahřjti aspoň swá kolena: Neračte mi, prosým, toho za zlé mjti, Gá musým k swým pracým zpátkem zase giti.“</p>	<p>Rka radbych gednu wec od tebe wyzwedel. Powez mi bratre mug pričinu prawdiwu Proč na gedne strane maš bradu ssediwu On mu odpowedel podle sweho zdanj. Že často byl z Draždan ostrj wjtr nanj.</p> <p>Taubman se v kamen zhrjwá.</p> <p>Gednu ho nesstestj bylo prikwapilo Že mu w tuhe zyme drewa nestačilo Premyslowal otom y we dne y w nocy Gak by sobe mohl wté bjde pomocy Ač potom tu radu wložil w swé hlawé. Nawsstjwil kurfirssta kterjž byl w torğawé A ktomu takowý čas sobe vhledel. Když kurfirsst wesely pri obede sedel. Wessel primjm krokem do gehu swetnice Mrazem také zymu gsa progat welice. Prigda tam ssel kamnům a pri njch se zhrjwal Kurfirsst se na neho od tabule djwal. [9r] Y ginj prjtomnj diwili se tomu Že nemluwil słowa žadneho knikomu Když se pak nashrjwal do swé wule dosty Nerjkage słowa odessel sradosty Kurfirsst porozumew tomu žertu gehu Powolal ho ksobe skrze sluha sweho Rka powezte prosjm at prjčinu zwjme Proč ste wy sem prissli wtak weliké zyme Odpowedel unas zyma gest welika Která bjdnm lidem pres kosty pronika Y mne wmé swetnicy prochazý pres strewa Wasse wywjssenost ma na zbytek drewa Proto ge y zyma tak welmi neburj. Že se unjch lepe nežli umne kurj. Ga nemám giž zmjch drew ani gen polena Chtel sem sy zahrjti aspon mé kolena Neračte my prosjm toho za zle mjti Ga musym kswjm pracym zpatkem zase giti</p>
-----	---	--	---

230	Ten žert se Kurfirsstu tak welmi zaljbil; Že mu hned deset sáh swého dřewa sljbil. Které, gak nahlé mu Dworský odssikowal, Taubmann se za lásku slussně poděkowal. <i>Ostatek po druhé chceme doložiti, Dáli Bůh nowého roku nám dožjti.</i>	Ten žert se kurfirsstu tak welmi zaljbil, Že mu deset sáhů swého dřewa sljbil. Které gak nahlé mu dworský odssikowal; Taubman se za lásku slussně poděkowal. [27]	Ten žert se kurfirsstu tak welmi zaljbyl Že mu deset sahu sweho drewa sljbyl Které gak na nahlé mu dworsky odssikowal Taubman se za lasku slussne podekowal.
	Nowý a Starý, Domownj y Pocestný Kalendář, Na Rok Krysta Pána 1773. W PRESSPURKU, Wytisštěný v Jana Michala Landerera.	Tablic, B: Slovenští veršovci I, pp. 27-35	Miscellanea (LAMS, sign. B133, ff. 9r-11r)
235	[f. A3r - únor] <i>Abych mnoho času s mým winssem netráwil, Ale se čjm spjsse na krátce odbawil, Má žádost w tento rok žádná nenj ginssj, Gen tá, která stogj w mém předesslém winssi. Tá nech se y nynj při nás plnj stále; Gá o Taubmannowi budu psáti dále.</i> [A4r]	Rozmlauwánj kurfirsstky s Taubmanowau manželkau.	Rozmluwanj kurfirsstky s Taubmanowu manželku
240	Dřjw, než tak učinil Dwořanu a Dámě, Bylo gehu gméno v Kurfirssta známé; Přissel pak v něho proto do známosti, Že byl y učeny y žertowný dosti. Sám Kurfirsst geg žádal, by k němu chodjwal; Neb na gehu žerty welmi rád se djwal. [A5r]	Dřjw než tak učinil dwořanu a dámě, Bylo gehu gméno v kurfirssta známé; Přissel pak v něho brzo proto w známost, Že byl y učeny, y žertowný též host. Sám kurfirsst ho žádal, by k němu chodjwal: Neb na gehu žerty welmi se rád djwal.	Drjw než tak učinil dworanu adame Bylo gehu gméno u kurfirssta zname. [9v] Přissel pak uneho brzo proto w znamost Že byl y učeny y žertownj tež dost Sam kurfirsst ho žádal by knemu chodiwal Neb na gehu žerty welmi se rad djwal
245	Přjležitost gednauc byla se zawdala, Že práwě Kurfirsstka w té swětnicy stála, W které on s Kurfirsstem, přissedsse tam, seděl, A gemu rozprávěl, co nowého wěděl. Prosyla geg tehdy, by někdy s swau Panj Tam přissel, aby se podjwala na nj. [A6r] Dal odpověď na to: wěc potřebná nenj, Abych wám s nj činil zde zaneprázdněnj; Ona gest na obě vssi welmi hluchá, Musyliby ste gi křičeti do vcha. Nač bych tehdy wodil tak bjdnau potworu, Na haňbu a posměch do wasseho Dworu? [A7r] Kurfirsstka mu na to zas odpověděla:	Přjležitost gedna byla se zawdala, Že práwě kurfirsstka w té swětnicy stála, W které on sám přissed k kurfirsstu s njm seděl, Gemu wyprawowal, co nowého wěděl. Prosyla ho tedy, by někdy s swau panj Tam přissel, aby se podjwala na ni. Dal odpověď na to: „Wěc potřebná nenj, Abych Wám s nj činil zde zaneprázdněnj; Ona gest na obě vssi welmi hluchá, Musylibyste gj křičeti do vcha: Načbych tedy wodil tak bjdnau potworu Na hanbu a posměch do Wasseho dworu?“ Kurfirsstka mu na to zas odpověděla:	Prjležitost gedna byla se zawdala Že prawe kurfirsstka wté swetnicy stala Wkteré on sam prissed kurfirsstku s njm sedel Gemu wyprawowal co noweho wedel Prosyla ho tedy by nekdy se swau pani. Tam prissel aby se podiwala na nj Dal odpowed na to Wec potrebna neni Abych Wám snj činil zde zaneprazdnenj Ona gest na oby ussi welmi hlucha Musylibyste gj kričeti do ucha Načbych tedy wodyl tak bjdnou potworu Na hanbu aposmech dowasseho dworu Kurfirsstka mu nato zas odpowedela

250	Gen wy gi přiwed'ŕte, abych gi widěla, Wás giž znám, nech poznám také wássi ženu, Přigdeteli bez nj, z domu wás wyženu. Necht' gi gá gen widjm a gegi řeč slyssjm, Gestli ona hluchá, gá hlasu powýssjm. [A8r]	„Gen wy gi přiwed'ŕte, abych gi widěla; Wás giž znám, nechť poznám také wassi ženu, Přigdeteli bez nj, z domu wás wyženu. [28] Necht' gi gá gen widjm, a gegj řeč slyssjm, Gestli ona hluchá, gá hlasu powýssjm.“	Gen wi gj priwedte abych gj widela Was gjž znam necht poznám také wassj ženu. Prigdeteli bez nj zdomu was wyženu Necht gj ga gen widjm a gegj řeč slyssjm Gestli ona hlucha ga hlasu powjssjm
255	On tehdy přisljbil, že gegi žádosti W malém krátkém času učinj za dosti. Což když vslyssela Kurfirsstka, odessla, A do obyčegné swětnice swé wessla: Potom Kurfirsstowi zgewil swé mjněnj,	On tedy přisljbil, že gegj žádosti W welmi krátkém čase učinj zadosti. Což když vslyssela kurfirsstka, odessla, A do obyčegné swětnice swé wessla. Potom kurfirsstowi zgewil swé mjněnj,	On tedy přisljbyl že gegj žádosti W welmi kratkem čase učinj zadosti Coz [!] když uslyssela kurfirsstka odessla A do obyčegne swetnice swé wessla, [1r] Potom Kurfirsstowy zgewyl swé mjnenj
260	A žádal od něho k tomu dowolenj. [B1r] Řzka: dowoljтели, Oswjcený Pane! Zpatřjte, gakowý spsás z toho powstane. Gen mi, prosým, gedno tagné mjsto degte, A z něho, y se mnau na to se djwegte,	A žádal od něho k tomu dowolenj, Řka: „Dowoljтели, Oswjcený Pane, Spatřjte, gakowý žert z toho powstane; Gen mi, prosým, ňaké tagné mjsto deyte, A z něho y se mnau na to se djweyte:	A žádal od neho ktomu dowolenj Rka Dowoljтели Oswjcenj Pane Spatrjte gakowj žert stoho powstane Gen my prosjm nake tegne mjsto degte A z neho y semnu nato se djwegte
265	Gako to těm ženám bude pěkně státi, Když se ony spolu započnau wjtati; Neb budau obě dvě w takowém domněnj, Že gsau ony hluché, ač to prawda nenj. [B2r]	Gako to těm ženám bude pěkně státi, Když se ony spolu začnau zde wjtati: Nebo obě budau w takowém domněnj, Že gsau ony hluché, ač to prawda nenj.“	Gako to tem ženám bude pekne stati Když se ony spolu začnu zde wjtati Nebo obe budu wtakowem domnenj Že su oni hluche at [!] to prawda nenj
270	Taubman, přigda domu, ženě wyprawuge, Řzka: Panj Kurfirsstka tebe pozdrawuge, A žádá, abys gi čjm spjš nawsstjwila, Radaby se welmi s tebau oznámila. Chod' tehdy, nawsstěw gi, a nemesskeg mnoho; Neb neolitugess nawsstjwenj toho.	Taubman přigda domu, ženě wyprawuge, Řka: „Panj kurfirsstka tebe pozdrawuge, A žádá, abys gi co skůr nawsstjwila, Rádaby se welmi s tebau oznámila. Gdi tedy, nawsstiw gi, a nemesskey mnoho, Nebude ti ljto nawsstjwenj toho.	Taubman prigda domu žene wyprawuge Rka Pani Kurfirsstka tebe pozdrawuge Ažada abysgj co skur nawsstjwyla Radaby se welmy stebu oznamyla Gdi tedy nawsstjw gj a nemesskeg mnoho Nebude ti ljto nawsstjwenj toho.
275	Potom, když tam přigdeš, křič na nj, gak slussj, Nebo ona, hluchá gest na obě vssi. [B3r] Taubmannka, když se giž wen z domu vybrala, Že Taubmann zá nj ssel, nemerkowala; Neb on gen zdaleka tagně za nj bočil,	Potom, když tam přigdeš, křič na ni, gakž slussj Nebo ona hluchá gest na obě vssi.“ Taubmanowa když se wen z domu vybrala, Že Taubman za nj ssel, nepozorowala; [29] On za nj zdaleka genom tagně bočil,	Potom když tam prigdeš krič nanj gakž slussj Nebo ona hlucha gest na obe ussj. Taubmanowá když se wen zdomu vybrala Že taubman za nj ssel nepozorowala On za nj zdaleka genom tagne bočil
280	A ginými dvěřmi k Kurfirsstowi w kročil, Tam v gedných dvěřj spolu y s njm seděl, Aby na tu ženskau Komedyi hleděl. Aby gak počátek widěl, tak zawjrkuj, Djwal se v dvěřj skrz kljčowau djrku, [B4r]	A ginými dvěřmi k kurfirsstowi w kročil, Tam v gedných dvěřj spolu y s njm seděl, Aby na tu ženskau komedyi hleděl; Aby gak počátek widěl, y zawjrkuj, Djwal se v dvěřj skrze kljčnj djrku.	A ginjmi dwermi k kurfirsstowy w kročyl Tam ugednjch dwerj spolu y snjm sedel Aby na tu žensku komedyi hledel Aby gak počatek widel y zawjrkuj Dywal se udwerj skrze kljčnj djrku
285	Gak náhle Taubmannka wessla do swětnice, Počala křičeti s Kurfirsstkau welice: Ta též welmi hlasně gi odpowjdala, A tak gedna druhau křičjce wjtala.	Gak náhle Taubmanka wessla do swětnice, Počala křičeti s kurfirsstkau welice. Ta též welmi hlasně gj odpowjdala, A tak gedna druhau křičecj wjtala.	Gak nahle taubmanka wessla da [!] swetnice [1v] Počala křičeti s kurfirsstku welice Tatez [!] welmi hlasne gj odpowydala Atak gedna druhu krjčecj wjtala

<p>290</p> <p>295</p> <p>300</p> <p>410</p> <p>415</p> <p>420</p> <p>425</p>	<p>Kurfirsstka prawila: y co se wám dělá? Wyby ste mně téměř ohlussiti chtěla. Gak ste ke mně přissla, hned ste na mne zkřikla, Gá sem nenj hluchá, k křiku sem nezwykla. [B5r] Taubmannka gi řekla: Oswjcená Panj! Gá mohu mluwiti dlé wasseho zdánj, Mně též na mé vssi z hola nic nechyběj, A tak mluwme tisse, když se wám tak ljbj. Gá sem to slyssela dnes od mého muže, Že Gich Oswjcenost slyseti nemůže. On tehdy přjčina gest nasseho křiku, Mělby za to třestán býti na gazyku. [B6r] Kurfirsstka se nad tjm počala hněwati, A chtěla v Pána geg obžalowati: Taubmann pak s Kurfirsstem sedjc spolu w tichu, Pustili se oba do welkého smjchu. <i>Které Hystorye o něm gesstě máme, Ty na budaucý rok včijnje známé.</i></p>	<p>Tu kurfirsstka řekla: „Y co se wám dělá? Wybyste mne téměř ohlussiti chtěla; Gak ste ke mně přissla, hned ste na mne skřikla, Wssak gá negsem hluchá, křiku sem nezwykla.“ Taubmanka gj řekla: „Oswjcená Panj! Gá mohu mluwiti dle Wasseho zdánj; Mně též na mé vssi zhola nic nechyběj, A tak mluwme tisse, když se Wám tak ljbj. Gá sem to slyssela dnes od swého muže, Že Gich Oswjcenost slyseti nemůže; On tedy přjčina gest nasseho křiku, Mělby za to třestán býti na gazyku.“ Kurfirsstka se nad tjm počala hněwati, A chtěla v pána geg obžalowati. Taubman pak s kurfirsstem seděl spolu w tichu Pustili se oba do welkého smjchu. [30]</p> <p>[... 34]</p> <p>Dworské dámy počerněné.</p> <p>Kaupil sobě w sklepe kus plátna černého, Dal wyhotowiti gedén pytel z něho, A potom kynrusem páleným z žiwice Naplnil geg téměř až do polowice. Žádnému naskrze nezgewil té wěcy, Přinesl ty sáze do dworu w tom wrecy; Wessel do sekretu mlčičky panského, Který byl k potřebě pohlawj ženského, [35] A tam ten měch tagně bez welkého třesku Přirazyl wnitřně pod djru na desku. Panské dámy potom když ssly na potřebu, A nic newěděly, o zradě nad sebau, Kdykoli swé práce potřebné konaly, Sáze gim do zadku wzghuru wstupowaly; Aní gedna se z nich newrátíla zpátkem, Kteráby nebyla wyssla s černým z–em. On přjgda do dworu po newelkém času</p>	<p>Tu kurfirsstka rekla Y co se wam delá Wy byste mne temer ohlussiti chtela Gak ste kemne prissla hned ste na mne skrikla Wssak ga negsem hlucha křiku sem nezwikla Taubmanka gj rekla oswjцена Pani Ga mohu mluwiti dle wasseho zdanj Mne tež na me ussi zhola nic nechibj Atak mluwme tjsse když se wám tak ljbj. Gasem to slyssela dnes od sweho muže Že gjch oswjcenost slisseti nemuže On tedy prjčina gest nasseho křiku, Melby za to trestan byti na gazyku Kurfirsstka se nad tjm počala hnewati A chtěla upaná [!] geg obžalowati Taubman wssak s Kurfirsstem sedel spolu tichu Pustili se oba do welkeho smjchu.</p> <p>Dworské Damy počernene.</p> <p>Kupil sobe w sklepe kus platna černeho. Dal wyhotowyti gedén pytel zneho. A Potom kynrusem palenjm ze žiwice Naplnil gen temer až dopolowice Žadnemu naskrze nezgewil tewecy [11r] Prinesl ty saze do dworu wtem wrecy Wessel do sekretu mlčičky panského Kterj byl k potrebe pohlawj ženského Atam ten mech tagne bez welikeho tresku Prjražil wnjtrne pod djru na desku Panské damy potom když ssli na potrebu Anic newedeli ozrade nad sebu Kdykoli swé prace potřebné konali Saze gjm dozadku wshuru wstupowali Aní gedna se znjch newratila zpatkem Kteraby nebyla wyssla z čirním z–em On přjgda do dworu po newelkem času</p>
--	--	--	---

430		<p>Posadil se mezy kurfirsstowu chasu, A s gedným mládencem bez okolkowánj Swé na tento způsob začal rozmlauwánj: „Mně se wysmjwagj wždycky wasse dámy, Kdežto gsau posměchu wjce hodny samy; W ssperkowaných ssatech dosti se honosý, A na to nemyslĵ, gaké z-ky nosý. Gá se stawjm s wámi, gak muž hodnowěrný, Gestliže nemá z nich každá z-ek černý.“</p>	<p>Posadil se mezy kurfirsstowu chasu A s gednjm mladencem bez okolkowanj Swe na tento zpusob začal rozmluwanj Mne se wysmjwagj wždycky wasse dami Kdežto gsau posmechu wjce hodnj samy W ssperkowanjch ssatech dosty se honosy Ana to nemyslĵ gaké zadky nosy Gase stawjm swami gak muž hodnowernj Gestli že nema znjch každá zadek černý</p>
435		<p>Ta wěc se kurfirsstce samé wygewila, Kteraž se y lekla, y welmi diwila; Nechtěla wssak prwé prawdě mjsta dáti, Dokud ge nedala wssecky přehljdati: Což když se tak nasslo, dámy se styděly, Diw že se od hanby někam nepoděly. [36]</p>	<p>Ta wec se kurfirsste [!] sa me wygewyla Kteraž se y lekla y welmi dywila Nechtela wssak prwé prawde mjsta dati Dokud ge nedala wssecky prehledaty Což když se tak nasslo damy se stydely Dyw že se od hanby nekam nepodeli.</p>
440			

Tabulka 3

	Chrastina, J.: Nowý a Starý Domownj y Pocestný Kalendář, Na Rok Krysta Pána 1765. ... W PRESSPURKU, Wytisštěný v Jana Michala Landerera.	Tablic, B.: Slovenšti veršovci I, 1805, pp. 40–42
1	[A4r] <i>Laskawý Čženári! nechťeg za zlé mjeti, Žet' někeré hádky chcy zde předložiti.</i> Gá sem byla w lese žiwa y zrozená, Potom sem sekerau žiwota zbawená. Když sem byla žiwa, wždycky sem mlčela, Ale teď po smrti zpjwám, gsuc weselá. [A5r]	Pohádky. Gá sem byla w lese žiwa y zrozena, Potom sem sekerau žiwota zbawena; Když sem byla žiwa, wždycky sem mlčela, Ale teď po smrti zpjwám, gsauc weselá.
5	--- Nemám žádných rukau, noh, ani vst ktomu, Předce často chodjm do wssech mjst y domů. Mohu bez mluwenj wjce wyřjdiťi, Nežli schwálnj posel vstně wyslowiti.	--- Nemám žádných rukau, nohau, ni vst k tomu, Předce casto chodjm do wssech mjst, y domů; Mohu bez mluwenj wjce pořjdiťi, Nežli schwálný posel vstně wyslowiti;
10	Konám též poselstw j do Kragin přespólnjch, Gako do vzdálených, tak y do okolnjch. [A6r]	Konám též poselstw j do kragin přespólnjch, Gako do vzdálených, tak y do okolnjch.
15	--- Čžtyry sobě rowné sestry cestau běžj, Na gedné tak gako na druhých záležj. Každá se nad giné wrťj a obrácý, Gessto wssak gednakau wssecky činj prácy. Wzdáleny od sebe nenj sau na dlauze, Předce gedna druhé dohonit' nemůže. [A7r]	--- Čžtyry sobě rowné sestry cestau běžj, Na gedné tak, gako na druhé záležj; Každá se nad giné wrťj a obrácý, Gessto gednu a tauž wssecky činj prácy; Wzdáleny od sebe negsau též na dlauze, Předce gedna druhé dohonit' nemůže, [41]
20	--- Powěž mi, která to dcera w swětě byla, Genž se do manželstw j s matkau zasnaubila, Gegjž matka byla pohlawj mužského, Otce pak neměla dokonce žádného? Odpowěd: ta dcera, o nž gest zde hádka, Byla gest wssech lidj neyprwněgssj matka. [A8r]	--- Powěž mi, která to dcera w swětě byla, Genžto do manželstw j s matkau swau wstaupila; Gegjž matka byla pohlawj mužského, Otce pak neměla dokonce žádného? Odpowěd: ta dcera, o nž gest zde hádka, Byla gest wssech lidj neyprwněgssj matka.
	<i>Gedna studně byla někdy w Ržecké zemi, O nž známo bylo wůbec mezy wssemi. W té, když se zprzněné panny kaupáwaly, Ztracené pannenstw j opět dostáwaly.</i>	

	<p><i>Ey! kdyby tá studně v nás mohla býti, Lazebnjcy by se mohli dobře mjtí. [B1r]</i></p> <p>---</p>		<p>---</p>
25	<p>Kdokoli bljzko mne státi se pokusý, Ten hned slzy z očj wyléwati musý. Má sýla se prawo [!] až k nebi prorážj, Gestli gi powěťřj těžké neprokážj. Ten pak, kdo mne časem na tento swět plodj, Y sám se beze mne nikdy nenarodj. [B2r]</p> <p>---</p>		<p>Kdožkoli bljzko mne státi se pokusý, Ten hned slzy z očj wyléwati musý; Má sýla se přjmo až k nebi prorážj, Gestli gj powěťřj těžké nepřekážj; Ten pak, kdo mne časem na tento swět plodj, Y sám se bezemne nikdy nenarodj.</p> <p>---</p>
30	<p>Hádeg mi, kdokoli chceš tak maudrým býti, Co Pán Bůh na swětě nemůž nikdy mjtí? Cýsařowé časem, wssak z řjdka mjwagj: Ačkoli hodnostj mnohau oplýwagj; Sedlák pak o to se ne welmi fresuge; Neb to každodenně očima zpatruge. [B3r]</p> <p>---</p>		<p>Hádey mi, kdokoli chceš tak maudrým býti: Co Pán Bůh na swětě nemůž nikdy mjtí? Cýsařowé časem, wssak zřjdka mjwagj, Ačkoli welikým zbožjm oplýwagj; Sedlák pak o to se ne welmi fresuge: Neb to každodenně očima spatruge.</p> <p>---</p>
35	<p>Kde takowé zwjře na swětě se rodj, Genž na čtyrech nohách rannjm časem chodj? Gak náhle polednj čas potom nastáwá, Swé dvě nohy tratj gen o dwauch zůstáwá. <i>Wečernjm pak časem, gedenkaždý z lidj, Geg třema noháma chodjwati widj. [B4r]</i></p> <p>---</p>		<p>Kde takowé zwjře na swětě se rodj, Genž na čtyrech nohách rannjm časem chodj; Gak náhle polednj čas potom nastáwá, Swé dvě nohy tratj, gen o dwau zůstáwá? [42]</p> <p>---</p>
40	<p>Gá gsem wssecka černá, w prostředku wssak bjlá, Pohledni na oko, w hlawě sem nebyla. W nohách se nacházým, ruka o mně newj: Tělo wssak a čelo mne každému zgewj. W koncy také býwám, ale ne w začátku, Můžešli Cztenáři! vhodni tau hádku. [B5r]</p> <p>---</p>		<p>Gá gsem wssecka černá, w prostředku wssak bjlá, Pohledni na oko, w hlawě gsem nebyla; W nohách se nacházým, ruka o mně newj, Tělo wssak a čelo mne každému zgewj; W koncy také býwám, ale ne w začátku: Vhodni, můžešli, tuto mau pohádku.</p> <p>---</p>
45	<p><i>Giž wjce ode mně na ten čas nežádeg, Ale naposledy gesstě gedno hádeg, Které, budessli mi mocy vhodnauti, Welikým maudrákem gisté budeš slauti:</i> Co gest to za země, o které se pjsse, Že w nj gestit' nebe gen tři rjfy zwýsse?</p>		<p>Co gest to za země, o kteréžto pjssj, Že w nj gestit' nebe gen třj lóktů zwýssj?</p>

Tabulka 4

	Chrastina, J.: Nowý a Starý Domownj y Pocestný Kalendář, Na Rok Krysta Pána 1767. ... W PRESSPURKU, Wytisštěný v Jana Michala Landerera.	Tablic, B.: <i>Slovenští veršovci II</i> , pp. 13-17
1	[A4r] <i>Když se Kalendářů dost mnoho tlačilo, Zmjnky o Cygánjch w žádném wssak nebylo: W tomto tehdy nowém, některé důwody Gegich vlastnjch činů na plac se přiwodj.</i> [A5r]	Téhož Rozprávky o Cygánjch. -----
5	Cyĝán w zymě tuhé magjcy krew zdrawau, Ležel gednauc wenku pod plachtau děrawau. Když přes gednu djru swůg prst wen wystrčil, Ržjkage: zyma tam, tym lépe se skrčil. Kdo máš těplé mjsto w zymě, směg se tomu, A w pust' y Cyĝáně w taký čas do domu. [A6r] -----	Cyĝán w tuhé zymě magjcy krew zdrawau Ležel wenku gednau pod plachtu děrawau, Když skrz gednu djru prst swůg wen wystrčil, Řjkage: zyma tam, tjm lépe se skrčil, [14] Kdo máš teplé mjsto w zymě, směg se tomu, A wpušť y Cyĝána w taký čas do domu. -----
10	Znal sem w nassjch stranách Cyĝáně gednoho, O němž mluwjwáno bylo dosti mnoho. Ten znal dobře hausti, při tom též y kowal, O budaucých wěcech lidem prorokowal. Kteřj mu wěřili, wssichni wětssjm djlem Chodili s klamáni s Cyĝánským Aprýlem. [A7r] -----	Znal sem w nassich stranách cyĝána gednoho, O němž mluwjwáno bylo dosti mnoho. Genž znal dobře hůsti, při tom též y kowal, O budaucých wěcech lidem prorokowal, Kteřj mu wěřili lehce, wětssjm djlem Chodili sklamanj s cyĝánským Aprýlem. -----
15	Když Sedlák dobytek na pastwu wyprawil, Cyĝán swau kobyly na prodag wystawil. Gak náhle se tehdy kupec k nj třefowal, Držel gi za žrebnau, a welmi schwalowal, Kupec ale nechtěl na skrz žrebné mjtj, Gen aby způsobná k práci mohla býti;	Když sedlák dobytek na pastwu wyprawil, Cyĝán swau kobyly na prodag wystawil, Gak náhle se tedy kupec k nj treffowal, Držel gi za hřebnau a welmi schwalowal, Kupec ale nechtěl naskrz hřebné mjtj, Gen aby způsobná k práci mohla býti.
20	Cyĝán dj: gako chceš, a gakát' potřebná,	Cyĝán dj: gako chceš, gakowát' potřebná

	<p>Za takau gi wezmi, žrebná y nežrebná. [A8r] ----- Cygán na přednowj krádež páchagjcy, Zawěssený býti měl na ssibenicy: On wssak z poprawnjho mjsta přeč vtekl, A wida mnohý lid, takto k němu řekl: Proč wy neseďte raděgi na straně? Wssak se tam beze mne zhola nic nestane. [B1r] ----- Giný cygán opět, z té příčiny gatý, Měl gest podlé práwa mečem býti s'atý: Ale on raděgi chtěl obessen býti; Než aby skrze meč ze swěta měl gjti, To pak proto žádal, že od přirozenj, Na krew se djwati, gemu dáno nenj. [B2r] ----- Třetj, winěn bywsse zloděgským fortelem, Odsauzen k prowazu podobným ortelem. Když pak on orteli tomu odporowal, Přjtel geho za něg takto orodowal, Řzka: milj pánowé! pustite geg domů, Widjte, že nechce, nesylte geg k tomu. [B3r] ----- Slýchal sem otázku, newelmi welikau: Proč méně Michalů gest, nežli Giřjků? Mnozý to wsseligak diwně wykladagj; Předce wssak negistau odpověď dáwagj. Chceli kdo přigjti w tom k smyslu gistému, Cygán to neylépe wyswětlj každému. [B4r] ----- Když gednauc Podzimek studený nastáwal, Cygán ke swým ssatám záplaty s hledáwal: Dostaw ze Ssarlátu pěkný kus čerwený, Zaplácel s njm kabát děrawý zelený, Těm pak, kterj m se to nigak neljbilo, Odpowj dal: bárby wssecko také bylo! [B5r] ----- Kupec, Pán y Zeman, w létě se staragj, A potřebnau žiwnost na zymu sbjragj,</p>	<p>Za takau gi wezmi, hřebná y nehřebná. [15] ----- Cygán na přednowj krádež páchagjcy Zawěssen proto měl být na ssibenicy: On wssak s poprawnjho mjsta přeč vtekl, A wida lid mnohý takto k němu řekl: Proč wy neseďte raděgi na straně? Wssak se tam beze mne zhola nic nestane. ----- Giný cygán opět z té příčiny gatý, Měl gest podlé práwa mečem býti s'atý (s'at) Ale on raděgi chtěl obessen býti, Než aby skrze meč ze swěta měl gjti, To pak proto žádal: že od přirozenj, Na krew se djwati, gemu dáno nenj. ----- Giný, gessto žiw byl zloděgským fortelem, Odsauzen k prowazu podobným ortelem. Když orteli tomu syně odporowal, Přjtel geho za něg takto orodowal, Řka: milj pánowé! přepust' te geg domů, Ay hle! nechce zemřjt, nesylte ho k tomu. [16] ----- Slýchal sem otázku ne welmi welikau, Proč méně Michalů gest, nežli Giřjků? Mnozý to wsseligak diwně wykládagj; Předce wssak negistau odpověď dáwagj, Chceli kdo přigjti w tom k smyslu gistému, Cygán to neylépe wyswětlj každému. ----- Když gednau podzimek studený nastáwal, Cygán ke swým ssatům záplat sy shledáwal, Dostaw sсарлатu kus pěkný a čerwený, Zaplácel njm kabát děrawý, zelený, Těm pak, kterým se to nigak neljbilo, Odpowj dal: oby wssecko také bylo! ----- Kupec, Pán y zeman, w létě se staragj, A potřebnau žiwnost na zymu sbjragj,</p>
--	---	--

55	<p>Měsstiané, Sedlácy y lide chudobnj: Ale Cygáňowé, wrabcům gsau podobnj, Kteřj letnj časy tráwj bez starosti, A wssak předce w zymě negsau bez žiwnosti. [B6r]</p> <p>-----</p> <p><i>To se wsse Cygáňům na památku stalo, Co se z wrchu o njch na krátce wypsalo. Kdo wjce wj o njch, nech se sdělj s námi, A nám to za wčasu listowně oznámj. O čemž, když naděgi nepochybně máme, Wssem, sstiasně tento Rok zawřjti, žádáme.</i></p>	<p>Měsst'ané, sedlácy y lidé chudobnj: Ale cygánové gsau wrabcům podobnj, Gessto letnj časy tráwj bez starosti, A wssak předce w zymě negsau bez žiwnosti. [17]</p> <p>-----</p>
----	---	---

Tabulka 5

	Tablic, Slovenští veršovci II, pp. 32-40	sborník slovenské poezie (poč. 19. stol., Regionální muzeum v Hradci Králové, inv. č. 2080), ff. 1r-4r	Miscellanea Ioannis Chalupka (1807, ALU SNK Martin, sign. 1139), pp. 31-34 (dva verše v jednom řádku)	konvolut rukopisných a tištěných skladeb (přel. 18. a 19. stol., Lyceální knihovna SAV Bratislava, sign. V. teol. 5721, přív. 26), ff. 1r-2v
1	Wýtah Pře mezy P. Pjberem a P. Maitánim.	Processus Piberiano Majthanyiani Extractus.	Extractus caussae Piberiano – Maithanianae	Processus Piberianus contra Majthany.
5	Poslaucheyte milj Páni, Pan Pjber, s Panem z Maitáni, A Pan Maitáni s Pjberem Klčugj se; wssak gen pérem. Ey ! komuže se podařj ? Rychtář gest M**podárj. [33] Pjber řjkal: milý Pane! Ten ěrunt při Trnawské bráně, W městě Pezynku ležjcy,	Počuwegte milj Páni! Pán Piber János s Majthanym A Pán Majthany s Piberom Klčkugj se, wssak len s Perom. Ey! komuže se podarj? Rychtar ge Mokripodari Piber rekl: milý Pane! Ten Ěrunt pri Trnawskog Bráne W Meste Pezingu ležjcy	Počuwagtě milý Páni P. Piber a P. Maitháni, A Pán Maithani s Piberom klčkugau sa wssak len s perom Ey komu že sa podarj? Rychtár ge Mokripodári. Piber rekl: milý Pane, ten ěrunt pri Trnawskej bráne W meste Pezynku ležjcy,	Počuwagte milj Pány P. Pyber János s Majthanym A P. Majthany s Pyberom Klčkugu sa, wssak len s perom. Ey! komu že sa podarj? Rychtár ge Makripodáry. Pyber rjkel:Milý Pane! Ten ěrunt při Trnawskog Bráne W Mest'e Pezynku ležjcy
10	Podlé cesty k ssibenicy, Co to máte od Gilicha, Welice mne w oči pichá. A ten Gilich erdeĝunty! Neměl pustiti mé ěrunty.	Có [!] to máte od Gillicha Welice mna w oči pýcha A ten Gillich Őrdög unti Nemal pausstat moge Ěrunty	gako chodja k Šibenicy, Co to máte od Gillicha welice ma w oči pychá. A ten Gillich, őrdög unti, nemal pusstat moge ěrunty,	Podla cesty k Šibenicy, Který máte od Gillicha Welice ma w oči pichá. A ten Gillich (őrdög unti)! Ňemal pusst'at mogeĚrunty,
15	Ten ěrunt náležj mezytjm Mně, práwem dobrým, wěčítým. Nebo nebohý Jankowic Wládł njm, a co gesstě wjc? Geho žena přemilená	Ten Ěrunt mne patřj: mezy tjm Dobřým Práwem wrečítým Nebo nebohý Jancsovcyz Ten Fundus držal, a có [!] wjc Geho Žena premilená	Ten ěrunt mne patřj mezy tým dobřým prawom wrečítým. Lebo nebohý Jancsowitz ten Fundus držal, a co wjc? Geho žena premilená,	Ten ěrunt mně patřj; mezytjm Dobřjm Práwom wrečítým. Lebo nebohý Jantsovits Ten Fundus držal, a čo wjc? Geho Žena premilená,
20	Háworowa Maĝdalena Ten ěrunt kaupiwssi dostala Od Pana Gilich (a) Michala. Maĝdalena Háworowa Dobrá, nebohá ĝiž wdowa, [34]	To gest Hávor Magdalena W kupe ten Fundus dostala Od Bellosicza Mihála [1v] Tá Maĝdalena Hávorka (Wssak ĝiž vmrela Neborka)	to gest Havor Magdaléna W kupe ten Fundus dostala od Belossicza Michála, Tá Maĝdalena Havorka, wssak vž vmrela neborká	To gest Hávor Magdaléna W kupe ten Fundus dostala Od Belossica Michala. Ta Magdaléna Hávorka (Šak vž vmrela neborka)
25	Byla mého otce máti. Musýte mi ěrunt ten dáti. Wyplatjm wás slussně z něho”	Byla mogho Otce Mati Musýte mi ten Ěrunt dati A ĝá wás wyplatjm z neho	Bola mogho Otca mati. Musyte mi ten ěrunt dati, A ga wás wyplatjm z něho.	Bola mogho Otca mati, Musýtě mi ten Ěrunt dati, A ĝá wás wyplatjm z neho,

30	Rychtárku, prisudte mně ho. A M*táni: ne tak Pane, Ten ěrunt při Trnawské bráně W městě Pezynku ležjcy, Gak se chodj k ssibenicy Nenj věčná vlastnost wasse; Ale Seĝedi Andrásse.	Pán Rychtár prisaudte mne ho A Majthany: nje tak Pane! Ten Ěrunt pri Trnawskog Bráne W Meste Pezinku ležjcy Podle cesty k Šibenicy Nenj Vrečitost wassa Ale Szegedy Andrásza A ten nebohý Jancsovicz Len byl založil, a có [!] wjc András, a Ferencz Szegedy (Gá sem syc tam nebyl w tedy) Dali mogému detkowi List Cessionál takowý Aby wssecky tý Fundusse	P. Rychtár prisudte mi ho. A Maithanyi: Nge tak Paně! ten ěrunt pri Trnawskog braně, W meste Pezynku ležjcy, gako chodja k ssibenicy, Neni vrečitost wassa, ale Szegedi Andrása. A ten nebohy Jantsovitz len bol záložný a co wjc? András a Ferencz Szegedi (gá som syc tam nebol tedy) Dali mogemu ded'kowy, List Cessionál takowy Aby wssecky tj Funduse,	Pán Rychtár prisaud'te mi ho. A Majthany: Ně tak Pane! ten ěrunt při Trnawskog Brane W Meste Pezynku ležjcy Podla cesti k Šibenicy, Nenj vrečitost wassa, Ale Szegedy Andrásza. A ten nebohý Jantsowits Ten bol záložný; a čo wjc? András a Ferentz Szegedy (Gá som syc tam nebol tedy) Dali mogému Dedkowi, List Cessionál takowy, Aby ssecky tj Funduse
35	András a Ferenc Seĝedi (Gá sem syc tam nebyl tehdy) List dali mému dědkowi Cessionálnj takowý: Aby wssecky ty fundusy, Gakékoli země kusy, Gessto nagdau se w Pezynku, Za bránau aneb na rynku, Gestli náleželi gen gjm Wyměnil, a wzal k rukaum swým.	Které w Pezinku nagdau se K gegich Curij patrjce Powymjenal pod swé ruce A tak mug detko nebohý Powymjenal tje Zálohy A rékl: milý Gillichu! Pokonagme se bez hrjchu [2r] Ty gsy Tutor Piber Janka Zemrel mu Otec y Mamka Držjš cizý Ěrunt w Zálohu Litug Syrotu vbohau. Nerob na Process Vtraty Kterých mu nikdo newrátj Toť máš mogu Prawdu gistau A podle tohoto Listu Bez Processu, a bez Wady Pust mna ty do teg Záhrady Která tam pri ceste ležj Wssak k Szegedym prináležj Tak ten Gillich myslj wdečnau (Pán Bůh mu deg sláwu wečnau) Widjm pray z tohoto Listu Že máš sprawedliwost gistau	teré w Pezynku nagdau se [32] K gegjch Curie patrjce, powimjeňal pod swé ruce, A tak muog Dedko nebohý powymjenal té zálohy, A rekl: milý Gillichu ! Pokonagme sa bez hrjchu, Ty sy Tutor Piber Janka, zemrel mu otec y mamka Držjš cyzý ěrunt w zálohu, luťug syrotu vbohau, Nerob na Process vtraty kterých mu nikdo newrátj, Toť máš mogu prawdu gistau, a podla tohoto listu Bez Processu a bez wady, pust' mňa ty do teg zahrady Která tam pri cestě ležj, wssak k Szegedým prináležj. Tak ten Gillich myslj wdečnau (P. Bůh mu deg sláwu wecnau) Widjm, prág, z tohoto listu, že máš sprawedliwost gistau	Které w Pezynku nagdau se [1v] K gegjch Curii patrjce Powymjenal pod swé ruce. A tak mog Ědsko nebohý Powymjénal tj Zálohy A rjekel: Milý Gillichu ! Pokonagme sa bež [!] hrjchu, Ty sy Tutor Pýber Janka, (Zemrely mu Otec Mamka) Držjš cyzý ěrunt w Zálohu, Lutug Syrotu vbohau. Nerob na Proces vtraty Kterých mu žádn newratj. Toť máš mogau prawdau gistau A podla tohoto listu Bez processu a bez zwady Pust' mna ty do teg záhrady, Která tam pri ceste ležj Wssak k Szegedým prináležj. Tak ten Gillich myslj wdečnau (Pan Bůh mu dag sláwu wečnau) Wydjm prag z tohoto listu, Žemáss sprawedliwost gistau,
40	Gakékoli země kusy, Gessto nagdau se w Pezynku, Za bránau aneb na rynku, Gestli náleželi gen gjm Wyměnil, a wzal k rukaum swým.	Které w Pezinku nagdau se	teré w Pezynku nagdau se [32]	Které w Pezynku nagdau se [1v]
45	A tak můg dědek nebohý Powymjněl ty zálohy. Řka: slyš můg milý Gillichu, Porowneyme se bez hrjchu. [35] Ty gsy tutor Pjber Janka, Zemřel mu otec y mamka.	A tak mug detko nebohý Powymjenal tje Zálohy A rékl: milý Gillichu! Pokonagme se bez hrjchu [2r] Ty gsy Tutor Piber Janka Zemrel mu Otec y Mamka Držjš cizý Ěrunt w Zálohu Litug Syrotu vbohau. Nerob na Process Vtraty Kterých mu nikdo newrátj Toť máš mogu Prawdu gistau A podle tohoto Listu Bez Processu, a bez Wady Pust mna ty do teg Záhrady Která tam pri ceste ležj Wssak k Szegedym prináležj Tak ten Gillich myslj wdečnau (Pán Bůh mu deg sláwu wečnau) Widjm pray z tohoto Listu Že máš sprawedliwost gistau	A tak muog Dedko nebohý powymjenal té zálohy, A rekl: milý Gillichu ! Pokonagme sa bez hrjchu, Ty sy Tutor Piber Janka, zemrel mu otec y mamka Držjš cyzý ěrunt w zálohu, luťug syrotu vbohau, Nerob na Process vtraty kterých mu nikdo newrátj, Toť máš mogu prawdu gistau, a podla tohoto listu Bez Processu a bez wady, pust' mňa ty do teg zahrady Která tam pri cestě ležj, wssak k Szegedým prináležj. Tak ten Gillich myslj wdečnau (P. Bůh mu deg sláwu wecnau) Widjm, prág, z tohoto listu, že máš sprawedliwost gistau	A tak mog Ědsko nebohý Powymjénal tj Zálohy A rjekel: Milý Gillichu ! Pokonagme sa bež [!] hrjchu, Ty sy Tutor Pýber Janka, (Zemrely mu Otec Mamka) Držjš cyzý ěrunt w Zálohu, Lutug Syrotu vbohau. Nerob na Proces vtraty Kterých mu žádn newratj. Toť máš mogau prawdau gistau A podla tohoto listu Bez processu a bez zwady Pust' mna ty do teg záhrady, Která tam pri ceste ležj Wssak k Szegedým prináležj. Tak ten Gillich myslj wdečnau (Pan Bůh mu dag sláwu wečnau) Wydjm prag z tohoto listu, Žemáss sprawedliwost gistau,
50	Držjš cyzý ěrunt w zálohu Litůg syrotu vbohau, Nečiň mu pře a autraty, To gsau gen hlavy závraty, Teď' wiz prawdu žiwau, gistau. A podle tohoto listu, Bez processu a bez wady Wpusť mne do onné zahrady, Která tam v cesty ležj, Wssak Seĝedimu náležj.“ Tak ten Gilich myslj wděčnau, (Pan Bůh mu dey sláwu wěčnau) „Widjm, prý z tohoto listu, „Že máš prawdu žiwau, gistau,	Držjš cizý Ěrunt w Zálohu Litug Syrotu vbohau. Nerob na Process Vtraty Kterých mu nikdo newrátj Toť máš mogu Prawdu gistau A podle tohoto Listu Bez Processu, a bez Wady Pust mna ty do teg Záhrady Která tam pri ceste ležj Wssak k Szegedym prináležj Tak ten Gillich myslj wdečnau (Pán Bůh mu deg sláwu wečnau) Widjm pray z tohoto Listu Že máš sprawedliwost gistau	Držjš cyzý ěrunt w zálohu, luťug syrotu vbohau, Nerob na Process vtraty kterých mu nikdo newrátj, Toť máš mogu prawdu gistau, a podla tohoto listu Bez Processu a bez wady, pust' mňa ty do teg zahrady Která tam pri cestě ležj, wssak k Szegedým prináležj. Tak ten Gillich myslj wdečnau (P. Bůh mu deg sláwu wecnau) Widjm, prág, z tohoto listu, že máš sprawedliwost gistau	(Zemrely mu Otec Mamka) Držjš cyzý ěrunt w Zálohu, Lutug Syrotu vbohau. Nerob na Proces vtraty Kterých mu žádn newratj. Toť máš mogau prawdau gistau A podla tohoto listu Bez processu a bez zwady Pust' mna ty do teg záhrady, Která tam pri ceste ležj Wssak k Szegedým prináležj. Tak ten Gillich myslj wdečnau (Pan Bůh mu dag sláwu wečnau) Wydjm prag z tohoto listu, Žemáss sprawedliwost gistau,
55	Teď' wiz prawdu žiwau, gistau. A podle tohoto listu, Bez processu a bez wady Wpusť mne do onné zahrady, Která tam v cesty ležj, Wssak Seĝedimu náležj.“ Tak ten Gilich myslj wděčnau, (Pan Bůh mu dey sláwu wěčnau) „Widjm, prý z tohoto listu, „Že máš prawdu žiwau, gistau,	Držjš cizý Ěrunt w Zálohu Litug Syrotu vbohau. Nerob na Process Vtraty Kterých mu nikdo newrátj Toť máš mogu Prawdu gistau A podle tohoto Listu Bez Processu, a bez Wady Pust mna ty do teg Záhrady Která tam pri ceste ležj Wssak k Szegedym prináležj Tak ten Gillich myslj wdečnau (Pán Bůh mu deg sláwu wečnau) Widjm pray z tohoto Listu Že máš sprawedliwost gistau	Držjš cyzý ěrunt w zálohu, luťug syrotu vbohau, Nerob na Process vtraty kterých mu nikdo newrátj, Toť máš mogu prawdu gistau, a podla tohoto listu Bez Processu a bez wady, pust' mňa ty do teg zahrady Která tam pri cestě ležj, wssak k Szegedým prináležj. Tak ten Gillich myslj wdečnau (P. Bůh mu deg sláwu wecnau) Widjm, prág, z tohoto listu, že máš sprawedliwost gistau	(Zemrely mu Otec Mamka) Držjš cyzý ěrunt w Zálohu, Lutug Syrotu vbohau. Nerob na Proces vtraty Kterých mu žádn newratj. Toť máš mogau prawdau gistau A podla tohoto listu Bez processu a bez zwady Pust' mna ty do teg záhrady, Která tam pri ceste ležj Wssak k Szegedým prináležj. Tak ten Gillich myslj wdečnau (Pan Bůh mu dag sláwu wečnau) Wydjm prag z tohoto listu, Žemáss sprawedliwost gistau,
60	„Widjm, prý z tohoto listu, „Že máš prawdu žiwau, gistau,	Držjš cizý Ěrunt w Zálohu Litug Syrotu vbohau. Nerob na Process Vtraty Kterých mu nikdo newrátj Toť máš mogu Prawdu gistau A podle tohoto Listu Bez Processu, a bez Wady Pust mna ty do teg Záhrady Která tam pri ceste ležj Wssak k Szegedym prináležj Tak ten Gillich myslj wdečnau (Pán Bůh mu deg sláwu wečnau) Widjm pray z tohoto Listu Že máš sprawedliwost gistau	Držjš cyzý ěrunt w zálohu, luťug syrotu vbohau, Nerob na Process vtraty kterých mu nikdo newrátj, Toť máš mogu prawdu gistau, a podla tohoto listu Bez Processu a bez wady, pust' mňa ty do teg zahrady Která tam pri cestě ležj, wssak k Szegedým prináležj. Tak ten Gillich myslj wdečnau (P. Bůh mu deg sláwu wecnau) Widjm, prág, z tohoto listu, že máš sprawedliwost gistau	(Zemrely mu Otec Mamka) Držjš cyzý ěrunt w Zálohu, Lutug Syrotu vbohau. Nerob na Proces vtraty Kterých mu žádn newratj. Toť máš mogau prawdau gistau A podla tohoto listu Bez processu a bez zwady Pust' mna ty do teg záhrady, Která tam pri ceste ležj Wssak k Szegedým prináležj. Tak ten Gillich myslj wdečnau (Pan Bůh mu dag sláwu wečnau) Wydjm prag z tohoto listu, Žemáss sprawedliwost gistau,

65	„Nechcy sskody té syrotě, „Pustjm ti ěrunt ten w dobrotě. „Gestli slozjř w okamzenj „Summu geho založenj. [36] Nez pod'me k Palatynowi, 70 Vsslyssjme, co nám powj. On neywětssj mezy námi Gest tutor nad syrotami. Gestli on dowolj, Pane, Hned se ti po wůli stane. 75 Tu potom k Palfimu geli, A gemu rozpowěděli, Co mu měli powěděti, On ge ráčil wsslysseti. A přehlédna, co gest w listě 80 Wljdně řekl: „tak gest gisté, Že wssecky cyzý fundusy Syrotkům se pustit musý. Gá nic nemám proti tomu Pust' ěrunt M**ániho domu. 85 A tak hle! můg nebohý děd Wssecko pěkně wyměnili hned, Co bylo Segedického, Ne wasseho dědického, A gesstě y wjce platil, 90 Nechtě, by váš rod co stratil. A tak, Pane bratře, milý Ten ěrunt ste wy wtrátili, [37] Který ste ted' chtěli mjti, Wáš ěrunt musý ginde býti. 95 Ale v mne nemáte nic, W okulatě stogj y wjce, Že totiž ěrunt, co wás pjchá, Od poručnjka Gilicha, Nenj vlastnost wasse wěčná, 100 To gest y má řeč srdečná. Tu zahradu sylně pjta! Ay! ted' gest list, nechť geg čjta Pan Slaužný M**podárý. ---	Nechcem sskody teg Syrote Pustjm ti ten Ěrunt w dobrote Gak zaplatjř w okamzenj W čem ge v nás založený Ale neyprw có [!] nám powj? Pod'me k Palatinussowi On neywetssj mezy námi Gest Tutor nad Syrotámi A gak mi ón [!] gen dowolj Hned se ti stane po wuoli [2v] 75 Tak potom yssli k Palfjemu A rozpowedali gemu Wssecko có [!] mu měli rjegy: On wsslyssawsse tý [!] řeči A prehljadne, có [!] ge w Liste? 80 Hned powedel; to gest giste Že wssecky cuzje Fundusi Syrota wypustit musý Gá nic nemám proti temu Wypust ten Ěrunt Majthányemu 85 Tak ten mug nebohý detko Powymjenal pěkně wssecko Có [!] bylo Szeěedowskeho Nic wassého dedowského A gesste platil y wjce 90 Wasseg sskody nechťegjce A tak milý Pane Bratre! Ten Fundus, có [!] wy hledáte A který wy chcete mjti Musý kdesy ginde byti 95 Ale v mna nic nemáte Wssak stogj y w Oculate Že ten Fundus có [!] wás pýcha Od Tutora od Gilicha Nenj Vrečitost wassa 100 To Prawda s sebau prinássa [3r] Do teg Záhrady se pjta Ay tento List! nech ho čjta Pán Služný Mokripodári.	Nechcem sskody teg syrotě pustjm ti ten ěrunt w dobrotě. Gak zaplatjř w okamzenj, wčem ge v nás založený, Ale neyprw co nám powj pod'me k Palatinusowy, On nagwetssj mezy námi gest Tutor nad Syrotámi A gak mi on len dowolj hned se ti stane po woli. 75 Tak potom yssli k Palfjemu a rozpowjedali gemu, Wssecko čo mu mali riecy: on wsslyssaw tjeta řeči A prehljadnuc co ge w liste, 80 hned powedal to ge giste Že wssecky cuze Fundusi syrota wypustit musy, Ga nisst nemám proti tomu wypust ten ěrunt Maithanemu. 85 Tak ten mug nebohý Dedko powymjenal pěkně wssecko Co bolo Szeěedowskeho, ne wasseho dědowského A gesste platil y wjce, 90 wasseg sskody nechťegjce A tak milý Pane Brate ! ten fundus co wy hledáte [33] A který wy chcete mjti mosj nekde ginde byti 95 Ale v mne nisst nemáte, wssak stogj y w Oculate Že ten fundus, co wás pichá od Tutora od Gilicha Neni wrečitost wassa, 100 to prawda s sebau prinássa Do teg zahrady sa pjta, ay tento list, nech ho čjta Pán služný Mokripodári.	Nechcem Škody teg Syrotě Pustjm ti ten ěrunt wdobrotě, Gak zaplatjř w okamzenj, Wčom ge v nás založený. Ale neyprw, čo nám powj? Pod'me k Palatinusowi, On nagwatssj mezy námy, Ge Tutor nad Syrotámy, A gak mi on len dowolj Hned' sa ti staně po woli 75 Tak potom yssli k Palfimu A rozpowjedali gemu Wssecko čo mu mali rjegy On wsslyssawsse tý wěcy A přehladnuc čo ge w liste 80 Hned powjedal: To gest gisté, Že wssecky cuzé Fundusy, Syroti wypustiť musý. Gá nisst nemám proti tomu Wypust' ten ěrunt Maithanemu. 85 Tak ten mog nebohý d'edko Powymjenal pěkně wssetko. [2r] Čo bolo Szeěedowskeho Né wassého d'edowského. A gesste platil y wjce, 90 Wasseg sskody nechťegjce. A tak milý Pane Bratře ! Ten Fundus čo wy hladáte A který wy chcete mjti, Mosý kdesy ginde byti 95 Ale vmna nisst' nemá'e. Wssak stogj ay w Oculate Že ten Fundus čo wás pichá od Tutora od Gilicha. Neni wrečitost wassá; 100 To prawda sebau prinássa. Do teg záhrady sa pjta Ay tento list, nech ho čjta Pán Služný Mokripodárý
----	---	---	--	--

105	„Bračku! y na mém budári „Dosti se wálelo kdysy „Takých listů --- Odpusti sy“ --- --- „Budže mnoho, aneb málo, „Twých listů w sekretě stálo, Mne teď do toho nic nenj, [38]	Braček! na mogem Budari Dost se wálalo kedysy Takých Listou, odpusti sy! Trebás mnoho, trebas málo Tých Listou se tam wálalo To mna do toho nic nenj	Braček! Na mogem budári Dost sa wálalo kedi sy takých listou [!], odpusti sy! Trebás mnoho trebas málo tjch listou sa tam wálalo To mne do toho nisst nenj,	Braček: namogém budáry Dost' sa wálalo kedy sy Takých listow, odpusti sy! Trebás mnoho trebas málo Tjch listou sa tam wálalo To mna dotoho nisst nenj
110	My sme sy w tom položenj, W němž gsme, nic zhola nedlužnj. A tak, milý Pane Slaužný, Rozezneyte mezy námi, Mezy nim a syrotami.	My gsme w takem Položenj Že sme sy nic nenj dlužnj A tak mug milý Pan Služny! Saudte mezy námi dwomá [!] Podle dobrého Swedomá	my sme w takem položenj, Že sme sy my nenj dlužnj. A tak mog milý P. Služný Sudtě mezy námi dwoma podle dobreho swedoma.- - A P. Služny kuk sem kuk tá,	My gsme w takém položenj Že gsme sy njc nenj dlužnj. Atak mog milý Pán Služnj ! Saudt'ě mezy námi dwoma Podla dobrého swedoma.
115	Tu Pan Slaužný, kuk sem, kuk tam, Řekl: „Wasse listy gá sám Wssecky sem pilně zpřehlédal, Než y toho sem w nich shlédal, Že mluwj we mnoha kusých	A Pán Služny kuk sem! kuk ta! Rekl: tý [!] wasse Producta Giž sem wssecky poprehledal Ale sem y to w nich zbadal; Že howorja w mnohých Kusoch	rjekol: ti wasse producta Vž sem wssecky poprehlgadal, ale som y to w nich zbadal, Že howorá w mnohých kusoch o Szegedouských fundusoch	A Pan Služnj, kuk sem kuk ta, Rjekel: tj wassé produkta Vž som ssecky popřehládala, Ale som ay to wnjch zbadal Že howorá w mnohých kusoch
120	O Segedických fundusých, A poněwadž y gá, hádám, Čehož wám oznámit žádám. Z té familie pochodjm, Prw, než sentencyi zplodjm,	O Szegedouských Fundusoch Z teg familie pochodjm Prw než Sententiu zplodjm	A poněwadž y gá hádám, co wam oznámiti žádám Z teg familie pochodjm, prw než Sententiu zplodjm	O Szegedowských Fundusoch, A poněwadž y gá hádám, Čo wám oznámjti žádám, Z teg familie pochodjm, Prw než sententiu splodjm,
125	Powězte mi, --- wssak mne znáte Zdaž proti mne co nemáte ? Ale oba tito Páni, Pan Pjber, a Pan M**táni	Dauwerně [!] powezte wy mne Máteli netco proti mne? [3v] Ale oba tito Páni Pán Piber a Pán Majthány	Duwerne powezte wy mne máteli ngečo proti mně? Ale oba tyto Pani P. Piber a P. Maithányi	Duwerne powezte wy mně Máteli něco proti mně? [2v] Ale oba tyto Pani P. Pyber a Pán Majthany
130	Dali pjsbebně Slaužnému, Že neymenssj proti němu Nedowěřnosti nemagj, Gen sentencye žádagj. [39] Pan Slaužný při skončit chtěge, --- Gak se obyčegně děge ---	Dali na Pjsme Služnému Že oni nic proti nemu Diffidentie nemagu Len Sententiu žádagu Tak ten Pán Služný chtegjce	Dali na pjsme Služnému, že oni nisst proti němu Diffidentie nemagu, len Sententiu žádagu. Tak ten P. Služny chtegjce,	Dali na pjsmo Služnému Že oni nisst proti němu Diffidentiae nemagu, Len Sententiu žádagu. A tak Pán Služnj chtegjce
135	Mage dobrého saudce čest Řekl: „deliberatum est. Z cessye a z okulaty Dá se náležitě znáti, Y ze základnjho listu, ---	Dokonat tyto ruznice A gich do Poradku vwjest Rékl: Deliberatum est! Z Cessie, a z Oculati Dá se náležitě znati Y ze záložného Listu	dokončiti ty ruznice, A gich do poradku wwest, rekl: Deliberatum est. Z Cessie a z Oculati dá sa náležitě znati Y ze záložného listu	Dokončit' tyto ruznice, A gich do porádku wwest Rjekel: Deliberatum est. Z Cessie a Oculaty Dá sa náležitě znati, Y ze založného listu
140	Což vznám za prawdu gistau. Že ty ģrunty, gež M**táni Držj podlé porownánj	Vznáwam za Prawdu gistau Že tje Ģrunty, có [!] Majthany Držj podle Pokonánj	vznáwam za prawdu gistau [34] Že tje ģrunty co Maithányi držj podla pokonánj	Vznáwám za prawdu gistau Že tý Ģrunty čo Majthany Držj podla pokonánj

145	S Gillichem včineného, Dědictwa Pjberowského Nigakž se nedotýkaj. Oni vlastně půwod magj Ze Segedowské kurye, A tak podlé té cessye M**táni, gakž má y býti,	S Gillichom včineného Dedictwa Piberoweho Nigako se netýkaj Ale že swug Puwod magj Ze Szegedowskeg Curie A že podle teg Cessie Majthany (gako má byti)	Z Gillichom včineného, Dedictwa Piberowého Nigako se netjkagu, ale že swog půwod magu Ze Szegedouskeg Curie, a že podla teg Cessie Maithányi (gako má byti)	S Gillichom včineného Dědictwa Pyberowého Nigak se nedotýkagu: Ale že swůg puwod magu Ze Szegedowskeg Curie A že podle teg cessie Majthany (gako má byti)
150	Mohl záloh wyměnit Od Gilicha, od každého, Podlé práwa vherského. Z tohoto pak wyměněnj Pjberowi sskody nenj, [40]	Mohel wssecko wymeniti Od Gilicha, a kdekoli Ginde založené boly [4r] A že z toho wymenenj Piberowi kriwda nenj	mohol wssecky wymeniti Od Gilicha, a kdekoli ginde založené boli, A že z toho wymeněnj Piberowy kriwda nenj,	Mohol wssecky wymeniti Od Gilicha a kdě koli Ginde založené boli. A tak z toho wymeněnj Pjberowi křjwdy nenj
155	Nebo nic swého nestratil, M**táni wssecko poplatil, Wjc než ěrunty stogj, mnohem, Necht' ge držj s Panem Bohem. Pjber nad tjm hořekowal.	Nebo nic swého nestratil Majthany wssecko wyplatil A dal mu za nisst až mnoho Nech gich držj s Pánom Bohom. Piber sy to styskagjce Appelował do Stolice	Lebo nisst z swého nestratil, Maithanyi wssecko wyplatil. A dal mu za ně až mnoho něch gjch držj s P. Bohom Piber toho stýskagjce apellowal do Stolice,	Lebo nisst z swého nestratil Majthany wssecko wyplatil, A dal mu za ně až mnoho Nech giž držj s Pánom Bohom. Pjber sy to stýskagjce Apellowal do Stolice,
160	Ale geg nádege sekla. Co Slawná Stolice řekla ? Ona řekla: „approbari, Což saudil M**podáry.“	Ale ho nádege sekla A có [!] tá Stolice rékla, Ona rékla: Approbari; Có [!] saudil Mokripodari	Ale ho nádege sekla, a co ta Stolice rjekla? Ona rjekla: approbari, co sudil Mokripodari.	Ale ho nádege sekla. A čo ta Stolyca rjekla? Ona rjekla: approbari, Čo saudil Makripodári.

Tabulka 6

	Tablic, Slovenští veršovci II, pp. 70-73	Miscellanea Ioannis Chalupka (1807, ALU SNK, sign. 1139), pp. 22-23 (dva verše na jednom řádku)	Čaplovič, Slovenské verše, pp. 69-72	konvolut rukopisných a tištěných skladeb (přel. 18. a 19. stol., Lyceální knihovna SAV Bratislava, sign. V. teol. 5721, přív. 27), f. 1rv (text ve dvou sloupcích)
	Když Vroz. Pan L***ni na zlatau žjlu stonal.	Hemorrhoides Heviziensis D. P. Libertini.	Haemorrhoides Heviziensis L---nyi.	Heviziensis Hemoroides Id est Perillustri. D. Libertiny.
1	Ženo ! zas mi cosy chyb, Newjm zdali mi ti hrjby, Či co giného sskodilo, Oby gen hůře nebylo !	1. Szivem! zas my čosy chyb, newgem asnad mi té hrjby Aneb co giné sskodilo, aby len horssge nebylo	Szivem! zas my čosy chibj – Newgem, asnad my te hrjby, Aneb co gjne sskodilo? Aby len horssge nebylo.	Szivem! zas mně čosy chybý, Newgem a snad mi tge hrjby, Aneb čo gine sskodilo Aby len horssge nebylo,
5	Nechť se pacholek hotowj Stjmto listem k Doktorowi. „Charissime Doctor G**zi, Gá nezdrawý synek božj, Nic newjm, co se mi stalo,	Nech sa Pacholek hotowj s tjmto listom k Doktorowy. 2. Charissime Doctor Glozi! gá nezdrawy Synák Božj Nisst newgem čo sa mi stalo,	Nech sa pacholek hotowj Stjmto listem k Doktorowy. – „Charissime Doctor Glózi! „Ga nezdrawy Synak Božj. [70] „Nic newjm co se my stalo –	Nech sa pacholek hotowy, S tjm to listom k doctorowi, Charissime Doctor Glosi Ga nezdrawý synak Božj Nisst newgem čo sa mi stalo?
10	Gakoby mne w boku klalo, A po té hrbtowé kosti Čemu sám se diwjm dosti – Chodj cosy hoře, dole, Tussjm wězegj w nj mole.	gakoby ma w boku klalo. A po teg chrbtoweg kosti, čomu se sam diwjm dosti, Chodj cosy hore dolu ani k gidlu nemám woľu.	„Gakoby ma w boku klalo, „A po teg chrbtoweg kosti, „Čemu se sam diwjm dosti, „Chodj čosy hore dolu – „Ani k gedlu nemam wolu:	Gako by ma w boku klalo A po teg chrbatneg kosti, Čo mu se sám diwjm dosti, Chodi čosy hore dolu, Ani k gedlu nemám Wolu
15	Prosým tě nestěžug sobě, Nawsstiw mne w mé smutné době, Z pulsu poznáš mé přjhody Mnohem lépe nežli z wody, [71] A sám přigjti nemoha	3. Ach prosým ťa, nestažug sy, prigd' prehladnaut moge pulsi. Wssak poznaš moge prjhody, lepé z pulsu gako z vody, A sam prigjti nemoha,	„Ach prosým te, nestežug sy „Prist prehladnut moge pulsy! „Wssak poznaš moge prihodi „Lepssje z pulsu gako z vody; „A sam prigjci nemoha,	Ach prosým tja nest'ážug sy, prigd' prehladnut moge pulsy: Wssak poznaš moge přjhody Lepssje z pulsu gako z vody A sám přigjti nemoha,
20	Bračku, prosým tě pro Boha ! Possli mi Doktora Wezu'' Mrawence mi wssudy lezau.“ Wrátil se pacholek z Pesstě, Gen že darmo byl na cestě,	Braček! prosým ťa pre Boha Possli my doktora Wezu mrawce mi pochrbte lezau. 4. Wrátil sa Pacholek z Pesst'u, len že darmo meral cestu.	„Braček prosým ta pre Boha! „Possli my Doktora Wezu; „Mrawce my po chrpte lezu.-“ Wratil se pacholek z Pesstu, Len že darmo meral cestu,	Braček! prosym tja pre Boha, Possli mi Doctora Wezu: Mrawce mj po chrpte lezu. Wratil sa pacholek z Pesstu len že darmo meral Cestu
25	Doktor Weza nebyl doma, Že pacyentů mnoho má	Doktor Weza nebol doma, Že Pacyentů mnoho má,	Doktor Weza nebol doma, Že patientu mnoho má;	Doctor Weza nebol doma Že pacyentow mnoho má,

30	A G**us doma sedj, Domacých gen léčit hledj. -- Ach, nechey toho mumáka, Radssi possli pro Didáka; Nebo mi gest giž čas dlauhý, Hned prihotugi list druhý. „Domine frater Didace, Oznamugi wám na krátce, 35 Že gsem we zlém položenj, W kostech mých pokoge nenj, A zwlásstě w kosti hrběte, Wy snad skůř ke mně přigdete, Než ti parukáři z Pesstě, 40 Přid'te, můžteli, dnes gesstě, Y w boku mne cosy pichá, Někdy mám y žřenj břicha. [72] Gá toho nikdý newjdal, Lépbych se wám wyzpowjdal, 45 Kdybyste mne nawsstjwili, Přid'teže Didáčku milý.“ Ženo! possli toho Jana S tjmto listem do Hatwana A na toho Glo*usa 50 Že nemá člowěctwj kusa Wěru hněwám se welice, Počkey plundrák nikdá wjce Tebe mé koně, ni Wezu Do Hewjza nepowezau. 55 Když nechce přigít – hlawnj wěcy ! Tak gest to s těmito Němcy ! Když statečnosti nemagi, A na Slowáka nedbagj, [73] Tolik gako na Židáka, 60 Ey ! gen skůř toho Didáka --- --„Tot' gsem Pane“---wjtey bračku, Slyš gen můg milý Didáčku, Co se mi to přihodilo, Kdyby mi gen známo bylo, 65 Odkud pocházý má nemoc ?	A Glozius doma sedj, ale že tež nemá kedy. 5. Ach nechag toho Mumtáka račeg posslem pre Didáka, Lebo mi ge vž čas dlauhý hned prihotugem list druhý. Domine Frater Didace! oznamugem wám na krátce 35 Že som we zlém položenj w mých kostech pokoge nenj. [23] A zwlásst w té kosti w chrbátě. Wysnad wjc člowectwa máte Gak ty Parochassi w Pesste, prigte ke mne dneská gesste. Ay w boku ma čosy kole ani k gjdlu nemám wole Gá som to nikdy newjdal ay wjc bych wám wypowjdal. 45 Keďby ste ma nawsstjwili, prigdtě že Didačku milý! 6. Szivem ! possli toho Jana s tymto listom do Hatwana. A na toho Gloziusa, že nema kedy, weru sa Tak hněwám naň, gako treba; počkag Plundrák! nikdá teba Moge koně ani Wězu do Hewwiza nepowezau. 55 Keď nechce prigít hlawnne wecy! tak ge to s takymi němcy. Keď Emberségu nemagu, a na Slowáka nedbagu, Tolko gako na Židáka. Ey len skwor toho Didáka. 7. Tot' sem Pane! Witag Bračku! počug len milý Didačku! Gako sem ga wčil pochodel, a keby gen púchod [!] wedel, 65 Mogeg wčilegsseg nemocy,	A Glozius doma sedj, Ale že tež nema kedj. Ach nechag toho muntaka, Radčeg posslem pre Didaka, Lebo my ge už čas dluhý, Hned prihotugem List druhý.- „Domine Frater Didace ! „Oznamugem wam na kratce, „Že som we zlém položenj – „W mých kostech pokoge nenj; [71] „A nagmeneg na chrbáte. „Wy snad wjc člowectwa mate, „Gak ty Parochačj w Pesste, „Pridte ke mne dneska gesste. „Ay w boku ma čosy kole „Ani k gedlu nemam wole. „Ga som to nikdy newjdal, „Y wjce bych wam powjdal, „Kdibyste mne nawsstjwili „Pridtež že Didačku milý ! Szivem ! possli toho Jana S tjmto ljestem do Hatwana; A na toho Gloziusa že nema kedy, weru sa Tak hnewam nan gako treba. Počkag Plundrak! nikdy teba Moge kone, ani Wezu Do Hewwiza nepowezu. 55 Keď nechce prist, hlawnne wecy; Tak ge to s tymito Nemcy Keď Embersjgu nemagu, A na Slowáka nedbagu Tolko gako na židaka, Ey len skoro pre Didáka !- Tot sem Pane ! – Wjtag Bračku ! Počug len mily Didačku; Gako sem ga wčil pochodel A kebych len půwod wedel, 65 Mogeg wčilegsseg nemocy,	A Glozyus doma sedj, Ale že tež nemá kedj. Ach necheg toho Mumtáka, Račeg posslem pre Didaka Lebo mi ge už čas dluhý, Hned prihotugem list druhý.- Domine Frater Didace, Oznamugem wám na kratce, Že som we zlém položenj Wmjch Kosťach pokoga nenj. A zwlásst' w te kosti w chrbáte: Wy snad wyc člowectwa máte, Gak tj parochassj w pesstě, Prigdtke ke mně dneskám gesstě. Ay w boku ma čosy kole Ani k gedlu nemám wole, Gá som to nikdy newjdal Ag wjc bych wám wypowjdal, Keď by ste mna nawsstiwili, Prjgdě že Deáčku mili. Szivem ! possli toho Jana, S tjmto listom do Hatwana. A na toho Glozyusa, že nemá kedy, weru sa Tak hněwám naň gako treba Počkag plundrak nikdá teba Moge koně, ani Wezu De [!] Hevizu nepowezu. 55 Keď nechce prjt, hlawnné wecy Tak ge to stimito Nemcy Keď Embersegu nemagu A na Slowáka nedbagu, Tolko gako na Židáka Ey! len skwor toho Didaka! Tot' som Pane! Wýtag Bračku, Počug len mily Didačku Gako sem gá wčil pochodel A kebych gen puwod wed'el 65 Mogeg wčilegsseg nemocy,
----	---	--	---	---

70	<p>Welmi starám se den y noc, Že snad w kwětě swé mladosti Musým gjti do wěčnosti. O Perillustris Domine, Krutá smrt wás nynj mine, Neděste se swé nemocy, Chcy wám přispěti k pomocy, Wssak nechybj wám tak mnoho, Nezemřete wy hned z toho.</p>	<p>dost misljm we dne y w nocy Že snad w prostred mého leta musým gjti z toho sweta. 8. O Perillustris D[omi]ne! nemagte misslenky gine, O tegto wasseg nemocy ani we dne ani w nocy Wssak nechybj wám tak mnoho nezemrete wčil od toho.</p>	<p>Dost mislym we dne y w nocy, Že snad w prostred meho leta, Musym git z tohoto Sweta ? O perillustris Domine ! Nemagte misslenky gjne O tegto wasseg Nemocy Ani we dne ani w nocy; Wssak wám nechybi tak mnoho, A nezemrete wčil z toho; To ge len ta Sciathica, Canis ipsius motika ! A to my werte Domine Zlata žila was nemine. –</p>	<p>Dost mislým we dne y w nocy Že snad prostred mého leta Mosým git z tohoto swěta. O Perillustris Domine Nemagte misslenky gine O tegto wasseg Nemocy Ani we dne anj w nocy [1v] Wssak nechybý wám tak mnoho, A nezemrete wčil ztoho Toto ge len Sciatica Canis ipsius Motika A to mi werte Domine Zlata žila wás nemine.</p>
75	<p>To gest genom Scyatica, Canis ipsius motyka, A to mi wěřte, Domine, Zlatá žjla wás nemine. [74]</p>	<p>To ge len tá Cyathica Canis ipsius motika A to mi werte Domine zlata žila wás nemine.</p>		

Tabulka 7

	Tablic, Slovenští veršovci II, pp. 74-75	Sborník slovenské poezie (poč. 19. stol., RM v Hradci Králové, inv. č. 2080), ff. 4v-5r
	Zalozpěw nad stracenyým psýkem.	Když se Psyk stratil
1	Sskoda mého psýka, genž se v mne zrodil, Zhynul, gakby kámen do Dunage hodil, Od rána ho nenj, zhynul w malé chwjli, Gak na tě zabudnu Pepissku můg milý.	Škoda meho Psyka, newgem kam se podel Gako keby Kamen do Dunaga hodel Od rána ho nenj a skapal na friško Gakož te zabudnem mog milj Pipjško
5	Pepissku můg milý, od rána tě nenj, Kamže sy se poděl w gednom okamženj? Y před tim tak bylo, když sy se byl stratil, Ale w krátkém času zas sy se mi wrátil.	Pipjško mog milj od rana ta nenj Kamže sy sa podel w gednom okamženj Y predtim tak bolo, ked sy sa my stratil Ale w krátkem čase zase sy sa wrátil
10	Gá s welkau radostj tebe sem hledala, Tomu kdo tě nassel dwa zlaté sem dala. Kdo tě ted' donese, wěru mu dám třetj, Gak na tě zabudnu, ach! můg milý Petj. Sskoda toho psýčka! neb gemu nic tussjm Nescházelo wjce, --- ač se ne zadussjm ---	Ga zwelku Radosti hladala sem na te Tomu kdo te nassel dala sem dwa zlate. Kdo te wčil donese weru mu dam tretj Gakož ta zabudnem ach můg milj Peti Škoda toho Psyka y to wyznat musym Že gemu nic gine nechibelo tussjm
15	Genom to, že semnau neznal howořiti, Ach! kdyby papulku byl znal odewřiti, Nebylabych wěru newjm zač ho dala, Neb sem geg mimo to welmi milowala. [75]	Len prám to, že semnau newedel howorit Ach keby bol wedel Papulu otworit Nebola bysom ho newgem začo dala Lebo okrem toho rada sem ho mala [5r]
20	To přináleželo mezy geho ctnosti, Že neoblibowal ledagakých kostj, Klobásky, husynka geho žrádlo bylo, Potom kam se to mé psýče posadilo, Odespalo wssecko, oči se mu skryly, Gak na tě zabudnu, Pepissku můg milý!	Y to prináležj mezy geho ctnosti Že neoblibowal lecigakych kosti Husacge Pečenky boly geho Žradlo Potom kamsykolwek to me psyča sadlo Zažmurilo očy odespalo wssetko Gakož ta zabudnem ach mug milj petjko
25	Bůh chraň! gestli kdo se ke mně chtěl zbljžiti, Hned se domnjwal, že chce mi vbljžiti. Hněwage se, wrčel, sstěkal sylau mnohau, Dobře to wj Ğutman, pokausal ho w nohu. Kdosy gednau přissel k nám, hladil geho srst, Můg Pepissek malý, hned geg pokusal w prst,	Mne Pán Bůh zachowag, ked sa kdo chtel zbljžit Hned sa tak domniwal že my chce ubljžit Hned sa hnewal wrčel skacal sylu mnohu Dobre to wge Guttman pokusyl ho w Nohu. A kdosy bol prissel hladil ho po Srsti A ten můg Pipjško pokusal ho w prsti
30	Giných nemilowal, kromě mne a Pána, Lehna do posteले, ležel tam do rána, A čjm se probudil, hned sy pjtal žrati, Ach! wěru se ten psýk, nikdá snad newrátj.	Nikoho nelubil okrem mna a Pana Lahnuc do Postele ležal tam do Rána A čjm sa prebudil hned sy pjtal žrati Ach weru sa ten psik nikdy wjc newrati.

Tabulka 8

	Lániho sborník (konec 18. stol., Univerzitní knihovna v Bratislavě, sign. Ms 1257), pp. 123-126	Tablic, B., Slovenští veršovci II, pp. 47-55	Miscellanea (2. desetiletí 19. stol., ALU SNK Martin, sign. B 133), ff. 15v-16v
	Gine wersse k tegže Swadbe! Rozkazuge Prinicipal Mladoženjch Patuaristowy.	K swadebnjmu wesselj Wys[oce] Vroz[eného] Pana Karla K[onrády] a Vroz[ené] Slečny Juliany M[ikovini]	K swadebnjmu wesselj Wys[oce] Vro[zeného] P[ana] Karla Konrada a Vroz[ené] Slečny Juliana M[ikovini] [16r]
1	Audiat! Uš stoga Ohlassi [!] w kostele, Chodte k Stolarowi nech robi postelev, Powezte mu nech sa čo može obracga, Gesste mosim kupit slami do Madracza.	Audiat! giž stogj ohlásska w kostele, Gděte k stolářowi, nechť robj postelev, Powěžte mu, nechť se, gak gen muž, obrácý, Gesstě ani slámy nemám w swém madracy,	Audiat! giž stogj ohlasska wkostele Gdete kstolarowi nech robj postelev Powezte mu nech se gak gen muže obracj Gesste ale slamy nemám w swém madracy
5	Ked ga raz Newestu do Domu priwedem, Potom ga na postel čekati nebudem, Chodté y k kragčimu nech chista robotu, Lebo ga mosim bit w Kunowe w Sobotu, Zagdite k čepčarce nech zhotowi čepce,	Když gednau newěstu do domu přiweđu, Potom gá na postel čekati nebudu. Gděte y k kregčjmu, nechť chystá robotu: Nebo gá musým být w Kunowě w sobotu. Y k čepčjrcce gďte, ať zhotowj čepce,	Když gednu newestu do domu přiweđu Potom ga na postel čekaty nebudu Gdete k reyčjmu, nechť chista robotu Nebo ga musjm byt w Kunowé wsobotu Y k čepčjrcce gdet [!] nechť robj čepce
10	Hladagte kočissa čo ma dobre Žrebce. Lebo ge daleka cesta do Kunowa, Až zaže nechodim w nocy gako Sowa. Tak mluwjc Pan Conrad k swemu Pjsarowi, Na druhy Den rano kočiš byl hotowi,	Hledeyte kočjho, genž má dobrě hřebce: Nebo gest daleká cesta do Kunowa, Ať zase nechodjm w nocy, gako sowa. Tak Patwarystowi mluwil Pan K*rádi Na zeytřj byl kočj hotow, byli rádi.	Hledegte kočjho genž ma dobrě hrebce Nebo gest daleka cesta do Kunowa At zase nechodjm w nocy gako sowa Tak patwarystowj mluwil P[an] Kon[rádi]
15	Sedna na koč issel za ti hory bjle. S Pani Neogradku, a kam? na wesele. Prissli do Kunowa okolo Dewati, Tam museli z nowu Wečeru chistati, Halusky z kapunem, hned mal gidlo dwoge,	Wysedna na kočár, gel za hory bjlé S Panj Nógradowau k Julissce swé milé. Přissli do Kunowa okolo dewjti, Musyli gim znouwu wečeři wařiti. [48] Halusky a kapaun, bylo gidlo dwogj, „Netřeba zasmážet“ --- wssecko on to pogj. ---“	Na zeytrj byl Koči hotow byli rady Wysedna na Kočár gel za hory bjle S pany Noğradowu k Gulissce swé mile Prissli do Kunowa okolo dewjti Museli gjm znouwu wečery wariti.
20	Netreba zasmažat, preto on to poge. Potom prissel ten den Osem a dwacati, Na ktery on mosel tak dlauho čekati Ale ho gen predce, dočkal w potu twari. W bežicim mesicy w tomto Januari,	Potom wzessel ten den osm a dwadcátý Gak těžce naň čekal, Bože milý, swatý! Ale ho předce gen dočkal, ač s bolestj, Leden měsýc gehu skoncowal neřesti. W ten čas shrnuli se z Nitranské Stolice	Netreba zasmažet wssecko on to pogj Potom wzessel ten den osmj adwacatj Gak tezce [!] nan čekal Bože milj swaty.[16v] Ale ho predce gen dočkal ač zbolesty Leden mesjc gehu skončowal neresty
25	Shrnulo sa hosti z Nitranskeg Stolice, Wssligakjch [!] dosti prisslo do Senice, [!] Přissli y z Kostolan, a z Noweho Mesta	Do Kunowa hosté; přissli ze Senice, Přissli y z Kostolan, y z Nowého města	W ten čas shrnuli se nitranské stolice Do Kunowa hoste prissli ze Senice

<p>30</p> <p>35</p> <p>40</p> <p>45</p> <p>50</p> <p>55</p> <p>60</p> <p>65</p>	<p>Mladoženjch bol rád ay mlada newesta Ze Sobotissča, y take z Rouenska [!] Prissli na Weseli ta chaska Slowenska. [124] A ked wssecko k Sobassu hotowe Na Cztiroch Kočaroch, a gednom hyntowe, Hibali na Sobaš Hintow šel po predku Na šesti Paripach, ale mali pletku. Paripi zawgazli w Hintowe do blata, Halja, Tichi, Postog kočiš az ebbatta, Wssak stogjm neb weru nemožem zbarrini, [!] Wed nechcegu tahnut tito psie mrssini, Ze zadniho kočã pripravli koničky A witahnuc z blata, yssli dál pomaličky Wissli hore na Wrch, zas moseli stati, Uwidice že sa ten Hintow prewrati, Wiskočila Pani Široka steg Šyeži, Dobre som ga rgekol, taď gi maš uš ležj Bola by sa zwrtla y newesta mlada Ale ze Petko Pála wjssla taka rada, Aby radeg pessky yssla do dolini Mezj tjm pribehli Sedlacy z Dedini Pomohli ten Hintow zdwihati ze Zeme, Wčil mladu Newestu k Sobassj wezeme, Oču wag Carole? milugeš Ulissu? Odpowed milugem, na mu milu dussu! Ati Juliana Carola lubišli? Lubim, wssak sme proto sem k Sobassu prissli. Podagte sy ruce Ulisska prisaham, Že ta weru daleg w Kunowe nenecham. Cobis tu robila pod ti do Presspoku,[!] A wezmi sy ssebu Krystina Neborku. Y to ty prisaham, že te neopustim, Ani oči steba w Pressporku nespustjm. A gak chcess len powec, netreba ti prosit. Na rukach řa budem moge Dieta nosyt. [125] A uš mña od tebe nikdo nerozluči, Dokal sa mi Mechur z paru nerozpuči. Gen řa pekñe prosym mna sa drž sameho,</p>	<p>Milý ženich plésal, y sswárná newěsta. Ze Sobotisstě též, z bljkého Rowenska Přigela na swadbu ctná chasa slowenská. K sobássi když bylo wssecko pohotowě, Na čtyřech kočářjch, a gednom hyntowě Hýbali na sobáš; hyntow ssel popředku Na ssesti parypách z, [?] ale měli spletku. Parypy vwázli s hyntowem do bláta, [49] Hotta! --- čihi! --- postog kočiš --- az eb adta „Wssak stogjm: nebo wen nemohu z bařiny, --- Nechtěgj táhati --- tyto psý mrssiny. ---“ Z kočáře zadnjho wypřáhli konjčky, A wytáhnauc z bláta sśli dál pomaličky. Wysšli wzhůru na wrch, zas musyli státi, --- „Vwidjte, že se ten hyntow přewrátj“ Wyskočila Panj ssiroká z té sěži, --- „Dobře gá powěděl, teď gi máš! --- giž ležj!“ Bylaby se zwrtla y newěsta mladá, Než od Pawla P** wyssla gest ta rada, By raděgi pěssky sessla do doliny, Mezylim přiběhli sedlácy z dědiny [50] Pomohli gim hyntow zdwjhati se země. „Giž mladau newěstu k sobássi wezeme!“ Poslechni Karle! zdaž milugeš Julissi? Ach! owsem milugi na mau hřjssnau dussi. A ty Juliano! milugessli Karla? Milugi, byť geg y podpjrala barla. „Podeyte sy ruky“ Julissko, přísáhám, Že tě tu nenechám, než tě k sobě táhám. Cobys tu dělala, pod' giž do Pressporka Necht' gde s tebau také Krystyna neborká Y to ti přísáhám, že tě neopustjm. A chcessli, gen řekni, netřeba ti prosyt Na rukau tě budu, milé djtě nosyt, A giž mne od tebe žádný nerozlaučj, Dokud se mi mechýř s parau nerozpučj. [51] Gen tě pěkně prosým, drž se mne samého,</p>	
---	--	--	--

<p>70</p> <p>75</p> <p>80</p> <p>85</p> <p>90</p> <p>95</p> <p>100</p>	<p>Aneprigjmag sy Ciczibe žadneho, Uljsska! a ti čo? mŭg mili Carolu Y ga zmogeg Stranku dawam ti parolu, Že sa ta chcem držat, gako List na Lipe, Wssak ga gesste newim čo geto ciczibe, Wźdiczki ga budu mit na tebu swe zreni, Zkusiš mili brachu že sy ožeñeni. Budem sa ga pilne Nemeckzy učiti, Nestarag sa oto, a ponewadž sy ti, Tim Procuratorom, tak že pro twe prace Newiss Oblekati Kosselu y Ğacze. Neswečaloby sa w Praci řa turbowat, Moři nekdo gini semnu Šwondrkuwat, Wssak řa taky nagde, na čoby tam bola, Kristina, ta newi nemecky ni zhola Gen ma bude milit w meg Nemčine weř mi, Ej! Ulisska len ty tu Krystinu wezmi! Po Sobassi issli naspak do Kunowa, Muzika Židowska uř bola hotowa, Ahnet po obede za počali skakat, Mladoženichowi dluho bolo čakat, Lebo on wolačo gineho mal w hlavě, Atak sa gjm stratil, o půl noci prawe, Zmerkowali to hned Mladusy nektery, Hledali Ženjcha z Newestu kdektery, Opačme čo robi? nenj ho tam, kde ge? Čžerta zjte chlapani wssak on zariĝluge. Uř sa odobira od Otce Newesta. Tadekoli yde do Pressporka Cesta [126] Dobře Paně, dobre, Kočjžko prinahli, Aby sme do Mesta za wčasu dotahli, Tak prissli dwa kočy na wečer w Sobotu, Hned mala kucharka z wečeru robotu! Uř bolo z wečerom, nebol spusob gini Bežala do Gatky kupit howezini. Chceli Sliřow sprawit, nemali Twarosska. Sedel pri Wečeri Pán Baros Barosska. Conrady ze swogu z gegi Sestru Kristinu</p>	<p>Nepřigjmej sobě Cycypé žadného. Julissko, a ty co? „mŭg Karljčku milý! Slibugi ti swatě w tauto slawnau chwjli, Že se tě chcy držet, gako list na lipě, Wssak gá gesstě newjm, co ge to Cycypé! Wdycky [!] budu mjti na tebe swé zřenj, Skusyř, milý brachu, co gest oženěnj. Budu se horliwě w němčině cwičiti, Nepečug o to, kdo mne bude včiti. Ty gsy prokurátor, přemnoho práce mář, Často, ani co sy wčera gedl, neznáš. Neslusseloby tě w práci turbowati, Bude někdo semnau gen swondrkowati, Nagde se takowý --- y nač by tam byla Krystyna? Slowenka, coby tam mluwila? Gen mne bude mýlit w mé němčině, weř mi.“ --- Ey! Julissko gen ty tu Krystynu wezmi. Po sobássi geli zpátky do K*nowa, Muzyka židowská stála ĝiř hotowá. Hned sy po obědě začali skákati; Ženichowi dluho bylo ĝiř čekati. [52] On o něcem [!] giném rozĝjmal w swé hlavě, Znáhla se gim stratil o půlnocy práwě. Zmerkowali to hned mladaussi některj Hledali ženicha s newěstau kde který. Pozřemež, co dělá? --- nenj ho tam, tu ge --- Čžerta snjte chlapani, wssak on zaryĝluge. Ğiř se odebjrá od otce newěsta, „Ğeř, kudy tě wede do Pressporka cesta“ --- „Dobře, Pane, dobre ---“ Kočjssku přinahli, „Abychom do města za wčasu dotáhli.“ Tak přissli kočáři dwa wečer w Sobotu, Hned měla kuchářka s wečeřj robotu. Ğiř se bylo smrklo, nebyl způsob giný, Běžela do gatky kaupit howazyny. Chtěli sljřů wařit, neměli twarožka. Při wečeři byli Pan B*roř, B*rosska. [53] K*rádi s swau Panj, wzal také Krystynu</p>	
--	--	---	--

105	Uš on wčil nedba nic ma whrsti gjistinu. Očugte Krystinka kde ge ta Cjaletka. Čo mame to dame, gecte Páni Tetka. Ked sa oni takto spolu tractowali A za weselostu Kunowsku zdichali, Prissli pod Okna knjm Cigani Ssloßbersky	On giž na nic nedbá, má w hrsti gjistinu „Poslysste Krystynko, kde gest ta calétka?“ Co máme, to dáme, nechť gj Pani tetka. Když oni společne takto hodowali, A nad nedostatkem muzyky vzdychali. [54]	
110	Začali wzrukac nenadale hersky, Na to se wssak pohnul Ženjch neco hnewem Achcel gjch odehnat, bez pričini, kigem. Oni wssak powin[n]ost dokonat' žadali, A kigem sa zahnat do konce nedali.	Přissel pod okna gim hrát cygán Sslosberský, S bandau swau; hned zawzněl zwuk přjgemný, herský, Nad tjm wssak se pohnul ženich prudkým hněwem, Chtěl ge kygem odbjt s gegich pěkným zpěwem. Oni swau powinnost dokonat' žádali, A kygem se odbjt dokonce nedali.	
115	Keť to neprospelo ubohy Cigáni, Boli politug se z wodu oblewáni Kteružto wen oknem tak na njch palili, Že y ti Cimbale newolnjm zmačali Oni wssak nic meneg na bok ustupili	Když to neprospělo nebozý cygáni Byli, politug se! wodau oblewáni, Kterauž oknem na ně tak hogně léwali, Že se y cymbaly vbohým smáchali. Proto muzykanti dále postaupili, Poslussné swé smiky tjm wjc přitlačili.	
120	A gesste tím Wicze Slačky pritiskali Nedbal nato tež nic Baßista strapati, Ktery dost pod Oknem welmi g[les]t obláti Neb ten Otrasuc sa, tjm lepssi pritiskal, Že Bassa začala gakby nekdo piskal	Nedbal na to zwlástě bassysta strapatý, Ačkoli neywjce wodau byl progatý, On wssak otrásew se tjm wjce přitjtskal, [55] Až bassa gečela, gakby někdo wýskal.	
125	Tu se zbehlo Chlapcu mnostwj ze wssech Ulic, Že prisel Pan Conrad vivat prokrikugic, Atak On uš biwa z manželku radosti, Keť ma naplnene swe stare Žadosti. Wkterych on tak horel, gako prudky Plamen,	Tu se chasa chlapců zběhla ze wssech vlic, Panu K**mu žiw buď! prokrikugic. A tak on giž bydlj s manželkau w radostj, Giž se naplnili geho ctné žádosti, Kterými tak hořel, gako ohně plamen	
130	Uš může wčil reczi swim Žadostem Amen.	Teď giž může řjcy, žalostem swým: Amen.	

Tabulka 9

	Konvolut rukopisných a tištěných skladeb (přel. 18. a 19. stol., Lyceální knihovna SAV Bratislava, sign. V. teol. 5721, přív. 7), pp. 1-3	Lániho sborník (konec 18. stol., Univerzitní knihovna v Bratislavě, sign. Ms 1257), pp.121-122.		Tablic, Slovenští veršovci II (Vacov 1809, s. 47 /titul/ a 55-58 /druhý titul a text/)
	Pri Prjležitosť Swadby vrozeného Pána, Pána Conrady Karola, CAUSARUM PER I. REGNUM HUNGARIAE FORI UTRISQUE JURATI ADVOCATI, z vrozenu Pannu. Juliannu Mikoviny, Roku 1772. Dné 28. Ledná gedén dobre Pregjicy takto premysslowal ² . Witjsstěna we Widně [!], v Jozeffa Kurzböcka. [2]	Demian Janoš Obogjho prawa Advocat. pri Priležitosti Žeňby Conrady Carola, též Advocata z Urozenu Mikoviny Julian[n]u Kratochwilne Wersse Roku 1772.		K swadebnjmu wesselj Wys[ocē] Vroz[eného] P[ana] Karla K[onrády] a Vroz[enē] Slečny Juliany M[ikoviny] Při též přjležitosťi L[éta] P[áně] 1772 dne 28 Ledna. ³
1	No ! weru ga wjce nebudem Mládencom, A komu sa lubj nech chodj pod Wencom, Mňa čo se dotjče němám k němu Wolu, A snad ge to lepssje, ked dwa leža spolu.	No werugá wice nebudém Mladenczom A komu sa lubi nech chodi pod Wencom, Mňa čo sa dotiče nemam knemu wolu, Asnad ge to lepssge ked dwa leža spolu.	1	Nu! wěru gá déle nebudu mládencem, A komu se ljbj, nech' chodj pod wěncem. Co se mne dotjče němám k tomu chuti, Lépe gest, když mohau dwa spolu lehnauti.
5	Len to my ge w Hlawe, w kterege Stránce Sweta Nasslaby sa pro mňa wolagaka Beta W Pressporku geg nenj, to každý howorj, Tussjm ga len zagdem, za ti bjelé Hory Budem š'astje kussat, pri Začatku Roku	Gen to mi ge whlawe, w kterege Stranci Sweta, Nassla by sa pro mňa wolagaka Beta, W Pressporku geg neni, to každý howori, Tussjm ga gen zagdem zati biele Hory. Budem Štastie kussat, pri začatku roku,	5	Gen mi gest to w hlawě, w kterau stranu swěta, Nasslaby se pro mne něgakowá Běta. W Pressporku gj nenj, to každý howořj, Tussjm gá gen pŭgdu za ty bjlé hory, // [56] Budu ženské kaupat při začátku roku,
10	A snad sa tam traffj, něco k memu Boku Meg se dobre bjele, Pressporske Pohlawj, Kdo chce nech pri tebe, swog mladý Wek trájw.	A snad sa tam treffi neco kmemu boku, Meg se dobře bjle Pressporske pohlawi Kdo chce nech pri tebe swog mladi Wek trawi.	10	Snad se tam nalezne něco k mému boku. Měg se dobře ženské pressporské pohlawj, Kdo chce, nechť při tobě swŭg mladý wěk trájw.
15	Hopsa ! wratil som sa z Nitranskeg Stolice, Nechodil som darmo: ba rád sem welyce, Wssecky mé Rozkosse, y staré y nowé Mam za bjelu Horu, w tom milem Kunowe. Kunowo ! Kunowo ! kdoby to bol rjekel Co Laska nerobj ! až ta som sa wljekel, Tam sem nassel Djewča frysske gako Lysska,	Hopša wratil som sa z Nitranskeg Stolice, Nechodil som darmo, ba rad som welice, Wssecky me rozkosse, y Stare, y nowe, Mam za bjlu Horu, w tom milem Kunowe. Kunowo Kunowo, kdoby to bil rjekl, Co Laska naroby [!], až ta som sa wljekel, Tam som nassel Diewča ffrisske gako lisska.	15	Hopsa! wrátil sem se z Nitranské Stolice Nechodil sem darmo, rád sem přewelice. Wssecky swé rozkosse, y staré, y nowé Mám za bjlaw horau w tom milém Kunowě. Kunowo, Kunowo, kdoby to byl řekl, Co láska nerobj, kam sem se zawlékl. Tam sem nalez děwče frysské gako lisska,
20	Roztomilé sswarné, zowe sa Julysska	Roztomile krasne, wola se Ulisska.	20	Sswárné, roztomilé, zowau gi Julisska.

² Rukou připis „D Ioan. Demian Aduocatus”.

³ Tablic nezachovává původní členění do strof.

	<p>A ga Chlapek wrtky k tomuto Djewčaty Prigduc myslel som sy, odkáž mam počati ? Prednesel sem swu Reč, gako na to swečj Wčil widjm Vžitky meg Slowenskeg Rečj,/[3]</p>	<p>A ga Chlapek wrtky, k tomuto Diewcati, Prigdauc mislel som sy odkud mam počati, Prednesl sem swu rec, gako na to sweči Wčil widim užitek, meg Slowenskeg reči.</p>		
25	<p>To sem sam netruffal, a vž na try Krále, Sprstěnowal sem sa; a čo bude dále ?</p>	<p>To som sam netruffal, a uš na Try Krále, Sprstenowal som sa, a čo bude dale? [122]</p>	25	
30	<p>To že po Vincente pugdeme k Sobassu, Odtud prigduc spatky, z celu chasu nassu, Budeme tancowat Muzikanty Židý Y ga budem skáckat, kdo ma kolwek widj, Mosj to priswedčit, gak nenj Opica Že sa my nepotj ani w Tanci Ščica. Co bude po Tancy nehoworjm mnoho To bude moga Wec. Co koho do toho ?</p>	<p>To že po Vincente pugdeme k Sobassu, Odtud prigdauc zpatky z celu chaßu nassu. Budeme tancowat muzikanti Židi I ga budem skaka, kdo ma kolwek widi. Moßý to priswedčit, gak neni Opica Že sa my nepoti, ani w tanci Štica. Co bude po tanci? nehoworim mnoho To bude moga wec, čo koho do toho</p>	30	
35	<p>K tobe sa obracam ma mýla Julyssa, Ty sy sic odemná o wolačo wyssa, Ale barbyš byla, taka gako Lypa Predca in Novembri, musiš mat Filipa, Chlapca gako Dubca. a gačo sem, to sem</p>	<p>Ktebe sa obracam, ma mila Ulisska, Ti sy sic odemna o woláčo wissa Ale bars bys byla tolka gako Lipa Predce in Nowembri budeš mat Filipa, Chlapca gako dubca, A ga čo sem to sem</p>	35	
40	<p>Počug, má Vlysska ! mosiš gich mat osem.</p>	<p>Počug, ma Ulisska, musyš gjch mát osem.</p>	40	
45	<p>A tak Perillustris Domine Conrady My sme tomu wssecy, weru welmi radj. Že ste sa vž gednuc, mezi nás oddali, Kdo to kolwek slissj, každý wás pochwáli: Vivat Mladoženich, semnu wssecy reknu, Pan Conrady Karol, dostal Ženu peknu. Čžjm na nu pohledel, hned sa mu zlubila, Pryssel k neg podruhe, hned sa snjm slubila.</p>	<p>A tak Perillustris Domine Conrady, My sme tomu wssecy, weru welmi rádi, Že ste sa uš gednauc, mezy nas oddali, Kdo to kolwek slissi, každi nas [!] pochwali Vivat Mladoženjch, semnu wssecy reknu Pan Conrady Carol, dostal Ženu peknu Čim nanju pohledel, hned sa mu zlubila Prissel kneg podruheg, hned sa snim slubila</p>	45	
50	<p>Prigduc k něg po tretí, vž gu ma pri Boce, Radugme se weselme se w tomto nowem Roce!</p>	<p>Prigdauc kneg po tretj uš gu ma pri bokcze, Radugme se weselme se, w tomto nowem Roce!</p>	50	
			<p>A gá wrtký chlajpk k tomuto děwčátku Přigda, myslel sem sy o wěcy počátku. Přednesl sem předce řeč swau, gako swědčj, Ted' widjm vžjtek swé slowenské řeči. // [57]</p>	
			<p>Sám sem sy netrauffal, a giž na tři Krále Sprstenowal sem se, a co bude dále?</p>	
			<p>To, že po Wincency pūgdeme k sobássi, Nawrátjce se pak s celau chasau nassj Budeme křepčiti, točiti se směle, Slowensky skákati od země wesele.</p>	
			<p>Co bude po tancy, nechcy mluwit mnoho, To giž bude má wěc, co komu do toho.”</p>	
			<p>A tak Vrozený Pane náš K[on]rádi, My sme tomu wěru wssickni welmi rádi, Že gste se giž gednau mezy nás oddali, Kdo to koli slyssj, každý wás pochwálj. Žiw bud'! mladoženich wssickni se mnau řeknau, Pan Karel K*rádi wzal sy ženu pěknau. Čjm na ni pohlédl, hned se mu zljbila, Přigda k nj podruhe, hned se y sljbila. Když přissel po třetj, giž gi má při boce, Nuže radūgme se, w tomto nowém roce,</p>	
			<p>K tobě se obrácým má Julissko milá, Tys se syc nademne nětco powýssila, Ale bys y byla wysoká gak lipa, Předce w Listopadě budeš mjt Filipa, [58] Chlapce, gako dubce, a gá co gsem, to gsem, Má milá Julissko, musyš gich mjt osem.</p>	

Tabulka 10

	konvolut rukopisných a tištěných skladeb (přel. 18. a 19. stol., Lyceální knihovna SAV Bratislava, sign. V. teol. 5721, přív. 29), ff. 1r-2r (dva verše na jednom řádku)	Tablic, B., Slovenští veršovci II, pp. 61-69
1	Lusu ingenii Demianiani in nuptias Domini Ladislai Rákschányi.	K swadbě Vrozen[éno] P[ana] Ladislawa R[akšáni]ho.
5	Počuwajte milj Pany! Ga Ladislaus R[ak]schányi kterjžto pochodjm sjce, až hen z Turčánskég Stolice, a už dwacat Rokow práwe, psotugem w tégto Trnawe, a tlčem sa mezy wamy, gako to wjete ay samy.	Poslaucheyte milj Páni! Gá gsem Ladislaw R[ak]ssáni, Kterýžto pocházým syce Z slawné Turčánské Stolice, Ale dwadcet roku práwě Giž zde psotugi w Trnawě. A tluči se mezy wámi Gako wjete to y sami. [62]
10	Mal som dwa žrebce w Salibách, a wjete o tich Gálibách čo my znjch gedna Kobilá, bola tehdy narobila Čo som to wysse dwoch tjdnj, ležal gako Lazar bjdnj.	Měl sem dwa hřebce w Salibách, Wssak wjete o těch ěalibách. Co mi z nich gedna kobyla, Newolnému narobila, Že sem se wjc, než dwa týdně Wálel, gako Lazar bjdně.
15	Šjel som ta gedneho času, pozrtjet gaku magu Passu, a čily už čo zmocneli, to som nemislel kopnely? tlapkal som gjch po Chrbáte,	Gel sem tam času gednoho Pozrtjt, geli pastwy mnoho, A zdali giž co zmocněli To gá newěděl: kopneli? Tlapkal sem ge, gako znáte
20	Koničky gako sa máte? A tá gedna neznala ma, Hodje zadnjma Nohama, Mik ma po Bruse [!] tadéto, a ked tak mikne, zle ge to	„Konjčky mé, gak se máte“? A tu gedna mne neznala, Nohau na mne se zahnala, Mik! mne po břisse tudyto, A když tak mikne, zle ge to!
25	Hned som do Trnawy bežal, cele dwa tjdne som ležal, tak my bola vbljžila,	Hned sem do Trnawy běžel, Celé dwa týdne sem ležel. [63] Tak mi byla vbljžila!

30	essče dobre že zwjssila, Keby bola niže tápla, bezek mal som chitit kapra. Druhé nessčastje w Nahácy, pribehly na mna Palačy, a pohorelo my wssecko, Ffajka, ay tabák, ay wrecko.	Sstěstj gest, že powýssila. Kdyby byla třepla njže, Sotwabych byl wjc gedl sljže. W Naháči druhé nesstěstj Vwedlo na mne neřesti. W ohni shořelo mi wssecko, Fajfka, tabak, též y wrecko.
35	Po tom ohny w druhém Roce, vpadel som do Nemoce, Na wrchu Hlawy okolo, sam P. Buch wje čwo to bolo? Až takj Pot na mna yssjel, skoro som ay o Sluch prjssel, o Hlawe som nisst newedel, Pan Buh chrán aby ch bol sedel, wždicky sem mosel ležati, tam som sa tábak smrkati	Po tom ohni w roce druhém, Vpěl sem w neduhu tuhém, Hlawa mne krutě bolela, Tussjm se mi puknaut chtěla, Studený pot na mne wysšel, Téměř sem y o sluch přissel. O hlavě sem nic newěděl, Pan Bůh chraň, aby ch byl seděl, Leže musyl sem wzdychati, Tam sem se tabak smrkati [64]
40	proti meg Wole naučil, kolko tidny som sa mučil bol som na ozay doskákál, ay kosty som nosom chrákal. Mal som mizerie dosti, a malo opatrnosty.	Proti swé wůli navčil, Mnoho týdnů sem se mučil. Byl sem opravdu doskákál, Y kosti sem z nosu sákal. Ach! měl sem trápenj dosti, A málo opatrnosti.
45	Mal som syc chlapca gedneho, ale snjm, lebo bez neho, wssecko bolo gedno tussjm, wssak sa nerad darmo dussjm, ale len weru bez Ženy, w takjch Prihodach nisst nenj. Lebo ked ma Člowek Ženy, ona ty powie: Nuže nu! tot maš toto, lebo toto,	Měl sem syc chlapce gednoho, Ale s tím, nebo bez toho, Wssecko bylo gedno tussjm, Za to wssak se nezadusjm. Nynj wssak mám to zkussenj, Že bez ženy gen nic nenj, Nebo, když má člowěk ženu, Ona ti řekne: nuže nu! Teď máš toto, aneb giné;
50	nemusjš sa prosit o to, Poljewka alebo woda, gak ty treba, len ty podá Ona Čloweka ponukne, a k nemu predca nakukne.	Tak nemoc lehčegi mine, Poléwka, aneb y woda, Když ti třeba, gj ti podá. Ona člowěka ponukne, K nemocnému gen nakukne:
55	Ale to Chlapčisko hnusné,	Ale to chlapčisko hnusné [65]
60		
65		

70	<p>essče nelahně, vž usně, Celu Noc sa neprebudj, Pan Buch chrán nezdrawjch Ludj. od takeg opatrnostj, ked gim pogdu z Hlawy Kostj. [1v] Na to se ohledagice, nechtel som sam bjwat wjce, lebo ge samemu tážko, ba gaky sem ga bol ssasko,</p>	<p>Gesstě nelehne, giž vsne. Wždycky ho spát člowěk widj, Pan Bůh chraň nezdrawých lidj Od takowé opatrnosti, Když gim půgdau z hlawy kosti. Na to gá se ohlédage, Bydliti sám nežádage Mjnil sem se oženiti, Samotnosti se zprostiti.</p>
75		<p>Wěru člowěk neženatý Welmi gestit' winowatý! Y gá sem se měl oženit, Prw než sem měl k těm hřebcům gjt, Prw než pad sem do nemocy, Gistě sem sy moh pomocy. Nebylbych tak mnoho zlého Wystál za žiwota swého. Každý mi syc dáwal radu, Bych sy někde robu mladau Přezwěděl, než gá sem tehdy Newěděl gjt kam wohledy, [66] Až mi zwěstowala powěst Panj M**ka na swau čest, Že za horau gaworowau Zná dcerussku Doktorowu, Krásnau slečénku Bětussi, Snadbych tam nalez sweğrussi. Gá slysse řeci [!] takowé Pod' do milé Ğalanowé. Přissel sem tam o poledni „Lacku, dobřeže pohlédni.“ A hle! děwče, sswárné, zdrawé, A w neykrásněgssj postavě, Rozkossný ksstalt měla těla, --- Kdyby gen za mne gjt chtěla, --- Nenj tu dobře messkati, Hned chcy proces lewowati Pro A. Sestřička0 přissli sme,</p>
80	<p>ked som sa gá neoženil, prw, lež som ktjm Žrebcom mjeril, a prw, lež som onezdrawel, bolbych sy weru poprawel, bol bych, to ge prawda gistá, polowjc tolko newystál. To my sice každj radel, abjch sy njekde prehladel ale čo do takeg Rady, newedel som kam w Ohlady? až prissla z Nowinu taku, Pany Méreyka z Frajsstáku Že za wrchom za Gaborom, P. Keller bjwal Doktorom, a mal Kiszony Betussu, že tam dostanem Šwekrussu. A tak ga k rečy takoweg, pod do mileg Galanoweg. Prissjel som ta o Poledny, Lacko! dobre že pohledny. A tam djewča0 sswárné zdrawé, w najlěpsseg swogeg postawe, drječna Positura celá, keby len za mna git chcela? Nenj sa tu čo messkati, Hned som sa dal do Lewaty. Pro A: Sestřička0 prissly sme,</p>	
85		
90		
95		
100		

105	wssak sjce njc w žlteg Čižme, ale w čjernich, z ostrohámj, len pozrite na mna samy. widjte pred sebu Chlapa, essče sa ho Mach nelapá. k tomu Clap [!] obratnj ga som,	Ne o gedné žluté čižmě, Ale w černých s ostrohami, Pohlédněte wssickni sami, [67] Widjte zdrawého chlapa Gesstě se ho měch nelapa, K tomu obratný chlap gá sem,
110	a to Sekerka za Pásom, Panna Sestřička, má milá, welmi sa my zalubila Wassa statečná osoba, možme sa hned zebrat oba.	A ta sekerka za pásem! --- Panna sestřička má milá, Welmi se mi zaljbila Wasse statečná osoba, Můžme se hned sebrat oba.
115	Při dobrém rozume gsuce, podagme sy na to Ruce, a aby nebola Pletka, dowedjem njakeho Swedka. Pro I. Pane Brate milj,	Při dobrém rozumu gsauce Podeyme sy prawé ruce, By nebyla gaká zpletka, Přiwedeme sy y swědka. Pro I. Pane Bratře milý!
120	aby sme my swogj býli, ga neurobjm nesnadku, len howorte z Pany Matku, netreba tu žádnjch Ludj, Pany Matka to rozsudj.	Chcete, by sme swogi byli. Gá nevčinjm nesnádku Genom mluwte s Panj matkau. [68] Netřeba tu giných lidj, Když to Panj matka widj.
125	A tak som ssjel k Pannj Matce, prednjesel som geg na krátce celu mogu Intentiu. A ga taku Sententiu dostal som od tég Osoby,	A tak ssel sem k Panj matce Přednesl sem gi na krátce, Celičkau swau intencyi, Obdržel sem sentencyi Takowau od této panj,
130	že gég lepssjeg neurobj žaden z Richtarom na Swete; lebo rjekla: gak len chcete, a mu Eržiku zádate0 [!] wezmite, pray, tot gu máte.	Že gi nikdá nepohanj Žádný z rychtářů na světě, Nebo řekla: „Ženu chcete? A mé Bětussky žádáte? --- Wezmete, prý, teď gi máte ---“
135	Po tom náležitem Sudu, mal som z Wahom ostudu, lebo my narobel sspasu, a pram ked som ssjel k Sobássu, Pobral my Frasstacke Mostj,	Potom náležitém saudu Wystál sem s Wáhem ostudu, Práwě když sem k sobassi gel, On mé cestě překazyt chtěl, Cele sebral Frasstacký most,
140	nažral sem sa gedu dostj, to ma mrzelo sskarede,	Tu gá podstaupil strachu dost, A mrzelo mne sskaredě!

145	<p>pod' ga až prám do Serede a dost som sa ay tam hnewal, wed' sa ssadé powiljewal, mosel som dwa dny čekati, a ked počal vbiwatj, [2r] Weru som dluho nečakal, po wrchu som po nom skákal, čy ma, pray, parom po tebe,</p>	<p>Pod' gá práwě do Seredě, A dost sem se y tam hněwal, Y tam wody powyléwal. Musyl sem dwa dni čekati, A když počal vbýwati, [69] Wěru dlauho nečekal sem, Skakaw, po wodě tam y sem, Gá letěl, gak dusse w nebe, Chodil sem po swé potřebě.</p>
150	<p>ga chodjm po sweg potrebe. Jano! po teg česte [!] noweg, len pohnj do Galanoweg bar sa gako bude prassit, a hned som sa dal sobássit,</p>	<p>„Jane, řka, po cestě nowé, „Gen pohni do Āalanowé, „Třebas gak se bude prássit“ --- Prissed, dal sem se sobássit.</p>
155	<p>a to moge milé Ptáča, dowjezel som do Nahača A tak gá z Pomocy Božj, už mam Towarissa w Ložy Vž sa nebogim Kobyly,</p>	<p>Tak to swé milaunké ptáče Doweżl sem do Naháče. A hle giž s pomocý božj Towarysskyni mám w loži. Giž se kobyly nebogjm,</p>
160	<p>nech vderj kedikoli nech ležym geden den, dwa, trj, wssak už mám kdo ma opatrj. A Bože Pany Méreyku, požehnag z nutra y Zwenku,</p>	<p>Směle proti ni wždy stogjm, Ležjmlí geden den, dwa, tři, Wssak giž mám kdo mne opatřj. Bože! Panj Méreyowé Čerstwosti dey wzdycky [!] nowé,</p>
165	<p>Y na tele, y na dussy, že ma ponukla k Betussy.</p>	<p>Pokog gegj dobré dussi Že mne ponukla k Bětussi. [70]</p>

Tabulka 11

	Tablic, Slovenští veršovci II, pp. 76-77	konvolut rukopisných a tištěných skladeb (přel. 18. a 19. stol., Lyceální knihovna SAV Bratislava, sign. V. teol. 6661, přív. 76, f. 1rv
	Michalský winš Testowi poslaný.	Nomina D. Conrady ad D. Mich. Mikovini ludebat D. [?] Demian.
1	Milý Pane Otče, dnes gestíť Michala, Manželka máby k wám byla pospjchala, Ale, když ste pro nás neposlali konj, „Že wěru nepůgde, nechť gi kdo chce honj.“ ---	Mog milj Pan Otecz Dneskam ge Michala Moga Žena by Kwam, bola pospichala, Al ked ste pro nas, neposlali koný Že pesski nepogde, nech gu bar kdo honj.
5	A tak s tjmto krátkým listem přichodjme, A k předesslým winssem tento přihodjme. Aby wás Bůh žiwil y na dalssj léta, Do osmého wnuka nechod'te ze swěta. Wssak gest giž zde gedem, ale gest gen wnučka,	A tak z timto kratkim, Listom pryhodýme A kostatnym wýnssom, len to pryhodjme, Nech was Pan Buh žiwý ý nadalssy leta Do osmeho wnuka, nechodte ze Sweta
10	Pro mau ženu gestíť to genom přivčka. Bylbych wám wjc pjsal nynj na Michala, Ale mi manželka koncepty zmjchala, Přissla ke mně s křikem, že gj djwče zbledlo, A ono newolné snadby bylo gedlo.	Bol bich wam wicz pjsal, na tahto [!] Michala Ale mi Manželka concepti zmichala. Prybehla mi z krykom, že geg dýwčza zbledlo A ono newolne snad bi bolo gedlo.
15	Dal sem mu kassičky, wizte gak papusská, A řjká: žiw Pan Bůh milého dědusska! A když wčil nemohla gjti do Kunowa, Že na winobránj chce býti hotowa. [77] Posslete gen pro nás čtyři koně s wozem,	Nageda sa kasse, wydte, gak papusska, Ryka nech Buh żywi, mogeho Dyedusska. A ked wčil nemohla do toho Kunowa Na ti obiračzky, že budye hotowa. [1v] Len posslite pro nas, sstiri konye z wozem
20	Wssak gá mnoho nezgjm, gen tři putny hrozen. Ktomu mjsu pětj, ale nechť gsau swětlé, Budau potom létať, wěřte mi ratchetle. Žigjli ti židé, co na mém weselj Někdy wyhráwali? snadbychom sy chtěli	Wssak ga nežim mnoho, len tri putnj hrozen Ktomu Misu pjeri, ale nech su swetle Bezek bugyem potom pustczatj Ratchetle. Žiguli ti Žide ? czo namem weseli Muziku robili hadam bi sme chczeli
25	Trochu poskočiti, deyteže gim wěděť, Rcete: by ráčili w ten čas doma sedět. A nechť sy natáhnau na husličkách struny, Wssak gá sám přeskočjm třeba čtyři runj Y Kalamenowu nawsstjwjme budú,	Po hostine krepcžit, dagte že gim wechjet [!] Že aby racžili tedi doma sedjet. Nech si pryhistagu, na swich huslach strunj Ga naraz prezkoczim treba sstjry Runý. Ag Kalamenowichovu nawsstjwime Budů
30	Nechť nám Židáčkowé v něho zahudau. Gestli se mi budau gehu hrozny ljbit,	Nech nam ti Židaczý, ag unho zahudú. A gak sa mi budú, gehu hroznj lubit,

35	<p>Vslyšte potom, gak gá budu traubit. A když se wytraubjm, dám se do koláčů, Až Pawlowi oči nad nimi zaplačaju. A když se gich nagjm opět budu skákat, Gestli nebudau hrát, budu Židy kwákat, A giž ledwa čekám y s mým milým párem, Posslete gen pro nás koně y s kočárem.</p>	<p>Uwidite potom, gako bugyem trubit. A ked sa witrubim, nagjem sa kolacžú, Až Pawlowý ocžy nad njmi zaplacžú. A ked sa gich nagim zase budjem skakat Gak nyebudú Židj hust, budjem ⁴ gich kwakat. A už ledwa cžekam, i ztim mogim parom, Posslite že pro nas ti konje z kocžarom.</p>
----	--	---

---

⁴ *aj* škrtnuto

Tabulka 12

	Tablic, Slovenští veršovci II, pp. 78-79	konvolut rukopisných a tištěných skladeb (přel. 18. a 19. stol., Lyceální knihovna AV, sign. V. teol. 5721, přív. 149), f. 1r
	Panu Kapitánowi Ssarabokowi k nowému létu.	Winš Noworočný.
1	Při skonánj tohoto roku, Kapitánu Ssaraboku Gá gehu kucharka tkáčka Nemohu poslat koláčka,	Při skonánj toho Roku Kapitanyu Saraboku Gá gehu kucharka Tkačka Nemožem poslat kolačka
5	Nemagic přježitosti, Čehož mi gest lito dosti; Ale tento winš křesťanský Před gehu oblčeg panský S ponžženostj předkládám,	Nemagic Prježitosti Čoho my ge luto dosti Ale tento Wynš křesťanský Pred gehu Obličeg Panský Z Ponžženosti predkladám,
10	Wssak mu bude wděčný, hádám. Vrozený Pane milý, Poněwadž my w tuto chwjli, Při koncyc roku starého, Wstupugeme do nowého,	Wssak mu bude wdačný hadám, Vrozený Pane milý Poněwadž mý w túto chwjli Pri koncý roku starého Stupugeme do nowého
15	Spolu y s wassj milostj Z božské lásky y sstedrosti, Z té přjčiny gá neborká Senická kucharka Dorka, Winssugi wassj milosti	Spolu ý s wássû Milosti Z boské láský a sstedrosti. Z teg Prjčiný gá neborka Senická kucharka Dorka Wynssugem Wasseg Milosti
20	Wsseho dobrého w hognosti, Katar a to klánj w boce Nechť wás w tomto nowém roce [79] Netrápj, ni žjla zlatá, Včiň to Trogice swatá.	Wsseckého dobrého dosti Kathár, a to klange w boce Nech Wás w tomto nowém Roce Netrapj ý Žila zlatá, Včiň to Trogica Swatá,
25	Do dalsj ěracye y wjc Pěkně se wám komendugjc. Gá syc na mau hrjssnau dussi Newjm, co gest raǵú a ssj (ragou a chou) Ani frykasé, austrygy,	Dodalsseg Ěratie wjce Pěkně sa comendugjce. Gá syc na mů hrjssnů dussu Newjm čo ge Ragou a Chou, Ani frikasce Austrigi,

30	Necht' to v'zjwagj strýgy, Společně y s missrlami Necht' wssecko pagedj sami. Ale řepu, huspěninu, A halussek se slaninau	Nech to v'zjwagů strīgi. Společně y smisserlamý Nech wssecko paged'a sami. Ale repu huspeňinu A halussek ze slaninů
35	Sljžů, kapusty a kasse, --- To gsau chutná gjdla nasse. A těstenice s lekwárem, Truc kuchařce y s kuchařem, Nadělám, gako se swědčj,	Slýžow, kapusti a kasse, To sau chutné gedlá nasse A cestenice z leqvarom, Truck [!] wsseckym w Swete kuchárom Narobjm, gako sa swedčj
40	Nečinjim daremných řečj; A gen se skůř knám zas wraťte, Hned řepu na stole máte.	Nerobjm darobnych řečj. A len sa skoreg knám wraťte Hned repu na Stole mate.

Tabulka 13

	konvolut rukopisů a tisků příležitostných básní (Lyceální knihovna SAV Bratislava, sign. V. teol. 6661, přív. 81), ff. 1r-2v	konvolut příležitostných tisků (Lyceální knihovna SAV Bratislava, sign. Lyc. B VIII fol. 20, přív. 97a), pp. 1-4	Tablic, <i>Slovenští veršovci II</i> , Vacov 1809, pp. 82-86
			Episstola Vrozenému Panu Antonjnowi Filipimu, když s Vr. Pannau Klarau Jánowau do stawu manželského wstupowal L. P. 1781 dne 12 Čerwna psaná od M. I. M.
1 5 10	Toto mé kratičké Psánj přináležj k odewzdánj Pánu Mlado-Ženjchowy Philippimu Antalowi, Per Hungariam Jurato pro A. pro I. Aduocato. A spolu po gedné cestě, y gehu Mladé Newěste, ctnostliwé Panně Ján Clare. W Modre na slowenske fare. ⁵ [1v]		Toto mé kratičké psánj Přináležj k odewzdánj Panu mladoženichowi, Filipimu Antalowi Per Hungariam Jurato, Pro A. pro I. Advocato, A spolu po gedné cestě, Y gehu mladé newěstě, Ctnostliwé Panně Ján Kláře w Modře na slowenské fáře.
	<i>s⁶ hlubokau⁷ Ponjženostj, Wassj obogj Milosti, moge služby offerugem, a wssecko dobré⁸ wynssugem</i>	<i>S hlubokau ponjženostj, Wassj obogj milosti, moge služby offerugem, a wssecko dobré winsugem!</i>	

⁵ jinou rukou perem „Censetur posse imprimi 4. Junii. [1]781. Mich. Hübner“

⁶ verš 1 a 2 původně v obráceném pořadí

⁷ původně „welikau“, přeškrtnuto

⁸ původně „dobrý wečer“, přeškrtnuto, „dobrý“ opraveno na „dobré“, škrtnuto; „wečer“ opraveno na „zdrawj“, škrtnuto

⁹ Verš 22 původně před veršem 21, škrtnuto.

¹⁰ Původně „se mu poddali“.

¹¹ Původně „Ženjchu“

¹² Původně „wynssugem“

15	Starobylé gest přjslowj: newěř Procuratorowi: Ponewadž geho practica, gest multiplex a weliká. Swlásstě nenili ženatý, a máš Pannu na wydatj: Snadno ti při twém Procese, né gen penize odnese; ale za swé poslauženj, y k dcére se ti přiženj.	Starobylé gest přjslowj: Newěř Procuratorowi: Poněwádž geho practica Gest multiplex a weliká. Zwlásstě, nenjli ženatý, A máš dceru na wydatj: Snadno ti, při twém Processe, Negen penjze odnese; Ale za swé poslauženj, Y k dceře se ti přiženj.	Starobylé gest přjslowj: Newěř prokuratorowi, // [83] Poněwadž geho practica Gest multiplex a weliká, Zwlásstě gestli nemá Panj, A ty máš dceru na wdánj. Snadno ti při twém procese Ne gen penjze odnese, Ale za swé poslauženj, Y k dceře se ti přiženj.
20			
25	Ey, Pane Nowoženjchu, takli? (bez žertu a smjchu, takli? že táto practica, y Was se trochu dotýka. Y Wy ste Pánu Jánowi, Wassemu Principalowi, když ste mu w Práwě slaužili, Klářičku odpráwotili. ⁹	Ey, Pane Nowo-Ženjchu, Takli? (bez žertu a smjchu, Takli? že tato Practica, Y Wás se trochu dotýká. Y wy ste Panu Jánowi, Wassemu Principalowi, Když ste mu w práwě slaužili, KLAŘJČKU odpráwotili.	Ey, Pane nowoženjchu, Takli --- bez žertu a smjchu --- Takli, že tato praktyka, Y wás se trochu dotýka? Y wy ste Panu Jánowi Ted' swému pryncypalowi, Když ste mu w práwě slaužili, Klářičku odprawotili,
30	Swlásst', když ste w té fugawicy, kdesy w Šopronské Stolicy, vstáwali na Termine.	Zwlásst', když ste w té fugawicy, Kdesy w Ssopronské Stolicy, Vstáwali na Termině.	Zwlásst' když ste w té fugawicy, Kdesy w Ssopronské stolicy Vstáwali na termjně.
35	Než, Perillustris Domine, nemáte mi za zlé mjti; ale radněg wděčný býti, že Wám to před oči stawjm: Nebo gá to směle prawjm, že takého Aduocata, který swoge allegata	Než, Perillustris Domine, Nemáte mi za zlé mjti; Ale raděg wděčný býti, Že Wám to před oči stawjm: Nebo gá to směle prawjm, Že takého Aduocata, Který swoge allegata	Než, Perillustris Domine, Nemáte my za zlé mjti, Ale radssi wděčen býti, Že Wám to před oči stawjm, Neb gá to směle prawjm; // [84] Že takého Adwokáta, Kterýžto swá allegata
40	tak maudře vmj zprawiti, celý swět musý chwáliti. [2r]	Tak maudře vmj sprawiti, Celý swět musý chwáliti.	Tak maudře vmj sprawiti, Celý swět musý chwáliti.
45	Chtělli Jákob Ráchel mjti, čtrnáct lét musyl slaužiti. A Dawida gesste wjce stala geho Oddanice; ač na nj mnoho nebylo.	Chtělli JAKOB RACHEL mjti, Čtrnáct let musyl slaužiti. A DAWJDA gesstě wjce Stala geho oddanice; Ač na nj // [2] mnoho nebylo.	Chtělli Jakob Ráchel mjti, Čtrnáct let musyl slaužiti, A Dawida gesstě wjce, Stala geho oddanice, Ač na nj mnoho nebylo,

50	A Wám, hle se, podařilo, takowéto dobré djte, (gak to y sami widjte,) Pérem wyallegowati, a k swému boku dostati.	A Wám se, hle, podařilo Takowéto dobré djtě, (Gak to y sami widjte,) Pérem wyallegowati, A k swému boku dostati.	A wám se hle podařilo Takowéto dobré djtě (Gak to wy y sám widjte) Pérem wyalegowati, A k swému boku dostati.
55	A tak: deliberatum est. Pán Philippi wyhral Proces. Že ale, Newěsto milá, Wás tato causa chybila, a že ste Proces stratili, to nechť Wás, prosým, nemjlj. Neb že ste succumbowali ¹⁰ , skrze to ste mu odgali geho srdce, gehu lásku:	A tak: deliberatum est, Pán PHILIPPI wyhral Proces. Že ale, Newěsto milá, Wás tato causa chybila, A že ste Proces stratili, To nechť Wás, prosým, nemýlj. Neb že ste succumbowali, Skrze to ste mu odgali Geho srdce, gehu lásku:	A tak deliberatum est, Pan Filipi wyhral proces. Že ale newěsto milá Wás tato caussa chybila, A že ste proces stratili, To, nechť wás prosým nemýlj. Neb že ste succumbowali, Skrze to ste mu odgali, Geho srdce, gehu lásku,
60	giž geg máte na prowázku, gak zaputnaného ptáka, až mi ljto neboráka.	Giž geg máte na prowázku, Gak zaputnaného ptáka, Až mi ljto neboráka.	Giž ho máte na prowázku // [85] Gak zaputnaného ptáka Až mi ljto neboráka.
65	Nu, milj Nowo-Manžele, necht' že giž wypowjm směle, při tomto Wassem Wesselj, co mi srdce mluwit wělj. Předně Wám, Přjteli ¹¹ milý, co ste sy wyprawotili podle manželského práwa:	Nu, milj Nowo-Manželé, Necht' že giž wypowjm směle, Při tomto Wassem Wesselj, Co mi srdce mluwit welj. Předně Wám, Přjteli milý, Co ste sy wyprawotili Podlé manželského práwa:	Nu, milj nowomanželé Necht' že giž wypowjm směle, Při tomto wassem weselj, Co mi srdce mluwit welj. Předně wám, přjteli milý, Co ste sy wyprawotili, Podlé manželského práwa
70	žádám, nechť Bůh zachowáwa perennialiter, w celosti, až do vplné starosti.	Žádám, nechť Bůh zachowáwa Perennialiter w celosti, Až do vplné starosti.	Žádám nechť Bůh zachowáwa, Perennialiter w celosti, Až do vplné starosti.
75	Y Wám, Prjtelkyna drahá, necht' milý Pán Bůh pomáhá, s wassjm vpřjmným Manželem, w zdrawj, w sýle, w sstěstj celém trwati, na mnohé roky. A nechť celými potoký, wsseligaké požehnánj	Y Wám, Přjtelkyně drahá, Necht' milý Pán Bůh pomáhá, S Wassjm vpřjmným Manželem, W zdrawj, w sýle, w sstěstj celém Trwati, na mnohé roky. A nechť celými potoky, Wsseligaké požehnánj	Y wám, přjtelkyně drahá, Necht' milý Pan Bůh pomáhá S wassjm vpřjmným manželem W zdrawj, sýle, sstěstj celém Trwati na mnohé roky. A nechť celými potoky, Wsseligaké požehnánj
80	plyne na Wás bez přestánj. [2v]	Plyne na Wás, bez přestánj.	Plyne na wás bez přestánj.

85	<p>Chceteli pak pro contento živj býti, prosým gen to, gen to gedno sy merkugte: neswornosti se warugte; Ale bud'te w lásce celé, gedna dusse w gednom těle.</p>	<p>Chceteli pak pro contento Žiwj býti, prosým gen to, Gen to gedno sy měřkũgte: Neswornosti se warũgte; Ale bud'te w lásce celé, Gedna dusse w gednom těle. // [3]</p>	<p>Chceteli pak pro contento Žiwi býti, prosým gen to, Gen to gedno pozorũgte Neswornosti se warũgte, // [86] Ale bud'te w lásce celé Gedna dusse w gednom těle, Kde takowé gest srownánj, Tam gest sstěstj požehnánj.</p>
90	<p>Dobřj muži, dobré ženy, bez querele, bez quindeny, bez Processu, bez leuatý, bez práwa a appellatý, gestliže w čem nesnáž magj, per amicam se rownagj. A kde také gest srownánj, tam gest sstěstj požehnánj.</p>	<p>Dobřj mužj, dobré ženy, Bez querele, bez quindeny, Bez Processu, bez levaty, Bez práwa a appellatý, Gestliže w čem nesnáž magj, Per amicam se rownagj. A kde také gest srownánj, Tam gest sstěstj požehnánj.</p>	<p>Dobřj muži, dobré ženy, Bez querele, bez quindeny, Bez processu bez lewáty, Bez práwa a appelláty, Gestliže w čem nesnáž magj, Per amicam se rownagj.</p>
95	<p>In reliquo, milj Páni, prw než zawrem toto Psánj, winssugu, nechť milost Božj, Wasse lože Wám rozmnožj; Tý pak drahé adquisita</p>	<p>In reliquo, milj Páni, Prw než zawrem toto psánj, Winssugem, nechť milost Božj, Wásse lože Wám rozmnožj; Tý pak drahé adquisita</p>	<p>In reliquo, milj Páni, Prw než zawru toto psánj, Winssugi, nechť milost božj Wasse lože wám rozmnožj, Ta pak drahá adquisita</p>
100	<p>Wám zdržuge. Fiat ita! Tak Wám ze srdce wynssuge¹²,</p> <p>Wáš W Pressporku dne 12 Jun. 1781. služebnj, který sluge, N. N.</p>	<p>Wám zdržuge. Fiat ita! Tak Wám ze srdce winssuge</p> <p>Wáš W Presspurku dne 12 Jun. 1781. služebnj, který sluge, N. N. [4] Toto mé krátičké psánj Přináležj k odewzdánj, Pánu Mlado-Ženjchowi, Philippimu Antalowi, Per Hungariam Jurato Pro A, pro I Aduocato. A spolu po gedné cestě,</p>	<p>Wám zdržuge. Fiat ita! Tak wám ze srdce winssuge</p> <p>Wáš služebnj, který sluge. W Pressporku dne 12 Čerwna 1781 N. N.</p>

		Y geho Mladé-Newěstě, Ctnostliwé Panně Ján Clare W Modře na Slowenské Faře.	
--	--	--	--

Tabulka 14

	Tablic, B: Slovenští veršovci II, ss. 103-105	Miscellanea (1.pol.19. stol., ALU SNK Martin, sign. B 240), ff. 21v-22v
	Opsánj Cygána.	Wipsany Cygana. Od Jana Sabowa Sedlaka Petanskeho
1	Kdybych powědom byl kunsstu maljřského, Wymalowalbych wám cygána černého, Neyprwbych kolibu gehu wyreysowal, Potombych osobu cygána malowal.	Kdjbych powedom byl kunsstu malgarskeho Wimalowal bych wam cygana černeho. Neyprw bych kolibu gehu wiragsowal Potom bych osobu cygana malowal
5	Zatjm wěcy, gež má w domě wsseligaké, Náradj přemnohé, mrtwé, žiwé také. Na prowázku prase při kolibě ěraulj, Cyěánským gazykem slowe balečuri. Na dwěře nazýrá papinor, to gest, hus,	Zatjm wecy gež ma w dome wsselgaké Naradj premmohe mrtwe žiwe také Na powrazku prase pri kolibe ěraulj Cyěánským gazikem, slowe balečurj Na dwere nazira papinor to gest hus
10	Tyto dwěře gehu gsau děrawý obrus. Okrasami se stkwj zwłasst' gehu osoba Wlasy nagežené gsau gegj ozdoba. Twář černá, gak saze, bjlé, gak snjh, zuby, Brada zarostená, fajka trčj z huby.	Tyto dwere gehu gsau djerawj obrus Okrasamj se stkwj zwlasst gehu osoba Wlasj nagežene gsau gegj ozdoba Twár černa0 gak sare, [!] bjla gag [!] snich zuby Brada zarostena, fajka trčj zhuby
15	Ruky včazené do ohně wytrčj, Nohy dopálené pod sebe sy krčj. Rauchó staré, panské, a otrhaný plásst' Gsau gehu okrasj, y čizmy žluté zwłasst'. [104]	Rukj učadene do ohne witrčj Nohj dopalene pod sebe sy krčy Rauchó stare Pánske a otrhanj plasst Gsau gehu okrasj y čizmj zlaute [!] zwlasst. [22r]
20	Prácy oblíbuge tak, gako kočku pes, Neláme sy hlawy pro zytřegssj den dnes. Když ho pilný sedlák do prácičky wolá, Nem soktam Gazd' Uram odpověď gest holá. Gak náhle ho w létě slunečko připálj, Do chládku se lenoch, hoře znak wywalj,	Pracy oblíbuge tak, gako mačku pes Nelame sy hlawj po zitřegssj den dnes Kdiž ho pilnj Sedlak do pracičkj wolá Nem szoktam Gazduram odpověď gest hola Gak nahle ho wlete Slunečko připalj Do chladku se lenoch hore znak wiwalj.
25	Ženu pak posýlá chleba wyžebrati, Řka: awande! --- hned se musý pakowati --- Denně celau kassu swau strowj do čista,	Ženu pak posjla chleba wižebraj Rka awande! - hned se musj pakowatj. Každodenne Kasu swu strowj do čista

¹³ pozn. 59 u titulu Sabovových básní, pp. 101-102

<p>30</p> <p>35</p> <p>40</p>	<p>V něho wždy slyset: náne máro nissta. Žige, gak nebeské ptáctwo, bez starosti, Předce ani w zymě nenj bez žiwnosti. Když léto přeběhlo, a zyma se bljžj, --- Kasstjl sy nezakryl, pustě w něm wyhljžj. Kalendáře neměl, nemohl časů znáti, --- Nenj pak gehu wěc něco schowáwati. Tu počjná trochu sskrabati swau hlawu, Ale wyžebře mu žena chléb y strawu. Jaj! Dewla marole! wždycky opakuge, Na hlad y na zymu wssudy sy stěžuge. [105] Když zyma odessla, a přissli hromnice, Hned gest weselegssj gehu černé ljce. Gak náhle teplaunké slunečko wyskočj, Hned sy naň wysedne, wytře sazy z očj. A gestli vmj húst, zahude sy mjle, Nahé dětj skáčj slyssjc gehu třile. --- Peřany¹³ gsau wes w Sl. Nowohradské Stolicy ležjcy, w njž se Jan Sabow y narodil, y až po dnes žiw gest. On do žádné giné, kromě domácý wesnické sskoly, nechodil, ale knihy w slowenské řeči psané --- giných řečj zagisté ani nevmj --- rád, gestli mu času od gehu pracý zbýwá, čjtá, [102] což k zwlástnj cti tomuto statečnému muži slaužj. Zde wytlačené wersse, gsau mi wlastnj gehu rukau psané, posláné, a odemne gen mjstem pooprawené.</p>	<p>Vneho ždj slisset0 nane maro nissta Žige0 gak nebecke ptactwo bez starostj Predce anj wzyme nenj bez žiwnostj Kdiž leto prebehlo a zima se blyžj Kasstyl si nezakril puste wnem wychljžj Kalendare nemel nemoh česu [!] znatj Nenj pak gehu wěc něčo skowawatj Tu počina trochu sskrabatj swau hlawu Ale wižebre mu žena chleb y Strowu. Gag0 Dewle marole wždickj opakuge Na hlad y na zimu Sudj [!] sy strežuge. [!] Kdiž zima odessla a prisslj Hromnice Hned gest weselegssj gehu černe lice. [22v] Gaknahle teplaunke Slunečko wiskočy Hned sy nan wisedne wytre sazy zočj A gestly umj húst, zahude sy mile Nahe detj skačj slissge gehu trillj. --- Nota. Petyanj gsau wes w Slaw. Stolicy Noğradskeg wniž se Ján Szabow y narodil0 y ag podnes žige. Ondo žadne gine krome domace školy nechodil, ale knihj Slowenske --- ginich řečj anj nevčenj --- rád, gestlj mu času od pracj dopustj, čjta. Tgeto Wersse gsau gehu rukou [!] pismem kwitlačenj poslane Roku 1809. do Wacowa.</p>
-------------------------------	--	--

Tabulka 15

	<i>Mikulášský sborník</i> (knihovna spolku a vydavatelství Transcius v Liptovském Mikuláši, sign. XV. XXII. B. 21 ¹⁴), pp. 161-168		Tablic, B.: <i>Slovenští veršovci II</i> , pp. 107-120
	O Surowecz Jakubowy Zbognikowy.		Jakub Surowec Laupežnjk Orawský, od neznámého skladatele.
1	O nestale Štestj wtomto Marnem Swete! Ach gak že spomenem ga presmutni nate! O Štestj zradliwe! O Štestj sskodliwe!	1	O nestálé sstěstj na diwadle swěta, W smutek proměnilos rozkossná má léta.
5	Posluhegte wssickny mne nini bedliwe. Posluhegte prawim aby ste wedely. Co se semnu djalo po giste nedely. Jak to mile Štestj hanebne mne zwgedlo Takže na mne moge wssecko Telo zwadlo, Zarmucene sstestj, gake my Nerestj		SVroVeC praeDo brlznensl pressVs In ora ergo tVVM tVte Carpe VIator Iter. [= 1740]
10	Zawdawo, o bich sem, mohol wssecko znestj Radneg bich nebol znal co gest mile sstestj, Ponewačz wždy ponem pochadzy nesstestj Beda mne smutnemu gakimi že slowy To Klamliwe sstestj mug Jazyk wimluwy	5	Tys mne nenadále přehanebně zwedlo Ay! gak čerwené mé ljce hořem zbledlo. Tys vwedlo na mne nyněgssj neřesti, Mladosti mé růže přestaly mi kwěsti.
15	Ach gak že zaspiwam tu žalostnu Notu, Giž megte utrpnost, Který ste nini tu, Hnedky uslissite co minim w swem Srdcy Co o prezradliwem sstestj ga chcem rici, O nestale sstestj w tomto marnom swete		Běda mně smutnému, ach! gakými slowy Mau bjdu gazyk můg kraganům wypowj.
20	Zagiste ted placem kdi spomenem nate		

¹⁴ Originál je nedostupný. Vycházíme z fotokopie uložené v LAMS v Martině. Na odlišná čtení než Vilikovského v citované studii a Mišianika v *Antologii* upozorňujeme zde.

¹⁵ Vilikovský (p. 560) a Mišianik (p. 505) opravují na *zvázaný*

¹⁶ Vilikovský (tamtéž) transkribuje *fortelským*; Mišianik (p. 505) opravuje na *fortelstvim*

¹⁷ Vilikovský (p. 560) opravuje na *klétku*, Mišianik (p. 505) na *kletku*.

¹⁸ Vilikovský (p. 561) a Mišianik (p. 505) přepisují *plíce*.

¹⁹ Mišianik (p. 508) mění na *mými*.

25	<p>Nez mohlo by toto wssechnem diwne biti Proč bych mel na sstesti takto dotirati Mohlobi snad stoho mudregssj se znati A rici že neni slussně žalowati Toto mile sstesti ktere každý člowek Stari mladi žebrak Pán aneb kdo kolwek Sebe si winssuge a ze srdce žadam Aby wsseho sstesti w nem byla hospoda Co že gestit lepssi gako sstesti miti</p>		
30	<p>Kde si člowek muže whognosti nabity Co koli Potreba kčasnemu ziwotu Aby nepodnikal zarmucenu Psotu. Tak gest sice Prawda sstesti gest dobri host Ale zase zhlidam na gehu nestalost</p>		
35	<p>A kterak se wždicki wtomto swete stawa Že Panem toliko nesstesti nastawa Proto horekugem sstesti obwinugem Ze sem ho okusil y toho litugem</p>		
40	<p>Nikdi moge nohi na Pewnem Za kladu Nestali gedine wzdy klaskem ladu. Od kud mnohim lidem Pricina gest padu Gestli nasledugi gehu zradnu radu Lepegi čtirikrat takim lidem biwa Kterim mirne bida za ussima spiwa</p>	10	<p>Tak hle sstěstj nikdy na pewném nestogj Základu: maudrý se gehu blesku bogj.</p>
45	<p>Kteri tak winssugi natom swete žiti Gako gim gegich los chtel nini z weriti A tak gen Po malu žiwoti swe trawy Pristawagi na tom kdiž magi potrawi Znassi sweho losu brime wz mužilosti</p>		<p>Takowým bjdňkům w swětě lépe býwá, Kterým mjrná neřest za vssima zpjwá.</p>
50	<p>Očekawagice wsse trpeliwostj O nestale sstestj w tomto marnem swete [162] Ach gak že whorkosti giž spomenem nate Netreba prikladi na Plač priwoditi Gestli že kdo žada hru gehu wideti</p>	15	<p>Kteržž břjmě losu nesau wždy zmužile, Čekagi slunečka w mračnách trpěliwě. [108]</p>
			<p>Komu slunce sstěstj dlauho gasně swjtj, Ten ránu nesstěstj wjce w srdecy cýtj. Ach! swjtilo y mne dlauho sstěstj gasné,</p>

²⁰ Walasska Sl. malá sekýrka, gakowauž obyčegně owčácy, gessto Slowákům walassi slowau, nosýwagj.

²¹ Hole se gmenugj vysoké hory w pulnočnjch Vherské země stolicých, gessto na wrchu obyčegně holé gsau t. g. bez stromů.

55	Nech gen na mne zhledne očima swogima Spatri gak slawneho mna wazna ma		
60	Zwerilo mi sstesti Pre welike weci Ktere zalezelo w prewelike moci Tak ze ga na horach suce postaweni Nemohol sem biti od mnohich zmarneni Odkud y triceti nebogic se muzuw Nebal sem se dosti chirecnich witezuw Nebal sem se ani od ostroti mece Nebo sem pokladal to za nitelnice	20	Kwetl sem, gak kwetau w Mági ruže krásné. Teď sem nenadále z wýssky sstěstj padl, Kwět žiwota mého přebjdně giž swadl. Dokud sem se w horách wysokých zdržowal, Wesselau sem pjseň sobě prospěwował: Popjgag, popjgag, Ludj neozbjgag, Čerta napopjgáš Keď sy nenazbjgáš. W těle swém složené mage welké mocy, Nebál sem se zbjget we dne, ani w nocy.
65	Nebal sem se strelbi ni uktrutneg guli Mohol sem wssech zbiti kdi sem gen mal wuli Wleka wec by byla kdi by mne desiti Mohli boli ze swu zbrogi predesiti Y chodil sem smele stowarissi swimi	25	Desýti sem mužům sám moh' odolati, Musyli předemnau wssickni zvtjkati, [109] Wražedlné zbroge, y neyostřegssj meč Potupil sem hrdě, gako nitelnau léč.
70	S chlapmi tricatimi Pagtossi dobrimi Y kdož by byl mohol na nas uderiti Gedine kteribi chtel od nas zhinuti Bali semne Pani Zemane Podani Castokrat se trasli y dubi Pod nami	30	Chodil sem swobodně s towarýssi swými, Muži vdatnými, mně stále wěrnými. Kdoby byl směl na náš spolek vdeřiti, Od rukauby nassjch byl musyl vmřjti. Báli se mne wssickni --- ne genom poddanj, Ale y zemani, y welicý Páni.
75	Takowe sme sstesti mi wiborni lide Meli ze obzlasste negbohatssj žide Wsecku [!] swu magetnost stribra Penez zlata Museli nam datj [!] gako neywic blata Y Polska kragina od nas přič wzdalena	35	Mjwali sme sstěstj, my vdatnj lidé, Přissli nám do rukau neybohatssj židé. Genž nám platjwali welmi mnoho zlata, Mjwali sme peněz, gak na cestě bláta. Y Polské kragině, ač gestit' wzdálená, Wěř, na mnoha mjstech trásla se kolena.
80	Wer na mnohich mistech trasla se kolena Wssudi sstesti welke Penezi w hognosti Ktere zhromaždili Polaci wtesskosti Nabrali sme sobe gako kdo chtel miti Gestli ze ten mohel přeč snimi ugiti	40	Z Polské sme nosyli penjeze w hognosti, Wyhledáli sme tam bohatých s pilnostj. Nabrali sme sobě, kolik kdo chtěl mjti, Vměli sme wždycky přes meze přegjti.
85	Ktomu take turec gest kragina malá	45	K tomu y Orawa, stolice nemalá

<p>90</p> <p>95</p> <p>100</p> <p>105</p> <p>110</p> <p>115</p> <p>120</p>	<p>Preweliku sumu sribra zlato mala Nebrali sme sobe mnohe ssati drahe Gombi na mentikach gak Pávi sribrne Ale prawe y to mohlo se to miti Ale nechtel sem tak vlasti oblupiti A zhudimi lidmi Pekne sem zachazel Gestli sem casto krat na ceste nachazel Gesste komu wice často krát sem kazal Abi zame zdrawi Pana Boha zadal Než o prebeda mne tohoto sstesti med Promenilse nahle w horki a trpki ged O nestale sstesti wtomto marnem swete Gakož mam spomenut ga presmutni nate Nesstasliwe handle gak ste me podwedli [163] Zrozkosse mileho wzarmutek priwedli Nebilo by otom me srdce mislelo Zebise zwire kde zrodilo Ktereby mne mohlo negako zraditi Preffrisskich nohu o zem poraziti Ale ted len málo Pilne Posluchegte Na mu smutnu Pisen dobře Pozorugte Nesstesti Pričinu hnedky wam ukažem Gako sem Podwodne dositi ulapen Nemohla gest lidska sila ani mudrost Podniknut Premoci Premohla mne milost Nebilo u lidi netej rozumnosti By byli zwazali me telo y kosti Nenassel se žadni na mne uderiti Neb kteří by se smel semnu Potikati Toto učinila dewečka obratna Ktereg krasa u mne byla welmi platna Ga sem zamilowal srdce ukrutnosti Gsuce rozpaleni kni welke milosti O milost nesstastna co smi [!] učinila Gako Samsonowi nezbedna Dalila Ktereho nepritel nemohol premoci Pokud se on nedal sweg mileg do moci Než gak se on richle kgegi krase obratil</p>	<p>50</p> <p>55</p> <p>60</p> <p>65</p> <p>70</p> <p>75</p>	<p>Welikau nám summu peněz sesýpala. Dala plátna, sukna, welmi drahé ssaty, Prstény a gombý, Kremnické dukáty [110] Mohl sem y déle w Orawě bydleti, Ale swau milau vlast nechtěl sem zbjetí. S vbohými lidmi, ginák sem zacházel, Gestliže sem v nich málo gen nacházel, Obyčegně sem gim přidal k tomu wjce, Byl sem chudých otcem, rozdal sem tisýce. Než ach! běda mne! teď tohoto sstěstj med Změnil se mi smutně w hořký nesstěstj ged. O nestálé sstěstj na diwadle swěta, Ach! gak mám pomněti na swá krásná léta.</p> <p>Nebyloby o tom mé srdce myslelo, Žeby gedno děwče mne přemocy mělo. Žeby ono mělo mne lstiwě zraditi, Mé přepewně nohy láskau podrazyti.</p> <p>Nemohla mne maudrost, ni lidská zmužilost Přemoct, přemohla mne zrádná ženská milost. Nemohli mne lidé wssj ostrowtipnostj Chytiti a swázat mé vdatné kosti, Nenassel se žádný, kdožby vdeřiti Na mne, neb kdoby směl semnau zápasyti. [111] Ale chytila mne děwěčka obratná, Gegjž krasa v mne byla welmi platná, Gi sem zamilowal, z srdce vpřjmnosti, Byw rozpálen welkým k nj ohněm milosti. O milost nesšťastná! cos mi způsobila, To což Samsonowi falessná Dalila. Dotud ho nemohl nepřjtel přemocy, Dokawádz newězel swé fregjřky w mocy. Než gak náhle on knj srdce swé obrátil,</p>
--	--	---	--

125	Milosti gat suce y žiwot swug stratil Nebezpečna milost ach tis mne podwedla Zpremle slobodi giż wslużbu uwedla Slibowala si mne wsseho sweta sladkost Ales mi pripila ach newdečna horkost Dal sem se ulapit gak riba we wode	80	Láskau rozpálený y žiwot wtratil. Nebezpečná láska, ach! y mnes podwedla, Z předrahé swobody w službus mne vwedla. Omámila sy mne medowau sladkostj, Teď pak mne napágiš blenowau hořkostj. Gako rybář lowj, ryby do swé sýtě, Tak y mne mé sswarné wlowilo djtě,
130	Domniwagice se že mi dobře bude Gako Ptačnik lapa dosweg kletki Ptaku Ozdobnich a Peknich Slawičku spewaku Tak sem od nezbedneg mileg ulapeni Do Breznanskeg kletki mocne osadeni	85	A gak ptáčnjik lapá ptáčky do swých léčj, Tak sem gá polapen lstiwau milé řečj. Teď giż w nepřátelská osýdla chycený Vpjm do Březnanské kljtky posazený. We vysokých horách předtjm sem byt mjwal, [112]
135	Nebo kdi sem zmimi Po welikich horach Chodil Po rozličnich wrsskach a dolinach Gako Gelen ffrisski bučki preskakowal Z weselosti sobe pekne pisne spiwal	90	Po kopcých, dolinách krásných sem chodjwal, Gako čerstwý gelen skákal sem přes bučky, Někdy sem wybjhal na zelené laučky. Chtělli sem zapudit smutnau srdce tješň, Zazpjwal sem sobě, zbognickau swau pješň: Poza bučky, poza pňa, Nebog sa ty diouča mňa...
140	Potom Pak zmilosti strelu poraženi Srdci swem swu milu na handlach zwazaw [!] ¹⁵ Musel sem prigiti milu nawsstiwiti Abi mne nechtela nigak zosskliwiti. [164] Nabogice se by mne byl nekdo nassel	95	Pod vysokým stromem listu ssirokého Požjwal sem we snách pokoge sladkého. Teď ale milosti střelau poražený, S fregjřkau spanilau na handlch zpletený. By mnau nepohrdla, musyl sem k nj giti, Srdce mé žádalo s nj kratochwjliti.
145	Aniż sem se staral zebich wupadek wssel Gako se tak stalo Pominulich času Kdiż dwuch ulapili mogich towarissuw Ale hle gak marna bywa y ffalessna Nesstestim odena často krasa ženska Kdi neglepe člowek chce se bezpečity	100	Že mne v nj nagdau, nebál sem se toho, K vgiti nástrahám prostředků měw mnoho. Dokázal sem toho času nedáwného, Když dwa polapili muže z spolku mého. Než ty lstiwá láska! lidi zawozugeš, Ty nesstěstj množjš, krásau zaslepugeš. [113] Když krásná fregjřka neywjce se směge, Tehdy tě zawázý, y když slzy lege.
150	Techdi te podwodne chce milost sklamati Newer ni žadnemu ni ženskemu slowu Zdase biti owce než ma misl lwowu Nič techdi neweduc nic se nestrachugic Prissel sem k meg mileg dobru misl magic	105	Newěř tedy lehce fregjřky swé slowu, Zdá se býti owcý, wssak má mysl lwowau. Tak gá se ničeho zlého nenadage Prissel sem k swé milé dobru mysl mage.
155	Ale giż nezbedna nakladla swe sidla	110	Rozložila wssak giż byla swá tenata,

160	<p>Abi mne ze wssemi do nich bila zwedla Giž bila swim lepem namazela prutki Abi se prilipli moge mocne ruki Giž bila fortelskim [!]¹⁶ klatku¹⁷ otewrela Giž sweho mileho takowi znak wzala</p>	115	<p>Chtjč mne giným zradit, --- o lásko proklatá! Giž byla swým lepem prautky namastila, Aby se má ruka na ně přilepila. Naložila mi past', do njž mne zwábiti, S ginými mjniła, gá musyl w nj gji. Takowé znamenj lapačům mým dala, Aby gjmali mne, kdyžby zakasslala.</p>
165	<p>Aby mne lapali kdiž ona kasslala Ktomu cili tagne y Swetlo drzala Tak techdi giž oni nastrogeni suce Wnoci Pospichali na mne wložit ruce</p>	120	<p>Nepřátelé mogi nastrogeni gsauce, W nocy pospjssili na mne wložit ruce. Ale gá zwyknutý gedným vchem spáti, Druhým sem vmjnil pilně poslauchati.</p>
170	<p>Ale ga zwiknut gsa gednim uchem spati Druhim sem uminil dobře posluchati Slissice hurt gisti swimi Towarissi Odpočiwagice na masstali wsseci Hnedki sem procitil zbrog sem doruki wzal</p>	125	<p>Vslysew hurt gistý, s towaryssi swými, Když sem odpočjwal na masstali s nimi, Spěssně sem vyskočil, zbrog sem wzal do rukau, Abych nj rozehnal tuto hlůzu kluků. [114]</p>
175	<p>Abich lapagicich mne richle rozehnal Hnedki po rebricu sem dolu sticha ssel Makagic ze zbrogi snad bi gich tam nassel Ga sem dolu stupil chtic zwedeti wice Hned barbir ukrutni ranil moge plece [?]¹⁸</p>	130	<p>Po řebřjčku dolů zstaupil sem potichu, Se zbrogj makage --- o nich ani slýču -- Postaupil sem dále, chtě zwěděti wjce, Tu barbřj vkrutný mjřil na mé pljce. Střelbau mne žádali na zem porazyti, Ale tjm málo moh hogič pořjdiťi.</p>
180	<p>Strelbu mne chtegice ozem poraziti Než oni tim malo mohly dokazati Z walasskami techdi gini giž pohlawe Bilimne Po strelbe teg ukrutneg nahle Atak poraneni y ubiti gsauce</p>	135	<p>Tělo mé, zwlássť hlawu vkrutně ranili. Tak po celém těle přikryt gsa ranami, Nemohl sem čerstwě hýbatí rukami. (a) A tu mne prowazy začali swazowat,</p>
185	<p>Nemohol sem wice pohnut moge plece Odkud hned pocali powrazi wazati Co kdiž sem uhlidal chtel sem se braniťi Wssak daremne bylo nemagice sili Neb nelitostiwe mne wsseckeho zbili [165]</p>	140	<p>Gá se nechtěl dáti tak welmi stahowat, Ale k obraně swé neměl sem giž síly, Když mne tak celého převkrutně zbili, Zemdleného tedy tuze mne swázali, A tak zwjtezysse, zbrog y wsse mi wzali. [115]</p>
190	<p>Sili gsa pozbawen tuze mne zwazali Zwiteziswse techdi y zbrog mi přeč wzali Tu giž zwazaneho Pre mnoho wogákuw Obstalo gak switlo premnoho paholkuw Radugic se že gsu chlapa chirečneho</p>	145	<p>Nazeyťj přjbehlo wogáků přemnoho, Genž mne obkljčili, radugic se z toho, Že giž magj w hrsti muže powěstného, Zbognjků heytmána, chlapa wdatného, Tak hle! mne chytili, ačkoli dost zrádně,</p>
	<p>Zbogniku heytmána smeheho ffriskeho Mohli ulapiti ač prawe dost zradne To kdi si pomislim srdce we mne wadne</p>	150	<p>Ach! když na to mysljm, srdce we mne wadne.</p>

195	Ulapili gsu mne Plačte towarissi Spadla giž koruna dolu zhlawi wassi Kwilte hori skali hluboke udoli Giž mne newidite na Neczpalskeg holi O nestale sstesti w tomto marnem swete Gako že z Horkosti giž spomenem na te Potom pak ta strelka wogenskeho lidu		Giž mne magj w rukách, plačte towarysi, Giž krásná koruna spadla s hlavy wassj. Kwělte hory, skály, hluboká vdolj, Newidjte mne wjc na Březnanské holi ²¹
200	Pro kteru sem citil wsobe wetssi bidu Tuze zwazaneho medzi sebe wzali Tak do Breznanskeho města ssikowali Powsseckich ulicach lide mnozi stali Natom se diwili gako mne dostali	155	Potom mne krutá zběř wogenského lidu --- Ach! kdo muže wypsát mau welikau bjdu--- Zwazaného tuze w prostřed sebe wzala, A do Březnanského města ssikowala. Po vlicých wssudy drzý lidé stáli, 160
205	Mnozi gako hadam u sebe misleli Co toho premohlo sila neb fforteli O! zradna to milost wsecko spusobila Radnegbi skapala bila moga mila Giste zebich sem byl to nesstesti usel	160	Diwili se welmi, kterak mne dostáli. Bezpochyby mnozý v sebe mysleli, Zdali sem přemožen sylau neb forteli? [116] Ach! gen zrádná láska to wsse způsobila, O! kyž fregjřka má sama mne zabila!
210	Do toho wezeni nebil bysem prissel Kde sem hledal pokog tiche spočinuti Nassel sem ga sobe smutne zahinuti	165	Gá sladkého hledal při nj spočinutj, Nassel pak sem sobě smutné zahynutj. Kdyby mne nebyla ona prozradila, Nebylaby mne moc lidská podvrátila. Zatjm když mne bjdně do města přiwlekli, 170
215	Kdi gsu mne giž potom do města Priwedli Giž kowače kemne nahle sputi wedli Abi on okowal moge ffriske nohi Které preskočiti dwuch kowačow mohli Které bili richle negen na rowinach Ale y na wrsskach hlubokich dolinach Tak ukrutnim Putem me nohi okowal	170	S hotowými pauty kowáři přitekli Na mne, a mé nohy njmi okowali, Kterěž dubce, bučky, pně přeskakowaly. Které běhávaly na pěkných rowinách, Po wysokých horách, hlubokých dolinách. 175
220	Tehdi mi gen gesste Prissel na srdce žial Atak chlap bil gati wnebespečne sidlo O!nestale sstesti ti si mne podwedlo Ach kam se podegem od welkeg žalosti Radneg bych nebil znal teg zradneg milosti	175	Když přetěžké pauto mé nohy sewřelo, Srdce mé žalostj přetěžče omdlelo,
225	Plače wemne srdce Plaču wemne kosti Očý wilewagi truchliwich slz dosti [166] Ach Kde si weseli genž si Primne bylo O kde potesseni richle pomínulo	180	Mé oči přesmutné, wylily slz dosti, Nevstále pláčj, prahnau we mne kosti. O! kdež sy wesselj, gesstos mne těssilo? Vteklo mi sstěstj, kterěž mne mánilo.

230	O Kde ste Premile roskossne Pjsnički Kterimissto bili Plne wsse hagički O kdesi sloboda milegssi nad zlato Wssecko sem potratil není wice giž to Nechala mne radost wssecko potesseni	185	Přestaly znět w horách roskossné pjsničky, Smutné gsau giž nynj zelené hágjčky. Kam ste se děly mé roskosse někdeyssj? Ach! kdes má swobodo nad zlato milegssj? [117]
235	Uhlidam gen bidi a mnohe suženi Co mam giž misliti aneb co čekati Tak hadam že mi hle ted sstesti zaplati Smrti wim neugdem ohawneg nadluze Techdi mne obkliči gen poslední nudze	190	Přestal mi plynauti pramen potěssenj, Nynj mnau namjtá praud bjd a sauženj. Což mi pozůstává? čeho mám čekati? Ach! mé zlaté časy wjc se nenawrátj. Smrti, wjm, nevgdu, giž mne ssibenice Čeká, nebudu žiw ani dwa měsýce.
240	Gistotne mug ziwot polepsiti musim A nassibenici prehrozne odwisim Prwe pak primete toto welmi male Mili towarissi me poslední Wale Ey Walete Walete gakož wam mam rici		Nu! měgte se dobře bratřjčkové milj, Ach! gak se mám laučit s wámi tuto chwjli.
245	Biliste bratkowe wsrđci mogem wsseci Ach co že wam powim poslední hodinu Widite wasseho hadnada promenu Gake ze wam za wssi wernost podakugem Dost sem učiniti nemohol litugem		
250	Wiznawam zestemi wi poslussi bili Protož sem milowal was ze wssi swe sili Swami sem mel rosčoš we wssem swem žiwote Neweduc naskrze znigakeg [!] psote Srdce wemne rostlo kdi sem was uhlidal	195	Wěrnj a poslussnj stále ste mi byli, Protož sem milowal wás ze wssj swé síly. Gak mnohých roskossj s wámi sem w žiwotě Požil, newěděł sem nic o žádné psotě. Srdce we mne rostlo, když sem was vhljđal, Když sem wás tancowat wúkol sebe wjđal.
255	A knemu smelosti častokrat sem pridal Nepowim nič wice gake kratochwile Uziwal sem wdečne temer každé chwile Ale toho wsseho giž sem pozbaweni Gak nahle sem prissel wpretesske wezeni	200	Ale tomu wssemu konec gest giž nynj, Ortel wrchnosti mne vsmrtiti mjnj,
260	Zbawila nas wsseho dewečka nezbedna Ach milost zradliwa komus nas priwedla Dobre žese megte techdi mogi mili Zpomineyte na mne wzdički [!] každú chwili Posledni presmutne Wale wssechnem dawam Pozorugic na se welmi dobre žadam		Nu! měgte se dobře, towaryssi milj, Nynj gá pospjchám k poslednjmu cíli. // (118) Zpomjneyte na mne při každé radosti, Vžjweyte w lásce wssj opatrnosti.
265	Obratim se tež k wam naposledi hori	205	Měgte se dobře giž přewysoké hory,

<p>270</p> <p>275</p> <p>280</p> <p>285</p> <p>290</p> <p>295</p> <p>300</p>	<p>Nebo we was gasni ohen wic nehori</p> <p>Wale utessene mile obidleni Walete dubowe bukowe zeleni Giz ga wice powas nebudem choditi [167] Wnoci a neb wedne na was spočiwati Dakugem wam pekne za hospodu dobru Kteruste dawali za nekolik roku Ukriwagice mne listi ssirokimi Ze wssemi dobrimi towarissi swimi¹⁹</p> <p>Uwas sem slobodu Premilu uziwal Proto mi negwice prissel na srdce zgal Gase prowas smutim y wise budete Nebo giž pomali listi promenite Stratite zelene rucho weselosti Oblečete sukni welikeg žalosti Pro welki zarmutek pride gina psota Okriže se wasse smutek a nahota Spewi prerosskossnich Ptackuw se promeni</p> <p>Libi hlas slawicku kwileni se zmeni Gestli že kdo bude wesele wolati Ale wi budete smutku užiwati Smute že se techdi zamnu welke hori Y wisoke zkali nechat se rozbrog O kdi bi ste gednu o gen wec wedeli</p> <p>Abi ssibenice swas neudelali Nemužem giž mluwit nini swami ale Gedno giste [? v edici je „ještě“] rikam naposledi Wale Walete ktomu tes y w horach salasse Kde bili obedi y wečere nasse</p> <p>Dawali nam sira žincice whognosti Nato teš y masa a to do sitosti Budte w dobrem zdrawi bačowe Klenowssti Pozabiwam na was walasi [!] Klenowssti Pokud sem tam chodil wdečne ste mne mali Kdi sem y owce bral nic ste ric nesmeli Gestli pride omne wam smutna nowina</p>	<p>210</p>	<p>Na wassem hrběte můg ohnjk nehořj. Gak milau hospodu w wassem lůnu sem měl, Kůr rozličných ptáčků denně wůkol mne pěl. Měgte se dobře wy bukové zelenj, Pod wámiž sem mjwal tiché obydlenj. Giž gá wjce po wás nebudu běhati, We dne aniw nocy na wás spočjwati. Nebudete mne wjc s towarysi mými Přikrýwat před sluncem listy ssirokými.</p>
--	---	------------	--

305 310	<p>Zaplačte neb sem byl y wassa rodina Gestliže slissite chlapa obesili Muže to prigiti y nawas w tu chwili Y wiste dost owec na slak mug pagedli Kdi co každi rekl zbognici to zedli Držtese pak Predce čine ktomu stale Bohu was porucim dawagic wssem Wale Naposledi gesste y ktobe me slowa Obracim nesstasna Katla a zradliwa</p>		
315	<p>Tis pruwotce [?] meho nesstesti wtom swete Ach sliss že ussima Posledi Waleta [168] Zdališ sme [!] te bidni werne ne milowal Mnoho stribra Zlata gako Plewi dawal Tužilo me srdce gednak gen potebe Mnoho sem pokladal ga wtwogi Podoboe Welikich horach nosil sem to wsrđci Tak sem te milowal ze gen muzem rici</p>	215	<p>Měg se y ty dobře, děwečko klamliwá, Ay! gak mne zradila přjsaha twá křiwá, Pozdwihssei dwa prsty, slibowala sy mi, Že mi budeš wěrná --- ale gen rty swými. Milowalas mne syc, ale krátce dosti, Brzýčko shořela swjce twé milosti. A když dohořela, práwě o pulnocy, Twůg falessný kassel musyl mne přemocy. Rcy, nynj kdo toho práwa [!] přjčina gest, S towaryssi swými že ted' snássjm neřest? [119]</p>
320	<p>Ale simi Pekne zato zaplatila Giž si mne Breznanskim messtanum prodala Co sem ti zawinil zes takowa bila Naproti milemu srdce rozhorlila Ba zdaliž twe srdce litosti nemelo Kdiš tak zranit ubit dala si me telo</p>	220	<p>Tys toho přjčina, ty sy mne zradila, W osýdla smrteďná, ty sy mne zwábila. O láska falessná, gaks mi vsskodila! Twá sladkost se mi w blen nynj obrátila. Kyž děwčini rtowé prwé oněměli, Než mne nepřátelům prozraditi měli, Radssibys Maryssko byla zkameněla, Prw než sy lásku swau hanebně zapřela, Radssiby tě byla máť zadusyla, Prw, než sy zlobiwě mne zahrdausyla.</p>
325 330	<p>O radnegi bi se taka nezrodila Kterabi ffalessne swogeho zradila Wernegssi mne bili te pretwrde skali Ktere ač prawe mu lasku neznali Wernegssi mne bili te ssiroke drewa Nežliti ač prawe stala se newdečna Zlamala si wernost kde me ruki kladli Do bukuw do dubuw negdrakssi [!] pokladi Mužete se učit wssichni lide wswete Obzlaste pak gen ste gako kweti wlete</p>	230	<p>Oby se nebylo děwče narodilo, Genž milému swému k smrti poslaužilo! Ale daremné gest mé hořekowánj, Daremné hořkých slz hogné wylewánj. Ohawné smrti nám nelze gest vgjti, Ach! katowau rukau musýme gen sgiti. Smrteďná giž postel nám gest připrawena, Giž gest sibenice pro nás wystawena.</p>
335	<p>Gak nebespečna wec dat se do milosti Poktereg pochazi zarmutek whognosti O zradliwa milost dost Slawnich witezuw</p>	240	

<p>340</p> <p>345</p>	<p>Na s kazu priwedla y udatnich muzuw Wssak y w mem nesstestj posledni krat giste Nemuž zapomenut na teba me Srdce Wale Wale mila ze simi pripila Na misto sladkostj horku wodu dala Giž sem raz Powedel zeš [!] takowa bila Gako Samsonowi nezbedna Dalila Ach spomni ze sobe na me werne slowa Ktere semti mluwil Kdisz bila ma mila Gakim kolwek lidem wtomto swete powecz Zebil twog neymilssy <p style="text-align: right;">Jacobus Szurowecz.</p></p>	<p>245</p> <p>250</p> <p>255</p> <p>260</p>	<p>Pohleďte gen oknem, bratřčkové milj, Tam kde gasné slunce k západu se chýlj. Na tom holém kopcy budem powýsseni, Tam nás očekává smutné oběssenj. [120] Tisýcowé budau na nás se djwati, Když nassjmi těly wjtr bude hýbati. Přigde y Marysska, snad gj bude ljto, Když bude muchami mé tělo přikryto. Ach! gá nepředwiděl toho konce swého, Gináč, ačkoli sem z rodu chudobného, Bylbych sy postélku ze střjbra wystawil, Zlatem gi obložil, bych se tjm oslawil. Wůkol nj pak bylbych ssarlatu nakládil, Abych, gestliby sem dolů s nj odpadl, Audů těla swého něgak neobrazil, O! kyž mi to někdo předkem wyobrazil. Bylby se ptal každý na tu podiwnau wěc Byloby řečeno: tu wisý Surowec.</p>
-----------------------	---	---	--

Tabulka 16

	<i>Mikulášský sborník</i> (knihovna spolku a vydavatelství Transcius v Liptovském Mikuláši, sign. XV. XXII. B. 21 ²²), pp. 169-173		Tablic, B.: <i>Slovenští veršovci II</i> , pp. 120-137	Miscellanea (2. desetiletí 19. stol., LAMS, sign. B 133), ff. 11v-15v
	Piseň o Janosikowy Zbognikowy.		Jánossjk Liptowský Laupežnjc od neznámého skladatele.	Prjhody ganossjka.
1 2a 2b	Posližte spiwani Bratrowe Sestrički co wam budu spiwat ztego meg Cowam budu spiwat, ztego meg knissticki	1	Zastawte se bratřj a sestry trossjčku, Zpjwati wám budu pamatnau pjsničku, [121]	
5	O gednom mladenci, ssuhagičku sswarnem W Liptowskem widgeku, katonaku silnem Bil gmena pekneho Janossik řečeni	5	O gednom mládency, sswárném ssuhagjku Wogáku vdatném w Liptowském widjku Byl zrůstu pěkného Jánossjk řečený,	O gednom mladency sswarnem ssuhagjku Wogaku udatnem w Liptowském widjku Byl zrustu pekneho ganossjk řečenj
10	Rodu gen sprostreho, Junak welki sylni Biwal gest Hegtmanem, a kapitan mladi Kdi z Husarmi chodil, a služil Cisary Potom kdiž gest prissel, zwogni se nawratil Do domu kodcowi ²³	10	Z rodu gen sprostného ginoch vtěssený, Byw wogákem, wěrně cýsaři slaužjwal, A mezy husary kapitánem býwal, [123] Z wogenské služby se k otcy zas nawrátíl, Hrdinské mysli swé ani tu nestratil. Počal, gak neylépe mohl hospodářit, [124]	Z rodu gen sprostneho ginoch utessenj Byw wogakem werne cysary služiwal Amezy husary kapitanem bywal Z wogenské služby se kotcy zas nawratil Hrdinské mysly swe ani tu nestratil Počal gak neylepe mohl hospodarit Nechtelo se mu wssak pro welku daň darit
15	Počal Hospodarit a Gazdowat sobe Ale pre porcie nahnewal se hrozne Že museli dawat porcie welike Gazdowe sedlaci, trapili gich hrozne Potom se zas odal na zbogstwo z Paholki Sobe nawerbowal pod swe silne ruky Walachow Sedlakow a učenic žakow ²⁴	15	Přeweliké daně rychtáři zdjrali, Tjm geg s společnjky přjliš nahněwali. Odssel a spogil se s swými kamarádi, Kteřž rovně daně platili nerádi. Po rynku zwerbowal sobě mnohé kluky, Kteřžto vměli přeskakowat buky.	Nechtelo se mu wssak pro welku daň darit Prewelike dane rychtary zdjraly Tym geg s společnjky priliš nahnewali Odssel a spogil se s swjmi kamaradi Kterž rovně dane platili neradi. Po rynku zwerbowal sobe mnohe kluky Kteržto umeli preskakowat buky
20	Ktery gsu umeli preskakowat bukow Kdi prissli do pole do zelenich haguw 20 Tam su se učili preskakowat bukuw	20	Přiwzal sy walachů, sylněgssjch sedláků, Navčil ge kunsstům, byw mistrem swých žáků.	Priwzal sy walachu sylnegssjch sedlaku Naučil ge kunsstum byw mistrem swjch žaku

²² Originál je nedostupný. Vycházíme z fotokopie uložené v LAMS v Martině. Na odlišná čtení než Vilikovského v citované studii a Mišianika v *Antologii* upozorňujeme zde.

²³ Zbytek verše nedopsán.

²⁴ Vilikovský (p. 565) transkribuje *žiakow*, Mišianik (p. 497) ponechává – s doplněnou kvantitou – *žákov*.

²⁵ Vilikovský (p. 568) transkribuje *kdy ho* a v různočtení uvádí *kdibi (!)*, Mišianik (p. 499) transkribuje *kdy ho*

²⁶ Vilikovský (p. 568) opravuje na *kříček*, v různočtení uvádí *kruzik (!)*; Mišianik (p. 500) vrací – s doplněnou kvantitou – *krúžik*.

²⁷ Následující verš chybí.

<p>25</p> <p>30</p> <p>35</p>	<p>Potom Kdiž guž dobre nauceni bily Strelali skakali pozelenem hacy</p> <p>Potom se wibrali sstestga probowaty Kdiž gim poslužilo nechteli nechaty A tak su zbigali ponekolyk rokuw Po mestach kraginach činil sskodu welku Neb mnoho klassteruw Mageruw y Domuw Gsau wirabowaly wnočni čas zestrelbow Neb su se zabraly do ginich widgekuw</p> <p>Abi su gich doma neznali zbognikuw Hostince Kurie Zemanske osady Welice sužowal Janossik chlap mlady</p> <p>A co su dostali penez gine stadky Ngesli su do hori tam se talowaly Neydrakssi pak kusi Janossik skowawal Medži wrchi w tatrach do skali odnassal</p> <p>Wsse mudre sprawowal, medzi paholiky [170]</p> <p>Radu gim dobru dal gak magu choditi</p>	<p>25</p> <p>30</p> <p>35</p> <p>40</p> <p>45</p> <p>50</p> <p>55</p>	<p>Když sami na poli aneb w hági byli, Střjleti, skákati pilně se včili. W hlubokých dolinách a w hágch zelených Kochali se často w hrách roztomilných. [125]</p> <p>Když se wssechněm kunsstům dobře navčili, Wražedlnau se zbrogi snažně ozbrogili, Wystrogili se swé sstěstj prubowati, Dobře se gim wedlo --- nechtěli nechati. Stále zbjgegice mnohé, dlauhé roky, Sšťastné w řemesle swém činjwali kroky. W městech swých a hradech dělawali sskody, O! kam oni přissli, zlé tam byly hody. Wylaupili panské, neybohatsj domy, Do nich tlauky kaule, gako gasné hromy.</p> <p>Hostince, kurye, zemanské osady Welice sužowal Jánossik chlap mladý. By gich někdo doma nepoznal zbognjků, Brzo se přenesli do giných widjku. Když peněz neb giných pokladů dostali, Mezy sebau w hoře wsse rozbitowali. Neydrašssj pak kusy Jánossik schowával Mezy wrchy w Tatrách, w nichž se zdržowával. Tam neydrašssj skládal platna, saukna, ssaty, Na hromadu sypal, toláry, dukáty. [126]</p> <p>Nuzným dobře činil, zwlášstě pilným žákům, Dával gim na ssaty saukna nebořákům. Poručil gim měřit od buka do buka, Sstědrá byla wždycky k žákům gehu ruka. Nebo ondy y sám po sskolách chodjwal, Otrhaný kabát, prázdnu kapsu mjwal. Welikým kompanům poraučel kázati, Každý zbognjk musyl ořeru gim dáti. Tak obohacené propausstěl swobodně, K pilnosti gich stále napomjnal hodně.</p> <p>Byw muž opatrný, spolek maudře řjdl Co mu překáželo, to wsse s cesty klidil, Dával dobru radu w sstěstj y w nesstěstj, Od swých towaryssů odwrácel neřesti.</p>	<p>Když sami na poli aneb w hacy byli. Strjlety skakaty pylne se učili. W hlubokjch dolinach a w hagdch zelenjch Kochaly se často w hrach roztomilnjch Když se wssechnem kunsstum dobre naučili. [12r]</p> <p>Wražedlnu se zbrogi snazne ozbrogili Wistrogili se swé sstestj prubowati Dobre se gjm wedlo nechteli nechati Stale zbjgegjce mnohe dluhe roky Sstatne w remesle swém činjwali kroky W mestech swjch ahradech delawali sskody O kamony prisslj zle tam byli hody Wylupili panské neybohatsj domy Do njch tlukli ěule gako gasne hromy Hostince kurye zemanské osady Welice sužowal Ganossik chlap mlady By gjch nekdo doma nepoznal zbognjku Brzo se prenesly do ginjch wydyku Když penez neb ginjch pokladu dostaly Mezy sebu whore wsse rozbytowali Neydražssj pak kusy Ganossik schowawal Mezy wrchi wtatrach, w njchž se zdržowawal Tam neydražssj skladal platna sukna ssaty Na hromadu sypal tolary dukaty. Nuznjm dobre činil zwlasste pynjnm žakum Dawal gjm na ssaty saukna neborákům. Poručil gjm meryt od buka do buka Sstedra byla wždycky kžakum gehu ruka Nebo ondy y sam po sskolach chodiwal, Otrhanj kabat prazdnu kapsu mjwal. [12v]</p> <p>Welikjm kompanum poručel kazaty Každý zbognjk musel oferu gjm daty. Tak obohacené propusstel swobodné Kpilnosti gjch stale napomjnal hodne Byw muž opatrnj spolek mudre rjdl Co mu prekaželo to wsse s cesty kljdydl Dawal dobru radu w sstestj y w nesstestj Od swjch towaryssu odwracel neresty</p>
-------------------------------	--	---	--	--

40	Atak suho potom Hegtmanem spravily Geho Junačkowe pilne warowaly Kde si kolwek lehol w horach pod bučinku Straš nadnim držali bi pospal za chwilkú	60	Pročež za heytmana geg sobě swolili, Co on rozkazował, ochotně plnili. [127] Kdesykoli lehnul w lese pod bučinku, Straž nad njm měli, by požil odpočinku. Dokud on s nimi byl sst'astně se gim wedlo, Co před sebe wzali, wsse gim dobře sedlo.	Pročež za heytmana geg sobe swolili Co on rozkazował ochotne plnili Kdesykoli lehnul wlese pod bučinku Straž nad njm meli by požil odpočinku Dokud on snjmi byl sstastne se gim wedlo Co pred sebe wzali wsse gim dobre sedlo
45	Okolo pohorach nakaždem salassy Gesti piti meli ti gehu Junacy A kdiž se nagedli potom tancowaly Na gajdičkach sobe muziku držaly Skakali wesele wespolek se hraly Neb silni a wrtki ty Junacy bily Než ta gegich sila nedluho trwala	65	Na wysokých horách, na každém salassi Gjst a pjt gim dali wdatnj walassi Tito gim na keydách, muzyku dělali, Oni nagedsse se spolu tancowali. Vměl zwlássf' Jánossjk dobře heydukowat, Zatačēt swau holj, sylně wyskakowat. [128]	Na wysokjch horach na každem salassi Gjst a pit gim dali udatnj walassj. Tito gim na keidach muziku delali Oni nagedsse se, spolu tancowali Vměl zwlasst Ganossjk dobre heydukowat Zatačēt swu holi silne wyskakowat
50	Wssickni se rozprchli od sweho Hegtmana Atak gest byl zrazen od swich Towarissu Že gsau ho chitili u gazdy w domečku Neb gsau preplatili Panj Gazdu gehu Aby ho pod zradu wzal do domu sweho	70	Ale gehu sstěstj nemělo stálosti, A tu se rozprchli od něho w rychlosti. Když ho towaryssi wlastnj prozradili, Hned mu Páni lstiwé lečky nastrogili.	Ale gehu sstestj nemelo stalosti Atu se rozprchli od neho wrjchlosti Když ho towaryssi wlastnj prozradili Hned mu Pani lstiwé lečky nastrogili
55	Neb su nechawali zimni časi zbogstwo Yssli su služiti dokud prislo [!] leto A on tež byl sluzil [!] u gazdi w Salassi Wten čas kdy ho zradil Gajdossjk f'falosny [!] Ktery snjm chodjwal po Horach a zbjgal	75	Přeplatili totiž hospodáře gehu, By ho, že geg zgedná, zwal do domu swěho. Nebo w zymě swěho zbogstwa nechawali, Dokud se zteplilo, někde slaužjwali. Na bljzkém salassi, slaužil y Jánossjk, W ten čas, když ho zradil falessný keydossjk, Genž w Jánossjkowé spolku lidi laupil, Nynj v Stolice za heyduka wstaužil,	Preplatili totiž hospodare gehu. [13r] By ho že geg zgedná wzal do domu sweho Nebo w zyme sweho zbogstwa nechawali Dokud se steplilo nekde sluzjwali Na blizkem salassi služil y ganossjk W ten čas když ho zradil falessnj keidossjk Genž w Ganossjkowé spolku lidj lupil Nynj u stolice za heyduka wstupil
60	Kdiž stal za Hajducha prepitno gim dawal Potom kdiž se opil takto gim powedal Towarissga mogj giž sme sa napili Než by sme se gesste wjce napogili	80	Nowým kamarádům přepitné když dáwal, Wssecko, co gen wěděl, důwěrně wyznáwal. Ey, prý, towaryssi, syc sme se napili, Alebychom se wjc gesstě občerstwili, Gestlibych wám gedno tagemstwj powěděl, Kdybych od wás, že mne nezradjte zwěděl. --- [129]	Nowjm kamaradum prepitne když dawal Wssecko co gen wedel duwerne wyznawal Ey pri towaryssi syc sme se napili Ale bychom sewjc gesste občerstwili Gestlibych wám gedno Tagemstwj powedel Kdybych od was že mne nezradjte zwedel.
65	Kdyby wám ga neco gesste prypowedel Dalby nám Pán zato dobry Plat a tringel Potom hned Hajdusy gsau ho spitowali Aby gim powedel že pugdu kpanowy Atak gim powedel o Janossikowy	85	Tu se ho heyducy pilně zpytowali, Že geg newyzradj, swatě slibowali. A tak gim wsse zgewil o Jánossjkowi, O gehu hospodě, y gehu ěazdowi To wsse hned heyducy pánům oznámili, Ti gim wjna dali, aby se napili.	Tu se ho heyducy pylne spitowali Že geg newyzradj swate slybowaly Atak gim wsse zgewil o Ganossjkowy O gehu hospode y gehu ěazdowy To wsse hned heyducy panům oznamili0 Ti gim wjna dali abyse napili
70	Že dobre wi onem kde on ma bjdenj Potom hned Hagdusy Panu oznamily Hned gim dal na wino aby se napyly Hned nemcow Hagduchow sedlakow zehnali Aby ho ssli lapat kde bidli ugazdy	90	A ěazdu poslali na salaš pro něho Pod lstiwým zámyslem, že gednat bude ho.	A ěazdu poslaly na salaš pro neho Pod lstiwjm zamislem že gednat bude ho.

75	Atak gest ssel Gazda na Salaš proneho Aby prissel domu, že bude gednat ho Za co bude služít abyse snim zgednal		Heyducy wogáky, sedláky zwolali, Aby geg, když přigde z salasse gjmali, Hospodář pro něho bez odkládánj gel, Skutečně porjdl, což poručeno měl. Vměl Jánossjka lsiwě přemluwiti, By domů k gednánj netjžil sy gjtí. Na cestě walassku znal mu wyklamati, Řka: že spad, že se chce na nj podpjрати. [130]	Heyducy wogaky, sedlaky zwolaly Aby geg když prjgde ze salasse gjmali Hospodar pro neho bez odkladanj gel Skutečně porjdył což poručeno mel. [13v] Vmel Ganossjka lsiwé přemluwiti By domu kgednanj netjžil si gjtí Na ceste walassku znal mu wyklamati Rka: že spad že se chce na nj podpjрати.
80	A kdiž su ssly domu walassku mu zruk wzal Včinił ffortilne tak gakoby spadol Žebyse zwalassku podpyraty mohol A kdiž prissli domow w dome ludu plno	105	Doma giž wogácy skrytj ho čekali, Gak do chyže wstaupil, pořád ho gjmali. W rukau nic nemale, gak se moh brániti? Z pasti nastawené nemoh gim vgjtí, Pod nohy mu, když geg wogácy gjmali, Radau gisté báby hrachu nasypali. A tak dost fortelně potom geg lapili, Gateho swázawsse w temnicy wsadili.	Doma gjž wogacj skrytj ho čekaly Gak do chiže wstupil porad ho gjmali W ruku nic nemale gak se moh brániti Z pasty nastawené nemoh gim ugjtí Pod nohy mu kdjž geg wogacy gjmali Radu giste baby hrachu nasypali Atak dost fortelne potom geg lapili Gateho swazawsse w temnicy wsadili
85	Nemel se scim [!] branit spastu pobil mnoho [171] Wrukach swich nič nemel kdi geho lapaly A gesste mu hrachu podnohi sypaly	110	Když seděl přesmutný w přetěžkém wězenj, Takto sobě zpjwal w náramném sauženj: Nebylbych gá toho w Klenowské krčmě mněl, Žeby mne keydossjk zlobiwě zradit měl. Žeby mne heyducy měli chytit lsiwě, A semnau nakládat tak neljtostiwě. Když mne nepřátele w ruce swé dostali, Muky převkrutné hned mi dělat dali. [131]	Když sedel přesmutnj w pretežkem wezenj Takto sobe spjwal w naramnem suženj Nebylbych gatoho w Klenowské krčme mel Žeby mne keydossjk zlobiwé zradit mel Žeby mne heyduci meli chitit lsiwé A semnu nakladat tak neljtostiwé Když mne nepratele w ruce swé dostaly Muky preukrutné hnet mi delat dali Ptajcjm se kde sem sobe poklad schowal Rek sem negste hodnj bych wám to wodlowal.
90	A kdi ho lapyly tuze geg zwazaly Nemcy a Hagdusy do wezeny daly Nez Posližtez dale otom Junačkowy Kterak sobe spiwal kdy sedel w wezeny	120	Ptagjým se: kde sem sobě poklad schowal? Řek sem: negste hodni, bych wám to wodlowal.	
100	Nenazdal bi se bol w klenowcy na krčme Žeby mne byl zradil gajdossik ffalossne Kdi mne nahle galy ragtari Hagdusy Hned mi dali robit pre ukrutne muky	125	Klenowčané! mogi towaryssi milj, Neopausstęgte mne w tuto smutnau chwjli. Zaplatjm wám dobře, když mne wymůžete, Wěčnau památku mjt odemne budete.	Klenowčane mogi towaryssj mjłj Neopusstęgte mne w tuto smutnu chwjli Zaplatjm wam dobre když mne wymůžete. [14r] Wecnu [!] pamatku mjt odemne budete
	Spitowali se mne o mich statkach whore Aby gim powedel žemi pugdu prone Než ga sem powedel ngeste wi gich hodni Gombi snich nosyti a giz [!] ssacowaty Neb ste zli panowe zli Prokuratrowe Neumite zlidmi nakladaty dobre Wtom wezeni težkém a mučeni hroznem Predce sobe spiwal a za pomoc zadal [!] Ach, Klenowcy mili towarissga mogi Namne starost megte ztratit ma nedagte Gak mne wymwozete [!], zaplatim wam dobre Že budete miti pamatku odemne			

105	Než nemohli geho nigak wyslobodit Pilne byl ostrihan nemohli blisko prit Gesste sme nebili wsseci spolu whore Wten čas Kdiž nam Pana zradili na krčme	130	Ale nemohli ho naskrze wymocy, Pilně byl ostřhán, y we dne, y w nocy, Ano y w ty časy wssickni w horách byli, Když geg keydoš zradil, a když geg lapili.	Ale nemohli ho naskrze wymocy Pilne byl ostrihan y we dne y w nocy Ano y w ty časy wssicknj whorach byli Když geg keidoš zradil a když geg lapili
110	Janossik Janossik kdeže twug Palossik Wtom meste Žiline tam wisy na kline Janossik Janossik kdeže twa Walasska Kteru sy se zwrtał Kdyty bila laska Pod zradu gest wzata zruku mogich sylnich	135	Milý Jánossjku! nebudau giž wjce Ruce twé zbjgeti kupecké truhlice. Kramáři, ěombáři budau putowati Bezpečně, nebudau tebe wjc se báti. [132]	Milj Ganossiku nebudu giž wjce Ruce twé zbjgeti kupecké truhlice Kramary Gombary budu putowaty Bezpečne nebudu tebe wjc se baty
115	Od Gazdy vlastniho kdi sem ssel domu snim Preč mi odebrali walassku palossjk Skterimi sem chodil gak negaki Pážik Eg kdy by sem gu bil mohl wruce dostat Nekazal by se bil tysyc chlapom lapat	140	Milý Jánossjku! twé nohy na zorách Nebudau wjc běhat po Bystřických horách, Giž zatjm nebudeš po wrssjch blauditi, Na salassjch w kotle owce sy wařiti. Nebudeš w audoljch bučky přesakowat,	Mylj Ganossjku twé nohy na zorach Nebudu wjc behat po Bystrickjch horach Gjž zatjm nebudeš po wrssjch bluditi Na salassjch w kotle owce sy wartyi Nebudeš wudoljch bučky preskakowat
120	Janossik Janossik kdeže twug polhačik Kteri mirne strelal Kde byl gaki ptačyk Janossik Janossik kde su twe Pisstale Krasne wikladane gak mlade gestere Tam to spolu leži wskalnateg geskyni Klobučik perečko Kosselka pystole	145	Přestaneš na dudách pěkně sy keydowat. Vtichnau giž háge, po nichž sy chodjwal, Gessto hlasně zněli, když sy sobě zpjwal. W bjlené kossili, nebudeš tancowat Giž wjc, ne s mládency wesel heydukowat.	Prestaness na dudach pekne sy keydowat Utichnu giž hage0 po njchž sy chodywal Gessto hlasne zneli když sy sobe spiwal W bjlené kossjli nebudeš tancowat Gjž wjc ne smladency wesel heydukowat
125	Janossik Janossik kdeže twug klobuček Ze zlatem ze sribrem obigani wssecek [172] Perečko trusowe pekne ozdobene Z Perlami zffizřpany mocne upewnene Neb kdibiho ²⁵ uzreli zdelaka switici	150	Milý Jánossjku! swých čižmiček žlutých, Kdybys nebyl zbjgel, nemělbys obutých. Wssak sem gá nezbjgel gen na bjlé hoře, A co sem nazbjgel, dal sem wsse swé Doře. – Milý Jánossjku, kde máš swau ssawličku? [133]	Mily Ganossjku swjch čižmiček [!] žlutjch Kdybys nebyl zbigel nemelbys obutjch Wssak sem ga nezbigel gen na bjle hore Aco sem nazbigel dal sem wsse swe Dore Milj Ganossjku kde maš swu ssawličku
130	Neb kdibiho ²⁵ uzreli zdelaka switici Hned mi hotowili walassi žinticy Janossik Janossik kde že twa kosselka Zelena hedbabna zlatem wyssiwana Wktereg kdi sem lehol whorach Pod bučiny Domniwali su se že kruzik ²⁶ zeleny	155	Tam w městě Krupině, tam wisý na klině, Teď mi odebrali walassku, palossjk, S kterými sem chodil, gak sylný pacholjk. Milý Jánossjku, samopassné djtě, Kdybys byl nezbjgel, nelapaliby tě. --- Ey, ač sem y zbjgel za nemnohá léta, Málo wssak sem lidj zklidil z toho swěta	Tam w meste Krupine tam wisj na kljne Teď my odebrali walassku palossjk [14v] Skterjmi sem chodil gak sylnj pacholjk Milj Ganossjku samopassné djte Kdybys byl nezbygel nelapaly by te Ey ač sem y zbygel za nemnoha leta Malo wssak sem lidj zkljdyl ztoho sweta
135	Janossik Janossik kde twug dolomanik Z čerweneg anglie pekne okružleny Itwug paz hedbabni zlaty a ssiroky Zlatem obigani Stribrno na konci Nohawički ssumne na modu walasku	160	Wssak sem gá nezbjgel chudobných sedláků, Krom páňů, zemanů a pyssných maznáků. Neb sem se rozhorlil, že lidi sdřrali, Welké děžmi brali, lidi sužowali. Kdekoli wzal sedlák, musyl genom dáti. Slěpky, husy, telce, wsse zwykli bráwati, Chtěl sem tyto drače trochu postrassiti, Aby swé poddané přestali laupiti.	Wssak sem gá nezbygel chudobnjch sedlaku Krom panu zemanu a pyssnjch maznaku. Neb sem se rozhorlil že lidj sdřraly Welke děžmy brali lidj sužowali Kdekoli wzal sedlak musyl genom dati Slěpky, husy, telce, wsse zwykli bráwati Chtel sem tyto drače trochu postrassiti Aby swé poddane prestaly lupiti.
140	Pod koleni zlatem tež y narazporku Janossik Janossik sskoda twych papučku Že musga swatiti bez twich silnich nwsoku [!]			

145	Janossik Janossik twoge žlte čižmy Kdi biž bil nezbigal nemal biz gich nikdy Eg wssak sem nezbigal gen nabgeleg hore A čo sem nazbigal dal sem mogeg Dore Janossik Janossik twoge silne ruce Nebudu wic lamat kramarom truhlice Kramari Gombari giž bespečne pugdu	165	Kdyby mne keydossjk nebyl lstiwě zradil, Do cýsarské služby bylbych se posadil, Přesskoda na stokrát wěku tak mladého, [134] Že se musým bráti ze swěta marného. Giž musým opustit hry a kratochwjle,	Kdyby mne keydossjk nebyl lstiwé zradil. Do cysarské služby byl bych se posadil. Presskoda na stokrat weku tak mladého Že se musym brati ze sweta marneho. Gjž musym opustit hry a kratochwile
150	A tobe Janossik wič [!] se bat nebudu Janossik Janossik twoge richle nohy Nebudu wic behat po Bistricke hory Nge len po Bistrickeg ale y Poholeg Pokterich sem behal w kosselki zeleneg	170	Gichž sem w krásných hágjih vžjwal přemjle. Milý Jánossjku, kde gest twa walasska, Wzali ti gi zrádně! smutnať to ohlásska. Lstiwý můg hospodář o nj mne připravil, Kdyby mi to předkem byl někdo wyprawil	Gjchž sem wkrasnjch hágjih užíwal premile Mily Ganossjku kde gest twa walasska Wzali tj gj zrádne smutná to ohlasska Lstywj mug Hospodár onj mne pryprawyl Kdyby mi to predkem byl nekdo wyprawyl
155	Wsse hori tisowe giž budu pokogy Wnich sem sobe spiwal kdi sem mel tu wuly Janossik Janossik kde twi pokladowe Nepowim nikomu Krome mogeg Dore Neb su gich nehodni Pany užiwaty	175	Kdybych byl moh w ruku walassky dostáti, Bylby mne moh, kdo chtěl s wogáky gjmati. Kde poděl pjsst'alku Jánossjk chudáček? S kteraužto wypjskal, kde byl gaký ptáček, W každičkém salassi po dobré známosti	Kdybych byl moh w ruku walassky dostaty Bylby mne moh kdo chtel s wogaky gjmati Kde podel pjsstalku Janossjk chudaček. [15r] S kteružto wypjskal kde byl gakj ptaček W každičkem salassi po dobré znamosty
160	Kdi nechteli semnu dobre nakladaty Janossik Janossik samopassne dgeta Kebiz bol nezbigal nelapalibyta Trebaz sem ga zbigal zanektere leta Wssak sem malo ludi zmoril stoho sweta	180	Dali mu žinčice, syra, massa dosti. Y ginj ssuhagi, genž semnau laupili, Kam sme koli přissli, hogně gedli, pili. Milý Janossjku, kams klobauček swüg děl, Genž zlatem a stjrbrem wykládaný sy měl, [135]	Y ginj ssuhagj genž semnu lupili Kam sme koli prissly hogne gedly pyli Mily ganossjku kams klobuček swug del Genž zlatem a strjbreem wykladanj sy mel
165	Wssak sem ga nezbigal chudobnich paholkow Krom Panuw Zemanuw tich zlich prokuratruw Neb sem se rozhnewal ze [!] ludi zdiraly Porcie pitaly, ludi nahanali Kdege wzal tuge wzal sedlak musel daty	185	Péřečko psstrosowé, krásné ozdobené Perlami, brilianty zhusta obložene Genž když se zdaleka widěli swjtjcy, Hned mu hotowili walassi žinčicy. Jánossjku, kde twá kossilka zelená Zlatem prossiwaná, welmi okrásslená?	Perečko psstrosowé krasné ozdobené Perlamy brilianty zhusta obložené Genž když se zdaleka wydeli swjtjcy Hned mu hotowyly walassi žinčicy. Janossjku kde twa kossilka zelena Zlatem prossjwaná welmy okrasslená
170	Kuri husy telce patnact ssestnact zlaty [173] A tak sem ich ga chtel trochu poturbowat, Aby swich podanich prestaly turbowat Ach kdi bi mne nebil Gagdossik tak zradil Bilbiz mocy Božeg Cysarowy služil	190	W té když sem pod bukem spal snem obtžjený, Mnohý myslel, že gest to křjček zelený. Milý Jánossjku, kde gsau twé pisstolky Kterýchbys nebyl dal za dwa pěkné wolky?	Wté když sem pod bukem spal snem obtžjenj Mnohy mislel že gest to krjček zelenj Mylj Ganossjku kde gsau twé pysstolky Kterjch bys nebyl dal za dwa pekné wolky
175	Ach pozgal sa Bohu weku tak mladého Že se musim braty ze sweta marneho Giž musim opustit wssecki kratochwjle Ktere sem ga miwal po zeleneg hore Janossik Janossik už ty wgac nebude	195	Tam wsse spolu ležj w djře geskyňowé, Klobauček, pisstolky a péro psstrosowé Milý Jánossjku, kde gsau pokladowé? Nepowjm žádnému, gen mé samé wdowě, Neb gsau gich nehodni Páni požjwaty,	Tam wsse spolu ležj w djre geskyňowé Klobuček pysstolky apero psstrosowé Mylj Ganossjku kde gsau pokladowé Nepowjm žadnemu gen me same wdowě Neb gsau gjch nehodny Pany požjwaty
180	Gagdož gagdowaty nasalassi w hore	200	Když nechtěli semnau dobře nakládati. Jánossjku, kde máš dolomán čerwený Z Anglie ssňurami pěkně ozdobený. [136]	Když nechteli semnu dobre nakladaty Ganossjku kde maš dolomán čerwenj Z Anglie ssnuramy pekne ozdobenj.

185	Vž ti wgac nebudu na salassi w horach Owce y galowki smažit warit w Kotlach Prw kde sem koli ssel nakazdem salassi Dalimi žinčice syra masa dosty I mogim Junakom co semnu chodily Gesty pity daly comohly dowoly A giž wgac nebudem wzeleney kosselky Tancowat a skakat zmladimi paholky	205	A twůg pás hedbawný welmi cyffrowaný Střjbrem, zlátem wssecken čistě prossjwaný. Ssňůru při rozparku wssudy obložené (obrubené) ²⁷ Milý Jánossjku! papuček twých sskoda Swjtjčých se, nosyt ti gich ne swoboda.	A twug pas hedbawnj welmy cifrowanj. [15v] Strjbrem zlatem wssecken čiste prossjwanj Ssnuru pri rozparku wssudy obložene Mylj Ganossjku papuček twjch sskoda Swjtjčej se nosyt ty gjch nesloboda
190	Skoda [!] ta Janossik žetwe kapitanstwo Giž musiž složity y twe silne wogsko Bohu was poručim Towarissga mogi Neb swami nebudem wic chodyt popoly	210	Sskoda Jánossjka, že musyl složiti Heytmanstwj swé, a swé milé opustiti. Bohu wás poraučjm, towaryssi milj, Kteřjž ste po horách se mnau dost chodili. *	Škoda Ganossjka že musyl složity Heytmanstwj swé a swé mile opustiti Bohu was poručjm0 towaryssj mjlj Kterjž ste po horach se mnu dost chodyli
195	No giž ste slissely Bratrowe sestričky Gak Janossik spiwal kdi sedel w wezeni Kdo tu pisen zložil nebilto žadni pan Wssak wino palenko piwo rad pigawal Proto Bratri mily nan nezapomnite Kdi wam bude spiwat Tunku [!] mu zawdagte Za zdrawi spewaka a dobreho bratra	215	Slysseli ste bratřj, w tomto posezenj, Gak Jánossjk zpjwal w swém těžkém wězenj. Kdo tu pjsen skládal, nebyltě žádný pán, Ale byl Jánossjk zbognjcký kapitán. [137] Na zpěwáka bratřj nezapomjneyte, Za vstáwanj mu dařjčku podeyte.	Slyssely ste bratrj0 wtomto posezenj Gak ganossjk spjwal w swem težkem wezenj Kdotu pjsen skládal nebyl tez žadnj pan Ale byl Ganossjk zbognjckj kapitán Na zpewaka bratry nezapomjnegte Za ustawanj mu daričku podegte
200	Sobe pripigagte spewakowi dagte Neb sy pisar welmi swu hlavu suzuge Dokud gednu pisen nebo dve zkawkluge Tak spewak swe hrdlo welice wysussy Dokud gednu pisen neb dve spiwat musy		Neb se pjsař musý začaste trudití, A zpěwák swé hrdlo zpjwage sussiti.	Neb se pisar musy začaste trudití A zpewak swé hrdlo zpjwage sussiti
205	Kdo tomu neweri nech ide doprawa Wssak mu tam powedga zeto gista prawda	220	Kdo tomu newěřj, nechat' gde do práwa Tam mu gisté řeknu: že gest to wěc prawá.	Kdo tomu newerj nechat gde doprawá Tam mu gisté reknu že gest to wec prawá

Příloha 2

Edice

Slovenských veršovců

Ediční poznámka

Text obou svazků transkribujeme, tj. převádíme do moderní podoby typografické (odstraňujeme zdvojené *ss* u slov *masso*, *ssauženj*, *wessely*, *sskřiwánek*, *bassa*, *Russů*, tutéž skupinu ve slovech *gessto* a *nebosstjk* opravujeme na *ježto* a *nebožtík*), i z toho důvodů pomíjíme Tablicův pokyn v *Omylech* ohledně označování tvrdého *l* ve skupinách *sl*, *šl*. Zachováváme chybné výskyty dvojhlásky *ou* (i v rýmech – *takou* – *tabáku*), hyperkorektní užití hlásky *ř* (*vřecko*, *bříle*), původní (i kolísavou) kvantitu (s výjimkou změny zvolací částice *o* na *ó* a přepisu jména *Augustýn* na *Augustin*), kolísání v psaní předpon *s-* a *z-*, v označování měkkosti (*odpověď*) a původní interpunkci (kromě sjednocení psaní uvozovek při označení přímé řeči a doplnění čárky tam, kde její absence způsobuje obsahovou nejasnost). Upravujeme psaní velkých písmen (mj. sjednocujeme psaní *Cygán*, *cygán* na *cigán*) a hranice slov (příklonku *-li* oddělujeme divisem), přepis *y* na *i* ve skupinách *cy*, *sy*, *zy* ve slovech domácích i přejatých podle etymologie a moderního českého pravopisu (*zyma* – *zima*, *syce* – *sice*, , *subtylně* na *subtilně*, *kompanye* na *kompanie*). Tam, kde je to možné, převádíme psaní vlastních jmen osobních a geografických do dnešní či ustálené podoby (*Taubman* na *Taubmann*, *Egipt* na *Egypt*), výchozím jazykem ustavujeme češtinu (původní variantu citujeme ve vysvětlivkách), české varianty názvů slovenských měst však ponecháváme, rovněž blíže neurčené názvy měst a oblastí. Ponecháváme kolísání v přepisu cizích slov (*cenzura* i *censura*, *practica* i *praktika*) s výjimkou zdvojených hlásek (*caussa* – *causa*). Dále zachováváme morfologické dvojtvary, slovtvorné nepravidelnosti a lexikální zvláštnosti (oproti kodifikované dobové češtině: *ližici* i *lžici*), u slovakismů se řídíme pravopisem moderní slovenštiny (*pítá* – *pýtá*). Případná edice slov a slovních spojení v romštině vyžaduje konzultaci romisty, překlad latinských básní Jána Demiana pak klasického filologa. Rozepisujeme číselné zkratky (*IIIhý* – *druhý*) a zkratky známé (v závorkách).

Opravy zjevných tiskařských chyb zachycujeme společně s původním zněním ve vysvětlivkách, kam zařazujeme též objasnění některých slov (vycházíme z *Historického slovníku slovenského jazyka* /Bratislava 1991-2005/ a faksimile *Slovníku česko-německého* Josefa Jungmanna /Praha 1990/). Tablicovy poznámky uvádíme v původním průběžném označení (1, 2, 3 a dvě s označením *). Zavádíme číslování veršů a uvádíme i čísla původních stránek (vzhledem k odkazům v naší práci).

Slovenští veršovci.

Collecta revirescunt.

S povolením císařské královské cenzury.

V Uherské Skalici u Františka Škarnicla.
Léta Páně 1805.

Předmluva.

Jestliže Němci za hodné uznali, vydati básně svých starých veršovcův, kteréž Minnesänger – od starého německého slova Minna, jenžto lásku vyznamenává – jmenovali; aneb jestliže zpěvy mistro-zpěváků (Meistersänger) kteřížto pro obecný pospolitý lid písňe skládali, sebrati, a vytisknouti za slušné drželi: tak myslím, že i naši Slováci poetských prací starších svého národu veršovcův slušně shledávají a sbírají. Nad mnohé pak jiné toho zasluhují práce Jana Chrastiny, bývalého v Prešpurku v předešlém století XVIII. dítek učitele, muže v rozličném umění dobře vycvičeného, a na literatuře slovenské napravováním knih (korekturou) kteréž se za jeho času v Prešpurku tiskly, výborně zasloužilého. Ačkoli pak Chrastina není takový veršovec, jenžto by na křídlech své fantazí až k oblakům vyletoval: nicméně však předce jeho verše se mi mnohem lepší zdají býti, než zpěvy Jana Sachsa (Hans ~~4~~ Sachs) mistro-zpěváka, kterýž své zpěvy větším dílem tím veršem zavíral:

Das Fried und Ruh im Land erwachs,
Das wünscht zu Nürnbergⁱ Hans Sachs.

A z té příčiny dobře se onen veršík na něho trefoval:

Hans Sachs war ein Schuh=
Macher und Poet dazu.

Chtě tedy památku našeho Chrastiny u potomstva zachovati, shledal sem – ač přenesnadno – těchto jeho veršův, kterýchž zde svým milým vlastencům podávám, nic nepochybuje, že jejich čtení mnohým k vyrazení mysli poslouží. Bude-li se tato má snažnost mým krajanům líbiti, dám sobě na tom záležiti, abych i jiných starších slovenských veršovcův prací, pokud možné, shledal, a jejich vydáním památku slovenských básnířů u potomstva zachoval. Psal sem 1. srpna 1804.

B[ohuslav] T[ablic]

Jana Chrastiny Rozprávky o Gelovi ve verších.

Dosti divných věcí stává se v krajinách 1
 Jak se vypravuje v rozličných novinách,
 Zlých i dobrých příhod, ctností, také hříchů,
 Smutných i veselých, též i hodných smíchu,
 Toho se ve světě mnohem víc nalézá, 5
 Nežli u cigánů starého železa.
 Do počtu těch věcí přislouchají také
 Kratochvilných lidí žerty všelijaké,
 Jakoví předešle tu i tam bývali,
 S nimiž mnozí lidé svou rozkoš mívali. 10
 Tak v německé zemi ctí pověst a sláva
 Fridricha Taubmanna posavád zůstává.
 Ať o jiných zemích ničeho nepravím,
 V naší vlasti příklad jednoho postavím,
 By sobě krajiny jiné nepýšily, 15
 Že by ony samy nad jiné předčily,
 Naše vlast chloubí se též jedním takovým,
 O němž čtenářům svým něco krátce povím.

On byl jeden chasník ze žáckého stavu, 20
 Měl na samé žerty vycvičenou hlavu,
 I těm nejmoudřejším dost práce zavdával,
 Městečka i celé osady klamával.
 Nemohu zde vypsát' všechny jeho kousky,
 Mám na to krátký čas, k tomu papír ouzký. 25
 Odkud on byl rodem, toho sice nevím,
 Aní jeho jména žádnému nezjevím;
 Nechat' čtenářové na tom dostí mají,
 Že se jim zde jeho skutky předkládají,
 I to ne obšírně, ale jen na krátce, 30
 Aby posloužili k další památce.

Zloději o slivky připravení.

Jednou čtyři žáci odbavivše školu,
 Strojili se na noc slivy krásti spolu.
 On jak se to zvěděl, chtěl též s nimi jíti;
 Ale ho nechtěli v společnosti míti, 35
 Báli se nějaké skrze něho zrady,
 Šli jen sami čtyři do jedné zahrady.
 Ta zahrada byla hned podlé cintera,
 A měla více sliv, nežli jiná která;
 Jak náhle se do ní přes parkan vloudili,
 Víc než třeba bylo, sliv nashromáždili. 40
 Ten jejich kamarád dobře o tom věděl,
 Kterýžto poněkud doma sobě seděl;
 Ale když uhleděl příhodného času,
 Šel, aby rozplašil tu všetečnou chasu. 45
 Přistoupil přes cinter po tichu k zahradě,
 Vida tu mnoho sliv ležet' na hromadě,
 Aby v srdci těch čtyř žáků strach rozmnožil,
 Vslekna s sebe mentík na hrob ho položil,
 A bil naň velice jakousi rafíjí,

A křičel přehrozně, jako ten, jež bijí, 50
 Prose, aby ho pán nechal při pokoji,
 Že on nic nekradne, jen na vartě stojí.
 Uslyševše ten křik jeho kamarádi,
 Nechali v zahradě všech sliv velmi rádi,
 Nemeškali spěšně přes parkan skákati, 55
 Jak náhle slyšeli jej venku plakati,
 Od náramné hrůzy ledva pryč uběhli,
 A přišedše domu do postele lehli.
 On pak vejda po nich do zahrady s tichem,
 Vzal hotové slívy s radostí a smíchem. 60

↳ **Ukradené hrušky rychtářovi darované.**

Týž čtverák (furták) o němž sem již svrchu oznámil,
 Že své kamarády při slívách omámil,
 Jak náhle své slívy v pokoji pojedl,
 Jiné nové žerty při hruškách vyvedl. 65
 Měl jeden měštěnin při domě zahradu,
 V které mnoho stromů stálo v pěkném řádu,
 Zvláště jedna hruška tak spanilá byla,
 Že všech lidí oči na sebe vábila,
 Ale byla velmi pilně vartována
 Nejen od čeledi, ale i od pána. 70
 On však, jak náhle jen o té hrušce zvěděl,
 Příhodného času a chvíle uhleděl,
 Nedbaje nic na stráž, na strach a pohrůžku,
 Všed do té zahrady, vylézal na hrušku.
 Když zvěděl pán o tom sedící u stolu 75
 Právě o polední, vstal vzhůru pospolu,
 A šel prohlednouti sám, co se to děje,
 Nalezl v zahradě na hrušce zloděje;
 Přivítal ho slovy: „Co tu děláš ptáčku?“
 On řekl jen šepmo; „Nekřičte panáčku!
 Nebo zde v zelině zajíc skrytý leží,
 Necht' někdo pro flintu čím nejspíše běží.“ 80
 Dokud se pán s flintou do zahrady vrátil,
 Jak zajíc, tak zloděj s hruškami se stratil.
 ☞ Pán se hněval vida na svém stromě škodu, 85
 Zloděj s plnou kapsou šel na svou hospodu.
 Mezitím ten zurval, boje se žaláře,
 Jestli by žaloba přišla před rychtáře,
 Aby se většího zlého vyvaroval,
 Jeden díl rychtáři z těch hrušek daroval, 90
 Řka: „Necht' Vaše Milost ráčí odpustiti,
 Že tak sprostým darem smím se Jím vděčiti;
 Chtěl sem, aby toho oučastni se stali,
 Co mi z domu právě dnešní den poslali.“
 Pan rychtář za hrušky jemu poděkoval, 95
 A vezma několik hnedky je koštoval.
 Než sotva že zloděj ze světnice vyšel,
 Měštěnin s žalobou nahněvaný přišel;
 Kterého když rychtář v svém domě přivítal,
 On viděv tam hrušky, rychtáře se zpýtal: 100
 „Odkud Vy ty hrušky máte, pane milý?
 Jsou také, jako by z mé zahrady byly.“
 Rychtář dí: „Poseďte, necht' se líbí s námi;
 To mně dnes přinesl jeden dobrý známý,
 Kterého vy také velmi dobře znáte; 105
 Povězte mezitím, co u mně hledáte?“

On řekl: „Právě ten příčinu mi k tomu
 Zavdal, že přicházím do vašeho domu:
 Neb mi je ukradl z mé vlastní zahrady,
 Proto žádám od Vás v této věci rady.“ 110

⟨10⟩ Když rychtář uslyšel takovou žalobu,
 Poslal pro zloděje drába hned v tu dobu;
 Kterýž přivedený v ničemž neodpíral,
 Když soudce pro krádež přísně naň dotíral.
 Že pak byl odsouzen potom pod palice, 115
 Jen sobě to jedno vyprosil velice:
 Aby tu pokutu i jiní trpěli,
 Kteří v té krádeži oučastenství měli.
 Poněvadž o jiných rychtář nic nevěděl,
 Řekl jest, aby je, kteříž jsou, pověděl, 120
 Že budou trestáni jiným ku příkladu,
 Netoliko bitím, ale také kladou,
 Přinucen byv tedy to vyznati musil,
 Že pan rychtář první těch hrušek zakousil.
 To když uslyšeli, jenž přítomní byli, 125
 Zloděje se smíchem domu propustili.

G[el] cukrem nasycený.

Když se mu při hruškách dobře vedlo dosti,
 Napadly jej potom cukrové žádosti.
 V jednom panském městě všel do apatéky,
 Kdež měli na prodej všelijaké léky; 130
 Tam když málo postál, na zem se vyvrátil,
 Jako by jej zráník (vřed) na náhle zachvátil.
 ⟨11⟩ Dostí jej tam dlouho tráslí, i křísili,
 Všelijaké vodky pod nos mu nosili.
 Probrán byv jak ze sna potom jedným časem 135
 Mluvil, že cukru chce, velmi tichým hlasem.
 Tu hned apatekář jednomu rozkázal,
 Aby celý klobouk přinesl, a rozvázal.
 Když několik kusů v usta mu vložili,
 Vstal vzhůru se země, muchy mu ožily; 140
 Děkoval jim za to maje pryč odjítí,
 Že ráčili k němu tak laskaví býti;
 Než na málo kroků, když se od nich vzdálil,
 Řekl: „Odpustite, že sem vás ošálil;
 Mně zajisté zhoľa nic nechybovalo, 145
 Jen mi se vašeho cukru zažádalo.“

G[el] draka z jeskyni vyhání v S-ích.

Týž muž když jen vždycky sem i tam vandroval
 A kdekoli mohl, žerty provozoval,
 Přišel do jednoho městečka náhodou,
 Kdež se mu žaloval lid na neourodu. 150
 On jim odpověděl: „Chcete-li věděti,
 Já bych vám příčinu mohl pověděti.“
 Oni řkou, že ovšem, aby jen vyjevil
 Jim, jejich starosti a nouze ulevil.
 ⟨12⟩ „Tedy slyšte, (dí on) co vám povím nyní: 155
 Vy máte tu draka velkého v jeskyni,
 Která jest ve vršku při vašem chotáři,
 Proto se vám vaše ourody nedaří.
 Chcete-li mou radu sobě oblíbíti,

A mně jistou sumu peněz zaslíbíte;	160
Já dle svého kunštu zajisté tak soudím, Že vám jej z té díry dočista vypudím.“ Zalíbil se všechněm tak snadný prostředek, Dali, čehož žádal, i peněz na předeck.	
Kázal potom octu silného kdekoli Hledati, a k tomu velmi drobné soli,	165
To muselo býti vespolek smíšené, Tím, pravil, že draka z jeskyni vyžene. Když jemu ty věci, jak chtěl, připravili, Sedli sobě za stůl, a jedli, i pili.	170
Povstav ode stolu hned se k tomu strojil, A některé k sobě z těch lidí připojil, Kteří by životně na to se dívali, A jemu potomně svědectví vydali.	
Vycházejte z domu již při samém prahu ⁱⁱ , Dal jim takovouto potřebnou výstrahu: „Zachovejte sobě, když přijdeme k díře, Ten drak jest hnevivě, jedovaté zvíře;	175
Já musím nádobu s octem v rukou nésti, A do té jeskyni předkem tiše vléztí;	180
⟨13⟩ Dám-li vám pak potom nějaké znamení, Běžte pryč, a vězte, že tam žertu není.“ Na to chtěli od něj jistou zprávu míti, Jakové by mělo to znamení býti?	
Tu on řekl: „V té díře pozorujte pilně, To bude znamení jistě neomylné:	185
Když mé vlasy vzhůru naježené vstanou, Pospíchejte rychle každý na svou stranu, Jináč zahynete i se mnou konečně, Jestli neujdete na místo bezpečné.“	190
Přišedše k jeskyni v takovém pořádku, On všel do ní předkem, oni pak po zadku; Hrnec s slaným octem držel v ruce pravé, A vlasy naježil strašlivě na hlavě.	
Tu se hned zděsili, sotva že dýchali, Jeden nad druhého z díry pospíchali.	195
K tomu když je kropil slaným octem velmi, Mysleli, že to jed vychází z té šelmy. Tak nejsouce jisti s životem a zdravím, Odběhli do města všickni během pravým.	200
On nešel za nimi zpátkem zase k městu; Ale se obrátil hned na jinou cestu; Aniž se obával, aby kde pobloudil, Byv rád, že od nich jen peníze vyloudil.	
Ti přišedše domu teprv srozuměli, S jakovým člověkem počínání měli;	205
⟨14⟩ Horšili se nad tím, že se oklamali, Rádi by mu byli kosti polámali: Nebyl by on nikdý po světě víc chodil, Kdyby se byl komu někde z nich nahodil.	210

G[el] značí brány v S-ích, jako by veliké vojsko tam přijíti mělo.

Po nedlouhém čase od jednoho pána
Byla mu nesnadná otázka zavdána:
Zdali do S--- osmělil by se jít?
By jej sklamaný lid mohl na oči vzít?
On řekl: že ovšem, ale ne bez platu;

215

Tu se s pánem stavil o dvacet dukátů. Vyžádal si také roucha německého; To mu ten pán celé dal, i koně svého, Slibiv mu, že, kdy se odtud vrátí šťastně, Všecko bude jemu náležeti vlastně.	220
Vzal sobě jednoho slouhu za furýře; Sám on pak vydával se za oficíře. Přijda do S--- hned na všechny strany U každého domu značil počtem brány. Rychtář se jej tázal sám: Co to má býti? On pravil, že množství vojska má přijíti. Rychtář dí: „Pane můj! Nečiňte nám toho: Nebo u nás nyní psoty jest přemnoho. 〈15〉 Jestli Vy to vojsko jinam někde dáte, Několik dukátů darem od nás máte.“	225 230
Které mu i dali, jako se smluvili, Ještě stkvostný oběd k tomu připravili. Za hodinu neb dvě při stole seděli, Předce, kdo by on byl, žádný nezněděl; Ale však nechal jim po sobě znamení, Napsav pod obrusem na stůl své přijmení. Potom vstav od stolu maje plné břicho, A na koně sedna šel přes město ticho. Když ven z města vyšel, běžel, jak by lítal, Přijda domu pána s radostí přivítal.	235 240
Lidé po obědě sňavše obrus s stolu, Čítali dychtivě, co tam psal pospolu. To vše, jak je mohlo ku hněvu pohnouti, Můžeš sám čtenáři snadno uhodnouti.	

〈16〉

Rozprávky o Taubmannovi.

D okonav rozprávky o jednom Slováků, Míním zas rozprávět' o podobném ptáku. Oneno byl z Uher, tento cizozemec, Jménem Fridrich Taubmann, z Saské země Němec.	1
Ten, kdyby se někdo z mých čtenářův tázal, Co by divného byl časem svým dokázal? Z níže položených věcí můž zvěděti, Které zde v krátkosti míním pověděti: Aby to i jiným v známost bylo dáno, Co o něm písebně jest poznamenáno.	5 10

Frejř s frejřkou jahod hledají.

V městě, v kterémž Taubmann profesorem býval, A své obydení několik let míval, Byla jedna pěkná obecní zahrada, Do níž chodívala mladá chasa ráda; I on častokráte samotný tam sedal, A sobě k učení místečka vyhledal, 〈17〉 Tak skrytě, že když v něm ležel, aneb seděl, Žádný o něm v celé zahradě nevěděl. Jednou šel tam jeden dvořan na špacírku, Pojav si za ruku nádhernou frejřku. Všedše tam oba, jak sobě dobře známí,	15 20
---	----------

Mysleli, že jenom v zahradě jsou sami,
 Počali svobodně a směle mluvit,
 I jeden druhému poklony činit.
 Po mnohé rozprávce na tom jsou přestali, 25
 Aby v té zahradě jahod si hledali,
 A to pod takovým slibem a závazem:
 Kdo se prve skloní pro jahodu na zem,
 A přitrefí se mu nejprve to štěstí,
 Že dřív, nežli druhý moh by ji naleztí, 30
 By ten druhý toho, jenžto tak šťastný byl,
 Proto že jahodu prv našel, políbil.
 Nehledali spolu, chodíce v hromadě;
 Ale šli na různu oba po zahradě.
 Dvořan od své dámy když daleko zašel, 35
 Stalo se, že první jahodu byl našel;
 Přikryl ji kloboukem, aby jí nestratil,
 Pokud by se s dámou zpátkem zase vrátil.
 Taubmann, kterýž tejně v jednom kříčku ležel,
 Vstal vzhůru tichoučce, ku jahodě běžel, 40
 Sňav klobouk, odtrhl, i snědl ji ticho,
 A klekna vyprázdnil na to místo břicho;
 Potomně vstal zase, přikryl to širákem,
 <18> Taký žert provedl nad panem dvořákem;
 Odšed zas na stranu pilně pozoroval, 45
 Kdy se dvořan s dámou zpátkem navracoval.
 Jakové tu oba činili parády,
 Neobávajíc se žádné lsti, neb zrady,
 Přišli až na místo, kde jahoda byla,
 Nemyslí, že se jim v jiné obrátila. 50
 Přišedše k širáku frejírka s frejírém,
 Klaněli se nad ním s velikým manýrem:
 Dvořan žádal vždycky, aby jeho dáma
 Zdvihla klobouk svýma vlastníma rukama.
 Ona pak toho mu nechávala zcela, 55
 Ani se dotknouti klobouku nechtěla:
 Potom se však předce namluviti dala,
 Že ten širák sama s té jahody sňala.
 Tu spatřivše oba tak špatnou příhodu,
 Stáli, jako vřelou opaření vodou: 60
 Jeden na druhého zlé domnění měli,
 Neřekli ni slova, jak by oněměli;
 Hněvali se velmi nad tímto neřádem,
 Odešli zacpavše nosy své před smradem.
 A tak jejich láska předtím dosti stálá 65
 V jednom okamžení naskrze přestala.
 Takový dvořanu Taubmann žert učinil,
 Který proti němu cosi byl provinil.
 <19> A tento jeho žert podlé mého zdání
 Předě všemi hoden byl poznamenání. 70

Taubmann předepsané sobě léky v nemoci do noční nádoby leje.

Jednou v městě Heilsbronn^m padna do nemoci
 Žádal od jistého lékaře pomoci;
 Ten ho hned ochotně přijal do své kury,
 Předepsal laxíry, zafty a tinktury.
 Taubmann však z těch léků žádných neužíval, 75
 Všecky je do noční nádoby povlival.
 Lékař přijda domu po druhé v té mdlobě,
 Hleděl na ten neřád škaredý v nádobě,

Mluvě: „Ach! však jest to flus velice špatný,
Dobře, že z vás vyšel, byl to laxír platný.“ 80
Myslel, že pacient jeho léků užil,
A tak že mu velmi dobrou radou sloužil.
Taubmann odpověděl: „Pane věřte tomu,
Jak náhle ty léky přinesli do domu,
Mně se oni zdáli tak ošklivé býti, 85
Že sem toho nechtěl ani do ust vzíti.“

⟨20⟩ Taubmann z dvou sester mladší sobě zasnuhuje.

Když se chtěl ženiti v městě Wittenberku^{iv},
Jednoho měšťana žádal mladší dcerku,
Kteroužto přijda tam, když sobě namlouval,
Otec, jak nejlépe věděl, se vylouval, 90
Řka: „U nás obyčej ten se zachovává,
Že se prve starší, nežli mladší vdává.“^v
On pak dí: „Když dítky chtějí do postele,
Víte, že se mladším prv, než starším stele.“

Starý profesor dal si svého v starosti zplozeného syna Adamem křtiti.

Jedna věkem sešlá profesorská dáma 95
Porodila jednu synáčka Adama.
Uslyšev to Taubmann, k jejímu pánovi
Těž věkem sešlému dí těmito slovy:
„Když vy teprv od A počátek činíte,
Celou abecedu sotva doplníte.“ 100

Taubmann žebře za okulárníka se vydávaje.

Jednou k kurfirstovi přišed do Torgavy^{vi}
V proměněném rouše do paty do hlavy;
⟨21⟩ Postavil se před ním, jako žebřák nuzný,
Žádaje od něho nějaké almužny. 105
Pravil, že on předtím dělal své řemeslo,
Které ho však nyní na psotu přineslo.
Kurfirst ptal se: „Jakým byl řemeslníkem?“
On řekl: „Já sem někdy byl okulárníkem:
Nyní o mém kunštu lidé nic nevědí,
Když i slavní páni jen přes prsty hledí.“ 110

Silný žaloudek jednoho měštěná.

Jeden v Wittenberku měštěnin bohatý
Promrhal svůj statek, dům, i drahé šaty;
Na tom když se mnohý člověk podivoval,
Taubmann častokráte tak o něm žertoval:
Že musí žaloudek míti velmi zdravý, 115
Když i dům z kamení silně zděný stráví.

Ctnost oleji jest podobná.

Někdy byv otázan dle příležitosti:
Co by vůbec myslel, neb držel o ctnosti?
Odpověděl: „Ctnost má podobnost oleje,

Který jestli někdo kdekoli vyleje,
Tedy se na zpoděk nikdy neukrývá,
Ale jen po vrchu větším dílem zplývá.“ 120

22) Žák se chytil železa.

Jeden z jeho žáků marnotratník hojný,
Promárniv peníze, byl přistal do vojny.
Taubmann na to řekl: „Tak se to všem vodí,
Kteríž po takových marných cestách chodí: 125
Když se zlata, stříbra v měsíci nenalézá,
Musejí se potom chytati železa.“

Soud Taubmannův o ortelování vojáka, jemuž pravá ruka měla ut'ata býti.

Jeden voják dán byl jednou do temnice,
Že na obrstera vystřelil z ručnice. 130
Vojenská rada mu ten ortel vydala:
Aby jeho pravá ruka se odt'ala.
Taubmann v kurfirstově domě když to slyšel,
Že takový ortel na vojáka vyšel,
Mluvil k oficírům: „Co sobě myslíte 135
Pánové, že ten soud tak pozdě činíte?
Měli ste jej prvé na ruce trestati,
Nežli se ten skutek skrze něj měl stati:
Tak by se on nebyl té věci osmělil,
A nemaje ruky nebyl by vystřelil.“ 140
Tento žert se soudcům tak velmi zalíbil,
Že voják bez pomsty hnedky propuštěn byl.

23) Žák v kostele kázící.

Jistý žák v kostele městském^{viii} jednou kázal,
Aby svou způsobnost před lidem ukázal;
Jeho pak kázání, aneb práce svatá 145
Celá byla z cizích knih a písem vzáta.
Taubmann uslyšev ho hned byl v tom domnění,
Že kázání toto z jeho hlavy není;
Předce po kázání jemu zavínšoval,
A jeho učení, i pilnost schvaloval, 150
Řka: „Vy ste se lidí umělých radili,
Že ste tu svou práci dnes tak vyřídili.“

Soud Taubmannův o sirkovatém víně, a smolou razícím pivě.

Když někdy v Dražd'anech^{viii} kurfirst hody strojil,
Taubmanna za hostě také k nim připojil.
Víno, kteréžto se na těch hodech pilo, 155
Dýmem sírky velmi nakaženo bylo;
Přikrou chut' podobně též i pivo mělo:
Neb smolnými sudy velice vonělo.
Oba ty nápoje Taubmann když koštoval,
Na jedno přísloví se rozpamatoval; 160
Kdo toho přísloví smysl znáti žádá,
Tomu se krátkými slovy teď předkládá:
24) „Který šenkýř dává sirkovate víno,

O tom může býti v pravdě povědíno:
 Že se tomu kunštu snad v pekle naučil,
 Aby tím způsobem lid trápil, a mučil. 165
 I ten tuto pravdu jistou býti tvrdí:
 Kdo šenkuje pivo, které smolou smrdí,
 Zdaž může hůřeji čert činiti v pekle,
 Který sírou, smolou lidi trápí vztekle?“ 170

Solnička na místě vysokém.

Jiný žert vykonal téměř rovný tomu,
 Když byl při obědě v kurfirstově domu.
 Seděl při tabuli, zazřel jaksi bokem,
 Solničku stojící na místě vysokém,
 Která že nebyla podlé něho blízko, 175
 Vstal, a postavil ji vedlé sebe nízko.
 Když pak se ho kurfirst na příčinu tázal,
 On jako hněvivým při tom se ukázal;
 Příčinu pověděl měšťanů chudobu,
 Kteří v ustech mají vždycky tu žalobu: 180
 Že jim vrchnost skrz to velmi ublížila,
 Když jim sůl v krajině hrubě povýšila;
 A proto že on sůl na stole ponížil,
 Aby sobě žádný nad tím víc nestížil.
 <25> Na což potom vrchnost hned ten rozkaz dala, 185
 By se laciněji sůl tam prodávala.

Poloušedivá brada.

Jednou když byl přišel k svému kamarádu,
 S kterým žil důvěrně profesorském řádu;
 Ten se ho vyptával o věc jednu, druhou,
 A měli rozprávku společně dost dlouhou. 190
 Mezi jiným k němu kamarád pověděl,
 Řka: „Rád bych jednu věc od tebe vyzvěděl:
 Pověz mi, bratře můj, příčinu pravdivou,
 Proč na jedné straně máš bradu šedivou?“
 On mu odpověděl podlé svého zdání, 195
 Že často bil z Drážďan ostrý vítr na ní.

Taubmann se u kamen (kachlí) zhřívá.

Jednou ho neštěstí bylo přikváčilo,
 Že mu v tuhé zimě dřeva nestačilo,
 Přemýšloval o tom i ve dne, i v noci,
 Jak by sobě mohl v té bídě pomoci. 200
 Až potom tu radu uložil v své hlavě:
 Navštívil kurfirsta, kterýž byl v Torgavě.
 A k tomu takový čas sobě uhleděl,
 Když kurfirst veselý při obědě seděl.
 <26> Vešel přímým krokem do jeho světnice, 205
 Mrazem, také zimou jsa projat velice.
 Přijda tam šel k kamnům, a při nich se zhříval,
 Kurfirst se na něho od tabule díval;
 I jiní přítomní divili se tomu,
 Že nemluvil slova žádného k nikomu. 210
 Když se pak nashříval do své vůle dosti,
 Neříkaje slova odešel s radostí.

Kurfirst porozuměv tomu žertu jeho,
Povolal ho k sobě skrze slouhu svého,
Řka: „Povězte, prosím, at' příčinu zvíme,
Proč ste vy sem přišli v tak veliké zimě?“ 215
Odpověděl: „U nás zima jest veliká,
Která bídným lidem přes kosti proniká;
I mně v mé světnici prochází přes střeva.
Vaše Vyvýšenost má na zbytek dřeva,
Proto Je i zima tak velmi nebouří,
Že se u Nich lépe, nežli u mně kouří.
Ja nemam již z mých dřev ani jen polena,
Chtěl sem si zahřítí aspoň svá kolena:
Neračte mi, prosím, toho za zlé míti,
Já musím k svým pracím zpátkem zase jíti.“ 225
Ten žert se kurfirstu tak velmi zalíbil,
Že mu deset sáhů svého dřeva slíbil.
Které jak náhle mu dvorský odšíkoval;
Taubmann se za lásku slušně poděkoval. 230

27) Rozmlouvání kurfirstky s Taubmannovou manželkou.

Dřív než tak učinil dvořanu a dámě,
Bylo jeho jméno u kurfirsta známé;
Přišel pak u něho brzo proto v známost,
Že byl i učený, i žertovný též host. 235
Sám kurfirst ho žádal, by k němu chodíval:
Neb na jeho žerty velmi se rád díval.
Příležitost jednou byla se zavdala,
Že právě kurfirstka v té světnici stála,
V které on sám přišed k kurfirstu s ním seděl,
Jemu vypravoval, co nového věděl. 240
Prosila ho tedy, by někdy s svou paní
Tam přišel, aby se podívala na ni.
Dal odpověd na to: „Věc potřebná není,
Abych Vám s ní činil zde zaneprázdnění;
Ona jest na obě uši velmi hluchá,
Musili byste jí křičeti do ucha. 245
Nač bych tedy vodil tak bídnou potvoru
Na hanbu a posměch do Vašeho dvoru?“
Kurfirstka mu na to zas odpověděla:
„Jen vy ji přiveďte, abych ji viděla;
Vás již znám, necht' poznám také vaši ženu,
Přijdete-li bez ní, z domu vás vyženu.
28) Necht' ji já jen vidím, a její řeč slyším,
Jestli ona hluchá, já hlasu povýším.“ 255
On tedy přislíbil, že její žádosti
V velmi krátkém čase učiní zadosti.
Což když uslyšela kurfirstka, odešla,
A do obyčejné světnice své vešla.
Potom kurfirstovi zjevil své mínění,
A žádal od něho k tomu dovolení, 260
Řka: „Dovolíte-li, osvícený pane,
Spatříte, jakový žert z toho povstane;
Jen mi, prosím, ňaké tejné místo dejte,
A z něho i se mnou na to se dívejte:
Jako to těm ženám bude pěkně státi,
Když se ony spolu začnou zde vítati. 265
Nebo obě budou v takovém domnění,
Že jsou ony hluché, ač to pravda není.“
Taubmann přijda domu, ženě vypravuje,

Řka: „Paní kurfirstka tebe pozdravuje, 270
 A žádá, abys ji co skůr navštívila,
 Ráda by se velmi s tebou oznámila.
 Jdi tedy, navštív ji, a nemeškej mnoho,
 Nebude ti líto navštívení toho.
 Potom, když tam přijdeš, křič na ni, jakž sluší 275
 Nebo ona hluchá jest na obě uši.“
 Taubmannova když se ven z domu vybrala,
 Že Taubmann za ní šel, nepozorovala;
 <29> On za ní zdaleka jenom tajně bočil,
 A jinými dveřmi k kurfirstovi vkročil, 280
 Tam u jedných dveří spolu i s ním seděl,
 Aby na tu ženskou komedii hleděl;
 Aby jak počátek viděl, i závěrku,
 Díval se u dveří skrze kliční díрку.
 Jak náhle Taubmannka vešla do světnice, 285
 Počala křičeti s kurfirstkou velice.
 Ta též velmi hlasně jí odpovídala,
 A tak jedna druhou křičecí vítala.
 Tu kurfirstka řekla: „I co se vám dělá?
 Vy byste mne téměř ohlušiti chtěla; 290
 Jak ste ke mně přišla, hned ste na mne skřikla,
 Však já nejsem hluchá, křiku sem nezvykla.“
 Taubmannka jí řekla: „Osvícená paní!
 Já mohu mluvíti dle Vašeho zdání;
 Mně též na mé uši zhola nic nechybí, 295
 A tak mluvmě tiše, když se Vám tak líbí.
 Já sem to slyšela dnes od svého muže,
 Že Jich Osvícenost slyšeti nemůže;
 On tedy příčina jest našeho křiku,
 Měl by za to trestán býti na jazyku.“ 300
 Kurfirstka se nad tím počala hněvati,
 A chtěla u pána jej obžalovati.
 Taubmann pak s kurfirstem seděl spolu v tichu
 Pustili se oba do velkého smíchu.

<30> **Taubmann pláště profesorů v šenku zakládá.**

Jednou jej někteří známí navštívili, 305
 Aby se u něho rozkratochvílili;
 Oznámili svého příchodu příčinu,
 Aby jim dal všechněm statečnou svačinu.
 Přivítal s radostí hned každého zvláště,
 A kázal složit všem své pěkné pláště, 310
 Které do světnice, v níž on študýroval,
 Slouha jeho všecky povnášel, a schoval;
 Rozkázal však tajně služebníkmu tomu,
 Aby ty pláště vzal do městského domu,
 Tam je u šenkýře v šenku pozakládal, 315
 A vzal na ně vína, koliko jen žádal:
 Aby sobě zlého nečinil domnění,
 Že se na druhý den ty pláště vymění.
 Milí hosté o tom všem nic nevěděli,
 Kteří u Taubmanna za stolem seděli. 320
 Služebník naléval ochotně, i nosil;
 Taubmann, že jim přeje, aby pili, prosil.
 Každý byl veselý, aniž kdo se rmoutil;
 On je svými žerty k veselosti nutil:
 Aby na své práce v ten čas nepomněli, 325
 Ale v jeho domě dobrou vůli měli.

31) Měvše profesori plnou žáků školu,
 Počali pořádkem vstávati od stolu;
 Každý se na svůj plášť s pilností doptával,
 Kde ho byl položil, tam ho vyhledával. 330
 Ale Taubmann řekl, když^{ix} jich shledávali,
 Aby sobě práce v tom nezavdávali,
 Že jich tam víc není, kde byli složeni,
 Že jsou u šenkýře v městě založeni:
 Pročež kdo z nich žádá svého pláště míti, 335
 Že musí k městskému šenkýřovi jíti,
 A to zítřejší den, dožije-li zdravý,
 Že se on jak svědek s nimi též dostaví.
 Oni divíce se, co jest to nového,
 Pohleděli každý jeden na druhého: 340
 A nevědouce co jiného činiti,
 Musili se všickni do smíchu pustiti.
 Aby se pak nad ním za ten žert pomstili,
 Nic jiného, jen to sobě vymyslili,
 Že, když druhého dne šli do šenku spolu, 345
 Musil zanedbat i lekcí svou a školu:
 Neb i on se s nimi dle slibu dostavil,
 A několik hodin daremně tam strávil.

32) Psi na Taubmanna poštvání.

Jednou u kurfirsta vypadl z milosti,
 Pro jakou příčinu, není známo dosti. 350
 Velmi přísný rozkaz všecka čeled' měla,
 Aby ho do dvoru ani nepouštěla;
 Jestli by se předce jíti opovážil,
 Aby, kdo jen může, psi na něj rozdráždil.
 On ale uslyšev takovouto pověst, 355
 Umínil nový žert na vzdoru zas dovést':
 By všechny ošálil subtilně a lstivě,
 Byl koupil na trhu tři zajíce v živě,
 Kteréž vzav pod svůj plášť, šel tam hned v tu chvíli;
 Kdežto jak náhle ho sloužící spatřili, 360
 Jenž jeho příchodu bedlivě čekali,
 Z řetězů puštěné psi na něj poštvali.
 Nemoha se těm psům obrániti více,
 Vypustil jim na zem jednoho zajíce:
 A tím způsobem je od sebe odpudil, 365
 Až ke dveřím schodů pěkně se přiloudil.
 Sotva však s pokojem na půl schodu vyšel,
 Jiný veliký houf psů na něho přišel.
 I ti, když jim pustil zajíce druhého,
 Nechali ho jíti schody svobodného. 370
 Když již na vrchu byl v kurfirstově síni,
 Počali ho zase vítati psi jiní;
 33) Však ani z těch žádný jemu neuškodil,
 Nebo ostatního zajíce jim hodil.
 Tak všel do paláce v pokoji bezpečně; 375
 Čemuž se kurfirst smál, i divil srdečně,
 Že mu ta lest mohla na mysl přijíti,
 Aby mohl zase přístup k dvoru míti.

Medio tutissimus ibis.

Když s jinými někdy v tovaryštvu býval,
Vlastního přísloví začasté užíval, 380
To v latinské řeči jen tři slova mělo,
A na tento smysl přeložené znělo:
„Ten blahoslavený ve všech věcech bývá,
Kdo se jen prostředku samého držívá.“
To jeho přísloví příležitost dalo 385
K tomu, co jej potom v krátký čas potkalo.
Neb kurfirst jen z toho cíle a ohledu
Pozval ho s několika studenty k obědu;
Hofmistru pak svému prvé byl pověděl,
Aby Taubmann s žáky na předku neseděl; 390
Ale aby jemu dal místo v prostředku,
Ostatním pak hostům v posledku a v předku.
Když všickni pozvaní k stolu sobě sedli,
První a poslední z plných misek jedli;
34) Taubmann, jeho žáci v prostředku seděli, 395
A do prázdných misek před sebou hleděli.
On poznáv, že ten žert jeho se dotýkal,
Dva verše latinské v tento smysl říkal:
„Prostřední hlad trpí, a na prázdno sedí;
První a poslední hodují a jedí; 400
Nezdá se přísloví to pravdivé býti,
Že prostředkem vždycky nejlépe jest jíti.“
Těmi dvěma verši to jest vykonáno,
Že jest mu při stole přední místo dáno;
Potom však dlouhý čas všecky dvorské dámy 405
Vexovaly^x ho tím, i s fraucimerkami,
Čínice mu proto tak dlouho příkoří,
Až jim zas vykonal jeden žert na vzdory.

Dvorské dámy počerněné.

Koupil sobě v sklepech kus plátna černého,
Dal vyhotoviti jeden pytel z něho, 410
A potom kynrusem^{xi} páleným z živice
Naplnil jej téměř až do polovice.
Žádnému naskrze nezjevil té věci,
Přinesl ty sáze do dvoru v tom vreci;
Vešel do sekretu mlčičky panského, 415
Který byl k potřebě pohlaví ženského,
35) A tam ten měch tajně bez velkého třesku
Přirazil vnitřně pod díru na desku.
Panské dámy potom když šly na potřebu,
A nic nevěděly, o zradě nad sebou, 420
Kdykoli své práce potřebné konaly,
Sáze jim do zadku vzhůru vstupovaly;
Ani jedna se z nich nevrátila zpátkem,
Která by nebyla vyšla s černým z–em.
On přijda do dvoru po nevelkém času 425
Posadil se mezi kurfirstovu chasu,
A s jedním mládencem bez okolkování
Své na tento způsob začal rozmlouvání:
„Mně se vysmívají vždycky vaše dámy,
Kdežto jsou posměchu více hodny samy; 430
V šperkovaných šatech dosti se honosí,
A na to nemyslí, jaké z–ky nosí.
Já se stavím s vámi, jak muž hodnověrný,

Jestliže nemá z nich každá z–ek černý.“
 Ta věc se kurfirstce samé vyjevila, 435
 Kteráž se i lekla, i velmi divila;
 Nechtěla však prvé pravdě místa dáti,
 Dokud je nedala všechny přehlídati:
 Což když se tak našlo, dámy se styděly,
 Div že se od hanby někam nepoděly. 440

36) Taubmann o bradu připravený.

Aby se však nad ním za ten žert pomstily,
 Dvořanů některých o radu prosily;
 Oni pak dali jim toliko tu radu:
 Aby připravily Taubmanna o bradu. 445
 Kurfirst uslyšev to sám k tomu přivolił,
 Aby ho, když přijde, bradyř hned oholil.
 Taubmann, když tam přišel, nechtěl míti toho,
 Aby on svou bradu stratil pro někoho,
 Mluvě, že jak by se před žáky postavil, 450
 Kdyby se své brady tak náhle povzbavil.
 Kurfirst chtěje jeho k tomu nakloniti,
 Slíbil, že on sebe též dá oholiti;
 To také slíbili i dvořané jiní,
 Že to jemu k vůli podobně učiní. 455
 Zvolil tedy i on, když jiní žádali,
 Však tak, aby z těch brad vlasy jemu dali.
 Ty vlasy pozbírav, nesl k sedlářovi,
 Dal z nich udělati sedlo kurfirstovi,
 Kteréžto on jemu potom ofěroval; 460
 Kurfirst pak na věčnou památku je schoval,
 Které do komory kunštu jsouc vnešené,
 V Stuttgartu^{xiii} posavád trvá zavěšené.

37) Rada zloději daná.

Jeden zloděj někdy jda přes jakés město,
 Ukradl dukátů i s měšcem na dvě sto. 465
 Ten byv skrze jisté špehěře prozrazen,
 Do velmi ouzkého vězení jest vsazen,
 V němž neviděl světla, lidí, ani nebe,
 Dokud jej soudcové nevzali před sebe.
 Povolán před vrchnost, netajil své viny,
 Řka: „Já jsem příčina toho, a ne jiný: 470
 Když onehdy v městě komedii hráli,
 Na kterouž diváci mnozí se zbíhali,
 Tento pán při mně stál hledě na tu hračku,
 Já sem mu vytáhl ty dukáty z vačku.“ 475
 Soudcové soudili na jeho vyznání,
 Že jest ovšem hoden slušného trestání.
 Poněvadž se to však všudy zachovává,
 Že se vždy takovým prokurátor dává,
 Dali jemu také jednoho k obraně, 480
 Aby, jestli může, byl po jeho straně.
 Prokurátor přijal na se tu povinnost,
 Chtěv v tom prokázati jemu dobročinnost,
 Hned tam v radním domě pojav ho v soukromí,
 Pilně ho zkušoval na jeho svědomí,
 Řka: „Pověz, ty-li jsi vinen tou krádeží? 485
 Neb na tvém vyznání smrt, život záleží;

<p>«38» Jestli já tebe mám v té věci hájiti, Nemusíš přede mnou ničeho tajiti.“ Zloděj odpověděl: „Proč bych já se zdráhal, A prvnější řeči své zas zpátky táhal? Proč bych také i Vás zde klamal, a mámil? Jak sem již před radou jedenkrát oznámil, Na tom jednostejně i nyní zůstávám, Ano i před vámi stále to vyznávám.“</p>	490
<p>„Nu! poněvadž tomu tak jest, jak povídáš, Nic se ti nestane, zkusíš, a uhlídáš; Ač právě hodně si trestání zasloužil, Však maje ten rozkaz, abych tobě sloužil, Tedy já pro tebe lepší rady nevím, Jak tu, již ti nyní upřímě vyjevím: Jestli nechceš déle v vězení seděti, Hned v tom okamžení dej nohám věděti.“</p>	495
<p>Zloděj na všecky se ohlédl vůkol strany, Prokurátorovi děkoval z obrany, A vida, že při něm strážce již nestojí, Vyšel bez překážky v tichosti, v pokoji; Potom běžev rychle, nikde se nebavil, Na svobodné místo přijda se zastavil. Když se prokurátor do rady navrátil, Řekl: Aj pánové! již sem Vám ukrátil</p>	500
<p>Procesu, starostí, péče, zaměstknání, Pustil sem zloděje pryč bez potrestání; «39» Nech by on byl kde chtěl zástupce si hledal, Jistě žádný by mu lepší rady nedal.“</p>	505
<p>Soudcové se ovšem na tom rozhněvali, A že to učinil, jemu domlouvali; Ale on jim směle na to odpověděl, Že lépe pomoci naskrze nevěděl; A to že učinil podlé jejich rady, Aby nehledali na něm žádné vady.</p>	510
<p>Tak ten zloděj velmi přešťastně pochodil, A od šibenice sebe osvobodil.</p>	515
	520

Extra Hungariam non est vita. Příslloví.

<p>Krom uherské země místa v světě není, V kterém by snadnější bylo vyživení; Byť pak bylo někde snad i nějakové, Příslloví se říká, že není takové: Uznají za pravé to i cizozemci, Francouzové, Vlaši, Poláci, i Němci.</p>	1
	5

«40»

Pohádky.

<p>Já sem byla v lese živa i zrozena, Potom sem sekerou života zbavena; Když sem byla živa, vždycky sem mlčela, Ale teď po smrti zpívám, jsouc veselá.</p>	1
<p>Nemám žádných rukou, nohou, ni ust k tomu, Předce často^{xiii} chodím do všech míst, i domů; Mohu bez mluvení více poříditi, Nežli schválný posel ustně vysloviti;</p>	5

Konám též poselství do krajin přespolních, Jako do vzdálených, tak i do okolních.	10
Čtyry sobě rovné sestry cestou běží, Na jedné tak, jako na druhé záleží; Každá se nad jiné vrtí a obrácí, Ježto jednu a touž všechny činí práci; Vzdáleny od sebe nejsou též na dlouze, Předce jedna druhé dohonit' nemůže.	15
«1) Pověz mi, která to dcera v světě byla, Jenžto do manželství s matkou svou vstoupila; Jejíž matka byla pohlaví mužského, Otce pak neměla dokonce žádného? Odpověď: ta dcera, o níž jest zde hádka, Byla jest všech lidí nejprvnější matka.	20
Kdožkoli blízko mne státi se pokusí, Ten hned slzy z očí vylévati musí; Má síla se přímo až k nebi proráží, Jestli jí povětrí těžké nepřekáží; Ten pak, kdo mne časem na tento svět plodí, I sám se beze mne nikdy nenarodí.	25
Hádej mi, kdokoli chceš tak moudrým býti: Co Pán Bůh na světě nemůž nikdy mítí? Císařové časem, však zřídka mívají, Ačkoli velikým zbožím oplývají; Sedlák pak o to se ne velmi fresuje: Neb to každodenně očima spatřuje.	30
Kde takové zvíře na světě se rodí, Jenž na čtyřech nohách ranním časem chodí; Jak náhle polední čas potom nastává, Své dvě nohy tratí, jen o dvou zůstává?	35
«2) Já jsem všecka černá, v prostředku však bílá, Pohledni na oko, v hlavě jsem nebyla; V nohách se nacházím, ruka o mně neví, Tělo však a čelo mne každému zjeví; V konci také bývám, ale ne v začátku: Uhodni, můžeš-li, tuto mou pohádku.	40
Co jest to za země, o kteréžto píší, Že v ní jestit' nebe jen tří loktů zvyší?	45
Hádej, co jsou kasně, neb truhly bohatých, V nichž jest množství peněz stříbrných i zlatých? Odpověď: jsou hroby, jako se mně vidí, V nichž leží pochován život bídných lidí.	50
Řekni mi: kdože se na světě nachodil, Který se toliko jedenkrát narodil; Předce však dvakráte umíratí musil, A dvakrát i smrtí, i hrobu okusil? Byl Lazar, Eutychnus, dcera Jairova, Syn ženy naimské, kteráž byla vdova ^{xiv} .	55
Proč nejsou tak moudré ženy, jak mužové? Mé o této hádce zdání jest takové: Eva, matka všech nás nejprvnější žena Byla jenom z žebra, ne z hlavy stvořena,	60

«3» Od které pohlaví ženské původ vzalo,
A na ní docela ve všem se podalo.

Byl-li kdy na světě takový syn živý,
Kterýž na své vlastní matce roubal dříví?
Já o této hádce z své strany tak hádám:
Že byl nejprvnější otec všech nás Adam;
Země se jmenuje slušně jeho matkou,
Z které byl od Boha stvořen na počátku.

65

Pověz, odkud někdy tak velký křik vyšel,
Kterýžto celý svět na jedenkrát slyšel?
Osel v Noachově korábě^{xv} zavřený,
Když řičel, byl slyšán od všeho stvoření,
Které v ten čas samé v celém světě bylo:
Nebo se ostatní všecko potopilo.

70

Co jest to, co matka na tento svět rodí,
A co v matky život zas po roce chodí,
Z něhož mnohé dítky plozeny bývají,
Které větším dílem v ten rok umírají?
To vyznamenává obilí, neb zboží,
Jenž se rozsíváním každoročně množí.

75

80

Co bys měl činiti čtenáři můj milý,
Aby tvého žita myši nehubily?
«44» Odp[ověď] Tak bys se nejlépe škody vyvaroval,
Kdybys jim takové všecko hned daroval:
Nebo tvé nebude potom zkázy bráti,
Když budou své vlastní, a ne cizí žráti.

85

Kterak by jeden švec padesát tři páry
Střevícův v den zpravil? ptám se tě čtenáři.
Odp[ověď] Chce-li, aby sobě uskrovnil roboty,
Necht' jen vezme nové již hotové boty,
Holénky obřeže na každých docela,
A tak kolik jen chce, střevícův udělá.

90

Hádej, kde nejdražší voda k pití bývá?
Odp[ověď] Tam, kde se do vína od šenkýře lívá.
Jeden host, když jednou do hostince přišel,
Prosil sobě vody, by ji s vínem smíšel.
Řekla jemu malá hostinského dcera:
„Můj otec to víno smíchal s vodou včera,
Nepotřebí již doň více vody líti,
Můj tatíček chtěl Jim práce uskrovniti.“

95

100

Proč se sýr nejprve nožem oškrabuje,
Když se lidem k jídlu na stůl představuje?
Odpovídám sprostě, kdo chce, necht' mi věří,
Proto, že neroste na něm žádné péří;
«45» Sic by se nemusil nožem víc škrábati,
Ale jako husy rukama škubati.

105

Proč by nejvíc hlava, prvé nežli brada
Při lidech na starost šedivěla ráda?
Odpověď jest na to jistá a pravdivá:
Brada proto není tak skoro šedivá,
Že o dvacet roků mladší jestit' hlavy,
Jako to zkušený neomylně praví.

110

- O psích po všecken čas lidé tak soudili,
 Že by svým pánům vždy nejvěrnější byli;
 To jest však věc mnohem podobnější k víře,
 Že veš jest člověku nejvěrnější zvíře:
 Nebo až do smrti dá se mu nositi,
 I na šibenici s ním se pověsiti. 115
- Které jest na světě víno nejsilnější,
 A potom nad jiné i nejlacinější?
 Já dávám odpověď, že to býti musí,
 Kterým se každý den napájejí husy:
 Nebo to jest víno síly tak hrdinské,
 Že může hýbati i kola mlýnské. 120
- Pověz mi čtenáři, co se tobě vidí,
 Co lidé na světě nejvíc nenávidí,
 «6» A co nejskřepější přístup k zlosti zavdá?
 Myslím, že jiného nic není, než p r a d a:
 Poněvadž kdo pravdu hude, aneb zpívá,
 Ten smičkem (slačkem) po ustech často ubit bývá. 125
- Co v světě nad peklo horší býti může?
 Slyšel někdo jednou od moudrého muže,
 Jenž pravil, že kdo se s zlou ženou ožení,
 Ten mívá strašnější nad peklo soužení:
 Nebo v pekle sami zlostní lidé hoří;
 Zlé pak ženy muže zlé i dobré moří. 130
- Co jest nejlepšího při víně, neb pivě?
 Otázka ta mnohé přivedla k podivě:
 To že, když se pije, v krku neuvázne,
 A že se dá píti každému bez bázně.
 Což zvláště z opilcův ne jeden zakusil,
 Jináče by se již mnohý byl zadusil. 135
- Jedenkrát měštěnin sedláka se tázal:
 Který jest nejlepší čas v roce? aby hádal.
 Sedlák odpověděl: „Nám jest nejlépe v zímě,
 Neb neděláme nic, jen ležíme, a jíme.“
 Na to dí měštěnin: „Tak mé svině dělají,
 Když přes zimu v chlévě zavřeny se chovají.“
 «7» Uslyšev to sedlák, měštěnin se tázal,
 Který by on jemu z své strany čas ukázal?
 Měštěnin oznámil, že čas nejlepší v máji,
 Když lidé v zelených lukách líbost svou mají.
 Sedlák dí: Můj osel jest té povahy právě,
 On v ten čas největší rozkoš má v polní trávě. 140

Přídavek.

Víno.

- Ne proto jest Slovák od Boha stvořený,
 By chodil pošmourně smutkem ochromený;
 Než sluší i srdce obveselit' v víně,
 Sic jináč zármutkem člověk se pomine;
 Musí se však přitom zachovati mírnost,
 By nás do své léčí nepotrhl marnost. 1

Víno ačkoli jest dar zvláštní dobroty,
Když se zle užívá, táhne do žebroty;
Ono dáno jestit' lidem k posilnění,
Nemírnost působí jen větší zemdlení; 10
K tomu opíjet' se, jestit' hanebná věc,
Hřích tento přesmutný často mívá konec.

«48»

Štěstí.

Když se ti z počátku štěstí ukazuje,
Nedověř se cele, někdy zavozuje;
Nezoufej však sobě i v času neštěstí, 15
Vyjasní se nebe, oblak se vydeští:
Však nás i Kristus Pán sám k tomuto vede,
Bychom stálí byli, když se zle povede.

Smrt.

Bez všeho rozdílu seče kosa trávu,
Byť ona ku zdraví sloužila s potravou; 20
Skrz co se pilduje^{xvi} smrt, jenž všecko seče,
Co se narodilo, bez kosy, bez meče:
Neb ona nepatří na věk, neb na krásu,
Dává všechny pořád dle jistého času.

Zíma se opravdu připodobnit' může 25
Smrti, jenž vše moří, by kvetlo co růže:
Neb aj všechny věci leží umrtvené,
Pokud teplým járem budou obživené.
To pak jest obrazem živým lidské smrti,
Když ti, jenž v hrobích jsou, musejí ožiti. 30

Slovenští veršovci.

Collecta revirescunt.

S v a z e k   d r u h ý.

S povolením cís[ářské] král[ovské] censury.

Ve Vacově u Antonína Gotlíba
privil[egovaného] kněhtlačitele.
1809.

3)

Jeho Milosti

pánu

panu Jozefovi Wagnerovi

svob[odného] kr[álovského] města Trenčína radnímu pánu,
církvě pak ev[anjelické] a[ugšpurského] v[yznání] trenčanské výborně
zasloužilému inspektorovi, pánu a příteli mně laskavě příznivému.

5)

Urozený pane!

Obmýšlejte Vaší Milosti důkaz mé srdečné vážnosti, a upřímně přátelské lásky, prv, než by nám světlo časného života vyhaslo, dáti, a chtě jméno Vaší Milosti u potomstva v požehnané památce zachovati, již dávno sem sobě byl umínil, některou z těch knih, které k vzdělání a k potěšení národu našeho vydávám, Vaší Milosti, důvěrně připsati. K tomu se mi nyní příhodná příležitost zavdává. Tato knižička, kterou teď na světlo vydávám, mezi jinými spisy obsahuje i Kratochvile Ondřeje Demiana, muže v témž městě, jemuž Vaše Milost od tak mnoha roků horlivě a věrně slouží, narozeného, Vaší Milosti životně známého, nýbrž i příbuzného krajana, jehožto život všem Trenčanům k zvláštní cti a pochvale posloužil. Vaší tedy Milosti před mnohými jinými čest tohoto přípisu náleží, a to tím více, čím více Vaše 6) Milost naší řeč a literaturu slovenskou, sobě libuje, a její zvelebení (jakž toho i kšaft Vaší Milosti s dobrým rozmyslem chvalitebně učiněný dokazuje) horlivě fedruje a napomáhá. Přijmětež tedy, převzáctný příteli, této knižičky s touž vděčnou myslí, a přátelskou náklonností, s kterou se Vám ode mne podává, a mějtež mně sobě i na budoucí časy laskavě poručena. Bůh dobrotivý přidejž ještě k krásnému zešlému věku Vaší Milosti mnoho let, a dejž Vám požehnání šťastné starosti v plné míře okusiti. Čehož když z celé duše Vaší Milosti přeji, do další přátelské lásky upřímně se poroučeje, s srdečnou láskou a vážností zůstávám

Vaší Milosti

v Kost[elních] Moravcích na den Jozefa, 1809.

přítel a ctitel upřímný
Bohuslav Tablic v[lastní] r[ukou]

7)

Předmluva.

Dáno mi na vědomí, že se mé předsevzetí spisy starších slovenských veršovců, dílem nevytištěné, dílem pak vytisknuté, ale roztracené, a poněkud i v zapomenutí příšlé, do tisku odevzdati, vlastencům mým zalíbilo, pročez neobmeškávám svazek druhý slovenských veršovců na světlo vydati, a tím slib slovenské veřejnosti učiněný naplniti. Předkládám pak zde svým milým krajanům:

1. Jana Chrastiny některé pozůstalé, a mně při vydání dílu prvního v známost nepřišlé rozprávky o Taubmannovi, i o ciganích, s tím důvěrným požádáním, aby mi, jestliže by kdo z milých krajanů mých, i mimo tyto zde vytlačené rozprávky, některé Chrastinovy verše nalezl, takové k vytlačení v svazku třetím poslati sobě nestěžoval, aby tak tímto plným sebráním spisků Chrastinových, památka jeho mezi námi zachována byla.

2. Kratochvíle Jana Demiana, obojího práva v sl[avném] uherském království století předešlého pověstného prokuratora, o němž v díle třetím mých Poezií obšírnější zprávu nalezněš. Tohoto muže verše dlouhé časy od rozličných pánů v rukopisích snažně^{xvii} » chováni byli, ježto jich k vyražení mysli užívali.
3. Jana Sabova, sedláka dolňo-petianského rozprávky, z vlastního jeho rukopisu vytlačené. Tento muž se nikde, leda v domácí vesnické škole, neučil, a jest Slovákům to, co Čechům onen svými spisy známý vesnický soudce Vavák.
4. Augustina Doležala, sučanského v Turci kněze, Veselost rolí boží hybské pod rakouským skřivánkem z vlastního skladatele rukopisu vytištěná.
5. Příhody Janošíka a Surovce ze starého rukopisu vzaté, od neznámého skladatele.

Všecky tyto verše místem sem opravil, to však pod n[ume]rem třetím a pátém vyložené nejhustěji.

Jestliže i tento druhý svazek slovenských veršovců téhož zalíbení u mých krajanů nalezne, kteréhož svazek první došel, podníti mne to k vydání dílu třetího, jak náhle spisové ostatních slovenských veršovců, nímiž se nyní tu i tam v tmavých skřýších mole krmí, --- na světlo vytažení a spolusebrání budou. Dejž pak Hospodin, aby i toto usilování k rozšíření a k rozhojnění naší česko-slovenské literatury posloužilo. Psal sem dne 10. června, roku 1808.

Vydavatel.

**Jana Chrastiny
Rozprávky o Taubmannovi.**

Taubmann s nevěstou svou ponejprv leží.

<p>Taubmann, když svadební veselí své slavil, A je v čas večerní do cela odbavil, Všel i s svou nevěstou do komory spolu, A on prv, než ona, lehl sobě dolů; Ona pak svých šatů ani nezvlékala, Jen svadební věnec s hlavy sobě sňala, Kterýžto při svadbě na hlavě nosila, V komoře na klinec nyní pověsila. Pověsivši věnec nechtěla do lůže, Jak by nevěřila, že dostala muže, Ani na ženicha dobře nepohlédla, <10> Ale na lavici dolů sobě sedla, Dala se v náramný pláč a nařikání, Aniž přestávala od hořekování. Muž ten omrzlý pláč a kvílení mnohá Již za tak dlouhý čas snášeti nemoha, Nechtěl toho zpěvu poslouchati více, Vylezl z postele, vzal své nohavice A je k tomu věnci pověsil na stěnu, Chtěje tím způsobem ukojiti ženu. To když on učinil, hnedky bez prodlení Šel k té své nevěstě, a sedl podlé ní. Plakala-li ona, on ještě víc plakal, Kdo by jej byl slyšel, smíchem by byl skákal, Jak ona zpívala, tak on prozpěvoval, A jeden druhému notu sekundoval. Tak potom skrze to společné kvílení Přivedl nevěstu svou k rozveselení, Která sobě v pláči téměř již zoufala, Předce se do smíchu velikého dala. V tom on k ní promluvil: co bychom získali, Byť sme i celou noc tak spolu plakali? Tak bychom jen sebe mohli potrestati, <11> Potom bychom předce musili přestati. Nohavice s věncem dobře se srovnaly, Proč bychom my spolu té noci nespali? Poněvadž mimo to dva jsme v jednom těle, Neplačme nadarmo, poďme do postele. Tak se potom jeden s druhým uložili, A po všechny časy dobře spolu žili.</p>	<p>1 5 10 15 20 25 30 35 40</p>
--	--

Taubmannovi stříbrná lžice darována.

<p>Když jedenkrát mnozí a stateční páni Byli od kurfirsta k obědu pozváni, Měli poručení, kteří jiné zvali, Aby i Taubmanna také povolali. To pak byl rozkázal kurfirst z té příčiny, Že s nim nějaký žert, aneb smích učiní. Dal hned hofmistrovi svému poručení, A při tom i jedno tajné naučení,</p>	<p>45</p>
--	-----------

Řka: coť nyní povím, učin mi to k vůli, Když přinesou jídlo ostatní k tabuli,	50
Vezmi mou stříbrnou se stolu lžiči, ⟨12⟩ Na mém místě podlé talíře ležící, A prv, nežli vstane kompanye všecka, Vlož ji Taubmannovi potichu do vřeka,	
Hofmistr vykonal, co měl vykonati: Taubmann to zmerkoval, však nedal nic znáti.	55
Potom pak když všickni od stolu vstávali, A vůbec společně s sebou rozmlouvali, Kurfirst také vstana po světlici chodil, A s nimi rozličné rozprávky provodil.	60
Taubmann aby déle po jiných neseděl, Těž povstal, a když čas příhodný uhleděl, Přiloudil se jaksi beze vší překážky, A vstrčil touž lžiči kurfirstu do tašky.	
Služebníci, kteří se stolu pratali, Jednou ve světlici hlasitě zvolali: Co se to dnes stalo? Škoda nás potkala! Panu kurfirstovi teď lžice skapala.	65
Kurfirst dí: musí ten velký šelma býti, Který se mou lžiči opovážil vzíti.	70
Vy sluhové, k tomu pilnosti přidejte, ⟨13⟩ A všem, kteří jsme zde, vačků přehlíďteje. Což když učinili z rozkazu sluhové. Nalézli lžiči tu v tašce kurfirstově.	
Kurfirst na Taubmanna hned s smíchem pohlédł, Řka: poněvadž si mne tak pěkně provedł, Žes ten žert vykonal se mnou tak příjemně, Vem sobě tu lžiči teď darem ode mne.	75

Téhož Rozprávky o cigáních.

C igán v tuhé zimě mající krev zdravou Ležel venku jednou pod plachtu děravou, Když skrz jednu díru prst svůj ven vystrčil, Říkaje: zima tam, tím lépe se skrčil, ⟨13⟩ Kdo máš teplé místo v zimě, směj se tomu, A vpust' i cigána v taký čas do domu.	1 5
Znal sem v našich stranách cigána jednoho, O němž mluvíváno bylo dosti mnoho. Jenž znal dobře hůsti, při tom tež i koval, O budoucích věcech lidem prorokoval, Kteří mu věřili lehce, větším dílem Chodili sklamaní s cigánským aprílem.	10
Když sedlák dobytek na pastvu vypravil, Cigán svou kobyļu na prodaj vystavil, Jak náhle se tedy kupec k ní trefoval, Držel ji za hřebnou a velmi schvaloval, Kupec ale nechtěl naskrz hřebné mítí, Jen aby způsobná k práci mohla býti. Cigán dí: jako chceš, jakovát' potřebná Za takou ji vezmi, hřebná i nehřebná.	15 20

⟨15⟩ Cigán na přednoví^{xviii} krádež páchající
Zavěšen proto měl být na šibenici:
On však s popravního místa přeč utekl,
A vida lid mnohý takto k němu řekl:
Proč vy nesedíte raději na straně?
Však se tam beze mne zhora nic nestane. 25

Jiný cigán opět z té příčiny jatý,
Měl jest podle práva mečem býti st'atý (st'at)
Ale on raději chtěl oběšen býti,
Než aby skrze meč ze světa měl jíti, 30
To pak proto žádal: že od přirození,
Na krev se dívati, jemu dáno není.

Jiný, ježto živ byl zlodějským fortelem,
Odsouzen k provazu podobným ortelem. 35
Když orteli tomu silně odporoval,
Přítel jeho za něj takto orodoval,
Řka: milí pánové! přepust'te jej domů,
Aj hle! nechce zemřít, nesilte ho k tomu.

⟨16⟩ Slýchal sem otázku ne velmi velikou,
Proč méně Michalů jest, nežli Jiříků? 40
Mnozí to všelijak divně vykládají;
Předce však nejistou odpověď dávají,
Chce-li kdo přijíti v tom k smyslu jistému,
Cigán to nejlépe vysvětlí každému.

Když jednou podzimem studený nastával, 45
Cigán ke svým šatům záplat si shledával,
Dostav šarlatu kus pěkný a červený,
Zaplácel ním kabát děravý, zelený,
Těm pak, kterým se to nijak nelíbilo, 50
Odpovídal: ó, by všecko také bylo!

Kupec, pán i zeman, v létě se starají,
A potřebnou živnost na zimu sbírají,
Měšťané, sedláci i lidé chudobní:
Ale cigánové jsou vřabcům podobní, 55
Ježto letní časy tráví bez starosti,
A však předce v zimě nejsou bez živnosti.

⟨17⟩ Cigán ráno vstana vlasy sobě česal,
Tak velmi schlupené, že bolestí klesal,
Snad jich polovici z hlavy ven vysmýkal,
Potom tato slova s podivením říkal: 60
Jednou se jen v roce češi, a mám pleše,
Co ten, ježto hlavu každodenně češe.

Jiný měl o sobě přemnoho pověsti,
Že umí trhati zuby bez bolesti. 65
Jeden sedlák dlouho bolavý zub nosil,
Šel k němu, aby mu jej vytrhl, prosil.
Jak náhle se jemu ten sedlák ukázal,

Špagátem za ten zub k sloupu jej přivázal, Potom se od něho na málo ^{xix} oddálil, V ohni kus železa velice rozpálil, A postrčil mu to s náhlostí před oči, Věda, že pacient od strachu vyskočí. Co se i tak stalo. Tak ne velmi hrubou Bolest pro strach cítil, a zbavil se zubu.	70
⟨18⟩ Jiný když mu žena v nemoci zemřela, Že opatrování od něho neměla, Slyše od faráře ostré domlouvání, Vymlouval se pro to přísné žalování, Řka: dost sem jí sloužil, věc jest mnohým známá, Však jest jí teď v oči, nechť nám poví sama.	75 80
Jiný, kterému se žena zatopila, Jenž mu za života vždy odporná byla, Hledal jí ve vodě velmi pilným okem, Ale nešel dolů, než hoře potokem. Když se jemu lidé z toho vysmívali, Řekl: nesmějte se, vy ste jí neznali, Bývala za živa zlá, protivná, vzteklá, Kterak by po smrti dolů vodou tekla?	85
Jiný když nemocný v nízkém stanu ležel, Prosil, aby někdo pro doktora běžel, Doktor, přijda k němu, hned se jej otázal, ⟨19⟩ Jakou medicínu chce? aby rozkázal, Odpověděl jemu: jen mi dejte takou, Která by měla chut vína, neb tabaku.	90
Jiný šel se židem na jarmak do města, Bylat' pro pálivost nepříjemná cesta, Nechtělo se jemu svého pláště nésti, Myslí, jakby žida k tomu moh přivesti, Vypůjčil od něho tolár s prosbou mnohou, A dal mu ten svůj plášť, jako do zálohu. Šli celé dvě míle, až přišli před bránu, Kdežto cigán žida povolal na stranu, Jemu tolár jeho v celosti navrátil, Mluvě, že se mu on u něho nestratil. Děkoval mu také, z té dobrotivosti, Že jeho plášť nesl v také pálivosti.	95 100 105
Jiný byl pro krádež do žaláře vsazen, Jsa od přešibalých tovaryšů zrazen, ⟨20⟩ Ten řekl před soudcem: mně vždy dobře bylo, Pokud sem sám kradl, nic mi nechybilo, Jak náhle sem můj kunšt druhému ukázal, Hned sem si osídlo na hrdlo zavázal. Chtěl-li bys ty pane kdy krastí, dámt' radu, Nenauč druhého nikdy, na svou zradu.	110

«21»

Ondřeje Demiana

bývalého mnohých slavných rytířských rodů
v Uhřích fiškála

K r a t o c h v i l e,

nyní ponejprv z rukopisu na světlo vydané.

Pláč cigánů

za příčinou vyšlého rozkazu, aby cigáni,
jako ostatní krajiny obyvatelé děláním
rolí, řemesly užitečnými &c. se obírali,
a od toulavého života přičiněním sl[avných]
stolic odvedeni byli.

I. Obsah rozkazu.

R oku běžícího na počátku jara,	1
Když ze země vzhůru vstupovala pára, Když se tráva tiskla, stromy se pukaly, Když ptáci štěbetat na poli počali,	
«22» Když kukučka v háji začala kukati,	5
Když již teplý vítr začínal foukati, V měsíci apríli, přišel mandát z Vídně O němž cigánská zběh nemluvila vlídně. Když co obsahuje cigáni poznali, Kadeřavé vlasy s hlavy si trhali.	10
V tom mandátě stalo: --- kdo by to byl řekl --- „Aby každý cigán strapy své vyzlékl. Aneb který chodí v zelené kabaně, Má na nohavicích zlaté pasománě ^{xx} , Nosí žluté čizmy --- a cigánské ženy,	15
Kterým matka dala čepec velké ceny, Aby toho nikdy více nenosili, Ale aby v rouše sedlském chodili. Aby opustili staré své šátory, Aby si stavěli světnice, komory,	20
Aby nebydleli pod plotem, jak prvé, Aby nelíhali, jak prasata v mrvě, Aby se učili vespolek sedláčit, Na pořádku chodit, ne sem tam se vláčit.“	
«23» I více těch věcí stálo v něm v hojnosti, Kteréž pronikaly všech cigánů kosti. Za kterou příčinou plemeno cigánské, Slyše nařízení královské i panské, Rmoutilo se hrozně, --- a nic to nového --- Mnohý proklínal den narození svého,	30
Vrchnost přikázala, by rozkaz vydaný Všudy bez meškání byl publikováný. Tu cigáni z strachu, jak náhle viděli Z daleka jet' kočář, z dědiny běželi. Dali nohoum vědět, pilně se skrývali, Pocestní se často jim srdečně smáli.	35

II. Pláč cigánů.¹

P oslyšte, dušičky, veliké žaloby Ciganského plodu, co se s nim nerobí? Zlé jsou teď proň časy, trapí se, zle mu je, A nad svým neštěstím takto lamentuje:	40
⟨24⟩ Nešťastná novina! co sme my dožili Nevolní cigáni! když jsme se zmnožili, A již nás na ten psí třidcátek shánějí, ⟨25⟩ Pod šátorem ² bývat ³ nikde nám nepřejí. A z místa na místo, jako psy nás honí, Škoda našich kobyl, ⁴ škoda našich koní. Co sme předtím byli, když si pomyslíme, S velikou žalostí to všickni vidíme, Že sme byli jako na svobodě ptáci. Čeho sme dožili, bídní neboráci!	45
⟨26⟩ Zbraňují nám kupčit, zakazují krasti, Ach! kdeže budeme lichvičku svou pástí? Přikazují robít, káží nám sedláčit, Ach! kdože z nás může na tolik vystačit? Orat, síti, kosít, žít, seno hrabati, Nám to není možné! všickni boží svatí, Vizte naši křivdu, a ty Bože milý, Těm, kteří nám tolik zlého způsobili, Všecko to sám nahraď, buď jejich odplata, A za naší křivdu rač nám dopřít zlata.	55
Káží nám sedláčit, na pořádky ⁵ chodit, A kdo bude lichvu na jarmaky vodit? Abychom víc žlutých čížem ⁶ nenosili, Červených nohavic, s čípkami košili! ⟨26⟩ Husle káží hodit na stranu; motyku, Cepy, hrable, vidly a pluh vzít do rukou. Ach! kdo nám nadělal takové těžkosti, Zasloužil, aby mu všechny z těla kosti Bez milosrdenství vytraseny byly, A v plameni ohně aby se spálily.	60
Stavějte si domy, chod'te na robotu! Necht' parom poběře ⁷ takovou dobrotu. Abychom se z práci rukou svých živili, Po pýtání ⁸ více nikdá nechodili! Ženám naším nosit rozkazují čepce,	65
	70
	75

¹ Blahoslavené paměti královna Maria Terézia skrze svou místodržící, právě toho času zřízenou radu, ten první rozkaz vydala, aby cigáni po krajině toulali se přestanouce, domy sobě stavěli, děláním rolí a jinými užitečnými pracemi se zanášeli. Sl[avné] stolice byly tímto rozkazem zavázány, jím v tom napomáhati, a o to snažně pečovati, aby se podlé umysla a rozkazu královského cigáni užitečnými oudy vlasti stali. Za tou příčinou cigánské koliby byly na všech rozmetány, a jim příhodnější chalupy k obydlí vystaveny, jejich dítky byly mezi sedláky rozdány a do školy posílány, potom pak na řemeslo dány, aneb k děláním rolí přitahovány a t. d. Ale však moudré ustanovení královské zmařeno, a umysl dobré královny, ježto všech svých poddaných matkou byla, nevyvedený zůstal, z jakových příčin, tomu i bez mého návěští soudný čtenář snadno porozumí. Odkudž až po dnes cigáni v Uhřích svůj zvyklý toulavý život vedou, nejvíc muzikou, děláním hřebíků i jiných věcí z železa, a dílem věštěním i vyřezáváním^a pečeti se obírajíce.

² Šátor, šiator vůbec Rusům i Slovákům stan sluje. Uhři toto slovo od Slováků vzali.

³ Bývat t. j. bydlet, u Slováků v užitku.

⁴ Kobyla, Čechům klisna sluje.

⁵ Pořádky slovou ty práce, které sedláci pro obec, neb stolici pořádkem konati musejí.

⁶ Čížmy pl. uherské boty slovou. Či zima? ptal se Slovák Uhra s Arpadem příšlého a slovensky neumějíciho mluvit, ukázav mu přitom na jeho bosé nohy. Odkud čizma (csizma) nazvali Uhři obův, kterěž slovo vůbec od Slováků jest přijato. Kdo chce, necht' tomu věří.

⁷ Parom tě vzal! zlořečení způsob u Slováků v užitku.

⁸ Po pýtání chodit t. j. žebrot.

Nejedna na toto nařízení řepce. Abychom ni z předu, ni zezadu nazí «28» Více nechodili, také jsou rozkazy. Zbraňují cigánský jazyk, též i jméno, Nebodej ⁹ vykape teď naše plemeno.	80
Toto my slyšíce, musili sme plakat, I staří, i mladí zařekli se skákat. Rukama přesmutné ženy zalamují, Nad touto náramnou bídou hořekují.	85
Mnozí zlořečí dni narození svého, Že se dočkali tohoto dne zlého, Jiní na své pány oficiře šemrou, Nedbajíce na to, třebaš hnedky zemrou. Žádný si na světě nežádá života, Smrdí z nich každému taková robota.	90
Pro lepší pořádek měli jsme i vajdu, Nejvíc však ho bijí, když ho kradnout najdou. Když i malé včelky svého vůdce mají, Proč z našeho rodu vůdce nám nedají? Milý, mocný Bože! proč že nás tak tresceš? «28» A snad čarování našeho mít nechceš?	95
Však mi žádné duše nenutíme k tomu, Jen tím čarujeme, co se líbí komu. Kovali sme všickni, kteříž sme kováci (ři) A naše robota každému se páčí, ¹⁰	100
Jiní pak se se svou muzikou živili, Jestli který zvinil, toho oběsili. Nebesa i země proti nám povstali, Všickni by nás rádi ze světa vyhnali.	105
Pod šátorem našim místa nám nepřejí, Nemilosrdně nás z něho vyhánějí, My s lidmi nemáme žádného rozbroje, U nás neuvidí žádný ostré zbroje. Nezasloužili sme pohanění toho, Ach! ubližují nám věru velmi mnoho.	110
Každý leží doma na svém hladném břiše, Jeden hříze s chleba suchou kůrku tiše, Jiný hledí, kde, a coby mohl získat? Jakže si nemáme v této psotě stýskat? «30» Naše pokolení pochází z Egypta Z faraona krále, to jestit' věc jistá.	115
Za mnoha časů sme bývali bez psoty, Nyní sme nuceni jíti do roboty. Jako národové mnozí pomínuli, Slavní mocnárové jako nic, zhynuli;	120
Tak na nás v tento čas pořádek přichodí, My sme nečekali takové příhody. Ale konec světa nastojte! již je tu, Když se tyto věci mezi námi pletou.	125
Nebo i svatého písma pravda je ta, Že všechno pomine před skonáním světa. Vesele sme někdy na svadbách hrávali, U velikých pánů poctivost mívali.	130
Posílali pro nás, --- rádi, že sme přišli, Kdo by to byl myslel, nač sme my teď vyšli. --- Mnohé časy sme my slavně vládli světem, Všickni záviděli nám, i našim dětem. A hle! co se nyní s našim rodem děje,	

⁹ Nebodej t. j. nedejž Bůh! některým Slovákům v užitku; aneb bezpochyby.

¹⁰ Páčiti se Slovákům tolik, jako líbiti se.

Kdo o tom jen slyší, každý se nám směje.
 Škoda toho roucha, ježto bylo lacné, 135
 Žádný ho mít nechtěl, nám pak bylo vzáctné.
 31) Strap visel na strapě, díra vedlé díry,
 Nám nebylo třeba na šaty brát míry.
 Který byl takový, že na tolik vládl,
 Ten na nohavice pasomán si kládl, 140
 Nosil žluté čizmy, s^{xxi} laloký mentýku,
 Ale teď vidíme proměnu velikou.
 Toho nám zbraňují. Halenové šaty
 Rozkazují nosit, kde jich máme bráti?
 Nejsou sice drahé, ale s námi běda! 145
 Ani takových nám darmo žádný nedá.
 Což samo zdechlo, jíst brání nám, i hosti,
 Rybí jest zlé maso, přemnoho má kostí!

Zavírka vajdova.

V světě nic stálého není,
 Všecko časem svým se mění, 150
 Dobří lidé, to mi věřte,
 A z nás sobě příklad berzte.
 Veškeren svět ve zlém leží,
 Nech ho, nechat', jakž chce, běží.

32)

Výtah pře mezi p[anem] Píberem a p[anem] Maitánim.¹¹

Poslouchejte milí páni,
 Pan Píber, s panem z Maitáni, 1
 A pan Maitáni s Píberem
 Klčují¹² se; však jen pérem.
 Ej! komuže se podaří ? 5
 Rychtář jest M*^{*}podárý.
 33) Píber říkal: milý pane!
 Ten grunt při Trnavské bráně,
 V městě Pezinku^{xxii} ležící, 10
 Podlé cesty k šibenici,
 Co to máte od Jilicha,
 Velice mne v oči pichá.
 A ten Jilich erdegunty!¹³
 Neměl pustiti mé grunty. 15
 Ten grunt náleží mezitím
 Mně, právem dobrým, věčtým.
 Nebo nebohý Jankovic
 Vládl ním, a co ještě víc?
 Jeho žena přemilena 20
 Hávorova Magdalena
 Ten grunt koupivši dostala
 Od Pana Jilich(a) Michala.
 Magdalena Hávorova

¹¹ Ten výtah jest proto zvláště pamětný: poněvadž tabule sedmipanská (septemvirální) když strany na ní se odvolali, aneb k ní apelovaly, mezi panem Píberem a M*^{*}im rozeznati maje, výtahu krátkého této pře od prokuratora požádavši, tento sobě podaný slovenský výtah, přečísti dala, a podlé něho i v skutku ortel vyřkla.

¹² Klčovati se, klbčiti se jest komické slovo, kteréž Slovákům tolik, jako biti se, potýkati se znamená.

¹³ Erdégunty ! říkají zdvořilejší Slováci, místo toho uherského: ördög adta (čert tě dal!) tak jako Češi strakamente! místo: sakramente!

Dobrá, nebohá již vdova, 34) Byla mého otce máti. Musíte mi grunt ten dáti. Vyplatím vás slušně z něho Rychtárku, přisudte mně ho. A M*táni: ne tak pane, Ten grunt při Trnavské bráně V městě Pezinku ležící, Jak se chodí k šibenici Není věčná vlastnost vaše; Ale Segedi Andráše. András a Ferenc Segedi (Já sem sic tam nebyl tehdy) List dali mému dědkovi Cesionální takový: Aby všechny ty fundusy, Jakékoli země kusy, Ježto najdou se v Pezinku, Za bránou aneb na rynku, Jestli náleželi jen jím Vyměnil, a vzal k rukoum svým. A tak můj dědek nebohý Povymíněl ty zálohy. Řka: slyš můj milý Jilichu, Porovnejme se bez hříchu. 35) Ty jsi tutor Píber Janka, Zemřel mu otec i mamka. Držíš cizí grunt v zálohu Litůj sirotu ¹⁴ ubohou, Nečín mu pře a outraty, To jsou jen hlavy závraty, Teď viz pravdu živou, jistou. A podlé tohoto listu, Bez procesu a bez vady Vpusť mne do oné zahrady, Která tam u cesty leží, Však Segedimu náleží.“ Tak ten Jilich myslí vděčnou, (Pan Bůh mu dej slávu věčnou) „Vidím, prý z tohoto listu, Že máš pravdu živou, jistou, Nechci škody té sirotě, Pustím ti grunt ten v dobrotě. Jestli složíš v okamžení Sumu jeho založení. 36) Než podme k palatinovi, Uslyšíme, co nám poví. On největší mezi námi Jest tutor nad sirotami. Jestli on dovolí, pane, Hned se ti po vůli stane.“ Tu potom k Palfimu jeli, A jemu rozpověděli, Co mu měli pověděti, On je ráčil vyslyšeti. A přehlédna, co jest v listě Vlídně řekl: „tak jest jisté, Že všechny cizí fundusy Sirotkům se pustit musí.	25 30 35 40 45 50 55 60 65 70 75 80
---	--

¹⁴ Slováci sirota říkají in genere foem. Češi sirotek in gen. masc. Tak i Biblí svatá in masc.

Já nic nemám proti tomu Pust' grunt M**ániho domu. A tak hle! můj nebohý děd Všecko pěkně vyměnil hned,	85
Co bylo Segedického, Ne vašeho dědického, A ještě i více platil, Nechtě, by váš rod co stratil.	90
A tak, pane bratře, milý Ten grunt ste vy utratili, 37) Který ste teď chtěli mítí, Váš grunt musí jinde býti. Ale u mne nemáte nic, V okulatě stojí i víc, Že totiž grunt, co vás píchá, Od poručníka Jílícha, Není vlastnost vaše věčná, To jest i má řeč srdečná.	95
Tu zahradu silně pýtá! ¹⁵ Aj! teď jest list, necht jej čítá Pan sloužný ¹⁶ M**podárý. --- „Bračku! i na mém budáři Dosti se válelo kdysi Takých listů --- Odpusti si“ --- --- „Budže mnoho, aneb málo, Tvých listů v sekrétě stálo, Mne teď do toho nic není, 38) My sme si v tom položení, V němž jsme, nic zhola nedlužní. A tak, milý pane sloužný, Rozeznejte mezi námi, Mezi nim a sirotami. Tu pan sloužný, kuk sem, kuk tam, Řekl: „Vaše listy já sám Všecky sem pilně zpřehlédal, Než i toho sem v nich shlédal, Že mluví ve mnoha kusích O segedických fundusích, A poněvadž i já, hádám, Čehož vám oznámit žádám. Z té familie pochodím, Prv, než sentencii zplodím, Povězte mi, --- však mne znáte --- Zdaž proti mne co nemáte?“ Ale oba tito páni, Pan Píber, a Pan M**táni Dali písebně sloužnému, Že nejmenší proti němu Nedověrnosti nemají, Jen sentencie žádají. 39) Pan sloužný při skončit chtěje, --- Jak se obyčejně děje --- Maje dobrého soudce čest Řekl: „deliberatum est. Z cesie a z okulaty Dá se náležitě znáti, I ze základního listu, --- Což uznám za pravdu jistou.	100
	105
	110
	115
	120
	125
	130
	135
	140

¹⁵ Pýtati Slovákům žadati, prositi, pohledávati znamená.

¹⁶ Sloužný, též i dvorsko-sloužný (v Liptově) judex nobilium szolgabiro sluje; jurasor boženík.

Že ty grunty, jež M**táni Drží podlé porovnáni S Jilichem učiněného, Dědictva píberovského Nijakž se nedotýkají.	145
Oni vlastně původ mají Ze segedovské kurie, A tak podlé té cesie M**táni, jakž má i býti, Mohl záloh ¹⁷ vyměnit Od Jilicha, od každého, Podlé práva uherského. Z tohoto pak vyměnění Píberovi škody není,	150
«40» Nebo nic svého nestratil, M**táni všecko poplatil, Víc než grunty stojí, mnohem, Necht' je drží s Panem Bohem. Píber nad tím hořekoval.	155
Na stolici apeloval, Ale jej naděje sekla. Co slavná stolice řekla? Ona řekla: „Aprobari, Což soudil M**podáry.“	160

**K svátku jména vys[oce] urozeného pana
Jana Š**boka vojenského
hejtmana.**

P řečtětež si toto psání, Všickni páni kapitáni, Váš pan bratr Jan Š**bok Skrz okulář ¹⁸ hledí na bok, «41» Nebo z vůle Pána Boha Přečkal již léta mnoha, Má jich výše šedesáti, Proto zrak pomalu tratí. Mnoho po světě poběhal, A kde byl, všudy zanechal	1 5 10
Jisté památky po sobě, Chodil k mnohé švárné robě, ¹⁹ Tuším výše třidcet roků Nosí meč u svého boku, Hladem mustroval svá střeva, Mailand, Mantova, Genova, Vincenz, Cremona, i Brescin, Laibach, Fiume, i Messin, Carniola, Tortona, Pavia, k tomu Verona, Vice, Turin, Florencie, Koryt'any, Goricie, Friaule, Bergamo také. Padua i všelijaké	 20
«42» Země, města, i Toskána Znají pana kapitána.	25

¹⁷ Záloh, Čechům základ.

¹⁸ Okulář Čechům břile.

¹⁹ Roba, Slovákům v některých stolicích ženská sluje.

Triest, Akvileia, Finál, --- Jak mnohokrát zpomínal. Ve španielském Niderlandě ^{xxiii} Byl dlouhý čas na komandě.	30
A ty nešťastní Francouzi Vidouce uherské fouzy, Hned od velkého leku, Pustili se do uteku.	35
Nejednoho nepřítele Zabil, jednoho po čele Jiného trefil do boku. Já o panu Š**boku, Kdybych chtěl nyní zpívati, Jeho činy spisovati,	40
Moc bych potřeboval času; To však povídám krom špásu, Že od své první mladosti Vystál štrapacie dosti,	45
Dost podstoupil v světě hladu, Když neměl co pít, i smadu. A když tak byl žízňi zemdlen, Přišla-li mu do rukou jen «3» Flaška, aneb plný soudek, Napravil si hned žaloudek, A posilnil zas své tělo, Ježto žízňi nejvíc mdlelo.	50
Po malé chvíli přišel zas Naň velmi nebezpečný čas, Že za dva, za tři dni a víc	55
Dolů nespouštěl nohavic: Nebo neměl nic v bachoře ²⁰ Ach! nejednou pozřev hoře Bože! vzdechna, řekl z ticha Uděl něčeho do břicha.	60
Dosti v světě psoty užil, Ale spravedlivě sloužil Své milostivé vrchnosti, Proto přišel i k hodnosti, Teď nedávno tynem, tánem	65
Spravili ho kapitánem. Vrátiv se zpátky do domu, Poněvadž přivykl k tomu, «4» Střelil zajíce, kačice, Křepelky i řerabice,	70
Líšek, srn a bravů divých V Ivance ^{xxiv} jest málo živých, Všecky po jednom vyvláčil, Kde jen kterého vypáčil, ²¹	75
Teď se dává na pokání, Ó! vy páni kapitáni! Kteříž jste ve věku jeho, Beřte sobě příklad z něho. Varujte se zlého zvyku Hleďte ho, buďže v Bíku, Aneb v blízkém Majorházi ^{xxv} ,	80
Řekl mi také mnohorázy (kráte) Že musí jít do Aszódu ^{xxvi} Jednou k vánočnímu hodu.	

²⁰ Bacher Slovákům v řeči komické žaludek slove.

²¹ Páčiti Slovákům hleděti znamená.

A tak musíte počkati, Až se odtud zas navrátí. I mně jest samému líto, Že ho není zde v dni tyto.	85
«45» Nebo, jakož slušná věc jest, Chtěl sem vzdát mu i já tu čest, A ohnout před nim koleno Na to jeho drahé jméno.	90
Žádal sem mu vinšovati, Co by mu měl Pan Bůh dáti. Bože! z vysokého nebe, Ty víš o jeho potřebě, Ty znáš dobře, co miluje, Holuby neoblibuje, Když jen má makové slíže I mísu po nich políže,	95
Kvaka ^{xxvii} , mrkev a řěřicha, Hodí se do jeho břicha, Hovězí maso, bravčové Na to má zuby hotové. Klobásy i jitrnice Hrachu, kaše, šocovice, Tak se napeče mnohokrát, Že sotva může hoře stát. Chleba sní porcie dvě, tři Pak ho nepokojí větří.	100
Když mu jest zle, kúra jeho Jest něco zapraveného. Na to se napije vína, Chválí svého Hospodina! A myslí o nebešťanech,	105
Má velkou líbost v kaštanech. A tak já mu k tomu všemu, Což jest vinšováno jemu Žádám kvaky, šocovice, Hrachu na mnohé měřice Jitrnic, klobas, jelitek, Kurátek, kačic na zbytek, Plnou kaštanovou šopu, A každý sen slíží kopy ²²	110
K tomu vždy zdravý žaloudek, A každý den vína soudek, A třeba i dva takové, Miluje zvlášť pelýnkové. Necht' jí, pije, dokud může, Požehnej mu ^{xxviii} Pane Bože!	115
	120
	125
	130

«47»

**K svadebnímu veselí vys[oce] uroz[eného] pana
Karla K[onrády] a uroz[eně] slečny
Juliany M[ikoviny]**

A udiat! již stojí ohláška v kostele, Jděte k stolářovi, necht' robí posteje, Povězte mu, necht' se, jak jen muž, obrácí, Ještě ani slámy nemám v svém madraci,	1
«48» Když jednou nevěstu do domu přivedu,	5

²² Kopa Slovákům hromada vůbec sluje k. p. kopa slamy, sena &c.; Čechům, Moravanům a Nitrančanům blíž Moravy bydlicím 60terý počet kopa slove, k. p. kopa hlav kapusty.

Potom já na postel čekati nebudu.
 Jděte i k krejčímu, nechť chystá robotu:
 Nebo já musím být v Kunově^{xxix} v sobotu.
 I k čepčírci jděte, ať zhotoví čepce,
 Hledejte kočího, jenž má dobré hřebce: 10
 Nebo jest daleká cesta do Kunova,
 Ať zase nechodím v noci, jako sova.
 Tak patvaristovi mluvil Pan K*rádi
 Na zejtří byl kočí hotov, byli rádi.
 Vysedna na kočár, jel za hory Blé^{xxx} 15
 S paní Nógradovou k Julišce své milé.
 Přišli do Kunova okolo devíti,
 Musili jim znovu večeri vařiti.
 Halušky a kapoun, bylo jídlo dvojí,
 „Netřeba zasmázet“ --- všechno on to pojí. ---“ 20
 Potom vzešel ten den osm a dvacátý
 Jak těžce naň čekal, Bože milý, svatý!
 Ale ho předce jen dočkal, ač s bolestí,
 Leden měsíc jeho skoncoval neřesti. 25
 V ten čas shrnuli se z Nitranské stolice
 Do Kunova hosté; přišli ze Senice,
 Přišli i z Kostolan, i z Nového Města^{xxxi}
 Milý ženich pléсал, i švárná nevěsta.
 Ze Sobotiště též, z blízkého Rovenska^{xxxii}
 Přijela na svadbu ctná chasa slovenská. 30
 K sobáši když bylo všechno pohotově,
 Na čtyřech kočářích, a jednom hintově²³
 Hýbali na sobáš; hintov šel popředku
 Na šesti paripách^{xxxiii} z, [?] ale měli spletku.
 Paripy uvázli s hintovem do bláta, 35
 «49» Hotta! --- čih! --- postoj kočíš --- az eb adta²⁴
 „Však stojím: nebo ven nemohu z bařiny, ---
 Nechtěj táhati --- tyto psi mršiny. ---“
 Z kočáře zadního vypráhli koníčky,
 A vytáhnouc z bláta šli dál pomaličky. 40
 Vyšli vzhůru na vrch, zas musili státi, ---
 „Uvidíte, že se ten hintov převrátí“
 Vyskočila paní široká²⁵ z té sěži, ---
 „Dobře já pověděl, teď jí máš! --- již leží!“
 Byla by se zvrta i nevěsta mladá, 45
 Než od Pavla P** vyšla jest ta rada,
 By raději pěšky sešla do doliny,
 Mezitím přiběhli sedláci z dědiny
 «50» Pomohli jim hintov zdvíhati se země.
 „Již mladou nevěstu k sobáši vezeme!“ 50
 Poslechni Karle! zdaž miluješ Juliši?
 Ach! ovšem miluji na mou hříšnou duši.
 A ty Juliano! miluješ-li Karla?
 Miluji, byť jej i podpírala barla.²⁶
 „Podejte si ruky“ Juliško, přísáhám, 55
 Že tě tu nenechám, než tě k sobě táhám.
 Co bys tu dělala, poď již do Prešporka^{xxxiv}
 Necht' jde s tebou také Kristina neborká²⁷

²³ Hintov, krytý kočár Slovákům sluje.

²⁴ Az eb adta. Uherské proklínání (pes tě dal!)

²⁵ Široká jest k mladé nevěstě na svadbě místo matky připojena, jenž ji zvláště na péči má. Jinde svatvice sluje.

²⁶ Barla, Čechům a lepším Slovákům brla

²⁷ Neborák, Slovákům ubohého, neborká ubohou znamená Čechům nebohý, nebohá. Nebohý Slovákům^b zesnulý, nebožtík sluje.

I to ti přísáhám, že tě neopustím. [Ani oči z tebe v Prešporku nespustím.] ^{xxxv}	60
A chceš-li, jen řekni, netřeba ti prosit Na rukou tě budu, milé dítě nosit, A již mne od tebe žádný nerozloučí, Dokud se mi mechýř s parou nerozpučí.	
51) Jen tě pěkně prosím, drž se mne samého, Nepřijímej sobě Cicipé žádného. Juliško, a ty co? „můj Karlíčku milý! Slibuji ti svatě v touto slavnou chvíli, Že se tě chci držet, jako list na lipě, Však já ještě nevím, co je to Cicipé! Vždycky ^{xxxvi} budu mít na tebe své zření, Skusíš, milý brachu, co jest oženění. Budu se horlivě v němčině cvičiti, Nepečuj o to, kdo mne bude učiti. Ty jsi prokurátor, přemnoho práce máš, Často, ani co si včera jedl, neznáš. Neslušelo by tě v práci turbovati, Bude někdo semnou jen svondrkovati, Najde se takový --- i nač by tam byla Kristína? Slovenka, co by tam mluvila? Jen mne bude mýlit v mé němčině, věr mi.“ --- Ej! Juliško jen ty tu Kristínu vezmi. Po sobáši jeli zpátky do K*nova, Muzika židovská stála již hotová. Hned si po obědě začali skákati; Ženichovi dlouho bylo již čekati.	65
52) On o něčem ^{xxxvii} jiném rozjímal v své hlavě, Znáhla se jim stratil o půlnoci právě. Zmerkovali to hned mladouši někteří Hledali ženicha s nevěstou kde který. Pozřemež, co dělá? --- není ho tam, tu je --- Čerta sníte chlapi, však on zarigluje. Již se odebírá od otce nevěsta, „Jedť, kudy tě vede do Prešporka cesta“ --- „Dobře, pane, dobře ---“ Kočíšku přináhli, Abychom do města za včasu dotáhli.“ Tak přišli kočáři dva večer v sobotu, Hned měla kuchářka s večerí robotu. Již se bylo smrklo, nebyl způsob jiný, Běžela do jatky koupit hovaziny. Chtěli slíží vařit, neměli tvarožka. ²⁸ Při večerí byli Pan B*roš, B*roška.	70
53) K*rádi s svou paní, vzal také Kristínu On již na nic nedbá, má v hrsti jistinu ²⁹ „Poslyšte Kristinko, kde jest ta calétka?“ ³⁰ Co máme, to dáme, necht' jí paní tetka. Když oni společně takto hodovali, A nad nedostatkem muziky vzdychali.	75
54) Přišel pod okna jim hrát cigán šlosberský, S bandou svou; hned zavzněl zvuk příjemný, herský, Nad tím však se pohnul ženich prudkým hněvem, Chtěl je kyjem odbít s jejich pěkným zpěvem.	80
	85
	90
	95
	100
	105
	110

²⁸ Tvaroh, tvarůžek kravský sýr Slovákům sluje.

²⁹ Jistina znamená kapitál Slovákům i drék (drjek) jináč sluje.

³⁰ Calta, calétka podlouhlý pletený koláč Slovákům trenčanským a nitranským sluje, jež jini Slováci mrván jmenují. Trenčanští Slováci služebným dívkám, když se o všech svatých vysluhují, na dokázání své vděčnosti, při jejich odchodě caltu dávají. Která dív[ka] nepoctivě se v službě zachovala, a svou nevinnost utratila, o té se praví: že si živou caltu vysloužila.

Oni svou povinnost dokonat žádali, A kyjem se odbít dokonce nedali. Když to neprospělo nebozí cigáni Byli, polituj se! vodou obleváni, Kterouž oknem na ně tak hojně lévali, Že se i cimbaly ubohým smáchali. Proto muzikanti dále postoupili, Poslušné své smiky ³¹ tím víc přitlačili.	115
Nedbal na to zvláště basista strapatý, Ačkolí nejvíce vodou byl projatý, On však otrásev se tím více přitiskal, «55» Až basa ³² ječela, jak by někdo výskal. Tu se chasa chlapců zběhla ze všech ulic, Panu K**mu živ bud! prokrikujic. A tak on již bydlí s manželkou v radostí, Již se naplnili jeho ctné žádostí, Kterými tak hořel, jako ohně plamen Teď již může říci, žalostem svým: Amen.	120 125 130

**Při též příležitosti l[éta] P[áně] 1772
dne 28. ledna.**

N u! věru já déle nebudu mládencem, A komu se líbí, nechť chodí pod věncem. Co se mne dotýče nemám k tomu chuti, Lépe jest, když mohou dva spolu lehnouti. Jen mi jest to v hlavě, v kterou stranu světa, Našla by se pro mne nějaková Běta. V Prešporku jí není, to každý hovoří, Tuším já jen půjdu za ty Bílé hory, «56» Budu ženské koupat při začátku roku, Snad se tam nalezne něco k mému boku. Měj se dobře ženské prešporské pohlaví, Kdo chce, nechť při tobě svůj mladý věk tráví. Hopsa! vrátil sem se z Nitranské stolice Nechodil sem darmo, rád sem převelice. Všecky své rozkoše, i staré, i nové Mám za bílou horou v tom milém Kunově. Kunovo, Kunovo, kdo by to byl řekl, Co láska nerobí, kam sem se zavlékl. Tam sem nalez děvče frišké jako liška, Švárné, roztomilé, zovou ji Juliška. A já vrtký chlapík k tomuto děvčátku Přijda, myslel sem si o věci počátku. Přednesl sem předce řeč svou, jako svědčí, ³³ Teď vidím užitek své slovenské řeči. «57» Sám sem si netroufal, a již na Tři krále Sprstenoval sem se, a co bude dále? To, že po Vincenci půjdeme k sobáši, Navrátice se pak s celou chasou naší Budeme křepčítí, točítí se směle, Slovensky skákati od země vesele. Co bude po tanci, nechci mluvit mnoho, To již bude má věc, co komu do toho.“	1 5 10 15 20 25 30
---	--------------------------------------

³¹ Smik, smiček Slovákům i slak, slaček sluje.

³² Basa, jiným Slovákům barbora slove.

³³ Svědčí, nesvědčí Slovákům tolik, jako sluší, nesluší. Někdy se k tomu i slovce se přidáva, k. p. to se nesvědčí na křesťana.

A tak urozený pane náš K*rádi,
 My sme tomu věru všickni velmi rádi,
 Že jste se již jednou mezi nás oddali, 35
 Kdo to koli slyší, každý vás pochválí.
 Živ bud'! mladoženich všickni se mnou řeknou,
 Pan Karel K*rádi vzal si ženu pěknou.
 Čím na ni pohlédl, hned se mu zlíbila,
 Přijda k ní podruhé, hned se i slíbila, 40
 Když přišel po třetí, již ji má při boce,
 Nuže radějme se, v tomto novém roce,
 K tobě se obrácím má Juliško milá,
 Tys se sic nade mne nětco povýšila,
 Ale bys i byla vysoká jak lipa, 45
 Předce v listopadě budeš mít Filipa,
 <58> Chlapce, jako dubce, a já co jsem, to jsem,
 Má milá Juliško, musíš jich mít osem.³⁴

V řeči latinské pro ty, jenž slovensky neumějí.*

Et me certe taedium coepit coelibatus, 1
 Cui placet, ambulet sermo decoratus.
 Me quod tangit amplius: illud non affecto
 Erit, credo, melius duobus in lecto. 5
 <59> Id tantum parit curas, in quo mundi polo
 Inveniretur pro me, quae diceret: volo!
 Quam mihi sociarem Posonii non datur,
 Prouti promiscue per omnes clamatur.
 Cum principio novi huius anni ergo,
 Partes (oras) has odiosas relinquam a tergo, 10
 Penesque montes albos scrutabor fortunam,
 Fors ibidem sociam inveniam vnam.
 Et TV sexus sequior Posonii vale!
 Qui vult TECVM conterat iuventutem male.
 Hic sum ex Nitriensi redux Comitatu 15
 Plenus cordis gaudio plenus iubilatu.
 Omnes meas quotquot sunt delicias vno
 Comprehendit corpore possessio Kuno.
 O Kuno! quis hominum praedixisset ista,
 Quantam non exercet vim amor in iurista. 20
 Illuc ego delatus citra mentem sane
 Reperi puellam, cui nomen Iulianae.
 Ego recens masculus veniens ad eam
 Cogitavi intra me, quid loqui debeam.
 Sed protuli res meas, modis sane bonis, 25
 Sentio Slavonici fructus nunc sermonis.
 Id non putassem, et iam in epiphania
 Mutavimus annulos, succedunt omnia.
 <60> Quid autem vltro fiet? post festum Vincenti
 Ibimus pro copula ordine decenti. 30
 Inde tandem reduces choro cum integro
 Quilibet mox piano, mox autem allegro
 Saltabit hebraicis sonantibus chordis,
 Me salientem videns, quisque boni cordis

³⁴ Tyto verše dal Demian ve Vídni u Kurzbecka pod tímto titulom vytlačit: „Při příležitosti svadby Ur[ozeného] P[ana] Karla Konrádi(ho) caesarum per I. regnum Hung[arici] Jur[ati] Aduoc[ati] s Uroz[enou] Pannou Jul[ianou] Mikovini r[oku] 1772. dne 28 Ledna jeden dobře přející tak přemýšľoval.“^c

* Mohou se tyto verše zpívat, jako ona Bürgerova píseň: mihi est propositum, in taberna mori &c.^d

Laudibus extollet; nam licet non ex alto, Sed tamen ad regulas musicales salto. Quid agam post choreas? nolo loqui multum, Eventus dicet, nonne sponsis est consultum. Nunc ad Te Iuliana mea me converto.	35
TV quidem me modicum altior est certo; Sed, etsi excrevisses in ipsam tiliam Habebis in Novembri, non tamen filiam, Sed robustum puerum gravitatis plumbi, Octo tales debebunt ferre tui lumbi.	40
Nunc ergo, Perillustris Domine Conradi, Nos oportet singulos laetitiae tradi. Quod nostri consortii particeps sis factus, Quisquis inaudiverit, laudabit hos actus. Vivat sponsus! quilibet mecum exclamabit Conrad duxit uxorem pulchram, quam amabit.	45
«61» Hanc sibi desponsavit intuitu primo, Veniens iterato desponsavit immo. Dum tertio venisset succubuit tyranno. Exultemus et laetemur in hoc novo anno.*	50

K svadbě urozen[éno] p[ana] Ladislava R[akšáni]ho.

P oslouchejte milí páni! Já jsem Ladislav R[ak]šáni, Kterýžto pocházím sice Z slavné Turčanské stolice, Ale dvacet roku právě Již zde psotuji v Trnavě. A tluči se mezi vámi Jako víte to i sami. «62» Měl sem dva hřebce v Salibách, ^{35xxxviii} Však víte o těch galibách ^{xxxix} . Co mi z nich jedna kobyla, Nevolnému narobila, Že sem se víc, než dva týdně Válel, jako Lazar bídně. Jel sem tam času jednoho Pozřít, jeli pastvy mnoho, A zdali již co zmocněli To já nevěděl: kopne-li? Tlapka ³⁶ sem je, jako znáte „Koničky mé, jak se máte“? A tu jedna mne neznala, Nohou na mne se zahrnala, Mikl mne po bříše tudyto, A když tak mikne, zle je to! Hned sem do Trnavy běžel, Celé dva týdně sem ležel. «63» Tak mi byla ublížila! Štěstí jest, že povýšila. Kdyby byla třepla níže, Sotva bych byl víc jedl slíže. ³⁷	1 5 10 15 20 25 30
---	--------------------------------------

* Tyto latinské verše, jako i ty pod titulem Merenda vytačené, měl sem oumysl z této zbirky vynechati; ale na žádost některých přátel předce zadržáni jsou, aby tak, pokud možné, spisové Demianovi zplna se sebrali.

³⁵ Saliby jest ves v Prešporské stolici.

³⁶ Tlapkati jest ονομασποπειόμενον^e a znamená Slovákům, něco méně než tleskati, pleskati.

³⁷ Slíže moučné jídlo, na způsob řezancův (nudlí) zpravené, ale rukama ušoulané. Odtud i šoulanec slovou.

V Naháči ³⁸ druhé neštěstí Uvedlo na mne neřestí. V ohni shořelo mi všechno, Fajfka, tabak, též i vrečko. ³⁸	
Po tom ohni v roce druhém, Upěl sem v neduhu tuhém, Hlava mne krutě bolela, Tuším se mi puknout chtěla, Studený pot na mne vyšel, Téměř sem i o sluch přišel.	35
O hlavě sem nic nevěděl, Pan Bůh chraň, abych byl seděl, Leže musil sem vzdychati, Tam sem se tabak smrkati «64» Proti své vůli naučil, Mnoho týdnů sem se mučil.	40
Byl sem opravdu doskákál, I kosti sem z nosu sákal. Ach! měl sem trápení dosti, A málo opatrnosti.	45
Měl sem sic chlapce jednoho, Ale s tím, nebo bez toho, Všecko bylo jedno tuším, Za to však se nezadusím.	50
Nyní však mám to zkušění, Že bez ženy jen nic není, Nebo, když má člověk ženu, Ona ti řekne: nuže nu!	55
Ted' máš toto, aneb jiné; Tak nemoc lehčeji mine, Polévka, aneb i voda, Když ti třeba, jí ti podá.	60
Ona člověka ponukne, K nemocnému jen nakukne: Ale to chlapčisko hnusné ³⁹ «65» Ještě nelehne, již usne.	65
Vždycky ho spát člověk vidí, Pan Bůh chraň nezdravých lidí Od takové opatrnosti, Když jim půjdou z hlavy kosti.	70
Na to já se ohlédaje, Bydliti sám nežádaje Mínil sem se oženíti, Samotnosti se zprostiti.	75
Věru člověk neženatý Velmi jesti' vinovatý! I já sem se měl oženit, Prv než sem měl k těm hřebcům jít,	80
Prv než pad sem do nemoci, Jistě sem si moh pomoci. Nebyl bych tak mnoho zlého Vystál za života svého.	85
Každý mi sic dával radu, Bych si někde robu mladou Přezvěděl, než já sem tehdy Nevěděl jít kam vohledy, ⁴⁰ «66» Až mi zvěstovala pověst	

³⁸ Mech Slovákům vrece, mišek vrečko sluje.

³⁹ Hnusný Slovákům ošklivého znamená: odhnusiti t. j. zoškliviti se.

⁴⁰ Jíti vohledy, t. j. jíti k přehlédnutí nevěsty, jakž to u Slováků i u jiných jest v obyčeji.

Paní M**ka na svou čest, Že za horou javorovou Zná dcerušku doktorovu, Krásnou slečénku Bětuši, Snad bych tam nalez svegruši. Já slyše řeč ^{xlii} takové Podř do milé Galanové.	90
Přišel sem tam o poledni „Lacku, dobře že pohlédni.“ A hle! děvče, švárné, zdravé, A v nejkrásnější postavě, Rozkošný kštalt měla těla, --- Kdyby jen za mne jít chtěla, --- Není tu dobře meškati, Hned chci proces levovati ⁴¹ Pro A. Sestřičko! přišli sme, Ne o jedné žluté čizmě, Ale v černých s ostrohami, Pohlédněte všickni sami, «68» Vidíte zdravého chlapa ⁴² Ještě se ho měch nelapa, ⁴³ K tomu obratný chlap já sem, A ta sekerka za pásem! --- ⁴⁴	95
Panna sestřička má milá, Velmi se mi zalíbila Vaše statečná osoba, Můžeme se hned sebrat oba. Při dobrém rozumu jsouce Podejme si pravé ruce, By nebyla jaká zpletka, Přivedeme si i svědka. Pro I. Pane bratře milý! Chcete, by sme svoji byli. Já neučiním nesnádku Jenom mluvte s paní matkou. Netřeba tu jiných lidí, Když to paní matka vidí. A tak šel sem k paní matce Přednesl sem ji na krátce, Celičkou svou intencii, Obdržel sem sentencii Takovou od této paní, Že ji nikdá nepohaní Žádný z rychtářů na světě, Nebo řekla: „Ženu chcete? A mé Bětušky žádáte? --- Vezměte, prý, teď ji máte ---“	100
Potom náležitěm soudu Vystál sem s Váhem ostudu, Právě když sem k sobaši jel, On mé cestě překazit chtěl, Cele sebral frašstacký most ^{xliii} , Tu já podstoupil strachu dost, A mrzelo mne škaredě! Podř já právě do Seredě ^{xliiii} , A dost sem se i tam hněval,	105
	110
	115
	120
	125
	130
	135
	140

⁴¹ Levovati jest právní slovo, levare causam t. [j.] při začítí.

⁴² Chlap Slovákům ein Mann, Čechům eine erwachsene, starke Mannspann.

⁴³ Měch se naň lapá, přísloví o lidech zestařivajících se.

⁴⁴ Sekerka za pásem, žertem šavli tak jmenují, kterouž prokuratoři, i jiní zemani u boku nosívají.

I tam vody povyléval. 145
Musil sem dva dni čekati,
A když počal ubývati,
«69» Věru dlouho nečekal sem,
Skakav, po vodě tam i sem,
Já letěl, jak duše v nebe,
Chodil sem po své potřebě. 150
„Jane, řka, po cestě nové,
Jen pohni do Galanové,
Třebas jak se bude prášit“ ---
Přišed, dal sem se sobášit.
Tak to své milouneké ptáče 155
Dovezl sem do Naháče.
A hle již s pomocí boží
Tovaryškyni mám v loži.
Již se kobyly nebojím,
Směle proti ni vždy stojím, 160
Ležím-li jeden den, dva, tři,
Však již mám kdo mne opatří.
Bože! Paní Méreyové
Čerstvosti dej vždycky^{xliv} nové,
Pokoj její dobré duši 165
Že mne ponukla k Bětuši.

«70»

Když uroz[ený] pan L***ni na zlatou žílu stonal.

Ženo! zas mi cosi chybí, 1
Nevím zdali mi ti hříby,
Či co jiného škodilo,
Ó, by jen hůře nebylo!
Necht' se pacholek hotoví 5
S tímto listem k doktorovi.
„Charissime doktor G**zi,
Já nezdravý synek boží,
Nic nevím, co se mi stalo,
Jako by mne v boku klalo, 10
A po té hrbtové kosti⁴⁵
Čemu sám se divím dosti –
Chodí cosi hoře, dole,
Tuším vězejí v ní mole.
Prosím tě nestěžuj sobě, 15
Navštív mne v mé smutné době,
Z pulsu poznáš mé příhody
Mnohem lépe nežli z vody,
«71» A sám přijítí nemoha
Bračku, prosím tě pro Boha! 20
Pošli mi doktora Vezu
Mravence mi všudy lezou.“
Vrátil se pacholek z Peště,
Jen že darmo byl na cestě,
Doktor Veza nebyl doma, 25
Že pacientů mnoho má
A G**us doma sedí,
Domacích jen léčit hledí.
-- Ach, nechej toho mumáka,
Radši pošli pro Didáka; 30
Nebo mi jest již čas dlouhý,
Hned přihotuji list druhý.

⁴⁵ Hrbtová kost, Čechům páteř slove.

„Domine frater Didace,
 Oznamuji vám na krátce,
 Že jsem ve zlém položení, 35
 V kostech mých pokoje není,
 A zvláště v kosti hrběte,
 Vy snad skůř ke mně přijdete,
 Než ti parukáři z Peště,
 Přidte, můžte-li, dnes ještě, 40
 I v boku mne cosi pichá,
 Někdy mám i žření břicha.
 <72> Já toho nikdy nevidal,
 Lép bych se vám vyzpovídal,
 Kdybyste mne navštívili, 45
 Přidteže Didáčku milý.“
 Ženo! pošli toho Jana
 S tímto listem do Hatvana^{xlv}
 A na toho Glo*usa
 Že nemá člověctví ⁴⁶ kusa 50
 Věru hněvám se velice,
 Počkej plundrák ⁴⁷ nikdá více
 Tebe mé koně, ni Vezu
 Do Hevíza nepovezou.
 Když nechce přijít – hlavní věci! 55
 Tak jest to s těmito Němci!
 Když statečnosti nemají,
 A na Slováka nedbají,
 <73> Tolik jako na Židáka,
 Ejl jen skůř toho Didáka --- 60
 --- „Tot' jsem pane“ --- vítej bračku,
 Slyš jen můj milý Didáčku,
 Co se mi to přihodilo,
 Kdyby mi jen známo bylo,
 Odkud pochází má nemoc? 65
 Velmi starám se den i noc,
 Že snad v kvěť své mladosti
 Musím jíti do věčnosti.
 O perillustris domine,
 Krutá smrt vás nyní mine, 70
 Neděste se své nemoci,
 Chci vám přispěti k pomoci,
 Však nechybí vám tak mnoho,
 Nezemřete vy hned z toho.
 To jest jenom sciatica, 75
 Canis ipsius motyka,
 A to mi věřte, domine,
 Zlatá žíla vás nemine.

<74>

Žalozpěv nad stracným psíkem.

Škoda mého psíka, jenž se u mne zrodil, 1
 Zhynul, jak by kámen do Dunaje hodil,
 Od rána ho není, zhynul v malé chvíli,
 Jak na tě zabudnu⁴⁸ Pepišku můj milý.
 Pepišku můj milý, od rána tě není, 5

⁴⁶ Člověctví, t. j. statečnost. Člověk Slovákům někdy κατ'εξοχήν statečného člověka znamená.

⁴⁷ Plundrák t. j. Němec. Německé nohavice Slovákům plundry, Čechům spodky slovou.

⁴⁸ Zabudnouti Slovákům zapomenouti.

Kamže si se poděl v jednom okamžení?
 I před tím tak bylo, když si se byl stratil,
 Ale v krátkém času zas si se mi vrátil.
 Já s velkou radostí tebe sem hledala,
 Tomu kdo tě našel dva zlaté sem dala. 10
 Kdo tě teď donese, věru mu dám třetí,
 Jak na tě zabudnu, ach! můj milý Petí.
 Škoda toho psíčka! neb jemu nic tuším
 Nescházelo více, --- ač se nezasudím^{xlvi} ---
 Jenom to, že se mnou neznal hovořiti, 15
 Ach! kdyby papulku byl znal odevřítí,
 Nebyla bych věru nevím zač ho dala,
 Neb sem jej mimo to velmi milovala.
 <75> To přináleželo mezi jeho ctnosti,
 Že neobliboval ledajakých kostí, 20
 Klobásky, husinka jeho žrádlo bylo,
 Potom kam se to mé psíče posadilo,
 Odespalo všecko, oči se mu skryly,
 Jak na tě zabudnu, Pepišku můj milý!
 Bůh chraň! jestli kdo se ke mně chtěl zblížiti, 25
 Hned se domníval, že chce mi ublížiti.
 Hněvaje se, vrčel, štěkal silou mnohou,
 Dobře to ví Gutman, pokousal ho v nohu.
 Kdosi jednou přišel k nám, hladil jeho srst,
 Můj Pepíšek malý, hned jej pokusal v prst, 30
 Jiných nemiloval, kromě mne a pána,
 Lehna do postele, ležel tam do rána,
 A čím se probudil, hned si pýtal žráti,
 Ach! věru se ten psík, nikdá snad nevrátí.

<76>

Michalský vinš testovi poslaný.

Milý pane otče, dnes jestit' Michala, 1
 Manželka má by k vám byla pospíchala,
 Ale, když ste pro nás neposlali koní,
 „Že věru nepůjde, necht' ji kdo chce honí.“ ---
 A tak s tímto krátkým listem přichodíme, 5
 A k předešlým vinšem tento přihodíme.
 Aby vás Bůh živil i na další léta,
 Do osmého vnuka nechod'te ze světa.
 Však jest již zde jeden, ale jest jen vnučka,
 Pro mou ženu jestit' to jenom příučka, 10
 Byl bych vám víc písal nyní na Michala,
 Ale mi manželka koncepty zmíchala,
 Přišla ke mně s křikem, že jí dívče zbledlo,
 A ono nevolné snad by bylo jedlo.
 Dal sem mu kašičky, vizte jak papušká, 15
 A říká: živ pan Bůh milého děduška!
 A když včil nemohla jíti do Kunova,
 Že na vinobraní chce býti hotova.
 <77> Pošlete jen pro nás čtyři koně s vozem,
 Však já mnoho nezjím, jen tři putny hrozen. 20
 K tomu mísu péří, ale necht' jsou světlé,
 Budou potom létat', věřte mi ratchetle.
 Žijí-li ti židé, co na mém veselí
 Někdy vyhrávali? snad bychom si chtěli
 Trochu poskočiti, dejte že jim vědět, 25
 Rcete: by ráčili v ten čas doma sedět.
 A necht' si natáhnou na husličkách struny,

Však já sám přescočím třeba čtyři runí⁴⁹
 I Kalamenovu navštívíme budu, 30
 Necht' nám židáčkové u něho zahudou.
 Jestli se mi budou jeho hrozny líbit,
 Uslyšte potom, jak já budu troubit.
 A když se vytroubím, dám se do koláčů,
 Až Pavlovi oči nad nimi zaplačou.
 A když se jich najím opět budu skákat, 35
 Jestli nebudou hrát, budu židy kvákat,
 A již ledva čekám i s mým milým párem,
 Pošlete jen pro nás koně i s kočárem.

⟨78⟩

Panu kapitánovi Šarabokovi k novému létu.

Při skonání tohoto roku, 1
 Kapitánu Šaraboku
 Já jeho kuchařka tkáčka
 Nemohu poslat koláčka, 5
 Nemajíc příležitosti,
 Čehož mi jest líto dosti;
 Ale tento vínš křest'anský
 Před jeho obličej panský
 S ponížeností předkládám, 10
 Však mu bude vděčný, hádám.
 Urozený pane milý,
 Poněvadž my v tuto chvíli,
 Při konci roku starého,
 Vstupujeme do nového, 15
 Spolu i s vaší Milostí
 Z božské lásky i štědrosti,
 Z té příčiny já neborká
 Senická kuchařka Dorka,
 Vinšuji vaší Milosti 20
 Všeho dobrého v hojnosti,
 Katar a to klání v boce
 Necht' vás v tomto novém roce
 ⟨79⟩ Netrápí, ni žíla zlatá,
 Učín to Trojice svatá. 25
 Do další gracie i víc
 Pěkně se vám komendujíc.
 Já sic na mou hříšnou duši
 Nevím, co jest ragú a ší (ragou a chou)
 Ani frikasé, oustrigy, 30
 Necht' to užívají strígy,
 Společně i s mišrlami
 Necht' všecko pojedí sami.
 Ale řepu, huspéninu,
 A halušek se slaninou 35
 Slíží, kapusty a kaše, ---
 To jsou chutná jídla naše.
 A těstenice s lekvárem,
 Truc kuchařce i s kuchařem,
 Nadělám, jako se svědčí,
 Nečiním daremných řečí; 40
 A jen se skůř k nám zas vrat'te,
 Hned řepu na stole máte.

⁴⁹ Runí, járky ve vinohradech Nitrančanům slovou.

Již přišel zas večer štědrý, Kde tě nezvou, tam se nedří; «80» Ale já mám to ufání, Že ty milé Kostolany, Kdykoli se mi přihodí Tam jít, mně dají hospody. A zvláště u pána Glímy Nemusil bych trpět zimy. A ta pěkná slečna Eva Co tak roztomíle spievá, Jakž to musíte věděti, Nedá mi vím zcepeněti. Slyšel sem, že v tomto horku Nedávno byla v Prešporku; A že hned jela na zpátek, Dnes pak jesti' její svátek. A já v tomto položení Od samé svaté Heleny Majíc myšlení takové, Že na ty slíže makové Dnes, jakožto v Štědrý večer, Do Kostolan se zavlečem. Přišel sem s touto cedulkou Navštívit' milou Evulku, A vínšuji jí to všecko, Co jen chce její srděčko. «81» Bože! její žádost taká Jest, --- na gavalíra čeká, A tak nechat' jen Evička Toho gavalíra vyčká, Na kterého sama myslí, Potom bychom k svadbě přišli. Jestli ona mne ráda má, Bože! učíň mne Adama Věru od roka do roka, Nezakousnu do jablka, A vidím toho šuhaje, Jenžto by mne vyhnal z ráje.	1 5 10 15 20 25 30 35

Epištola
urozenému panu Antonínovi Filipimu,
když s ur[ozenou] pannou Klarou Jánovou
do stavu manželského vstupoval
1[éta] P[áně] 1781 dne 12. června
psaná od M[ichala] I[nstitorise] M[ošovského]⁵⁰

Toto mé kratičké psání	1
Přináleží k odevzdání	
Panu mladoženichovi,	
Filipimu Antalovi	
Per Hungariam jurato,	5
Pro A. pro I. advocato,	
A spolu po jedné cestě,	
I jeho mladé nevěstě,	
Ctnostlivé panně Ján Kláře	
v Modře ^{xlvii} na slovenské fáře.	10

Starobylé jest přísloví:

Nevěř prokuratorovi,	
«82» Poněvadž jeho practica	
Jest multiplex a veliká,	
Zvláště jestli nemá paní,	15
A ty máš dceru na vdání.	
Snadno ti při tvém procese	
Nejen peníze odnese,	
Ale za své posloužení,	
I k dceře se ti přižení.	20
Ej, pane novoženíchu,	
Tak-li --- bez žertu a smíchu ---	
Tak-li, že tato praktika,	
I vás se trochu dotýka?	
I vy ste panu Jánovi	25
Teď svému principalovi,	
Když ste mu v právě sloužili,	
Kláříčku odpravotili,	
Zvlášt' když ste v té fujavici,	
Kdesi v Šopronské stolici	30
Ustávali na termíně.	
Než, Perillustris Domine,	
Nemáte mi za zlé míti,	
Ale radši vděčen býti,	
Že Vám to před oči stavím,	35
«84» Neb já to směle pravím;	
Že takého advokáta,	
Kterýžto svá alegata	
Tak moudře umí spraviti,	
Celý svět musí chváliti.	40
Chtěl-li Jakob Ráchel míti,	
Čtrnáct let musil sloužiti,	
A Davida ještě více,	
Stala jeho oddanice,	
Ač na ní mnoho nebylo,	45
A vám se hle podařilo	
Takovéto dobré dítě	
(Jak to vy i sám vidíte)	

⁵⁰ Tito verše byli k svatební příležitosti v 4° v formě listu v Prešpurku vytlačeni.^f

Pérem vyalegovati, A k svému boku dostati.	50
A tak deliberatum est, Pan Filipi vyhrál proces. Že ale nevěsto milá Vás tato causa chybila, A že ste proces stratili,	55
To, necht' vás prosím nemýlí. Neb že ste succumbovali, Skrze to ste mu odjali, Jeho srdce, jeho lásku, «85» Již ho máte na provázku Jak zaputnaného ptáka Až mi líto neboráka. Nu, milí novomanželé Necht' že již vypovím směle, Při tomto vašem veselí,	60
Co mi srdce mluvit velí. Předně vám, příteli milý, Co ste si vypravotili, Podlé manželského práva Žádám necht' Bůh zachovává, Perennialiter ^{slviii} v celosti, Až do úplné starosti. I vám, přítelkyně drahá, Necht' milý pan Bůh pomáhá S vaším upřímným manželem	65
V zdraví, síle, štěstí celém Trvati na mnohé roky. A necht' celými potoky, Všelijaké požehnání Plyne na vás bez přestání.	70
Chcete-li pak pro contento Živi býti, prosím jen to, Jen to jedno pozorujte «86» Nesvornosti se varujte, Ale buďte v lásce celé	75
Jedna duše v jednom těle, Kde takové jest srovnání, Tam jest štěstí požehnání. Dobří muži, dobré ženy, Bez querely, bez quindeny,	80
Bez procesu bez leváty, Bez práva a apeláty, Jestliže v čem nesnáz mají, Per amicam ⁵¹ se rovnají.	85
In reliquo, milí páni, Prv než zavru toto psání, Vinšují, necht' milost boží Vaše lože vám rozmnoží, Ta pak drahá aquisita ^{slix} Vám zdržuje. Fiat ita!	90
Tak vám ze srdce vinšuje	95
Váš služebník, který sluje. V Prešporku dne 12 června 1781 N. N.	100

⁵¹ Querela t. j. ponos, quindena t. j. 15 dní, levata, brání začatého procesu, apelata odvolání se na vyšší soud, amica, přátelské porovnání v procesích znamená.

Epištola
vysoce urozenému panu Michalovi
G**ovi na den jména jeho psaná
jménem Jiřího Patakého
prešporského zámečníka
od M[ichala] I[nsitorise] M[ošovského]⁵²

Vysoce urozenému pánovi 1
Panu G**oš Michalovi,
Prešporskému purkmistrovi,
A církve inspektorovi,
Když den jména svého slavil, 5
Tyto zde veršíky zpravil,
Zámečník Jiří Pataký
I poetář ledajaký.

Dnes na svatého Michala 10
«88» Taká mne radost podjala,
Že mi všecko z rukou letí,
Musím do města běžeti,
Vysoce urozenému,
Ke mne velmi laskavému
Panu G**oš Michalovi 15
Gratulovat třemi slovy.
Dobrý den Vaší Milosti!
Že se já teď v mé sprostnosti
Osměluji k vám přijíti,
Neračte mi za zlé míti. 20
«89» Toto jest sice grobianstvo, (ství)
Mezi toto slavné panstvo,
Mezi cifrované dámy,
S mými vkročiti nohami, (ma)
A s mou začazenou tváří 25
Podobný jsa komináři.
Ale prosím lhro Gnády,
Nehleďte vy na parády,
Trcy, frcy, cifry, krásy,
A napudrované vlasy, 30
To jsou sami vindmachery
S hlubokými korsamery.⁵³
Já třeba jsem člověk prostý,
Však bez falše, v upřímnosti,
Jakožto váš stárý známý, 35
Vinšuji, aby Bůh s vámi,
Na mnohé roky zůstával,
A vám hojně požehnával.
Především zdraví stalého,
«90» Jako železa pevného, 40
I paní její milosti
Necht' též zahartuje⁵⁴ kosti,
A vypaleruje sílu,
Učiní čerstvou zmužilou

⁵² Jiří Pataký zámečník požádal d[ůstojného] p[ána] [88] Michala I**sa aby mu nějaké veršíky složil, kterými by se pánu vysoce uroz[enému] Michalovi G**ovi na den jména jeho zavděčiti mohl. Vyborný muž naplnil tuto jeho žádost; poněvadž ale týž zámečník hřichu opilství oddán byl, a pan I**is, jsa jeho duchovní otec, napravení jeho toužebně žádostiv byl, tím oumyslem toho, co na stránce 91 za hvězdičkou * stojí k těm veršíkům přidal, ale však tak, že o tom zámečník nic nevěděl.

⁵³ Korsamery t. j. komplementy, při nichž němci obyčejně: gehorsamster Diener, říkají.

⁵⁴ Zahartovati znykli kováři měkké^g železo přidáním ocele k němu. Česky: zakaliti.

I vaším dítkám necht' zpraví, 45
 Z fajn ocele pevné zdraví,
 Aby tím déle trvalo,
 A nikdy se nelámalo.
 Potom necht' v vašem úřadě
 Není vám nic na zavádě; 50
 Necht' vám dobře štěstí slouží,
 V konventě i na ratouzi.
 A když musíte mluvíti,
 Zlé kárat, dobrých hájiti
 Vaše řeč necht' tak proniká, 55
 Jak kladivo zámečnicka,
 Přes všechny klouby i kosti,
 Dejž to, ó, Bože z výsostí!
 K tomu i vaše pivnice,
 Spižárně, kasně, truhlice, 60
 (1) Necht' jsou hojně naplněné,
 A vždycky dobře zámčené,
 By je zloději, šibali,
 Nikdy nevyrabovali.
 To jest mé bez cifrování, 65
 Zámečnické vinšování.

*

Ale i má žena milá
 Prevelice mne prosila,
 Při této dnešní slavnosti
 Vaší vznešené milosti, 70
 Jejím jménem gratulovat,
 A poníženě instovat^l,
 Aby mne napomenuli,
 Že bych jí chodil po vůli,
 A trunku bych se varoval, 75
 A pakli bych excedoval^{li},
 Jiným mužům ku příkladu
 Vy, podlé svého úřadu,
 Skrz městského služebníka
 Dali mne do kamrlíka. 80

**Veselost rolí boží hybské^{lii}
pod rakouským skřivánkem.
Zpěv při příležitosti vydané od císaře Jozefa
II. tolerancí I[éta] P[áně] 1781 složený
od Augustina Doležala.**

<p>Shromáždění svaté, urození páni, Poslyšte maličko hlas mého plésání, Múza mlčet nesmí, v tak radostném čase, Berla se nás dotkla u veliké kráse! A takt' se nás dotkla, že by i mlčení Milých muz náramné bylo prohřešení. Pročež při veselém církve boží hlasu Zblížím se jen aspoň k svatému parnasu. 93) Slavný rakouský dům při knížecím stánku, V pěkném svém erbu má patero skřivánku⁵⁵ V polí světlo-stkvoucím, malovaných zlatem, Zdávna přiodíných královským šarlatem. I jáť s heraldici ten obyčej mívám, Že se rád na erby s bedlivostí dívám. O! skřivánek žádný od sebe samého Nevletěl do erbu domu rakouského; On tam jestiť vsazen pro pamětné věci, O nichž heraldici mají známost všeci.⁵⁶ My jen, že v tom erbu skřivánci jsou znejme, Na jejich náuru pilni pozor dejme, Spatříme znamení mnohá a bohatá, 94) Že pták ten maluje rakouská knížata. Skřivánek jest anjel spanilého jara, Zvěstuje, že přešla zima tuhá, stará A že oráč vida utěšenou duhu, Může se s radostí svého chytat pluhu, Svobodně užívat požehnané země, A po ní voditi stáda svého plémě, Skřivánek z nížiny letí si vysoko, Až ho někdy sotva může shlédnout oko, A to činí přímo, a tak prudkým letem, Jako by již vládnout celičkým měl světem. Na vysokém trůnu v povětří si plésá, Novínu radostnou všechném lidem nesa, Ba tak naplňuje čistým hlasem uši, Že zpěvem proniká i žalostnou duši, Raduje se z pole zeleného, z vinic Zahrad utěšených, i z urodných štěpnic Veselí se vida, že vychází býlka, Že zahradám přešla rozkvitnutí chvílka Že se hle! tak pod ním všecko dobře daří, A člověk na zemi krásně hospodáří. 95) Ponouká, by nebe od nás bylo ctěno, Proto též a laude⁵⁷ jest mu dáno jméno. Vztáhněmež již nyní tyto zvláštní kousky, K nynějšímu času na náš dům rakouský. Slavný dům rakouský z nížiny hluboké Důstojností nabyt št'astně si vysoké.</p>	<p>1 5 10 15 20 25 30 35 40 45</p>
--	--

⁵⁵ Jiní v erbu rakouském ne skřivánky, ale orly vidí. Viz Konstantina Kauze Abhandlung über das österreichische Landwappen.^h

⁵⁶ Všeci SI[ovákům] všickni.

⁵⁷ Skřivánek v latinském jazyku alauda sluje. Laus pak chválu znamená.

Grof z Habsburku Rudolf, ježž Otokar ztupil, Na římsko-císařský trůn slavně vystoupil,	50
Jeho knížecí rod pohlaví mužského Do císaře Karla prokvital šestého, Všickni sic rakouští slavní císařové, Byli milostiví krajin svých panové, I poslední proutek pohlaví ženského,	55
Velká Terezie z srdce kralovského Milovala slavně všecky své národy, «96» Odvrácejíc hrozné od svých krajin škody. Ale žádný z knížat rakouských nebýval, Jenžto by o víry svobodě zazpíval.	60
Rudolf sice druhý pod svou berlou svatou, Byl prohlásil dekrét a list majestátu, By koruna Česká s ochranou všelikou, Fedrovala snažně u evanjelíků. Horlivost však škodná a země zbouření Takové milosti zpravilo skončení.	65
Kdyby Fridrich V., pan a kurfirst z Pfalců, Na korunu českou nebyl kládl palců, Mohli snad Čechové až do našich časů Užívat svobody, v náboženství krásu.	70
Ale že zbouřením všetečně se vtíral, Zákon majestátu žalostně umíral! I v našich sic Uhřích rakouská knížata Vyhlásila pěkná o víře mandata;	75
Než nenávisť velká, všemi téměř místy Potrhala slavné o svobodě listy. Velká Terezie v slavném světa rynku, Vdaná za Františka knížete z Lotrinku, Zahojila šťastně svých národů ránu, «97» Porodivši slavných milostivých pánů,	80
Jak arciknížata, tak i arcikněžny, Krok činící k berlám roztomilý, běžný, Paterý byl počet pohlaví mužského, Karel z nich zaletěl do ráje věčného.	85
Jozef nám pozůstal s bratrem Leopoldem, Maximiliánem, slavným Ferdinandem. Toto jsou skřivánci z rodu rakouského Jozef začal notu zpěvu líbezného Přeutěšeným tím a milostným tonem, Pohnul zarmouceným, částečným zákonem,	90
Jímž víry svoboda hamována byla, Pod kterýmžto klesla jeho krajin síla. On v poušti nehledá svého zalíbení, Věrných poddaných svých miluje spasení. Žádá, aby rolí dědičného lidu Žádných potřebností necítila bídu. (y)	95
Než, aby vzdáleno bylo těžké břímě, A mělo zrůst šťastný lidu jeho símě. Těší se, když jeho pole se zelená, A ctnostmi se stkvějí lidu jeho jména.	100
Raduje se z toho Jozef náš velice, «98» Když v pokoji kvete duchovní vinice. Když nese pod berlou jeho důstojnosti, Ovoce pokání, fik spravedlnosti.	105
On jako skřivánek v nouzi takovéto Prohlásil nám teplé milostivé léto. Abychom stavěli modlitební domy, A měli pokojné v své víře svědomí. Bychom tak sloužili s chutí ne jen jemu, Ale i věčnému Spasiteli svému.	110

Abychom v společné lásce a radosti Vedli svatý život v ušlechtilé ctnosti. Nu! milý křesťane! raděj se srdečně, A služ Bohu, králi každou chvíli vděčně.	115
Toto tak veliké dobrodiní boží, Převyšuje časné všeho světa zboží! Nás Uhři při zlatě, obilí a víně, Objímá Jozef v svém milostivém klíně. S českými podlými v ceně diamanty Spojil pokladů svých drahé brilianty.	120
Nemá toho štěstí, tohoto spasení, Koruny uherské stracené kamení. Zarmoutí Moldavce, Valacha, Volhaře <99> Milostivé srdce Jozefa mocnáře, Že užít nemůže podobného štěstí,	125
Když jarmo ⁵⁸ turecké s pláčem musí nésti. Ach! mnohé tam lidu Kristova tisíce, Tureckého se vždy lekají měsíce. O, důstojný Jezu! slunce spravedlnosti, Osvět' tu planetu světlem svým milosti	130
Navrať koruně to drahé kamení, By se s námi stkvělo v žádaném spasení! Ach! lid tvůj křesťanský jesti' tam jen vdova, Ratuje ho vždycky zlostná zběr Turkova.	135
Blaze nám rakouských mocnářů národům Starodávných předků pozůstalým plodům. Blaze ti krajino, jistě budeš kvěsti, A hojné ovoce požehnání nésti Blaze tobě církve protestantů milá <100> Jozefova berla již tě potěšila.	140
Poskakujte hory, radujte se háje! Velký Jozef v zimě postavuje máje. Ach! Bože veliký, upevniž trůn jeho, Zveleb slavu svého jména důstojného.	145
V nás pak rozniť lásku, ctnosti milování, By radostné bylo jeho panování. Chrámů naše ohrad' milosti své mreží, Buď nám silným hradem, a přepevnou veží. Srdce naše budiž zvučným všudy zvonem, By chválilo tebe přelíbezným tonem.	150
Když pak mřítí budem, v tobě našem Pánu, Chrámu nebeského otevřiž nám bránu, Ty jsi všelikého požehnání pramen, Ach! požehnej krále i krajinu, amen.	

⁵⁸ Jarmo Rusům i Slovákům jho znamená. Toto poslední jest z německého Joch vzaté.

Jana Sabova
sedláka peťanského⁵⁹
Rozprávky
ve verších
pravdivé příběhy obsahující.

Mlynář Hubižito.

P eťanský mlynář sloul žertem Hubižito, Proto že zle mlýval, a bral velké mýto. Od vrchních mu přísně domlouváno bylo, 102> Jak na stěnu hrach, se ho to nechytilo. Jednou jistý sedlák přivezl do mlýna 5 Tenkel ⁶⁰ chtě mít kaši --- než --- jaká novina! Tak jej hrubě zemlel, že byl jako celý, Předce mýto vzít směl, šidíř zlostný, smělý. Sedlák sobě myslí, co má učiniti, Máli kaši zasít, či ji uvařiti? 10 Zasál ji však předce, --- po nedlouhém čase Zelenou ji viděl na své roli zase. To však on mlynáři jen k hanbě učinil, Který vida kaši poznal že provinil. Mlynář slíbil, že chce zatím lépe mleti, 15 Ale nemohli děl vrchní mu trpěti. Posléz proti němu ortel vynesen jest 103> Dle něhož mlýn stratil, a přišel i o čest.
--

Opsání cigána.

K dybych povědom byl kunštu malířského, 1 Vymaloval bych vám cigána černého, Nejprv bych kolibu jeho vyrejšoval, Potom bych osobu cigána maloval. Zatím věci, jež má v domě všelijaké, 5 Náradí přemnohé, mrtvé, živé také. Na provázku prase při kolibě groulí, ⁶¹ Cigánským jazykem slove balečuri. Na dvěře nazírá papinor, to jest, hus, 10 Tyto dvěře jeho jsou děravý obrus. Okrasami se stkví zvlášť jeho osoba Vlasy naježené jsou její ozdoba. Tvář černá, jak saze, bílé, jak sníh, zuby, Brada zarostená ^{hu} , fajka trčí z huby. 15 Ruky učazené do ohně vytrčí, Nohy dopálené pod sebe si krčí. Roucho staré, panské, a otrhaný plášť 104> Jsou jeho okrasy, i čižmy žluté zvlášť. Práci oblibuje tak, jako kočku pes,
---

⁵⁹ Peťany jsou ves v sl[avné] Novohradské stolici ležící, v níž se Jan Sabov i narodil, i až po dnes živ jest. On do žádné jiné, kromě domácí vesnické školy, nechodil, ale knihy v slovenské řeči psané --- jiných řečí zajisté ani neumí --- rád, jestli mu času od jeho prací zbývá, čítá, což k zvláštní cti tomuto statečnému muži slouží. Zde vytačené verše, jsou mi vlastní jeho rukou psané, posílané, a ode mne jen místem poopravené.

⁶⁰ Tenkel jiným Slovákům špalda sluje.

⁶¹ Groulití, groulení --- hlas sviní od kviku něco rozdílný.

Neláme si hlavy pro zítřejší den dnes. 20
 Když ho pilný sedlák do prácičky volá,
 Nem soktam Gazd' Uram⁶² odpověď jest holá.
 Jak náhle ho v létě slunečko připálí,
 Do chládku se lenoch, hoře znak vyvalí,
 Ženu pak posílá chleba vyžebřati, 25
 Řka: avande! --- hned se musí pakovati ---
 Denně celou kašu svou stroví do čista,
 U něho vždy slyšet: náne máro ništa.
 Žije, jak nebeské ptáctvo, bez starosti,
 Předce ani v zimě není bez živnosti. 30
 Když léto přeběhlo, a zima se blíží, ---
 Kaštil si nezakryl, pustě v něm vyhlíží.
 Kalendáře neměl, nemohl časů znáti, ---
 Není pak jeho věc něco schovávatí.
 Tu počíná trochu škrabatí svou hlavu, 35
 Ale vyžebře mu žena chléb i stravu.
 Jaj! Devla marole! vždycky opakuje,
 <105> Na hlad i na zimu všudy si stěžuje.
 Když zima odešla, a přišli hromnice,
 Hned jest veselejší jeho černé líce. 40
 Jak náhle teplounké slunečko vyskočí,
 Hned si naň vysedne, vytře sazi z očí.
 A jestli umí hůst, zahude si míle,
 Nahé děti skáčí slyšíc jeho třile

Pes do presu daný.

V jisté známé obci nadělal škodu pes 1
 Mnohým máslo požrav --- tím zbouril celou ves.
 Dostiučinění chtěli na něm vzítí,
 Ale nemohli ho dlouhý čas lapítí.
 Posléz ho jen předce dostali do svých ruk 5
 A tu radili se: jakých mu dělat muk
 <106> Mají? Jedni řekli: bime ho v dereši, ⁶³
 Jiní pak: ach! ne tak, presujme ho v preši. ⁶⁴
 Dlouho neznali se, na čem ustavití,
 Zдали ho presovat, anebo jej bití? 10
 Posléz ortel vyrčen: aby se presoval,
 Učiněnou škodu všechněm nahrazoval^{lv}.
 Ještě jen počali psa v preši stískati,
 Již máslo přehojně počalo síkati^{lv}.
 Tu jeden zavolal: ej! jak dobře dává! 15
 Tak má trestán býti dle našeho práva.
 A tak dvojnásobně vynahradil škodu,
 Jeho trest dal příklad psímu jeho rodu.
 Bydlitelům té vsi neradím řeknouti:
 Že psa presovali --- moh by sic prchnouti. 20

⁶² T. j. nezvykl sem pane hospodáři.

⁶³ Dereš Slovákům ten stolec, na nějž ti, jenž trestáni býti mají, lehnouti musejí, slove. Skaličané jej mariankou zovou.

⁶⁴ Preš, Čechům pres. Češi říkají presovati, Slováci prešovati.

**Jakub Surovec loupežník oravský,
od neznamého skladatele.**

SVroVeC praedDo brIznensI pressVs In ora
ergo tVVM tVte Carpe VIator Iter. [= 1740]

O nestalé štěstí na divadle světa,	1
V smutek proměnilo's rozkošná má léta.	
Tys mne nenadále přehanebně zvedlo	
Aj! jak červené mé líce hořem zbledlo.	
Tys uvedlo na mne nynější neřesti,	5
Mladosti mé růže přestaly mi kvéstí.	
Běda mně smutnému, ach! jakými slovy	
Mou bídu jazyk můj krajanům vypoví.	
Tak hle štěstí nikdy na pevném nestojí	
Základu: moudrý se jeho blesku bojí.	10
Takovým bídníkům v světě lépe bývá,	
Kterým mírná neřest za ušima zpívá.	
Kteříž břímě losu nesou vždy zmužile,	
108 Čekají slunečka v mračnách trpělivě.	
Komu slunce štěstí dlouho jasné svítí,	15
Ten ránu neštěstí více v srdci cítí.	
Ach! svítilo i mne dlouho štěstí jasné,	
Kvetl sem, jak kvetou v máji růže krásné.	
Teď sem nenadále z výšky štěstí padl,	
Květ života mého přebídně již svadl.	20
Dokud sem se v horách vysokých zdržoval,	
Veselou sem píseň sobě prospěvoval:	
Popíjaj, popíjaj,	
Ludí neozbíjaj,	
Čerta napopíjáš	
Ked' si nenazbíjáš. ⁶⁵	
V těle svém složené maje velké moci,	
Nebál sem se zbíjet ve dne, ani v noci.	
Desíti sem mužům sám moh' odolati,	25
109 Musili přede mnou všickni zutíkati,	
Vražedné zbroje, i nejostřejší meč	
Potupil sem hrdě, jako nitelnou léč.	
Chodil sem svobodně s tovaryši svými,	
Muži udatnými, mně stále věrnými.	30
Kdo by byl směl na náš spolek udeřiti,	
Od rukou by našich byl musil umříti.	
Báli se mne všickni --- ne jenom poddaní,	
Ale i zemaní, i velicí páni.	
Mívali sme štěstí, my udatní lidé,	35
Přišli nám do rukou nejbohatší židé.	
Jenž nám platívali velmi mnoho zlata,	
Mívali sme peněz, jak na cestě bláta.	
I polské krajině, ač jesti' vzdálená,	
Věř, na mnoha místech trásla se kolena.	40
Z Polské sme nosili peníze v hojnosti,	
Vyhledáli sme tam bohatých s pilností.	
Nabrali sme sobě, kolik kdo chtěl míti,	
Uměli sme vždycky přes meze přejíti.	
K tomu i Orava, stolice nemalá	45

⁶⁵ Tato zbojnická píseň v skutku se od zbojníků zpívává. Vydavatel těchto veršů sám jednoho zbojníka tuto píseň zpívajícího slyšel.

Velikou nám sumu peněz sesýpala.
Dala plátna, sukna, velmi drahé šaty,
<110> Prsteny a gomby, kremnické dukáty
Mohl sem i déle v Oravě bydleti,
Ale svou milou vlast nechtěl sem zbýjeti. 50
S ubohými lidmi, jinak sem zacházel,
Jestliže sem u nich málo jen nacházel,
Obyčejně sem jim přidal k tomu více,
Byl sem chudých otcem, rozdál sem tisíce.
Než ach! běda mne! teď tohoto štěstí med 55
Změnil se mi smutně v hořký neštěstí jed.
O nestalé štěstí na divadle světa,
Ach! jak mám pomněti na svá krásná léta.
Nebylo by o tom mé srdce myslelo,
Že by jedno děvče mne přemoci mělo. 60
Že by ono mělo mne lstivě zraditi,
Mé přepevné nohy láskou podraziti.
Nemohla mne moudrost, ni lidská zmužilost
Přemoct, přemohla mne zrádná ženská milost.
Nemohli mne lidé vši ostrovtipností 65
Chytiti a svázat mé udatné kosti,
Nenašel se žádný, kdož by uderiti
<111> Na mne, neb kdo by směl se mnou zápasiti.
Ale chytila mne děvečka^{lvii} obratná,
Jejíž krása u mne byla velmi platná, 70
Ji sem zamiloval, z srdce upřímnosti,
Byv rozpálen velkým k ní ohněm milosti.
O milost nešťastná! cos mi způsobila,
To což Samsonovi falešná Dalila.
Dotud ho nemohl nepřítel přemoci, 75
Dokavádž nevězel své frejčky v moci.
Než jak náhle on k ní srdce své obrátil,
Láskou rozpálený i život utratil.
Nebezpečná láska, ach! i mne's podvedla,
Z předrahe svobody v službu's mne uvedla. 80
Omámila si mne medovou sladkostí,
Teď pak mne napájiš blenovou hořkostí.
Jako rybář loví, ryby do své sítě,
Tak i mne mé švarné ulovilo dítě,
A jak ptáčník lapá ptáčky do svých lécí, 85
Tak sem já polapen lstivou milé řečí.
Teď již v nepřátelská osídla chycený
Upím do březnanské^{lviii} klítky posazený.
<112> Ve vysokých horách předtím sem byt míval,
Po kopcích, dolinách krásných sem chodíval, 90
Jako čerstvý jelen skákal sem přes bučky,
Někdy sem vybíhal na zelené loučky.
Chtěl-li sem zapudit smutnou srdce tíseň,
Zazpíval sem sobě, zbojnickou svou píseň:
    Poza bučky, poza pňa,
    Neboj sa ty diouča mňa... 95
Pod vysokým stromem listu širokého
Požíval sem ve snách pokoje sladkého.
Teď ale milosti střelou poražený,
S frejčkou spanilou na handlích zpletený.
By mnou nepohrdla, musil sem k ní jíti, 100
Srdce mé žádalo s ní kratochvíliti.
Že mne u ní najdou, nebál sem se toho,
K ujíti nástrahám prostředků měv mnoho.
Dokázal sem toho času nedávného,
Když dva polapili muže z spolku mého.
Než ty lstivá láska! lidi zavozuješ, 105

<p> <i>113</i> Ty neštěstí množíš, krásou zaslepuješ. Když krásná frejírka nejvíce se směje, Tehdy tě zavází, i když slzy leje. Nevěř tedy lehce frejírky své slovu, Zdá se býti ovčí, však má mysl lvovou. </p>	110
<p> Tak já se ničeho zlého nenadaje Přišel sem k své milé dobrou mysl maje. Rozložila však již byla svá tenata, Chtíc mne jiným zradit, --- o láska proklatá! Již byla svým lepem proutky namastila, </p>	115
<p> Aby se má ruka na ně přilepila. Naložila mi past', do níž mne zvábiti, S jinými mínila, já musil v ní jíti. Takové znamení lapačům mým dala, Aby jímali mne, když by zakašlala. </p>	120
<p> Nepřátelé moji nastrojeni jsouce, V noci pospíšili na mne vložit ruce. Ale já zvyknutý jedným uchem spáti, Druhým sem umínil pilně poslouchati. </p>	125
<p> Uslyšev hurt jistý, s tovaryši svými, Když sem odpočíval na maštali s nimi, Spěšně sem vyskočil, zbroj sem vzal do rukou, <i>114</i> Abych ní rozehnal tuto hlůzu kluků. </p>	130
<p> Po řebříčku dolů zstoupil sem potichu, Se zbrojí makaje --- o nich ani slýchu -- ⁶⁶ Postoupil sem dále, chtě zvědět více, Tu barbír ukrutný mířil na mé plíce. Střelbou mne žádali na zem porazit, Ale tím málo moh' hojič poříditi. </p>	135
<p> S valaškami⁶⁷ tedy jiní vyskočili, Tělo mé, zvlášt' hlavu ukrutně ranili. Tak po celém těle přikryt jsa ranami, Nemohl sem čerstvě hýbatí rukami. (a) </p>	140
<p> A tu mne provazy začali svazovat, Já se nechtěl dáti tak velmi stahovat, Ale k obraně své neměl sem již síly, Když mne tak celého přeukrutně zbili, Zemdeného tedy tuze mne svázali, <i>115</i> A tak zvítězivše, zbroj i vše mi vzali. </p>	145
<p> Nazejtří příběhlo vojáků přemnoho, Jenž mne obklíčili, radujíc se z toho, Že již mají v hrsti muže pověstného, Zbojníků hejtmana, chlapa udatného, Tak hle! mne chytili, ačkoli dost zrádně, Ach! když na to myslím, srdce ve mne vadne. </p>	150
<p> Již mne mají v rukách, plačte tovaryši, Již krásná koruna spadla s hlavy vaší. Kvělte hory, skály, hluboká udolí, Nevidíte mne víc na březnanské holi ⁶⁸ Potom mne krutá zběh vojenského lidu </p>	155
<p> --- Ach! kdo muže vypsát mou velikou bídu--- Zvazaného tuze v prostřed sebe vzala, A do březnanského města šikovala. Po ulicích všudy drzí lidé stáli, Divili se velmi, kterak mne dostáli. </p>	160

⁶⁶ Slých SI[ovákům] slyšení k. p. o tom není ani slýchu t. j. o tom nic není slyšeti.

⁶⁷ Valaška SI[ovákům] malá sekýrka, jakovouž obyčejně ovčáci, ježto Slovákům valaši slovou, nosívají.

⁶⁸ Hole se jmenují vysoké hory v pulnočních uherské země stolicích, ježto na vrchu obyčejně holé jsou t. j. bez stromů.

Bezpochyby mnozí u sebe mysleli,
 <116> Zdali sem přemožen silou neb forteli?
 Ach! jen zrádná láska to vše způsobila,
 O! kyž frejírka má sama mne zabila!
 Já sladkého hledal při ní spočinutí, 165
 Našel pak sem sobě smutné zahynutí.
 Kdyby mne nebyla ona prozradila,
 Nebyla by mne moc lidská podvrátila.
 Zatím když mne bídně do města přivlekli,
 S hotovými pouty kováři přitekli, 170
 Na mne, a mé nohy ními okovali,
 Kteréž dubce, bučky, pně přeskakovaly.
 Které běhávaly na pěkných rovinách,
 Po vysokých horách, hlubokých dolinách.
 Když přetěžké pouto mé nohy sevřelo, 175
 Srdce mé žalostí přetěžce omdlelo,
 Mé oči přesmutné, vylily slz dosti,
 Neustále pláčí, prahnou ve mne kosti.
 O! kdež si veselí, ježto's mne těšilo?
 Uteklo mi štěstí, kteréž mne mámilo. 180
 Přestaly znět v horách rozkošné písničky,
 Smutné jsou již nyní zelené hájíčky.
 Kam ste se děly mé rozkoše někdejší?
 <117> Ach! kdes má svobodo nad zlato milejší?
 Přestal mi plynouti pramen potěšení, 185
 Nyní mnou namítá proud bíd a soužení.
 Což mi pozůstává? čeho mám čekati?
 Ach! mé zlaté časy víc se nenavráti.
 Smrti, vím, neujdu, již mne šibenice
 Čeká, nebudu živ ani dva měsíce. 190
 Nu! mějte se dobře bratříčkové milí,
 Ach! jak se mám loučit s vámi tuto chvíli.
 Věrní a poslušní stále ste mi byli,
 Protož sem miloval vás ze vší své síly.
 Jak mnohých rozkoší s vámi sem v životě 195
 Požil, nevěděl sem nic o žádné psotě.
 Srdce ve mne rostlo, když sem vas uhlídal,
 Když sem vás tancovat vůkol sebe vídal.
 Ale tomu všemu konec jest již nyní,
 Ortel vrchností mne usmrtiti míní, 200
 Nu! mějte se dobře, tovaryši milí,
 <118> Nyní já pospíchám k poslednímu cíli.
 Zpomínejte na mne při každé radosti,
 Užívejte v lásce vší opatrnosti.
 Mějte se dobře již převysoké hory, 205
 Na vašem hrbetě^{lviii} můj ohník nehoří.
 Jak milou hospodu v vašem lůnu sem měl,
 Kůr rozličných ptáčků denně vůkol mne pěl.
 Mějte se dobře vy bukové zelení,
 Pod vámiž sem míval tiché obydlení. 210
 Již já více po vás nebudu běhati,
 Ve dne ani v noci na vás spočívati.
 Nebudete mne víc s tovaryši mými
 Přikrývat před sluncem listy širokými.
 Měj se i ty dobře, děvečko klamlivá, 215
 A! jak mne zradila přísaha tvá krivá,
 Pozdvihši dva prsty, slíbovala si mi,
 Že mi budeš věrná --- ale jen rty svými.
 Milovala's mne sic, ale krátce dosti,
 Brzičko shořela svíce tvé milosti. 220
 A když dohořela, právě o pulnoci,
 Tvůj falešný kašel musil mne přemoci.

Rci, nyní kdo toho práva příčina jest, <i><119></i> S tovaryši svými že teď snáším neřest? Tys toho příčina, ty si mne zradila, V osídla smrtedlná, ty si mne zvábila. O lásko falešná, jak's mi uškodila! Tvá sladkost se mi v blen nyní obrátila. Kyž děvčini rtové prvé oněměli, Než mne nepřátelům prozraditi měli, Radši bys Maryško byla zkameněla, Prv než si lásku svou hanebně zapřela, Radši by tě byla máte zadusila, Prv, než si zlobivě mne zahrrousila. O by se nebylo děvče narodilo, Jenž milému svému k smrti posloužilo! Ale daremné jest mé hořekování, Daremné hořkých slz hojné vylevání. Ohavné smrti nám nelze jest ujíti, Ach! katovou rukou musíme jen sjíti. Smrtedlná již postel nám jest připravena, Již jest šibenice pro nás vystavena. Pohleďte jen oknem, bratříčkové milí, Tam kde jasné slunce k západu se chýlí. Na tom holém kopci budem povýšení, <i><120></i> Tam nás očekává smutné oběšení. Tisícové budou na nás se dívati, Když našimi těly vítr bude hýbati. Přijde i Maryška, snad jí bude líto, Když bude muchami mé tělo přikryto. Ach! já nepředviděl toho konce svého, Jináč, ačkoli sem z rodu chudobného, Byl bych si postélku ze stříbra vystavil, Zlatem ji obložil, bych se tím oslavil. Vůkol ní pak byl bych šarlatu nakládl, Abych, jestli by sem dolů s ní odpadl, Oudů těla svého nějak neobrazil, O! kyž mi to někdo předkem vyobrazil. Byl by se ptal každý na tu podivnou věc Bylo by řečeno: tu visí Surovec.	225
	230
	235
	240
	245
	250
	255
	260

⟨121⟩

Jánošík liptovský loupežník* od neznámého skladatele.

Zastavte se bratři a sestry trošičku, ⟨121⟩ Zpívati vám budu pamatnou písničku, O jednom mládenci, švárném šuhajku ⁶⁹	1
Vojáku udatném v liptovském vidíku ⁷⁰ ⟨122⟩ Byl zrůstu pěkného Jánošík řečený, Z rodu jen sprostného jinoch utěšený, Byv vojákem, věrně císaři sloužíval,	5
⟨123⟩ A mezi husary kapitánem býval, Z vojenské služby se k otci zas navrátil, Hrdinské myslí své ani tu nestratil.	10
Počal, jak nejlépe mohl hospodářit, ⟨124⟩ Nechtělo se mu však pro velkou daň dařit. Převeliké daně rychtáři zdírali, Tím jej s společníky příliš nahněvali.	15
Odšel a spojil se s svými kamarádi, Kteříž rovně daně platili nerádi. Po rynku zverboval sobě mnohé kluky, Kteřížto uměli přeskakovat buky.	20
Přivzal si valachů, silnějších sedláků, Naučil je kunštům, byv mistrem svých žáků. Když sami na poli aneb v háji byli, Střílet, skákati pilně se učili.	25
V hlubokých dolínách a v hájích zelených ⟨125⟩ Kochali se často v hrách roztomilých. Když se všechněm kunštům dobře naučili, Vražednou se zbrojí snažně ozbrojili, Vystrojili se své štěstí prubovati, Dobře se jim vedlo --- nechtěli nechati.	30
Stále zbíjejíce mnohé, dlouhé roky, Šťastné v řemesle svém činívali kroky. V městech svých a hradech dělávali škody,	

* Jiří Jánošík byl při konci XVIIho a při začátku XVIII století živ. On nejprv v vojstě Rákocziho mezi kuruci, potom u vojska císařského sloužil. Byv regulárním vojákem, když se v Bytči v Trenčanské stolici bavil, jistému loupežníkovi Uhrovčíkovi, tam v žaláři pouty sevřenému, mnoho dobrého prokazoval. Zatím z služby vojenské vykoupený v Tiarchově u bratra svého se zdržoval. Tu ho Uhrovčík po svém z vězení vysvobození navštívil, a aby s ním na zboj šel, přemluvil, i přísahou potom zavázal. V třetím loupežnictví svého roce 1713 byl jat a v Liptovské stolici na smrt tím or telem odsouzen: „aby na levém boku prohnany oběšen byl (snad za žebro?)“ Viz žalobu neb akci hrdelní proti němu v spisovně Liptovské stolice se nacházející, kdež se, jakožto jeho největší provinění to připomíná: že svým tovaryšům faráře Zaškovského v Oravě zabítí dovolil. Ostatně tradicí o něm praví, že se v mladosti i literním umění dobře byl pocvičil, odkudž že žáky zvláště sobě libovav, jich na cestách postižených z umění zkušoval, z nichžto větší kompani jemu a tovaryšům jeho časem s[vatá] kázání v horách držeti museli. Ty on, jakž dále tradicí praví, penězi i jinými dary, zvláště souknem, které jim od buku do buku (jakž se takové buky po dnes v horách ukazují) měřiti dal, k pilnosti probuzoval, a tak štědře obdarované bezpečně propouštěl. i jiným, prý, chudým k. p. dívkám služebným na trávu chodívajícím, jichžto zpěvy rád slýchával, mnoho dobrého činil. Praví se též že jistému ženícimu se panu Révaymu, svému v školách spoluúčedníkovi, když na svých paripách pro nevěstu horami jel, bohatě stříbrem obloženou šavli vzal, s tím však zaslíbením, že když Révay s nevěstou tudy zpátkem půjde, což že učiní slíbiti mu musil, jemu opět šavli navrátí. Révay s nevěstou touž cestou, ne bez strachu, se vracuje, Jánošíka již tam s tovaryši svými, jejichžto vůdcem, neb kapitánem byl, čekajícího nalezl, a nejen šavle své zpátky dostal, ale i nad to ještě rozličný[mi] bohatými dary k. p. prsteny, zlatými fetezy a. t. d. které tyto zbojnici na rozkaz svého vůdce sem byli snesli, obdarován byl.

⁶⁹ Šuhaj, šuhajík Slovákům mladý, pěkný jinoch slove.

⁷⁰ Vidík aneb viděk turčanským, liptovským a oravským Slovákům stolici znamená k. p. on jest z liptovského vidíku t. j. stolici. Někdy pak i stoličné shromáždění tak jmenují, k. p. byli jsme v vidíku. Vidiecký pak dům sluje ten, v němž se stoličné shromáždění drží.

O! kam oni přišli, zlé tam byly hody. Vyloupili panské, nejbohatší domy, Do nich tloukly koule, jako jasné hromy.	
Hostince, kurie, zemanské osady Velice sužoval Jánošík chlap mladý. By jich někdo doma nepoznal zbojníků, Brzo se přenesli do jiných vidíku. Když peněz neb jiných pokladů dostali, Mezi sebou v hoře vše rozbitovali.	35 40
Nejdrašší pak kusy Jánošík schovával Mezi vrchy v Tatrách, v nichž se zdržovával. Tam nejdrašší skládal platna, soukna, šaty, <126> Na hromadu sypal, toláry, dukáty. Nuzným dobře činil, zvláště pilným žákům, Dával jim na šaty soukna nebořákům. Poručil jim měřit od buka do buka, Štědrá byla vždycky k žákům jeho ruka. Nebo ondy i sám po školách chodíval, Otrhaný kabát, prázdnou kapsu míval.	45 50
Velikým kompanům ⁷¹ poroučel kázati, Každý zbojník musil ofěru jim dáti. Tak obohacené propouštěl svobodně, K pilnosti jich stále napomínal hodně. Byv muž opatrný, spolek moudře řídil Co mu překáželo, to vše s cesty klidil, Dával dobrou radu v štěstí i v neštěstí, Od svých tovaryšů odvrácel neřesti. Pročež za hejtmana jej sobě svolili, <127> Co on rozkazoval, ochotně plnili.	55 60
Kde si kolí lehnu v lese pod bučinku, Stráž nad ním měli, by požil odpočinku. Dokud on s nimi byl šťastně se jim vedlo, Co před sebe vzali, vše jim dobře sedlo. Na vysokých horách, na každém salaši ⁷² Jíst a pít jim dali udatní valaši ⁷³ Tito jím na kejdách, muziku dělali, Oni najedše se spolu tancovali. Uměl zvlášt' Jánošík dobře hejdukovat, <128> Zataččet svou holí, silně vyskakovat.	65 70
Ale jeho štěstí nemělo stálosti, A tu se rozprchli od něho v rychlosti. Když ho tovaryši vlastní prozradili, Hned mu páni lstivé lečky nastavili. Přeplatili totiž hospodáře jeho, By ho, že jej zjedná, zval do domu svého. Nebo v zimě svého zbojstva nechávali, Dokud se zteplilo, někde sloužívali. Na blízkém salaši, sloužil i Jánošík, V ten čas, když ho zradil falešný Kejdošík, Jenž v Jánošíkově spolku lidi loupil, Nyní u stolice za hejduka vstoupil, Novým kamarádům přepitné když dával, Všecko, co jen věděl, důvěrně vyznával.	75 80
Ej, prý, tovaryši, sic sme se napili, Ale bychom se víc ještě občerstvili,	85

⁷¹ Kompani Slovákům študenti slovou, snad od francouzského slova *compagnon*.

⁷² Salaše obydlí ovčáků na horách košarujících. Opletená hráze, v níž ovce nocují košar sluje. Košarovati tolik jest, jako ovce na hory vyhnati, aby tam ponocující v košáři, rolí pohnojili.

⁷³ Valach t. j. ovčák. Hlavní valach sluje bače (bača) kterýž zřídka za ovce jde, ale jen sýr a žinčiciⁱ dělá. Menší ovčáci bujtáři slovou.

Jestli bych vám jedno tajemství pověděl,
 <129> Kdybych od vás, že mne nezradíte zvěděl. ---
 Tu se ho hejduci pilně zpytovali,
 Že jej nevyzradí, svatě slibovali. 90
 A tak jim vše zjevil o Jánošíkovi,
 O jeho hospodě, i jeho gazdovi⁷⁴
 To vše hned hejduci pánům oznámili,
 Ti jim vína dali, aby se napili.
 A gazdu poslali na salaš pro něho 95
 Pod lstivým zámyslem, že jednat bude ho.
 Hejduci vojáky, sedláky zvolali,
 Aby jej, když přijde z salaše jímali,
 Hospodář pro něho bez odkládání jel,
 Skutečně pořídil, což poručeno měl. 100
 Uměl Jánošíka lstivě přemluvíti,
 By domů k jednání netížil si jíti.
 Na cestě valašku⁷⁵ znal mu vyklamatí,
 <130> Řka: že spad, že se chce na ní podpíratí.
 Doma již vojáci skrytí ho čekali, 105
 Jak do chyže⁷⁶ vstoupil, pořád ho jímali.
 V rukou nic nemaje, jak se moh' brániti?
 Z pasti nastavené nemoh' jim ujíti,
 Pod nohy mu, když jej vojáci jímali,
 Radou jisté báby hrachu nasypali. 110
 A tak dost fortelně potom jej lapili,
 Jatého svázavše v temnici vsadili.
 Když seděl přesmutný v přetěžkém vězení,
 Takto sobě zpíval v náramném soužení:
 Nebyl bych já toho v klenovské krčmě mněl, 115
 Že by mne Kejdošík zlobivě zradit měl.
 Že by mne hejduci měli chytit lstivě,
 A semnou nakládat tak nelitostivě.
 Když mne nepřátelé v ruce své dostali,
 <131> Muky přeukrutné hned mi dělat dali. 120
 Ptajícím se: kde sem sobě poklad schoval?
 Řek sem: nejste hodni, bych vám to vodloval.⁷⁷
 Klenovčané! moji tovaryši milí,
 Neopouštějte mne v tuto smutnou chvíli.
 Zaplatím vám dobře, když mne vymůžete, 125
 Věčnou památku mít ode mne budete.
 Ale nemohli ho naskrze vymoci,
 Pilně byl ostrýchán, i ve dne, i v noci,
 Ano i v ty časy všickni v horách byli,
 Když jej Kejdoš zradil, a když jej lapili. 130
 Milý Jánošíku! nebudou již více
 Ruce tvé zbíjeti kupecké truhlice.
 Kramáři, gombáři⁷⁸ budou putovati
 <132> Bezpečně, nebudou tebe víc se báti. 135
 Milý Jánošíku! tvé nohy na zorách⁷⁹
 Nebudou víc běhat po bystrických horách,
 Již zatím nebudeš po vrších blouditi,
 Na salaších v kotle ovce si vařiti.
 Nebudeš v oudolích bučky přeskakovat,

⁷⁴ Gazda t. j. hospodář původně slovenské jméno, ač i Uhré je mají. Odtud gazdovati Slovákům hospodářiti znamená, gazdina hospodyní.

⁷⁵ Valaška t. j. sekýrka malá, ale na podlouhlém porisku, jakož valaši nosívají.

⁷⁶ Chyže t. j. dum sedlský, též i jízba sedlácká tak slove.

⁷⁷ Vodlovati Sl[ovákům] vyjeviti, prozraditi.

⁷⁸ Gombáři Sl[ovákům] Čechům knoflíkáři slují.

⁷⁹ Zory Sl[ovákům] zaře.

Přestaneš na dudách pěkně si kejtovat. Utichnou již háje, po nichž si chodíval, Ježto hlasně zněli, když si sobě zpíval. V bílené košili, nebudeš tancovat Již víc, ne s mládenci vesel hejdukovat.	140
Milý Jánošíku! svých čižmiček žlutých, Kdybys nebyl zbíjel, neměl bys obutých. Však sem já nezbíjel jen na bílé hoře, A co sem nazbíjel, dal sem vše své Doře. –	145
⟨133⟩ Milý Jánošíku, kde máš svou šavličku? Tam v městě Krupině ^{lix} , tam visí na klině, Teď mi odebrali valašku, palošík, S kterými sem chodil, jak silný pacholík. Milý Jánošíku, samopašné dítě, Kdybys byl nezbíjel, nelapali by tě.	150
--- Ej, ač sem i zbíjel za nemnohá léta, Málo však sem lidí zklidil z toho světa Však sem já nezbíjel chudobných sedláků, Krom pánů, zemanů a pyšných maznáků. Neb sem se rozhorlil, že lidi sdírali, Velké děžmi brali, lidi sužovali.	155
Kdekoli vzal sedlák, musil jenom dáti. Slépký, husy, telce, vše zvykli brávati, Chtěl sem tyto dráče trochu postrašiti, Aby své poddané přestali loupiti.	160
Kdyby mne Kejdošík nebyl lstivě zradil, Do císařské služby byl bych se posadil, ⟨134⟩ Přeskoda na stokrát věku tak mladého, Že se musím bráti ze světa marného.	165
Již musím opustit hry a kratochvíle, Jichž sem v krásných hájích užíval přemíle. Milý Jánošíku, kde jest tva valaška, Vzali ti ji zrádně! smutnat' to ohláška.	170
Lstivý můj hospodář o ní mne připravil, Kdyby mi to předkem byl někdo vypravil Kdybych byl moh v ruku valašky dostáti, Byl by mne moh, kdo chtěl s vojáky jímati.	175
Kde poděl píšťalku Jánošík chudáček? S kteroužto vypískal, kde byl jaký ptáček, V každíčkém salaši po dobré známosti Dali mu žinčice, sýra, masa dosti.	180
I jiní šuhaji, jenž semnou loupili, Kam sme koli přišli, hojně jedli, pili. Milý Janošiku, kams klobouček svůj děl, ⟨135⟩ Jenž zlatem a stříbrem vykládaný si měl,	185
Péřečko pštrosové, krásné ozdobené Perlami, brilianty zhusta obložene Jenž když se zdaleka viděli svítící, Hned mu hotovili valaši žinčící.	190
Jánošíku, kde tvá košílka zelená Zlatem prošivaná, velmi okrášlená? V té když sem pod bukem spal snem obtížený, Mnohý myslel, že jest to kříček zelený.	195
Milý Jánošíku, kde jsou tvé pištolky Kterých bys nebyl dal za dva pěkné volky? Tam vše spolu leží v díře jeskyňové, Klobouček, pištolky a péro pštrosové	200
Milý Jánošíku, kde jsou pokladové? Nepovím žádnému, jen mé samé vdově, Neb jsou jich nehodni páni požívati, Když nechtěli se mnou dobře nakládati. Jánošíku, kde máš dolomán červený	

<136> Z anglie⁸⁰ šňůrami pěkně ozdobený.
 A tvůj pás hedbavný velmi cifrovaný
 Stříbrem, zlatem všecken čistě prošívaný. 205
 Šňůru při rozparku všudy obložené (obrubené)⁸¹
 Milý Jánošíku! papuček⁸¹ tvých škoda
 Svítících se, nosit ti jich ne svoboda.
 Škoda Jánošíka, že musil složit
 Hejtmanství své, a své milé opustiti.
 Bohu vás poroučím, tovaryši milí, 210
 Kteříž ste po horách se mnou dost chodili.
 *
 Slyšeli ste bratří, v tomto posezení,
 Jak Jánošík zpíval v svém těžkém vězení.
 Kdo tu píseň skládal, nebyltě žádný pán,
 <137> Ale byl Jánošík zbojnický kapitán. 215
 Na zpěváka bratří nezapomínejte,
 Za ustávání mu daříčku podejte.
 Neb se písař musí začasté trudit,
 A zpěvák své hrdlo zpívaje sušiti.
 Kdo tomu nevěří, nechat' jde do práva
 Tam mu jistě řeknou: že jest to věc pravá.

---

⁸⁰ Anglia. Tak jmenují Slováci v obecné řeči anglické soukno.

⁸¹ Papučky Sl[ovákům] pantofle.

Merenda auctore A. [!] Demian.

Jam comparavi vineam Impendo multum in eam, Sed spero --- si fata dabunt --- Meos sumtus compensabunt	1
Huiusce anni proventus Flat pulchre Zephyrus ventus, Botri crescunt ad stuporem Pergratum edunt odorem.	5
Est amoena res videre, Cui placet. Ego vere Hospites gratos prehendam, Et bonam dabo merendam.	10
Saginaturs anser vnus, qui est iudaicum munus, Hunc cum commodis amicis Conquassabo absque tricis. (138)	15
Haec sunt saepius audita, Sed nihil agitur ita, Vnde posset iudicari, Serio nos convocari.	20
Ad tollendum hunc scrupulum Fiet post cras periculum, Ego illudam nemini --- Ergo --- venite Domini!	
Haec dicens non jocabatur, Coquae mandatum dabatur, Vt capiat penicillum, Et mactet anserem illum,	25
Quem mensibus octo pavit, Qui 30 devoravit Posonienses turcici Metretas puri tritici.	30
Anser ille saginatus Tantos edidit boatus, Vt pagos viciniore Turbaverint hi clamores.	35
Captus tandem colligatur, Latus culter adaptatur Super eius sincipite, Agitat multum capite.	40
Evitavit ictum quater Nequissima eius mater! * --- (139) Iam hinc est --- sed sine fine Manat fervido sanguine.	
Corpus anseris istius	45

---

* Nequissima tua mater jest způsob zlořečení, mezi žáky zvlášt v užitku.

Perfused est aqua prius, Et pulsus ad passus mille Iudaicus foetor ille.	
Aperto eius viscere Pinguedo coepit gliscere, Solutae sunt illo die Viginti quinque mediae.	50
Tandem per herum porrecto Magno, forti veru, recto, Incussus est anser totus Vix ac ne vix loco motus.	55
Multis tandem horis pistum Horrendum anserem istum Duo per portam caprarum Ferebant --- sed caute parum.	60
Quia prostans ala forte Impegit in latus portae, Et decussit diurnam Portae illius columnam.	
Igitur propter hanc alam, Quod est alioquin palam, Murata moderna porta Non ita pridem est orta. <140>	65
Ex hac assaturae mole Contorta nefors a sole Exsiccata, vel a vento --- ferebatur gressu lento ---	70
Factus est anser parvista, Vt dixit quidam iurista. Ex hocce ansere nauci Saturati sunt perpauci.	75
Cognitum huncce defectum Effecisset forte rectum; Sed stupidi portitores Non attenti ad humores	80
Urceum --- vas opportunum --- Adtulerunt tantum vnum. Reliqui in massa tota Citra vocatorum vota,	
Sunt in cellarii fundo. (Non fit sic in Motzengrundo Seu mola Kaszbergeri* Ubi fueramus heri.)	85
Nam vbi ad tergum mensae Ponebantur cibi dense, Iusculi duplex patina, In medio bubulina. <141>	90

---

* Místa k vyražení mysli Prešporčanů.

Post haec venit artocreas Prout vidit et Andreas, Dein Khell cum farcimine, Quaerunt: cur tantum Domine?	95
Tum in duplici patina Adlata sunt intestina. Fuit cibus et ex pullis, linqua placebat nonullis.	100
Et ex caulibus portio, (Quo scopo haec perditio?) Rursus ex farina cibus, Certe suffecisset tribus,	
Si vel per totam quindenam Nullibi vidissent coenam. Hunc ordinem ferculorum, (Consumtionem eorum	105
Horrebat nostra natura) Sequebatur assatura. In patinis duplicatis Fuit ex singulis satis.	110
Prout cibi singulares Erant, et stomachi tales, --- Et per ad molam exitum Adauximus adpetitum.	115
Sed illa mensa fatalis Tantum non fuisset talis --- (142) Ex farinacea cista Mensa confecta est ista.	120
Incommodissima sedes! Iam mihi dolebant pedes. Vinum erat absynthium Iuxta palatum omnium.	
Sed vinum etiam sene Sapiebat nobis bene; Tandem et Tokajense Adpositum huic mensae.	125
Soluta mensa secunda, Fuit musica iucunda, Saltavitque cum hospita, Vnus sic et alter ita.	130
Deinde post istud totum Bibimus turcicum potum. Post totam tranctationem Fecimus venationem.	135
In qua a mense martio Sejunctus a consortio Aliorum, lepus vnus Invenerat suum funus.	140
Is nobiscum non ivisset Nisi elatus fuisset,	

Et --- si forte contingeret Vt eum nemo tangeret, ⟨143⟩ Velletque domum reverti --- prout non eramus certi, --- Sacco fuit impositus, Ne sciat, quo sit redditus.	145
Magister venationis, Pro honore nationis, Ex sua securitate Adtulit globum spagatae,	150
Ligavitque ad arborem Miserum illum leporem, Postea idem magister Primus splosit semel – bis – ter.	155
Sed contra omnem decorem Semper fefellit leporem, Erant et alii duo, Iaculantes continuo;	160
Verum et hi duo vere Nihil sciverunt tangere, Multi iactus sunt profusi, Et venatores confusi.	
Iam nescio quonam pacto, Gallo quoque non attracto. Petebant leporis mortem O! miseram eius sortem.	165
Tandem cedendo virtuti Auctor huius instituti ⟨144⟩ Ad passus quindecim forte Pugnabat cum eius morte.	170
Et evacuato sclopo Potitus est suo scopo Splosit ei in gremium, Ne tollat alter praemium.	175
At hoc artis esse nego, Hoc potuissem et ego.	

Omylové.

Str.	řad.	omyl	naprav
17	15	málo	málo
103	16	zařastená	zarostená
106	6	nahrázoval	nahrazoval

Místo sl a šl v tvrdém vyslovení, polož všudy sl a šl.

Vysvětlivky (text)

- ⁱ *Nürnberg*, Norimberk, rodiště a bydliště německého básníka a dramatika Hanse Sachse (1494–1576)
- ⁱⁱ V originálu: *prachu*
- ⁱⁱⁱ V originálu: *Hailsbrunn*. Heilbronn, město v Německu (Bavorsko)
- ^{iv} *Wittenberk*, město v Německu (Sasko-Anhaltsko)
- ^v Opraveno podle errata na p. 48: „*Omyl na stránce 20. v řádce 9. na místo: mladší, nežli starší, čti: starší, nežli mladší.*“
- ^{vi} *Torgava* (Torgau), město v Německu (Sasko)
- ^{vii} V originálu *městkém*
- ^{viii} *Drážďany* (Dresden), město v Německu (Sasko)
- ^{ix} V originálu *kdyz*
- ^x *Vexovat* – trápit, sužovat. *HSSJ VI, T-V*, p. 348
- ^{xi} *Kynrus* (*kynrus*) – barva ze sazí na natírání dřeva. *HSSJ II, K-N*, p. 178
- ^{xii} V originálu *Stutgardu*. Stuttgart, hlavní město Bádenska-Württemberska (SRN)
- ^{xiii} V originálu *casto*
- ^{xiv} Lazar – muž, který zemřel a byl vzkříšen Ježíšem (J 11, 1–44); podobně dcera Jairova (Mt 9, 18–26) a syn naaimské vdovy (Lk 7, 11–17). Eutychus – mladík vzkříšený sv. Pavlem (Sk 20, 9)
- ^{xv} Noach – hebrejská varianta jména Noe. Noachův koráb – Noemova archa (Gn 6–8)
- ^{xvi} *Pildovat* – zobrazovat, znázorňovat. *HSSJ III, O-Pochytka*, p. 523
- ^{xvii} V originálu *snazně*
- ^{xviii} *Přednoví* (*prednovie*) – čas před novou úrodou. *HSSJ IV, Poihrať sa - Pytlovať*, p. 319
- ^{xix} V originálu je *malo*, v *Omylech* (p. 144) je odkaz ke str. 17, řádce 15 (sic, recte 13) a oprava na *málo*.
- ^{xx} *Pasomán* – ozdobná stuha nebo šňůra. *HSSJ III, O-Pochytka*, p. 480
- ^{xxi} V originálu *ž*
- ^{xxii} *Pezinok*, město na západním Slovensku (Bratislavský kraj)
- ^{xxiii} V originálu: *Majland, Mantua, Geneva, Vincenc, Kremona, Bressin, Laibach, Fiume, Messin, Karniolia, Tortona, Pavia, Verona, Vice, Turin, Florencie, Koryťany, Gorycye, Friaule, Pergamo, Padua, Toskána, Triest, Akvileja, Finál, Niderland*. Mailand, Mantua, Janov (spíše než Ženeva ve Švýcarsku), Vicenza, Cremona, Brescia (?), Messina, Tortona, Pavia, Verona, Turín, Florencie, Bergamo, Padua, Terst, Akvileia, Finale Borgo (?) – města v Itálii, Gorizia (Gorice) – provincie a město v Itálii, Toskánsko (Toscana), Friaule (Friuli, Furlansko) – oblasti v severovýchodní Itálii; *Laibach* – Lublaň, hlavní město Slovinska, *Fiume* – Rijeka, město v Chorvatsku, *Carniolia* (Krain, Kraňsko) – Slovinsko, *Koryťany* (Korutany) – oblast na jihu Rakouska, *španielský Niderland* – dnešní Nizozemsko; *Vice* neurčeno.
- ^{xxiv} Pravděpodobně *Ivanka pri Dunaji*, obec na Slovensku u Bratislavy
- ^{xxv} *Bík, Majorházi* – nezjištěno
- ^{xxvi} V originálu: *Ass'odu*. Aszód, město v Maďarsku
- ^{xxvii} *Kvaka* – druh bílé řepy, používaný jako zelenina i krmivo. *HSSJ II, K-N*, p. 170
- ^{xxviii} V originálu *mu mu* [!]
- ^{xxix} *Kunov*, obec nedaleko Senice na západě Slovenska (Trnavský kraj)
- ^{xxx} Původně *bjlé hory*. Bílé hory, část Malých Karpat
- ^{xxxi} *Nové Mesto nad Váhom* – město na západním Slovensku (Trenčinský kraj); *Velké Kostoľany* – obec na západním Slovensku (Trnavský kraj)
- ^{xxxii} *Sobotiště, Rovensko*, obce v okolí Senice
- ^{xxxiii} *Paripa* – pěkný, urostlý, zpravidla silný jezdecký kůň. *HSSJ III, O-Pochytka*, p. 474
- ^{xxxiv} *Prešporok* – Bratislava
- ^{xxxv} Podle textové varianty ze sborníku Jána Lániho (Univerzitní knihovna v Bratislavě, sign. Ms 1257, p. 124)
- ^{xxxvi} V originálu *wdycky*
- ^{xxxvii} V originálu *něcem*
- ^{xxxviii} *Horné* či *Dolné Saliby* – obce na jihozápadním Slovensku (Trnavský kraj)
- ^{xxxix} *Galiba* – nepřijemnost, mrzutost. *HSSJ I, A-J*, p. 375
- ^{xl} *Naháč*, obec na západním Slovensku (Trnavský kraj)
- ^{xli} V originálu *řecy*
- ^{xlii} *Frašťák*, Hlohovec, město na západním Slovensku (Trnavský kraj)
- ^{xliiii} *Sered'*, město nedaleko Hlohovce
- ^{xliiv} V originálu *wzdycky*
- ^{xliiv} *Hatvan*, město v Maďarsku
- ^{xliiv} V originálu: *nezadussjm*
- ^{xlvii} *Modra*, město na západním Slovensku (Bratislavský kraj)

---

xlviii *Perennialiter* – trvale, stále

xlix V originálu: *adquisita*.

^l *Instovat* (z lat. *instare*) – žádat, trvat na něčem

^{li} *Excedovat* (z lat. *excedere*) – překračovat meze

^{lii} *Hybe*, obec na severním Slovensku v okrese Liptovský Mikuláš (Žilinský kraj)

^{liii} V originálu *zařostená*, v *Omylech* oprava ze *zařastená* na *zarostená*

^{liv} V originálu *nahrázowal*, v *Omylech* oprava na *nahrazowal*

^{lv} *Sikat* – plivat. *HSSJ V, R–Š*, p. 252

^{lvi} V originálu: *děwěčka*

^{lvii} *Brezno*, město v podhůří Nízkých Tater (Banskobystrický kraj)

^{lviii} V originálu: *hrběte*

^{lix} *Krupina*, město na středním Slovensku (Banskobystrický kraj)

^{lx} Následující verš chybí

Vysvětlivky (poznámky pod čarou)

^a V originálu: *wyřezývánjm*

^b V originálu: *Slóvákum*

^c Demian, J.: *Při příležitosti svadby... Karla Konrádi... s Jul[ianou] Mikovini r[oku] 1772. dne 28. ledna jeden dobře přející tak přemyšloval*. Vídeň, 1772 (Knihopis 1856)

^d Jedna z nejznámějších středověkých latinských pijáckých písní, v přepracování anakreontického básníka Gottfrieda Augusta Bürgera (1718–1794)

^e V originálu: *ὄνοματοπεποιήμενον*

^f Knihopis neuvádí

^g V originálu: *měké*

^h Jde o nezjištěné dílo Constantina Franze Floriana Antona von Kauz, autora několika pojednání o rakouských šlechtických rodinách a erbech (mj. *Über den österreichischen erzherzoglichen Wappenschild*. Vídeň 1778)

ⁱ V originálu: *žincici*